BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
31 K
6

8. 21. K. 6

CONFESSIO FIDEI CATHOLICAE CHRISTIANA, AVTORITATE SYNODI PROVINCIALIS, QVAE HABITA EST

Petrcouiæ, Anno M. D. LI. menſe Iunio, edita:
Præſidente Reuerendiſsimo in Chriſto patre Domino Nicolao Dei gratia Archiepiſcopo Gneſnenſi, Legato nato & Regni primate.

OPVS PRAECLARVM, SI QVOD VSQVAM EXtat pro aſſerenda Religione Catholica editum: tam grauiter, ingenioſe, ſolidè, piè ac eleganter oſtendit, quid hoc præſertim tempore contra hæreſes Catholicè diſcendum atque docendum ſit de Fide, Eccleſia, Scriptura, Concilijs, Sacramentis, Cerimonijs. Summam uerò et indicem Capitum, quæ ex ordine tractantur, poſt epiſtolam ad Regem dedicatoriam Lector offendes.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Cum Gratia & Priuilegio Imp. Maieſt.

Dilingæ, Anno ſalutis humanæ,

M. D. LVII.

Benedicti [illegible] Ill.mi Card. [illegible]
singularis sacellanus

SERENISSIMO AC CHRISTIANISSIMO PRINCIPI ET DOMINO DOMINO SIGISMVNDO AVGVSTO, DEI GRATIA

Regi Poloniæ, magno Duci Lithuaniæ, Ruſsiæ,
Pruſsiæ, Maſcouiæ, Samogitiæ &c. Domino &
hæredi: Domino ſuo clementiſsimo, Nicolaus
Dziergovvski Archiepiſcopus Gneſnenſis,
Legatus natus & primas, orationes &
& obſequia ſua reuerenter
commendat.

SI QVA GENS ALIA,
noſtra præ cæteris habere uidetur,
quod in Domino gloriari, de quo 1. Cor. 1.
Deo, cuius hoc ſolius eſt benefici- Galat. 1.
um, meritò gratias agere poſſit ac
debeat: quòd cum aliæ pleræq; poſt
agnitam ueritatem, et receptum ſe- 1. Ioan. 2.
mel Chriſti Euangelium transferri ſe in aliud cuiuſuis po- Hebr. 13.
tius, quàm Chriſti Euangelium paſſæ ſint, noſtra hæc
(quod illi perpetuum, cuius hoc inſpiratione factum eſt,
Deus eſſe uelit) quod audiuit ab initio, in eo permanſit,
neque commiſit, ut doctrinis uarijs et peregrinis abducere- 1. Tim. 6.
tur: uerùm quod ſuum Timotheum, ac uerum ueri Dei cul-

torem unumquenq; Paulus admonet, depoſitum fideliter cuſtodiuit, deuitans profanas uocum nouitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ, quas quidam promittentes, circa fidem exciderunt. Sed hanc illi tantam conſtantiæ laudem eripere conatur totius humani generis hoſtis ille capitalis, quo nihil eſt ad noſtram perniciem inſtructius, neq; uigilan-
1. Petri 5. *tius: circumit enim ſemper tanquam leo rugiens, quærens quem deuoret. Neq; uerò non reperit, quod quærere nunquam imtermittit. Magnam (proh dolor) orbis Chriſtiani partem ſuis inſidijs à Chriſti corpore, quæ eſt Eccleſia, ſegregatam immanis illa beſtia iam deuorauit, ac quod malum non pro noſtris meritis, ſed pro ſua gratuita bonitate et miſericordia procul à noſtris finibus arcere Deus uelit: ad nos quoq; deglutiendos animum adiecit. Neq; uerò nunc alijs artibus utitur ſathanas iſte, quàm & ab initio ſemper, & noſtro etiam hoc infelici æuo in finitimis nobis populis irretiendis uſus eſt. Facilè perſpicit, ut eſt non minus callidus, quàm truculentus, aperto Marte ſi congredi uelit, nihil ſe proficere poſſe. Quamobrem longè alia ſe forma exhibet, quàm ea, quæ eſt ipſius propria, quam ſi cernere liceret, auerterentur è ueſtigio mentes omnium, ac ſimul ut uidiſſent monſtrum horrendum, ingens, non modò uocem non audi-*
2. Cor. 10. *rēt, ſed nec aſpectum eius ferre poſſent: uerùm transfigurat*
Matthæi 4. *ſe in angelum lucis: quibus armis olim caput noſtrum, domi-*

num

num noſtrum Ieſum Chriſtum, in deſerto cum eſſet, aggreſſus eſt, iiſdem membra nunc quoq; illius appetit, ſub umbraculis diuinæ legis decipere conatur incautos, ac ſuæ fraudi ſacræ ſcripturæ prætendit authoritatē: quodq; à ſanctiſsimo quodam, doctiſsimoq; uiro ſcriptum eſt, per uerba legis legem impugnat. Nam proprium ſenſum uerbis aſtruit legis, ut ſuæ mentis prauitatem legis authoritate commendet. Ambroſius in cap. 3. ad Tit. *Sciens enim impietas multùm authoritatem ualere, fallaciam ſub eius nomine componit, ut quia res mala per ſemetipſam acceptabilis eſſe non poteſt, bono nominis commendetur. Hac arte nimio plus in hac quoq; gente noſtra iam profecit, ac ſub ſpecioſo uerbi Dei titulo plurimos decepit, periculū ut ſit, niſi Deus oculis miſericordiæ ſuæ nos aſpexerit, ac ab inſidijs illius protexerit, ne deteriore ſint loco res apud nos, quàm apud finitimos hactenus fuiſſe uidentur. Qui cum iam bona ex parte ad mentem ſaniorem reuerſi ſint, ad nos lues hæc ſerpere cœpit: ac uidere licet pleroſq; tam cæca mente præditos, ut cum non ignorent, qui fuerit aliorum exitus, qui ſub obtentu Euangelij ſacra profanis, imaq; ſummis miſcere conati ſunt, haud aliter tamen, quàm ſi ne tenui quidem auditione quicquā ea de re percepiſſent, obfirmato animo in eo pertendunt, quod ſemel prauum in animum induxerunt. Tum autem uident eos, qui à Chriſti corpore diuulſi, de Chriſti Euangelio, deq; puritate uerbi ſe*

 iactant,

iactant, in tot ſectas miſerè diſſectos, ipſos inter ſe digladiari, ipſos inuicem ſibi hæreticos eſſe: neq; tamen uel hoc eorum diſsidio adduci poſſunt, ut in uiam redeāt, unde aberraſſe uidentur. Quin eò iam res rediјt, quæ res una omnium maximè eſt deploranda, quod ſui quiſq; capitis ſomnia Dei uerbum uocari, & fidem Catholicam haberi uult, ac quantò quiſq; indoctior eſt, tantò ſibi plus arrogat, tantòq; maiore audacia de rebus nō intellectis temerè affirmat. Ante triginta annos hos una tantùm fuit in orbe Chriſtiano fides, quæ nec dici poteſt fides, niſi una ſit, nunc iſti fidium ex ea ludum fecerunt: ex quo fit, ut quibus in rebus agitur ſalus noſtra, in ijs iam ludatur, neq; ſolidi ferè quicq; à multis credatur, dum quouis doctrinæ uento circumlatæ, paulo momento huc illuc mentes eorum impelluntur.

Ephes. 4.

Quoniam uerò noſtrum Epiſcoporum offitium hac in re nonnulli requirebant, qui nos uel hac ex cauſa non eſſe immunes à culpa dicerent, quod nullam certam paſtoribus dicendi formam præſcriberemus, in qua acquieſcere poſſent, quamuis ea pridem à ſanctis patribus præſcripta eſt, nec eſt quod quiſquam à nobis aliquid noui expectet, cum uitare nouitates Paulus iuſſerit, ne tamen uideri cuiquam poſſemus, nolle gregis noſtri ſaluti proſpicere, conuocauimus ea de re Synodum, in qua cum eſſet de conſtituenda religione deliberatio ſuſcepta, in eam ſententiam itum eſt ab omnibus, ut certi quidam

quidam articuli ſcriberentur, de quibus ſinguli Epiſcopi ſuo quiſq; loco ſententiam rogati dicerent, iuriſiurandi etiam religione interpoſita, quod non ſecus dicat quiſq;, quàm ſentiat. Eò enim iam audaciæ atq; amentiæ progreſſos pleroſq; cernimus ex ijs, quibus recepta fides Eccleſiæ nõ probatur, ut Catholicos etiam uiros inſimulare audeant, quaſi eiuſdem ſint cum illis ſententiæ. Deinde, ſi quem uident Catholicum recta ſentientem, qui doctrinæ alicuius opinionem habeat, non dubitent illi unum omnium maximè horrendum crimen impingere, quaſi aliud in lingua promptum, aliud in pectore clauſum habeat, ac quod hæreticos aliquando, nunquam autem Catholicos feciſſe legimus, temporis cauſa ita ſentire ſe fingat: ſic illi ex ſua improbitate probos etiam uiros metiuntur. Hos itaq; articulos uno ore ab Epiſcopis prouinciæ meæ omnibus iuratis, qui tum præſentes aderant, ab eorum uerò, qui legitimis de cauſis abſfuerunt, legatis comprobatos, & manu ſingulorum ſubſcriptos, in ordinem poſtea digeſtos, ac nonnihil expolitos, atque in iuſtum uolumen redactos, uiſum eſt tuo, Chriſtianiſſime Rex, nomini dedicare. Cui enim dicarem rectius, quàm orthodoxæ fidei noſtræ propugnatori? quem ſancta maiorum ueſtigia perſequentem diuinitus datum eſſe nobis uidemus: cuius authoritate conatus iſtorum impij ſedari poſſint, qui ad religionem Chriſtianam euertendam conſpiraſſe uidentur.

Quos

Quos cum Dei metus in offitio continere non poßit, continet tamen in offitio Maieſtas tua, pro ea, quæ tibi à Deo conceſſa eſt ad Eccleſiam ipſius defendendam, poteſtate. Quod ut perpetuò facias, utq; diu te nobis incolumem et felicem conſeruet idem ille, qui tibi tam pias iſtas cogitationes inſpirauit, Dominus. noſter Ieſus Chriſtus, unà cum clero uniuerſo totius Prouinciæ meæ ſupplex precari nunq intermitto.

SVMMA

SVMMA ET INDEX CAPITVM, QVAE HOC LIBRO TRACTANTVR.

PRoœmium.
Caput I. Quod fides fundamentum ſit religionis Chriſtianæ. folio 1 Fides.
Cap. II. Quod fides mediatoris poſt lapſum primi hominis fuerit,& eſt omnibus ad ſalutem neceſſaria, neq; potuerit,aut poſsit quiſquam abſq; illa ſaluari. 2
Cap. III. Quod Eccleſia omnia,quæ ad fidem mediatoris pertinent, non modò ſcriptis & ſermonibus, uerùm & certorum dierum obſeruationibus,& ſignis, et imaginibus,& habitu,& geſtu,et uarijs cerimonijs mẽtibus fidelium imprimere conata eſt: Ac primùm de anno in certa tempora diſtributo, deq; beneficio Chriſti incarnationis. 4
Cap. IIII. De beneficio redemptionis per crucem & mortem Chriſti factæ. 5
Cap. V. Quod in die Paraſceues rectè deploratur Chriſti paſsio. 9
Cap. VI. De gaudio Dominicæ reſurrectionis. 10
Cap. VII. De aſcenſione Chriſti,deq; extremo iudicio. 12
Cap. VIII. De ſpiritu ſancto,deq; Trinitate. 14
Cap. IX. Quod dictum Apoſtoli, Dies obſeruatis & menſes, nihil aduerſatur obſeruationi dierum, quæ fit in Eccleſia. 15
Cap. X. Quomodo præcipuè Chriſti paſsionis beneficia uarijs modis Eccleſia rudibus inculcare conata eſt,ac primùm de ſigno Crucis. 17 Crux.
Cap. XI. De Crucifixi ſimulachro. 18
Cap. XII. Quomodo ſacerdotes & Epiſcopos ad contemplandum perpetuò crucis & mortis Chriſti beneficium excitare mater Eccleſia conata eſt. 21
Cap. XIII. Quod falſò quidam hoc æuo calumniantẽ Eccleſiã de obſcuratis Chriſti beneficijs, cũ per ipſos po

tius obſcurent,& omnis eorũ memoria extinguat. 23

De Eccleſia et Scriptura. Cap. XIIII. Quæ ſit uis huius articuli, Credo ſanctam Eccleſiam Catholicam. 26

Cap. XV. Scripturæ ne magis an Eccleſiæ teſtimonio ſit credendum. 29

Caput XVI. Quod Euãgelio, nõ tanꝗ hominis teſtimonio, ſed tanꝗ intus Dei loquentis uoci credimus. 31

Cap. XVII. Quod ſcriptura nihil eſt certius, quodq; certus ex ea ſenſus elici poſsit. 32

Cap. XVIII. Quod non liceat ad ſuam cuiq; mentem ſcripturam accomodare. 34

Cap. XIX. Non propterea non eſſe conſenſum patrum in ſcripturis interpretandis ſequendum, quòd unus aliquis aliquando errauerit. 36

Cap. XX. Deſcriptio Eccleſiæ, quodq; ſibi nomen eius & authoritatem uſurpant etiam hæretici. 39

Cap. XXI. Quod quatuor ſunt in Eccleſia notæ; prima eſt, quòd ſit ſancta. 40

Cap. XXII. Secunda Eccleſiæ nota, ꝙ ſit Catholica. 43

Cap. XXIII. Quomodo dinoſci poſsit Catholicus, exemplis illuſtratur. 45

Concilia. Cap. XXIIII. Quod Concilium Oecumenicum Eccleſiã Catholicam repræſentat. 48

Cap. XXV. Tertia nota Eccleſiæ, quòd ſit una. 51

Cap. XXVI. Quod aliter unitas retineri nõ poteſt, quàm ſi unus aliquis præſit Eccleſiæ, cui pareant omnes. 54

Cap. XXVII. Quarta Eccleſiæ nota, ꝙ ſit Apoſtolica. 57

Cap. XXVIII. Quod ubi legitima Epiſcoporũ ſucceſsio eſt, ibi doctrina Apoſtolorũ, ibi uera eſt, una, ſancta, Catholica, Apoſtolica Eccleſia. 59

Cap. XXIX. Quod fides Eccleſię propterea deſerenda nõ ſit, quòd præſident illi quandoq; qui uitæ non omnino ſunt inculpatæ. 66

Cap. XXX. Quæ ſit Sanctorum communio. 71

Cap. XXXI. Qui ſunt extra Sanctorum cõmunionem. 74

Cap.

Cap. XXXII. De Sacramentis. 76 *De Sacramentis.*
Cap. XXXIII. De numero Sacramentorum. 79
Cap. XXXIIII. De Baptiſmo. 80
Cap. XXXV. De ſuſcipientibus Baptiſmum. 88
Cap. XXXVI. De miniſtro huius Sacramenti. 99
Cap. XXXVII. De ritibus & cerimonijs Baptiſmi. 92
Cap. XXXVIII. De ſacramento Confirmationis. 98 *Confirmatio.*
Cap. XXXIX. De ſacramento Euchariſtiæ. 101 *Euchariſtia.*
Cap. XL. De materia huius Sacramenti. 109
Cap. XLI. Quod hoc Sacramentũ rectè dicatᷣ ſacrificiũ. 125
Cap. XLII. De effectu ſacramenti Euchariſtiæ. 159
Cap. XLIII. Quemadmodum affectos ad hoc ſacramentum accedere oporteat. 164
Cap. XLIIII. De ſacramento Pœnitentiæ. 166 *Pœnitentia.*
Cap. XLV. De materia & forma huius ſacramenti. 168
Cap. XLVI. De Contritione. 169
Cap. XLVII. De Confeſsione, & quæ illi reſpondet, abſolutione. 172
Cap. XLVIII. De Satisfactione. 178
Cap. XLIX. De ſacramento extremæ unctionis. 189 *Extrema unctio.*
Cap. L. De ſacramento Ordinis. 192
Cap. LI. De diſtinctione Ordinum. 194 *Ordo.*
Cap. LII. De ſacris ordinibus, qui Maiores uocantur. 197
Cap. LIII. De Sacerdotio. 198
Cap. LIIII. De miniſtro huius ſacramenti. 211
Cap. LV. De ſacramento Matrimonij. 227 *Matrimoniũ.*
Cap. LVI. De impedimentis matrimonij. 235
Cap. LVII. De ijs, quę reſtant ex ſymbolo, peccatorum remiſsione, Carnis reſurrectione, & Vita æterna. 255 *Vltimi articuli fidei.*
Cap. LVIII. De Spe. 258 *Spes.*
Cap. LIX. Expoſitio Dominicæ orationis, authore Cypriano. 274 *Oratio Dominica.*

PROOEMIVM.

Lactantius lib. 3. cap. 10.

QVAE PROPRIA SEMPER HOMINIS exiſtimata ſunt, non defuere, qui cum cæteris animantibus ea nobis eſſe communia putarent. Nam ſiue ſermone maximè differimus ab ijs, quæ bruta uocantur, pręterquam quod aues humana uerba ſonãtes audire licet, quando ſuas uoces cætera uiuentia proprijs inter ſe notis diſcernũt atq; dinoſcunt, nonne mutuos inter ſe miſcere ſermones uidentur? ſiue quis ridere ſic homini proprium eſſe dicat, ut & omni homini, & ſoli, & ſemper inſit: an non apparet in quadrupedibus nonnullis ridendi quædam ratio, quando demulſis auribus, contractoq; rictu, & oculis in laſciuiam reſolutis aut homini illudunt, aut ſuis quiſq; proprijs fœtibus? Iam & prouidentia non carent bruta, quando ſibi proſpiciunt in futurum, ac cibos olim ſumendos reponunt. Qua in re adeò non ſunt quibuſdam etiam hominibus inferiora, ut pigriorem quendam ad formicam ire Sapiens iuſſerit, ut eius uias conſideraret, ac ſapientiam diſceret, quæ cum nõ habeat ducem, non præceptorem, non principem, parat æſtate ſibi cibum, & in meſſe congregat, quod hyeme comedat. Rationis uerò, qua ſola maximè nos à reliquis animantibus differre perſuaſum habemus, nonne ſigna in multis deprehenduntur? Nam quando utilia ſibi appetũt, cauent ab ijs, quæ ſunt noxia, quando pericula fugiunt, quando latibula ſibi parant in plures exitus diſparentia, intelligere certè aliquid uidentur. Poterit autem aliquis rationem illis ineſſe negare, cum ipſum etiam hominem ſæpe deludant? poterit eos eſſe ratione deſtitutos affirmare? à quibus ut ſapientiam diſcamus, quorum ut prudentiam imitemur, non mortalium aliquis, uerùm ipſe nos Deus admonet immortalis: cuius enim niſi Dei uox eſt, ut diſcamus à formica ſapientiam? cuius niſi Dei uox eſt: Eſtote

Prouerb. 6. formica

Matthei 10.

Eſtote prudentes ſicut ſerpẽtes? Deum itaq; ſequutus authorem fecit ſanctus pater Baſilius, cum quintæ diei opera in ijs libris, quos Exagimeron inſcripſit, enarraret, ut ad quorundam aquatilium, uolatilium, et quadrupedum imitationem oratione ſua mentes hominum inflammaret: Quod modò nõ totidem uerbis poſtea factum eſt ab Ambroſio, cum idem argumenti genus pertractaret. Non omnino uana ut eorum opinio fuiſſe uideatur, qui, quæ nos bruta uocamus animantia, rationis expertia prorſus eſſe negauerunt. Grauis apud Græcos author Plutarchus librum etiam ea de re conſcripſit, in quo quendam è ſocijs Vlyſsis, Circes ueneficijs in ſuem conuerſum illi perſuadere conantẽ inducit, quod cùm ratione tum pleriſq; moralibus etiam uirtutibus nõ exęquent homines modò ea, quæ à nobis bruta dicuntur, uerum etiam longo poſt ſe interuallo relinquant. Ex ijs uidere licet, quod quæcunq; tandem ea ſunt, quibus placet ſibi genus hominum, ac reliquis animantibus anteponi, ſeq; diſcerni ab illis uult, ea non minima ex parte cum illis habet communia. Quid igitur eſſe dicemus, quo maximè diſcerni poſsint homines à pecoribus? Nõ ratio, non oratio, non prudentia, non alia quæcunq;, ſed ſola eſt religio, quæ nos ab illis diſcernit. Hoc adeò ipſa etiam figura & ſtatus hominis indicat, qui, cum cætera animalia prona terram ſpectent, ſolus ex omnibus eſt uultu in cœlum erecto, ut uel ex hoc admoneatur homo, quò uultum, eò & mentem ſpectare debere: non ut, quod Anaxagoræ uiſum fuit aliquando, ſolem & lunã, uerùm ut à quo ſol & luna, à quo etiam ipſe homo, à quo cuncta, quæ uel ſub aſpectum hominis cadunt, uel ſolo intellectu comprehendi poſſunt, condita ſunt & creata, eum ut cõtempletur, eum ut cognoſcere, cognitũ amare, & eo, qui diuinitati propriè debetur, cultu proſequi ſtudeat. Hoc eſt igitur in homine eximium, hoc eſt quo uel ſolo uel certe maximè differt humanum genus à cæteris uiuentibus. Ex quorum tot generibus, quemadmodum à M.

Lib. 5. Exagimeron.

Congreßione 7. 8. & 3.

hominis differentia a iumentis

 Tullio

Tullio ſcriptum legimus, nullum eſt animal præter hominem, quod habeat notitiam aliquam Dei. Quamobrem apud Plutarchum etiam Vlyſſes non habuit, quo Grilli refelleret argumenta, quibus ille rationem ineſſe brutis probare contendebat, præter unum hoc, quod graue diceret eſſe, rationem ijs concedere, quibus Dei cognitio non ſit ingenita. Quæ cum ita ſe res habeat, quid eſt aliud, in quo magis elaborare mortales omnes oporteat, quàm ut ad agnitionem Dei peruenire liceat? ad quem contemplandum nati eſſe uidemur, ut niſi fecerit quis id, cuius cauſa productus in hanc lucem eſſe uidetur, rectè de illo dici queat: Homo cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, et ſimilis factus eſt illis. Neque enim iam ferè quicquam eſt in homine, quo dinoſci poſsit à iumentis, ſi ſit agnitione Dei deſtitutus. Deinde uerò affluat aliquis omnibus ijs, quæ bona uocantur & ſunt, ſit iuſtitiæ, ſit continentiæ laudibus inſignis, ſit omni uirtutum genere præpolitus, ſit Ariſtide, ſit Catone, ſit Phocione ſanctior, niſi ueri Dei ueram agnitionem habuerit, ſuperuacanea illi fuerint hæc omnia, fruſtra in illis aſſequendis laborauerit. Omnis eius iuſtitia, ſicut à Lactantio præclarè ſcriptum eſt, ſimilis erit humano corpori caput non habenti, in quo tametſi membra omnia, & locis ſuis conſtent, et figura, et habitudine, tamen quoniam deeſt id, quod eſt omnium principale, & uita & ſenſu caret. Itaque membra illa formam tantummodo membrorum habent, uſum non habent, tam ſcilicet, quàm caput ſine corpore. Cuius gerit ſimilitudinem, qui cum Deum non ignoret, uiuit iniuſtè: id enim ſolùm habet, quod eſt ſummũ, ſed fruſtra: quoniam uirtutibus tanꝗ membris caret. Itaq; ut ſit uiuum & ſenſibile corpus, & agnitio Dei neceſſaria eſt, quaſi caput, & omnes uirtutes quaſi corpus, ita fiet homo perfectus ac uiuus. Summa tamen omnis in capite eſt, ꝙd quamuis conſtare non poſsit ſine membris omnibus, ſine quibuſdam tamen poteſt. Et erit quidem animal uitioſum

Pſalmo 49.

Lib. 7. cap. 9.

[handwritten margin note:] cognitio dei / uirtutes, co[nstituunt] / ... hoīem / perfectum

ac

ac debile,ſed uiuet tamen,ſicut et is,qui Deum nouit,et in aliqua re peccat,dat enim ueniam peccatis Deus. Quamobrem ſine membris aliquib⁹ uiui poteſt, ſine capite nullo modo. Hæc res efficit, ut etiamſi natura boni ſint Philoſophi, nihil tamen ſciant, nihil ſapiant. Omnis doctrina & uirtus eorum ſine capite eſt, quia Deum neſciunt, qui uirtutis & doctrinæ caput eſt, quem qui non cognoſcit, licet uideat, cæcus eſt: licet audiat, ſurdus: licet loquatur, elinguis eſt. Cum uero conditorem parentemq; rerum cognouerit, tunc & uidebit, & audiet, & loquetur: Habere enim caput cœpit, in quo ſunt ſenſus omnes collocati, hoc eſt, oculi, aures, & lingua. Caput igitur teneamus, Deum cognoſcere ſtudeamus, etiam atq; etiam omni ope cõnitamur omnes, ut quò uultus noſtros conuerſos eſſe uidemus, eò mentes etiam noſtras erectas habere queamus, atq; in illius, per quem cõditi ſumus & redempti, contemplatione uerſemur, ne ſimus corpus ſine capite, ne ſimus ij, in quos rectè quadrare poſſet, quod in Pſalmis ſcriptum legimus: Os habent & non loquentur, oculos habent & non uidebunt, aures habent & non audient. Ad hanc agnitionem contemplationemq; Dei Optimi Maximi pios omnes ut inuitaremus, hæc ſcribendi labor à nobis eſt ſuſceptus, quæ quidem uno uerbo religio ſiue pietas dici poteſt. Religio quidem, quòd ea tanquam uinculo quodam obſtricti Deo ſumus & religati: Pietas autem, quòd non aliter pijs eſſe licet, quàm Deo ritè colendo. Hac itaq; de re diſcere nobis nunc eſt propoſitum, quæ ſit piè colendi Deum ratio, de qua non leues hoc infelici æuo noſtro controuerſias excitatas eſſe uidemus. Supplices eum precamur, quem noſſe uita eſt æterna, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ut qui uia nobis factus eſt, pro bonitate ſua nobis concedat, ſic ut de eo, quod nobis inſtitutũ eſt, diſſeramus, ut non declinemus neq; ad dextram, neq; ad ſiniſtram, ſed uia regia incedentes, nihil proferamus, quod non ad ipſius gloriam, quam alteri non dat, proprie pertinere

Philoſophorum doctrina ſine capite

Pſal. 113.

Cant. 17.

Ioan. 14.

Deut. 28.

Eſa. 20.

tinere

timere uideatur: cui ſoli ſtudere ipſo inſpirante, quam ſolam pro eo, ut uires nobis fuerit ſuppeditare dignatus, propagare deliberatum habemus. Quoniam itaq; ſpiritus Deus eſt, indubitatum illud erit, quod in ſpiritu adorari, ſpiritu coli, ſpiritualibus exercitijs uenerari maximè uult, cuius generis ſunt, fides non ficta, ſpes firma, & charitas de corde puro profecta: tribus ijs, qui propriè debetur Deo, cultus abſoluitur. Ac ſi non conſtaret homo niſi ſpiritu ſolo, nihil ab eo præter ea requireretur ad purè Deum colendum. Quoniam uerò corporis mole quoque premitur, æquum eſſe uidetur, ut non hæc modò, quę iam commemorauimus interiora, uerumetiam externa quæq; ad colendum Deum adferat. Colat Dominũ humana mens, fide, ſpe, & charitate, colat Dominum corpus hominis externis et corporeis rebus, quibus tanquam ſignis quibuſdam ſuam erga Deum fidem, ſpem, & charitatem oſtendat, ut ſic totus homo dicere poſsit cum Propheta: Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum uiuum: ac quemadmodum corpus ordinatur ad Deum per animam, ſic exterior cultus ad interiorem referatur, ſine quo fruſtra Deus quibuſcunq; tandem externis ritibus colitur: cum omne, quod non eſt ex fide, peccatum ſit. Priore itaq; loco de interno, poſteriore de externo dei cultu uerba faciemus, nihil in medium allaturi, niſi quod uerbo dei conſentaneum eſt futurum.

Ioan. 4.

Pſalm. 83.

Rom. 14.

DE

DE FIDE ET SYMBOLO.

QVOD FIDES FVNDAMENTVM SIT *Religionis Chriſtianæ.*

CAP. I.

Chryſoſt. in fine tomi 4. homil. de fide, ſpe & charitate.
Cyril. lib. 4. ſuper Ioan. cap. 9.

QVI FIDEM SANCTISSIMAE religionis, doctrinæq; Chriſtianæ fundamentũ, ſimul ianuam & uiam in uitam, ac recurſum quendam atq; reductionem à corruptione ad incorruptionẽ, immortalitatemq; eſſe dixerunt, ij uerè uim eius expreſsiſſe uidentur. nam per hanc acceſſum habemus ad patrẽ, qui uitę nobis & immortalitatis autor eſt. Credere enim oportet accedentem ad Deum: accedit ad Deum, qui inuocat eum. Quomodo autem inuocabũt, dicit Apoſtolus, in quem nõ crediderunt? Fides itaq; cumprimis eſt neceſſaria, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, quam qui nõ habet, fruſtrà accedit ad Deum, fruſtrà loquitur, fruſtrà inuocat Deum. Intellexit hoc Propheta, cum dixit: Credidi propter quod locutus ſum. Quin & Apoſtolus: Et nos, inquit, credimus, propter quod & loquimur. Prima ergo uox eius, qui ſe Chriſtianum profitetur, eſt, Credo. Hinc eſt, quod non Sophi, nõ Philoſophi, ſed fideles appellamur. Verùm quid tandem illud

Rom. 5. *Hebr. 11.* *Rom. 10.* *Hebr. 11.* *Pſalm. 115.* *2. Corinth. 4.*

eſt, quod credere nos oportet? nihil aliud ꝙ Ieſum Chriſtum, & hūc crucifixum. Hæc eſt fidei noſtræ
Ephes. 2. ſumma, ut credamus, nos, qui primorum parentū noſtrorū culpa facti eramus filij iræ, filij gehennæ, rei mortis æternę, non potuiſſe, neq; poſſe à morte liberari, niſi per unū mediatorem Dei & hominū,
1. Tim. 2. hominem Chriſtum Ieſum, qui dedit ſemetipſum
1. Ioan. 2. Apoca. 1. redemptionem pro omnibus, qui factus eſt propitiatio pro peccatis nr̄is, nō pro noſtris aūt tm̄, uerùm & totius mūdi, qui lauit nos à peccatis nr̄is in
Rom. 5. ſanguine ſuo: qui cum inimici fuiſſemus, reconciliauit nos Deo patri. Quomodo aūt reconciliauit?
Rom. 5. Vt ſicut per inobedientiam unius hominis peccatores conſtituti fuimus multi, ſic per unius obedi-
Philip. 2. entiam iuſti conſtitueremur. Factus eſt enim obediens patri uſq; ad mortem, mortē aūt crucis, quò ſic luceret inobedientiæ peccatū, per primos parētes nr̄os admiſſum, & nos ex impijs iuſtos factos, per obedientiā ſuā, quā in perferenda morte crucis oſtendit, cum patre ſuo cœleſti in gratiā reduceret.
Rom. 10. Hoc qui corde credit, ſufficit illi ad iuſtitiam, qui uerò confitetur inſuper ore, conſequitur ſalutem.
1. Cor. 2. Hoc ſolum ſcire ſe Paulus gloriabatur, ſcribens ad Corinthios: Cum ueniſſem, inquit, ad uos fratres, ueni nō in ſublimitate ſermonis aut ſapientiæ, annunciās uobis teſtimoniū Chr̄i. Nō enim iudicaui me ſcire aliquid int̄ uos, niſi Ieſum Chriſtū, & hūc crucifixū. Non ueni, inquit, ſyllogiſmorū captio-

 nes,

nes,non ſophiſmata, nõ aliud quidpiã huiuſmodi uobis adferens: uerùm ſic me uobis exhibui,quaſi nihil aliud ſcirem,prçter crucem Chriſti.In hac ſola gloriabatur Paulus, hanc ſolam ſe noſſe profitebatur & prç ſe ferebat. Ab ijs uerò uehementer animus eius abhorrebat,& eorum cõſuetudine interdicebat,qui ſuperbi,nihil ſcientes, languebãt circa quæſtiones & pugnas uerborum:ex quibus oriunť inuidiæ,cõtentiones,blaſphemiæ,ſuſpitiones malæ: cum ſeruum dñi non oporteat litigare,ſed eſſe manſuetum ad omnes,docibilem,patientem. Gal. 6. 1.Tim. 6. 2.Tim. 2.

QVOD FIDES MEDIATORIS POST LAPSVM *primi hominis fuerit,& eſt omnibus ad ſalutem neceſſaria, neq; potuerit aut poſsit quiſquam abſq; illa ſaluari.*

CAP. II.

HÆC eſt igitur fides noſtra, in cuius ſimplicitate regnum eſt Dei,non in cõtentione ſermonis: ut credamus, & confiteamur,quod non eſt aliud nomẽ ſub cœlo datum hominibus, in quo ſaluum quenquam factum, aut fieri oporteret, præter nomẽ illius,qui propterea uocari uoluit Ieſus,quod ſaluum eſſet facturus populum ſuum à peccatis eorum. Ac fides quidem hæc, ante lapſũ primi hominis,minimè fuit neceſſaria. Neq; enim alia cauſa fuit,quamobrem ueniret in mundũ Ieſus Chriſtus,quàm ut peccatores ſaluos faceret. 1. Cor. 4. & Ambr. lib. 1. cap. 3. de fide. Act. 4. Math. 1. 1. Tim. 1.

 Non

Non illum de cœlo ad terram merita noſtra bona, ſed peccata traxerũt. tolle morbos, tolle uulnera, dicit Auguſtinus, & nulla eſt cauſa medicinæ. Sufficiebat igitur primis parentibus noſtris, priuſquam prolapſi fuiſſent, credere: quod Deus eſt, & quod inquirentibus ſe remunerator eſt. poſt admiſſum uerò per illos peccatum, iam illud credere nequaquã ſufficiebat, neceſſaria fuit præterea fides mediatoris, quem cùm ipſi, tum liberi eorum et poſteri, ſancti Patriarchæ & Prophetæ magno deſiderio uenturũ expectabant, certa ſpe & fiducia futurũ, ut per eum Deo patri reconciliarentur, & de Diaboli poteſtate eriperentur. Quis autem futurus eſſet mediator ille, Dei nè filius, an angelus, an alius quiſpiã, de eo certi aliquid perſuaſum habere non fuit omnibus neceſſe: ſatis erat ad ſalutem, in genere credere, quod rationẽ Deus eſſet initurus, & uiã aliquã humanę redemptionis inuenturus. Ad explicatius uerò & diſtinctius de mediatore ſingula credenda, tenebantur ij ſoli, quibus hoc fuit à Deo reuelatũ, qui maiores uocantur, ſancti Patriarchæ & Prophetæ, ſimul ſacerdotes & Pontifices, quibus populi docendi munus incumbebat, qui et ante legem obſcurius, & poſt datã à Moſe legẽ, apertius quibuſdam ſacrificijs & cæremonijs uenturũ Chriſtũ mediatorẽ adumbrabãt. Quorum ſignificationem intelligebant ipſi quidem apertius maiores, quibus reuelatũ erat, futurũ, ut uirgo conciperet & pareret

Sermone 8. & 9. de uerbis Apoſtoli.

Hebr. 11.

Eſai. 7.

ret filiũ,qui paſſione,cruce, & morte ſua pro peccatis hominũ ſatisfaceret,qui tertia die à mortuis reſurgeret,deinde uerò in cœlos aſcenderet, inde uenturus iudicaret uiuos & mortuos. In maiorum autem fide ſaluabantur minores,qui ſub uelamine quodam obſcurius cognoſcebant,ac fide apprehẽdebant uenturũ mediatorem,per quẽ eſſent à morte liberandi, cuius uenturi fides illuſtrior fuit ſub lege,quàm ante legem. Poſteaq̃ uerò uenit tempus illud acceptabile,uenerũt dies ſalutis:poſteaq̃ apparuit gratia ſaluatoris nr̃i omnibus hominibus, qui dedit ſemetipſum pro nobis,ut nos redimeret ab omni iniquitate,& mundaret ſibi populum acceptabilẽ, ſectatorẽ bonorũ operũ: tum uerò fides mediatoris Chriſti, qui pacificauit per ſanguinem crucis ſuæ,ſiue quæ in terris,ſiue quę in cœlis ſunt, ſicut clarior & apertior,ita magis eſſe cœpit neceſſaria,ut iam non adumbratè,ſicut ſub lege,uel ante legem,neq; ſub uelamine (quandoquidem Chriſto mortuo uelum templi ſciſſum eſt) ſed clarè,dilucidè,atq; apertè crederent,et confiterentur omnes,ꝙ uenerit iam is,qui finis eſt legis, Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti. cui teſtimoniũ perhibent oẽs Prophetæ,remiſſionẽ peccatorũ accipere per nomen eius,omnes qui credũt in eũ. cuius diẽ Abraham uidere geſtiebat,ac uidit,atteſtante ipſo Chriſto,& gauiſus eſt:uidit aũt non carnis, uerùm fidei oculis,quibus multò certius uidet:Pro quo mittẽ-

2. Cor. 6. Titum 2. Coloſſ. 1. Luc. 23. Rom. 10. Act. 10. Ioan. 8.

Exod. 4. do Moſes orauit, dicens: Obſecro domine, mitte, Pſalm. 79. quem miſſurus es. Orauit Dauid cùm alijs in locis, tum ter in uno Pſalmo repetens: Oſtende faciem tuam, & ſalui erimus. Orauit Eſaias, cum deſiderio clamans: Emitte domine agnum dominatorem ter- Eſai. 16. ræ. Vtinã dirumperes cœlos, & deſcenderes. Ora- Eſa. 64. uit in canticis Eccleſia dicens: Oſculetur me oſculo Cant. 1. oris ſui: ſonet uox tua in auribus meis. Quid enim aliud ĳs uerbis à ſponſo ſuo Chriſto petit, quàm ut qui loqueretur iam in patribus & Prophetis, idem ore proprio tandem aliquando loquatur in carne aſſumpta? Neq; uerò ſatis eſt credere, quod uenerit in hũc mundum, ſed & illud fideles omnes tenere memoria neceſſe eſt, quod conceptus eſt de Spiritu ſancto, quod natus eſt ex Maria uirgine, Rom. 4. quod traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram, quod aſcẽdit ad cœlos, ſedet ad dexteram patris, inde uenturus iudicare uiuos & mortuos. Quoniam uerò qui uirginis filius, idem eſt & Dei filius: in patrem quoq; omnipotentem credere neceſſe eſt, creatorem cœli & terræ: ſimul & in Spiritum ſanctũ, ex quo conceptus eſt: ut in tribus perſonis credatur unus Deus. Diſtinctionem uerò perſonarum, & unitatem ſubſtantiæ, ſi qui ſunt rudiores, quàm ut comprehendere poſſint, non eſt adeò neceſſarium ad ſalutem omnibus explicatè credere: ut, ſi quis minus hęc fuerit aſſequutus, de eius ſalute dubitandum ſit.

QVOD

QVOD ECCLESIA OMNIA, QVAE AD FIDEM mediatoris pertinent, non modò ſcriptis & ſermonibus, uerùm & certorum dierum obſeruationibus, & ſignis, & imaginibus, et habitu, & geſtu, & uarijs cæremonijs, mentibus fidelium imprimere conata ſit. Ac primùm de Anno in certa tempora diſtributo, atq; beneſitio Chriſti incarnationis.

CAP. III.

VErùm uidere licet admirabilẽ quandam curam, & ſolicitudinem ſanctæ matris Eccleſiæ, quæ non contenta uel ſcripto, uel uerbo ſingula tradidiſſe, quæ neceſſariò credenda ſunt ad ſalutem, diligenter uias & rationes omnes perſecuta eſt, quibus ea quàm maximè clara, & manifeſta redderet omnibus. Itaq; totum anni tempus ita diſtribuit, certos ut dies inſtitueret, quibus eorum, quę credere nos oportet, ſi modò ſalui eſſe uolumus, ita admoneremur, nunquam ut elabi è memoria noſtra poſſent. Quoniã uerò primum inter ea locum obtinet incarnatio Chriſti, nõ utcunq; ad celebrandã huius tanti beneficij memoriã accedere liberos ſuos uoluit, uerùm tribus & amplius etiam hebdomadis, ut ſe p̄pararẽt, inſtituit, ad mediatorẽ redẽptoremq; ſuũ eo, q̃ par eſt, honore excipiendũ. Quod

Quod quidem tempus,uocauit Aduentum:in quo ſanctorum patrum deſiderium nobis repræſentat,
Lucæ 1 qui ſedentes in tenebris, & in umbra mortis,incredibili quodam animorum ardore,uenturũ in carnę iuſtitiæ ſolem, dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ expectantes, continuis & flebilibus modis clamabant, dicentes: Rorate de cœli deſuper,& nubes
Eſa. 45. pluant iuſtum:aperiatur terra,et germinet ſaluatorem. quæ uerba & in primis ueſperis primæ Dominicę,& per totum Aduentum,ſingulis diebus in Miſſa Beatæ uirginis cantãtur: Ad quam diluculo ſurgunt homines tanquam uigilantes, atque ſui ſaluatoris aduentũ. Qui uerò maiore feruntur erga Chriſtum charitate, carnem etiã ſuam per omne id tempus ieiunio macerant, quò domitis illius cupiditatibus,tantò magis expediti eſſe queant ad illum uenientem excipiendum, debitoque honore proſequendum, quem tanto ſtudio præſtolati fuerunt. Cuius poſteaquam diu multumque expectatus ille dies incarnationis, & natiuitatis aduenit, quãta eſt,per Deum immortalem, omnium lætitia? quàm profuſum gaudium? quã incredibilis exultatio? quòd uenerit tandẽ ille tantopere deſideratus,qui diſſolueret iugũ noſtræ captiuitatis, & nos à graui ſeruitute, qua Diabolo mancipati fueramus, in libertatem aſſereret. Surgitur nocte media, qua natum nobis puerum hunc admirabilem ex hiſtoria didicimus Euangelica. Curritur ab omnibus ad uidendum,

dum, ad amplexandũ, ad exoſculandũ noſtræ ſalutis autorẽ. Illuceſcẽte uerò ſole, poſteaq̃ ſolenni cũ gaudio perfecta ſunt in templo omnia, quæ ad diem hunc tam feſtum, iuſta celebritate peragendum pertinere uidentur, nequaq̃ ijs finibus gaudium & exultatio piorum continetꝰ: uerùm in priuatis etiã cuiuſq; ædibus, non ab adultis modò, uerùm & à pueris, ac tm̃ non ab ipſis lactentibus atq; infantibus, natus nobis puerulus, datus nobis filius decãtatur. Curſitatur per uicos & plateas, in ſingulis ædibus annunciatꝰ cum iubilo gaudiũ illud magnũ, quòd natus eſt nobis hodie ſaluator, qui eſt Chriſtus dñs. Qm̃ uerò ſumma tum apparuit liberalitas Dei patris, qui cum ſit diues in miſericordia, propter nimiã charitatem ſuã, quã dilexit nos, miſit filium ſuum factum ex muliere, qui mortem noſtrã moriẽdo deſtrueret, & uitã reſurgendo repararet, inuitantꝰ à tenuioribus locupletiores, ut & ipſi, quã poſſint, cõmunis omniũ tã benigni patroni, uel patris potius liberalitatem imitentꝰ, atq; è ſuis copijs egentium ſubleuent inopiã. Hac ratione mater Eccleſia, quæ in ſymbolo primo loco de Chriſto nato continetꝰ, in pectoribus liberorũ ſuorũ defigenda curauit, ut ne facilè excidere poſſent; addidit ijs etiã ea, q̃ nõ cõtinentꝰ in ſymbolo. Nam octauo die poſt circũciſionẽ, q̃tuor deinde diebus interiectis à Magis adorati, quadrageſimo die poſt natalem in templo oblati pueri Ieſu memoriam recolit.

Luc. 2.
Eſa. 9.
Luc. 2.
Ephe. 2.
Gal. 4.

DE BENEFICIO REDEMPTIONIS PER CRVCEM *& mortem Chriſti factæ.*

CAP. III.

PRiuſq; uerò ad ea ueniat, quæ deinceps habentur in Symbolo; de eo, quomō paſſus eſt ſub Pōtio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus, deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit, tractat: quoniā inter omnia Chriſti beneficia, Crucis hoc & mortis eius unum omnium præ cæteris eſt inſigne maximè. Neq; enim naſcendo, ſed moriendo pro nobis, nos à morte redemit: non in cunis iacendo, ſed in cruce ſpiritū exhalando, pro peccatis noſtris ſatisfaciens, nos cœleſti patri ſuo
Col. 2. reconciliauit, cruci peccatorum noſtrorum chirographum affigens, tulit ipſum de medio, ac prorſus de rerum natura ſuſtulit. Quoniam itaq; ſalus hæc eſt, & redemptio noſtra, quoniā gloria noſtra crux Chriſti eſt, triumphus noſter crux Chriſti eſt, ſpes omnis, & fiducia noſtra ſola crux eſt Dñi noſtri IESV Chriſti, ad tantum hoc crucis et mortis beneficium commemorandum, ſancta mater Eccleſia non utcūq;, uerùm diligenter præparatis fidelibus ſuis, accedendum eſſe putauit. Atq; illud inprimis æquū eſſe duxit, ut ſocij Chriſti paſſionum eſſe conaremur, ſi uolumus eſſe ſocij conſolationis, quam cum illo reſurgentes, & in cœlum aſcendentes accepturi ſumus, Nam niſi commortui fuerimus, non conui-

conuiuemus: ſi ſuſtinuerimus, nõ cõregnabimus, 2. Timot. 2.
Compati neceſſe eſt, ſi quis cõglorificari uult. Nam Roman. 8.
& Chriſtum pati prius oportuit, atq; ita intrare in Luce 24.
gloriam ſuam. Ac rectè quidem cõmunicare Chri- 1. Petri 4.
ſti paſſionibus intelligitur, qui pro nomine illius
quaſuis cõtumelias, quoſuis cruciatus, deniq; mor-
tẽ ipſam perferre, ſi res ita poſtulet, animo prõpto
ſemper eſt, & parato. Rectè præterea cõpati, & cõ-
mori ille dicitur, qui deſijt à peccatis: ut iam nõ de-
ſiderijs hominum, ſed uoluntate Dei, quod reliquũ
eſt in carne, uiuat temporis. Cæterum ad hæc perfi-
cienda, impedimento plerũq; caro eſt maximè, quę
ſpiritui aduerſatur, ut non, quæ uolumus, illa facia- Galat. 5.
mus. Hęc itaq; domãda eſt abſtinentia, quò facilius
crucifigi poſſit cũ ſuis uicijs, et cõcupiſcentijs. Nam
ſicut equis ferocientibus, et ſeſſori minus iam obtẽ-
perantibus pabulũ ſubducitur, & pro auena, fęnum
datur; ita carni noſtrę, ob ſucci & ſpirituũ abundã-
tiã, ſpiritui rebellanti ſubduci alimoniã, & eiuſmõi
ſuppeditari ciborũ genus expedit, unde quã mini-
mũ animo ſeſſori ſuo recalcitret; ut caſtigato cor- 1. Corinth. 9.
pore, & in ſeruitutẽ redacto, uegetior ac liberior ani-
mus diuinis laudibus inſiſtat, diuinæq; uoluntati ſe
tantò facilius attemperet. Cum enim, qui foris eſt,
noſter homò corrumpit, tum is, qui intus eſt, reno- 2. Corinth. 4.
uatur de die in diẽ: quãtò plus conficit quotidianis
laboribus, & ieiunijs exterior nr̃i pars corpus, tan-
tò interior nr̃i pars, & ea potior, animus, deficiente

 cor-

corpore graui ſuo aduerſario, uegetior ac ualētior, & aptior efficitur, ad hoc, ut Deo uacare, & illius uoluntati obſequundare queat. His itaque cauſis adducta mater Eccleſia, quò, quæ nobis in mora plerunque ſunt, carnis deſiderijs uacui, uacare melius tāti beneficij contemplationi poſsimus, quadraginta
Math. 4. dierum ieiuniū inſtituit. Neque id ſine exemplo ſeruatoris noſtri Chriſti, qui & ipſe quadraginta dies in deſerto ieiunaſſe legitur, ut obiter etiam illud in memoriam nobis reuocet, quomodo ille, cuius beneficio nobis cōtigit, ut explere famē, ut ſaturi eſſe queamus, noſtra cauſa eſurire dignatus eſt. Poſteaq̄ uerò uentum eſt ad finem quadrageſimæ, ad hebdomadam illam, quam iure merito ſanctā uocamus, quòd in ea repræſentatur nobis Chriſti paſſionis myſterium, per quam abluti, ſanctificati, iuſtificati ſumus, tum uerò maiore ſtudio in eas res omnes incumbi uoluit, quas ad frenanda deſideria, atque ad auertendum animum ab omni rerum terrenarum cura pertinere putauit. Hinc ille mos quondam à plurimis, nunc uerò à paucis, quorū ardentior eſt pietas, obſeruatus, quem etiam ſua ætate ſcribit ob-
Lib. 3. Hæreſi. 75. ſeruatum Epiphanius, quod humi cubabatur, quod afflictiones tolerabātur, quod ſicca dumtaxat edebantur, quod precationes, uigiliæ, ieiunia ſeruabantur, atque omnes animarum ſalutes per ſanctas afflictiones exquirebantur. Vocabatur ab omnibus ſeculi negotijs, neque alia in re per totam illam hebdomadam,

dam, quàm in contemplatione ſummi illius benefi-
ij, quod nobis in ara crucis Dominus noſter Ieſus
Chriſtus, idem & Sacerdos, & ſacrificium conferre
lignatus eſt, mentes & cogitationes hominum de-
ixę fuerũt, quo ſingulari & inæſtimabili beneficio,
quoniam peccatorum remiſſionem fuſo pro nobis *Mathæi 26.*
Chriſti ſanguine cõſequuti ſumus, tum uerò ſedulò
facere omnes omnia iuſſit Eccleſia, quò tanti bene-
icij fructum conſequi poſſit, quem quoniã adipiſci *Eſaiæ 38.*
non licet, niſi ijs, qui peccata ſua, quę tantis Chriſti
cruciatibus cauſam dederũt, in amaritudine mentis
uæ recogitant, qui deteſtati ea, odium eorum con-
ipiunt, ac iuſto propterea dolore affecti, profuſis
achrymis, ea Sacerdoti Dei miniſtro, cui ligandi *Math. 18.*
ſoluendiq; poteſtas à Deo data eſt, enumerando re-
cenſent, eiuſq; miniſterio, uirtute uerò ac merito
paſſionis & mortis Chriſti ab illis abſolui, ac Deo
patri, quem toties tam grauiter offenderunt, recon-
ciliari ea, qua par eſt, animorũ ſubmiſſione petunt,
ut hoc quoq; ſub id tempus à fidelibus fieret, inſti-
uit, quò cõmonefaceret illos, non niſi paſsionis,
& mortis Chriſti merito peccata remitti. Hoc non
contenta, ſimul ſtatuit, ut huius peccatorum remiſ-
ſionis, & cũ Deo patre reconciliationis pignus ac-
ciperent, quò tantò magis certi de ea reddi poſſent,
ad uiuum & uiuificũ Chriſti corpus & ſanguinem
ſumendũ, poſteaq̃ peccata ſua confeſſi, atq; ab eorũ
nexu ſoluti eſſent, accederẽt: quò ſicut ipſe una caro

 no-

nobiſcum, ita nos uiciſſim non modo caro una, uerum & ſpiritus unus cum ipſo efficimur, atq; illius corpori coniungimur. Quoniam uerò & in ſacramento hoc, & quoties memoria Dñicæ paſſionis recolitur, ſicut ſæpe iam anteà commemorauimus, recõciliationis illius admonemur in cruce peractę,
Roman. 5. qua nos, qui inimici eramus, per mortẽ ſuam Deo patri Chriſtus reconciliauit, fas nõ eſſe putauit mater Eccleſia, qui reconciliationis huius memoriam agerent, ut ij ſimultates aliquas gererẽt, ac odijs inter ſe mutuis flagrarent. Quamobrem & illud inſtituit, ut in hac præcipuè ſancta hebdomada, priuſq; ad ſumendum ſalutarem illum cibum fideles accederent, qui ſacramentũ eſt pietatis, myſterium pacis, ſignum unitatis, uinculũ charitatis, confiterent alterutrum peccata ſua, ſimul ueniam peterent, da-
Iacobi 5. rentq; uiciſſim. Quod qui ſecus facerent, quiq; implacabile odium erga proximum retinerent, ij grauius etiam, quàm ipſi Iudęi flagitium deſignarent, rurſus crucifigentes ſibimetipſis filiũ Dei, & oſtentui habentes, ut meritò à ſacris arcendi, quin etiam
Hebræo. 6. è piorum cętu homines impij, neq; digni, qui chriſtianorum appellatione gaudeant, exterminandi ſint. Et quoniã duplex eſt pœnitentia, priuata una, publica altera, ſicut ſuo loco fuſius dicetur, illam quidẽ quocũq; die fieri permittit Eccleſia, hanc aũt alteram ſolennem nõ exiſtimauit, niſi feria quinta ſanctæ hebdomadæ peragi oportere, Eſt quidem

ita,

ta, quod omni tempore fungi debent Epiſcopi le-
gatione ad reconciliandos peccatores, de qua lo-
quens Apoſtolus, cum dixiſſet, Deus erat in Chri- 2. Corinth. 5.
ſto, mundum reconcilians ſibi, non reputans illis
delicta ipſorum, & poſuit in nobis uerbum recon-
ciliationis, protinus adiunxit, pro Christo ergo le-
gatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos,
obſecramus pro Chriſto, reconciliemini Deo. Vi-
ſum eſt tamen, ut iſto potiſſimum die legationis
hoc munere fungerentur, quo ſummus Pontifex
noſter Ieſus Chriſtus aſtitit uultui Dei pro nobis,
in multitudine miſericordiæ ſuæ, & ſemel ſacerdo-
tij ſecundum ordinem Melchiſedech officio per- Hebræ. 9.
functus, cum ſacrificium incruentum corporis &
ſanguinis ſui ſub panis & uini ſpeciebus in ultima
illa cœna Deo patri obtuliſſet, ac eiuſdem corporis
& ſanguinis Sacramentum ſub ijſdem ſpeciebus Math. 26.
poſt factam oblationem ſuis diſcipulis tradidiſſet,
paulò pòſt iterum ſacerdos ipſe ſecundũ ordinem
Aaron, ut huic ſacedotio finem imponeret, poſtea-
quàm nouum illud inſtituerat, ſacrificium pro
nobis cruentum factus eſt, ſemetipſum tradens Ephеſ. 5.
oblationem & hoſtiam DEO in odorem ſuaui-
tatis, capi ſe, ligari, conſpui, flagellari, uarijs pro-
bris affici, ac poſt multos grauiſſimos cruciatus
ſibi illatos, tandem ſe in crucem agi paſſus, atque ibi
pro nobis, iuſtus pro iniuſtis mori dignatus eſt: 1. Petri 3.
Quam autem ob cauſam ligata eſt miſericordia?
niſi

niſi ut miſeros peccatores à nexu peccatorũ ſuorũ ſolueret pœnitentes? Quam ob cauſam uita mori pro impijs, & mortis eternę reis dignata eſt, niſi ut, ſicut iam toties dictum eſt, propitium nobis & placatũ patrem ſuum redderet, apud quē propitiator
Roman. 3. nobis factus eſt Christus in ſanguine ſuo? Quãuis igitur à diuitijs bonitatis Dei nullũ tempus uacat, hoc tamen tempus ad reconciliandos grauioribus flagitijs obrutos, uiſum eſt maximè accomodum, quo ſemotis alijs curis omibus, ac poſtpoſitis quibuſcunq; ſeculi cogitationibus, ſoli propiciationis per Chriſtum in cruce factę contemplationi uacat; quo remiſſionis peccatorũ nobis per mortis illius meritum obtentę memoria refricatur, nulli ut iam,
Romano. 8. quamlibet grauibus preſſo criminibus dubitare fas ſit, quin, qui proprio filio ſuo nõ pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum, is nunquam ſit commiſſurus, quin ſimul cum illo ſit nobis donaturus omnia, ſit conceſſurus ueniã & indulgentiam peccatorum noſtrorũ omnium: cum præſertim ob hoc ipſum eum tradiderit. Quandoquidem per Prohętam
Eſaie. 53. teſtatur, quod non ob aliam cauſam, niſi propt ſcelus populi ſui percuſſerit eum. Hinc perſpicuum cuiuis eſſe poteſt, quod nõ ſatis habuit Eccleſia cõmonefeciſſe nos paſſi, crucifixi, mortui Chriſti, ſed ſimul indicare uoluit, quē eſſemus fructum ex hac illius paſſione & morte conſequuti, nimirũ peccatorum remiſſionē, & cum Deo patre cœleſti reconciliationem.

Quod

QVOD IN DIE PARASCEVES RECTE *deploretur Chriſti paſsio.*

CAP. V.

QVA quidem ex te & ſi gaudere nos æquum eſt & exultare, quod in cruce ſalutē noſtrā operatus eſt Chriſtus, non ſine cauſa tamen gaudium iſtud in aliud temp⁹ differendū, ſanctam uero hebdomadam hanc omnem, præcipuè uerò diem Paraſceues in mœrore, luctu, lachrymis Gal. 6.
conſumendam eſſe cenſuit Eccleſia. Gloriari quidē nos oportet in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, at- 1. Pet. 1.
que ingentem ex eo conſolationem accipere, quod nos dignos iudicauerit, quos non corruptibilibus, auro & argento, ſed precioſo ſanguine ſuo redimeret. Verùm ſunt quæ nos impediunt, quò minus, quo die redemptionis hoc noſtræ myſterium celebramus, gaudere & exultare queamus. Vetat enim hoc noſtræ culpæ conſcientia. Nos enim ſumus, qui paſſioni, qui cruci, qui morti eius cauſam dedimus, nos illius plaga doloris, nos illius culpa ſu- Pſal. 68.
mus occiſionis. Nam ille, quæ non rapuit, exoluit. Roman. 4.
Traditus eſt propter delicta noſtra: Vulneratus eſt Eſai. 53.
propter iniquitates noſtras: Attritus eſt propter ſcelera noſtra. Nō ille ſua, quæ nulla habuit, ſed no- 1. Pet. 2.
ſtra peccata pertulit in corpore ſuo ſuper lignum. Meritò itaq; gemitus edimus, meritò lachrymas

fundimus propter peccata noſtra,quæ tam grauia fuerunt,ut niſi morte Chriſti expiari non potuerint. Tum autem ipſe Chriſtus noluiſſe uidetur eo die nos gaudere, quo cruciatus hos noſtra cauſa pertulit. Sic enim dixit: Amen amen dico uobis, quia plorabitis & flebitis uos,mundus autem gaudebit:uos autem cõtriſtabimini,ſed triſtitia ueſtra uertetur in gaudium. quinetiam exemplo probabili confirmat,huic tantæ rei triſtitiam conuenire:
Ioan.16. Mulier,inquit,cum parit,triſtitiam habet,quia uenit hora eius:cum autem peperit puerum, iam non meminit preſſuræ propter gaudium,quia natus eſt homo in mundum: Mulieri comparat Eccleſiam ſuam,quę,quia Chriſtum diligit,quem ex Deo patre genitum in noſtram naturam ſuſcepit,rectè hoc die Paraſceues moriente illo,& per mortem quaſi per partum in uitam æternam & in immortalitatis gloriã exeunte,triſtitiã habet, & dolet, ut in utero
1. Theſſ.5. habens, & clamat parturiens. Qm̃ uerò poſtquàm
Apoca.12. reſurrexit æterno ſuo regno natus,gauiſi ſũt diſci-
Ioan.20. puli uiſo dño,ſicut ipſe dixerat: Iterum aũt uidebo
Ioan.16. uos,& gaudebit cor ueſtrum, & gaudium ueſtrum nemo tollet à uobis.Perpulchrè perfecta eſt mulieris,quę promiſſa fuerat,ſimilitudo:quæ poſtquàm peperit,iam non meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum. Quarè non ſunt audiendi, qui Chriſti mortem lugubrem eſſe nolunt,& eam deplorari uetant. Nam & ſi precio-

ſam illam & glorioſam eſſe libenter confitemur, ut 1. Cor. 15.
quæ mortem, et mortis deſtruxit autorem, non cō- Hebr. 2.
tinuò non eſt ipſa lugubris & fidelibus deflenda,
pro quorum ſalute ſpontè Chriſtus illam exhibuit:
alioqui periculum eſt, ne de nobis quoq; per Pro-
phetam ſuum Chriſtus cōqueri uideatur: ſuſtinui, Pſal. 68.
qui ſimul contriſtaretur, & non fuit, & qui conſo-
laretur, & non inueni: cum præſertim per Zacha-
riam prædictum ſit, quod dolebunt ſuper eum, ſi- Zach. 12.
cut doleri ſolet in morte primogeniti. Nō gaudea-
mus itaq; tum, quando mundus gaudebat, quando
Chriſtū Iudæi crucifigentes exultabant, et morien-
ti inſultabant: Non uociferemur cum inſanis illis
& odio furētibus, crucifige, crucifige illum: ſed cū Luc. 23.
Maria matre Ieſu, cuius tum animam doloris gla- Luc. 2.
dius pertranſiuit, cumq; ſanctis Apoſtolis, quo-
rum ingens luctus mentes occupauerat, diem, quo
Chriſti crucifixi ſit memoria, in fletu & planctu
tranſigamus: gaudium uerò noſtrum in id uſque
tempus differamus, quo ipſi quoq; gauiſi ſūt diſci- Ioan. 20.
puli, uiſo domino. Differamus lætitiam noſtram
in perendinum diem, quo Chriſtus deuicta morte
reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Tem- Rom. 4.
pus flendi, dicit ſapiens, & tempus ridendi: tempus Eccleſ. 3.
plangendi, & tempus ſaltandi: prius flendum eſt,
ut exultare poſtea liceat. Eūtes ibant & flebāt, dicit Pſal. 125.
Propheta, mittentes ſemina ſua: uenientes autē ue-
nient cum exultatione, portantes manipulos ſuos:

Math. 5. Beati flentes, ait Chriſtus, quoniam ipſi ridebunt.
Luc. 7. Quando cantantur nobis lugubria, plangamus: ut
Rom. 12. cum tibijs cantatum fuerit, exultemus. Fleamus cũ flentibus Apoſtolis, et cũ ijſdem gaudentibus gaudeamus; Neq; cũ perfidis Iudæis commune quicq̃ habeamus, Chriſto paſſo exultãtibus, atq; illi acerbè inſultantibus. Hunc morem iam inde ab ipſis Apoſtolorum temporibus ſemper obſeruauit ſancta mater Eccleſia, ſimul docens fideles ſuos, quod per luctum peruenitur ad gaudium; quod per mul-
Act. 14. tas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

DE GAVDIO DOMINICAE RESVRRECTIONIS. CAP. VI.

QVamobrem ad iucundam illam reſurrectionis Chriſti ſolennitatem, prius nos peruenire
Ioel. 2. noluit, quàm eſſemus cõuerſi ad dominum in toto corde noſtro, in ieiunio, & fletu, & planctu. Etiam carnalibus hac in parte prouiſum eſſe cupiebat, qui cum non facilè poſsint mentis oculos ad ea uidenda, quæ ſunt Spiritus, attollere, niſi ui maiore corporaliter accidẽtium cauſarum excitentur, cauſas, quibus id perfici poſſet, perueſtigauit. Quare ieiunium quadraginta dierum, quod pro decimis anni totius offertur Deo, ſic diſpoſuit, ut ante ſacratiſsimam Paſchatis noctem nullo modo rumperetur à pijs. Ita fit, dum per abſtinentiam corpus atteritur, nec aliunde laxatio niſi ab hac Paſchatis nocte ſperatur,

atur,ut hæc beata nox etiam à carnalibus tantò
naiore cum expectatione & gaudio excipiatur, &
nteꝗ ueniat,ſic oẽs quadrageſimæ dies, qui ſunt
nteriecti,tanquam diurna uiatoris itinera magno
um deſiderio ad conſtitutum locum properantis,
uotidie penè diligenter computentur. Hac ratio-
e dulcis omnibus hæc ſolennitas,chara omnibus,
eſiderabilis cunctis efficitur:ſicut lux in tenebris
mbulantibus,ſicut fons de petra ſalientis aquæ ſi-
entibus,ſicut quod fixit Deus tabernaculum pe-
egrinantibus. Hic igitur tempus iam eſt lætitiæ,
ic exultamus omnes gaudio, memoria nobiſcum
epetentes, quantum pro nobis Chriſtus precium
erſolueret,per quod peccatorum noſtrorum re-
niſsionẽ conſequuti,& à duriſsima captiuitate re-
empti ſumus. Quò magis autem abſolutũ ſit gau-
iũ noſtrũ,paſsioni et morti Chriſti reſurrectionẽ
uoꝗ ſemper adiungamus, quæ noſtræ cauſa eſt
uſtificationis. Nã ſicut traditus eſt Chriſtus pro- Rom. 4.
ter delicta noſtra,ita reſurrexit propter iuſtifica-
onem noſtrã. Vnde colligere licet,quod,qui iu-
ificationem nihil aliud eſſe uolunt, quàm pecca-
orum remiſsionem,& cum Deo patre reconcilia-
onem,iј toto (quod aiũt) cœlo errant.Neꝗ enim
hac ſola re cõſiſtit iuſtificatio,ſi uetus homo no-
er exuatur,neceſſe eſt inſuper indui nouũ, qui ſe- Ephe ſ. 4.
undum Deũ creatus eſt in ſanctitate & iuſtitia ue-
tatis. Nõ ſatis eſt ueterem Adam eiiciſſe,nouum

Rom. 6 etiam Adam præterea Chriſtum complecti neceſſe eſt. Nõ tantum peccato moriendum, ſed uiuendum eſt etiam Deo in Chriſto Ieſu. Non ſufficit à peccato liberari, ſeruos etiam oportet fieri iuſtitiæ, nõ commori ſaltem, hoc eſt defungi peccatis, uerùm & reſurgere cum Chriſto opus eſt. Illud itaq; merito Chriſti paſsionis nobis obtigit, quod ſumus mortui peccatis, quod uetus noſter homo crucifixus eſt, ut deſtruatur corpus peccati, ut ultra non
Rom. 6. ſeruiamus peccato. Verùm hoc ſatis non eſt, neceſſe eſt præterea, ut quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos fide accenſi, ſimul cum eo reſurgentes, in nouitate uitæ ambulemus, parati omnia & facere & pati pro ea fide, quã ipſe tradidit, quam in ſymbolo poſtea comprehenderunt Apoſtoli. Quod certi ſimus, tametſi propter eam fidem corpus noſtrum occiſum fuerit, nihilominus facturum Deum, ut ſuis promiſsis maneat, utq; excitet nos, ſicut excitauit Chriſtum in uitam æternam. Atq; hoc eſt, quod uocat Paulus iuſtificari, poſt acceptã peccatorum remiſsionem in eiuſmodi uitæ nouitate ambulare. Crucifixus itaq; Chriſtus eſt, ut in cruce ueteris hominis occaſum oſtenderet. Reſurrexit autem, ut in uita ſua uitæ noſtræ nouitatem demonſtraret. Duplicatur itaq; gaudium hoc die noſtrum, quòd non ſolùm abolita ſunt peccata noſtra per mortem Chriſti, uerumetiam illius reſurrectio documẽto nobis eſt

&

& exemplo, quomodo mortui per illum priſtinis
ulpis, mox unà cum illo & per illum in nouam ui-
am reſuſcitati, deinceps iuſtitiæ uiuamus, quam
lius beneficio conſequuti ſumus. Hæc itaq; duo
ncta mater Eccleſia præ cæteris inculcanda ſuis
delibus, nec ferè ab inuicem ſeparanda eſſe duxit,
nquam ad ſalutem apprimè neceſſaria. Nam cum
illud credere neceſſarium ſit ad ſalutem, Chri-
um & uerum hominem, & uerum Deum fuiſſe.
erũ hominem declarat paſsio & mors: neq; enim
otuit pati & mori, niſi homo. uerum Deum decla-
t reſurrectio: neq; enim potuit ſua ipſius uirtute
mortuis reſurgere, niſi Deus. Quamobrẽ nõ ſatis
abuit in die Paraſceues, mortis, in die Paſchæ, re-
rrectionis Chriſti memoriã celebraſſe, quin per
tũ annũ uertentem utriuſq; nobis memõriã ſin-
ulis hebdomadis renouet. Nam quòd à Chriſtia-
is feria quarta & ſexta ieiunatur, illã rationẽ red-
i ſcribit Auguſtinus, quòd conſiderato Euange- *Ad Caſulanũ,*
o, ipſa quarta Sabbathi, quam uulgo quartam fe- *Epiſtolã 86.*
am uocant, conſilium reperiuntur ad occiden-
um dominum feciſſe Iudæi. die autem uno inter- *Math. 26.*
cto, cuius ueſpere dominus Paſcha cum diſcipu-
s mãducauit, qui finis fuit eius diei, quã uocamus
uintam ſabbathi: deinde traditus eſt ea nocte, quę
m ad ſextam ſabbathi, feriam ſextam uulgo uo-
ãt, qui dies paſsionis eius manifeſtus eſt, pertine-
at. Tertius aũt dies pòſt reſurrectioni dicatus eſt,
quí

qui propterea dominicus etiã uocatur,quod in eo dominus à mortuis reſurgens,uerè ſe Deum & dominum eſſe declarauit.Quare non ſolo die Paſchatis,uerùm ſingulis dominicis diebus proceſſionem peragi uidemus,qua repræſentatur Apoſtolorum
Math. 28. proceſſio,qui iuxta Chriſti præceptum iuerunt in Galilæam,ut ibi uiderent dominum à mortuis reſurgentem,& Ieroſolymam inde poſtea redierunt. Sic ergo duos articulos hos docuit nos Eccleſia, unum de paſſo,crucifixo,mortuo & ſepulto Chriſto,alterum de eo,quomodo tertia die reſurrexit, qui,quò magis infigerentur memoriæ noſtræ,ſingulis hebdomadis eorum commemorationẽ ſextis ferijs,& diebus dominicis renouari uoluit.

DE ASCENSIONE CHRISTI, *deq; extremo iudicio.*

CAP. VII.

SIcut autem quadraginta dies ante dominicam Reſurrectionis in omni abſtinentię cõtinentiæq; genere traducẽdos,ita deinceps iam quinquaginta diebus ieiunia cenſuit eſſe relaxanda,ut ad feſtum uſq; Pentecoſtes non ieiunaretur à cibis,quod eſt mœrentium,ſed in Domino gauderetur. Illud etiam ſubiecit quaſi ſub oculos noſtros,quomodo quadraginta dies cũ ſuis diſcipulis uerſatus eſt,quibus cum etiam cibum interdũ

capere

capere uiſus eſt dominus noſter Ieſus Chriſtus, quò magis fidem faceret ſuæ reſurrectionis: poſteà uidẽtibus illis eleuatus, & in cœlum aſſumptus eſt. *Act. 1.* Poterat quidem celerius in cœlum aſcendere, ſed quoniam non quæ ſua, ſed quæ noſtra ſunt, quærere uenerat: deſcenderat enim propter nos homines, & propter noſtram ſalutem, quò magis claram teſtatamq́ꝫ cũctis reſurrectionem ſuam redderet, atq́ꝫ omnem ex omnium animis de ea dubitationem tolleret, tantiſper in terris commorari, aſcenſioniſq́ꝫ ſuæ gloriam in quadrageſimum diem differre dignatus eſt. Nulla autem res æquè ſpem noſtram erigit, atq́ꝫ glorioſa hæc Chriſti aſcenſio. Nam paſsio illius charitatem in nobis accẽdit, quã cum ille ſummam erga nos declarauerit, (nam dilectionem hac maiorem habere poteſt nemo, quàm ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis, qua tñ *Ioan. 15.* maiorem habuit ille, qui poſuit pro inimicis) fieri non poteſt, quin mutuo illius amore inflãmemur, qui prior nos tantopere dilexit. Reſurrectio uerò Chriſti nõ modò de diuinitate ipſius, uerùm & de noſtræ carnis reſurrectione fidem noſtram confirmat & roborat: ſi enim credimus, quod Ieſus mortuus eſt & reſurrexit, ita & Deus eos, qui dormierũt per Ieſum, adducet cũ eo. Aſcenſio porrò ſpem *1. Theſſal. 4.* lætificat, quam firmam habemus & indubitatam, quò caput noſtrũ ꝓceſsit, eò nos, qui ſumus ipſius membra, ſequuturos: Cum præſertim promiſſum

D eius

Ioan. 12. eius habeamus, qui fallere neſcit, ubi fuerit ipſe, ibi futurum & miniſtrum. Sed ita nos erigit in ſpem aſcenſio, ne prorſus tamen ſecuros & oſcitantes eſſe permittat. Nam eodem ipſo die nobis in memoriam reuocatur, quomodo, qui aſcendit ad cœlos, & ſedet ad dexteram patris, idem uenturus ſit iudicare uiuos & mortuos. Cantatur enim in Miſſę introitu: Viri Galilæi quid admiramini aſpicientes in cœlum, hic Ieſus, qui aſſumptus eſt à uobis in cœlum, ita ueniet, quemadmodũ uidiſtis eum euntem in cœlum. Vnde docemur, uenturum eum in eadẽ forma hominis, in corpore glorificato, quod in cœlum ſecũ detulit, iudicare uiuos & mortuos.

Act. 1.

Pſal. 46. Cantatur & illud ex Pſalmo: Aſcendit Deus in iubilo, & dominus in uoce tubæ. Atqui in eiuſdem

1. Corin. 15. uoce tubæ nouiſsimæ reſurgent omnes, incorrupti ſentẽtiam iudicis audituri: qui, quos à ſiniſtris col-

Math. 25. locauerit, eos ad ſupplicium ignis æterni condemnabit, quos autem à dextris poſuerit, eos ire iubebit in regnum ſuum cœleſte. Propterea & in proſa canitur illud: Iudex, cum ueneris iudicare ſeculũ, da nobis quæſumus ſempiternam requiem in ſanctorũ gloria. Sic ergo gaudio, quod ex Aſcenſione Chriſti capimus, quæ nos in ſpem erigit, futurũ ut

Hebr. 10. ipſi quoq; ſimus, ubi caput noſtrum eſt, miſcere uoluit Eccleſia ſolicitudinem, quam ſimul nobis adfert expectatio terribilis illius iudicij, quò & hunc articulum, qui extremus eſt de Chriſto, ne ignora-

re poſſemus: cuius etiam commonefacit nos ſecū-
da dominica Aduentus. Nam cum in prima nos
amabilis illius aduentus admonuiſſet, quo uenit
manſuetus, non ut perderet animas hominum, ſed
ut ſaluaret: non ut iudicaret mundum, ſed ut mun- *Luce 9.*
dus per ipſum ſaluus fieret: In ſecunda dominica *Zach. 9.*
meminit illius aduētus horrendi, quo, qui diuitias *Ioan. 3.*
bonitatis eius contempſerunt, quem recipere re-
demptorem noluerunt, eum ſeuerum & inexorabi- *Rom. 2.*
lem iudicem experientur. Atq; ita nō tam ſcriben-
do aut prædicando, quàm oculis quaſi rem ſubij-
ciendo, per certorum dierum obſeruationes abſol-
uit omnia mater Eccleſia, quæ de Chriſto credere
neceſſarium eſt ad ſalutem.

DE SPIRITV SANCTO, DEQVE TRINITATE. CAP. VIII.

SED nec eum articulum prætereun-
dū putauit, q̃ nos in ſpiritum quoq;
ſanctū credere profitemur. Nā & is,
quemadmodū dudū ꝓmiſſus Apo-
ſtolis, tandē ſit miſſus quinquageſi-
mo die, poſtquam Chriſtus reſurrexit, feſtiua ſolē-
nitate, magnaq; cunctorum hilaritate repræſentat.
Tūc indicans illud impletum eſſe, quod à Prophe-
ta dictum eſt de Chriſto: Aſcendens in altū, capti- *Pſal. 67.*
uam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. *Epheſ. 4.*
Quoniam uerò & illud credere neceſſarium eſt ei,
qui ſaluus eſſe uelit, tres perſonas unum eſſe Deū:

ſanctiſsimæ quoq; Trinitati feſtum diem dicauit: quo non ſolùm admoneri populus eius rei, uerumetiam è ſuperiori loco doceri poſſet. Rectè autem octauo die pòſt, quàm ſpiritus ſanctus eſſe miſſus recolitur, feſtũ hoc inſtituit. Nam anteq̃ datus eſſet ſpiritus ſanctus, cõfeſſio trinitatis celebrata nõ eſt, quòd ſine dono ſancti ſpiritus fides illius haberi non poteſt: quamuis ſanctos Patriarchas & Prophetas ſpiritu ſancto afflatos, non omnino latuiſſe myſterium hoc Trinitatis, è multis ſcripturæ locis manifeſtum eſt. Quò magis autem illud imprimeretur mẽtibus hominũ, ita ut elabi facilè nõ poſsit, inſtituit fideles Eccleſia iam inde à pueris, ſimul ut eſſent ſomno expergefacti, ut ſurgentes è lecto, ſe cruce ſignarent, ac uerba hæc proferrent: In nomine patris & filij & ſpiritus ſancti: quod ipſum ſimiliter facerent cubitum euntes. Cum dicerent, in nomine, non autem in nominibus, admonerent unius Dei, qui, quamuis trinus in perſonis, unus tamẽ eſt in ſubſtantia: ſimul & eius rei commonefierent, q̧ ſalutẽ noſtram, quę crucis beneficio nobis obtigit,
Ioan. 18. tota trinitas eſt operata. Nã inſeparabilia ſunt opa trinitatis: pater filio, ſicut ipſe filius teſtatur, calicẽ paſsionis dedit, & ipſe filius animæ ſuæ in poteſta-
Ioan. 10. te ſua propinauit, ſicut ipſe ait, poteſtatem habeo
Eſa. 53. ponendi animam meam: oblatus eſt enim, quia ipſe uoluit: Et ſpiritus ſanctus illi ꝓpinari fecit, Apo-
Hebr. 9. ſtolo teſte, qui dicit, quod Chriſtus per ſpiritum

ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo. Hæc eſt fides Catholica, quam, ut paulò ante diximus, non ſcribendo, neq; prædicando modò, uerumetiam annum uertentem ita diſtribuendo, dies ut certi cõſtituerentur, quibus quaſi ordine ſinguli articuli eorum, præcipuè quæ de Chriſto cognoſcenda ſunt, nõ tam auribus, quàm oculis fidelium exponerentur, ſitiens noſtræ ſalutis mater Eccleſia nos fideliter docere ſemper eſt conata, quòd in eo ſalutem noſtram agi ſciret.

QVOD DICTVM APOSTOLI (DIES OBSERVAtis & menſes) nihil aduerſetur obſeruationi dierum, quæ fit in Eccleſia.

CAP. IX.

NEQVE uerò defuerunt, qui ſanctæ matris noſtræ ſanctum hoc inſtitutum reprehenderent, quod Iudaicas quaſdã obſeruationes amplexos eſſe fideles dicerent. Obiectum eſt etiam ante mille ducentos annos, quod nunc ab ꝭs, qui pridem ſopitas hæreſes ſuſcitauerunt, obijci nobis audimus: dies obſeruatis & menſes, & tempora, & *Galath. 4.*
annos. Sed ꝭs iampridem ætatem, & ab Epiphanio *Lib. 3. contra*
græco, & ab Hieronymo latino ita reſponſum eſt, *Aerium, hæ-*
ſatis ut eſſe confutati uideantur. Neq; enim exiſti- *reſi 75.*
mandum eſt, ignoraſſe matrem Eccleſiam, uel nunc etiam ignorare, ꝙ omnes dies æquales ſint, quodq;

non die Paraſceues crucifigitur, neq; die dominico reſurgit Chriſtus, quodq; null' dies, atq; adeò nulla ſit hora, qua non rectè paſsionis illius & reſurrectionis, ac aliorũ quorumcunq; beneficiorũ fiat recordatio. Quamobrem receptus Eccleſiæ mos, q ſingulis Chriſti beneficijs recolẽdis certos dies inſtituit, nihi habet cũ Iudæorum ſuperſtitione commune. Nam illis non eſt phas quouis tempore ieiunare, agnũ immolare, Pentecoſten agere, tabernacula figere: nobis uerò quotidiè ieiunare, quotidiè agnum immaculatũ & offerre Deo patri, & oblatũ manducare, quotidiè licet ſimul omnia Chriſti beneficia repræſentare. Quoniam uerò ſæculi curis nimio plus pleriq; omnes immerſi ſumus, neq; aut orationibus, aut gratiarum actionibus, Deiq; beneficijs recolendis perindè, ut oporteret, uacamus, quid faceret ſitiens noſtræ ſalutis mater Eccleſia? permitteret ne tantorũ Chriſti beneficiorũ interire memoriã? quæ quamuis prædicent è ſuperiore ſæpe loco, tamen uerbi Dei ſemen à ſpinis non rarò

Math. 13. ſuffocatur. Non potuerunt hoc ferre plena charitatis illius erga nos uiſcera, cum præſertim ſalutem in eo noſtrã agi uideret. Cum itaq; cerneret adduci non poſſe liberos ſuos, ut quotidiè ieiunarẽt, quotidiè orarent, quotidiè Chriſti corporis & ſanguinis cõmunionem perciperent, ac in iugi beneficiorũ eius meditatione uerſarent, fecit illa, Deo & piorum omniũ conſenſu approbante, fecit aũt ſancti

ſpiri-

ſpirit' docta magiſterio, certos ut dies inſtitueret, qui præ cæteris tantorum commemoratione beneficiorum eſſent inſignes, quibus ad officium fideles reuocarentur, ac munere ſuo curis alijs uacui diligentius fungerentur: non aliud ſpectans hac dierum præſcriptione, quàm ut & admonerentur eorum, quæ Deus pro ſua ineffabili bonitate tam plena manu conferre dignatus eſt, & ſepoſitum tamen tempus aliquod haberent, quo diligentius eorum cõtemplationi uacare liceret. Sic illa, à Paulo edocta, omnibus omnia facta eſt, ut omnes lucrifaceret, & qui non poſſent adhuc ſolidum cibum capere, quòd is perfectorum eſt, eos minimè negligendos, uerum tanquam paruulis lac potum dandum eſſe putauit. Quò manifeſtius autem fiat omnibus, quòd Eccleſia nullum nouit dierum diſcrimen, uel ex tremendo ſacrificio, quam Miſſam uocamus, cuiuis id colligere licebit, in qua natiuitatis, paſſionis, mortis, reſurrectionis, in cœlũ aſcẽſionis, & ſpũs ſancti miſsionis beneficia nullo non die ſimul omnia celebrant per totum terrarũ orbem, quàm latè patet Chriſtiana religio, nulla prorſus uarietate. Etſi enim uerba mutari uidemus, idq; in ijs tm̃, quibus ad ſacrificium hoc mentes præparantur, cuius generis ſunt Introitus, Collectæ, Epiſtola, Graduale, Euangelium, Offerenda, Communio, ſignificationes tamen manẽt eædem. Quæ uerò Liturgię potiſsima pars eſt, et in quo uis tota cõſiſtit, Canon

1. Cor. 9. Hebr. 5. 1. Cor. 3.

Canon idem perpetuò legitur:ubi ad eundem ſemper modum præcipuorum Chriſti beneficiorum ſimul omnium fit commemoratio,nihil ut ab Euãgelio Miſſa differre uideatur, quin ipſum potius Euangelium,& breuis quædam credendorum omnium non tam explicatio, quàm quaſi ſub oculos ſubiectio,ac fidelium ad recolendum pręcipuè paſſionis illud immenſum beneficium ſit excitatio.

Lib.1.Epi.3. Quod ita repręſentatur in hoc ſacro,ut rectè à Cypriano dictum ſit,paſsionem eſſe domini ſacrificium,quod offerimus. Ex ijs itaq;, quæ peraguntur in hoc ſacro, facilè cuiuis perſpicuum eſſe poteſt, quod quotidiè Chriſti natalem, quotidiè Paraſceuen,quotidiè Paſcha,quotidiè in cœlum aſcenſionem,quotidiè Pentecoſten celebrat Eccleſia. Sed quoniam hæc non ita attenduntur ab omnibus,rudioribus præſertim, qui minores etiam uocantur, ad eorum quoq; captum communis noſtra mater Eccleſia demittere ſe dignata eſt,certis diebus inſtituendis,quibus eorum attentionē excitaret.Quare nihil eſt, quod nobis Iudaiſmum quiſquã obijciat, qui non aliud hac dierum obſeruatione,quàm Chriſti beneficiorum conſeruare memoriam,& ea rudibus etiam inculcare conamur,nemo ut ſit,qui ignorantiam prætendere queat.

QVO-

QVOMODO PRAECIPVE CHRISTI PASSIOnis beneficia uarijs modis Eccleſia rudibus inculcare conata ſit: ac primùm de ſigno Crucis.

CAP. X.

NEqꝫ uerò finibus ijs circũſcripta fuit anxię de ſalute noſtra matris Eccleſiæ cura & ſolicitudo, non contenta fuit ſcriptis conſignaſſe, uerbis prædicaſſe, certis diebus inſtituendis inculcaſſe, quæ de Chriſto credenda ſunt, maximè uerò quę ſumma credendorum eſt omnium, ineffabile Chriſti paſſionis myſterium, etiam ſignis id repræſentare uoluit oculis fideliũ, ut nemo tam eſſet rudis, quin illud cognoſcere poſſet. Hinc eſt ille cruce ſignandi mos, qui ab ipſis etiam Apoſtolorũ temporibus inicium ſumpſiſſe uidetur, quibus qui fuit magis uicinus Tertulianus, ad omnem, inquit, progreſſum atqꝫ promotum, ad omnem aditum & exitum, ad ueſtitum & calceatum, ad lauacra, ad menſas, ad lumina, ad cubilia, ad ſedilia, quæcunqꝫ nos conuerſatio exercet, frontem crucis ſignaculo terimus. Quoties terror aliquis aut periculum imminet, toties hoc ſigno utimur, neqꝫ nobis aliò cõfugiendum eſſe putamus, quàm ad crucem domini noſtri IESV Chriſti, per quam ille cum deuicerit huius mundi principem ac tenebrarum harum, in ea certiſſimum eſſe nobis præſidium conſtitutum firmiter credimus: ipſa enim, ut eſt apud Chryſo-

Tertulianus de corona militis.

In libro aduerſus gentiles, quod Chriſtus eſt Deus.

Chryſo. Homilia 55. in Mattheum. ſtomum, diaboli plaga, dæmonum frenum, & chamus eſt contrariarum uirtutum. Itaq; fugiunt hoc ſignum dæmones, timentes baculum, quo plagam acceperunt: quod ſuo quoq; periculo didicit aliqñ, quamuis à Christiana fide iam defeciſſet, Iulianus imperator, poſteaq̃ ſpecum quendam ingreſſus, ad hoc ſignum confugerat. Per hoc ſignum perficiuntur omnia, quę pertinent ad ſalutem noſtram. Cum regeneramur, Chriſti crux adeſt, cum ſacratiſsimo cibo reficimur, cum ſacros ordines ſuſcipimus, in omnibus deniq; ſacramentis maximus eſt crucis uſus. Hoc ſigno benedicitur & ſanctificatur omnis creatura, indicium ut ſit, quod non aliunde, quàm à cruce domini noſtri IESV Chriſti ſanctificatio ſit: qui per eam factus ipſe pro nobis maledictum, nos à legis maledicto redemit. Compendiũ autem fidei noſtrę totius in ipſa nos cruce ſignandi ratione uidere licet. Signum crucis tribus digitis exprimendum eſſe docet Innocentius, ad ſignificandum trinitatis myſterium. Quod etiam non tacuiſſe uidetur propheta, cum dixit: Quis appendit tribus digitis molem terræ? Ducitur autem primũ à uertice capitis ſiue frontis uſq; ad umbilicum, ut indicetur, de ſummo cœlo egreſſum in uiſcera matris deſcendiſſe, atq; ex puriſsimis illius ſanguinibus carnem noſtram ſuſcepiſſe: deinde à ſiniſtro brachio ad dextrum, ubi cauſa ſimul incarnationis exprimitur. Nam propterea deſcendit de cœlo in terram,

Vide Gregorium Nazān. in priore contra Iulianum apoſtatam oratione.

Galat. 3.

Li. 2. ca. 44. de altaris Sacramento.

Eſaiæ. 40.

ràm, propterea reliquit domum ſuam, dimiſit hæ- *Hiere. 12.*
reditatem ſuam, dedit dilectam animam ſuam in manus inimicorum ſuorum, ut nos, qui eramus à ſiniſtris inter hœdos collocandi, transferret ad dexteram inter oues ſuas, ubi uocem illam deſideratam *Math. 25.*
audire nobis liceret: uenite benedicti patris mei, poſsidete paratum uobis regnum à conſtitutione mundi. Ecce quanta fidei noſtræ myſteria, unica ſignandi nos cruce forma, nos mater Eccleſia docuit: ut ſi nihil præterea ſciret rudis homo, qui ſatis aſſequi cætera non poſsit, uel hoc propemodum ad ſalutem illi ſufficere queat. Hic incarnatio, hic paſſio Chriſti, hic cauſa paſsionis, hic ſimul extremum illud iudicium unica ſignatione crucis exprimitur.

DE CRVCIFIXI SIMVLACHRO.

CAP. XI.

AD hunc ſignandi nos cruce morem adiecta præterea ſunt Chriſti crucifixi ſimulachra, quæ p̃feruntur, quoties fiunt ſupplicationes, quas proceſsiones uulgò uocant, unà cum uexillis, quæ ſunt Chriſti triumphantis, & in cœlum ſcandentis inſignia, in quibus & ipſis Chriſtus ferè depingitur ſiue ſculpitur cruci affixus. Pręferuntur aũt hæc ideo, ut indicet̃ nobis, atq; ante oculos noſtros ponatur, in quo gloriari, in quo ſpem noſtrã

habere nos difixam oportet. Per crucis enim uexillum fortior armatus dominus noſter Ieſus Chriſtus morte mortem ſuperauit, & effractis inferorũ portis, aditũ in cœlos pijs omnibus patefecit. Abſit igitur nobis gloriari, niſi in cruce domini noſtri
Galat. 6. Ieſu Chriſti: abſit in alio quoquã fiduciam noſtram collocare, quàm in hac, quæ ſalus eſt & redemptio
Apoca. 19. noſtra. Nam quæ poteſt maior eſſe nobis gloriandi materia? quàm quod rex ille regũ & dominus do-
Philip. 2. minantium, cui donatum eſt nomẽ, quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine IESV omne genu flectatur, celeſtium, terreſtrium, & infernorum, quod ille Dei filius, Deus ipſe, relicto excelſo ſolio regni ſui cœleſtis, dignatus eſt in hanc lachrymarum uallem deſcendere, & eouſq; ſe deijcere, ut ſerui ſpeciẽ in ſe ſuſciperet, & quidem ſerui nocentis, cum ipſa eſſet innocentia, dignatus eſt ceu facinoroſus aliquis capi, alligari, flagris cędi, conſpui, probris innumeris affici, dignatus eſt, quod unum omnium & probroſiſsimum fuit & atrociſsimum ſupplicij genus, morte crucis ad extremum cõdemnari: dignatus autem eſt hæc omnia tam dura perferre pro-
Roman. 5. pter nos, qui ſerui, qui peccatores, qui inimici, qui impij eramus, oblitus ſuæ dignitatis, neq; noſtræ memor indignitatis, dignatus eſt adeò nos dilige-
Ephes. 5. re, ut ſemetipſum traderet pro nobis. Nunquid hęc non eſt iuſtiſſima gloriandi cauſa? Serui cum ab heris laudantur, qui tamen eiuſdem naturæ, ex eodem

luto

luto conficti, iiſdem ſunt fortunę caſibus obnoxij, placent ſibi tamen uehementer, hoc nomine nos nō multò magis nobis placebimus? non multò magis de eo gloriabimur, quod ille dominus, qui ſolus eſt uerus Deus, quem laudant Angeli, adorant dominationes, tremunt poteſtates, non eſt dedignatus, noſtra cauſa noſtram carnem indutus, horrendos in ea ſuſtinere cruciatus? Ad extremum uerò, morte turpiſſima condemnatus, per crucis crudele ſupplicium uitam pro nobis profundere? Quis hoc amicus amici cauſa faceret? quis pater propter unigenitum filiū tanta pateretur? quanta dominus pro ſeruis pati dignatus eſt? Quam autē aliam ob cauſam? niſi ut è ſeruis liberos, ex inimicis Dei, filios Dei redderet, filios quidem Dei patris, fratres autē ſuos? Nulla poteſt eſſe mūdi tanta gloria, quæ cum hac uel minima in parte comparari queat. Eſt ergo quod gloriemur in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti: eſt quòd firmam pręterea ſpē & fiduciam collocemus. Quid enim nō certò nobis de tam benefici, tamq; indulgentis, nō domini, ſed pluſq̄ patris miſericordia polliceri poſſumus et debemus? quid ille non dabit petentibus, qui ſemet tradidit in mortē? Quid eſt quod negare queat rogatus, qui tot & tāta beneficia contulit ultro, non modo non rogatus, uerumetiam grauiſſimis iniurijs multùm prouocatus? Hęc eſt itaq; cauſa, quamobrem in ſupplicationibus ſiue proceſſionibus crux præfertur, ut in illa Roman. 8.

 glo-

gloriari nos, in illa ſpem noſtram omnem defixam habere, illius fiducia nihil non à Deo petentes impetrare poſſe, palam omnibus faciamus. Neq; uerò præferri tantùm crucē inſtituit Eccleſia; uerùm & in medio templi cuiuſq; in eminentiore loco, ut ab omnibus conſpici poſsit, Chriſti crucifixi ſtatuam erexit; quò ſicut in ſerpentem æneum, quem in deſerto Moyſes exaltauerat, qui morſi à ſerpentibus intuebantur, ſanabantur; ſic qui uellent à morſibus peccatorum ſanari, quos intulit ſerpens diabolus, in eum intuerentur, qui pro nobis in cruce pendens mori dignatus eſt, certa cum ſpe, remiſsionis peccatorum illius merito conſequendæ. Ac non in templis mòdò, uerùm in uijs etiā et compitis Chriſti crucifixi ſignū iſtud erigendū putauit. Fuit hoc priſcis illis tēporibus apud nonnullos in more poſitū, priuſquā ad agnitionē ueri Dei perueniſſent, ut Mercurij ſtatuas in uijs collocarent, quòd hunc Deum itineribus præeſſe perſuaſum haberent. Poſteaquam uerò depulſis errorum tenebris, Euangelij noua lux affulſit, deiectæ ſunt ſtatuæ Mercuriales, quæ uiarum indices fuerant, & earum in locum erectæ ſunt ſtatuæ Chriſti crucifixi, ut ne uiatores quidē aliud agentes, tanti beneficij poſſent obliuiſci, quin ſimul etiā obiter illius admonerentur: quādoquidem aduenæ ſumus omnes & peregrini, neq; manentem hic habemus ciuitatem, ſed futuram inquirimus, cœleſtem illam Hieruſalem, quā ingredi uiam

Numer. 21. *1. Petri 2.* *Hebræo. 13.*

uiam oporteret ad eã anhelantibus. Via enim noſtra Chriſtus eſt, is qui dixit: Ego ſum uia, ueritas, & uita. Huius ueſtigijs incedamus neceſſe eſt, ſi uolumus ad cœleſtem patriam peruenire; ad quã niſi per crucem aditus non patet, ipſo etiam Ieſu Chriſto atteſtante, qui dixit: Qui nõ accipit crucẽ ſuã, et ſequit̃ me, nõ eſt me dignus. Sic igitur et ingredientium templũ, & in uiam ſe dantium oculis Chriſti crucifixi ſimulachrum obiectum ſemper eſſe uoluit Eccleſia, multò maximè uerò eorũ, qui ex huius uitæ diuerſorio æternam illam in domum migraturi præ cęteris conſolationis plurimum indigent, quò ſuæ redemptionis precium agnoſcerent, ac tantò æquiore aĩo corpus mortis huius relinquerent, indubitata ſpe, ſe cœleſtis patris hęredes futuros, cui per Chriſtũ cruci affixũ abundè ꝓ peccatis omnibus eſt ſatisfactum. Quod in ijs maiore etiam cura obſeruari uoluit, qui propter ſcelus aliquod patratum ad extremũ ſuppliciũ ducerentur: Quorũ quò magis perterritas eſſe cõſciẽtias oportet, hoc maiore ſtudio ſolicita de ſalute eorũ mater Eccleſia, ſuccurrendũ eis eſſe duxit; ne magnitudine flagitiorũ deterriti, conſequendę ueniæ ſpem abijcerent. Eius itaq; factum eſt inſtitutione, ut cum ad ſupplicij locum ſontes ducerentur, ſacerdos eos comitaretur, Chriſti crucifixi ſignũ ꝑferret, plectendorũ oculis illud ingereret, atq; in cruce domini noſtri IESV Chriſti ſpem ſuam omnẽ eos collocare iuberet, de Math. 10.

qua

qua cantat Eccleſia: O crux aue ſpes unica. Crux enim eſt meritum noſtrum, crux eſt refugium noſtrum, crux eſt uita, ſalus, & reſurrectio noſtra. Quamobrem hortatur ſacerdos ad mortis ſupplicium condemnatos, quandoquidem ſua non poſſunt, ut Chriſti crucifixi merita ad Deum patrē allegent. Quid eſt enim omne meritum cuiuſcunque hominis, niſi miſeratio domini? Quamobrem ne ſe crederent inopes eſſe meritorū, quandiu miſerationum ille dominus non defuerit, cuius ſi multæ ſunt
2. Regum 24. miſericordiæ, multa etiam eſſe merita ſua confiderent, quæ non aliunde, quàm ex ſola Dei pendent miſericordia. Illius ergo ſatisfactioni inniterentur, illius paſsionem, crucem, & mortem Deo Patri ante oculos proponerent, cuius uel una gutta ſanguinis ad abluenda totius orbis peccata cumulatò ſatisfecit. Propterea damnatus eſt ille, ut liberaret
Eſaie. 53. damnatos: propterea doluit, ut ſanaret infirmos,
Mathei 29. propterea timuit, ut ſecuros faceret, propterea de-
Luce 23. putatus eſt inter latrones, quorum alter aſſumptus, alter eſt reprobatus, ut exemplum et forma daretur indiſſolubilis, manens in poſteros, quia nec in ultimis Dei clementia pœnitentes excludit, nec ulla
Naum. 1. hora ſera eſt, cui compunctio diſtricta occurrit, nec eos, qui uitæ ſuæ quocunque temporis articulo ueri
1. Corinth. 11. ſunt iudices, iterum iudicari: Neque enim bis in idipſum Deus iudicat, cū & Paulus dicat: Quòd ſi nos ipſos iudicaremus, non utique iudicaremur. Impœnitentes

nitentes itaq; Deus iudicat & damnat, pœnitentes uerò quia suſcipit, à ſeipſis iudicatos abſoluit. Neq; iudicio, quod humanæ pœnitentiæ ſeueritas protulit, aliquid iuſtitia cœleſtis apponit. Iudicati ſunt Ægyptij, cum redeuntibus ſuper ſe maris fluctibus inuoluerentur: Iudicati Sodomitæ, cum ſubuerſis urbibus eorum ſulphureis flammis cremarentur: Sed ſi in eiſdem ſubuerſionibus gemerent pœnitentes, temporali pœnæ non ſuccederet æterna, ſed eſſet illis pro remedio ſupplicium, & pro abſolutione tormentum, neq; corde contritos æternum contereret & aggrauaret iudicium. Sic in cruce latro confitens non tantùm indulgentiam meruit, ſed etiam CHRISTI familiaris effectus, præmiſſus eſt in Paradyſum, & regni factus eſt particeps. Ad hunc modum etiam eos, quorum omnis uita in omni flagitiorum genere uolutata eſt, noluit mater Eccleſia de peccatis ſuis deſperare, ſed concepto de illis iuſto dolore, ad CHRISTI crucis remedium confugere, atque inde ſalutem expectare iuſſit, nullum ut genus hominum fuerit, cui non maximè cum alia omnia, tum hoc præſertim crucis & mortis CHRISTI beneficium ſit manifeſtare conata. Exod. 14. Gen. 19.

F Quo-

QVOMODO SACERDOTES ET EPISCOPOS AD *contemplandum perpetuò crucis & mortis Chriſti beneficium excitare mater Eccleſia conata ſit.*

CAP. XII.

Vod quoniã populo frequenter inculcare, proprium ſacerdotum eſt munus, hos uerò non alia in re dies noctesq́ꝫ, quàm in eius aſsidua meditatione uerſari uoluit: ex eo natæ ſunt preces, quas uocant horas canonicas, ut ſepties in die laudem Deo dicerent ſacerdotes, quò ſic implerent illud, quod ab Apoſtolo ſcriptum eſt, ſine intermiſsione orate: ſimul illius immenſi Chriſti beneficij recordarentur per uulgò notos omnibus rithmos: Patris ſapientia, ueritas diuina: Quid matutina, quid prima, quid tertia, quid ſexta, quid nona, quid ueſpertina, q̃d hora Cõpletorij de Chriſto factũ ſit, per ſingula ſuppliciorum genera, cum grati animi ſignificatione recolentes, omne ut uitæ ſuæ tempus in hac una cogitatione traducere ſacerdotes uoluerit. Porrò quoties Miſſę peragunt ſanctum ſacrificiũ, tum uerò, ſicut antea mentio facta eſt, quicquid eſt in Euangelio, quod ſcire omnium intereſt ad ſalutem, id non uerbis explicant modò, uerùm & habitu, & geſtu, & ſignis, & cerimonijs ſub aſpectũ populi ſubijciunt: illud præ cæteris inenarrabile paſsi, crucifixi, mortui Chriſti beneficium,

Pſalm. 118.
1. Theſalo5.

cium,non auribus magis, quàm oculis hominum inculcantes.Inde ſigna crucis tam crebra, cum ſingulæ cruces ſingula tormentorum genera deſignant, quæ propter nos nocentes innocens agnus ille,cuius ſanguine redempti ſumus, perferre dignatus eſt. Iam ad quorum officium pertinet,non *Hebre.5.*
modò ſacrificium offerre pro populo,uerumetiam ſacrificantibus præeſſe,& eos gubernare, atque uniuerſo gregi attendere,cuius generis ſunt Epiſcopi, nequaquam ſatis illis eſſe iudicauit, uel cum ſacris operarentur, uel cum precum ſuarum penſum abſoluerent,Chriſti crucis meminiſſe,quin punctum temporis nullum propè prætermitti uoluit,præcipuè quoties domo prodeundum eis foret,quò crucis beneficium non recolerēt.Hinc ille mos, quod pendentem de collo crucem geſtant Epiſcopi,non ob id modò, ne parùm aliquando ſint memores beneficij per crucem accepti, uerumetiam ut admonerentur,quò crucifixi ueſtigijs incedant, ut, ſicut ille uerè bonus paſtor poſuit animām ſuam pro *Ioan. 10.*
ouibus ſuis, ita & ipſi à bono paſtore paſtores ouium eius conſtituti,ne dubitarent, ſi res ita ferret,exemplo domini ſui ponere animas ſuas pro *1. Ioan. 3.*
ouibus ſuis,& quamlibet acerba ſupplicia, in ipſius præſidio fiducia collocata,ſuſtinere. Hoc enim eſt,quòd à ſuis exigit Chriſtus,cum tollere crucem *Math. 16.*
ſuam iubet,qui ſequi ſe uult.Quinetiam quò ſe cūctis crucis eſſe miniſtros declarent,cùm alias,tū pręcipuè

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

cipuè quoties primùm in ſuæ diœceſeos ciuitates ingrediantur, cruce ſignant obuios quoſq;, maioreq; ſolēnitate quadam, idq; magis cùm ſacris operantur, ſigno crucis benedicunt hominibus, ſimul illud in memoriam eis reuocantes, quod per crucē peccatorum remiſsio nobis obtenta, neq; fructus huius tanti beneficij niſi per crucis memoriā, perq; fiduciā in illa collocatam ad nos redundare queat. Cæterùm Archiepiſcopo, ultra crucem de collo pendentem, pręfertur etiam crux, quoties in publicum prodit, quò nunquam non ante oculos ipſius uerſetur, ut quemadmodum princeps eſt Epiſcoporum, ita ſe principem eſſe debere meminerit, ad quæuis adeunda pericula pro fide et Eccleſia Chriſti, proq; ſalute concrediti ſibi gregis conſeruanda, quin & ad mortem ipſam, ſi qua id neceſsitas poſtulet, oppetendam. Potuit ne amplius aliquid facere mater Eccleſia, quàm quod fecit ad mediatoris fidem illuſtrandam, & quam maximè propagandam, atq; ad redemptionis noſtræ myſterium non auribus modò, uerùm & oculis fidelium ingerendum? Quod tanto ſtudio feciſſe uidetur, ut ſi qui ratione aut memoria comprehendere non poſſent, uel oculis aſpicere, ac modò non manibus eis contrectare liceret: adeò ſe demiſit ad captum omnium, ut ne quem laterent ea, ſine quorum fide ſaluus eſſe nemo poteſt. Non illa ſcriptis modò, non uiua uoce tantùm è ſuperiore templi loco, uerùm

&

& certis diebus inſtituendis, & ſignis & imaginibus, & habitu, & geſtu, & uarijs cerimonijs, & quaſcunq; uias & rationes ad eam rem accommodatas diuini numinis afflatu excogitare potuit, omnibus ijs in mentibus fidelium imprimere conata eſt, cùm alia omnia, quæ in ſymbolo cõtinentur, quæ breuis eſt credendorum collectio, tum p̃cipuè mediatorem Dei & hominum Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum: ut ex illo penderent omnes: in illo proram, quod aiunt, & puppim ſuæ ſalutis collocarent.

QVOD FALSÒ QVIDAM HOC AEVO NOSTRO *calumnientur Eccleſiam de obſcuratis Chriſti beneficijs, cum per ipſos potius obſcurentur, & omnis eorum memoria extinguatur.*

CAP. XIII.

ET ſunt interea filij deſertores, qui ab omni pietate alieni, ab omni ueritate remoti, perfricta, quod dicunt, fronte, omni pudore prorſus abſterſo, matrem ſuam audent inſimulare, quod parùm in ijs, quæ ad ſalutem noſtram pertinent, docendis, officio ſuo functa fuerit. Comminiſcuntur homines audaces & impudentes, quod iam inde à quadringentis & amplius annis, ignotus orbi Chriſtiano Dei & hominum mediator Chri-

Eſa. 30.

Chrs, ꝙ eius beneficia obſcurata, ꝙ Euangeliũ abſconſum, quod quiduis aliud potius, q̃ Chrs in Eccleſia fuerit annunciatus: uerùm ijs tandẽ triginta annis ꝑ ipſos mẽtibus hominũ Euangelij noua lux affulſerit. Quæ eſt, ſi nõ hæc eſt ſũma impudentia, atq; una oĩm grauiſsima, minimeq; ferenda calumnia? Legant theologorũ libri, qui ſũt his quadringẽtis annis cõſcripti, reperire licebit, quod nõ aliã pleriq; theologiæ materiã eſſe uoluerint, q̃ reparationẽ hominis lapſi ꝑ Chriſtũ ſeruatorẽ. Notũ eſt aũt illud, qđ à Petro Lombardo diligent tractat, axioma: ꝙ ſine fide mediatoris Chri nullus mortaliũ uel ante legẽ, uel ſub lege, uel ſub tpe grẽ ſalu⁹ factus ſit, aut ſalu⁹ aliquãdo fieri poſsit. In q̃ explicãdo ita uerſant ſancti doctores oẽs, ut nõ aliunde ſalutem nrãm pendere doceãt, q̃ ex cruce & morte Chri, quã niſi qs expreſsè crediderit, maximè poſt peractũ iã in cruce redemptionis nrǽ myſteriũ, niſi ſpem omnẽ in ea defixã habuerit, eũ ad uitã æternã ꝑuenire nõ poſſe, cũ tñ implicita mediatoris huius fides ante Chrm natũ ad ſalutẽ ſuffecerit. Neq; uerò ſcripta magis doctorꝫ ætatis illius impudẽs hoc eorꝫ cõmẽtũ refellũt, q̃ ea, q̃ in Eccłia ꝑ id oẽ tẽpus geſta eſſe, q̃q; geri adhuc uidemus, q̃ nõ ſemel iã cõmemorata, iterꝫ atq; iterꝫ repetenda ſũt, quò magis planũ oĩbus fieri poſsit, q̃ falſò hæc à filijs deſertoribus Eccłiæ impingant. Quid.n. ita ſapient annus ab ipſo ſpũ ſctõ diſtributus, nullus ut ſit ꝓpemodũ articulus fidei, cui nõ ſũma cũ celebritate recolẽdo

Lib. 3. ſenten. diſtinct. 25.

dies

dies aliqs ſit dicatus? quid ſigna? quid ſimulachra? quid habitus? quid geſtus ſacerdotũ, p̄cipuè ſacris operantiũ? quid uarij ritus & cerimoniæ? quid oĩa illa, q̃ geri cernimus in Eccl'ia, quid ſibi uolũt? qd? niſi qđ modò nõ edita uoce clamãt, qđ ſicut ſcriptis & ſermonibus, ita dierũ obſeruationib9, ſignis, & oĩ cerimoniaꝝ genere nihil aliud grãdi cũ fiducia p̄dicamus, nihil aliud ſcire nos indicam9, q̃ Ieſũ Chr̄m, & hũc crucifixũ: ꝙ in hoc ſolo, in ſolo paſſionis, crucis & mortis eius merito ſpem oẽm & fiduciã defigẽdã eſſe docemus? Hic eſt ſcop9, ad quẽ hæc oĩa referunt: Ex q̃ liquidò pſpicueꝗ cognoſci poteſt, ꝙ licet nõ oẽs fortaſsis ex ijs, q p 400. ãnos ſcripſerũt, aurũ, argentũ, lapides precioſos, uerùm alij lignũ etiã, & ſtipulã ędificauerint, tñ fundamẽtũ, ſup q̃d ædificauerunt, nemo poſuerit aliud, p̄ter id quod poſitũ eſt, q̃d eſt Chr̄s Ieſus, Dei & hoĩm mediator, qui factus eſt ꝓpitiatio ꝓ peccatis nr̄is, nõ ꝓ nr̄is aũt tm̃, ſed etiã totius mũdi. Quod ſi unq̃ aliàs, hoc ul' maximè tpe uidet mr̄ eccl'ia uerbis illis rectè cõqueri poſſe, q̃ legunt in Cãticis: Filij matris meæ pugnauerũt cõtra me. Qui ſũt .n. illi, q p grauẽ calumniã ab ea, q̃ Chr̄i corpus eſt, quàm plurimos auellere laborãt? q ignorati Chr̄i, neꝗ agniti Euãgelij matrẽ Eccleſiã arguũt? qui nõ uerent etiã horrendũ idololatrię crimẽ impingere? quinã alij? q̃ filij quondã eius? fratres nõ ita pridem nr̄i, rectè ut de illis dici poſsit, inimici hoĩs, domeſtici ei9: & quod

1. Cor. 2.
1. Cor. 3.
1. Ioan. 2.
Cant. 1.
Miche. 7.

Pſal. 40. quod ab alio Propheta ſcriptum eſt: Homo pacis
meæ loqui edebat panes meos, magnificauit ſuper
me ſupplantationem: quodq; apud eundem in alio
Pſal. 54. Pſalmo reperitur: Si inimicus meus maledixiſſet
mihi, ſuſtinuiſſem utiq;, & ſi is, qui oderat me, ſu-
per me maligna loquutus fuiſſet, abſcondiſſem me
forſitan ab eo: tu uerò homo unanimis, dux meus,
& notus meus, qui ſimul mecũ dulces capiebas ci-
bos, in domo Dei ambulauimus cum cõſenſu: An-
te triginta hos annos ambulauimus cum conſenſu
in illa domo Dei, in qua non facit habitare Deus
Pſal. 67. Ephef. 4. niſi unanimes. Fuit una fides, unum baptiſma, ter-
Gene. 11. ra fuit unius labij, multitudinis credentiũ erat cor
Act. 4. unum, & anima una. Ad quod faciendum, iterum
Philip. 3. atq; iterum repetendo atq; obſecrando nos Paulus
1. Cor. 1. admonet: Idipſum dicebamus, idipſũ ſentiebamus,
Rom. 15. idẽ ſapiebamus, uno ore honorificabamus omnes
Deum & patrem domini noſtri Ieſu Chriſti. Sed
non potuit ferre Sathanas conſenſum hunc piorũ,
Ioan. 8. qui cũ ſit mendax, & mendacij pater, hęc tam aper-
tè falſa de matre Eccleſia cõfinxit, quòd alia ratio-
ne ſe gregem domini diſpergere poſſe non uidebat.
Verum quid in eo ipſo loco ſubiungit ſcriptura de
ijs, qui conſenſum hunc piorum & unanimitatem
rumpũt? Veniat, inquit, mors ſuper illos, & deſcẽ-
dant in infernum uiuentes: legimus hoc eueniſſe
Chorę, Dathan, Abiron, qui ſchiſmatis autores fa-
cti, quoniam ſeorſim à Moyſe ſacrificare uolebãt,
uiui

uiui deſcenderunt in infernum, opperti humo. uerùm & ijs, qui noſtro hoc æuo ſegregauerunt ſemetipſos, idem propemodum hoc accidere uidemus: etſi enim terra illis non dehiſcit, tamen, quod eſt in prouerbio, uiui uidenteſq; pereũt. Neq; enim illi non intelligunt, uana eſſe, de quibus Eccleſiam inſimulant, ſed ſtudio cõtentionis eò progrediuntur, ut uidentes non uideant, audientes non audiant, neq; intelligant. Quin, quod nobis impingũt, id in reprobum dati ſenſum ipſi faciunt. Quęcunq; enim ſpiritui ſancto per os Eccleſiæ ſuæ ſtatuere uiſum eſt, ad illuſtrandam mediatoris Chriſti fidem, & ad eius beneficia omnibus inculcanda, hæc iſti prorſus euertere ſũt conati. Nam obſeruationẽ dierum, quæ nõ ex Iudaica ſuperſtitione inducta eſt, uerùm ut quorum mentes terrenis adhuc deſiderijs implicantur, & ſeculi curis impediuntur, uel ex interuallo tamen ad diuinorum beneficiorum contemplationem reſpirent, ieiuniorumq; tempora, præcipuè ſextæ feriæ, quando Chriſti paſsionis admonemur, & illi nos quaſi compati uelle declaramus, riſu et cachinnis omnia ꝓſequuntur. Porrò, ſimulachra crucifixi, quæ terrori ſunt dæmonibus, ne quid eſſet, quod eorum oculos offenderet, quibus cum non unum ſe ſalis modium comediſſe gloriantur, non è uijs & compitis modò, uerumetiam è templis ipſis eiecerunt, ut ne qua tanti beneficij memoria ſupereſſet, benedictionum uſum, quæ per

Eſai. 6. *Math. 13.*

ſignum crucis fiunt, quo nos per crucem à maledicto liberatos palàm facimus, habent ludibrio, neq; ferre poſſunt, ut per uerbum Dei ſigno crucis ulla creatura ſanctificetur. Penſum quoq; precum, quas horas Canonicas uocant, ſuſtulerunt: & quæ res in terris eſt una omnium ſacratiſsima, maximè uenerandum illud ſacrificium, quod Miſſam uocamus, ubi ſumma cum pietate ſimul omnia CHRISTI beneficia recoluntur, & ſub aſpectum eorum, qui interſunt, fidelium ſubijciuntur, diabolo ſuggerente, quod ipſi apertè profitentur & præ ſe ferunt, abrogarunt: neq; metuunt idololatriã pronuntiare, ſi quis ei ſacrificio, quod in ara crucis pro nobis Chriſtus obtulit, cuius in Miſſa memoria quædam fit & repræſentatio, remiſsionem peccatorum acceptam ferat, ac ut fructum illius ad ſe redundare faciat, Deum patrem per ipſum, qui pro nobis factus eſt ſacrificium, filium deprecetur. Adeò quicquid ad crucem pertinet, id eorum oculi ferre non poſſunt. Neq; mirum, cum non aliud ſit ſcutum, in quo maligni ſagittas extinguere liceat, præter ſignum crucis: quo cum ſemel uicti ſint, per eum, qui pro nobis in cruce pependit, horrent illud dæmones, & eo uiſo ſtatim in fugam conuertuntur, quorum inſtinctu fieri ab iſtis hæc omnia, ut euacuetur crux CHRISTI, manifeſtius eſt, quàm ut dubitari queat. Hic homo Chriſtianus expendat ipſe, atq; inter ſe tacitus conferat, quæ tot ſæculis ab

Ephe ſ. 6.

Ec-

Eccleſia facta ſunt, ut non ſcriptis & ſermonibus modò, uerumetiam dierum obſeruationibus, ſignis, imaginibus, geſtu, habitu, uarioq; ritu & cerimonijs, CHRISTI beneficia quamlibet etiam rudium pectoribus imprimerētur, atq; ea, quæ credere neceſſe eſt ad ſalutem, quaſi præmanſus ori cibus inſcrerentur. Quæ contrà facta ſint hoc infelici æuo noſtro, ad illa omnia ſubuertenda, & eorum memoriam ex animis hominum prorſus euellendam, non modò falſa eſſe intelliget, quæ tam impudenter iſti de Eccleſia commenti ſunt, uerùm in eos ipſos multò uerius retorqueri poſſe cognoſcet. Sed nos querimoniam hanc miſſam faciamus, ut eò, unde deflexit oratio, redeamus. Hoc igitur conſtitutum iam ſit, quod à matre noſtra Eccleſia docti ſumus, unum eſſe mediatorem Dei & hominum, hominem IESVM CHRISTVM, extra cuius fidem neq; fuerit adhuc ſalutem quiſquam conſequutus, neq; conſequetur deinceps unquàm. Nam ſicut, qui præceſſerunt CHRISTI paſsionem, non niſi per illius futuræ, ita qui ſequuti ſunt, non niſi per illius præteritæ fidem ſalui facti ſunt, & fient. Huc pertinent omnia illa, quæ in ſymbolo continentur, breuibus per nos iuxta dierum anni uertentis obſeruationem commemorata.

QVAE SIT VIS HVIVS ARTICVLI, *Credo ſanctam Eccleſiam Catholicam.*

CAP. XIII.

SED nunquid hæc ita credere ſatis eſt? an alia præterea requiruntur, quæ niſi quis crediderit, ſaluus eſſe non poſsit? Eſt unus articulus in ſymbolo cõprimis neceſſarius, quẽ qui credit, iam cuncta credit ad ſalutem neceſſaria. Hic ille eſt, quo nos credere profitemur ſanctam Eccleſiam Catholicam, quam ex noſtris animabus cõſtructam domum eſſe dicit Chryſoſtomus. Hãc qui credit, non hoc ſolum credit, eſſe Eccleſiam, quod credunt hæretici quoq; & ſchiſmatici, ſed ſimul credit, extra illã, ſicut olim extra arcam Noe, ſalutem non eſſe, credit uera eſſe omnia, quę in ſcripturis omnibus Canonicis ab illa receptis ſcripta continentur, credit illam ſpiritu ſancto congregatam, per eundem conſeruari, et gubernari: quo duce cum regatur, credit ſimul eam errare non poſſe. Quamobrem ſanctiſsimam hanc parentem ſuam ea, qua decet, pietate ueneratur, illi ſe permittit, illi credit, illam audit, illam ſecundum Deum ipſum ueretur, quæ de diuinis rebus ipſa ſentit, ſentienda, quæ de humanis præſcribit, facienda, quæ prohibet, fugiẽda eſſe ſine ulla dubitatione cenſet. Huius articuli tanta uis eſt, ut ſi quis hebetioris ingenij cætera non poſsit aſſequi, uerùm hoc tantum cum

Homil. 10. in epiſtolam ad Epheſios.

Gen. 7.

Paulo

Paulo profiteatur, ſe ſcire Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum, deinde ſe credere ſanctam Eccleſiã Catholicam, uel hoc ad ſalutem illi ſufficere queat. Neq; enim qui doctrina, ſed qui pietate cæteris p̃ſtat, is eſt regno cœlorum propinquior. Ignorare pleraq; melius eſt: ſicut præclarè ſcripſit Tertullianus, ne quid, quod non debeas, noris: quia quod debeas, noſti: fides tua, dicit Chriſtus, te ſaluum fecit, nõ exercitatio ſcripturarum. Nihil ſcire, omnia ſcire eſt. Ante quem etiam Irenæus, Melius eſt, inquit, nihil omnino ſcientẽ quempiã credere Deo, & perſeuerare in eius dilectione, quæ hominem uiuificat, nec aliud inquirere ad ſcientiam, niſi Ieſum Chriſtum filium Dei, qui pro nobis crucifixus eſt, quàm per quæſtionum ſubtilitates & multiloquium in impietatem cadere. Et alio loco: Qui relinquunt præconium Eccleſiæ, imperitiam ſanctorũ preſbyterorum arguunt, non contẽplantes, quanto pluris ſit idiota religioſus, à blaſphemo & impudente ſophiſta. Non ergo qui quàm plurima memoriter è ſcripturis, plerunq; etiam Pſitaci more nõ intellecta recitat, ſed qui, quę ſcripta ſunt, opere complere ſtudet, is eſt, de cuius ſalute ſperandum eſt maximè. Melior eſt fidelis ignorãtia, dicit Auguſtinus, quàm temeraria ſcientia. Scientia enim inflat, charitas ædificat. Surgũt indocti, dicit idem alio loco, & rapiunt cœlum, & nos cum doctrinis noſtris ſine corde: ecce ubi uolutamur in carne &

1. Cor. 2.
Libro aduerſus hæreticos.
Luc. 8.
Lib. 2. ca. 45.
Lib. 5.
De uerbis Apoſtoli, ſermone 20.
1. Cor. 8.
Lib. 3. Confeſſionũ, ca. 8.

ſanguine? Quapropter ei, qui eſt ex minoribus, hoc eſt, cui munus alios docēdi non incumbit, poſteaquàm ea crediderit, quæ de patre, quæ de filio, quæ de Spiritu ſancto nudis uerbis in ſymbolo ſunt expreſſa, ſatis eſt, ſi de reliquis ea ſe credere profiteatur, quæ credit ſancta Eccleſia Catholica, etiāſi nullam de illis explicitā fidem habeat. Atq; hic eſt articulus, quo præcipuè diſcernũtur à Catholicis hęretici & ſchiſmatici, qui ſi crederent ſanctam Eccleſiam Catholicam, nulla hæreſis, nullũ eſſet ſchiſma. Crediderunt omnia Nouatiani, quæ in ſymbolo, quæq; in ſcripturis canonicis cōtinentur: Crediderunt Pelagiani, crediderũt Donatiſtæ, crediderunt & alij multi hæretici: neq; cum illis, aut de ſymbolo, aut de ſcripturis ulla fuit Catholicis controuerſia, ſed quia ſanctam Eccleſiam Catholicam nō crediderunt, inde tot hæreſes, tot ſchiſmata, tot ſectæ tam diſſectæ, nō prioribus modò ſeculis, uerùm & hoc noſtro conflatæ ſunt. Nam ſi crederetur ſancta Eccleſia Catholica, non ab ea diſcederetur, neq; ſibi quiſquam ſumeret, ut ſuo potius priuato, quàm illius ſpiritu ſcripturas interpretari uellet. Hanc igitur mordicus teneamus, quodq; ab ipſis Apoſtolorum temporibus unanimiter ab omnibus obſeruatum eſſe ſummo Chriſtianorum omnium conſenſu conſtiterit, de eo dubitare nefas eſſe putemus. Neq; nos ullà ratione de eo deduci patiamur, etiamſi, *Matthei 4.* quemadmodum ipſe per ſe Chriſto quondam, ita

per

per ſua membra ſathanas millies nobis dicat: Scrip
tum eſt enim. Non illi ſe transfiguranti in angelum *2. Corint. 11.*
lucis, atq; ouium ueſtimentis induto, uerùm Eccle- *Matthei 7.*
ſiæ credamus, quæ nunquam ſáncti Spiritus magi-
ſterio deſtituitur, quem ſe miſſurũ illi Chriſtus pro
miſit, qui ſuggereret illi, qui doceret illã omnẽ ue-
ritatẽ, qui cũ illa maneret in æternũ. Suus quemq;
priuatus ſpiritus fallere poteſt, cum ſcriptum ſit:
Væ prophetis inſipientibus, qui ſequuntur ſpiri- *Ezechie. 14.*
tum ſuum, & nihil uident. Eccleſię ſpiritus nunquã
fallere poteſt. Illius itaq; definitionibus pareamus:
illius, non priuato noſtro ſpiritu ſcripturas eſſe no-
bis interpretandas exiſtimemus. De quibus nobis,
qui per Dei gratiam catholici ſumus, qui cum Cy- *Cyprian. de*
priano gloriari poſſumus, quod non nos ab illis, *ſimplicitate*
ſed illi receſſerunt a nobis, nulla eſt cum nouatori- *Prælatorum,*
bus huius temporis controuerſia, de intelligentia *Libro 2 de tri*
hæreſis eſt, non de ſcriptura: ſenſus, ut eſt apud Hi- *nitate Contra*
Luciferanos.
larium, nõ ſermo, fit crimen. Neq; in legendo, ſicut *Idem in pri-*
ſcribit Hieronymus, ſed in intelligendo ſcripturæ *mum caput ad*
conſiſtunt, non in ſcripturarum uerbis. Euange- *Galatas.*
lium eſt, ſed in ſenſu, nõ in ſuperficie, ſed in medul-
la, non in ſermonum folijs, ſed in radice rationis.
Quamobrem æquum non eſt, quod priuato ſuo
iudicio rectum ſentit aliquis, id totius ut Eccle-
ſiæ ſenſui & conſenſui anteponat, & quæ ſunt in
Oecumenicis concilijs rectè conſtituta, ea in du-
bium reuocari uelit. Quin eà nos mente potius

esse præditi debemus, ut in ijs, quæ didicimus, per-
2. Tim. 3. manendum nobis esse putemus: didicimus enim ab
1. Tim. 3. ea, quæ firmamentum est & columna ueritatis, Ec-
clesia, in illius interpretatione definitioneq́ nos
acquiescere: neq́ fluctuare, atq́ omni doctrinæ uē-
Ephes. 6. to circumferri oportet. Quod Paulus Timotheum
hortatus est, id sibi quisq́ nostrum dictum existi-
1. Tim. 6. met, quicunq́ ueri Dei uerus cultor censeri uult:
depositum ut custodiamus, ac deuitemus propha-
nas uocum nouitates, quas uniuersitati, quas anti-
quitati, quas consensui sanctæ Catholicæ Ecclesiæ
contrarias esse constat: quæ si reciperentur, necesse
foret, ut fides beatorum patrum, aut tota, aut certè
magna ex parte uiolaretur, ut omnes omnium æta-
tum fideles, omnes clerici, leuitæ, sacerdotes, tot
confessorum millia, tantus martyrum exercitus,
tanta urbium, tanta populorum celebritas & mul-
titudo, tot insulæ, prouinciæ, reges, gentes, regna,
nationes, totus postremò iam penè terrarū orbis,
Christo capiti per Catholicam fidem incorpora-
tus, tanto seculorum tractu ignorasse, errasse, blas-
phemasse, quid crederet nescisse, quodq́ dictu est
abominabile, idola coluisse pronunciaretur. Quod
1. Cor. 1. credere, quid aliud fuerit, quàm euacuare crucem
Christi? quàm abolere, obliterare, irritum reddere
beneficium illud immensum passionis & mortis
Christi? Quid enim? an non iure merito nobis q̊q́
dicere liceret, quod Galathis quondam dixit Pau-
lus?

lus? ſi ſeipſum tradidit Chriſtus pro Eccleſia, neq; Epheſ. 5.
tamen ſanctificauit illam, neq; ſanguis illius eam Hebr. 9.
ab operibus mortuis, præcipuè uerò ab idololatria
emũdauit, ergo gratis Chriſtus eſt mortuus? Quis Gal. 2.
enim incarnationis, quis crucis, quis mortis illius
fructus eſt, ſi, cuius cauſa tulit hæc omnia, ſponſa
ipſius Eccleſia mater omnium fidelium in idolorum
cultu perſtat nihilominus? ſi uerſatur adhuc in
ignorãtiæ tenebris? ubi illa Chriſti promiſſa? Ego Math. 28.
uobiſcum ſum uſq; ad conſummationẽ ſeculi: Ro- Ioan. 14.
gabo patrem, & alium paracletum dabit uobis, ut
maneat uobiſcum in æternum, ſpiritum ueritatis.
Sed uerum eſt, quod dicit ueritas, falſum eſt, quod
mentita eſt iniquitas ſibi. Non deſtituit corpus ſuũ Pſal. 25.
Eccleſiam caput ipſius Chriſtus, nec aut defuit illi,
aut deeſt, aut deerit unquam ſanctus ſpiritus, qui
uiuificet illam, qui uegetet, qui doceat omnem ueritatem,
qui regat & gubernet, nullum ut in errorem
aliquando labi potuerit, aut poſſit.

SCRIPTVRAE NE MAGIS, AN ECCLESIAE *teſtimonio ſit credendum.*

CAP. XV.

SED hic dicet alquis: extenuari Dei uerbũ, eius autoritati detrahi, maieſtatemq; diuinorum oraculorũ obſcurari, cum tñ Eccleſiæ tribuitur. Vocatur in diſceptationem hoc tẽpore, ſcripturæ ne magis, an Eccleſiæ teſtimonio

H ſit

ſit credendum. quæ planè uidetur inutilis eſſe con-
tentio. Nã hoc quærere, quid aliud eſt, quàm quę-
rere, magis ne credendũ ſit Spiritui ſancto loquen-
ti per os Eccleſię, an eidem Spiritui ſancto loquen-
ti in ſcripturis ꝑ literas amanuenſiũ ſuorꝫ, Prophe-
tarũ & Apoſtolorꝫ? Omnis ueritas à Spiritu ſãcto
1. Tim. 3. eſt. Ille eſt enim, qui docet oẽm ueritatẽ. Cum autẽ
Eccleſia ſit columna & firmamentũ ueritatis, æquè
à Spiritu ſancto illius, atq; ſcripturarꝫ eſt ueritas:
Ioan. 16. cum præſertim, qui docet illam omnem ueritatem,
uel ipſa ueritate atteſtãte, ſit ſpiritus ſanctus. Quin
tamen prior ſit autoritas Eccleſiæ quàm ſcripturę,
negari non poteſt, multis ante ſeculis, quàm hæc
Math. 18. uerba ſcripta fuerunt: dic Eccleſiæ: qui non audie-
rit Eccleſiam, ſit tibi tanquam Ethnicus & publi-
canus. Non fuit obſcura Eccleſiæ & natura & au-
toritas, quæ cum fuerit antiquior quàm uniuerſa
non modò noui, uerum & ueteris Teſtamenti ſcri-
ptura, creditũ eſt illi ſine omni ſcripturarum præ-
ſidio. Apud quoſcunq; fuit fides mediatoris, apud
eos Eccleſiam fuiſſe dubium non eſt: conſtat autem
Adam, Abel, Seth, Enoch, & cæteros deinceps Pa-
triarchas ac Prophetas fidem habuiſſe mediatoris,
quem ſignis etiam, ſacrificijs, cerimonijs adumbra-
bant. Ex illo itaq; tempore cepit Eccleſia, quæ nũ-
quam una & eadem eſſe deſijt, iuxta ſeriem ſucceſ-
ſionis continuata, ab orbe condito uſq; ad nos, uſ-
que ad ſeculi conſumationem duratura. Scri-
ptura

ptura uerò multis fuit ſeculis poſterior, quam an-
te Moyſen nullam fuiſſe palàm eſt, inter quem, &
primum hominem creatum, annorum duo millia
trecenti ſeptuaginta tres interceſsiſſe putantur.
Nouæ quoq; legis ſcripturam ea, quæ Chriſtum
paſſum & mortuũ eſt conſequuta, præceſsit Eccle-
ſia. Quin & inter alia uiſum eſt, inter legẽ ueterẽ &
Euangelicam hoc intereſſe, quòd illam in tabulis
lapideis Moyſes conſignauit, hanc uerò Chriſtus Exod. 34.
in animis hominum, in uiſceribus, & in cordibus Hiere. 31.
eorum, ſicut ab Hieremia prædictum erat, inſcri-
pſit. Nemini obſcurum eſt, Chriſtum nihil ipſum
ſcripſiſſe, ſed neq; ſcribendum quicquam Apoſto-
lis pręcepiſſe. Nam, ut euntes docerent omnes gen- Math. 28.
tes, ut prædicarent Euangelium omni creaturæ, Marc. 16.
mandaſſe Chriſtum legimus, ut autem ſcriberent,
mãdatum nullum inuenimus. Quinetiam hæc ipſa
uox, Euangelium, traditionis eſt, non ſcripturæ.
Quid enim aliud ſignificat Euangelium, q̃ lætum
& bonum, optatumq; nuncium, nimirum redem-
ptionis noſtræ, peccatorũ remiſsionis, & obtentæ
ſalutis æternæ, quæ paſsim annuntiabatur & p̃di-
cabatur omnibus, neq; tamen ulla ea de re ſcriptu-
ra extabat totis annis octo poſt Chriſti in cœlos
aſcenſum. Qui cum interceſiſſent, tum primùm,
quę de Chriſto Matthæus tradiderat, ſcripto man-
daſſe legitur: quem poſtea ſequuti ſunt Marcus &
Lucas, quorum neuter Chriſtum uidiſſe, ſed Mar-

cus ea, quæ de Chriſto Petrus uiua uoce prædicauerat, ſcriptis conſignaſſe, Lucas autem Euangelium ſuum ex ore Pauli ſcripſiſſe dicitur. Ioãnes uerò per annos ſexaginta quinq; à Chriſto mortuo Dei uerbum, ſicut Auguſtiuus teſtis eſt, abſq; adminiculo ſcribendi uſq; ad ultima Domitiani tempora prędicauit. Ex quo ſatis liquet, quod prior eſt Eccleſia, prior eſt illius traditio, prius eſt Euangelium, quàm ſcriptura. Dixerat Chriſtus: Amen dico uobis, ubicunq; prædicatum fuerit hoc Euangelium in toto mundo, & quod fecit hæc, narrabitur in memoriam eius. At quo tẽpore dixerat hæc Chriſtus, de ſcribendo Euangelio ne cogitaſſe quidem uidetur Matthæus, aut quiſpiam Euangeliſtarum: habuit nihilominus autoritatem ſuam illius temporis Eccleſia, non à ſcripto, ſed à uiuo Euãgelio, hoc eſt, uiua uoce tradito & prædicato. Sed nos tamen libenter aſſentimur, eius temporis Eccleſiam, quæ ſcripturam eſt ſequuta, ab eadem ſcriptura ſuam autoritatem habuiſſe & habere. Illa enim nos docet, quod inſtruatur à ſpiritu ſancto, illa nos docet, quod ſit columna & firmamentum ueritatis, & quod etiam inferorum portæ non pręualebunt aduerſus eam: illa nos docet, quod qui non audierit Eccleſiam, ſit habendus tanquam Ethnicus & publicanus: ſed uideant interim, qui nomen Eccleſiæ ferre non poſſunt, qui tantopere cupiunt autoritatem eius eleuatam, ne, ſi qua ratione

Auguſtinus in prologo Euãgelij ſecundum Ioannem.

Marci 14.

Ioan. 16.

1. Timoth. 3.

Math. 16.

ne

ne cōſtitutam uolunt ſcripturarum authoritatem, ea in contrarium illis recidat, atq; magis ad euertendam, quàm ad ſtabiliendam illam pertinere uideatur. Quantum enim de Eccleſiæ fide imminuerint, tantum de ipſorum euangeliorum authoritate detractum iri dubium non eſt. Nam unde illi ſcire poſſunt Euangelij ſcripturam hanc eſſe Mathęi, aut Marci, aut Lucæ, aut Ioannis? certè nō aliunde niſi ex Eccleſiæ teſtimonio: cui ſi non ſua tribuetur authoritas; nulla erit eorum, quæ ſcripta ſunt ab Euangeliſtis, authoritas. Illa enim nos docuit, uera eſſe hęc quatuor Euangelia: Nam hoc ſcriptura nulla probatur, ſed ſola Eccleſiæ traditione: cui tantum tribuit Auguſtinus, ut non dubitanter diceret: Euangelio non crederem, niſi me commoueret authoritas Eccleſiæ. Hæc eſt enim, quæ nos inter ſcripturas iudicare, quæ canonicam à non canonica diſcernere docuit. Marcus Chriſtum non uidit: uidit Nicodemus: Eccleſiæ tamen authoritate commoti, atq; ab illa edocti, recipimus Marci, reijcimus Euangelium Nicodemi. Quid igitur aliud agitur extenuanda Eccleſię authoritate, quàm quod maieſtas diuinorum oraculorum obſcuratur, quodq; authoritas omnis illis detrahitur?

Tomo 6 contra epiſtolam fundamenti. cap. 5.

QVOD EVANGELIO, NON TANQVAM HOMInis *teſtimonio, ſed tanquam intus loquentis Dei uoci credamus,*

CAP. XVI.

SEd hic iterum dicet aliquis: Ergo tu
me iubes Euangelio credere tanquã
hominis teſtimonio, & non tanquã
intus loquentis Dei uoci? uis ut ac-
cipiam Dei uerbum ex humana tra-
ditione, & non ex infuſa deſuper fide? Atqui con-
Ephe. 2. trarium me docet Paulus, cum dicit: Gratia ſaluati
Matth. 16. eſtis per fidem, & hoc non ex uobis, Dei enim do-
num eſt. Sed & Chriſtus ad Petrum, Beatus es, in-
quit, Simon Bar Iona: quia caro & ſanguis non re-
uelauit tibi, ſed pater meus, qui in cœlis eſt. Iterum
Paulus gloriatur, quod non ab homine acceperit
Galat. 1. Euangeliũ, ſed ex reuelatione IESV Chriſti. Nos
uerò libenter concedimus, accipienda eſſe Euange-
lia, ut uerba Dei intus docentis & reuelantis, neq;
credendum illis eſſe, niſi propter Dei uocem intus
loquentis: ſed illud interea ſcire oportet, ne quis er-
Hebreor. 1. ret, quod Deus multifariã, multiſq; modis loquu-
tus eſt olim patribus, ac nunc etiam loquitur filijs,
Pſalm. 44. loquutus eſt per Prophetas: quemadmodum unus
ex illis teſtatur, dicens: lingua mea calamus ſcribæ
Gene. 18. uelociter ſcribẽtis: loquutus eſt per Angelos, ſicut
Zach. 2. in Geneſi apud Zachariam, & in Euangelio uidere
licet:

licet: loquutus eſt per filium ſuum incarnatum: loquutus eſt per Apoſtolos: loquutus eſt, & loquitur etiam nunc per Eccleſiam, cui dixit Chriſtus: non uos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris ueſtri, qui loquitur in uobis. Quando igitur ſcripturam hanc eſſe reuelatam à Deo nos adductos Eccleſiæ autoritate credere profitemur, hoc affirmare uidemur, quod Spiritus ſanctus, qui docet Eccleſiam, qui loquitur per os eius, docet nos, quod ſcriptum eſt à Mattheo, non eſſe uocem hominis, uerùm intus loquentis Dei: contra quod ſcriptum eſt à Nicodemo, non Dei, ſed hominis uocem eſſe. Atq; ita omnis authoritas & ſcripturarum & Eccleſiæ non eſt aliunde, niſi à Spiritu ſancto, à quo etiam eſt ueritas omnis; par ut ſit authoritas utriuſq;. Scriptura ſortitur authoritatem ab Eccleſia, quatenus ab illa planum fit omnibus, hanc & nō aliam eſſe ſcripturam canonicam. Rurſus: Eccleſia accipit authoritatem à ſcriptura, quatenus illa teſtificatur, quod ſuggerit illi Spiritus ſanctus, quod docet illā omnem ueritatem, quod nunquam illam deſtituet, ſed manebit cum illa in æternum, quod portæ inferi non præualebunt aduerſus eam: quo nomine uocat etiam eam columnam & firmamentum ueritatis, & qui nō audierit illam, eum habere uult pro Ethnico & publicano.

Lucæ 2. *Matth. 10.* *Ion. 14.* *Ioan. 16.* *Matth. 16.* *1. Timo. 3.* *Matth. 18.*

Quod

QVOD SCRIPTVRA NIHIL SIT CERTIVS, *quodq́ꝫ certus ex ea ſenſus elici poſsit.*

CAP. XVII.

QVod uerò certi aliquid è ſcripturis elici non poſsit, hoc nemo dixit unquam Chriſtianus, quin illud etiam indubitatũ habet Eccleſia, nihil eſſe ſcriptura certius. Eſt enim diuinitus inſpirata, neqꝫ uoluntate humana allata eſt aliquãdo prophetia, ſed Spiritu ſancto inſpirati loquuti ſunt ſancti Dei homines. Quamobrem adeò firmiter habuit perſuaſum ſemper Eccleſia, nihil ſcriptura, neqꝫ uerius eſſe, neqꝫ certius: ut & quæ auribus audiuntur, & quæ oculis uidẽtur, & quæ manibus contrectantur, ea non æquè certa iudicet, atqꝫ illa, quæ in ſcripturis cõtinentur. Hinc eſt, quod in uenerabili Euchariſtiæ ſacramento non oculis fidelium quiſquã, non guſtui, non tactui credit, ſed credit uerbo Dei, dicentis: Hoc eſt corpus meum. Dicat Zuinglius, dicat OEcolampadius, dicat Caluinus, hoc ſignificat corpus meum, aut hæc eſt figura corporis mei, non credit Eccleſia, niſi Chriſto in Euangelio dicenti, hoc eſt corpus meum. tanta eſt apud illam ſcripturæ certitudo. Cœlum & terram tranſitura citius crediderit, quã ut uel hæc, uel alia quæuis illius uerba peſſum ire queant. Sed quin è ſcriptura, quæ ipſa uerá eſt & certa, falſus elici ſenſus queat, quis eſt qui ire inficias audeat? cum de ijs ipſis

2. Timo. 3.
2. Petri 1.
Matthei 26.
Luc. 21.

ipſis tribus uerbis hoc ipſum factum eſſe infelici hoc æuo noſtro uideamus? Nam cū planam, apertam, & omnibus expoſitam ſcripturam eſſe uelint, ſicut certè in ijs uerbis uel ipſa luce clarior eſt, modo captiuet aliquis intellectum ſuum in obſequium Chriſti, tamen intra unius ciuitatis mœnia ſeptem ſectæ de tribus ijs uerbis natæ eſſe commemorantur. Non, quod certum ſenſum ex eis pridem Eccleſia nō elicuerit, ſed quod non defuerint, quibus non placerent, niſi ſingulares intellectus. Sic ex alijs Chriſti uerbis, pater maior eſt me, certū ſenſum elicuit Eccleſia: quæ, quatenus exinaniuit ſemetipſum Chriſtus formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus ut homo, maiorem eo patrem fuiſſe cōfitetur: quatenus autem in forma Dei eſt, Deus ipſe & Dei filius, æqualem eū eſſe patri aſſeuerat: uerùm Arrio non ſatisfecit hic Eccleſiæ ſenſus, ſingularem ſuum intellectum attulit, ac per omnia patrem eſſe filio maiorem aſſeuerauit. Si quis explicare conatus eſſet, qua parte inferior, qua parte filius æqualis eſſet patri, tanquam humanas traditiones afferentē prorſus eum reſpuebat, neq; audiendum eſſe putabat: non aliò ſemper, quàm ad ſcripturas prouocabat, ſubinde & iſpe uociferās, uerbum domini, uerbum domini: Euangelium, Euangelium. oſtendi ſibi ab Athanaſio poſtulabat, ubi ſcripta uox hæc ὁμοούσιος in Euangelio reperiretur, quòd extra ſcri-

2. Cor. 10.

Ioan. 14.

Philip. 2.

pturas nihil eſſe recipiendum diceret. Non ergo nulla eſt in ſcripturis certitudo, ſed uerũ eſt, quod ab Hilario dictũ eſt: Forma fidei certa eſt, ſed quãtũ ad hæreticos, omnis ſenſus incertus eſt. Certus eſt ergo ſcripturarum ſenſus in Eccleſia, ſed in priuati hominis intellectu tantò minor eſt certitudo, quantò ſuæ magis innitens prudentię, ſuum admirans ingenium, atq; ideo ſemetipſum ſegregans, non Eccleſiæ, ſed ſuum ſpiritũ ſequitur, dũ ſingularem aliquẽ intellectũ, antea in Eccleſia non auditũ adferre conatur. Quod faciunt homines audaces, ſibi placentes, qui ſectas nõ metuunt introducere, dũ nihil eis placet, quod receptũ, et quod eſt Eccleſię iudicio comprobatum. Non utiq; nutat uerbũ Dei in Eccleſia, neq; nihil è ſcripturis elici certi poteſt. Sed quod de Paulinis epiſtolis dicit Petrus, eſſe in eis quædam intellectu difficilia, quæ indocti & inſtabiles deprauãt, ſicut & cæteras ſcripturas ad ſuã ipſorum perditionem: hoc de cæteris quoq; ſcripturis rectè dici poſſe, manifeſtum eſt. Neq; propterea dubitationis et fluctuationis aculeus animis fidelium infigitur, quòd è ſcripturis protulit ſentẽtias Arrius, quas ipſe iudicauit inexpugnabiles, cum tamen Eccleſiæ autoritate ſint expugnatæ: ſed ex eo potius diſcitur, in ſcripturis interpretandis non debere quenquam ingenio ſuo fidere, nõ debere ſuũ priuatum & ſingularem, ſed Eccleſiæ ſenſum & conſenſum ſequi.

Lib. 2. de Tri. — *2. Pet. 2.* — *2. Pet. 3.*

Quod

QVOD NON LICEAT AD SVAM CVIQVE *mentem ſcripturam accommodare.*

CAP. XVIII.

VErùm hic iterum queritabunt Martini, uerbum nos ad Eccleſiam accõmodare uelle, cum ad Eccleſiam ad uerbum accommodari potius oporteat. Nos uerò non hoc uolumus, quin rem indignam eſſe iudicamus, ad Martinorũ ſenſum accommodari uerbũ, & ſecundũ eorũ dogmata ſcripturas torqueri, tantumq́ tribui ſuo iudicio uelle Martinos, ut id Eccleſiæ totius iudicio anteponant. Vetus eſt hæc Baſilij quoque querela, *In libro Exameron, congreſsione 2.* quod ueritatis deprauatores non ſuam ſcripturæ mentem accommodant, ſed ad ſuam uoluntatem mentem ſcripturarum trahunt. Hoc nos minimè ferendum exiſtimamus, neq; phas eſſe cuiq̃ putamus, ſecundum ſpiritum ſuum, aut ſecundum ſenſum humanum ſcripturas intelligere, cum, quo ſpiritu factæ ſunt, eo legi deſiderent, eo & intelligi uelint. Quare cum humanum eſſe conſtet Martinorum ſpiritum, phas non eſſe putamus, ut ad eorum ſenſum ſcripturæ torqueantur, uerùm illum ſenſum retinendum eſſe cenſemus potius, quem tot ſeculis Eccleſiam tenuiſſe uidemus. Glorientur Martini quantum uolent de ſpiritu, quòd certò ſciant, ſe eum habere: glorientur ad eundẽ modũ & Anabaptiſtæ, & Sacramentarij, & Suermeri: quin

& nobis dubium non eſt, quod ſicut illi, ſic et Martini ſpiritum habent, ſed eum, de quo alter eorum non obſcurè fert, quod non unum ſalis modium cũ illo comederit: Hunc ſpiritum dolenter quidem, ſed concedimus illis tamen, uerùm abſit, quod ſecundum illum interpretari ſcripturas uelimus. Eccleſiæ ſanctum ſpiritum eſſe promiſſum, & miſſum certò ſcimus, quo nũquam deſtituitur, ſed eo afflatur, fouetur, uegetatur. Quare cum illius mentem ſequimur, nõ hominis, ſed Dei mentem ſequimur, neq; iuxta hominis, ſed iuxta Dei ſenſum per os Eccleſiæ loquentis Dei uerbum interpretamur. Elaborãdum eſt omnibus, ut ſcripturas eodem ſpiritu, quo ſcriptæ ſunt, intelligere queant: ſed non ideo ſpretis patrum interpretationibus, aut Conciliorum definitionibus, quod ab hæreticis factitatũ ſemper legimus, & nunc etiam fieri uidemus, ſuæ quiſq; debet inniti prudentiæ, cum ſcriptum ſit: Ne
Pro. 3. innitaris prudentiæ tuæ: ne ſis ſapiens apud temetipſum. Spiritus ueritatis olim Eccleſiæ datus, manens cũ eadem uſq; ad conſũmationem ſæculi, cũ ſit ſpiritus humilitatis, charitatis, unionis, & pacis, non ſuggerit, ut reiectis patrũ interpretationibus, innitamur prudẽtiæ noſtræ, neq; ut ſepoſitis ſacris literis, ſolis hominib⁹ cõmentarijs inhęreamus, ſed ſuggerit, ut intellectum ſcripturarũ & è ſcripturis apertioribus, & à ſacris interpretibus, & ex antiquis Eccleſiæ traditionibus addiſcere ſtudeamus.

Qua-

Quare qui uerum ſcripturis elicere ſenſum conatur, ei cauendum eſt in primis, ne uelit eſſe prudens apud ſemetipſum: non alta ſapientes, dicit Paulus, uerùm humilibus conſentientes. Noli altũ ſapere, ſed time: grauiter enim talibus per prophetam cõminatur Deus, dicens: Vę qui ſapiẽtes eſtis in oculis ueſtris, & coram uobiſmetipſis prudentes: Abhorret ab huiuſmodi Sanctus ſpiritus, qui non requieſcit niſi ſuper humilem, & quietum, & trementem ſermones ſuos. Quamobrẽ illud ſeruari oportet, quod beatus Clemens Petri ſucceſſor admonet: ut, cum lex Dei legitur, nõ ſecundum ingenij propriam intelligentiã legatur ſeu doceatur: ſunt enim multa in ſcripturis diuinis, quæ poſſunt ad eũ ſenſum trahi, quem unuſquiſq; ſibi præſumit: Et ideo ſcripturarum intelligentiam oportet ab eo diſcere, qui eam à maioribus ſecundum ueritatem ſibi traditam ſeruat. Hoc ipſum factum legimus à Gregorio Nazanzeno, & Baſilio magno, præcipuis græcorum theologis, de quibus in Eccleſiaſtica hiſtoria ſcribit Rufinus, quòd cum omnibus Græcorũ ſeculariũ libris remotis, ſolis diuinæ ſcripturæ uoluminibus operam dediſſent, eorum intelligentiã non ex propria præſumptione, ſed ex maiorum ſcriptis, & authoritate ſequebantur, quos & ipſos ex apoſtolica ſucceſsione regulam intelligendi ſuſcepiſſe conſtabat. Hoc à reliquis quoq; ſanctis patribus obſeruatum fuiſſe uidemus, quoties illis cũ

Romano. 12. *Romano. 11.* *Eſaiæ 5.* *Eſaiæ 66.* *In Epiſtola ad Iacobum fratrem Domini.* *Li. 11. Eccleſ. hiſto. cap. 9.*

hæreticis congrediendum eſſet, qui cum ſub unius umbra ſcripturæ uerſarentur, & in hac ſola tanquã in cardine quodam omnem ſuæ diſputationis uim conſtituerent, nõ ad confirmationem ueritatis, uerùm ad perfugiũ erroris, cui non potuit honeſtius, magisq́ȝ populare patrocinium inueniri, ſcripturas patres reuerenter accipiebant: ſed qui ſenſus ab hęreticis allatus eſſet, eum productis maiorum interpretationibus refellebant, ſimul Eccleſiaſticam ſæpe traditionem opponebant. Non ſatis eſſe putabant, ſi ueræ, ſi ſalutares, ſi diuinę ſcripturæ eſſe crederentur, & dicerentur: credunt enim hoc & Iudęi, totius legis & prophetarum ſcripturas eſſe uerißimas, eſſe ſalutares, eſſe diuinas, ſed ſicut illi nos falſò, ſic nos uerè uiciſsim illos malè intelligere ſcripturas, & ſecus interpretari arguimus. Credunt & hęretici magna ex parte, uerißima & certißima eſſe omnia, quæ in ſcripturis cõtinentur, nihil non ſalutare, nihil non planè diuinum in illis haberi, qui ſubinde etiam contra catholicos & orthodoxos illud proferebant: Scrutamini ſcripturas: quærite & inuenietis: quemadmodum ex Tertuliani libro cõtra hæreticos ſcripto uidere licet: Verùm id nunquam ſufficere uiſum eſt catholicis & orthodoxis:
2. Corin. 10. illud præterea neceſſariũ eſſe iudicauerunt, ut quis in captiuitatem redigeret intellectum ſuum in obſequium fidei, ſcripturasq́ȝ ueras eſſe crederet, non ſecundum ſuum ſenſum, quem ſibi præſumpſiſſet,

multò

multò minus autem ſecundum adulterinas interpretationes eorum, qui ſegregauerunt ſemetipſos, ſed ſecundum antiquam Eccleſiæ traditionem expoſitas, quam ſancti patres tanti fecerunt, ut non alia machina contra ſuorum temporum hæreticos uſi magis fuerint. Hac uſus eſt antiquiſsimus Iræneus contra Valentinum hęreticum, hac Tertulianus contra Marcionem, hac Origenes contra Celſum, hac Cyprianus contra Nouatum, hac Baſilius contra Eunomium & Amphilochium, hac Nicenũ concilium contra Arrium, hac Hieronimus contra uigilantium, Eluidium, Iouinianum, & Luciferanum, hac Auguſtinus cõtra Donatiſtas, hac Cyrillus contra Neſtorium, hac Leo ſanctus Pontifex contra Eutychen, hac ſexta ſynodus contra Monotelitas, hac Petrus Cluniacenſis cõtra Henricianos, & Petrobruſsianos, hac æqualis eius Bernardus contra Petrum Habailardum, hac reliqui ſancti patres uſq; ad hæc noſtra tempora contra diuerſi generis hæreticos uſi ſunt.

NON PROPTEREA NON ESSE CONSENSVM PA-
trum in ſcripturis interpretandis ſequendum, quod unus aliquis aliquando errauerit.

CAP. XIX.

SED HIC iterum nobis obſtrepunt MARTINI, ſanctos patres homines fuiſſe, atq; ideo errare potuiſſe, quin & erraſſe nonnullos.

Obijcitur

Obijcitur ſanctiſsimi Cypriani martyris, obijcitur Origenis error, & Tertuliani. Atqui hoc ipſum plus facit ad corroboranda, quã ad infirmanda ea, quæ per nos aſſeruntur. Qui enim factũ eſt, ut erraret Cyprianus? non illi tantus hic error obrepſit aliunde, quàm quod aliter ſentiebat, quàm Eccleſię Romanæ conſuetudo tuliſſet, ut iure optimo huic errori illius intercedens Papa Stephanus, nihil nouandum eſſe, uerũ id, quod fuit traditum, obſeruari debere ſanciuerit: quod intelligebat uir ſanctus & prudens, rationem pietatis aliud non admittere, quàm ut omnia, qua fide ſuſcepta forẽt à patribus, eadem fide filijs conſignarentur, noſq; religionem, nõ qua uellemus ducere, ſed qua duceret illa, ſequi oportere, idq; proprium eſſe Chriſtianæ grauitatis & modeſtiæ, non ſua tradere maioribus, uerùm à maioribus accepta ſeruare, ac iuxta Pauli præceptum depoſitum cuſtodire, profanasq; uocum nouitates deuitare. Retenta eſt itaq;, authore Stephano, antiquitas, exploſa nouitas. Neq; uero exiſtimandũ eſt, nouitiæ adinuentioni de rebaptiſandis hæreticis patrocinia defuiſſe, immò uerò tanta uis adfuit ingenij, dicit Vincentius Lirinenſis, tanta fuerunt eloquentiæ flumina, tantus aſſertorum numerus, tanta ueri ſimilitudo, tanta diuinę legis oracula, ſed planè nouo ac malo more intellecta, ut omnis illa cõſpiratio nullo modo deſtrui potuiſſe uideretur, niſi ſola tanti molíminis cauſa, ipſa illa ſuſcepta, ipſa de-

1. Timo. 6.

ſa defenſa, ipſa laudata nouitatis profeſsio deſtituiſſet. Ex his perſpicuum eſt, non propterea Cyprianum errauiſſe, quod eũ defecerint in eo, quod aſſerebat, diuinę legis oracula, quibus abundabat, ſed quod ea ſuo, non Eccleſię ſenſu interpretari conabatur. Hoc eſt, quod dicit de eo Auguſtinus: Non accipimus, quod de rebaptiſandis hæreticis Cyprianus ſcripſit, quia hoc Eccleſia non accepit, pro qua Cyprianus ſanguinem ſuam fudit. Non dixit Auguſtinus: Non recipimus, quia diuinæ legis oracula non probauit, quæ diceret: ijs enim, uerùm prauè intellectis, minimè deſtitutus fuerat Cyprianus: uerùm, non recipimus, inquit, quia Eccleſia non recepit. Idem de Origene, deq; Tertuliano dici poteſt, qui cum ingenio ſuo nimium indulgerent, ſibiq; plus ſatis fiderent, cum antiquam religionis Chriſtianæ ſimplicitatem parui penderent, cum ſe ſapere plus cæteris exiſtimarent, cum Eccleſiaſticas traditiones, ueterumq; magiſteria contemnerent, ſcripturas nouo more quodam interpretati, in abſurdas opiniones inciderunt: atq; documento nobis fuerunt, ut non credamus uni alicui, quantalibet doctrina & eloquentia polleat, quantacunq; etiam ſanctitate & autoritate ſit præditus, contra communem totius Eccleſiæ ſenſum & conſenſum aliquid adferenti, etiamſi quàm plurima diuinæ legis oracula ꝓferat, etiamſi nihil niſi ſcripturas, niſi uerbũ Dei, niſi Euangeliũ crepet.

Contra Creſconium, lib. 2. cap. 32.

K

pet. Illũ uerò ſolum uerè Catholicum & orthodoxũ exiſtimemus, qui ueritatem Dei, qui Eccleſiam, qui Chriſti corpus diligit, qui diuinę religioni, qui Catholicæ fidei nihil anteponit, nõ hominis cuiuſpiam autoritatem, non amorem, non ingenium, nõ eloquentiam, non doctrinam, ſed hæc omnia pro nihilo habens, in fide uerò fixus & ſtabilis permanens, quicquid uniuerſaliter antiquitus Eccleſiam Catholicam docuiſſe cognouerit, id ſolum ſibi tenendum, credendumq́ eſſe firmiter deliberatũ habet. Quicquid uerò ab aliquo deinceps uno præter omnes, uel contra omnes potius, nouum & inauditum antehac adferri ſenſerit, non ad religionem, ſed ad ſui potius tentationem id intelligat pertinere, ſibiq́ dictum illud exiſtimet: Si ſurrexerit in medio tui Propheta, & prædixerit ſignum atque portentũ, & uenerit, quod loquutus eſt, & dixerit tibi: Eamus, & ſequamur Deos alienos, hoc eſt, extraneas quaſdam opiniones, quæ ab Eccleſiæ traditione ſunt alienæ, quas propterea Deos uocat Propheta, quòd haud aliter eas colunt & obſeruãt hæretici, quàm ſuos Deos Ethnici: non audies, inquit, uerba Prophetæ illius, quia tentat uos dominus Deus ueſter, ut palàm fiat, utrum diligatis eũ, an non, in toto corde, & in tota anima ueſtra. Quæ ergo de Cypriano, de magiſtro eius Tertuliano, deq́ Origene proferuntur, pro nobis magis, quàm contra nos faciunt. Nos enim ſumus ij, qui

Deut. 13.

dicimus,

dicimus,non eſſe cuipiam alicuius quamlibet docti,quamlibet etiam ſancti uiri ſingularem opinionem ſequēdam,etiamſi ſcripturarum examen protulerit:atq; in ſcripturis interpretandis non unius alicuius,uerùm Eccleſiæ iudicio ſtandum eſſe. Neque fuit quiſquam aliquando Catholicus, qui parem eſſe cenſeret Canonicarum ſcripturarum, & unius alicuius quamlibet excellentis doctoris autoritatem,ſed eandem Eccleſiæ totius: quæ nequaquam in uno aliquo cōſiſtit,cum nomen Eccleſiæ, ſicut etiam à Chryſoſtomo traditum eſt, nomen ſit multitudinis,& iuſtæ iam ac abſolutæ congregationis.Eandem igitur Eccleſiæ & ſcripturæ Canonicæ ueritatē eſſe,ab eodem autore Spiritu ſancto profectam, nemo Catholicus dubitauit unquam. Libenter & nos cum Auguſtino ſolis ſcripturarū libris,qui Canonici uocantur, timorem hunc honoremq; deferimus,ut nullum eorum autorem aliquid erraſſe ſcribendo firmiſsimè credamus : alios autē ita legimus,ut quantalibet ſanctitate doctrinaq; præpolleant,non ideo uerum putemus,quod ipſi ita ſenſerunt,ſed quia nobis uel per illos autores Canonicos,uel probabili ratione,quod à uero non abhorreat,perſuadere potuerunt : atq; ita non ſolùm quæ ſcripturis probauerint, ſed etiam quæ probabili ratione perſuaſerint,ea nobis iuxta Auguſtini ſententiam amplectanda putamus. Probabilem aūt rationem eam intelligimus,quæ tot ſæ-

Hom. 1. in 1. ad Theſſalon.

Ad Hieronymum, epiſtola 19.

culis uniuerſæ Eccleſiæ probata, atq; illius iudicio ſemper fuit recepta. Si quæ uerò magni alicuius doctoris ſententia ab uniuerſa Eccleſia reiecta eſt, & exploſa: qualis eſt illa Cypriani de rebaptiſandis hæreticis, quamlibet multis diuinæ legis oraculis nixa ſit, eam nihilominus non modò non ſequendam, uerumetiam prorſus eſſe fugiēdam exiſtimamamus. Qua uerò de re ita ab uno aliquo ſcriptum eſt, priuata ut eius opinio eſſe uideatur, non eſſe nephas arbritamur, de ea nonnunquā dubitare, quinetiam examinare ac excutere diligentius, & ſi qua nos ratio probabilis moueat, cōtrarium ſentire liceat, ſicubi uerò idem ſentiunt omnes, ita ut quod ſcriptum eſt à Tertuliano & Auguſtino in Africa, idem uiſum fuerit Hilario in Gallia, Ambroſio, Leoni, Gregorio in Italia, Ioanni Chryſoſtomo in Thracia, Theophilacto in Mœſia, Ioāni Ephrem, & Ioanni Damaſceno in Syria, Baſilio in Capadocia, Origeni, Cyrillo, & Athanaſio in Ægypto, et q ad hæc uſq; noſtra tempora iſtos ſequuti ſunt, in diuerſis orbis regionibus commorati, idem & ipſi tanto locorum & ſeculorum interuallo diſiuncti ſenſerint, ſicuti de Baptiſmo paruulorum, de tremendo mediatoris CHRITI ſacrificio, quod offertur in altari, de ueritate ſanguinis, & corporis eius, de ſanctorum inuocatione, de oratione pro defunctis, de ſtatis ieiuniorum diebus, de ſacerdotum cœlibatu, de uotis monaſticis, deq; alijs multis

fa-

factum eſſe uidemus, ubi tantus eſt omnium cõſenſus, minimè dubitare debemus, non hominũ hanc, uerùm Dei uocem eſſe per membra ſua loquentis: atq; ideo qui contradicit huic Dei uoci, eum iure merito tanquam Ethnicum habemus & publicanũ. Sed hæc iam dicta ſufficiant ad oſtendendum, parẽ eſſe ſcripturarum & Eccleſiæ authoritatem, quandoquidem utriuſq; ueritas a Spiritu ſancto eſt, quo regebantur Amanuenſes illius, cũ ea, quæ nobis reliquerunt, ſcripto conſignarent, quo regitur etiam nunc Eccleſia, nec ab ea quicquã decernitur, niſi quod uiſum eſt Spiritui ſancto.

DESCRIPTIO ECCLESIAE, QVODQVE SIBI *nomen eius, & authoritatem uſurpent etiam Hæretici.*

CAP. XX.

QVoniam uerò fieri uidemus, quod ſicut ſcripturas, & earum uerum intellectum ſibi falſò arrogant hæretici, ita & Eccleſiæ nomen, cuius authoritate ſe premi uident, ſibi temere & impudenter uſurpant: ac ſicut ſcripturarum poſſeſsione, in qua pridem præſcriptũ eſt à Catholicis, à quibus eas habere ſe negare non poſſunt, ita piorũ cœtu homines impij pios omnes, & in Chriſtiana fide religioneq; fixos, & immobiles permanentes excludunt: illud nobis docendũ reſtat, qui-

Pſalmo. 25. bus notis Eccleſia, quæ domus eſt Dei uiui, ab ea, quam odiuit Deus, Eccleſia malignantium diſcerni rectè poſsit. Neq; uero nouum hoc eſt, quod, qui hoſtes Eccleſiæ ſunt, ipſi dici & uideri uolunt Ec- *Li. 5. contra Valentinum.* cleſia: & Irenei, & Tertuliani temporibus factitatatum hoc legimus. Lactantius quoq; ſcribit, quod *Li. 4. ca. 30. diuina. inſti.* ſinguli quiq; cœtus hæreticorum ſe potiſsimum Chriſtianos, & ſuam eſſe catholicam Eccleſiam putant: Et ante eum Cyprianus de Nouatiano memo- *In lib. ad Iubaianum.* riæ prodidit, quod more ſimiarum, quæ cum homines non ſint, homines imitantur, cum ipſe in Eccleſia non eſſet, imò adhuc inſuper contra Eccleſiam rebellis extitiſset, hoc ſibi uendicabat, ut apud ſe Eccleſiam eſſe diceret, ac nos hæreticos faceret. *Sermone 66. in cantica.* Idem faciebant Auguſtini temporibus Donatiſtæ: ſuo quoq; ſeculo fuiſſe ſcribit Bernardus quoſdam, qui ſe uocabant Apoſtolicos, qui ſe Eccleſiã eſſe dicebant, ſed contradicebant ei, qui dixit, non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita: quorum temeritatem imitati ſunt proximis ſuperioribus ſeculis pauperes de Lugduno, ſiue Picardi; Viclefiſtæ, & alij id genus hæretici, qui & ipſi ſibi ſicut ſanam doctrinam, ita Eccleſiæ authoritatem impudenter arrogant. Quamobrem ut ne quis dubitet, ubi ſit uera Eccleſia, quæ ſint illius notæ, breuibus accipiat. Sunt qui duas tantum eſſe uelint notas Eccleſiæ, ſanam doctrinam, & legitimum ſacramentorum uſum. Quæ quin Eccleſiæ notæ ſint,

ſint, negari non poteſt. Certum eſt enim, quod uerbum Dei, quod ſanus illius intellectus, quod ſacramentorum uerus uſus nuſquam eſt alibi, quàm in Eccleſia catholica. Sed facit hæreticorum audacia, difficulter ut his notis à quibuſuis agnoſci poſsit Eccleſia, quibus iam inde à multis ſeculis nulli fuerunt in eis ſibi uſurpandis pertinatiores. Nam, ſicut nunc, ſunt, qui magis Euãgelici dici gaudent, quàm Chriſtiani, uel hac ratione palàm facientes omnibus, quod à CHRISTO & eius corpore, extra quod haud dubiè nullum eſt Euangelium, ſe diuulſerint. Propterea uerò ſibi nomen hoc arrogant, quòd ſe ſolos Euangelium, ut ipſi comminiſcuntur, multis iam ſeculis abſconditum è denſiſsimis tenebris eruiſſe, ac in lucem protuliſſe, ſe ſolos uerum illius intellectum inueniſſe, perſuaſum rudibus eſſe uolunt. Sic & olim fuerunt, qui gnoſtici, quòd ſe ſolos ſapere, ſe ſolos omnia ſcire & intelligere iactarent; fuerunt, qui Apoſtolici, quòd Apoſtolorum & doctrinam & uitam imitari ſe ſolos gloriarentur, appellari uellent, Chriſtianorum nomen tanquam tritum & uulgare aſpernantes, quòd ſimplicitatem quandam columbinam redoleret, atq; ideo cõgregatione magis, quàm diuiſione, aut ſingularitate gauderet. Iam inter iſtos ipſos, qui ſe uocant Euangelicos, uarias ſectas reperire licet: ſunt Luterani, ſunt Sacramentarij, ſunt Anabaptiſtæ, quorum ſinguli ita duas has notas

Eccleſiæ

Eccleſiæ ſuæ proprias eſſe contendunt,ſibiq́ pugnantes inter ſe, uerbi puritatē & uerum ſacramentorum uſum ita arrogant, ut neutri alteris eas concedant. Quare quęrendæ ſunt,præter has,certiores aliæ notę,quibus omnis de Eccleſia,penes quos ſit, dubitatio tolli poſsit. Vnde autem eas petemus, niſi è ſymbolo? partim eo,quod Apoſtoli cōſcripſerunt, partim eo,quod à patribus conditum eſt in concilio Conſtantinopolitano, in illo duas notas reperimus: appellatur enim ſancta & catholica Eccleſia: In hoc adduntur aliæ præterea duæ,quod ſit una, & Apoſtolica. Hæ quatuor ita ſunt Eccleſiæ ꝓpriæ notæ,ut eas uſurpare ſibi nequaquā poſsint hæretici. Vt autē,qua de re agatur,intelligi poſsit, ſcire oportet, quod ſicut uidemus in uno homine eſſe unum animum,& unum corpus, & tamen eſſe diuerſa membra ipſius, ita Eccleſia Catholica eſt unum corpus, & habet diuerſa membra, ſicut etiam Romano. 12. Paulus meminit: anima autem, quæ corpus hoc ui- 1. Corint. 12. uificat, eſt Spiritus ſanctus, caput uerò illius eſt Chriſtus.

QVOD QVATVOR SINT ECCLESIAE NOTAE. *Prima eſt,quod ſit ſancta.*

CAP. XXI.

QVatuor autē habet notas,quibus agnoſci poſsit,& ab Eccleſia malignantium diſcerni. Eſt enim ſancta, eſt Catholica, eſt una,eſt Apoſtolica.

Primò

Primò dicitur Eccleſia ſancta, non quod in ea ſoli iuſti ſint & ſancti: cùm enim à uocatione nomen ducat, multiq; ſint uocati, pauci uerò electi, certum eſt, plures in ea peccatores, quàm iuſtos, plures eſſe malos, quàm bonos. Quamobrem deſignatur ipſa in ſcripturis nomine areæ, in qua ſicut eſt triticum, ita ſunt & paleæ: uocatur ager, in quo cum tritico creſcũt & zizania: uocatꝰ ſagena, in qua cõgregantur boni piſces & mali: uocatur uinea, in qua ſunt palmites proferentes uuas: ſunt etiã qui labruſcas producant, ſunt qui aliquem tamen, ſunt qui nullũ fructum ferunt: confertur gregi, in quo ſunt & hędi & oues, ſunt et arietes & hirci: confertur domui, in qua ſunt uaſa aurea & argentea, ſunt etiã lignea & fictilia, quædam in honorem, quædam uerò in contumeliam: comparatur decem uirginibus, quarum quinq; ſunt fatuæ, & quinq; prudẽtes. Quamobrem permixti ſunt mali bonis in hac Eccleſia, quæ militans dicitur. Nam ſoli boni ſunt in cœlo, quæ eſt Eccleſia triumphantium, idem nobiſcum corpus. Soli mali ſunt in inferno, qui ad corpus hoc noſtrum, quod idem Chriſti corpus eſt, non pertinent. Hæc autem noſtra Eccleſia, quæ eſt ſuper terram, in qua perpetua quędam eſt militia, habet per Dei gratiam electos, quos cœlo Deus dignatur, habet alios etiam, uocatos quidem Dei miſericordia, ſed ſua poſtea culpa reiectos, quos iure ſuo ſibi uendicat infernus. Quare non ideo ſancta

Matth. 22. *Luc. 13.* *Matth. 13.* *Eſa. 5.* *Ioan. 15.* *Mat. 25.* *Ezech. 34.* *2. Tim. 2.* *Matth. 25.* *Ioan. 7.*

dicitur Eccleſia, quod non ſint in ea reiecti quoq; & reprobi, putrida quædam huius corporis membra: ſed quod quicunq; ſancti ſunt, non niſi in hac Eccleſia ſancti ſunt: extra quam ſpecies ſanctitatis eſſe poteſt, uera ſanctitas eſſe non poteſt. A meliore itaq; ſui parte ſancta dicitur, ſicut regnum quoq;
Matth. 13. cœlorum ſæpe uocatur à Chriſto, quod non niſi
Matth. 25. intra ipſius ſepta continent, quibus potiri datũ eſt regno cœlorum. Dicitur etiam ſancta, quaſi Chri-
Apocal. 1. ſti ſanguine tincta. Chriſt⁹ enim eam lauit à pecca-
Ephes. 5. tis ſuis in ſanguine ſuo, qui ſic eam dilexit, ut ſeipſũ
Hebr. 9. traderet pro illa, ut eam ſanctificaret, atq; ab operibus mortuis emundaret ſanguine ſuo. Hac ratio-
In Pſalm. 85. ne, ſicut etiam Auguſtinus teſtis eſt, fideles omnes olim ſancti uocabantur. Sunt & aliæ cauſæ, quamobrem ſancta dicitur, ſed ijs prætermiſsis, ad eam ſignificationem ueniamus, quæ propriam & peculiarem Eccleſiæ Catholicæ notam adfert. Apud eos, qui latinè ſcripſerunt, ſanctum dici legimus, quod firmũ eſt & munitũ, ut uiolari facilè nõ poſſit, neq; debeat: ſic muros leges uocãt ſãctos, ſic tribunos ſanctos, ſic ærarium quoq; ſanctius appellatum legimus. Hac ratione propriè uocatur Eccleſia ſancta, qua nihil firmius, nihil eſt fortius, uel quia Chriſto dicata eſt, cui, quod dedit pater, nemo po-
Ioan. 17. teſt eripere, uel quia ſuper petram ædificata eſt, ita
Matth. 7. ut neq; pluuiæ, neq; flumina, neq; uenti irruentes eam ſubuertere poſsint, atq; adeò ne portas qui-

dem inferorum aduerſus eam præualituras, dixit CHRISTVS. Habet enim firmum & ſtabile fundamẽtum, de quo dicit Apoſtolus: Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, pręter id, quod poſitum eſt; quod eſt CHRISTVS IESVS. Huic fundamento cum innitatur, nulla eſt, neq; fuit, neq; erit uis unquam tanta, qua ſuperari poſſit. Ideo Chryſoſtomus fortiorem eam terra, immò fortiorem eſſe dicit ipſo cœlo, ubi radices eam habere fixas affirmat, non in terra: ſolem ut extingui ſit facilius, quàm Eccleſiam obſcurari. Hæc eſt illa terra, quam fundauit Deus in ſecula, de qua dicit idem Propheta: Fundaſti eam ſup ſtabilitatem ſuã, non inclinabitur in ſeculũ ſeculi: hoc eſt, illud regnum, de quo ſcriptũ eſt: Regnũ ipſius omnibus dominabitur, de quo & alius Propheta dixit: Gens et regnum, quod non ſeruierit tibi, peribit: quod ita factum uidemus de omnibus ijs gẽtibus & regnis, quæ ab hac Eccleſia deſciuerunt. Hęc eſt illa, quam ſponſus in Canticis terribilem eſſe dicit, ut caſtrorũ aciẽ ordinatã. Caſtra Dei ſunt ſancti Dei, charitate ordinati, quibus tanquam Chriſti militibus & fidei propugnatoribus munitur, protegitur, & defenditur Eccleſia Dei, de quibus apud Zachariam dicit dominus: Circumdabo domum meam, Eccleſiam intellige ex ijs, qui militant mihi. Sunt autem, qui militant, doctores, antiſtites, & principes Eccleſiæ: qualis fuit Timotheus, cui dicit Apo-

Matth. 16. *1. Cor. 3.* *Tomo 5. in Hom. de expulſione ſancti Chryſoſto.* *Pſal. 77.* *Pſal. 103.* *Eſai. 60.* *Cant. 6.* *Zachar. 9.*

2. Tim. 2. ſtolus: labora ſicut bonus miles Ieſu Chriſti, quales fuerunt innumeri Martyres, qui uſq; ad ſanguinem, quin ad mortem uſq; reſiſtentes, uitam etiam ſuam pro fide Chriſti certando profuderunt. Hanc aciem perrumpere conati ſunt pagani, omni ſuppliciorum genere de pijs ſumendo: conati ſunt Tyranni, libertatem eripiendo: conati ſunt falſi fratres, charitatem exterminando: conati ſunt Iudæi, fidem impugnando: conati ſunt ſchiſmatici, obedientiam tollendo, & eius unitatem ſcindendo: conati ſunt hæretici, ſcripturas adulterando, ueritatem earum obſcurando, prauèq; eas interpretãdo. Sed fuit hæc acies terribilis omnib9, uicit, fudit, fugauit omnes, uicit paganos pro Chriſti fide uitam cum ſanguine profundendo tanto animi robore, tanta conſtantia, tanta alacritate, ut gauderent etiam, cum digni eſſent habiti, qui pro Chriſti
Act. 5. nomine contumeliam aut ſupplicium aliquod perferrent, magiſq; tortores cruciando, quàm Eccleſiæ filij cruciatus perferendo fatigarentur: uicit tyrannos in Deo ſpem ac fiduciam omnem collocãdo, ac pro ſe perſequentibus illum deprecando: uicit falſos fratres tolerando: uicit ſchiſmaticos, ordinem retinendo, & unius ductum ſequendo, ut de illa quoq; dici rectè poſſet: Egreſsi ſunt omnes filij
1. Reg. 11. Iſrael, & pariter congregati, quaſi uir unus: Erat
Act. 4. namq; multitudinis credentium cor unum, & anima una: uicit Iudæos & hæreticos, uerũ ſcripturarum

rum ſenſum, ab illis non intellectum,ab ijs prauè detortum,aperiendo.Nam Eccleſiæ ſuæ dixit Chriſtus:Ego dabo uobis os & ſapientiam,cui non poterint reſiſtere & cõtradicere omnes aduerſarij ueſtri:neq; dixit magis,quàm pręſtitit.Quoties enim Eccleſiæ fuit cum Iudæis & hæreticis de ſcripturis concertatio,dedit ei hoc os,dedit hanc ſapientiam, cui nequaquã reſiſtere & contradicere potuerunt. Eſt ergo uerè ſancta,inuicta,& inexpugnabilis Eccleſia,quæ tot & tantis grauiſsimorum hoſtiũ oppugnationibus non modò fracta non eſt & debilitata,uerùm confirmata magis & corroborata,rectè ut uerus Iſrael noſter uerba illa prophetæ uſurpare ſibi queat: Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea, etenim nõ potuerunt mihi:cui proprium hoc etiam ſemper fuiſſe uidetur, magis ut impugnationibus creſceret. Dum perſequitur, floret,dicit Hilarius: dum opprimitur,creſcit:dum contemnitur, proficit: dum læditur,uincit:dum arguitur,intelligit:tunc ſtat,cum ſuperari uidetur. Hæc nota ita eſt Eccleſiæ propria,ut eam hæretici ſibi nulla ratione queant uſurpare.Stat enim fides & doctrina Eccleſiæ, ac quantò grauioribus machinis ab hæreticis oppugnatur,ſibi ſanam doctrinam,ſibi Eccleſię authoritatẽ falsò arrogantibus, tantò fit fortior,tantò fit clarior omnibus & illuſtrior.Cõtrà uerò,hęreticorum dogmata diuturnitatem nõ habuerunt, cum & ea, quæ nunc è tenebris eruuntur,& ſub E-

Lucæ 21.

Pſalm. 128.

li 7. de Trini.

 uangelij

uangelij ſpetioſo titulo populo uenditantur, iam inde è mille & amplius annis confutata, abolita, antiquata, calcata ſint, ſicut paulò pòſt clarius indicabimus. Habemus ergo iam Eccleſiæ notam unam, quam uſurpare ſibi ſathanæ ſynagoga non poteſt.

SECVNDA NOTA ECCLESIAE, QVOD *ſit Catholica.*

CAP. XXII.

ALtera nota eſt eodem in ſymbolo apoſtolico expreſſa, quòd uocatur catholica, hoc eſt, uniuerſalis: pertinet enim ad uniuerſa loca, pertinet ad uniuerſa tẽpora, pertinet ad uniuerſa hominum genera, pertinet ad nationes uni-
Pſalmo. 18. uerſas. Quod ad omnia loca pertineat, docet ſcriptura, quę dicit: In omnem terram exiuit ſonus eo-
Marci ultimo rum, & in fines orbis terræ uerba eorum. Apoſtoli enim in mundũ uniuerſum ire iuſsi ſunt, & prædicare Euangeliũ omni creaturæ: quod etiam ita fe-
Romano. 1. cerunt. Hinc eſt, quod cõmendans Romanos Paulus: Fides, inquit, ueſtra annunciatur in uniuerſo mundo. Quod pertineat ad uniuerſa tempora, ex ijs, quæ ſuperius dicta ſunt, facilè perſpici poteſt, cum demonſtratum eſt, ab Adam cœpiſſe Eccleſiã, atq; ad nos uſq; perueniſſe, ita ut cũ ortu, tum diuturnitate par ipſi mundo ſit & æqualis, neq; ut reliqui

liqui cõuentus hominũ murorum ambitu quodam circumſcribatur, ac ne regionis quidem alicuius finibus terminetur, ſed ab ortu ſolis, uſq; ad occaſum laudabile nomen Domini. Sumpſit igitur initium ſimul cũ orbe cõdito, duratura uſq; ad finem orbis eiuſdem. Fundauit enim eam Deus in æternum, qui dixit: Ego uobiſcum ſum uſq; ad conſumationem ſeculi. Et alio loco: Amen dico uobis, nõ prǫteribit generatio hæc, donec omnia fiant. Quod pertineat ad omnia hominũ genera, cuiuſcunq; ſtatus, cõditionis, ætatis, ſexus, gentis etiam fuerint, teſtis eſt Paulus, dicens: Nõ eſt in ea diſtinctio Iudęi & Græci, non eſt in ea circumciſio & præputium, nõ Barbarus & Scytha, non ſeruus & liber, non maſculus neq; fœmina, ſed omnia in omnibus Chriſtus, idem dominus omniũ, diues in omnes, qui inuocant eũ. Omnis enim, qui inuocauerit nomẽ domini, ſaluus erit. Quod pertineat ad uniuerſas nationes, indicat ille locus ex Apocalipſi: Redimiſti nos Deus in ſanguine tuo ex omni tribu, lingua, populo, ac natione, & feciſti nos Deo noſtro regnum. Quodq; dicit Petrus: In ueritate cõperi, quia nõ eſt perſonarũ acceptor Deus, ſed in omni gente, qui timet eũ, & qui operat̃ iuſticiã, acceptus eſt illi. Si ergo per omnia loca, per omnia tẽpora, per omnes hominũ ſtatus & cõditiones, per omnes gentes & nationes diſperſa eſt & diffuſa Eccleſia, ubi ſũt, qui triginta his ãnis nati, cũ Donatiſtis de ſua paucitate gloriant̃? Criſti

Pſalmo. 112. *Pſalmo. 47.* *Matth. 28.* *Lucæ 21.* *Romano. 10.* *Coloſſ. 3.* *Galat. 3.* *Ioelis 2.* *Apoca. 5.* *Actu. 10.*

regis

Prouerbi.14. regis noſtri dignitati ea re detrahentes, cum ſcrip-
tum ſit: In multitudine populi dignitas regis,& in
Pſalmo. 2. paucitate plebis ignominia principis. Habet, &
ſemper habebit integram Chriſtus hæreditatem
ſuam,& poſſeſsionem ſuam terminos terræ: ſe po-
tius ſubtrahunt huic magnæ hæreditati, qui Chri-
ſto illam conantur ſubtrahere. Non relinquet do-
minus plebem ſuam, quæ eſt ſicut arena maris;nec
contentus erit paucitate hæreticorum, qui omnes
redemit: neq; enim parua, ſed planè copioſa apud
eum redemptio. Quantus uerò numerus iſtorũ ad
Pſalmo.129. magnitudinem precij? ubi ſunt,qui tenebras impe-
ritis offundere conantur? dum talem Eccleſiam de-
pingunt, quæ ignoretur, atq; aſpectum ac ſenſum
omnem effugiat? Cum tamen Eccleſiam adiri,atq;
Matth. 18. ad illam fratris delinquentis nomen deferri Chri-
ſtus iuſſerit, cum Eccleſiæ Dei, quæ eſt Corinthi,
Eccleſiæ Theſſalonicenſium ſcribat Paulus, quas
utiq; ſub aſpectum hominum cadere oportuit, ſi
denunciari frater, ſi reddi literæ debuerunt. Chri-
Pſalmo. 18. ſtus uerò tabernaculũ ſuum, hoc eſt, Eccleſiam ſuã
in ſole poſuiſſe legitur, ut eam claram,manifeſtam,
Matthæi 5. & illuſtrem omnibus faceret. Qua etiam de cauſa
uocat eam ciuitatem in monte poſitam,quę nõ po-
teſt abſcondi.Poſita eſt autem ſupra eum montem,
Eſaiæ. 2. de quo & Eſaias & Micheas prædixerunt: Erit in
Mich. 4. nouiſsimis diebus pręparatus mons,domus domi-
ni in uertice montium, & ſuper colles eleuabitur,

&

& fluent ad eum omnes gentes, & ibunt populi multi. Hic eſt ille mons, quem uidit rex Nabuchodonoſor ex lapide ſine manibus exciſo creuiſſe in montem magnum, & orbem uniuerſum impleuiſſe, in quo comminutis regnis alijs uniuerſis, iuxta Danielis interpretationē, Deus cœli ſuſcitauit regnum, quod in æternum non diſsipabitur, & alteri populo non tradetur. Hunc Danielis locum adducens Bernardus contra ſui temporis hæreticos, itáne, inquit, lapidem de monte abſciſſum, ſine manibus montem factum & implentem mūdum, ueſtris creditis intruſum antris? De hoc monte nemo ſe Chriſtianus deturbari patiatur. Quod ſi quis dixerit homini Chriſtiano, ſicut Sathanas olim dixit Chriſto, Si filius Dei es, mitte te deorſum: quamlibet multa diuinæ legis oracula produxerit, non committat unquam, ut ei parere animum inducat. Si quis dixerit: ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic, monet nos ipſe Chriſtus, nolite credere. Si dixerint uobis, ecce in deſerto eſt, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere: non eſt caput niſi in corpore ſuo: non eſt Chriſtus, niſi in ſua ſancta Catholica Eccleſia. Eccleſia porrò Catholica ibi eſt, ubi eſt fides Catholica. Fides autem Catholica ea eſt, quæ per orbem uniuerſum iuxta CHRISTI præceptum eadem ſemper annunciatur, nec uel tempore, uel locis unquam uariatur, à qua ſi quis diſſentiat, is Catholicus non eſt, quod ſingularem

Dan. 2.

Sermone 66. in Cantica.

Matth. 4.

Matth. 24.

quandam opinionem, non unam communem omnium fidem amplecti uideatur.

QVOMODO DINOSCI POSSIT CAtholicus, *exemplis illuſtratur.*

CAP. XXII.

QVoniam uerò ſicut Eccleſia, ſic fides etiam catholica dicitur, & homo catholicus: quo magis dinoſcere catholicum à ſingulari ſiue ſchiſmatico aut hæretico liceat, exemplis id planum facere conabimur. Dicit aliquis: abſolutà neceſsitate euenire omnia: nō eſſe liberum, ſed ſeruum hominis arbitrium: non eſt catholicus. quid ita? quia doctrinam hanc non recipit Eccleſia catholica, cuius primus author cum fuiſſe uideatur
Lib. 3. recog. Simon Magus, à Petro apoſtolo legitur eſſe confutatus, ſicut à ſucceſſore ipſius Clemente memoriæ proditum eſt. Simonem poſtea ſequuti fuerunt in hac hæreſi pertinaciter tuenda Marcion & Mani-
Epiſtola 190. chæus, Petrus Habailardus, ab Anſelmo, Bernardo, & Thoma confutati: Ioannes Vicleff in Conſtantienſi primùm, deinde & in Baſilienſi Concilio condemnatus. Ab ijs maioribus prodierunt, qui noſtro hoc æuo Euangelici, quàm Chriſtiani, dici malunt. Ac rectè quidem: Hoc enim Euangelium, ſi modo tam impiam, tamq; abſurdam doctrinam tam præclaro nomine dici fas eſt, è denſiſsimis, ut gloriantur, tenebris erutum, atq; in lucem prolatum,

tum,non à Chriſto,non à quoquam Apoſtolorũ, ſed à Simone Mago ſibi per manus traditum acceperunt. Dicit aliquis: Chriſtianos omnes eſſe ſacerdotes: æquè mulierem aut puerum, ut Papam abſoluere, non eſt catholicus. quid ita? quia doctrinam hanc non recipit Eccleſia catholica. Vetus eſt hæreſis hæc Quintilianorum, apud quos Epiſcoporum & ſacerdotum officio fœminæ fungebantur, ſicut authores ſunt Epiphanius & Auguſti- *Li. 2. her. 49* nus. quem errorem ſequuti ſunt ante trecentos tri- *Here. 27.* ginta annos pauperes de Lugduno, qui & Valdenſes uocantur; centum uerò & octoginta pòſt annis Ioannes Vvicleff hanc hæreſim ſopitam reſuſcitauit. Atque ij ſunt Apoſtoli, à quibus hoc Euangelium ad noſtri temporis pſeudoeuangelicos manauit. Hæreſim hanc ſuo quoq; tempore fuiſſe, Tertulianus indicat in libro contra hæreticos. Dicit aliquis: Fidem ſolam ad ſalutem ſufficere, neq; prodeſſe quicquam opera: non eſt catholicus. quid ita? quia hanc doctrinam non recipit Eccleſia catholica. ſumpſit error hic originem ex Pauli ſcriptis malè intellectis, ipſo adhuc Paulo ſuperſtite, ſicut indicare nonnihil uidetur Petrus. *2. Pet. ultimo.* Quæ res, ut Auguſtinus teſtatur, adegiſſe uidetur *Hereſ 54.* Iacobum ad Epiſtolam ſuam ſcribendam. poſtea, ſicut idem tradidit, per Eunomium quendam error hic fuit renouatus; quem ipſe refellit in libro, quem inſcripſit de fide & operibus. Dicit aliquis:

omnia opera eſſe æqualia, neq; ieiuniũ ullius, neque uirginitatem eſſe meriti maioris, quàm coniugium, eſſe uirginitati pares nuptias: non eſt Catholicus. quid ita? quia non recipit doctrinam hanc Eccleſia Catholica, quæ profecta eſt ab authore Iouiniano. Qui cum eſſet monachus, relicto mona-
2. Pet. 2. chatu, uelut canis ad uomitũ eſt reuerſus; cui⁹ errore ſeductæ ſacræ uirgines, irritam facientes primã
1. Tim. 5. fidem, nupſerunt: quem duobus libris iugulauit Hieronymus. Dicit aliquis: non eſſe ſanctos inuocandos, nec haberi reliquijs eorum honorẽ oportere: non eſt Catholicus. quid ita? quia non recipit doctrinam hanc Eccleſia Catholica, cuius primus author fuiſſe uidetur Euſtathius, in Concilio Gangrenſi damnatus: quem ſequutus eſt poſtea Vigilantius, per Hieronymum erroris conuictus. Dicit aliquis: Miſſam non eſſe ſacrificium, non eſt Catholicus. quid ita? quia doctrinam hanc non recipit Eccleſia Catholica. Fuit error hic impius Petrobruſsianorũ, quos ante quadringentos annos cõfutauit uir doctus & pius, Petrus, uenerabilis Abbas Cluniacenſis. Dicit aliquis, in ieiunando neq; ciborũ delectum, neq; dierum diſcrimen ullũ habendum eſſe, quouis tempore cibos quoſlibet, etiamſi ſecus Eccleſiæ conſtitutionibus cautũ ſit, rectè ſumi: non eſſe pro mortuis Deum orandum, aut mediatoris ſacrificium offerendum: non eſt Catholicus. quid ita? quia doctrinam hanc nõ recipit Eccleſia

cleſia Catholica; quæ uidetur authores habuiſſe Iouinianum & AErium, ſicut Philaſter, Epiphanius, Hieronimus, Auguſtinus teſtantur, ante mille ducentos prope annos hæreſeos damnatos. Dicit aliquis: Chriſti & ſanctorum eius imaginibus nõ modò nullũ habendum honorem, uerùm etiam è templis eas eijciendas eſſe: non eſt catholicus. quid ita? quia doctrinam hanc non recipit Eccleſia catholica, quæ etſi fuerit ante Fœlicem, præter hunc tamẽ, authorem illius alium non reperimus: à quo fuit etiam hæc hæreſis Fœliciana uocata, cuius cauſa Francfordiæ ad Mœnum ante annos ſeptingentos quinquaginta ſex concilium fuit congregatum, quod aliud centum annis ante præceſſerat, ſecundũ Nicænum: interiectum autem fuit inter hæc duo tertium, per Gregorium tertium Romæ congregatum: ad quod cum prope mille Epiſcopi conueniſſent, ueneratione imaginum confirmata, cum perſtaret in ſua pertinacia Leo tertius imperator, qui demolitus erat altaria, & imagines exuri fecerat, & imperio & communione fidelium fuit priuatus. Quamuis extat ad Serenũ epiſtola Gregorij primi, qui fuiſſe uidetur in ea hæreſi, ut imagines confringendas cenſeret ante annos prope mille. Dicit aliquis: uxores ducendas eſſe ſacerdotibus, non eſt catholicus. quid ita? quia doctrinam hanc non recipit Eccleſia catholica, quæ cum Paulo dicit; Si quis contentioſus eſſe uelit, nos cõſuetudinem hanc nõ

Hereſ. 75. Libro de hæreſibus, hæreſi. 53.

Li. 7. Epi. cix et li. 9. Epi. 9.

1. Corin. 11.

habemus. Hæc hæreſis ad autorem Iouinianum referri poteſt. Nunquam in Eccleſia catholica fuit ſacerdotibus licitum uxores ducere, quamuis fas aliquandò fuerit, quas duxiſſent ante ſacerdotium, deinceps retinere. Sed alio loco fortaſsis ea de re fuſius dicetur. Verùm quid eſt neceſſe ſingulos hæreticorum errores, quos pridem ſopitos, uidemus hoc tempore reſuſcitatos, enumerando recenſere: uno uerbo rem omnem complecti licet. Quiſquis Oecumenico concilio legitimè congregato non credit, neq; decretis eius paret, ſed ſuum iudicium totius orbis iudicio præfert, non catholicus, uerùm ſingularis eſt: hoc eſt, ſchiſmaticus & hæreticus. Rectè enim à diuo Bernardo dictũ eſt, quod omnibus una intentio ſemper fuit hæreticis, captare gloriam de ſingularitate ſcientiæ. quod ante Bernardum quoq; ſeculis aliquot, ijs uerbis à Gregorio ſcriptum legimus. Communem autem ſcientiam habere refugiunt, ne cæteris æquales æſtimentur, occulta & noua ſemper exquirunt, quæ dum alij neſciunt, apud imperitorum mentes ipſi de ſcientiæ ſingularitate gloriantur: atq; ideo, niſi quod ipſi ſentiunt, rectum putant nihil. Catholicus, ſicut ante dictum eſt, idem eſt, quod uniuerſalis: qui autem eiuſmodi eſt, exiſtimans ſe eſſe aliquid, cum nihil ſit, atq; inflatus ſenſu carnis ſuæ, & non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus & coniunctiones ſubminiſtratum & conſtructum creſcit in

In can. Serm. 65.

Galat. 6. Colo. 2.

in augmentum Dei; non quod uniuerſis, uerùm quod ſibi ſoli placet, id ſolum recipit, ómnes deſipere, ſe ſolum ſapere perſuaſum habet, atqꝫ ita, quoniam ſegregat ſemetipſum ab uniuerſitate, neqꝫ rectum eſſe quicquam putat, niſi quod ipſe intelligit, ſingularis eſt, hæreticus eſt, ſchiſmaticus eſt, non eſt catholicus, neqꝫ pertinet ad Eccleſiam catholicam, uerùm ad ſathanæ ſynagogam.

QVOD CONCILIVM OECVMENICVM ECCLE*ſiam catholicam repræſentet.*

CAP. XXIIII.

NEqꝫ enim dubitare debet quiſquam Chriſtianus, quin concilium Oecumenicum legitimè congregatum, Eccleſiam catholicam repræſentet. Quamobrem quod ab illo ſtatuitur, ab Eccleſia ſancta catholica ſtatuitur: quæ quoniã in ijs, quæ ad fidem pertinent, Spiritu ſancto regitur, errare nullo modo poteſt. Qui itaqꝫ non credit Oecumenico Concilio, qui non acquieſcit in eo, quod ab illo definitum eſt, ſed in dubium reuocare conatur, denuoqꝫ diſceptari uult de ijs, quæ ſemel illius iudicio terminata, recteqꝫ conſtituta ſunt, nõ credit ſanctam Eccleſiam catholicam, ſed Spiritui ſancto per os illius loquenti repugnat; atqꝫ

ideo Catholicus, aut Chriſtianus dici non meretur, ſed habendus eſt, iuxta Chriſti præceptum, tanquã Ethnicus & publicanus. Quamobrem non ſunt audiendi, qui denuò de ijs diſceptari uolunt, de quibus decreta Conciliorũ interceſſerunt. Quid enim ſuperiorum conciliorum actis reciſsis, an non ingens diſciplinæ, religionis, & inſtitutorum perturbatio, neq; mediocris rerum diuinarũ & humanarum omnium eſſet confuſio ſequutura? Quid fide noſtra incertius, quid inſtitutis mutabilius, quid Eccleſiæ ſtatu futurum eſſet perturbatius? Quis tandem quærendi, quis diſputandi finis eſſet futurus? Exoptatur ab omnibus Concilium: quis autẽ eius erit uſus, ſi, poſteaquam aliquid in eo decretũ fuerit, poſt aliquod temporis interuallum, de eo, quod ſemel decretum eſt, diſputare, atq; illud reſcindere, uel ſaltem in dubium reuocare licebit? Quid aliud hoc fuerit, quàm efficere, ut ſemper fluctuent hominum conſcientiæ, ſi nihil pro certo & indubitato habuerint? ut poſsit Paulinum illud dici: ſemper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam ueritatis peruenientes. Poſtulabatur hoc priſcis etiam tẽporibus ab Arrianis, ut quibus de rebus Nicenæ ſynodi decretum interceſſerat, de ijs denuò diſceptare liceret: uerùm decretum eſt à pijs, ſufficere debere Nicenæ ſynodi decreta, nec in illis quicquam deinceps curioſè diuexandum eſſe. Sed iſti putant, quod de dialecticis ſuis & Rhetoricis, quodq; de locis

Matth. 18.

2. Timo. 3.

Sozome. li. 3. cap. 11.

locis communibus faciunt, ut in annos eos mutent, idem in tam ſerio fidei Catholicæ negocio facere licere. Sed alia eſt catholicæ, alia ſingularis & priuatæ fidei ratio: in illa conſtans eſt & perpetua uoluntas, in hac et ritus, & doctrina mutatur in annos, ac modò non in dies ſingulos: ſicut ſcriptum eſt: Stultus ut Luna mutatur. De regis hominis decreto, poſteaquam ſemel pronunciatum eſt, diſputare non fas eſt, ſed ei parere neceſſe eſt: & fas erit de ſpiritus ſancti decreto per os Eccleſiæ loquentis diſceptare, atq; illud in dubium reuocare? abſit à piorum cordibus hæc tam impia cogitatio. Neque uerò propterea Concilium OEcumenicum non repræſentat catholicam Eccleſiam, quòd non omnes ad illud etiam è uulgo conuocantur, atq; illi interſunt. Nam nec fieri id ulla ratione poteſt: ac ſi maximè fieri poſſet, quid tamen aliud turba, quàm turbationem eſſet allatura? Præclarè dictum eſt à Chryſoſtomo, quod multitudo mater ſit ſeditionis & contumaciæ, paucitas uerò magiſtra diſciplinæ. Neq; ſine cauſa multitudo belua multorum capitum à quodam poëta uocatur. Patres liberorum ſuorum ſaluti & tranquilitati proſpicere conantur: Patrum autem locum in Eccleſia tenent Epiſcopi. Satis itaque ſemper fuit exiſtimatum, ſi quos oportet de ſalute liberorum eſſe ſolicitos, ad quos ea cura propriè pertinet, ij ex uniuerſo orbe Chriſtiano ad Concilium eſſent conuocati. Cum

Eccle. 27.

Homil. 1. in Matthæum Opis imperfecti.

de ſeculi rebus agitur, cumq́ de ijs, quæ ad ſecularem Rempub pertinent, habetur conſultatio, fieri uidemus,ut non omnes accerſantur undiq́, quòd ea res magis ad excitandũ tumultum, quàm ad aliquid ex uſu Reipub. ſtatuendum pertineret. Sed conueniunt ſenatores,optimates,ac primarij terræ cuiuſq́ uiri: qui poſteaquam uenerunt, regnum uniuerſum aut Reſpub. conueniſſe dicitur, & quæ fiunt in eiuſmodi conuentu conſtitutiones, regni conſtitutiones uocantur.Quò magis autem intelligi queat ita ſe rem habere,manifeſtum id è ſcripturis faciemus.Poſt deſcriptam illius magnifici templi à Salomone fabricationem, dicit ſcriptura: Tum congregati ſunt omnes maiores natu Iſrael cum principibus tribuum, & duces familiarum Iſrael ad regem Salomonem in Ieruſalem,ut deferrent arcam fœderis domini de ciuitate Dauid: ac paulò poſt:Conuertitq́ rex faciem ſuam, & benedixit omni Eccleſiæ: omnis enim Eccleſia Iſrael ſtabat:Omni Eccleſiæ benedictum, omnem Eccleſiam Iſrael ſtetiſſe dicit, cum tamen antea maiores natu tantum,principes tribuum, & duces familiarum commemoraſſet. Quid aliud ijs uerbis indicans,quàm quod illi repræſentabant omnem Eccleſiam.Nam reliquus ferè cœtus omnis à primarijs pendere conſueuit.Sed & in actis Apoſtolorũ ſemel & iterum congregatum Concilium,ac Apoſtolos tantùm & ſeniores, q preſbyteri græco nomine

3.Regum 8.

Act. 6. & 15.

mine uocabantur, conueniſſe legimus. Auguſtinus quoq; non ſemel Concilia uocat Epiſcoporum: ante quem papa Marcellus ſynodum uniuerſalem, ſynodum Epiſcoporum nominauit. Leo quoq; papa ſcribens Epheſino concilio, uocat Epiſcopale concilium. Extat epiſtola Pulcheriæ Auguſtæ, ad quam non unas literas à Leone ſcriptas legimus, *Epiſtola 15.* qua monet Bithiniæ Strategum, ut clericos, monachos, laicos, quos nulla ratio ad concilium uocat, omnino de ciuitate, deq; locis ipſis, ubi concilium haberetur, expelleret. In geſtis etiam Calcedonenſis concilij legitur, quod Epiſcopi catholici uidentes quoſdam Ægyptiacos non catholicos, qui de Alexandria cum Dioſcoro hæretico uenerant, laborare, ut intereſſent concilio, clamauerunt, dicentes: Quod Epiſcoporum tantum cõcilium eſſet, alij uerò expelli deberent. In eiuſdem ſynodi Calcedonenſis actione prima ſcriptum reperimus, quod Martinus Abbas, cũ eſſet ab eo poſtulatum, ut geſtis Epheſini concilij ſubſcriberet, ad id faciendum adduci non potuit, quod Epiſcoporum officium id eſſe diceret. Vidit hoc Theodoſius Imperator, qui ſcribens ſanctæ ſynodo Epheſinæ primæ: Illicitum eſt, inquit, eum, qui non ſit ex ordine *Sozomenus lib. 6. cap. 7.* ſanctorum Epiſcoporum, Eccleſiaſticis immiſceri tractatibus. Et in epiſtola ad Cyrillum, quæ habetur in quinto tomo Cyrilli operum: nos ſanè non pateremur, ut ſimul & urbes & Eccleſiæ turbentur,

Necq; ut in excuſſa nobis ſit ea doctrina, cui diiudicandæ præfici oportet eos, qui circumquacq; ſacerdotio præſident, & per quos in ſententia ueritatis firmiores & ſumus, & poſthac erim⁹. Vidit & Valentinianus, cũ de hæreticorum dogmatis loquẽs: Mihi quidẽ, inquit, cum unus de populo ſim, fas non eſt talia perſcrutari: uerùm ſacerdotes, quibus hęc cura eſt inter ſeipſos, quocuncq; in loco uoluerint, conueniant. ac rectè quidem. Nam ſicut legim⁹
Act. 20. in actis Apoſtolorũ: Solos Epiſcopos poſuit Deus
1. Pet. 5. regere Eccleſiam ſuam. illis dictum eſt, paſcite, qui in uobis eſt, gregem. Paſtorũ eſt, gregis curam habere, paſcendo iubendocq; ducere. Ouiũ eſt, diſcendo & obtemperando ſequi. Quamobrem ſemper hoc à ſancta catholica Eccleſia rectè fuit obſeruatũ, ut ad iudicandũ de ijs, quæ ad ſanam doctrinam fidemcq; catholicam pertinerent, nõ admitterentur niſi catholici Epiſcopi, etiamſi ad conſiliũ cõmmunicãdum ex ordine quocq; ſacerdotũ, uiri doctrina excellentes adhiberi conſueuerunt. Quod uerò reges & imperatores interfuiſſe quandocq; legimus, non ob eam rem adfuiſſe credendi ſunt, ut aliquid ipſi ſtatuerent de rebus ad fidem pertinẽtibus, utcq; ſibi cognitionem earum, aut iudicium uſurparent: uerùm ut authoritatem, unitatem, & concordiam Concilij tuerentur, & quæ ſalubriter eſſent in eo conſtituta, ea ut ſeruarentur ab omnibus, prouiderent. Habemus ergo iam, quę ſit Eccleſia catholica:

quo

quo nomine non pars:neq; enim ſunt partes in Eccleſia,uerum totũ quiddam ſignificatur.Docet hoc Auguſtin⁹, explicans illud è Pſalmo:Iubilate Deo omnis terra : Nemo, inquit,in parte iubilet,omnis terra iubilet, catholica iubilet, catholica totum tenet:quicunq; partem tenet,à toto præciſus eſt,ululare uult,non iubilare.Non ſunt ergo partes in Eccleſia,quæ totum tenet,in qua idipſum dicunt omnes,ut rectè de illa propheta ſcripſerit:Ieruſalẽ quę ædificatur ut ciuitas,cuius participatio in idipſum. Apud eos partes ſunt, qui ſe præciderunt à catholica:de quibus dicit Iudas, quod ſegregauerunt ſemetipſos.Quomodo autem ſegregauerunt? ſegregauerunt ſe ſuo quodam ſingulari iudicio. Nam cũ idẽ antea ſenſiſſent, quod nos,& quod uniuerſa ſentit,ac ſemper ſenſit Eccleſia,ab eo poſtea receſſerũt, atq; ita ſingulares quoſdã ſuos intellectus ſequuti, in uarias partes diſſecti ſunt, ut iã dicatur pars Lutheri, pars Caluini, ſiue magiſtri illius Zuinglij, pars Baltaſaris Anabaptiſtæ:atq; ita Eccleſia,& in Eccleſia eſſe deſierunt:cũ Eccleſiæ nomen,ſicut etiã à Chryſoſtomo traditum legimus, conſenſus,concordiæq; nomen ſit, quæ niſi una ſit, unam fidem, unam ſpem,unam charitatẽ retinendo,eccleſia dici & eſſe non poteſt. Sicut Chriſtus diuiſus nõ eſt,ita neq; corpus eius Eccleſia:unus dominus,una fides, unum baptiſma, unus Deus & pater omnium,una eſt domus Dei uiui,ſancta catholica Eccleſia.

Pſalmo 65. *Pſalmo 121.* *Ho. 1. in Epiſtolam ad Ga.* *1. Corinthi. 1.* *Ephеſ. 4.* *1. Timoth. 3.*

TERTIA NOTA ECCESIE, QVOD SIT VNA. CAP. XXV.

ATq; hæc tertia eſt Eccleſiæ nota, qua dinoſci poſsit ab ijs, qui uel præciſi ſunt ab ea, cui⁹ generis ſunt, quibus interdictum eſt piorum cœtu, quos uocamus excõmunicatos, uel qui ipſi ſe ultro præciderunt, quales ſunt hæretici & ſchiſmatici. Quos cum in tot ſectas miſerè diſſectos uideamus, manet nihilomin⁹ Eccleſia noſtra catholica una: de qua ſpõſus in canticis clamat:
Cant. 6. una eſt columba mea, perfecta mea, una eſt matri
Ioan. 19. ſuæ. Hanc illius unitatẽ ſignificauit inconſutilis illa Chriſti tunica, quã, qui Chriſtum crucifixerunt, milites non ſcindendã, ſed iuxta id quod prædixerat propheta, ſortem ſuper eam mittendã eſſe cen-
Pſal. 21.
Exo. 12. ſuerunt. Hãc ſignificauit una illa domus: in qua comedebatur agnus, qui figura fuit agni illius incon-
Apoca. 13. taminati Chriſti ab origine mundi occiſi. Hanc ex-
Ephεſum 4. preſsit Apoſtolus, cum dixit: unum corpus, unus ſpiritus: ſicut uocati eſtis in una ſpe uocationis ueſtræ. Viſibilibus illa rebus, nimirum ſacramentis, fidei cõfeſsione, bonis operibus, publicis orationibus, in locũ etiam ſæpe uiſibilẽ, quę domus orationis dicĩ, congregatur. Et propterea uocat eã Apoſtolus unũ corpus, quod ex multis uiſibilibus membris cõſtet, ne quis cõmentitiam aliquam eſſe dicat, quæ ſub hominis aſpectum non cadat. Porrò qui

congregat

congregat eam,qui uitã huic præſtat corpori, Spiritus ſanctus eſt: Propterea ſpiritum etiam unũ appellat,quòd per eum in cordibus hominum diffuſa charitate retinet̃ unitas in uinculo pacis,ut idipſum dicant, idipſum ſentiant, idem ſapiant omnes,atq; unanimes uno ore honorificent Deum & patrem domini noſtri Ieſu Chriſti.Sola ergo ſancta catholica Eccleſia una eſt, terra eſt unius labij,unus in ea Chriſtus adorat̃, una regula ueritatis obſeruatur, deniq; multitudinis credentiũ eſt cor unum,& anima una. Videre autẽ licet admirabilẽ curam illius & ſolicitudinem , in unitate ſpiritus retinenda. Cũ enim ex multis conſtet eccleſijs, quæ tamen omnes una ſunt Eccleſia,cum per orbem uniuerſum longè lateq; diffuſa,linguarumq; & morum in ea ſit magna diuerſitas,eoſdem tamen ritus,eaſdem ubiq; ſeruat cerimonias , quin & lingua nõ niſi una,& eadẽ nimirum latina ſacrificia peragit,laudeſq; Deo decantat,ut ſi quis etiã ab extremo orbe ueniat homo Chriſtianus, eſſe ibi cor unum, animam unam,ſpiritum unum intelligat. Nunc tu mihi eos circumſpice,qui nomen Euangelij prætendentes,ut erroris in eo ſui latebras cõſtituant,ſe ab una hac ſancta catholica Eccleſia ſegregauerunt. Quot homines, tot eſſe propè de dogmatibus fidei ſententias,neq; nobiſcum magis, quàm ipſos inter ſe digladiari & diſsidere uidebis, ut nullum adferri certius erroris eorum argumentum poſsit. In una domo duos aliquando

Romano. 5. Romano. 15. Gene. 11. Actorum 4.

aliquando reperire uix licet, qui ſibi inuicẽ ex omni parte conſentiant, quodq; maiore etiã dignum eſt admiratione, aliud eos ijſdem de rebus hodie, cras aliud ſentire uideas. Hinc illud præclarè dictum à Chriſtiano & catholico principe Georgio, quondam Saxoniæ Duce commemoratur: Nam ſcire ſe quidem dicebat, quid hoc anno crederẽt uicini ſui Vitenbergẽſes: quid uero proximè inſequẽti anno credituri eſſent, ſe neſcire, quòd ſubinde dogmata ſua uariarent. Indicant hoc non modò libelli eorũ,

Roma. 11. uerùm & ritus toties correcti & mutati. Conati

Geneſis 11. ſunt illi alta ſapiendo, & humilibus nõ conſentiendo turrim Babel extruere. Ecce autem, quomodo depreſsit Deus eorum arrogantiam. Quæ fuit aliquando terra unius labij, tantã in ea nunc linguarum confuſionem factam eſſe cernimus, ut nõ modò mutuò ſe, uerùm etiam ipſi ſe non intelligant.

Oſeæ. 10. *Lucæ 11.* Quis autem alius exitus eſt expectandus, niſi quem prædixit propheta? Diuiſum eſt, inquit, cor eorũ, nunc interibunt, cum præſertim à Chriſto quoq; dictum ſit, quod omne regnum in ſeipſum diuiſum deſolabitur. Bellum hæreticorum, pax eſt Eccleſiæ: Fidem illi noſtrã, ſicut ab Hilario ſcriptũ eſt, dum

Li. 7. de Tri. ſibi aduerſantur, confirmant. Neq; uerò noſtro tantùm hoc æuo ſic accidiſſe putandum eſt, iampridẽ

Eſaiæ 19. hoc ita futurum prophæta prædixit: Et concurrere, inquit, faciam Aegiptios aduerſus Aegiptios. Scripſit etiã antiquiſsimus Tertulianus de ſui temporis

poris hæreticis, quod etiam à regulis ipſi ſuis uariant inter ſe, dum ſuo proinde modulatur unuſquiſq; arbitrio, quæ accepit: quemadmodum de arbitrio ſuo ea compoſuit ille, qui tradidit. Quoties hæreſis exorta eſt in Eccleſia, non ferè ſola exorta eſt. Nolo hic commemorare Arrios, Eunomios, Macedonios, quorum ſectæ iam ſunt obſoletæ: quos in partes aliquot fuiſſe diuiſos, Ambroſius, Epiphanius, Rufinus, Socrates, Theodoritus, Sozomenus, ac, qui præceſsit hos omnes, Euſebius memoriæ prodiderunt, ita ut cum eorum eſſent plura nomina, una tamen eſſet perfidia, impietate non diſſonans, communione diſcordans, non diſſimili fraude, ſed cogitatione diſcreta. Neq; dicam de ijs, quibus æuo ſuo ante quadringentos annos idem accidiſſe ſcribit Bernardus. Patrum, aut certè auorum noſtrorum memoria, ſecta quædam in Bohæmia & Morauia nata eſt eorum, qui utramq; ſpeciem Euchariſtiæ neceſſariò ſumi à Chriſtianis omnibus debere contenderent. nunquid ea ſola fuit? minimè gentium. Simul ut ab Eccleſiæ cõſenſu ſemel diſceſſum eſt, ita uariæ ſunt & multæ, ex una hac, hæreſes propagatæ, ut quod omnibus in confeſſo eſt, qui per eas prouincias iter faciunt, intra unius oppidi mœnia ſex aut ſeptem etiam Sectas reperire liceat, raraq; domus ſit, in qua non aliud maritus, aliud uxor, aliud liberi, aliud credat familia: Sic fit, ut ab uno, ubi à uero, ubi ab unius

De præſcriptione aduerſus hæreticos.

De fide lib. 1. cap. 4.
Lib. 3. hæreſi 73.
Lib. 1. cap. 25.
Lib. 5. cap. 23. & 4.
Lib. 2. cap. 29
Lib. 8. cap. 1.
Lib. 4. cap. 7
Serm. 66. in Cantica.

O ſanctæ

ſanctæ catholicæ Eccleſiæ conſenſu diſceditur. ueritas enim haud quaquam eſſe multiplex poteſt: ſed ut ſpiritus diuinus unicus eſt, ita uerum, quod illo docente cognoſcitur, non niſi unum eſt. Quamobrem euenit eiuſmodi, quod uiatoribus uſu uenire ſolet, ſi quãdo à recto itinere aberrarint: ut enim illi alias ex alijs ſemitas ingredientes uagantur & errant, nullum peritum regionum ducem ſequuti, ſic iſti duce carentes Eccleſia, quam reliquerunt, cum de rectæ fidei religioniſq; curriculo deflexerint, alia ex alijs impietatis diuerticula ſunt ingreſsi, capitibuſq; diſſecti, cauda uerò colligati in ſola unius ſanctæ catholicæ Eccleſiæ ſententia oppugnanda ſunt concordes, haud aliter, quàm
Ioan. 19. olim Herodes & Pilatus inter ſe pauloante diſſidentes, in DOMINI paſsione fuerunt amicitia fœderati. Huius rei figuram fuiſſe putat Augu-
In Pſal. 80. ſtinus, quod Samſon uulpium caudas colligaſſe legitur: uulpes enim inſidioſos, maximè hæreticos ſignificant, doloſos, fraudulentos, cauernoſis anfractibus latentes, & decipientes:
Cant. 2. de quibus etiam in Canticis dicitur: Capite nobis uulpeculas exterminantes uineas.

QVOD

QVOD ALITER VNITAS RETINERI NON *poſsit, quàm ſi unus aliquis præſit Eccleſiæ, cui pareant omneis.*

CAP. XXVI.

QVAM autem cauſam eſſe dicemus, quod, cum perpetuò ſibi conſtet Eccleſia, ſitq; admirabilis quædam in ea fidei dogmatum conſenſio, qui ſemel ab ea deſciuerint, tanta eſt eorū inter ſe diſtractio, & opinionum uarietas? Quā aliam? niſi quod, qui permanent in Eccleſia, fas eis nō eſt, ut ambulent inflati ſenſu carnis ſuæ, ut ſuos Coloſſ. 2.
aliquos intellectus adferāt ſingulares, ꝗs mordicus poſtea tueanť & defendant: ſed cū ſint unius corporis mēbra, cuius caput Chriſtus eſt, neceſſe eſt, ut caput ſuū teneant, atq; in illius obſequium intel- 2. Corint. 10.
lectū ſuū captiuent. Porrò, qui caput eſt Eccleſiæ, Chriſtus ad patrem ſuum cœleſtem ex hoc mundo Ioan. 18.
migraturus, atq; ita facturus, ut genus humanum corporali ſua præſentia deſtitueret, cùm ſub ſuæ tēpus paſsionis oraſſet patrē, ut eos, quos dederat ſibi, ſeruaret, ut eſſent unum, ſicut ipſe cum patre unum eſt, quò facilius unitas hæc ſempiternis temporibus retineri poſſet, aſcenſurus ad patrem uni curam Eccleſiæ ſuę mandauit, uni Petro paſcendas Ioan. 21.
oues ſuas commiſit, unum illum principem deſignauit multis argumentis, ut ipſe quidem in cœlis author eſſet unitatis perpetuæ: Petrus aūt, & quiſ-

quis ei ſucceſsiſſet, eiuſdem retinendæ dux & princeps in terris haberetur. Vnitatis itaq; conſtituendæ principium Chriſtus, retinendæ per eundem Chriſtum Petrus, & eius ſucceſſor ſtatuitur. Hoc uniuerſa credidit antiquitas. Hoc ſacroſanctũ Nicenum Conciliũ confeſſum eſſe legimus: Hoc modò nõ ædita uoce clamat ipſa natura, quod nõ poſſit aliter ordo conſiſtere, non poſsit aliter unitas in Eccleſia retineri, quàm ſi p̃ſit unus. Hoc in apibus, hoc in gruibus, hoc in alijs etiam pleriſq; brutis animantibus uidere licet: habent caput unum, ducem unum, quem ſequuntur. Sic in arboribus uidemus multos ramuſculos ad uirgam, multas uirgas ad ramũ, multos ramos ad ſtipitem, multos ſtipites ad radicem unam infigi, ut omnia ſocia fiant, & ſuccum, qui eſt in radice, participent: ſicut

Rom. 11. à Paulo dicitur: Socius radicis & pinguedinis factus es. Quod ſi in naturis rerum, multò magis idẽ fieri neceſſe eſt in humana ſocietate, quæ niſi ab uno aliquo gubernetur, ſtare nõ poteſt. Propterea

Ezech. 34. dicit dominus per Prophetam: Suſcitabo ſuper eos

Ezech. 37. Ioan. 10. paſtorem unum. Et rurſus: Paſtor erit unus omnium eorum: Et in Euangelio: Erit unus paſtor & unum ouile: Quem unum & ſolum bonum paſtorem libenter Chriſtum agnoſcimus, libenter eum eſſe caput, & fundamentum Eccleſiæ profitemur. Quin & illud non obſcurè ferimus, nos credere, quod ſolus ille ſufficiat ad Eccleſiã ſuam regendã,

 gu-

gubernandam, & in unitate conſeruandam. Cæterum ſicut ipſe eſt, qui ſacramenta perficit omnia, ipſe eſt qui baptiſat, ipſe eſt qui peccata dimittit, ipſe eſt uerus ſacerdos, qui cum ſemetipſum ſemel obtulerit in ara crucis, ſua uirtute corpus ſuum & ſanguinem ex eo, quod panis erat & uinum, conficit, ut iterum offeratur, non in mortem, ſed in mortis recordationem, & tamē, quia cum ſuis fidelibus non erat in corpore permanſurus, miniſtros elegit, quibus in ſacramentis adminiſtrandis uteretur: ſic ipſe caput, ipſe gubernator eſt Eccleſiæ ſuæ, ipſe ordinem in ea ſimul & unitatem conſeruat. Quoniam uerò præſentiam ſui corporalem & uiſibilem Eccleſiæ ſubtracturus erat, unius uti miniſterio uoluit, per quem unitas hæc retineretur, cui, præ cæteris, oues loco ſui paſcendas commiſit, ac à ſeipſo petitum cognomen tribuit. Nam cum petram eſſe *Ioannis, 21.* Chriſtum dicat Apoſtolus, cum Petro in conſor- *1. Corinth. 10.* tium indiuiduæ unitatis aſſumpto, nomen hoc cōmunicare dignatus eſt. Tu es, inquit, Petrus, & ſu- *Matthei 16.* per hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Quibus uerbis, cū uno ore à ſanctis patribus tam græcis, quàm latinis, Eccleſia ſuper Petrum ædificata dicitur, tantum abeſt, ut quicquam ea re Chriſti gloriæ detractum exiſtimari poſſit, magis ut etiam illuſtrata uideatur. Neq; enim quiſquam eſt, qui eat inficias, quin illud uniuerſa prædicat Eccleſia, Chriſtum eſſe petram illam inuiolabilem, eſſe lapidem

Ephes. 2. illum angularem, qui fecit utraque unum, eſſe fun-
1. Corinthi. 3. damentum, præter quod nemo poteſt aliud pone-
De diuinis nominibus ca. 4. re. Sed cum uerum ſit illud, quod à diuo Dionyſio ſcriptum eſt: Bonum eſſe ſui ipſius maximè diffuſiuum & communicatiuum, quid magis facere potuit ad gloriam illuſtrandam, ad incredibilē ſui bonitatem toti mūdo manifeſtandam, quàm ſi, quod
Ioannis 8. ipſi poteſtate proprium eſt, id participatione quadam eſſe ſibi cum homine commune uoluiſſe; diceretur? Nunquid non ſolus ipſe lux eſt inacceſsibi-
Matthæi. 6. lis, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum? & tamen Apoſtolis dixiſſe legitur:
Matthæi 19. uos eſtis lux mundi. Nunquid nō ipſe ſolus bonus eſt? nam nemo bonus, niſi Deus. ſunt & hæc tamen
Lucæ 5. illius uerba: Bonus homo de theſauro cordis ſui profert bona. Nunquid non ſolus ipſe peccata remittit? nam hoc non eſt niſi Dei proprium: can-
Ioannis 20. dem tamen poteſtatem ſacerdotibus quoque conceſsit, dicens: Quorum remiſeritis peccata, remittentur eis. Sed quid opus eſt hæc enumerando recenſere? Poteſt ne quicquam eſſe glorioſius, quàm & dici, & eſſe Dei filium? Hanc quoque gloriā adeo non inuidit mortalium generi ſumma illa bonitas, ut quod ſolus ipſe natura eſt, nos quoque per adop-
Romanorū 8. tionis gratiam Dei patris filios & hæredes, fratres autem ſuos & cohæredes eſſe uellet. Et non intelligunt ſpiritus iſti fanatici, iuſto Dei iudicio in reprobum ſenſum dati, ſe eſſe potius, qui Chriſti glo-

riam

riam obſcurent, dum de illius bonitate detrahunt, qua ille tanta eſt, ut cum ſemetipſum tradiderit, cũ ſanguinem ſuum pro nobis fuderit, ueriſimile nõ ſit, eſſe quicquam, quod communicare nobiſcum paratus non ſit: Cum præſertim iſta cauſa fuerit, quamobrem Dei filius fieri dignatus eſt, ut hominum filijs, Dei filijs eſſe liceret. Continet itaq; uirtute ſua molem Eccleſiæ Chriſtus, ac inuiſibiliter eam gubernat: Sed quemadmodum in ſacramẽtis, cum ipſe ſolus inuiſibiliter operetur omnia, miniſterio tamen utitur uiſibilium ſacerdotum, ſic uiſibilem in terris elegit miniſtrum, per quem Eccleſiæ molem hanc ſuſtineret, per quem gregem ſuum uiſibilem inuiſibilis ipſe gubernaret. Eſt igitur petra Chriſtus, eſt petra fides de Chriſto, quam confeſſus eſt Petrus: eſt petra Petrus ipſe, confitens Chriſtũ. Hæc adeò ſibi nõ aduerſantur, ut niſi credas Eccleſiam ſuper Petrum confitentem Chriſtum ædificatam eſſe, nihil credas, nec, ubi ſit Eccleſia, ſcire queas. Nam ſi petram nolis niſi Chriſtum ipſum intelligere; quod futurum Chriſtus prædixit, dicet Lutherus, Ecce hic eſt Chriſtus: dicet Zuinglius ſiue Caluinus, ecce hic eſt: Anabaptiſtæ contrà apud neutrum eſſe dicent, ſed ſibi ſolis eum uendicabũt. Idem Adamitæ faciẽt, idẽ Iconomachi. Quid ergo aliud, quàm commenticia erit Eccleſia, cuius nec fundamentum, nec ædificium agnoſci poterit? Si uerò fidem interpreteris petram, quã confeſſus eſt

Luca 17.

Petrus,

Petrus, idem illud eueniet. Nam & hanc iſti certatim ad ſe rapient, ſibiq́ʒ ſinguli certatim uſurpabũt. Quamobrem ſi talem eſſe uolumus Eccleſiam, quæ uideri & agnoſci poſsit, neceſſe eſt, ut uiſibilem eſſe petram ſtatuamus, ſuper quam illa ſit uiſibilis ædificata, ut petræ nomine Petrum, Petriq́ʒ ſucceſſorẽ confitentem Chriſtum intelligi uelimus. Hoc eſt, quod dicit Hieronymus: Super Petrum fundatur Eccleſia, licet idipſum in alio loco ſuper omnes apoſtolos fiat, & cuncti claues regni cœlorũ accipiant, ut ex æquo ſuper eos Eccleſiæ fortitudo ſolidetur, tamen propterea inter duodecem unus eligitur, ut capite conſtituto ſciſmatis tollatur occaſio. quod ante illum ſcriptum erat etiam à Cypriano. Hoc erant utiq́ʒ cæteri, inquit, Apoſtoli, quod fuit Petrus; pari conſortio præditi honoris & poteſtatis, ſed exordium ab unitate proficiſcitur, ut Eccleſia una monſtretur. Sed & ante hunc Anacletus, qui uixit Apoſtolorum temporibus: Licet omnes, inquit, pares eſſent Apoſtoli, Petro tamen à domino eſt cõceſſum, & ipſi inter ſe idipſum uoluerunt, ut reliquis omnibus pręeſſet Apoſtolis, et Cephas, id eſt, caput, & principium teneret Apoſtolorum. Quoniam itaq́ʒ una eſt Eccleſia, ſuper unum, qui claues eius accepit, uoce domini fundata eſt: per quem fit, ut Epiſcopatus etiam unus ſit multorum Epiſcoporum cõcordi numeroſitate diffuſus, ſicut ad Iubaianum, & ad Antonianum ſcribens teſtatur Cyprianus:

Li. 1. contra Iouinianum.

De ſimplicitate Prælatorũ.

Epiſtola. 3.

Cyprianus: Hieronymus quoq; ſalutem Eccleſiæ Lib. 4. epiſt.
dicit à ſummi ſacerdotis dignitate pēdere, cui ſi nō 2. contra Lu-
exors quædam, & ab omnibus eminens detur po- ciferanos.
teſtas, tot in Eccleſijs efficientur ſchiſmata, quot ſa-
cerdotes. Neq; enim aliunde ſchiſmata & hæreſes
obortæ ſunt, quàm inde, quod ſacerdoti Dei non
obtemperatur, dum Epiſcopus, qui unus eſt, & Ec-
cleſiæ præeſt, ſuperba quorundam præſumptione
contemnitur, & homo dignatione Dei honoratus
ab indignis hominibus iudicatur, quemadmodum
ad Florentium Pupianum, & ad Cornelium ſcri- Li. 4. epiſt. 9
bens teſtatur ſanctus ille martyr Cyprianus. Vnū Li. 1. epiſt. 3.
itaq; toti præeſſe Eccleſiæ uſq; eò neceſſarium eſt,
ut abſq; hoc Eccleſia una eſſe non poſsit. Vnus au-
tem hic Petri Apoſtoli ſucceſſor ſit oportet: atque
indè eſt, quod Eccleſia noſtra quemadmodum una,
ita etiam Apoſtolica dicitur.

QVARTA ECCLESIAE NOTA, *quod ſit Apoſtolica.*

CAP. XXVII.

ET hæc quarta iam eſt Eccleſiæ nota. Cum autem uocamus eam Apoſtolicam, non excludimus patriarchas & prophetas. Neq; enim ab Apoſtolis, quemadmodum antea non ſemel dictum eſt, uerùm ab ipſo Adam, ſiue filio eius Abel exordiū ſumpſit Eccleſia, quæ ædificata eſt

Epheſ. 2. ſuper fundamentum Apoſtolorum et Prophetarū. Nam quod Apoſtoli factū prædicauerunt, id Prophetæ futurum prædixerunt. Dicitur itaq; Eccleſia apoſtolica, in qua & doctrina Apoſtolorum, & legitima eſt Epiſcoporum ſucceſsio, à temporibus Apoſtolorum ad hæc uſq; noſtra deducta. Porrò doctrina Apoſtolorum nō ſcripto tantùm, uerùm & traditione conſtat, quos, quæ ad conſtituendam Eccleſiam, quæ ad fidem, quæ ad religionem, quæ ad ritus & cerimonias pertinent, multa docuiſſe dubium non eſt, quę nuſquam ſcripta reperiuntur.

2. Theſſal. 2. Scribēs ad Theſſalonicenſes Apoſtolus dicit: State, & tenete traditiones, quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtrā. Quibus uerbis palàm indicat, præter ea, quæ ſcripſerat, ſe non minus pręclara, quin & pręclariora ſolo ſermone docuiſſe, cum ſermonem prius, quàm epiſtolam nominat. Id quod uel inde magis etiam liquet, quod, qua ratione cœnæ dominicæ memoria celebrari debeat, uerbo tradidiſſe uidetur. Ita enim dicit ſcri-

1. Corint. 11. bens ad Corinthios: Cætera, nimirum de ſacramento Euchariſtię, cum uenero, diſponam. Ex quo

Epiſt. 118. cap. 6. loco ſcribens ad Ianuarium colligit Auguſtinus, à Paulo totum illum ordinem agendi, quem uniuerſa per orbem Eccleſia tenet, inſtitutum eſſe, quòd nulla morum diuerſitate uariatur. Alio quo-

1. Corinth. 11. que loco dicit idē Paulus: Laudo uos fratres, quod per omnia mei memores eſtis, & ſicut tradidi uobis,

bis,præcepta mea tenetis. Rurſus Timotheo ſcribens: quæ audiſti,inquit, à me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Quibus ex uerbis illud intelligere licet,quod etiam ab Irenæo ſcriptum eſt, de multis rebus,q̃ literis mandatę nõ erant,edoctã ab Apoſtolis recentẽ illã Eccleſiam fuiſſe,quæ ſucceſſores Apoſtolorũ Epiſcopi ſibi per manus ab illis tradita, ſuis uiciſsim ipſi ſucceſſoribus Eccleſiæq; tradiderunt. Quamobrem quiſquis Apoſtolicam Eccleſiam credere ſe profitetur, eum non modò quæ ſcripta, uerumetiam quæ uiua uoce tradita ſunt per Apoſtolos,tenere oportet: quæ niſi recepta fuerint,de ſumma fidei noſtræ periclitabimur. Neq; enim alia re magis differre uiſi ſunt à Catholicis hæretici pleriq;, quàm quod ij ſolas recipiebant ſcripturas,illi uerò traditionibus etiam Eccleſiaſticis inhærendum eſſe cenſebant. Hoc eſt, quod apud Theodoritum legimus, ex non ſcriptis ſermonibus,piè tamen intellectis,Arrianos eſſe damnatos.Nam cũ reijceret illi uocem Homouſij, propterea quòd nuſquam in ſcripturis reperiretur, Athanaſius,& qui cum eo erant Epiſcopi Catholici,teſtimonio patrũ,qui doctrinam hanc ab Apoſtolis receperant,eos refellebant. Nam Apoſtolorum eſſe traditionem,quod filius eiuſdem cũ patre ſit ſubſtantiæ,Fœlix pontifex ad Benignũ ſcribens teſtatur.E ſcripturis Eluidius MARIÆ perpe-

2.Timot.2.

Lib.3.cap.4.

Lib.1.cap.8.

P 2 tuam

tuam uirginitatem, è ſcripturis Donatiſtæ paruulorum baptiſmum impugnabant, ſed ſicut illum Hieronymus, ita hos Auguſtinus Eccleſiæ traditione refellit, cuius tantam eſſe uim Paulus uoluit, ut non dubitanter diceret: Etiam ſi aut angelus de cœlo Euangeliſet uobis, præterquàm quod Euangeliſauimus uobis, anathema ſit: ſicut prædiximus, & nunc iterum dico, ſi quis uobis euangeliſauerit præter id, quod accepiſtis, anathema ſit. Non dixit, ſi quis uos docuerit aliter, quàm ſcripſit aut Matthæus, aut Marcus, aut Lucas, aut Ioannes, aut q̃ ipſi ſcripſimus, ſed præter id, quod Euangeliſauimus, hoc eſt, prædicauimus uobis: præter id, quod ipſi coràm docuimus, & concionando tradidimus uobis: prẹter id, quod accepiſtis, hoc eſt, audiuiſtis: Et coràm didiciſtis à nobis: quatuor eſſe Euãgelia, quæ ſcriptura nobis prodit: & tamen ſi quis ea nõ credat, hæreticus eſt. Credimus igitur, non quia ſcriptum eſt, ſed quia ſic ab Apoſtolis legitima Epiſcoporum & ſacerdotum ſucceſsione per manus nobis traditum eſt. Ad eundem modum, tres perſonas Deum unum eſſe, nulla nobis expreſsè tradit ſcriptura, atq; adeò ne reperitur quidem perſonæ nomen in ſcripturis de Deo dictum, ſicut nec Trinitatis: nos tamen tres perſonas dicimus, non quia ſcriptura dicit, inquit Auguſtinus, ſed quia ſcriptura non contradicit, & quia ſic ab Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus traditum accepimus. quo-

Galat. 1.

Lib. 7. de Trini. cap. 4.

quorum etiam eſſe traditionem, ut paruuli baptiſentur, Dioniſius & Origenes teſtantur. Sed & quod in Miſſæ ſacrificio pro defũctis oratur, apoſtolorum eſſe traditionem narrat Chryſoſtomus. Quod de maioribus Eccleſię cauſis ad ſedem Apoſtolicam ſit referendum, Apoſtolos inſtituiſſe ſcribit Zeuerinus Pontifex, & martyr: quamuis ante eum alij quoq; nonnulli. Symbolum, quod uocant apoſtolicum, ab Apoſtolis confectum eſſe narrat Cyprianus, uel potius Rufinus: illius enim uidetur eſſe ſymboli explicatio, quæ Cypriano quoq; inſcribitur: Hieronym⁹, Auguſtinus, Leo pontifex, & alij: Neq; tamen uel in actis apoſtolorum, uel in reliqua noui teſtamenti ſcriptura uniuerſa ulla ſit eius rei mentio. Sed quorſum attinet ſingulas Apoſtolorum traditiones enumerare, quarum bonam partem inuenire licet apud Origenem, Tertulianum, Athanaſium, Baſilium, Hieronymum. Multa eſſe refert Auguſtinus, quæ neq; in literis Apoſtolorum, neq; in concilijs poſteriorum reperiuntur: & tamen quia per uniuerſam cuſtodiuntur Eccleſiam, non niſi ab ipſis Apoſtolis tradita & commendata creduntur.

Libro 5.
Ca. 7. eccleſi. hierarchiæ.
Li. 5. in epiſt. ad Romanos
Homi. 3. in epiſt. ad Phili.
Ad Pammachium aduerſus Hæreſes Ioannis Hieroſolimitani.
Serm. 115. & 181. de tẽpore
Epi. 24. & 13
Ho. 5. in numeros.
De coro. mili.
In li. de uarijs quæſtionibus.
Li. de ſpi. ſan. ca. 28. & 29.
Li. 2. ca. 7. de baptiſmo paruulorum.

 Quod

QVOD VBI LEGITIMA EPISCOPORVM SVCceſsio eſt, ibi doctrina Apoſtolorum, ibi uera ſit, una, ſancta, catholica, Apoſtolica Eccleſia.

CAP. XXVIII.

DIdicimus ergo iam, ibi eſſe Apoſtolicã Eccleſiã, ubi eſt doctrina Apoſtolorũ. Porrò doctrina Apoſtolorũ ibi eſt, ubi eſt legitima Epiſcoporũ ſucceſsio à temporibꝰ Apoſtolorum ad hæc uſq; noſtra: quę ſucceſsio ubi nõ eſt, ibi nõ eſt Eccleſia Chriſti, ſed Satanæ ſynagoga: Hanc Eccleſię notã quia non habent, non agnoſcunt Hęretici: nam neq; traditiones Apoſtolicas admittunt, cum Arrianis, atq; alijs hæreticis nihil præter ſcripturas recipientes: neq; ferre poſſunt aures eorum, ut de legitima Epiſcoporum ſucceſsione quicquam dicatur. Nobis uerò tantò maiore alacritate excipienda eſt nota hæc, quantò magis abhorrere ab illa hæreticos & ſchiſmaticos uidemus, quandoquidem non fuit ferè quiſquam ſanctorum patrum, qui non eam inter præcipuas Eccleſiæ notas numerauerit. Li. 4. Ca. 65. Irenęus apoſtolorum temporibus fuit proximus, eius hæc uerba ſunt: Agnitio uera eſt Apoſtolorum doctrina, & antiquus Eccleſiæ ſtatus in uniuerſo mundo ſecundum ſucceſsiones Epiſcoporum, quibus illi eam, quæ in uno quoq; loco

loco eſt, Eccleſiam tradiderunt, quæ peruenit uſque ad nos cuſtodita. Et alio loco: ijs tantum Epiſcopis obedire iubet, qui ſucceſsionē habent ab Apoſtolis, qui cum ſucceſsione Epiſcopatus chariſma ueritatis acceperunt: reliquos uerò, qui abſiſtunt à principali ſucceſsione, quocunque loco colligantur, ſuſpectos haberi uult. Neque multò poſterior Tertulianus, ubi de hæreticis ait: Cupio, inquit, oſtendant mihi, ex qua authoritate prodierint, edant origines Eccleſiarum ſuarum, euoluant ordinem Epiſcoporum ſuorum, ita per ſucceſsiones ab initio decurrentem, ut primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis, uel apoſtolicis uiris, qui tamen cum Apoſtolis perſeuerauerit, habuerit authorem & anteceſſorem. Hoc enim modo Eccleſiæ Apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt, ſicut Eccleſia Smyrneorum Policarpum à Ioanne collocatum refert, ſicut Romanorum Clementem à Petro ordinatum edit: proinde utique & cæteræ exhibent, quos ab Apoſtolis in Epiſcopatum conſtitutos, apoſtolici ſeminis traduces habeant, confingant tale aliquid hæretici. Porrò Cyprianus tantū huic notæ tribuit, ut Eccleſiam eſſe dicat, plebē ſacerdoti ſuo adunatam, & paſtori ſuo gregem adhærentem, adducens uerba illa Petri: Domine, ad quem ibimus, uerba uitæ æternæ habes: loquitur, inquit, ibi Petrus, ſuper quem ædificanda erat Eccleſia, docens, & ſi contumax & ſuperba audire nolentium multitudo

Li. 4. ca. 43.

De præſcrip. aduerſus hæreticos.

Li. 4. Epiſt. 9

titudo diſcedat, quod Eccleſia tamen Chriſtianorum non recedit: ad extremum ſcire debes, inquit, Epiſcopum in Eccleſia eſſe, & Eccleſiam in Epiſcopo, & ſi qui cum Epiſcopo non ſint, in Eccleſia nõ eſſe, & fruſtra ſibi blandiri eos, qui pacem cum ſacerdotibus Dei non habentes obrepunt, cum Eccleſia, quæ catholica una eſt, ſciſſa non ſit, neq; diuiſa, ſed ſit utiq; connexa, & cohærentium ſibi inuicem ſacerdotum glutino copulata. Ac rurſus ad Magnum ſcribens: Eccleſia, inquit, una eſt, quæ una intus eſſe & foris nõ poteſt. Si enim apud Nouatianum eſt, apud Cornelium nõ fuit: ſi uerò apud Cornelium fuit, qui Epiſcopo Fabiano legitima ordinatione ſucceſsit, Nouacianus in Eccleſia non eſt. Ibi indicauit Eccleſiã eſſe Cyprianus, ubi fuiſſet Papa Cornelius. Neq; diſsimiliter Hieronymus, qui ſcribens ad Damaſum: faceſſat, inquit, inuidia Romani culminis, recedat ambitio, cum ſucceſſore piſcatoris & diſcipulo crucis loquor. Ego nullum primum niſi Chriſtum ſequens, beatitudini tuæ, id eſt, cathedræ Petri communione conſotior, ſuper illam Petram ædificatam Eccleſiam ſcio, quicunq; extra hanc domũ agnum comederit, profanus eſt: ſi quis in arca Noe non fuerit, peribit, regnante diluuio. Ac paulò poſt: Non noui, inquit, Vitalem, Meletum reſpuo, ignoro Paulinum: quicunq; tecum non colligit, ſpargit: qui Chriſti non eſt, Antichriſti eſt. Sic ille uir ſanctiſsimus iuxta ac doctiſſimus,

Li. 1. Epiſto. 6

Geneſis. 7.

ſimus, quicunq; cum ſucceſſore piſcatoris Damaſo papa nō colligerent, ſathaniſtas & antichriſtos eos haberi uoluit. Itaq; nihil habere cum illis commune uolebat: quod apertius etiam in proximè ſequēti ſcribit epiſtola: In tres, inquit, partes ſciſſa Eccleſia ad ſe rapere me feſtinat: ego interim clamito, ſi quis cathedræ Petri iungitur, meus eſt. Meletius, Vitalis, atq; Paulinus tibi hęrere ſe dicunt, poſſem credere, ſi hoc unus aſſereret: nūc aut duo mentiuntur, aut omnes. Tanta fuit Apoſtolicę ſedis authoritas, ut illi ſe hærere etiam hæretici fingerent, cui qui non eſſet iunctus, eū pro ſuo nō habebat Hieronymus. Qui quod eo loco ſcribit, idē etiā Theodoritus teſtatur de Paulino, deq; Apollinari: quòd aſſeuerabat uterq; ſe cum Damaſo ſentire, quò facilius morbum ſuum tegere poſsit. Auguſtinus in pluribus locis notam hanc agnoſcit, qui diſertis etiam uerbis extra Eccleſiam eſſe pronunciat, qui relicto Epiſcopo, Dei ordinatione ſuccedanea pręſidente, aut ſibimetipſis, aut ſemetipſos conſtituūt Epiſcopos, præpoſitos, primates. Cuius hæc etiam uerba leguntur: Multa ſunt, quæ me in Eccleſiæ gremio iuſtiſsimè tenent: tenet conſenſio populorum atq; gentium: tenet authoritas miraculis inchoata, ſpe nutrita, charitate aucta, uetuſtate firmata: tenet ab ipſa ſede apoſtoli Petri, cui paſcendas oues ſuas dominus poſt reſurrectionem ſuam cōmendauit, uſq; ad præſentem epiſcopatū ſacerdotū

Lib. 5. cap. 3.

Contra epiſt. Manichei, cap. 4.

ſucceſsio:tenet poſtremò ipſum catholicæ nomen, quod non ſine cauſa inter tam multas hæreſes ſic iſta Eccleſia ſola obtinuit, ut cum omnes hæretici ſe catholicos dici uelint, quærẽti tamen peregrino alicui, ubi ad catholicam conueniatur, nullus hæreticorum uel Baſilicam ſuam, uel domum audeat oſtendere. Rurſus in Pſalmo contra partem Donati: Numerate, inquit, ſacerdotes uel ab ipſa Petri ſede, & in ordine illo patrum, quis cui ſucceſsit, uidete: ipſa eſt petra, quam non uincunt ſuperbæ inferorum portæ. Quod autem in eo Pſalmo ſcripſit, in epiſtola ad Generoſum ipſe fecit, ac Romanos Epiſcopos inuicem ſibi ſuccedentes enumerauit à Petro uſq; ad Anaſtaſium: quibus enumeratis, in hoc ordine, inquit, ſucceſsionis nullus Donatiſta Epiſcopus inuenitur. Quod idem ab Optato quoque, qui fuit æqualis Auguſtini, factum legimus: Is contra Parmenianum ſcribens, eum ſcire dicit, Petro primò cathedrã epiſcopalẽ eſſe collatam, in qua ſederit omnium Apoſtolorum caput Petrus: inde Cephas appellatus eſt, in quo uno cathedræ unitas ab omnibus ſeruaretur, ut iam ſchiſmaticus eſſet, qui contra ſingularem cathedram alteram collocaret. Ergo cathedra unica, quæ eſt prima, ſedet prior Petrus, cui ſucceſsit Linus: Ac enumeratis uſq; ad Siricium, qui tum in cathedra Petri ſedebat, Romanis pontificibus: Veſtræ, inquit, cathedræ uos originem reddite, qui uobis uultis ſanctam

In principio tomi 7.

Epiſtola 165.

Lib. 2. contra Donatiſtas.

ctam

ctam Eccleſiam uēdicare. Simili enumeratione ſucceſsionis Pontificum Romanorum uſus eſt antiquiſsimus Irenæus, quo in loco ſimul illud aſſeuerat, quod ad Romanam Eccleſiam propter potentiorem principalitatem neceſſe eſt omnem conuenire Eccleſiam, hoc eſt, eos, qui ſunt undiq; fideles: in qua ſemper cōſeruata eſt ea, quæ eſt ab Apoſtolis, traditio. Longum eſſet ſingulos enumerando recenſere, qui ex hac nota ſucceſsionis Apoſtolicæ Eccleſiam agnoſcendam eſſe putauerunt. Qua in ſententia cū fuerint antiquiſsimi, Irenæus, Tertulianus, Cyprianus, Hieronymus, Auguſtinus, Optatus, nota hæc Eccleſiæ, quam ſancti patres omnes agnoſcūt, una omniū clariſsima, maximeq; Eccleſiæ propria eſt habenda, quantumlibet reclamantibus hæreticis, qui eam ſibi nulla ratione poſſunt arrogare. Quibus & nos cum Tertuliano, & Optato dicere poſſumus: Oſtendāt, ex qua authoritate prodierunt, edant origines Eccleſiarum ſuarum, euoluant ordinem Epiſcoporum ſuorum, reddant originem cathedræ ſuæ, confingant ſaltem aliquid de ſucceſsione legitima: ſed neq;, quod cōfingant, habent. Nam illud in confeſſo eſt, non modò nullam eſſe apud illos ſacerdotum & Epiſcoporum ſucceſsionem, qui ante triginta hos annos nati ſunt, uerumetiam eorum Eccleſias nunc quoq; ſacerdotibus & Epiſcopis legitimè ordinatis, præterquam ſi qui à catholica defecerunt, prorſus

Lib. 3, cap. 3.

carere. Quamobrem apud eos templa uidere licet, ſicut ſacrificio, ita & ſacerdotio deſtituta, in horrea nonnulla, pleraq; in ſtabula, ne dicam in caulas conuerſa. Egregia uerò Eccleſia, in qua nullus Epiſcopus, nullus ſacerdos, nullum eſt ſacrificium, in qua cuiuis de fece uulgi, prorſus illotis, quod aiunt, manibus & ad ſacramentorum, & ad uerbi miniſterium citra uocationem ullam legitimam accedere licet. Quare cum ipſi in Eccleſia non ſint, illud omni ope contendunt & elaborant, ut ne ulla ſit Eccleſia. Cum enim, niſi una ſit, ulla eſſe non poſsit: una autem eſſe nequeat, niſi ex uno pendeat, qui præſit omnibus, ad unum hunc expugnandum ſuas omnes machinas conuertunt: quod ideo per membra ſua facit Sathanas, ſicut à Cypriano ſcri-
Lib. 1. epiſt. 3. ptum eſt, ideo præpoſitum Eccleſiæ ſua infeſtatione perſequitur, ut gubernatore ſublato, atrocius atq; uiolentius circa Eccleſiæ naufragia graſſetur. Itaq; Sathaniſtarum non eſt maius aliud ſtudium, quàm ut, quem Chriſti uicarium, quem Petri ſucceſſorē eſſe uident, cuius miniſterio fieri perſpiciūt, ut in Eccleſia ſpiritus unitas in uinculo pacis retineatur, eius authoritati detrahant, cum inuiſum & exoſum reddant omnibus. Aliter enim diſpergere cū ſathana non poſſunt, niſi quo miniſtro Chriſtus utitur in colligēdo grege ſuo, quem precioſo ſanguine ſuo redimere dignatus eſt, ab eo, q̄ fieri poſſit maximè, uoluntates hominum auerſas reddant.

Quem-

Quemadmodum qui uult regnum euerſum, aut aliquam in eo ſeditionem concitatam, caput regni petit: inprimis, illud famoſis libellis proſcindit, & quibuſcunq; poteſt artibus in odium & contemptum omniũ adducere conatur: ſic illi, dum hoc unũ ſtudent, ut Eccleſiam perturbent, ut illius unitatem ſcindant, caput Eccleſiæ ſub Chriſto capite, quibus modis poſſunt, etiam cõfictis criminationibus oppugnant. Intelligit ſathanas, quod etiam à Cypriano ſcriptum eſt, cõcordiam ſimul iunctam omninò uinci non poſſe. Quamobrem ſicut lupus ouem à grege ſecernere, ſicut accipiter columbam ab agmine uolantium ſeparare, ſic ille, cum ſibi ſatis aduerſus omnes uirium non eſſe uideat, circumuenire quærit ſolitudinem ſingulorum: Ac per quem fieri uidet, ut ſimul iungantur omnes, eum omni ratione cupit euerſum. Sed eæ ſatanæ inſidiæ cauendæ ſunt pijs omnibus, tantoq; maiore ſtudio enitendum illis eſt, ut in una ſancta, catholica, apoſtolica Eccleſia perſeuerẽt, quemq; illi præſidere ſuo loco Chriſtus uoluit, ei dicto ſint audientes, ad eum, ſi qua ſit de fidei dogmatibus dubitatio exorta, referant. Nã hoc ita fieri oportere, ab ipſis Apoſtolis inſtitutum eſt, neq; ſecus fuit unquam in Eccleſia catholica obſeruatum. Habentur libri Conciliorum, in quos nõ modo acta ſynodorum, uerumetiam epiſtolæ multorum ſanctorum pontificũ & martyrum ſunt relatæ. Legat, qui uolet, Anacleti, Euariſti, Alexan-

Li. 1. Epiſt. 1.

dri, Seuerini, Marcelini, Cornelij, Lucij, Melchiadis, Marci, Iulij, Innocentij, Damaſi, Leonis, Agathonis, Gelaſij, Hormiſdæ epiſtolas, non aliter ſe rem habere perſpiciet. Verùm & ex quatuor illis concilijs, quæ haud aliter atque quatuor Euangelia recipiuntur ab omnibus ijs, qui Chriſtiani cenſeri uolunt, idem ipſum cognoſcet. Neque diuerſum reperiet in Eccleſiaſtica hiſtoria, ubi commemoratur concilium quoddã Antiochiæ celebratum, authoritatem uel hoc nomine non habuiſſe, quòd ei nec Iulius interfuit maximus Romæ Epiſcopus, nec in locum ſuum aliquem deſtinauit: cum utique regula Eccleſiaſtica iubeat, non oportere præter ſententiam Romani Pontificis concilia celebrari. Extat inter Auguſtini Epiſtolas, una patrum concilij Carthaginẽſis, in qua petunt ab Innocentio Papa, ut concilij ſui ſtatutis Apoſtolicæ ſedis adhibeatur authoritas. Extat & alia eiuſdem argumenti ab Auguſtino & cæteris Epiſcopis in concilio Mileuitano congregatis ſcripta, cui reſpondens Innocentius: diligenter, inquit, & congruè apoſtolico conſulitis honori, honori, inquã, illius, quem ſolicitudo manet omnium Eccleſiarũ, ſuper anxijs rebus quæ ſit tenenda ſententia: antiquę ſcilicet regulæ formam ſequuti, quam toto ſemper ab orbe mecum nouiſtis eſſe ſeruatam. ac paulò poſt: Scientes, quod per omnes prouincias de apoſtolico fonte petentibus reſponſa ſemper emanant, præſertim quoties

Socrates li. 2. capite 8.

Epiſtola. 90.

Epiſtola 92.

quoties fidei ratio uentilatur, arbitror omnes fra-
tres & Epiſcopos noſtros non niſi ad Petrũ, id eſt,
ſui nominis & honoris authorem referre debere.
Quod autẽ à patribus in Aphricano & Mileuita-
no concilio congregatis, idem cùm ab alijs, tum ab
his, qui cum Athanaſio conuenerant Alexandriã,
factum eſſe legimus. Sed quid catholicos comme-
moramus, quorum nemo fuit unquam, qui de fidei
cauſis, ſi quid eſſet in dubium uocatũ, non ad ſedem
Apoſtolicã referendum eſſe putaret. Etiam hęreti- *Socrates lib. 2*
cos id feciſſe Eccleſiaſtica docet hiſtoria, ubi legitᷓ *capite 11.*
Euſebius Cõſtantinopolitanus Epiſcopus ad pon-
tificẽ Romanũ Iulium miſiſſe, atq; ab eo petiuiſſe,
ut in cauſa Athanaſij iudex eſſe uellet. Quin tota il-
la ſynodus Epiſcoporum, quæ fuit Antiochię cum
Euſebio cõgregata, acta ſua eiuſdem Pontificis iu-
dicio cõprobari petiuit. De Fortunato pſeudoepi-
ſcopo ab hęreticis cõſtituto, deq; Baſilide, quod ad
Petri cathedrã appellauerit, memorię prodidit Cy
prianus. Fecit idẽ Petrꝰ Habailardus Bernardi tẽ- *Li. 1. Epi. 3. & 4.*
poribus. De Celeſtio uerò ſcribit Auguſtinꝰ, quod *Ber. epi. 109.*
is beati Papę Innocentij literis nõ eſt auſus obſiſte- *Augu. de pec-*
re, immò ſe omnia, quę ſedes illa damnauerat, dam- *cato origina-*
naturum eſſe promiſit. Idem hoc factum eſt à noſtri *li. lib. 2, ca. 7.*
tẽporis hæreſiarcha, cuius hæc uerba ſunt ad Leo-
nem decimum: Beatiſsime papa, proſtratum me
pedibus tuę beatitudinis offero cum omnibus,
quę ſum & habeo: uiuifica, occide, uoca, reuoca,
approba,

approba, reproba, ut placuerit, uocem tuam, uocẽ Chriſti in te præſidentis & loquentis agnoſcam. Quamuis hæc illius hypocriſis non diutius, quàm illa Celeſtij durauerit. Neq; uerò ſine cauſa tanta fuit ſemper Romanæ Eccleſiæ authoritas, in qua, ſicut ſcribit Auguſtinus, apoſtolicę cathedræ ſem-
Epiſ. 162. per uiguit principatus. Nam cum aliæ omnes Eccleſiæ, quibus Apoſtoli præfuerunt, à fide defecerint, ſola hęc ſancta & apoſtolica mater, mater omnium Eccleſiarum, Chriſti Eccleſia, per omnipotẽtis Dei gratiam à tramite apoſtolicæ prædicationis nunquã erraſſe, nec hæreticis nouitatibus deprauanda ſuccubuiſſe probatur, ſed quam ab exordio fidei Chriſtianæ normã ab ipſis Apoſtolis accepit, in ea ſemper illibata permanſit. Defecit Ieroſolimitana Eccleſia, cui præſedit Iacobus: defecit Achaia, ubi Andreas: defecit Aſia, ubi Ioannes: defecit India, ubi Thomas: defecit Perſis, ubi Iudas: defecit Aethiopia, ubi Mattheus: defecit Frigia, ubi Philippus: defecit Græcia, ubi Paulus: ſola fuit & eſt Eccleſia Romana, ad quã, ſicut præclarè ſcri-
Li. 1. Epiſt. 3. bit Cyprianus, nunquam acceſſum habere potuit
Libro 3. perfidia. De qua ſcribens ad Rufinũ Hieronymus: Scito, inquit, Romanã fidem apoſtolica uoce lau-
Galat. 1. datam, iſtiuſmodi præſtigias non recipere, etiamſi angelus aliter annunciet, quàm ſemel prædicatum eſt, Pauli authoritate munitam non poſſe mutari. Ad Damaſum quoq; ſcribens, apud ſolos Romanos

nos incorruptam ſeruari dicit Patrum authorita- *Lib. 1. contra Rufi.*
tem. quodam etiam loco Romanam fidem eandem
eſſe uult fidem catholicam. Fidem ſuam, inquit,
quam uocat? eam nè, qua Romana pollet Eccleſia?
an illam, quę in Origenis uoluminibus continetur?
Si Romanam reſponderit, ergo catholici ſumus.
Rurſus ad Pammachium & Oceanum ſcribens:
Quiſquis es, inquit, aſſertor nouorum dogmatum,
quæſo te, ut parcas Romanis auribus, parcas fidei,
quæ apoſtolico ore laudata eſt. Cur poſt quadringentos
annos docere nos niteris, quod ante neſciuimus?
cur profers in medium, quod Petrus & Paulus edere
noluerunt? uſq; ad hunc diem ſine iſta doctrina mundus
Chriſtianus fuit. Illam ſenex tenebo fidem, in qua
puer natus ſum. Vſque adeò autem Romana fides, *Sozomenus lib. 4. cap. 4.*
catholica ſemper fides eſt habita, ut Gratianus
imperator, quo imperante uixit Hieronym9, noluerit
de fide diſputari, uerùm edictum fecerit, ut cuncti
ſubditi eam religionem retinerent, quam uertex
apoſtolorum Petrus initio tradidiſſet, ac tum Damaſus
Romanus Epiſcopus cuſtodiret: quod non modò in
Eccleſiaſtica legitur hiſtoria, uerumetiam edictum
ipſum in codicem imperatoris Iuſtiniani relatum eſt. *C. de ſuma Trini. lib. 1.*
Ex ijs omnibus perſpicuum cuiuis eſſe poteſt, ex eo
tempore, quo Chriſtus in cœlum aſcendit, quantum
fuerit apoſtolicæ, hoc eſt, Romanæ ſemper Eccleſiæ
tributum: ad quam de fidei cauſis referebatur, quòd ibi

R po-

potiſsimùm ſarcitá iri damna fidei ſpes eſſet, ubi non poſſet fides ſentire defectum: quam ſolius ſe-
Epiſtola 190. dis huius prærogatiuam eſſe dicit Bernardus. Et ſunt interea, qui neſcio cuius Vvitembergenſis, heri, quod aiunt, & nudius tertius natæ Eccleſiæ iudicio ſcripta ſua ſubijcere malunt, quàm illius omnium antiquiſsimæ ſanctiſsimæq́; Eccleſiæ, cui totam doctrinam Apoſtoli cum ſanguine ſuo profuderunt, cui Euangelium ſuum Petrus & Paulus ſanguine quoq; ſuo ſignatum reliquerunt: quæ mille iam quingentis, & amplius annis ita eſt Catholica ſemper & apoſtolica habita, nunquam ut ulla fuerit hæreſcos labe maculata. In qua uidere etiamnum licet uiros & uitæ ſanctimonia & doctrina præſtantiſsimos. Neq; enim exiſtimandum eſt, ſi quando ad Petri cathedram de cauſis maioribus refertur, ſolum eſſe Paulum aut Iulium pontificem, qui de illis iudicet: habet ille lateri ſuo aſsidentes totius orbis uiros doctiſsimos, quibus ipſe minimè doctrina ſecundus præſidet, de quorum conſilio de rebus grauioribus pronunciat. Quamobrem ferendi non ſunt, qui pontifici ſe dicto audientes fore profitentur, non autem Paulo, aut Iulio, ſibiq; hoc arrogant, ſuum ut eſſe uelint iudicium, quando ut Pontifex, quando ut Iulius decernat. quæ ſi ſemel admiſſæ fuerint captiones, omnis erit è terris obedientia ſublata. Cur enim non eadem ratione ſibi ſumat quiſquam, ut de regis ſen-

tentia

tentia iudicet, quòd Sigiſmundum, non autem regem pronunciaſſe dicat: nihil captione hac perniciosius cogitari poteſt.

QVOD FIDES ECCLESIAE PROPTEREA *deſerenda non ſit, quod præſident illi quandoq;, qui uitæ non omnino ſunt inculpatæ.*

CAP. XXIX.

CÆterum uerùm eſſe illud comperimus, quod ab Auguſtino ſcriptum Epiſtola 157.
eſt, quod cum non habeant hæretici, quod in cauſa ſuæ diuiſionis defendant, non niſi hominũ crimina colligere affectant, & ea ipſa plura falſiſsimè iactant, ut, quia ipſam diuinæ ſcripturæ ueritatẽ, qua ubiq; diffuſa Chriſti Eccleſia commendatur, criminari & obſcurare non poſſunt, homines, per quos prædicatur, adducant in odium, de quibus fingere, quicquid in mentem uenerit, poſsint. Nũquam enim id ab ullis hæreticis tam eſt impudẽter factum, quàm hoc infelici noſtro ſeculo fieri uidemus. Cum enim ſe malam habere cauſam intelligant, ad eas artes ſe conuertunt, quibus uti conſueuerunt ij, qui malas cauſas defendendas ſuſceperunt. Cumq; ſint in Rhetorum præceptis diligenter exercitati, non alia in re magis laborant, quàm ut odio, inuidia, & huiuſmodi motibus animorũ excitandis, hominibus imperitis errorem obijcere queant.

Quamobrē Eccleſiæ præſides, præcipuè uerò Chriſti uicariū, Petriq́ ſucceſſorem falſis etiā criminationibus in odium & contemptū omniū adducere conantur. Quæ eſt aūt iſta tam inſana maledicendi rabies? aut à quo alio, quàm à ſathana authore profecta? facilè ut Sathaniſtam agnoſcere liceat. Certè
Exodi 22. Dei præceptū eſt: Principi plebis tuæ nō maledi-
1. Corinth. 6. ces. Dei digito ſcriptum eſt, maledici regnum Dei non conſequentur. Atqui ex iſtorum libris ſi quis maledicta & conuicia, ſi falſas criminationes auferre uelit, chartas propemodum omnes uacuas reliquerit: is demum Euangelij propugnator habetur acerrimus, qui pontificem Romanum, & reliquos Epiſcopos omni conuiciorū genere q̃ acerbiſsimè fuerit inſectatus, ac demus hoc illis, deflexiſſe aut deflectere quandoq́ de recto uitæ curriculo pontificem, nunquid ideo fides in Chriſtum, quam ille docet, abijcienda eſt? Præclare dictum
De præſcriptionibus aduerſus hæreti. eſt à Tertuliano: ex perſonis ne probamus fidem, an ex fide perſonas? Dummodo ille recta doceat, quemadmodum recta docere certum eſt, quid mea refert, qua ſit ille uita? Deinde uerò, quis ego ſum,
Rom. 14. qui ſedentem in Petri cathedra ſeruum iudicem alienum? domino ſuo ille ſtat aut cadit, uni illi uitæ ſuæ commiſsiq́ pontificatus rationem redditurus.
2. Corint. 5. Cum uentum erit ad Chriſti tribunal, ante quod omnes nos oportet manifeſtari, non quæretur à nobis, quid pontifex fecerit, non illius, ſed noſtrę à

nobis uitę ratio repoſcetur: referet unuſquiſq; propria corporis, prout ipſe geſſerit, ſiue bonum ſiue malum: prout ipſe (inquit) nō prout pontifex geſſerit. Quamobrem nō ſibi ſumat ouis, ut, à quo uenit ipſa iudicāda, paſtorem ſuum iudicet, neq;, qua ſit ille uita, quicquam ad ſalutem ſuam intereſſe putet. ſecurum te Chriſtus hac in parte fecit, dicens: *Matth. 23.* Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite: dicunt enim, & nō faciunt: dicunt quę Dei ſunt, faciūt quæ ſua ſunt: dicūt bona ex cathedra Moyſi, faciunt ex peſtilentia ſua. Non eſt itaq; deſerenda ſanctitas cathedræ; neq; propter paſtores malos, gregis eſt unitas diuidenda. Monet Iacobus, ne *Iacobi 2.* Chriſti fidem in acceptione perſonarū habeamus, quandoquidem perſonarum reſpectus, ut eſt apud Auguſtinum, erroris eſt mater, qui etiam à perfido *Contra literas* fidem percipi poſſe docet. Per aſinam loqui domi- *Poliliani li. 2.* nus dignatus eſt, qui minus loquatur per hominē, *cap. 2.* quamuis grauibus flagitijs coopertum? Spiritus *Numeri 22.* ubi uult ſpirat, etiamſi uoluntati eius is, qui loquitur, non conueniat. Balaham precio conductus, ut populo Dei malediceret, profectus fuerat, contrà tamen, atq; animo deſtinauerat: ſimulac in conſpectum populi uenit, ei benedixit. Saul Rex ad occi- *1. Regum 19.* dendum Dauidē properauerat, cuius poſteaquàm poteſtas erat facta, contra quem propoſuerat, ueniens ad cuneum prophetarum, in quo fuerat Dauid, prophetauit & ipſe coram Samuele cū ceteris;

R 3 cum

cum factus eſſet ſuper eum ſpiritus Domini. Quis ignorat, quales fuerint ſacerdotũ principes & ſcribæ temporibus Herodis? qui tamen, ubi naſceretur
Matth. 2. Chriſt⁹, interogati, ſemota quauis cũctatione dixerunt: In Bethleẽ Iudæ. Caipha quid eſſe potuit nequius, qui, quem ſcelerate nactus erat Pontificatum precio redemptum, geſsit etiã ſceleratius, & tamen is, cũ diceret: expedit nobis, ut unus moriatur pro
Ioannis 11. populo, & non tota gens pereat, non à ſemetipſo hoc dixit, quemadmodum Ioannes teſtatur, ſed cũ eſſet pontifex anni illius prophetauit? ſi non deſtituebatur dono prophetiæ, quamlibet eſſet impius,
Matth. 23. qui ſedebat in Moiſi cathedra, certè multominus eo deſtitui credendus eſt, qui ſedet in cathedra Pe-
Matth. 16. tri, ſuper quem Chriſtus ędificauit Eccleſiam ſuam, cuius à domino cura ſuſcipitur ſpecialis, pro cuius fide propriè ſupplicatur, tanquam aliorum ſtatus certior ſit futurus, ſi mens principis uicta non fuerit, aduerſus quem nunquam eſſe portas inferi prę̨ualituras promiſit is, qui mentiri & fallere neſcit. Numerentur omnes põtifices à Petro ad hunc uſq; Iulium tertium, nullus in iſta cathedra ſedit Arrianus, null⁹ Donatiſta, nullus Pelagian⁹, nullus Lutheranus, nullus qui hæreſim aliquã profeſſus eſſet. Nõ abs re autem fuerit, quæ ſcripta ſunt in annalibus de Vigilio papa, breuibus commemorare. Cũ is per ſcelus ad Pontificatũ perueniſſet, nam Siluerium papam, cuius erat Diaconus, inſtigante Augusta,

guſta, de ſede ſua deturbandũ atq; in exiliũ deportandum curauerat, quòd is omnia ſe prius & facere & pati paratũ diceret, quàm ut, quod Auguſta tanto ſtudio poſtulabat, Anthemium, qui propter Eutichetis hæreſim de ſede Conſtantinopolitana per Agapetum anteceſſorẽ ſuum deiectus fuerat, in ſedem illam reſtitueret: poſteaquã in locum Silueríj opera Auguſtę ſuffectus ac pontifex Romanus deſignatus eſt, ea lege, ut, quod Silucrius conſtanter facere detractabat, id ipſe facturum ſe, atq; Anthemium reſtituturum ad Eccleſiam conſtantinopolitanam promitteret, res eſt admiratione digna; ſtatim ut Petri cathedrã aſcendit, idem illi, quod Saul, euenit: Nam ſuper eum quoq; factus eſt ſpiritus domini, cũq; lõgè alio animo ad Eccleſiæ gubernacula acceſsiſſet, admonitus ab Auguſta ꝓmiſsi, prius extrema quęq; ſę paſſurum reſpondit, quàm ut hæreticũ in ſedem, ex qua merito ſuo deturbatus fuerat, reſtitueret: cumq; multa probra, multos etiam graues cruciatus, famemq; diuturnã in carcere pertuliſſet, tulit omnia forti animo, quòd multo ſe grauiora ſupplícia commeritum diceret, qui malis artibus pontificatum aſſequutus, horrendum facinus contra ſanctum pontificem Silueríum deſignaſſet. Non fuit hic pontifex in primo ſuo ingreſſu Caiphæ diſsimilis, effecit tamen ſedis huius priuilegium, ut à fide aberrare non potuerit; quodq; impiè promiſſerat, id piè poſtea negauit, ac eo,

quo

quo decebat animo Chriſtianum pontificem : tulit omnia potius æquo animo quælibet acerba, quàm ut aliquid indignum Petri ſucceſſore de religione ſtatueret. Ex quo uidere licet, quantum ſit Romanę ſedis priuilegium. Nam ut ab alijs peccatis nō ſemper immunes fuerint Romani pontifices, obtinuit tamen hoc uenerabilis & efficax oratio Chriſti, quemadmodū ſcribit ſanctus Leo, quod hactenus fides Petri nō defecit, nec defectura credit̄ in throno illius in ſeculum. Quæ propriæ ſunt inferorum portæ, nunquam aduerſus hanc ſedem hæreſes ullę præualuerunt, nec deinceps etiam per Dei miſericordiam preualebūt. Quare merito ſanctiſsimi uocantur, qui ſedent in iſta cathedra : quamuis enim non omnes habeant uitæ ſanctitatem, quam habere ſine innocentia nemo poteſt, eſt tamen, ſicut ab Auguſtino memoriæ proditum legimus, quædam unctionis, eſt quædam ſacramenti quoq; ſanctitas, qua carere nunquam poſſunt. Quamobrem nihil pios mouere debet, ſi forte ij præſunt aliquando in Eccleſia, qui non ſunt ſine crimine, Quin illud potius reputare ſecum debet homo Chriſtianus, quod nō ſine iuſto Dei iuditio dantur Eccleſiæ præſides. Nonne duo paſſeres aſſe ueneunt, dicit Chriſtus, & neuter eorum cadit in terram ſine patris ueſtri uoluntate? Cum ille nec minima fieri ſine uoluntate Dei dicat, exiſtimet aliquis, ſumma & magna aut non ſciente, aut non permittente Deo in Eccleſia fieri?

Contra literas Peliliani li. 2. cap. 48.

Matth. 10.

fieri: et ſacerdotes ac diſpenſatores eius non de eius
ſententia ordinari. Hoc eſt, dicit Cyprianus, fidem *Lib. 1. epiſt. 3*
non habere, qua uiuimus; hoc eſt Deo honorem non
dare, cuius nutu & arbitrio regi omnia & guberna-
ri ſcimus & credimus. Ex quibus Cypriani uerbis
illud diſcim⁹, quod certo nobis perſuaſum eſſe de-
bet, Dei iudicio fieri ſacerdotes, Epiſcopos & Ec-
cleſiæ præſides, & eos aut ſciente, aut permittente
Deo ordinari. Scit autē Deus, quos probat, neſcit,
quos reprobat. Sic enim ait Paulus de iis, qui *2. Tim. 2.*
probati ſunt: nouit dominus qui ſunt eius. Repro-
bis uero dicit ipſe dn̄s in Euangelio; neſcio uos un- *Luc. 13.*
de ſitis: ſic & fatuis uirginibus: Amen dico uobis, *Math. 25.*
neſcio uos. Sciente ergo Deo ſunt probati ſacerdo-
tes & pontifices, permittente autem Deo ſunt ii,
qui ſunt minus probati, nam facit quandoq; Deus
hypocritam regnare propter peccata populi, ut fit *Iob 34.*
ſicut populus, ita & ſacerdos: qui ſi malus eſt, ſibi *Eſaæ 24.*
malus eſt, necq; tibi quicquam eius improbitas offi-
cit, ſi factis eius malis non communicas: tibi man-
datum eſt, non ut in uitam illius inquiras, ſed ut,
quæ dixerit, facias: cum præſertim ex ea dicat ca-
thedra, cuius, quemadmodum ante dictum eſt, cu-
ra Deo eſt ſpecialis. Explicans illa uerba diuus
Hieronymus: Qui recipit Prophetam in nomine *Math. 10.*
prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: præmiſe-
rat, inquit, qui recipit uos, me recipit, & qui me re-
cipit, recipit eum, qui me miſit. Ad ſuſceptionē ma-

 giſtrorum

giſtrorũ diſcipulos prouocauerat. poterat occulta eſſe credentiũ reſponſio, ergo & pſeudoprophetas, et Iudam proditorem debemus recipere, & illis alimoniam miniſtrare? Hoc dominus antè procurans dicit: nõ perſonas ſuſcipiendas eſſe, ſed nomina, & mercedem non perdere ſuſcipientes, licet indignus fuerit, qui ſuſceptus ſit. Non perſonas itaq; Chriſtus, ſed nomina ſuſcipi uult: hoc eſt, non uult attẽdi qualis perſona ſit, quoue uitæ merito, cuius miniſterio Deus utitur, ſiue in Eccleſia ſua gubernanda, ſiue in doctrina propaganda, ſiue in ſacramentis adminiſtrandis; Iudas ne ſit, an Petrus, an Paulus, attendi nõ uult, ſed ſolùm hoc, quod ſedet in cathedra Petri, quod Apoſtolus, quod Chriſti legatus, quod ſacerdos, quod Epiſcopus, quod angel⁹ eſt dñi exercituũ, de cuius ore legẽ Dei requirere iuſſus es, hoc ſolùm ſpectari uult. Si Iudas eſt, quandoquidẽ Apoſtolus eſt, & ꝓ Chriſto legatione fungit, nihil te moueat, ꝗd fur eſt; audi nihilominus reuerent, audi diligent, audi legationẽ eius obedienter: quæ dixerit, facito: ꝗ fecerit, facere nolito. nõ ad ipſum refer animum, uerùm ad illum, cuius nomen gerit: Euangeliũ, dicit Auguſtinus, fur ꝗq; Iudas ſine detrimento fidelium prædicauit: ac quicunq; non recepit illum, Chriſtum ipſum non recipit, qui æquè Iudæ dixerat, atq; Petro uel Ioãni: Qui uos reijcit, me reijcit. Si uerò Petr⁹ eſt, aut Ioannes, qui eadẽ legatione fungitur, et dictis pare-

Lib. 2. contra epiſt. Parmeniani, cap. 11.

Ioan. 13.

to, & facta imitare. Incerta erit ſalus noſtra, ſi ex ſanctitate pendebit docentium, aut ſacramenta miniſtrantiū. Prauū eſt & inſcrutabile cor hominis, ut, qui ſanctus, quiue minus ſanctus ſit, non poſsit niſi ſolus ille ſcire, qui ſcrutet corda & renes. Itaq; fit nō raro, ſanctus ut eſſe uideat, qui non eſt: quiq; perſecutor eſt aut publicanus hodie, cras fiat Apoſtolus. Quamobrē à Propheta recte dictū eſt, maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachiū ſuū. Etiamſi quis certo ſciat, iuſtum aliquem et innocentem eſſe, atq; omni prorſus macula carere, tamen ſi in illius ſanctitate ſpem ſuam collocat, ſi ſalutem ab illo expectat, maledictus eſt: nam domini eſt ſalus, & uana ſalus hominis. Pridem hæretici ſunt habiti, & Auguſtini ſeculo, Donatiſtæ, & Bernardi æuo, qui ſe uocabant Apoſtolicos, qui utriq; noluerunt ibi eſſe Eccleſiam Apoſtolicam, ubi non eſſet uita Apoſtolica: & ſacramentorum dignitatem ex miniſtrorum uirtute metiebantur. quamobrem procul abſit à mentibus piorum error hic: quin ij potius, cum audiunt eos, qui præſident, aliquorum criminū inſimulari, ac eos inſaniæ nota aſperſos per hominū ora traduci, meminerint ſcriptum eſſe: qui citò credit, leuis eſt corde: ac Shem & Iaphet imitentur laudatos Noe filios, qui tegere ſunt & cooperire conati, quàm impium illū Cham, cui meritò poſtea pater maledixit, qui uerēda patris nudare auſus eſt. Cer-

Hiere. 17. *Hiere. 17.* *Pſalm. 3.* *Pſalm. 59.* *Serm. 66. in Cantica.* *Eccle. 19.* *Gene. 9.*

tum eſt, multa contra eos, crimina falſò à ſathaniſtis confingi, qui ſedent in Petri cathedra; & euenire ferè ſolet iis, qui ſumma cum poteſtate uerſantur, etiam ſi nulla in re ab officij ſui religione declinauerint, ut uoculas tamen hominum, eorumque reprehenſionem quandoque non effugiant: ut non ſine cauſa dictum illud celebretur: Regiū eſt malè audire, cum beneſeceris. Tutius fuerit in hanc partem peccare, ſi conuicijs iſtorum, et impudentibus nonnunquam calumnijs non modò fides non habeatur, uerùm ne aures quidem accōmodentur; ſi modò peccatum dici poteſt, quod in laude potius poni debet. Ingentem gloriam ex hac ſua Christiana pietate & modeſtia Chriſtianiſsimus impator Cōſtantinus conſequutus eſt, cui cùm eſſent oblati libelli, in quibus crimina quædam ſacerdotum & Epiſcoporum continebantur, non ſatis habuit, quod eos exuri fecerat, cum ſe ab illis, non illos à ſe iudicari oportere diceret: uerùm & hoc inſuper adieciſſe legit, ſi fortè ſuis oculis turpe facinus aliquod Epiſcopū deſignantē cōſpexiſſet, obtenturus id fuerit paludamēto ſuo, ne cuiꝰ oculi ea re offenderentur. Sed hic dicet aliquis: quid autem ſi teſtatoria ſunt non unius alicuius, uerumetiam multorum oculis, quæ ab ijs, qui præſident, nefaria patrantur, ſi non eam, quam oporteret, Eccleſiæ curam gerere, ac quibuſuis alijs in rebꝰ potius, quàm in ijs, quæ propriè ad ipſorum officium pertinent,

Theodo. lib. 1. cap. 11.

mentes

mentes occupatas habere uidentur? Quid aliud, quàm illud faciendum eſt, quod feciſſe diſcipulos legimus, cum dormiente Chriſto nauiculam fluctibus operiri uidiſſent: excitarunt enim eum dormientem, dicentes: Domine, ſalua nos, perimus. Hoc diſcipulorum exemplum, quicunq; pij ſunt, imitari debent: uident nauiculã, in quã aſcendit Chriſtus, hoc eſt, unam, ſanctam, catholicam, Apoſtolicam Eccleſiam ita procellis ac tempeſtatibus iactari atq; agitari, ut mergenda iamiam eſſe uideatur. Simul & hoc intelligunt, tempeſtatis huius non poſtremã eſſe cauſam, quod in uicarijs ſuis obdormiuit Chriſtus; qui commodis huius mundi deliniti, profundo ſomno ita ſunt conſopiti, ut quamlibet uellices, quamlibet inclames, non queant expergiſci. Confugiant ad ſummum naucleru͂ Chriſtum, accedant ad ipſum in fide nihil hæſitantes, eum in uicarijs ſuis dormientem excitent, ac ſupplici uoce precantes exclament: Domine, ſalua nos, perimus: expergiſcere in ijs, quibus in gubernanda Eccleſiæ tuæ naui uices tuas committere dignatus es: excitet eos è profundo ſomno ſpiritus timoris tui, ac per eos iam experrectos impera uentis & mari, quò tandẽ aliquando ſedatis tempeſtatibus omnibus exoptata tranquillitas conſequatur, ut uidentes homines mirentur & glorificent te, dicentes: Qualis eſt hic, quia etiam miniſtris eius uenti & mare obediunt? Hæc eſt ratio, qua ſuccurri poſsit malis præ- Matthæi 8.

 ſentibus,

ſentibus,ut uita noſtra in melius cõmutata ſupplices Deum uno ore cuncti precemur,ſi forte per eos ſtat,q̃ præſunt,quo minus Eccleſię periclitanti ſuccurratur: quandoquidẽ in ipſius manu corda ſunt principũ,ut ipſe inclinet ea, ad illa conſilia capienda, quibus diu deſiderata pax & tranquillitas Eccleſiæ Dei reſtitui tandem poſsit. Quam enim ſataniſtæ rationem ſequuntur, ut ſiue declament de loco ſuperiore,ſiue ſcribant aliquid,nõ alia in re plus temporis conſumant, quàm in pontificibus maledictis inceſſendis,in fama eorum multis etiam confictis criminibus laceranda, magis id adeo,ad maiorem etiam excitandam,quàm ad excitatam tempeſtatem tranquillandam facere uidetur. Sed hæc tandem dicta ſufficiant, quoad explicationẽ huius articuli, quo nos credere ſanctam Eccleſiam catholicam profitemur.

Prouer. 21.

QVAE SIT SANCTORVM COMMVNIO. CAP. XXX.

VIſum autem eſt operæprecium aliquid etiam de ſanctorum communione dicere. Sũt qui putent ijs uerbis Eccleſiam definiri, quod ea ſit quaſi communio quædam, hoc eſt, ſocietas ſanctorum, quorum nos hanc ſententiam non reijcimus, modò ne ſolos iuſtos intelligi ſanctos uelint. Primis illis Eccleſiæ temporibus, ſicut ſuperius etiam à nobis dictum eſt, uocabantur ſan-

cti

cti fideles omnes, quicunq; Chriſto nomen dediſſent, & eius eccleſiæ aſcripti eſſent, etiamſi minus ſanctè atq; integrè uixiſſent. Horum communionem, hoc eſt, ſocietatem quandam Eccleſiam eſſe libenter concedimus: eſt enim Eccleſia fidelium congregatio: eſt corpus unum ex multis membris compactũ, cuius caput eſt Chriſtus: ipſum enim Deus dedit, caput ſuper omnem Eccleſiã, quæ eſt corpus ipſius. Sicut in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ita multi unum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autẽ alter alterius membra. Qualis itaq; membrorũ inter ſe ſocietas eſt, ut operatio cuiuſq; membri cadat in commodum totius corporis, talis eſt inter Eccleſiæ membra, qui ſunt fideles, bonorum operum quædam communio, non ſolùm eorum, quæ fecit Chriſtus caput huius corporis, ex quo manat in reliquum corpus omne, & in ſingula eius membra, quicquid eſt boni, quicquid eſt meriti: uerùm & piorum hominum omnium, qui ſunt, quiq; fuerunt ab inicio mundi, nobis ut eorum benefacta ſubueniant, nos iuuent, nos ædificent, ut bonorum omnium ſpiritualium, quæ fiunt, & quæ facta ſunt olim in Eccleſia, quoad illius eſſe membra non deſierimus, participes efficiamur. Hoc eſt, quod à Propheta dicitur: Particeps ego ſum omnium timentium te, & cuſtodientium mandata tua. Hoc eſt, quod Chriſtus nos orare docens iubet, nõ

Epheſ. 5.

Romano. 12. & 1. Cor. 12.

Pſalmo. 118.

ſibi

ſibi quemque peculiariter petere, ſed uelut unius corporis membra eodem animata ſpiritu, quod in cõmuni cunctis expediat, à communi omnium patrẽ
Matthei 6. poſtulare, dicendo: da nobis, dimitte nobis, libera
Galat. 6. nos, ita ut alter alterius onera portemus, & ſic legẽ
Matthei 10. Chriſti adimpleamus. Hoc eſt, quod in Euangelio legimus, qui recipit prophetã in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet. Hoc
Gene. 18. eſt, quod in Geneſi quoque ſcribitur: Si decem iuſti Sodomis reperti fuiſſent, quod propter eos non fuerit Deus ciuitatem deleturus. Neque uerò eorum tantum, qui nobiſcum in hac uita degunt, uerùm & illorum, qui multò felicius cũ Chriſto uiuunt, nobis & orationes patrocinantur, & merita ſuffragantur: teſtatur hoc in Geneſim ſcribens Chryſoſto-
Homi. 41. mus: Sæpe, quando non eſt inuentus iuſtus in præſenti uita, propter defunctorum uirtutem, uiuentiũ Deus miſeretur & curam habet, unde clamat, di-
Eſai. 37 & 4 cens: Protegam ciuitatẽ hanc propter me, & prop-
Regum. 19. ter Dauid puerum meum, quaſi diceret: Licet ipſi indigni ſint, & nullam ſalutis habeant occaſionem, uerùm quia ſolitus ſum miſericorditer agere, & ad miſericordiam promptus ſum, propter meipſum faciam, & propter puerum meum Dauid, qui ante hos annos è uita migrauit. Hic erit author ſalutis ijs, qui ſua ſeſe perdiderunt deſidia. Vidiſti domini miſericordiam, quomodo eos, qui uirtute pollent,

toti multitudini opponit,& rependit. Rurſus explicans Pſalmum quinquageſimum: Hic, inquit, ſanctus Dauid, nō ſolū cū eſſet in corpore, placuit Deo, ſed & poſt mortem ſuam uiuis grande pręſtitiſſe ſolatium inuenitur. Contigit nanq; Ezechiæ regi, inimicas in temporibus Iudæorum gentes Hieroſolymam circumuallaſſe: & cum eſſet Ezechias iuſtus uir, rogauit Deum, & proſtratus, lachrymis deprecabatur ultionem de aduerſarijs poſtulans: uenit ad eum Eſaias Propheta,& dicit: ne putaret ille, quia iuſtitia ſua exauditus eſt: Et certê iam defecerat Dauid,& habebat multos annos requieſcens: quid ergo dicit ei? Protegam hanc ciuitatem propter me,& propter Dauid ſeruum meū. Dauid mortuus eſt,& merita eius uigent. O rem admirandam, o ineffabilis clementia Dei, homo mortuus uiuo patrocinatur. Et rurſus alio loco: Adeò poſt illa uulnera Dauid refulſit, ſic ſe à maculis abluit, ita mundum effecit animum, ut uel mortuus precantib⁹ ſuccurreret. Et quod de Abraham, id quoq; de Dauid Deum dixiſſe ſcriptura teſtat, immò uerò multo magis de Dauid. de Abraham enim ſcriptum eſt: Recordatus ſum teſtamenti mei, quod erat ad Abraham: hic uerò non dicit teſtamenti, ſed propter Dauid ſeruum meum protegam ciuitatem hanc. Repetit idem breuiter ſcribens in epiſtolam ad Philippenſes: Neq; eſt quiſquam ferè ſanctorum, qui non eiuſdem ſit ſententiæ.

Homil. 27. in Matthæum.

Ser. 3. & 77. ad populum Antiochen. & li. 3. aduerſus uituperatores uitæ monaſt.

tiæ. Hæc itaq; ſanctorum eſt intelligenda communio, quod merita ſanctorum omnia, tam eorũ, qui militant adhuc nobiſcum in terris, quàm illorum, qui poſteaquam certauerunt bonum certamen, & coronam gloriæ conſequuti ſunt, iam triumphant in cœlis, nobis communicantur, nobis ſuffragantur, nos adiuuant. Hoc eſt, quod contra Fauſtum
Li. 20. ca. 21. ſcribens dicit Auguſtinus: Populus Chriſtianus memorias martyrum religioſa ſolennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum conſocietur. Cæterùm eſt ſanctus ſanctorum dominus noſter Ieſus Chriſtus, cuius ſanctitate ſanctus eſt, quicunq; ſanctus eſt: cuius iuſtitia iuſtus eſt, quicunq; iuſtus: cuius niſi crux interceſſiſſet, nulla eſſet ſanctitas, nulla eſſet iuſtitia, nulla eſſent merita cuiuſquam. Quid enim aliud eſt hominis meritum, niſi, quemadmodum ſuperius dictum eſt, miſeratio domini? niſi mors illa crucis acerba, quam ille miſertus generis noſtri noſtra cauſa ſubire dignatus eſt? Hanc ſi ſuſtuleris, quid
Eſaie 64. erunt aliud uniuerſæ iuſtitiæ noſtræ, niſi pannus menſtruatæ? quæ erunt alia merita noſtra, niſi ignis gehennæ? Hic itaque ſanctus ſanctorum, quem dedit Deus caput ſuper omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius, merita ſua omnia, præcipuè uerò paſsionis & mortis ſuæ meritum cum membris ſuis communicat. Fit autem iſta cõmunicatio per Eccleſiæ ſacramenta, quæ uocãtur ſancta, quorum

rum et ipſorum eſt in Eccleſia communio quædam & ſocietas, quemadmodũ Paulus dicit: Vnus pa- 1. Corint. 10.
nis & unum corpus multi ſumus,qui de uno pane participamus.Quamobrem ubi ijſdem ſanctis,hoc eſt,communibus ſacramentis utuntur omnes , per quæ Chriſti meritorum facti participes, unum cũ illo capite ſuo corpus efficiuntur:ubi præterea ſocietas quędam eſt,& communio bonorum operũ omnium,quæcunq; uel faciunt, qui uerſantur adhuc in hoc ſeculo,uel fecerunt,qui iam recepti ſunt in ſedes beatorum,ibi rectè ſanctorum eſſe cõmunionem intelligimus.

QVI SINT EXTRA SANCTORVM *communionem.*

CAP. XXXI.

Extra communionem hanc ſanctorũ ſũt infideles omnes, quos Ethnicos ſiue paganos uocamus, qui nunquã in Eccleſia,ſed foris fuerunt ſemper, quod Paulus indicat, dicens : Quid 1. Corint. 5.
enim mihi de ijs,qui foris ſunt, iudicare? Sũt extra eã, qui prodierunt ex illa,& ſegregauerunt ſemetipſos,ut dicit Iudas,animales,ſpiritum non habentes,hęretici & ſchiſmatici, de quibus dicit Ioãnes: Ex nobis prodierunt,ſed non erant ex nobis : nam 1. Ioan. 2.
ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent utiq; nobiſcum, qui non ſatis habent,ſegregaſſe ſemetipſos, uerùm ſeducũt præterea multos,dicẽtes: Ecce hic eſt Chri

ſtus, ecce illic, ecce in deſerto, ecce in penetralibus; Quos non audiri iubet Chriſtus, quos poſt unam atq; alteram correptionem uitari præcipit Apoſtolus, tanquam uiperam et Baſiliſcum: quibus etiã (aue) dici prohibet Ioannes, qui, tantũ abeſt, ut in Eccleſia communicandum cum illis putauerit, ut ne balneum quidem ingredi uoluerit, in quo Cerinthum lauantem uiderat ueritatis inimicum. Sũt deniq; extra eam, qui non ſua ſponte exierunt, ſed tanquam putrida membra ab eius corpore ſunt reſecti, proq; ea poteſtate ligandi & ſoluendi, quæ data eſt Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus, declarati, ut pro Ethnicis & publicanis iuxta Chriſti præceptum haberentur, atq; à communione fidelium reijcerentur: unde etiam excommunicati dicuntur, quòd neq; Chriſti, neq; ſanctorum cum eis ulla merita communicantur. quamobrem & à ſacramentis arcentur, & eorum conſuetudine pijs omnibus interdicitur. Quod ſi quis rectè expẽdat, incomparabile damnum eſt. Traduntur enim eiuſmodi Sathanæ, qui cũ & Chriſti meritis, et Eccleſię ſint ſuffragijs deſtituti, plenam in eos accipit poteſtatẽ. Hoc nunc agit in Eccleſia, dicit Auguſtinus, excommunicatio, quod agebat in ueteri teſtamẽto interfectio. Tunc, ut eſt apud Cypriannm, gladio occidebantur, quando adhuc & circumciſio carnalis manebat: nũc autem, quia circumciſio ſpiritualis eſſe ad fideles Dei ſeruos cœpit, ſpirituali gladio ſu-

Matth. 24. *Titum 3.* *Ioannis 2.* *Math. 18.* *In Deutrono. cap. 39.* *Cypria. lib. 1. Epiſt. 11.*

ſuperbi & contumaces necantur, dum ab Eccleſia eijciuntur: neq; enim uiuere foris poſſunt, cum domus DEI una ſit, & nemini ſalus eſſe niſi in Eccleſia poſsit. Indiſciplinatos autem perire, dum non audiunt, nec obtemperant conſilijs ſalubribus, teſtatur diuina ſcriptura, quæ dicit: Non diligit indiſciplinatus caſtigantem ſe: qui autē oderunt correptionem, conſumentur turpiter. Quamobrem nihil æquè formidandum eſt homini Chriſtiano, quàm à Chriſti corpore, quæ eſt Eccleſia, ſeparari. Si quis enim ab ea ſeparatur, iam non eſt membrum Chriſti, non uegetatur ſpiritu Chriſti, à communione ſanctorum, hoc eſt, à participatione ſacramentorū, & ab Eccleſiæ ſuffragijs excluditur. Quamuis autē hæc ſit pœnarum grauiſsima, quoniam tamen, ſicut à quodam huius ſæculi ſapiente ſcriptum eſt, medicinæ quoq; pœnę ſunt, & medicinæ cauſa debēt adhiberi. Neq; propterea nobis hoc animaduerſionis genere utendum eſt, ut quem è cœtu piorum eijcimus, eum perpetuò iam condemnatum, ac gehennæ supplicijs traditum uelimus, uerùm illud magis propoſitum eſſe nobis debet, ut qui caſtigatur ad hunc modum, is ad mentem aliquando ſanā redeat, ac ab eo, quo ligatus eſt, uinculo abſolui petat. Hoc à Paulo ita faciendum eſſe diſcamus licet, idē enim ad Corinthios ſcribens: Iudicaui, inquit, tradere huiuſmodi hominem ſathanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſaluus ſit, non ad ſpiritus, ſed ad

Ariſtot. 10.

Ariſto. 10. Ethicorum.

1. Corinth. 5.

carnis interitum tradidit eum ſathanæ, hoc eſt, ut libido, ut tumor, ſuperbia, contumacia, & ſi quæ ſunt alia carnis opera, ea domarētur, ac planè mortificarentur: quò domitis ĳs, tanto minore negotio
2. Theſſalo. 3. ſpiritus ſaluus fieri poſsit. Ad Theſalonicen̄ quoq; ſcribens: Quod ſi quis, inquit, non obedierit uerbo noſtro, per epiſtolam hunc notate, & non commiſceamini cum illo, ut confundatur: & nolite quaſi inimicum exiſtimare, ſed corripite ut fratrem: à quo ſeparationem indixit, dilectionem non præcidit, in hoc modo uitare uolens, ut erubeſcat, & ad mentem ſanam redeat. quod ſi pudore correptus non fuerit, tum ipſe ſibi cauſa eſt mortis, nō is, qui ſatanam eum hoc remedĳ genere cupiebat. Quod autem excommunicatio mortem, & quidem æternam adferat: præter multos alios, docet etiam is, qui pro Chriſti fide ſanguinem ſuum profudit ſanctus ille pontifex Vrbanus: Qui prohibens ne facultates Eccleſiæ raperentur, in alios uſus conuertendæ, unicuiq; diripienti excommunicationem minatus: hæc, inquit, fratres ualdè cauenda ſunt & timenda: quia res Eccleſiæ non quaſi propriæ, ſed ut communes, & domino oblatæ, cum ſummo timore, non in alios, quàm in præfatos uſus fideliter ſunt diſpenſandæ, ne ſacrilegĳ reatum incurrant, qui eas inde abſtrahunt, ubi traditę ſunt, ne pœnā
Actuum 5. & mortem Ananiæ & Zaphirę incurrant, & quod
1. Corin. ulti. peius eſt, Anathema Maranatha fiant: etſi nō corpore,

pore, ut Ananias & Zaphira mortui ceciderint, anima tamen, quæ potior eſt corpore, mortua, & à conſortio fidelium alienata cadat, & in profundũ Baratri labatur. Vnde attendendum eſt omnibus, & fideliter cuſtodiendum, & uſurpationis illius contumelia depellenda, ne prædia uſibus ſacrorum cœleſtiũ dedicata, à quibuſdam irruentibus uexentur. Quod ſi quis fecerit, poſt debitæ ultionis acrimoniam, quæ erga ſacrilegos iure promenda eſt, damnetur infamia, & carceri tradatur, aut exilio perpetuæ deportationis ſeruetur. quoniam, iuxta Apoſtolum, tradere oportet hominem huiuſmodi ſathanæ. Hæc ſanctus ille martyr, ante mille trecentos & amplius annos.

DE

CAP. XXXII.

Li. 2. de doctri. chriſtiana Capite 1.

QVONIAM VERO SANCTA SAcramenta inſtrumēta ſunt,per quæ ſanctificamur, & ſanctorum communionem ſacramētorum participatione ſignificari diximus, horū quoq; nobis ratio uenit explicāda. Sunt autem ſacramenta ſigna quædam. Porrò ſignum, ut eſt apud Auguſtinum, eſt, quod præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus,facit aliquid aliud in cognitionem uenire. Sicut ueſtigio uiſo,tranſiſſe animal,cuius ueſtigiū eſt,cogitamus: & fumo uiſo, ignem ſubeſſe cognoſcimus: & uoce animantis audita, affectionem animi eiuſdem aduertimus: & tuba ſonante,milites uel progredi,uel regredi, & ſi quid aliud pugna poſtulat, oportere nouerunt: ſic circumciſio fuit ſignū, per quod ueniebatur in agnitionem,eum,qui circumciſus eſſet, eſſe Iudæum. Sic baptiſmus,Euchariſtia,& alia ſacramenta ſunt ſigna,quæ præter ſpeciem,quam ingerunt ſenſibus, faciunt in agnitionem uenire,qui utuntur illis,eos eſſe Chriſtianos. Sunt igitur ſacra menta ſigna quædam ſiue ſymbola, aut notæ,quibus Chriſtiani à non Chriſtianis diſcernuntur, qualia ſigna quæuis ut habeat congregatio neceſſe eſt. Nam,ſicut ab eodem Auguſtino ſcriptum eſt,

Lib. 19 con. fauſtū. cap. 11.

In

In nullum nomen aut uerum,aut falſum coagulari poſſunt homines,niſi ſignaculorum uel ſacramentorum uiſibilium aliquo conſortio colligentur. Neq; uerò huius tantum generis ſigna ſunt ſacramenta,ſed ſunt ſigna ſacræ rei, nimirum inuiſibilis gratiæ,quæ inuiſibili elemento confert. Neq; qualiacunq; ſigna,ſed efficacia,ut quæ & cõtinent ipſã gratiã,& eius cauſa ſunt,atq; id,quod ſignant, efficiunt.Sunt ſigna,quibus & preteritorum admonemur,& præſentium & futurorum. Admonemur eius,quæ præterijt,Chriſti paſsionis,ex qua uirtutem habent omnia ſacramẽta : admonemur pſentis gratiæ,quæ nobis confert ſacramenta ſumentibus: admonemur futuræ gloriæ,cuius quaſi pignora q̃dam ſunt,quòd per illa nos ad illã puenturos certã ſpem concipimus.Exẽpli gratia:Cum baptiſamur, admonemur Chriſti paſsionis & mortis, quæ iam præterijt:conſepelimur enim cum illo per baptiſmũ in mortẽ, & in morte ipſius baptiſamur, ipſam in nobis repreſentantes:admonemur preterea gratiæ, quæ nobis confertur in baptiſmo, nimirum peccatorum remiſsionis,à quibus ita cor emundatur,dum aqua corpus tangitur,quemadmodũ ſordes corporis per aquam ablui conſueuerũt: admonemur poſtremò uitæ illius & gloriæ æternæ, ad quam nobis aditus patet per baptiſmum, quam nos conſequuturos hoc quaſi pignore dato certos Chriſtus reddidit,ſi in ea puritate,quam nobis ba- Rom. 6.

ptiſmus attulit,permanſerimus. Ex quo uidere licet,non unius rei ſignum eſſe ſacramentum: ſicut baptiſmus paſsionis Chriſti,quæ prę terijt,ſignum eſt rememoratiuum, præſentis gratiæ demonſtratiuum,futuræ gloriæ prognoſticon. Signa autem hæc eiuſmodi ſunt,quæ ſub ſenſum cadere,quæ uideri poſsint,ſub quorum tegumento diuina uirtus ſecretius operatur ſalutem.Propterea autem uirtutem ſuam in uiſibilibus eiuſmodi ſignis operari uoluit,ut noſtræ ſe imbecillitati diuina maieſtas accommodaret. Si tu incorporeus eſſes, dicit Chryſoſtomus, nuda ipſa bona incorporea tradidiſſet tibi: quoniam uerò corpori coniuncta eſt anima tua,in ſenſibilibus intelligenda tibi traduntur. Ita autem natura comparatum eſt, ut ad eorum, quæ intelligenda ſunt,agnitionem non ferè niſi per ea, quæ ſenſu percipiũtur,peruenire poſsimus. Quod non ab huius modò ſeculi ſapiente traditum eſt, qui dixit,principium noſtrę cognitionis eſſe à ſenſu,& nihil eſſe in intellectu,quod non prius fuerit in ſenſu:uerùm ab illo quoq;,qui plenus cœleſti ſapientia ſcriptũ reliquit,quod inuiſibila Dei à creatura mundi per ea,quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur. Quò facilius itaq; ſecretior operatio Dei mente comprehendi poſsit, ſignis quibuſdam uiſibilibus id demonſtrari Deus uoluit, cuius etiã ſapientiæ congruebat,ut ſicut à uiſibilibus lapſus occaſio ſumpta fuit,ſic in eiſdẽ uiſibilibus remedium

Homil.83. In Matteum.

2. Poſte. & 2. de anima.

um inueniret. Signa autem hæc elementa quoq; licet appellare, ad quæ ſimul ut acceſſerit uerbum, iam erunt ſacramenta. Quæ cum eſſe medicinæ quędam uideantur homini adhibendæ, qui ex corpore conſtat & anima, ad utrumq; eas accommodari oportuit, ut eſſet quod corpus tangeret, eſſet præterea quod animũ afficeret. Corpus tangit elemẽtum, animam afficit uerbum, quod illa cum audit, credit: credendo uerò munda fit, & ſanatur à lepra peccatorum: ſicut dicit Chriſtus: Iam uos mundi eſtis propter ſermonem. Quem locum explicãs Auguſtinus: Quare non ait, mundi eſtis propter baptiſmum, quo loti eſtis: ſed ait, propter ſermonem, quẽ loquutus ſum uobis, niſi quia & in aqua uerbum mundat. detrahe uerbum, & quid eſt aqua, niſi aqua? accedit uerbum ad elementum, & fit ſacramentum, etiam ipſum uiſibile uerbum. Ac paulò pòſt: Vnde iſta tanta uirtus aquę, ut corpus tangat & cor abluat, niſi faciente uerbo? non quia dicitur, ſed quia creditur. Hinc eſt, quod in actis apoſtolorum legimus: Fide purificans corda. Fides aũt ex auditu, auditus per uerbum Dei. Eſt itaq; ſignũ ſiue elementũ in ſacramento inſtar materiæ, uerbũ uerò inſtar formæ. Neq; uerò eiuſmodi ſigna ſunt ſacramẽta nouę legis, qualia fuerũt ſacramẽta ueteris legis: ſiquidẽ ſacramẽta noui teſtamẽti, ſicut ab Auguſtino ſcriptũ eſt, dãt ſalutẽ: ſacramẽta ueteris legis promiſerunt ſaluatorẽ. Illa nihil aliud q̃ ſignificabant,

Ioan. 15.

Tractatu 80. in Ioannem.

Act. 15.

Rom. 10.

In Pſal. 73.

nificabant,hæc uerò quod ſignificant,& continent in ſe,& efficiunt.Continent enim in ſe gratiam, & propterea uocantur uaſa gratię,et ſunt cauſa illius: non quod in eis gratia ſubſtantialiter contineatur, uel cauſaliter efficiatur, cum receptaculum gratiæ ſit anima,ſed quod ipſa ſignificant gratiam, quæ in ipſis inuenitur,& ſemper confertur. Deinde uerò, ſicut quod eſt in uaſe, non eſt de ipſo, nec ex ipſo, ſed ab ipſo hauritur,ſic gratia non eſt à ſacramentis,nec de ſacramentis,ſed oritur à fonte æterno,& ab illo hauritur ab ipſa anima de ipſis ſacramentis. Et ſicut quis recurrit ad uas, cum requirit liquorem:ſic quærenti gratiæ liquorem,& non habenti, recurrendum eſt ad ipſa ſacramenta, per quæ tanquã inſtrumenta quędam & uaſa,gratiam curationis à ſummo medico Chriſto haurire oportet, qui tamen haud ita gratiam ſuam ſacramentis alligaſſe credendus eſt,ut non per alias quoq; uias, quando uult, eam conferre queat. Quò melius autem res intelligi poſsit,exemplo ſiue ſimilitudine quadam illuſtrabimus.Quis nõ intelligit in curatione morbi,quo corpus afficitur,ſolum eſſe Deum, qui uirtute poteſtateq; ſua, pulſo morbo,ſanitatem reſtituit? ſanare tamen dicitur nihilominus medicina: quòd ſubtracta materia, quæ peccabat, ſanitatem efficit:ſanare dicitur dieta,quòd hominem in ſanitate conſeruat: ſanare dicitur uas,in quo medicina cõtinet̃,quòd ex illo hauritur:poſtremò ſanare dicitur

citur medicus, tanquam miniſter & inſtrumentum Dei:Sic in curatione morbi ſpiritualis , quæ nihil eſt aliud, quàm ſanctificatio:ſanctificat ſolus Deus authoritate ſua, ſanctificat gratia formaliter expellendo morbum , hoc eſt, peccatum : ſanctificat impletio mandatorũ, ut dieta : ſanctificant ſacramenta tanquam uaſa medicinalia , in quibus confertur gratia:ſanctificat ſacerdos,tanquam miniſter. Atq; hæc quidem de ui ſacramentorum dicta ſufficiant.

DE NVMERO SACRAMENTORVM.

CAP. XXXIII.

QVod ad numerum ſacramentorum attinet, ſunt qui iam olim receptum & uetuſtate conſecratum inſtitutum fuiſſe dicunt,atq; ideò ad examen eũ reuocare conãtur. Quod quid aliud eſt, quàm uelle populo perſuadere , non ſatis tuta eſſe ac firma fidei noſtræ fundamenta? Quid autem habet ea res reprehenſionis,ſi maioribus noſtris uiſum fuit, ſacramenta nouæ legis eo numero complecti , qui ſacris literis admodum eſt familiaris , præſertim cum nõ eandem, neq; uim,neq; neceſsitatem tribuant omnibus? Quid hic uel Euangelicæ doctrinæ aduerſatur , uel eam obſcurat, ſi, qui ſpiritui ſancto familiaris eſt numerus, eo ſacramenta comprehendi uoluit Eccleſia? cum etiam dona Spi-

Eſaiæ 11. ritus ſancti ſeptem recenſeantur cum ſeptem ſigil-
Apoca. 5. lis, quibus fuit ueteris teſtamenti pagina ſignata:
Apoco. 8. quæ agnus, qui habet clauem Dauid, qui aperit &
Apoca. 2. nemo claudit, reſerauit: ſeptem tubis, quibus angeli
Matth. 15. cecinerunt: ſeptē ſtellis, quas habebat ſimilis filio
Zacha. 3. hominis in dextera ſua: ſeptē panibus, quibus dominus turbas pauit: ſeptem oculis ſuper unum la-
Zacha. 4. pidem: ſeptem lucernis tabernaculi ſuper unum
4. Regum 5. candelabrum poſitis: ſeptem lotionibus Nahaman, ea adumbrata eſſe exiſtimentur: cum ad ſeptem etiā uirtutes animos hominum præparare uideantur? Baptiſmus enim eſt ſacramentum Fidei: Confirmatio, ſpei: Euchariſtia, charitatis: Pœnitētia, iuſtitię: Extrema unctio, perſeuerantię: quæ perfectio quędam eſt fortitudinis: Ordo, prudentiæ: matrimonium, temperantiæ. ad ſeptem etiam hominū genera accommodentur. Baptiſmus enim eſt intrantium in uitam, Confirmatio pugnantium, Euchariſtia uires reſumentium, pœnitentia de lapſu reſurgentium, extrema unctio ex hac uita exeuntium, Ordo miniſtrantiū, matrimonium nouos milites introducentium. Per baptiſmum enim ſpiritualiter renaſcimur, ac in nouam uitam ingredimur, per Confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide, renati autem & corroborati nutrimur diuina Euchariſtiæ alimonia. Quod ſi per peccatum in ægritudinem animæ inciderimus, pręſto eſt pœnitentiæ remedium, quo ſpiritualiter ſanamur. Por-

rò

rò extrema unctione non ſolum ſpiritualiter, uerũ etiam pro eo,ut animæ expedit, corporaliter ſanamur. Per ordinem autem Eccleſia gubernatur, & multiplicatur ſpiritualiter: per matrimonium augetur corporaliter. Summa itaq; ratione factum eſt, ut ſeptenario numero ſacramenta comprehenderentur, ad quæ ritè perficienda tria requiruntur: Res tanquam materia, uerba tanquam forma, & miniſtri ſacramentum conferentis perſona, cum intentione faciendi, quod facit Eccleſia. Horum trium ſi deſit aliquid, non perficitur ſacramentum. Tria autem ſunt ſacramenta, quæ characterem imprimunt in anima, hoc eſt, ſpirituale quoddã ſignum à cæteris diſtinctum indelebile: Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo: ꝓpterea iterari non poſſunt, reliqua uerò quatuor, quoniam characterẽ nõ imprimunt, iterantur.

DE

DE BAPTISMO.

CAP. XXXIIII.

AC Primum quidem locum in-
ter ſacramenta baptiſmus ob-
tinet, quem fidei ſacramentum
Lib. 3. contra Enomium. eſſe diximus: quòd in eo Chri-
ſtianã fidem profitemur, qua
etiam ex cauſa fidei ſigillũ uo-
catur à Baſilio. Hæc eſt ianua
ſacramentorum omnium, in quorum communio-
nem non admittuntur niſi baptiſati, hoc eſt, noſtræ
iuſtificationis exterius ac uiſibile principium. Nam
per baptiſmum incipimus eſſe membra Chriſti, &
corporis eius Eccleſiæ, quæ eſt congregatio fide-
lium, & illius uirtute primò fides datur omnibus.
Eſt in hoc ſacramento uiſibile ſignum aqua, mate-
riæ locum obtinens, quòd accedente uerbo: Ego te
baptiſo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti:
quod uerbum forma eſt huius ſacramenti, fit ſignũ
ſacræ rei, hoc eſt, inuiſibilis gratiæ: quæ non modo
ſignificatur, uerum etiam confertur multiplex per
aquam baptiſmi, ſicut etiam uaria eſt, & multiplex
aquæ proprietas. Ac prima quidem gratia, quæ &
confertur & ſignificatur per aquam baptiſmi, eſt
hęc: quod, qui nati eramus mundo, renaſcimur cœ-
lo: qui nati eramus ſerui peccati, renaſcimur liberi
Romano. 6. iuſticiæ: qui nati eramus filij iræ, filij diaboli, filij
Ephеſ. 2.
Titum 3. gehennæ, renaſcimur filij gratiæ, filij Dei, hæredes
regni

regni cœlorũ.Hoc eſt, quod Paulus baptiſmũ uocat lauacrũ regenerationis,dicens : Non ex operibus iuſtitiæ,quæ fecimus nos,ſed ſecundũ miſericordiam ſuam ſaluos nos fecit per lauacrũ regenerationis,& renouationis ſpiritus ſancti,quem effudit in nos abundè per Ieſum Chriſtũ dominũ nr̃m, ut iuſtificati gratia ipſius,hæredes ſimus ſecundum ſpem uitę æternæ.quibus uerbis indicat ſimul Paulus,& cauſam noſtræ ſalutis, & rationẽ, & modũ, & finem.Cauſam eſſe,dicit,ſpiritũ ſanctũ,cui regenerationem hanc attribuit. Sic enim edoctus erat à Chriſto, qui dixit: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto,non introibit in regnũ Dei. *Ioan. 3.* quem locum explicans Cyrillus : Cum non ſimplex, inquit, ſit homo, ſed compoſitus ex corpore *Lib. 1. in Ioannem, ca. 4.* ſenſibili & intellectuali anima,duplici quodam ad generationem indiget modo,qui duplicitate ſua ad utrumq; poſsit accommodari:Spiritu enim ſancto ſpiritus hominis,aqua uerò corpus ſanctificatur. Quemadmodum enim uiribus ignis intenſius aqua calefacta non aliter quàm ignis urit, ſic Spiritus ſancti operatione ad diuinam aquæ reformantur uirtutem,qua baptiſati corpus abſtergunt. Quæ ergo gratia eſt in aqua,non ex natura eſt aquæ, ſed ex præſentia ſpiritus ſancti,qui tamen non ita cauſa eſt regenerationis & renouationis noſtræ, ut non ſimul cauſa ſit eius & pater & filius, cum inſeparabilia ſint opera trinitatis:& ideo tres perſonas

hoc loco ponit Apoſtolus, in quarum uno nomine baptiſat ſacerdos. Non enim dicit in nominibus, ſed in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, ut, quorum una eſt diuinitas, una eſſe largitio nomenq; trinitatis, unus eſſe Deus intelligatur: tres enim perſonæ Deus unus eſt. Ac ſingulis quidem perſonis ſua quaſi propria tribuuntur: aliter enim cauſa eſt pater, aliter filius, aliter ſpiritus ſanctus. Pater eſt cauſa efficiens principalis, qui ſaluos nos fecit: filius meritoria: nam per ſanguinis ac mortis eius meritum ſaluos nos fecit, per eum ſpiritũ ſanctũ in nos effudit, miſit eũ in corda noſtra clamantem, Abba pater. Huic ergo Paulus tribuit regenerationis et renouationis beneficium, cuius cauſa eſt ſpiritus ſanctus, ex quo, et ex aqua renaſcimur. Deus itaq; trinus & unus ipſe eſt, qui ſaluos nos fecit. Quibus autem rationibus adductus eſt, ut ſaluos nos faceret? non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, dicit Paulus, ſed ſecundum miſericordiam ſuã ſaluos nos fecit. Sic ad Iſrael dixit Moiſes: Scito, quod non propter iuſtitias tuas dominus Deus tuus dederit tibi terram hanc. Quid enim opera, quæ fidem præceſſerant, niſi pœnas ignis æterni merebantur? Facti eramus ut immundi omnes nos, & quaſi pannus menſtruatæ uniuerſæ iuſtitiæ noſtræ, ut rectè cum Propheta nobis dicere licuerit: Miſericordię domini, quia non ſumus conſumpti, quia non defecerunt miſericordię eius. Verùm qui

Galat. 4. — Deutr. 9. — Eſaiæ 64. — Treno. 3.

diues

diues eſt in miſericordia, propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, miſit Deus filium ſuum unigenitum, ut ſicut per Moiſen exaltatus eſt in deſerto ſerpens, ſic ille exaltaretur in cruce, ut omnis, qui credit in ipſo, non pereat, ſed habeat uitam æternã. Neq; tamen ſatis eſſe uoluit, credere, ſed adipiſcendæ ſalutis, & ad uitam æternam perueniendi, ac in Dei regnum introeundi nobis modum hunc præſcripſit, ut fide ſuſcepta renaſcamur ex aqua & ſpiritu. Regenerationis itaq; noſtræ cauſam inſtrumentalem aquam eſſe baptiſmi uoluit, quòd ad illam repręſentandam nihil aptius aqua reperiri potuit, cui generandi uis conuenire maximè uidetur: nam & ſemina, ex quibus generantur omnia, non ipſa magis animantia, quàm plantæ, humida ſunt et ad aquam pertinent. Qua etiam ex cauſa non defuerunt Philoſophi quidam, qui rerum omnium principium aquam eſſe dicerent. Quare cum aqua baptiſatur homo, nõ modò ſignificatur, uerumetiam confertur ei regenerationis gratia, ut qui natus fuerat filius iræ, ex aqua & ſpiritu renaſcatur filius gratiæ. Vim autem hanc regeneratiuam & purgatiuam aquis tactu ſuæ mundiſsimæ carnis Chriſtum contuliſſe teſtatur Auguſtinus, & eum ſequutus Beda. Saluatoris enim baptiſmo purgata ſunt potius fluenta, quàm ut ipſa purgarent, ac nouo ſanctificationis genere Chriſtum non tam lauit unda, quàm lota eſt: atq; ex quo tempore ſe in a-

Ephe. 2. *Ioan. 3.* *Serm. 29. & 37. de tempore.* *Li. 1. cap. 10. in Lucam.*

quam merſit, ex eo gurgitũ omnium tractus, cunctorumq; fontium uenas myſterio baptiſmatis cõſecrauit, uitalemq; gratiam nõ corpus ex flumine, ſed flumen mutuatum eſt ex corpore. Qua de re ſic

Sermo. 4. de natiuitate. à Leone quoq; pontifice traditum legimus: Terra carnis humanæ, quæ in primo fuerat præuaricatore maledicta, in ſolo beatæ uirginis partu germen

Gen. 3. edidit benedictum, & à uitio ſuæ ſtirpis alienum. Cuius originem ſpiritualem in regeneratione quiſque conſequitur, & omni homini renaſcenti aqua baptiſmatis inſtar eſt uteri uirginalis, eodem ſpiritu ſancto replente fontẽ, qui repleuit & uirginem, ut peccatum, quod ibi uacuauit ſacra conceptio, hic myſtica tollat ablutio. Et proximè in ſequenti

Ioan. 1. ſermone: Niſi uerbum Dei caro fieret, & habitaret in nobis: niſi in communionem creaturæ creator ipſe deſcẽderet, et uetuſtatem humanam ad nouum principiũ ſua natiuitate reuocaret, regnaret mors ab Adam uſq; in finem, & ſuper homines inſolubilis condemnatio permaneret, cum de ſola conditione naſcendi una cunctis eſſet cauſa pereundi. Solus itaq; inter filios hominum dominus Ieſus innocens natus, quia ſolus ſine carnalis concupiſcentiæ pollutione ſuſceptus, factus eſt homo no-

Luc. 1. ſtri generis, ut nos diuinę naturę poſſemus eſſe cõſortes: originẽ, quã ſumpſit in utero uirginis, poſuit in fonte baptiſmatis, dedit aquæ, quod dedit

Luce 2. matri. uirtus enim altiſsimi & obũbratio ſpũs ſancti,

cti, quæ fecit, ut Maria pareret ſaluatorem, eadem fecit, ut regneret unda credentẽ. Hæc eſt itaq; prima gratia, cuius ſignum efficax eſt, quamq; nobis re ipſa confert aqua baptiſmatis, regeneratio ſpiritualis: qua iuſtificati, hæredes efficimur ſecundum ſpem uitæ æternę, qui finis eſt regenerationis huius, quam præcedit ablutio peccatorum, quæ & ipſa eſt inuiſibilis gratia, cuius uiſibile ſignum, et quidem efficax eſt baptiſm⁹: Propterea uocatur à Paulo lauacrum, non hoc tantum loco, quem nunc explicauimus, uerumetiã cum ad Epheſeos ſcribens dicit de Eccleſia, mundans eã lauacro aquę, in uerbo uitæ. Hęc eſt aqua illa, de qua Propheta prædixit: Effundam ſuper uos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis ueſtris: hic eſt ille fons, de quo narrat alius Propheta: In die illa erit fons patens domui Dauid in ablutionem peccatoris & menſtruatæ. Huic ablutioni ſignificandę quid eſſe potuit magis accommodum, quàm aqua, per quam ſordes corporis abluuntur? Datur itaq; baptiſmus in ablutionem, remiſsionem, & indulgentiam omnium peccatorum. Quod ita tamen intelligi uult Auguſtinus, ut auferre credatur crimina, non radere. Quamuis enim omnia peccata baptiſmus abluat, & quidem prorſus omnia, dictorum, factorum, cogitatorum, ſiue originalia, ſiue addita, ſiue quæ ignoranter, ſiue quæ ſcienter admiſſa ſunt, non tamen aufert infirmitatem, cui re-

Epheſ. 5.

Ezechi. 36.

Zacharię 13.

Contra duas Epiſtolas Pelagia. Lib. 1. capite 13.

generatus reſiſtit, quamdiu bonum certamen certat: conſentit autem, quando, ſicut homo, in aliquo
2. Timo. 4. delicto preoccupatur. Deleta eſt igitur per Baptiſ-
Galat. 6. mum iniquitas, ſed manet infirmitas. Porrò infirmitas hæc eſt concupiſcentia carnis, quæ dimittitur quidem in baptiſmo, uerùm non ita, ut non ſit, ſed ut in peccatum non imputetur. Nam cũ ſine aduerſario marceſcat uirtus, in hoc relinquitur, ut habeat homo baptiſatus materiam uirtutem ſuam exercendi. In huius figura dictum eſt in libro Iudicũ:
Iudicum 3. Hæ ſunt gentes, quas dominus dereliquit, ut erudiret in eis Iſraelem, & poſtea diſcerent filij eorum certare cum hoſtibus, & haberent conſuetudinem præliandi. Vocatur autem hæc cõcupiſcentia peccatum, non utiq; quia peccatum eſt, ſed quia peccato primi hominis facta eſt: ſicut ſcriptura manus cuiuſq; dicitur, quòd manus eam fecerit: ſiue etiam quòd peccãdi delectatione moueatur, etſi ei uincẽte delectatione iuſtitiæ non conſentiatur. Quamobrem & Paulus de hoc peccato ſcribens, nõ dixit, non ſit, ſed non regnet peccatum in ueſtro mortali corpore. Quia quamdiu corpus noſtrum mortale
Roman. 6. hoc eſt, neceſsitati morti addictũ eſt, fieri nõ poteſt, quin ſit in illo fomes cõcupiſcentię, qui minus quidem propriè, ſed peccatum tamẽ uocatur. Quoniã uerò per baptiſmum, in quo uetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, ut deſtruat̃ corpus peccati, uir-
Roman. 6. tus peccati ſic eſt debilitata, regnum ut illius prorſus

ſus eſſe ſublatum uideatur, monet Paulus, ut omni cura prouideamus, ne, quod ſemel amiſit, regnũ recuperet. Nam quod habemus concupiſcentiã, nihil ex eo nobis damnationis eſt, cæterùm ſi ſeruiamus illi, ſi regnũ illius feramus, ea demum res reos nos facit æternę damnationis. Quamobrem haud aliter ſe habet baptiſmus ad refrigerandũ æſtum concupiſcentiæ, quàm ſe habet aqua ad calorem nimiũ temperandum, ut aptè admodum & appoſitè huius quoq; rei ſacræ, hoc eſt, inuiſibilis gratiæ uiſibile ſignum aqua eſſe baptiſmi dicatur, & quidem ſignum efficax. Remiſsis autẽ peccatis, à quibus abluimur per aquã baptiſmi, conſequens eſt, ſimul ut remittatur pœna, quæ peccatis debetur, quod & ipſũ fit per aquam baptiſmi. Sicut enim elementũ aquæ flammas huius ignis temporalis extinguit, ſic illa delet incendium ignis æterni. Hoc enim perſuaſum eſſe debet omnibus in Chriſtum credentibus, quod à Paulo ſcriptum eſt: In baptiſmo Chriſto nos cõmori, atq; haud aliter paſsionis eius & mortis participes fieri, quàm ſi paſsi ipſi & mortui eſſemus. Romano. 6.

Quoniã uerò paſsione ſua Chriſt⁹ pro peccatis totius mundi ſatisfecit, poſteaq̃ per baptiſmũ ipſius membra facti ſumus, haud aliter hac ſatisfactione Chriſti liberamur à pœnis omnibus, quæ peccatis noſtris debebantur, quàm ſi ipſi pœnas eaſdem ſuſtinendo pro illis ſatisfeciſſemus. Quod tamen de ſolis æternis pœnis intelligi debet; has enim &

non

non alias morte ſua Chriſtus aboleuit. Famem autem, ſitim, & alia corporis incommoda, quin & mortem ipſam, qua ſeparatur à corpore anima, minimè ſuſtuliſſe morte ſua Chriſtus credendus eſt. Nam poſt acceptum etiam baptiſmum ęquè ſumus ijs malis obnoxij, atq; antea fuimus. Habet hoc quoq; natura aquæ, clara ut ſit, & perſpicua. Qua ratione cumprimis eſt idonea ad ſignificandum ſplendorem iuſticię, qui baptiſatis infunditur, eius iuſtitiæ, quæ uirtutes in ſe continet omnes, qua renouatur homo, non ut iam idem ſit, qui priùs fuit, uerùm à ſordibus peccatorum ablutus, omniũ uirtutum ſplendore fiat illuſtris, quod quidem fit dono Spiritus ſancti, quem gratiarum & uirtutũ omniũ largitorẽ accipimus in Baptiſmo, remiſsionem peccatorum conſequuti. Quod illa Petri uerba indicant, dicentis: Baptiſetur unuſquiſq; ueſtrum in nomine IESV Chriſti, in remiſsionem peccatorũ, & accipietis donum Spiritus ſancti. Confertur & hæc in baptiſmo gratia, quòd qui de eo egreditur, illi ianua regni cœleſtis aperitur. Applicatur enim baptiſato uirtus paſsionis Chriſti, per quam, quæ fuit antea clauſa cunctis fidelibus, ianua regni cœleſtis eſt aperta. Huic uirtuti Chriſti paſsionis impiè detrahunt, qui non dubitant affirmare, etiam poſt paſſum Chriſtum & mortuum non perueniſſe quenquam ſanctorum ad regnum cœlorum. Quod ſi concedi debeat, nihil nobis fructus attuliſſe uidebitur

Actuum 2.

bitur Chriſti paſsio, ſi non meliore nunc ſumus cõditione poſt profuſum illius ſanguinem, quàm fuerunt ſancti patriarchæ & prophetæ, qui paſsionem illius & mortem præceſſerunt. Habemus ergo iam, quàm uaria ſit & multiplex gratia, cuius aqua baptiſmi ſignum eſt, & quidem efficax: uerùm quo nobis hæc ordine conferantur, breuiter explicemus. Primò, quoniam iniquitates noſtræ ſunt, quæ *Eſaie 59.* diuidunt inter nos & Deum, quæ nos ab illo ſeparant & elongant. Nam odio Deus habet impium, *Sapien. 14.* & impietatem eius: reconciliari cum eo neceſſe habemus. quod fit, quando pro foribus templi ſtantes, neq; nos illius ingreſſu dignos iudicantes abrenunciamus ſathanæ & operibus eius, atq; nos in Chriſtum credere, in illo fiduciam noſtram omnem collocare, illi tota mente nos adhærere uelle profitemur. Qua profeſsione facta, quò planum fiat omnibus, reconciliatum nobis eſſe Deum, accedimus ad aquam baptiſmi, qua cum abluimur, indubitatum ſignum accipimus, nos cum Deo per mortem filij eius reconciliatos, atq; haud aliter à peccatis omnibus ablutos, quàm ab inquinamentis ablui corpus aqua conſueuit: neq; ſecus per baptiſmum ignis æterni pœnas, quæ peccatis noſtris debebantur, eſſe deletas, quàm extingui flammarum incendia per aquam uidemus, ita ut plenè iam ſimus & culpæ & pœnæ remiſsionem conſequuti. Neq; uerò finibus ijs clauditur diuina in nos miſe-

 ricordia,

ricordia. Nõ ſatis habet, poſt factã reconciliationẽ nos à peccatis mundaſſe, & ea nobis unà cũ pœnis illis debitis clemẽter condonaſſe, uerùm omne gratiarũ genus nobis infundens, quò poſsimus in cõſpectu illius grati eſſe, induit eum, qui baptiſat, no-
Ephes. 4. uũ hominẽ, qui ſecundũ Deum creatus eſt in iuſtitia & ſanctitate. Nouus hic homo Chriſtus eſt, de
Rom. 13. quo Paulus dicit: Induimini dñm Ieſum Chriſtum: hunc induimus in baptiſmo, ſicut idem teſtatur, di-
Galat. 3. cens: Quicunq; in Chriſto baptiſati eſtis, Chriſtũ induiſtis. Quid hoc eſt, Chriſtum induiſtis? facti eſtis hoc, quod Chriſtus eſt. Quid eſt Chriſtus? Eſt filius Dei: quod ille natura eſt, hoc uos per gratiam adoptionis facti eſtis filij Dei. Chriſtus eſt hæres regni cœlorum, uos quoq;, non ueſtro, ſed illius merito facti eſtis hæredes cœlorum. Qui ueſte aliqua induitur, protegitur & contegitur ea, & apparet ſub colore ueſtis eius occultato colore ꝓprio: Ad eundem modum, qui Chriſtum induitur, protegitur & contegitur à Chriſto, neq; iam apparet in eo peccatum, quod fuit antè, ſed ſola iuſtitia & innocẽtia Chriſti. Et ſicut lignum accenſum induitur igne, & uirtutis eius fit particeps, ita baptiſatus in Chriſto Chriſtum induitur, & uirtutum eius fit particeps. non amplius dicitur filius Adam, neque reus eſt deinceps peccati eius, uerùm dicitur filius
Rom. 8. Dei, frater Chriſti, dicitur hæres Dei, cohæres Chriſti, dicitur ſanctus, innocens, immaculatus, nõ

ſuam

ſuam, ſed Chriſti iuſtitiam indutus, hoc eſt, non quam à ſeipſo habet, quamuè ſuo merito cõſequutus, ſed quam à Chriſto acceptam illius meritis eſt adeptus. Neq; enim audiendi ſunt, qui nos ea iuſtitia, qua Chriſtus ipſe iuſtus eſt, iuſtos dici uolunt: quin illud potius modis omnibus eſt tenendum, Chriſti quidem iuſtitia nos iuſtos eſſe, uerùm non ea, qua ipſe iuſtus eſt, ſed ea, quam nobis impertit, qua nos iuſtos ipſe facit, qua donati ab eo renouamur ſpiritu mentis noſtræ: ac non modò reputamur, ſed uerè iuſti nominamur & ſum⁹. Neq; enim exiſtimandũ eſt, nihil aliud nos in baptiſmo, quàm remiſsionem peccatorum conſequi. Renouamur præterea, atq;, ut Paulus uocat, noua quędam creatura efficimur. *Gal. 6.* Neq; uerò aliud eſt noua creatura, quàm fides charitate formata, quæ, cum baptiſamur, per ſpiritum ſanctum, qui datur omnibus renatis, diffunditur in cordibus noſtris, & nobis inhæret. Quamobrẽ à Cypriano baptiſmus nõ modò mors criminum, uerumetiam uita uocatur uirtutum, quòd in eo iuſtitia, quæ uirtutes in ſe continet omnes, baptiſatis infunditur. *Lib. 2. epiſt. 2.* Manet quidem poſt baptiſmum eadem compago corporis, quæ fuit antè: ſed ſepulta peccatorum uetuſtate, mens hominis renouatur, & ad integritatem naturæ quodammodo reditur. Propterea Paulus hoc ſacramẽtum uocat lauacrum regenerationis & renouationis, in quo adeò mutamur ab illis, qui fuimus

Coloſſ. 3. ante,ut ueterem hominem cum ſuis actibus expo-
2. Petr. 1. liantes,diuinæ naturæ conſortes efficiamur, filijq́;
1. Ioan. 3. Dei nominemur & ſimus:ſi autem filij, & hæredes,
Roman. 8. hæredes quidem Dei,cohæredes autem Chriſti: ſi
tamen compatimur,ut & conglorificemur.Poſtea-
quam enim in baptiſmo Chriſtum induimus,debe-
mus,ſicut ipſe ambulauit,& nos ambulare: & cum
1. Ioan. 2. illum oportuerit pati prius,& ita intrare in glori-
Luc. 24. am ſuam, non debemus meliore conditione eſſe
uelle,quàm fuerit ille, qui principalis eſt hæres,
cuius merito factum eſt,ut & nobis eiuſdem regni
cœleſtis hæredibus eſſe liceret, ut ſine ullis operi-
bus,ſine ullo labore noſtro,aut moleſtia hæredita-
tem hanc aſſequi nos poſſe credamus. Si quid autē
aut facere nobis,aut pati pro Chriſti nomine con-
tigerit,nemini dubiū eſſe debet,quin id nobis iam
regeneratis & renouatis,iā Chriſti corpori inſitis,
iam in Dei filios adoptatis ad promerendam hęre-
ditatem illius,æternę glorię ſit uel maximè profu-
turū.Eſt quidem ita,quod non ſunt condignę paſ-
Rom. 8. ſiones huius temporis ad futurā gloriā, ſed nihilo-
2. Cor. 4. minus quo in pręſenti momentaneum eſt & leue
tribulationis noſtræ,ſupra modum in ſublimitate
æternū glorię pondus operatur. Tolle ſublimitatē
hanc, ad quā nos Deus benignitate ſua prouehere
dignatus eſt,qui nos in filiorum ſuorum numerū
adoptauit,qui dignos fecit in partem ſortis ſan-
Coloſſ. 1. ctorum,qui diuinę ſuę naturę conſortes reddidit,

quis

quis ambiget, quin omnes labores, omnes paſsiones & tribulationes noſtræ, quoniam ſunt huius temporis leues & momentaneæ, non ad futuram gloriam, quæ ſempiterna eſt, ſint condignæ? Cæterum duplici ratione meritis operum, quæ fiunt à regeneratis & renouatis, deberi cœleſtia præmia dicimus, primùm ex Dei promiſſo liberali, qui fallere neſcit: deinde ex ea dignitate, quam regeneratis nobis præter omne meritum noſtrum conferre dignatus eſt. Chriſtũ enim induimus in baptiſmo: quòd ille natura eſt, per adoptionis gratiã filij Dei facti ſumus. Quare ſi Chriſtum induimus, quę proficiſcuntur à nobis opera, tanquam Chriſti opera placere Deo, neq; ſecus ab illo acceptari perſuaſum habere debemus. Et ſicut Paulus dicit: Viuo autẽ iam, non ego, uiuit uerò in me Chriſtus, ita & nos poſt acceptam regenerationis gratiã dicere poſſumus: operor autem iam non ego, operatur uerò in me Chriſtus: Mereor iam non ego, meretur in me Chriſtus: ſatisfacio iam non ego, ſatisfacit in me Chriſtus. Huius enim uita uiuimus, huius merito meremur. Ex quo uidere licet, quemadmodũ Chriſti gloriam obſcurare, crucem euacuare, & ſanguinis eius precium imminuere conantur, qui uitæ, qua uiuit Chriſtus in nobis, qui meritis operum, quæ operatur in nobis, omnem dignitatem atq; omne præmium ademptum cupiunt. re uera, ſi ipſa exſe opera metiare, momentanea ſunt, leuia ſunt;

Galath. 2

non ſunt condigna ad futuram gloriam, quæ æterna eſt: rectè enim illud dictum eſt, quod finiti ad infinitū nulla eſt proportio: ſed ſi conſideres immenſum illud precium ſanguinis Chriſti, quo reſperſa ſunt, ex quo meritum habent omne, illius dignitati derogaueris, quantum operibus derogaueris. Si ſpectes etiam ea tanquam ab Adæ filio profecta, in quo mortui ſumus omnes, quālibet iuſta, quālibet in ſpeciem ſancta uideantur, haud aliter tamen apparebunt in cōſpectu Dei, quàm pannus menſtruatæ. Si uero contempleris ea tanquā à filio Dei, tanquam ab eo profecta, qui Chriſtum induit, in quo Chriſtus uiuit, in quo Chriſtus operatur, non iam hominis, uerùm Chriſti meritis detraxeris, ſi nullum eorum eſſe meritum dixeris. Hæc nos ideo fuſius aliquanto duximus explicāda, planum ut omnibus faceremus, quantum ſit diſcrimen inter opera regeneratorū, qui Chriſtum induti ſunt, & eius corpori inſiti, atq; infidelium, qui ſunt adhuc filij iræ, filij diaboli. Illis Deum diligentibus omnia
Rom. no. 8. etiam peccata cooperantur in bonum, cum enim
Pſalmo, 36. ceciderit iuſtus, non collidetur, quia dominus ſupponit manum ſuam: ijs cōtra, etiam quæ recte facta uidebuntur, magis adeò ad damnationē, quàm ad gloriam æternam profecerint. Nulla enim iuſticia extra Chriſtum, nulla ſunt extra fidem eius rectè facta: abominatio ſunt apud Deum, quęcunq; fiunt ab ijs, qui non credunt in eum. Quamobrem non

mediocria

mediocria bona ſunt, quæ nobis baptiſmus affert:
per illum reconciliamur cum Deo: reconciliatis &
culpa & pœna omnis peccatis debita remittitur:
poſtquam remiſſa ſunt nobis peccata, regeneramur
& renouamur infuſa nobis fide, ſpe, & charitate,
quæ dicitur iuſticia Chriſtiana. Neq; iam deinceps
filij Adæ, ſed filij Dei nominamur & ſumus: ſi filij,
& hæredes, hęredes autem ſecundũ ſpem uitę æter-
næ, quam nos aſſequuturos certò perſuaſum habe-
mus, ſi uel baptiſati ſtatim ex hac uita exceſſerimus,
uel poſt baptiſmum ambulauerimus dignè, Deo
per omnia placentes, & abundauerimus in omni *Coloſ. 1.*
opere bono, ſcientes quod labor noſter non eſt in- *1. Corint. 15.*
anis in domino, cum bonorum laborum glorioſus *Sapien. 3.*
ſit fructus: neq; iniuſtus eſt Deus, ut obliuiſcatur *Hebræo. 6.*
operis noſtri & dilectionis, quam oſtenderimus
in nomine ipſius. Atq; hæc quidem de eo, cuius
inuiſibilis gratia uiſibile ſignum ſit baptiſmus, di-
cta ſufficiant. Nunc de ſuſcipientibus baptiſmum
paucis diſſeramus.

DE SVSCIPIENTIBVS BAPTISMVM.
CAP. XXXV.

EX omnibus Eccleſiæ ſacramentis, nullum eſt æquè cunctis neceſſariũ, atq; Baptiſmꝰ: ſine quo, aut eius uoto, nihil eſt quod quiſquam ſalutem ſe conſequi poſſe ſperet. Clara enim ſunt & aperta Chriſti uerba dicentis; Niſi quis re-

natus

natus fuerit ex aqua & Siritu ſancto,non poteſt introire in regnum Dei.Cuius hæreditatem quiſquis adire cupit, neceſſe eſt, ut ab eo ſtatu, in quo natus eſt filius primi Adæ,transferatur in ſtatum gratiæ, & adoptionis filiorum Dei per ſecundum Adam IESVM Chriſtum ſaluatorem noſtrum. Quæ translatio, quoniam, ut diximus, in baptiſmo fit, ideo is ad aſſequendam æternam illam gloriam apprimè cunctis eſt neceſſarius. Quamobrem ferendus non eſt error hic noſtri ſeculi Pelagianorum, qui contra clarum & apertum Dei uerbum,contra communem totius Eccleſiæ ſenſum & conſenſum aſſeuerare non dubitant, paruulos fidelium hoc ſolo,quod filij ſunt fidelium, regnum cœlorum conſequi: Contra quorum errorem ſic iam inde à multis ſeculis ab Auguſtino ſcriptum eſt: Quiſquis

Epiſto.28. dixerit, quod in Chriſto uiuificabuntur etiam paruuli,qui ſine ſacramenti eius participatione de uita exeunt: hic profectò & contra Apoſtolicā prædicationem uenit, & totam condemnat Eccleſiam: ubi propterea cum baptiſandis paruulis feſtinatur & curritur, quia ſine dubio creditur, aliter eos in Chriſto uiuificari omnino non poſſe. Verùm idem illi contra ſanctorum patrum omnium & Eccleſiæ totius receptum ſenſum,non uerentur illa Chriſti uerba: Niſi quis renatus fuerit ex aqua:nō de aquæ elemento, uerùm de mortificatione accipi debere, affirmare.Huc audacię atq; amentię progreſsi ſunt

homines

homines inflati ſenſu carnis ſuæ, & non tenentes caput, dũ ſibi licere uolunt iuxta priuatũ ſpiritum ſuũ ſcripturas interpretari. Sed nos repudiatis horum tam craſsis erroribus, cum Chriſto capite noſtro, & cũ eius corpore Eccleſia dicamus & ſentiamus, quod niſi quis renatus fuerit ex aqua uiſibili, & ſpiritu inuiſibili, non poteſt introire in regnum Dei. Qua tamẽ de re ſentiendũ eſt & illud, quod ab Auguſtino ſcriptũ eſt: Baptiſmi uicem, inquit, aliquando implere paſsionem: ut de latrone illo, cui nõ baptiſato dictum eſt: Hodie mecum eris in Paradyſo, nõ leue documentũ beat⁹ Cyprianus aſſumit: quod etiã atq; etiã cõſiderans inuenio, nõ tantùm paſsionẽ ꝓ nomine Chriſti id, quod ex baptiſmo deerat, poſſe ſuplere, ſed etiam fidem, conuerſionemq; cordis, ſi fortè ad celebrandum myſteriũ baptiſmi in anguſtijs temporum ſuccurri non poteſt. Neq; enim latro ille pro Chriſti nomine crucifixus eſt, ſed pro meritis facinorum ſuorum: nec, quia credidit, paſſus eſt, ſed dum patitur, credidit. Quantum itaq; ualeat etiam ſine uiſibili ſacramento baptiſmi, quod ait Apoſtolus: Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſsio fit ad ſalutem, in illo latrone declaratum eſt. Sed tunc impletur inuiſibiliter, cum myſterium baptiſmi non contemptus religionis, ſed articulus neceſsitatis excludit. Ex quibus Auguſtini uerbis triplicem eſſe baptiſmũ patres noſtri collegerunt, flaminis, fluminis, &

Li. 4. de bap. cõtra Donat. cap. 23.

Luc. 23.

Serm. de cænæ domini.

Rom. 10.

ſanguinis: ac paruulos quidem non ſaluari perſuaſum habuerunt, niſi aut aqua, aut, quod de innocentibus illis Herodis iuſſu trucidatis factum legimus, ſanguine ſuo fuiſſent baptiſati. Quę etiam res in cauſa eſt, quod fœminis baptiſandi quoque poteſtas conceditur, ſi periculum ſit, ne prius infans moriatur, quàm copia ſacerdotis haberi queat. Cæterùm ſi quis ex adultis, nec opinata morte præuentus, eum cuperet maximè, ſacerdotis tamen baptiſantis poteſtatem habere non potuit, fit illud, quod ab Auguſtino ſcriptum eſt: Coronat Deus intus uoluntatem, cum non inuenit facultatem: ſi enim uoluntas prompta eſt, ſecundum id, quod habet, accepta eſt: non ſecundum id, quod non habet. affectum Deus penſat, non effectum: uoluntas pro facto reputatur, ubi factum neceſsitas excludit. Quod etiam exemplo Valentiniani comprobatur, qui quamuis ex aqua & ſpiritu renatus non eſſet, quia tamen popoſcit, eo ipſo quod popoſcit, quã deſiderauit gratiam, eum accepiſſe ſcribit Ambroſius. Fuit Bernardi temporibus, qui diceret, abſque actuali baptiſmo ſaluari poſſe neminẽ, cuius errorem ad Hugonem ſcribens grauiter confutauit. Eſt itaq; baptiſmus omnibus ad ſalutem neceſſarius, quem niſi re paruuli receperint, ab ingreſſu regni cœlorum arcentur. In adultis tamen, modò contẽptus abſit, ſi baptiſantis poteſtas non datur, uoluntas prompta ſufficit. Indulgentius autem agitur in

Math. 2.

In Pſal. 103. concione 1.

2. Corinth. 8.

In oratione funebri, de obitu Valentiniani.

Epiſtola 77.

eo

eo cum paruulis, quàm cum adultis, quòd illis regenerationis hoc beneficium nõ ſolùm non libentibus, uerumetiam reluctantibus quandoq; datur: nec fides in eis propria requiritur, ſed ſatis ad ſalutem eſſe fides Eccleſiæ creditur. Nam quod aſſerunt quidam, propria fide, quam ex auditu uerborum formæ baptiſmatis concipiunt, iuſtificari paruulos, commentum id abſurdius eſt, quàm ut refelli oporteat: quandoquidem ſenſus etiam ipſe cõmunis ſatis refellere uidetur, ac ueriſsimum illud eſſe conſtat, quod ab Auguſtino ſcriptum eſt: Eius muneris merito iuſtificari paruulos, quod, eis cum profuit, neſcierunt: uſq; adeò autem neſcierunt, ut uocibus etiam, quibus poſſent, & motibus reluctari uiſi fuerint. Quam etiam cauſam eſſe ſcribit Auguſtinus, quod eis non imputatur, atq; omnis hic eorum reniſus nihilipenditur, donec in eis ſacramenta peragantur, quibus id, quod de originali damnatione tractum eſt, expletur: in tantum enim neſciũt, quid faciũt, ut nec facere iudicent. Quamobrem cum fides in uoluntate ſit, paruuli autem rationis & uoluntatis arbitrio non utantur, portentoſum quiddam eſſe uidetur, fidem illis, quæ ex auditu eſt, tribuere: cum quæcunq; fiunt in paruulis, in Eccleſiæ, non in eorum propria fide fiant. Mater enim Eccleſia, cuius brachijs ad baptiſmum feruntur infantes, cor maternum (ut eſt apud Auguſtinũ) eis præſtat, ut ſacris myſterijs imbuantur: quia

Epiſtola 106.

Epiſtola 57.

De peccatorũ meritis & remiſsione, li. 1. cap. 25.

non dum poſſunt corde ſuo proprio credere ad iuſtitiam, nec ore proprio confiteri ad ſalutem. Sicut autem cor ad credendum, ita aures ad audiendum, intellectum ad capiendum, linguam accommodat ad confitendum. Neq; uerò id rationi & æquitati conſentaneum non eſt. Nam cum aliena præuaricatione peccatum paruuli contraxerint, ut iræ filij naſcerentur, non iniquum uiſum eſt, ut aliena quoque fide intercedente mundarentur, quò filij gratiæ regenerarentur. At in adultis & propria fides requiritur, & ea pœnitentiæ pars, cuius cauſa fides eſt, quam contritionem uocamus. nam per baptiſmum ueteri uitæ peccati moritur homo, & nouam uitam inchoat. conſepulti enim ſumus Chriſto per

Rom. 6. baptiſmum in mortem, ut, quomodo Chriſtus reſurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitę ambulemus. Is autem ueteri uitę peccati mori dicitur, quem illius pœnitet, quiq; deinceps à peccatis abſtinere deliberatum habet: neque ad nouam uitam, cuius principium eſt ipſa baptiſmi ſuſceptio, niſi p ueteris uitæ pœnitentiā cuiquā

In tractatu de utilitate pœnitentiæ. ingreſſus patet: hoc eſt, quod ab Auguſtino dictū eſt: Nullus uoluntatis ſuæ arbiter conſtitutus poteſt nouam uitam inchoare, niſi eum ueteris uitæ

Act. 2. pœniteat. Propterea Petrum admonuiſſe baptiſandos legimus, prius ut pœnitentiā agerent, quod

In eodem quo ſupra libro. etiam ab Auguſtino in catechiſando factum eſſe diligenter uidemus. Hæc autem pœnitentia, quæ requi-

requirit in adulto baptiſando,nihil eſt aliud,quàm odium & deteſtatio uitæ prioris. Atq; hæc quidem de ſuſcipientibus baptiſmi ſacramentum.

DE MINISTRO HVIVS SACRAMENTI. CAP. XXXVI.

QVod autem ad miniſtrum attinet, proprius eſt huius ſacramenti miniſter, ſacerdos: niſi neceſsitas aliud poſtulauerit, quo tempore cuiuis baptiſare licet. Neq; uerò ad integritatem baptiſmi quicquam refert, qua uita ſit præditus, qui baptiſat: nã neq; qui plantat eſt aliquid, *1. Corinth. 3.* neq; qui rigat, ſed qui incrementum dat, Deus: hic *Ioannis 1.* eſt qui baptiſat, huius inſtrumentum eſt ſacerdos. Cæterùm qui ſanctificat, qui lauacro aquæ in uerbo, ubi miniſter uidetur corporaliter operari, ipſe abluit, ipſe mundat, non niſi Chriſtus eſt. Præclara ſunt Ambroſij uerba: non mundauit Petrus, non mundauit Ambroſius, non mundauit Gregorius: *In prologo librorũ de Spiritu ſancto.* noſtra enim ſeruitia, ſed tua ſunt ſacramenta. Neq; enim humani operis eſt diuina conferre, tuum domine munus & patris eſt, qui loquutus eſt per prophetas, dicens: Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnẽ. Quamobrem ſiue à fideli, ſiue à perfido *Iohel 3.* diſpenſatore baptiſmi ſacramentum aliquis perceperit, ſpes ei omnis in Chriſto eſſe debet, cuius baptiſmum percipit; nõ in homine, à quo percipit.

Hieremie 17. Nam maledictus homo, qui ſpem ſuã ponit in homine, & ponit carnem brachiũ ſuum. Benedictus uir, qui confidit in domino, & erit dominus fiducia *Matth. 11.* eius. Quid Ioanne baptiſta fuit ſanctius, cui propter ſingularem uirtutem & ſanctimoniam hoc à Chriſto tributũ elogium legimus: Quod inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne baptiſta. quid contrà Iuda proditore ſceleratius, & tamen *Actuum 19.* poſt Ioannis baptiſmum baptiſaſſe Paulum ſcribitur, poſt Iudæ baptiſmum baptiſaſſe quemquam non comperimus? Quid ita? Quoniam ille baptiſmus hominis erat Ioannis, per hominem autẽ gratia remiſsionis peccatorum & renouationis, quod Chriſti munus eſt proprium, conferri non potuit. Quo uerò baptiſauit Iudas, fuit baptiſmus Chriſti, *Ioannis 1.* agni illius immaculati, qui tollit peccata mundi. Porrò Chriſti baptiſmum cuiuſcunq; tandem miniſterio ſemel datum iterari fas non fuit, adeò ut etiam ſi ab hæretico datus eſſet, eum repeti non liceret: quodq; maius eſt etiam, ſi non baptiſatus baptiſaſſet, modò formam debitam obſeruaſſet, ualere baptiſmum, nec eum iterandum eſſe uiſum eſt. Verùm illud interea ſcire oportet, baptiſmum eſſe quidem extra Eccleſiam poſſe, prodeſſe non poſſe. Eccleſia enim paradiſo comparata, ſicut ab Augu*Li. 4. de unico bapti. ca. 1.* ſtino ſcriptum eſt, indicat nobis, poſſe quidem eius baptiſmum homines etiam foris accipere, ſed ſalutem beatitudinis extra eam neminem uel percipere

uel

uel tenere. Nam & flumina de fonte paradiſi, ſicut ſcriptura teſtatur, etiam foràs largiter manauerũt: nominatim quippe commemorantur, per quas terras fluant, & quia extra paradiſum conſtituta ſunt, omnibus notum eſt. Nec tamen in Meſopotania, uel in AEgipto, quò illa flumina peruenerunt, eſt fœlicitas uitæ, quæ in paradiſo commemoratur: ita fit, ut cum paradiſi aqua ſit extra paradiſum, beatitudo tamen nõ ſit niſi intra paradiſum. Sic ergo baptiſmus Eccleſię poteſt eſſe extra Eccleſiam, munus autem beatæ uitæ non niſi intra Eccleſiam. Et ſicut in arca Noe, quæ & ipſa figura eſt Eccleſiæ, non alia, ſed eadem aqua in arca poſitos ſaluos fecit, & extra arcam poſitos interemit: ſic non alio, ſed eodem baptiſmo, & boni catholici ſalui fiunt, & mali catholici uel hæretici pereunt. Communis itaq; nobis eſt cum hæreticis baptiſmus, ſicut & Euangelium cum illis eſt commune, uerùm illis extra arcam poſitis & Euangelium & baptiſmus in damnationem, nobis uero utrumq; eſt in ſalutem. Quamobrem redeuntes ad Eccleſiam hæretici rebaptiſandi non ſunt, uerùm poſt abiuratam hæreſim per manuum impoſitionẽ ſuſcipiendi, ut quod acceperant ad perniciem, habere iam incipiant ad ſalutem, ſicut copioſè de eo contra Donatiſtas ſcribens multis in locis diſſerit Auguſtin⁹.

Geneſis 1.

Geneſis 7.

DE

DE RITIBVS ET CERIMONIIS BAPTISMI. CAP. XXXVI.

ADhibentur autem huic ſacramento quædam cerimoniæ, non illę quidẽ adeò neceſſariæ, ut ſine illis baptiſmus perfici nõ poſsit, ſed quas tamẽ ſi quis nulla urgente neceſsitate, ſolo contemptu prætermittat, peccet, cum earum uſum antiquiſsimum eſſe conſtet: ut ſi quis ab ipſis Apoſtolis per longam Epiſcoporum & ſacerdotum ſucceſsionem nobis per manus eſſe traditas affirmauerit, minime à uero aberraſſe uideatur: meminerunt enim earum antiquiſsimi quiq; ſcriptores. Adhibentur autem ij ritus maioris cuiuſdam ſolennitatis & decoris gratia, tribus potiſsimum ex cauſis: Primò, ut tantò maiore pietate ac reuerentia ad ſacramentum hoc accedatur: neue communis ablutio quædam eſſe putetur, ſi citra ſolennitatem ullam fiat, atq; ita ſacramentum hoc contemni incipiat: Deinde, ut per benedictiones, orationes, & alia id genus uis dæmonis arceatur, qui nihil non facit, ut impediat, quominus fructum huius ſacramenti baptiſandus percipiat: Poſtremò, quò per hæc exteriora, qui ſunt ex fidelibus rudiores, diligentius inſtruantur, aut ſaltem excitentur ad hoc, ut inſtrui deſiderent, quid ſibi ritus iſti uelint, atq; ita, quæ gerantur in baptiſmo, cognoſcant: nihil enim eorum uacat myſterio ſingulari, quamuis autem

tem hæc perſequi nõ eſt pręſentis inſtituti:quoniã tamen inſtigante ſathana factum uidemus,ut & cerimonię uetuſtate conſecratę à pleriſq; contemnãtur,breuiter,quid ſibi nonnullæ earũ uelint, explicabimus. Principiò, non ſtatim baptiſandus templum ingreditur: neq; enim ſe dignum iudicat,qui domum illã ingrediatur, quã decet ſanctitudo,cum *Pſalm. 92.* nõ modò ſit expers omnis ſãctitatis, uerùm adhuc diaboli poteſtati ſubiectus, omni ſit ſpurcicia plenus.in hunc prò foribus templi conſtitutũ inſuflat ſacerdos,neq; id ſine exẽplò Chriſti,cuius perſonã gerit,cuius uirtute ſacramentũ id cõfert,qui & ipſe *Ioan. 20.* inſuflaſſe in diſcipulos legit,ſpiritum ſanctũ eis daturus.Propterea aũt exuflant paruuli,et exorciſantur, dicit Auguſtinus,ut pellatur ab eis diaboli po- *De ſymbolo ad catechume. lib. 1. cap. 1.* teſtas inimica,quæ decepit hominem, ut poſsideret homines; quam alio loco priſcam eſſe traditio- *Lib. 2. de gratia & peccato origin. c. 40.* nem ſcribit. Ac rectè, cum & Dionyſius Areopagita Pauli diſcipulus exuflationis & exorciſmi me- *Eccle. hiſt. c. 2* minerit. Inſuflatione facta ſacerdos exorciſat,cuius *In homilia de Adam et Eua.* moris meminit etiam Chryſoſtomus. Eſt autem exorciſare nihil aliud,quàm per diuina uerbã ſpiritum immundum adiurãdo expellere:quod Apoſtolorum quoq; temporibus factitatum legimus. Dum exorciſatur baptiſandus,ſignat eum ſacerdos ſigno ſanctæ crucis,in fronte primùm,ubi ſedes eſt pudoris:deinde in pectore, ut intelligat diabolus expelli ſe uirtute eius,qui in cruce pependit, unde

ſuam uirtutem crux contra eum accepit, neq; impedimento ſit, quò minus qui baptiſatur, & corde credat ad iuſtitiam, & ore confiteatur ad ſalutem. Quantum autem exorciſmo & catechiſmo, qui baptiſmum præcedunt, ſancti patres tribuerint, uel ex eo Chryſoſtomi loco perſpicuum eſſe cuiuis poteſt, ubi, quæ præcedunt baptiſmũ, uocat arcana uerba & metuenda, ac horribiles canones dogmatum de cœlo tranſmiſſorum. Talia uiſa ſunt priſcis temporibus uiris grauiſsimis, nunc non deſunt homines impij, qui cachinnis etiam ea proſequi non uerentur. Poſt exorciſmum leguntur ſuper baptiſandũ orationes, ut fiat catechumenus, hoc eſt, ut edoceri poſsit myſterium ſacræ fidei, quæ cum Dei ſolius donum ſit, ab illo petendam eam eſſe docemur, qui & adiuuat incredulitatem noſtram, & fidem adauget, qui niſi docuerit intus, fruſtra uox hominis docentis foris perſtrepit. Rectè autem atque ordine fit, quod præcedit catechiſmum exorciſmus: prius enim eripi uaſa neceſſe fuit iniuſto poſſeſſori diabolo, ac ita demum in poſſeſsionem uictoris illius tranſferri, qui captiuam duxit captiuitatem. Quod uerò ſal in os infantis imponit ſacerdos, quod aures & nares poſtea ſputo linit, aurium linitio ſignificat receptionem doctrinæ fidei: narium, approbationẽ: ſal miſſum in os, confeſsionem. Aperiuntur aures ad audienda mandata Dei: nares, ad percipiendum odorem notitiæ eius: labia,

Rom. 10. *Homilia 40. in epiſtolam ad Corinth.* *Marci 9.* *Luc. 17.* *Pſalm. 66.*

bia,ad reſpondendũ ſacerdoti de fide interroganti. Facit aũt & hæc ſacerdos ad imitationem Chriſti, quẽ legimus liniuiſſe lutũ ſup oculos cæci, & iuſ- *Ioan. 9.* ſiſſe abire,ut ablueret:miſiſſe deinde digitos in au- *Marci 7.* riculas ſurdi,dixiſſeq́;,Epheta,quod eſt,adaperire: *Marci 7.* expuentem etiam, tetigiſſe linguam muti. Huius autem linitionis minimè recentem uſum eſſe, uel ex Ambroſij ſcriptis uidere licet.Legitur autẽ,dũ *De ſacramen.* catechiſatur baptiſandus,Euangelium:ã admonẽ ut *lib. 1. cap. 1.* poſtea ſuſceptores ſiue patrini, ut manus imponãt capiti paruuli baptiſandi, ac eius nomine profiteantur ſymbolum, & orationem dominicam. Tenentur aũt ſuſceptores dare operam, ut inſtruantur paruuli, cum ad uſum rationis peruenerint, de ijs,quę ad fidem pertinent.Quos & Auguſtinus in ſermone quodam admonuit ijs uerbis:Admoneo, *Sermo. 163. de tempore.* fratres chariſsimi,quicunq; uiri, quæcunq; mulieres de ſacro fonte filios ſpiritaliter exceperunt, agnoſcant ſe pro ipſis fideiuſſores apud Deum extitiſſe,& ideo ſemper illis ſolicitudinem ueræ charitatis impendant. Quod autem benedictiones cum impoſitione manuum inter catechiſandum fiunt, cauſa hæc eſt:ut qui ſemel per exorciſmum pulſus iam eſt diabolus,ei reditus præcludatur. Introducitur poſtea baptiſandus in Eccleſiã, ac interrogatus à ſacerdote,reſpondet per ſuſceptores ſuos,niſi forte ſit adultus, tum enim ipſe loquatur neceſſe eſt,abrenuntiare ſe ſathanæ,& omnibus operibus

eius,& omnib⁹ pompis eius, ac Chriſto ſe cõiungi uelle, in cuius etiã rei ſignũ ad ſingulos articulos fidei, de qbus interrogatur per ſacerdotẽ, credere ſe reſpondet. De hac abrenuntiatione ita ſcribit Auguſtinus: In ueritate & non in falſitate poteſtas diabolica exorciſatur in paruulis, eiq; renunciant: quia per ſua nõ poſſunt, per corda et ora geſtantiũ, ut eruti à poteſtate tenebrarum in regnum ſui domini transferantur. Poſteaquam abrenunciauerũt diabolo, & Chriſto nomen dederunt, ungit eos ſacerdos oleo, more athletarum, qui ſtadium iam ingreſſuri ſunt, ut futuri iam Chriſti athletæ deſignentur, quibus colluctatio futura eſt, non aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principes & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus. Qua de re ita ſcribit Auguſtinus: Chriſti nomen à chriſmate dictum eſt, χρισμα autem grecè, latinè unctio nominatur. Ideo autem nos unxit, quia luctatores contra diabolum fecit. Sed & ante eum Cyprianus: Vngi quoq; neceſſe eſt eũ, qui ſit baptiſatus, ut accepto chriſmate & unctione, eſſe unctus Dei, & habere in ſe gratiam Chriſti poſsit. Quin & uetuſtiſsimi, Dionyſius, & Tertulianus unctionis meminerunt. Vngitur aũt & in pectore, ut intrepidus diabolo reſiſtat, charitate erga Deum inflammatus, cui nihil eſt difficile: & inter ſcapulas, ut ad ſuaue iugũ domini ferendum tanto fiat robuſtior. Vn-

De nuptijs & concupiſcentia, li. 1. ca. 20

Epheſ. 6.

Tractatu 33. in Ioannem.

Lib. 1. epiſt. 12

Eccleſiaſt. hierarch. cap. 7.

De baptiſmo.

Matth. 11.

Vnctione facta baptiſatur, ac ter immergitur: quæ trina immerſio, ut eſt apud Damaſcenum, tres dominicæ dies ſepulturæ repræſentat, uel etiam trinitatem perſonarum. Ante Damaſcenum autē, idem Li. 4 cap. 10.
à Leone quoq; pontifice annotatum eſt: Sepulturam, inquit, triduanam imitatur trina demerſio: & ab aquis eleuatio, reſurgentis adinſtar eſt de ſepulchro. Neq; uero id ita fieri neceſſe eſt, ut non una Epiſt. 4. ca. 3
immerſione baptiſmus abſolui poſsit, qua & unum eſſe Deum, qui trinus eſt in perſonis, & ſemel tantum mortuum, nec deinceps amplius moriturum ſignificetur. Quod etiam in Concilio quodam Toletano in deteſtationem erroris cuiuſdam ita conſtitutum eſſe legimus, ut una tantum fieret immerſio. Quin & ipſa immerſio prætermitti rectè poteſt, ac uel ſola aſperſio uel perfuſio, qua multi nūc Li. 4. Epi. 7.
utuntur, ſufficit: quemadmodum Cyprianus etiam teſtis eſt. Baptiſatum puerum ſignat cruce cum chriſmate in uertice capitis ſacerdos ſuper cerebrum, ut hoc ſigno illum admoneat, quandoquidē Coloſſ. 3.
uetus homo crucifixus in illo eſt, atq; cum Chriſto conſurrexit, ut in nouitate uitæ ambulet, quæ ſurſum ſunt quærat, ubi Chriſtus eſt, in gloria Dei ſedens, quæ ſurſum ſunt ſapiat, non quæ ſuper terram: quandoquidem ex terreno cœleſtis, ex Adæ filio, Dei filius factus eſt, ut iam non ad aliam illi magis, quàm ad cœleſtem hæreditatem aſpirare fas ſit. Poſtea dat illi ueſtem candidam, ut ſit indi-

 cium,

Lib. de ijs qui iniciantur miſterijs Cap. 7.
Li. 7. cap. 17.
Eccleſia. Hiſtra. capite 2.

cium, quemadmodum ſcribit Ambroſius, quod exuerit inuolucrum peccatorum, & induerit innocentiæ caſta uelamina. Meminit etiam Socrates poſt Dioniſium in Eccleſiaſtica hiſtoria candidę ueſtis huius, quæ dabatur baptiſatis. Quin & adhuc durat nomen DOMINICAE IN ALBIS: nam in primitiua Eccleſia fuit mos, ut non baptiſarentur niſi in uigilia Paſchę & Pentecoſtes. Qui itaq; baptiſabantur in uigilia Paſchæ, incedebant ueſte candida induti per octo dies, ac uocabantur albati: atq; octauo demum die ueſtem albam deponebant, unde tractum nomen Dominicæ. Quod autem ſuſceptores, quos patrinos uocant, adhibentur in baptiſmo, qui quaſi ſponſores paruulorum uoluntatis eſſe uidentur, atq; inſtruere baptiſatos de ijs, quæ ad fidem pertinent, obſtricti ſunt, eſt & hoc, ſicut Dionyſius teſtatur, apoſtolicæ traditionis. Contrahi autem cognationem ex baptiſmo, recens non eſt. Antiquiſsimus Origenes huius cognationis meminit, explicans illum Pauli locum: Lucius & Iaſon & Soſipater, cognati mei: Hanc, inquit, cognationem uel conſanguinitatem arbitror eſſe ex baptiſmo contractam. Datur extremo baptiſato cereus ardens, ut meminerit, quandoquidem ſponſauit eum ſibi CHRISTVS in fide, cum uenerit ſponſus ad nuptias, quò ſe præparet ad occurrendum ei cum lampade non extincta, ſicut fatuæ illæ uirgines, ſed

Roman. 16.
Oſeæ 2.
Matthæi 25.

ſed ardente, hoc eſt, cum fide, non illa mortua, ſed quæ igne charitatis accenſa, ocioſa eſſe non poteſt. Hic perſpicere licet, quàm nihil non ſacrum, nihil non ueneratione dignum ſit in ijs cerimonijs, in quibus recõdita ſunt myſteria multa, homini chriſtiano cognitu cumprimis neceſſaria, quæ ut ſcrutetur diligentius, per exteriora hæc excitari uidetur. Non ſunt itaq; temere prætermittendæ, quas ipſis etiam Apoſtolorum temporibus obſeruatas, ac deinceps longo ſeculorum tractu nunquã intermiſſas, ad hęc uſq; noſtra tempora ex uetuſtiſsimis quibuſq; ſcriptoribus abũde liquere poteſt. Verùm nos reliqua perſequamur.

DE

DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS.

CAP. XXXVIII.

BAPTISMVS INTRANTIVM eſt,ut diximus, Cõfirmatio uerò pugnantium. In Baptiſmo Chriſto nomen damus, & eius milites efficimur, atq; ad ineũ-
2. Timoth. 2. dum prælium cum aduerſarijs poteſtatibus præparamur, coronã accepturi, ſi uictores euaſerimus. Neq; enim coronabitur quiſquam, niſi qui legitimè certauerit. Eſt quidem ita, quod ſi, qui baptiſatur paruulus, præſertim ex hac uita ſtatim, ut baptiſmum accepit, migrauerit, citra ullam dubitationem, nõ ſuis, uerùm Chriſti, quẽ induit, cuius corpori inſitus eſt, meritis coronam gloriæ conſequitur. Sed cui iam uſum rationis adepto poſt ac-
2. Timoth. 4. ceptum baptiſmum uitam Deus in hoc ſeculo propagare dignatur, non eſt, quod exiſtimet is, nihil aliud ſibi reſtare poſt baptiſmum, quàm ut credat ocioſus, immò perſuaſum ſibi hoc habere debet, ſe ad graue certamen uocari, quòd niſi certauerit bonum hoc certamen, curſumq; conſumauerit, nihil eſt, quod ſe iuſticiæ coronam, quæ non eſt repoſita niſi legitimè certantibus, aſſequi poſſe ſperet. Neq; enim perinde oppugnat homines ante baptiſmum ſathanas, atq; poſt. Nam qui non ſunt baptiſati, eos

pro

pro ſuis habet,& omnem in eos tanquam ſibi ſubiectos poteſtatem exercet. Qui uerò caſtra ſua deſeruerunt,atque ad Chriſti uexillum confugerunt, eos è poteſtate ſua ereptos,dolet, atque omni inſidiarum genere pertrahere rurſus in eam, in qua fuerunt antea,captiuitatem conatur. Ipſe enim Chriſtus documento nobis eſſe poteſt,quem non prius aggreſſus eſt tentare ſathanas,quàm fuiſſet à Ioanne baptiſatus. Quamobrem cum in baptiſmo non ad fidem ocioſam,ſed ad pugnam periculoſam uocati ſimus,ad quam rectè gerendam cum uires noſtræ ſuffjcere nequaquam poſſunt, dare nobis remedium dignatus eſt Chriſtus in ſacramento Cõfirmationis, in quo confertur nobis is, cuius ope adiuti facilè poſſumus & carnem & mundum, & eum, cui ſemel in baptiſmo renunciauimus, diabolum ſuperare. Is eſt ſpiritus ſanctus, qui adiuuat infirmitatem noſtram, qui niſi præſto nobis adeſſet, turpiter nos ex acie fugere, atq; hoſtibus noſtris terga dare oporteret, quorum maior eſt uis, quàm ut ſolis humanis uiribus ei reſiſtere queam⁹. Quamobrem ſicut in baptiſmo ſpiritum ſanctum accepimus in remiſsionem peccatorum, ita in Cõfirmatione datur nobis idem ſpiritus ſanctus in robur contra hoſtes noſtros,quo adiuti atq; animati facilius impetum eorum propulſare queamus. Sacramenti huius meminit Petri ſucceſſor Clemens, ac abſq; eo negat aliquem perfectum Chriſtianum *Epiſtola 3.*

Matth. 4.

eſſe, aut ſedem habere inter perfectos poſſe, ſi non neceſsitate, ſed incuria aut uoluntate remanſerit, his enim ille uerbis utit: Ac mox ſubdit, quod à Petro, inquit, accepimus, ac cæteri ſancti Apoſtoli præcipiente domino docuerunt. Materia huius ſacramenti eſt χρισμα ex oleo oliuarũ & balſamo confectũ. Forma eſt hæc, quod præmiſſo nomine eius, qui confirmatur, dicit Epiſcopus: Signo te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, ut replearis eodem Spiritu ſancto, & habeas uitam æternam. Simul ut ad ſignum & elementum uiſibile unctionis, quæ fit in fronte Chriſmate, uerbum acceſſerit, fit ſacramentũ, hoc eſt, ſacræ rei, nimirũ inuiſibilis gratiæ, qua confertur ſpiritus ſanctus, ſignũ uiſibile: ſimul enim ut prolatis uerbis unctus fuerit confirmandus, è ueſtigio datur ei ſpiritus ſanctus, qui tueatur eum aduerſus inſidias diaboli, qui uires & robur ſuppeditet ad omnes aduerſarias poteſtates debellandas. Cum itaq; tam ſacræ rei ſignum ſit Confirmatio, & quidem efficax, nihil eſt, quod quiſquam dubitare queat, ei ſacramenti nomen tribuere, cum ab ipſis Apoſtolorum temporibus ad hæc uſq; noſtra fuerit inter ſacramenta numerata. certè Auguſtinus uocat ſacramentum chriſmatis: Quod quidem, inquit, in genere ſignaculorum ſacroſanctum eſt, ſicut ipſe baptiſmus, non minus id, quàm ipſum baptiſmum, ſacroſanctum eſſe uult.

Lib. 2. contra literas Petiliani, cap. 104

Quod

Quod autem in hoc ſacramento ſpiritus ſanctus conferatur, aperta ſunt ſcripturæ teſtimonia. Legimus in actis de Petro & Ioanne, quod imponebāt manus ſuper illos, qui Dei uerbum in Samaria receperant: et erant baptiſati in nomine domini Ieſu, & accipiebāt ſpiritum ſanctum. Ac rurſus alio loco de Paulo: quo facto, impoſuit illis manus. Neq; uerò quia Chriſmatis mētio nō fit, ideo putandum eſt, eius uſum nō fuiſſe temporibus Apoſtolorum. Extat inter alia in libro Conciliorum epiſtola ſancti Fabiani pontificis & martyris, qui fuit à Petro decimus octauus, quam ſcripſit ad Epiſcopos oriētales, in qua diſertis uerbis teſtatur: Quòd poſtquā cœnauit dominus cum diſcipulis ſuis, & lauit eorum pedes, Chriſma conficere docuit: ſicut, inquit, à ſanctis Apoſtolis prædeceſſores noſtri acceperunt, nobiſq; reliquerunt. Et ſubdit: Ipſa enim lauatio pedum noſtrum ſignificat baptiſmum, quando ſancti chriſmatis unctione perficitur atq; confirmatur: hæc ille ante mille trecentos annos. Neque multò poſterior Cyprianus librum etiam edidit de Chriſmate. Sed & utroq; uetuſtior Dionyſius Areopagita copioſè de eo multa ſcripſit, ſanctiq; doctores paſsim in multis locis meminerunt. Ante mille centum annos in Carthaginenſi tertio & quarto, & Toletano primo, Concilijs, poſtea uerò in Antiſiodorenſi & Bracarenſi fuit conſtitutum, ut ne quiſquam alius præter Epiſcopū Chriſ-

Act. 8.

Act. 19.

Cap. 4. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ.

Epiſtola 88. ma conſecrare auderet. Quod etiam à Leone pontifice cautum eſt, dum ad Germaniæ & Galliæ ſcribit Epiſcopos. Eſt autem materia Chriſmatis cum primis idonea ad exprimendam ſignificationem eius rei, quæ non modò ſignificatur, uerumetiam confertur in hoc ſacramento. Datur enim in hoc ſacramento plenitudo ſancti ſpiritus ad robur ſpirituale, quod perfectæ iam ætati conuenit, ad quam cum peruenit homo, incipit actiones ſuas ad alios quoq; communicare, cum antea ſibi ſoli uiueret. Gratia itaque ſancti ſpiritus deſignatur oleo. *Pſalm. 44.* Vnde & Chriſtus dicitur eſſe unctus oleo lætitiæ, propter plenitudinem ſancti ſpiritus, quam habuit. Admiſcetur autem balſamum propter fragrantiam odoris, quæ redundat ad alios. hoc eſt, *2. Corint. 2.* quod dicit Apoſtolus, Chriſti bonus odor ſumus. Quamobrem non, quia non eſt expreſsè quicquã in ſcripturis de eo traditũ, idcirco uſum eius fuiſſe *Epiſtola 108.* negandum eſt. Rectè enim ab Auguſtino ſcriptum eſt: Non omnia, quæ facta ſunt ab apoſtolis, etiam ſcripta inueniuntur: ueruntamen facta eſſe ex cæteris documentis probantur. Fit autem unctio in fronte chriſmate ſigno crucis, quod niſi adhibeatur ſiue frontibus credentium, ſiue ipſi aquæ, qua regenerãtur, ſiue oleo, quo chriſmate ungunt, nihil *Tractatu 118. in Ioannem.* eorũ ritè perficitur, dicit Auguſtin⁹. Fit itaq; ideo in fronte tanq̃ in ſede pudoris, ne Chri opprobrio Chriſtian⁹ erubeſcat, quin illud potius prę ſe ferat,

de

de illo glorietur, in illo fidat, ex illo animum ſumat *Auguſtin. in*
uiriliter contra hoſtes pugnandi. Inſtitutum autem *Pſal. 30. Con-*
eſt hoc ſacramentum à Chriſto, non exhibendo, *cione ſecunda.*
ſed promittendo. Promiſit enim ille, cum dixit: *Lucæ 24.*
Ego mittam promiſſum patris in uos: Item, Para- *Ioannis 14.*
cletus autem Spiritus ſanctus, quem mittet pater in
nomine meo, ille uos docebit omnia: non ille per
ſe, ſed per Apoſtolorum ora ſacramentum hoc pa-
tefacere nobis uoluit: neque id ſine cauſa. Nam cũ
ſacramentum hoc contineat in ſe plenitudinem
ſancti Spiritus, quæ confertur omnibus, qui chriſ-
mate conſignantur, quamdiu Chriſtus in hoc ſe-
culo uerſabatur, hæc plenitudo ſancti Spiritus dari
non debuit. Sic enim ille dixerat: Si non abiero, pa- *Ioannis 16.*
racletus non ueniet ad uos, ſi autem abiero, mittam
eum ad uos. Quamobrem antequam in cœlum
Chriſtus aſcendiſſet, dari plenitudo ſancti Spiritus
nõ debuit: quod etiam ille locus indicat: Nondum
erat Spiritus ſanctus datus, quia Ieſus nondum erat
glorificatus. Neq; uerò propterea minoris autho- *Ioannis 7.*
ritatis eſſe debet hoc ſacramentum, quòd à Chriſto
promiſſum tantùm eſt, ab apoſtolis uerò exhibi- *In ſermo. de*
tum. nam non minus ratum eſt, dicit Cyprianus, *ablutione pe-*
quod dictante Spiritu ſancto apoſtoli tradiderunt, *dum.*
quàm quod ipſe Chriſtus tradidit, & in ſui com-
memorationem fieri præcepit. Miniſter autem hu-
ius ſacramenti, quod uocat ſacramentum manuum
impoſitionis Euſebius, nõ eſt niſi Epiſcopus, quòd *Epiſtola 3.*

Epiſtola 4. præter apoſtolos nemo ſacramentum hoc contu-
Epiſtola 1. liſſe legitur: quemadmodũ etiam ab Vrbano, Da-
Capite 2. *Epiſtola 88.* maſo, Innocentio, & Leone, ſanctiſsimis pontificibus traditum eſt: quin & in Aurelianenſi & Meldenſi Concilijs idem eſt conſtitutum. Quò magis autem uis huius ſacramenti cognoſci poſsit, uiſum eſt adſcribere quædã ex epiſtola Melchiadis Papę, quã ille ante mille ducentos años ad epiſcopos Hiſpanię conſcripſit: De ijs uerò, inquit, ſuper quibus rogitaſtis, uos informari, id eſt, utrũ maius eſſet ſacramentũ, manus impoſitio epiſcoporũ, aut baptiſmus, ſcitote utrũq; magnũ eſſe ſacramentũ, & ſicut unum à maioribus fit, id eſt, à ſummis põtificibus, quod à minoribus perfici non poteſt, ita & maiori ueneratione uenerandũ & tenendũ eſt. Sed ita coniuncta ſunt hæc duo ſacramenta, ut ab inuicem niſi morte præueniente nullatenus poſsint ſegregari, & unum ſine altero ritè perfici non poteſt. Nam unum pręueniente morte ſaluare ſine altero poteſt, aliud autem non poteſt, unde ſcriptum eſt: In die-
Ioelis 2. bus illis, dicit dominus, effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem. Aduertamus ſummas diuicias bonitatis Dei, quod in confirmandis Neophitis manus impoſitio tribuit ſingulis, hoc tunc Spiritus ſancti deſcenſio in credentium populos donauit uniuerſis. Sed quia diximus, quod manus impoſitio, & Confirmatio ad baptiſmi perfectionem pertineat, & qui iam regeneratus in CHRISTO

eſt,

eſt, confirmare aliquid poſsit: forte cogitat ſibi aliquis, quid mihi prodeſt poſt myſterium baptiſmatis myſterium confirmationis? aut, quantum uideo, non totum de fonte ſuſcepimus, ſi poſt fontem adiectione noui generis indigemus? Non ita, dilectiſsimi, attendat charitas ueſtra, ſicut exigit militaris ordo, ut cum imperator quemcunq; in militum receperit numerum, non ſolum ſignet receptum, ſed etiam armis competentibus inſtruat pugnaturum, ita in baptiſato benedictio illa munitio eſt: dediſti militem, da ei adiumentum militiæ. Nunquid prodeſt, ſi quiſquam parentum magnam pupillo conferat facultatem, niſi prouidere ſtudeat & tutore? Itaq; paracletus regeneratis in CHRISTO cuſtos, & conſolator, & tutor eſt. Ideo dicit ſermo diuinus: Niſi dominus cuſtodierit ciuitatem, fruſtra uigilat, qui cuſtodit eam. Ergo Spiritus ſanctus, qui ſuper aquas Baptiſmi ſalutifero deſcendit illapſu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in Cōfirmatione augmentum pręſtat ad gratiam. Et quia in hoc mundo tota ætate uicturis inter inuiſibiles hoſtes & pericula gradiendum eſt, in baptiſmo regeneramur ad uitam, poſt baptiſmum confirmamur ad pugnam. In Baptiſmo abluimur, poſt baptiſmū roboramur: ac ſi continuò tranſituris ſufficiant regenerationis beneficia, uicturis tamen neceſſaria ſunt Confirmationis auxilia. Regeneratio per ſe ſaluat mox in pace

Pſalmo 126.

pace beati ſeculi recipiendos: Confirmatio autem armat & inſtruit ad agones mundi huius & prælia reſeruandos. Qui autē poſt baptiſmū cum acquiſita innocentia immaculatus peruenit ad mortē, confirmatur morte: quia non poteſt peccare poſt mortem. Hic ſi forte illud etiam requirere uelimus, poſt paſsionem & reſurrectionem Chriſti quid Apoſtolis profuerit aduentus Spiritus ſancti? Ipſe dominus eis euidenter exponit: Quæ dico, inquit, uobis, non poteſtis ea portare modò, cum autem uenerit ille ſpiritus ueritatis, ipſe docebit uos omnem ueritatem. Vides, quia cum Spiritus ſanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & conſtantiam dilatatur. Itaq; ante deſcenſionem Spiritus ſancti uſq; ad negationem Apoſtoli deterrentur, poſt uiſitationem uerò eius, uſq; ad martyrium cōtemptu ſalutis armantur. Secundum hoc per Chriſtum redimimur, per ſpiritum uerò ſanctum dono ſapientiæ ſpiritualis illuminamur, ædificamur, erudimur, inſtruimur, cōſumamur, ut illam ſancti ſpiritus uocem audire poſsimus: Intellectum tibi dabo, & inſtruam te in uia hac, qua gradieris. De Spiritu ſancto accipimus, ut ſpirituales efficiamur: quia animalis homo non percipit ea, quę Dei ſunt: de Spiritu ſancto accipimus, ut ſapiamus inter bonum malumq; diſcernere, iuſta diligere, iniuſta reſpuere, ut maliciæ ac ſuperbiæ repugnemus, ut luxuriæ ac diuerſis illecebris, & fœdis indignisq; cupiditatibus

Ioannis 16.

cupiditatibus reſiſtamus. De Spiritu ſancto accipi- Pſalm. 31.
mus uitæ amorem, & gloriæ ardorem, ut accenſi di- 1. Corint. 2.
uinitus erigere à terrenis mentem ad ſuperna & di-
uina ualeamus. Hæc ideo uiſum eſt ex epiſtola ſan-
cti Pontificis adſcribere, ut & dignitas & effectus
huius ſacramenti iuxta eam doctrinam, quæ fuit
ante tot ſecula, cognoſci poſſet.

DE SACRAMENTO EVCHARISTIÆ.

CAP. XXXIX.

PER BAPTISMVM EXVTO VEteri homine nouam quandam uitam ingredimur, & Chriſti militiæ adſcribimur. Quo fortius autem ac uirilius hoſtium impetum propulſare queamus, in ſacramento Confirmationis chriſmate ungimur, in quo nobis datur ſpiritus ſanctus, qui & fiduciã ad pugnandũ, & robur præſtet ad hoſtes ſuperandos. Cæterum cui non modo uiuendũ, uerumetiã pugnandũ eſt, is alimonia ſi deſtituatur, neq; uiuere diu, neq; uires ad reſiſtendum habere poteſt. Quare cũ & uita, quam ingreſsi ſumus baptiſati, & pugna, quam gerimus Chriſmatis unctione confirmati, utraq; ſit ſpiritualis, pater ille miſericordiarum, & Deus totius con-

 ſolationis,

ſolationis,ut ne uires noſtræ deficerent, de ſpirituali nobis alimonia prouidendum eſſe putauit: qua in re ſingularem ſuam erga nos charitatem,maioremq́ꝫ, quàm ut ulla uis orationis eam ſatis explicare queat,nobis declarauit,Neqꝫ enim uulgari aliquo & uſitato cibi genere, ſed ſui ſanctiſsimi corporis, ſui precioſiſsimi ſanguinis alimento nos reficiendos eſſe putauit,quod angeli uidentes tremunt,nec abſqꝫ pauore propter fulgorem,qui inde reſilit,aſpicere poſſunt:eo ut aleremur, nos dignos iudicauit,quò ſic in unam cum illo maſſam reduceremur,unũ Chriſti corpus omnes,una Chriſti caro effecti.Quis loquetur potentias dñi, auditas faciet
Pſal. 105. omnes laudes eius?Quis paſtor unqꝫ ſuis membris oues ſuas nutriuit?Quàm multas matres uidemus, quæ non ſuis uberibus, quos pepererunt, infantes lactauerunt, ſed eos nutricibus alendos dederunt? At nõ ita dñs noſter,Ieſus Chriſtꝰ. Nulla dilectio, non dicam uerbis explicari, ſed neqꝫ cogitatione cõcipi tanta poteſt,quæ ſit cũ hac illius dilectione cõferenda.Proprio ille corpore ſuo,proprio ſanguine ſuo nos alere,ſibiq́ꝫ cõiungere & cõglutinare dignatus eſt.Illud ipſum corpus,quod ꝓ nobis in cruce pependit,illũ ipſum ſanguinem, qui fuſus eſt in remiſsionem peccatorꝫ noſtrorꝫ,nobis in cibum & potum dedit.Ipſum quidem,ſed nõ eo ipſo modo,quo fuit in cruce,Nam neqꝫ ſub illa ſpecie uiſibili,qua pependit in cruce,ſed ipſum quidem inuiſibile

ſibile ſub uiſibilibus panis & uini ſpeciebus: neque quale fuit tum, quũ eſſet cruci affixum, corruptioni & morti obnoxium, ſed prorſus incorruptibile iam & immortale. Chriſtus enim reſurgens à mortuis, iam nõ moritur, mors illi amplius non dominabitur. Illud corpus nobis manducandum dedit, quod clauſo tumulo reſurrexit, quod per clauſas ianuas in eum locum, ubi erant Apoſtoli, ingreſſum eſt, corpus ſpirituale, corpus incorruptibile, corpus glorificatum. Aliud eſt igitur in hoc ſacramento, quod oculis cernitur, aliud quod ſola fide comprehenditur: et propterea uocatur ſacramentum, ſacræ rei ſignum, & quidem efficax. Sacra res, cuius ſignum eſt hoc ſacramentum, eſt uiuũ & uerum corpus, eſt uiuus & uerus ſanguis domini noſtri Ieſu Chriſti, quod ita per ſpecies iſtas uiſibiles panis & uini ſignificatur, ut ſimul ſub illis re ipſa quamuis inuiſibiliter contineatur. Eſt præterea ſignum inuiſibilis gratiæ, quæ confertur dignè accedentibus ſub iſtis panis & uini uiſibilibus ſpecieb9, qua de re poſtea diſſeremus. Nam illud admonendum prius duximus, eſſe quoddam diſcrimen inter hoc ſacramentum, & alia: quæ & ipſa materiam habent ſenſibilem. Nam Euchariſtia cõtinet in ſe rem ſacram abſolutè, nimirum Chriſtum ipſum, quo nihil magis eſt ſacroſanctum. Aqua uerò baptiſmi continet rem ſacram, quatenus ad alium illa refertur, & alij communicatur: continet enim uirtu-

Rom. 6.

Ioan. 20.

tem ad abluẽdum, ad ſanctificandum, ad iuſtifican-
dum: eadem eſt & chriſmatis & ſimilium ratio.
Quamobrem ſacramentum Euchariſtiæ perficitur
in ipſa materiæ conſecratione, alia uerò non perfi-
ciuntur niſi in applicatione materiæ ad hominem
ſanctificandum. Exempli gratia: Si benedicatur
aqua baptiſmi, manet nihilominus aqua. Neq;
enim fit ulla ipſius tranſmutatio; neq; ſacramen-
tum dicitur, niſi cum homo abluitur. At in hoc ſa-
cramẽto ſimul ut ad elementum panis & uini uer-
In Miſſa in ea bum acceſſerit, fit ſacramentum, fit, ut Chryſoſto-
14. Marcij. mus dicit, trãſmutatio: uel, ut Theophilactus, trãſ-
elementatio: uel, ut in magno illo concilio Latera-
nenſi, in quo & Conſtantinopolitanus, & Hiero-
ſolymitanus patriarchæ præſentes adfuerunt, de-
finitũ eſt, fit tranſſubſtantiatio panis & uini in cor-
pus & ſanguinem domini noſtri Ieſu Chriſti.
Quamobrẽ audiendi nõ ſunt, qui negant eſſe Chri-
ſti corpus, niſi cum ſumitur. Fuit hic error etiã Cy-
rilli temporibus, qui ſcribens ad Caloſiriũ Epiſco-
pũ: Audio, inquit, quod dicant myſticam benedi-
ctionẽ, ſi ex ea remanſerint in ſequentem diem reli-
quiæ, ad ſanctificationẽ inutilem eſſe, ſed inſaniũt
hæc dicentes. Nõ enim alius eſt Chriſtus, neq; ſan-
ctum eius corpus immutabitur, ſed benedictionis
uirtus, & uiuifica gratia perpetua manet in illa: hęc
ille ante mille ducentos annos. Quę autem, per De-
um immortalẽ, hæc eſt audacia atq; amentia, Chri-
ſti

ſti præſentiã in ſacramento temporibus & momentis circumſcribere uelle? deniq; tanquã finiũregundorũ ſis arbiter conſtitutus, inter ſacramentum & nõ ſacramentũ, fines & terminos diſtinguere? Verbi gratia: Si ſumpſerit cõmunicaturus, ſit ita demũ ſacramentum, ne ſit autem, ſi nõ ſumpſerit: Quid ſi eo animo cõmunicaturus accedat, ut ſtatim ſumat? quoniam uerò non temere dictum eſt illud: Multa cadunt inter calicem ſupremaq; labra, ſubito ac repentino caſu aliquo ne ſumat, impediatur: aut animi paſſus deliquium, aut comiciali morbo correptus, aut quicquid tandem eiuſmodi euenerit, quod impedimento ſit, quò minus ſumere queat, quid dicent iſti finium regundorum arbitri à ſathana conſtituti? continuòne Chriſtum à ſacramento diſcedere, an expectare pauliſper, dum ad ſe redeat communicaturus, dum reſpiret, dum uires colligat ad ſumendum? Quod ſi pro ſua benignitate Chriſtus expectet aliquantiſper, ſcilicet iſti preſcribent moræ terminum, ut unam horam, mediam, aut quartã communicaturum impeditũ expectet, duas ne expectet? Quis eſt qui ſtatuere poſsit, abſurdane magis, an impia ſint hæc ſathaniſtarum commenta? quæ non modo cum uerbo Dei, uerumetiam cum ipſo communi ſenſu pugnare uidentur. Ecquam ſcripturam proferunt iſti, qui ſcripturas erroribus ſuis libenter pretendunt, ex qua poſsint oſtendere, non eſſe ſub ſpeciebus iſtis corpus Chriſti, niſi cum

ſumitur ſacramentum? dixit Chriſtus, hoc eſt corpus meum, nunquid addidit, quãdo ſumitur? quod certè addidiſſet ille, qui tãtopere fuit ſalutis noſtrę ſitiens, nec nos reos idololatriæ fieri paſſus eſſet, ſi extra ſumptionem Chriſtum in hoc ſacramento adoraremus. Poſſet ijs rectè dici, quod illi populo
3. Regum 18. dictum eſt quondam ab Elia: Vſquequo claudicatis in duas partes, ſi dominus eſt Deus, ſequimini eum, ſi autem Baal, ſequimini illum: ſi Chriſtum Deum agnoſcitis, ſequimini illum: credite illi dicenti: hoc eſt corpus meum, non ſolum cum ſumítur, ſed ſtatim etiam ut uerbo Dei conſecratur, cuius uerbi Dei, non ſumptionis meæ, aut alterius uirtute, quod erat ante conſecrationem panis, fit corpus Chriſti. Neq; enim manducatio mea, ſed ſermo Chriſti panis & uini ſubſtantiam conuertit in ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti. Sin autem non creditis Chriſto dicenti, hoc eſt corpus meum, quod reuera facitis, cur id obſcurè fertis? cur non apertè profitemini uos Baal ſequi, & illius prophetis credere, qui dicunt, hoc non eſt corpus meum? non eſt uerum, quod dixit Chriſtus, non eſt corpus, ſed ſignificat corpus, non eſt corpus, ſed eſt figura corporis Chriſti? Si ſic detecta perſona rem ageretis, quis non ſtatim agnoſceret angelos ſathanæ? quis non, quo ſummo poſſet ſtudio, ab illis ſibi caueret? Sed uerum eſt, quod dicit ſcriptu-
Geneſis 3. ra: Erat ſerpens callidior cunctis animantibus,

nulla

nulla eſt aſtutia, quæ cum illius aſtutia poſsit comparari: intelligit ille, qui non aliunde conſtat niſi ex dolo & fallacijs, ſi ſe ſubitò talem exhiberet, qualis reuera eſt, nihil ſe profecturum. Nam ſi ſtatim prorumperet per membra ſua, & diceret: Non eſt hoc corpus Chriſti, ſicut ipſe dixit, ſed ſignificat modo corpus, eſt figura corporis, quis eſſet, qui, quos tam impiã uocem proferre audiuiſſet, eos ferendos, ac non auferendos potius, atq; extremis ſupplicijs afficiendos cenſeret? Quamobrem pedetentim callidiſsima beſtia in mentes hominum illabendum, ac per gradus quoſdam ad extremã hanc impietatem eos adducendos eſſe putauit: principiò uerbi Dei ſpeciem prætexens. neq; enim ad homines decipiendos alia magis apta et expedita uia eſt. deinde, de ſpeciebus huius ſacramenti diſceptationem induxit, ut ſic, cuius rei ſymbolum eſt hoc ſacramentum, charitatem ex animis hominum tolleret, unitatemq; ſcinderet: præterea corpus exangue dari nobis manducandum, neq; uerum ſanguinem, ſed cruorem dari bibendum perſuadere conatus eſt, affirmando, quod ſub ſpecie panis corpus tantum ſine ſanguine, ſub ſpecie uini ſanguis tantum ſit ſine corpore. Hac ille arte cum effeciſſet, minus ut iam reuerenter ad hoc ſacramentum homines accederent, quòd fruſtra ab eo uita expectetur, in quo uita non eſt, progreſſus eſt ulterius. neq; tamen ſtatim negauit eſſe corpus Chriſti, ſed panem

in

in ſacramento ſimul eſſe cum corpore Chriſti docuit, iampridem ſopitam Ioannis Vuicleffi, & Ioannis Huſsi hæreſim renouans: cum tamen Chriſtus nō dixerit, hic panis eſt corpus meum, ſed hoc eſt corpus meum. Explicans Auguſtinus illam inſcriptionem pſalmi: Pſalmus Dauid, cum mutaret uultum ſuum coram Abimelech, & dimiſit eum & abijt: ac locum illum ex libris Regum ſecundum editionem ſeptuaginta petractans, Ferebatur in manibus ſuis: Hoc uerò fratres, inquit, quomodo poſſit fieri in homine quis intelligat? quis enim portatur in manibus ſuis? manibus aliorum portari poteſt homo, ſuis manibus nemo portatur: quomodo intelligatur in ipſo Dauid ſecundum literam non inuenimus, in Chriſto autem inuenimus. Ferebatur enim Christus in manibus ſuis, quando commendans ipſum corpus ſuum, ait: Hoc eſt corpus meū; ferebat enim illud corpus in manibus ſuis. Seipſum itaq; ferebat Chriſtus in manibus ſuis, quando dixit: hoc eſt corpus meum, non panem cum corpore, quod nunc per membra ſua falsò docet ſathanas. Qui poſteaquam id perſuaſit hominibus, manere panem cum Chriſti corpore, neq; parum uenerationis huic uenerabili ſacramento falſa hac doctrina ſua detraxit, ſerpit beſtia longius: neq; tamē adhuc audet profiteri, quod ſentit, uerùm concedit eſſe ibi corpus Chriſti, ſed non alio tamen tempore, quàm quo ſumitur: qui uerò extra ſumptionem

In Pſal. 30.

1. Regum 21.

adorauerit,

adorauerit,eum idololatriæ reum pronunciat. Hoc poſito & conceſſo,tollit ſacerdotium,tollit ſacrificium, omnem Chriſti beneficiorum memoriam prorſus obliterare conatur,atq; omni ratione diligenter cauet,ne qua in Eccleſia Dei ſummi illius & immenſi beneficij,quo ſemetipſum Chriſtus dedit redemptionem pro nobis, fiat repræſentatio. His ex animi ſui ſententia confectis, tum demum eò peruenit, quò tendebat initio, ut dicat impius, *Pſal.13. & 52* dicat inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus: non eſt Deus in hoc ſacramento, non eſt in eo corpus Chriſti;merus eſt panis piſtorius, cui diuinos honores tribuere eſt idololatram eſſe. Hoc ſi callida illa & truculenta beſtia ſtatim initio per membra ſua dixiſſet, nullo negocio, ſemota quauis cunctatione fuiſſet obſtructum os loquentium iniqua. *Pſal.62.* Neque facilè quenquam in naſſam ſuam pertraxiſſet,ut tam impiæ uoci auſcultaret, eiq; fidem haberet.uerùm,ut dictum eſt, paulatim irrependum in animos hominũ,atq; ijs gradibus, qui iam enumerati ſunt,incedendum eſſe putauit, quòd ſciret extremè impiã doctrinam non ita ſubitò Chriſtiano homini perſuaderi poſſe. Quamobrem quicunq; catholicã & orthodoxã fidẽ amplectit̃, diligenter ſibi caueat ab ijs ſerpentis inſidijs,qui nũquam calcaneo noſtro inſidiari ceſſat.cauendi autem hæc eſt ratio, ſi omnem diſputationem fugerit de hoc ſacramento, in quo ſtultam Deus fecit ſapientiam

1. Corinth. 1. huius mundi. Nuſquam enim Dei maior eſt tentatio, quàm in hoc ſacramẽto, in quo tentat nos Deus, utrum credamus illi. Noluit Adam credere Deo dicenti: In quacunq; die comederitis ex hoc ligno, morte moriemini: credidit ſerpenti decipienti, cum diceret: Aperientur oculi ueſtri, & eritis ſicut dij: credidit, quod nõ uidebat. nam in illo fructu ligni uirtutem tantæ rei effectiuã, quam ſerpens promiſit, oculis non cernebat. credidit ſerpenti diabolo, non credidit creatori ſuo Deo: quo illius peccato facti ſumus omnes rei mortis æternæ. Sacrilegium illud per iſtud Euchariſtię ſacramentum emendare Deus uoluit, ut ſine ulla dubitatione crederemus filio dicenti: Accipite & comedite, hoc eſt corpus meũ: non aũt crederemus ſerpenti dicenti, hoc non eſt corpus Chriſti, ſed figura eius. Sicut cibũ à Deo uetitum Adam guſtando è uita illa beata excidit, ſic nos, quem Chriſtus pręcepit cibum manducantes, & uerbo eius credentes, ad uitam per illũ amiſſam redire oportet. Quamobrem nõ quærat homo Chriſtianus cum Capharnaitis: Quomodo hic poteſt nobis carnem ſuam dare ad mãducandum? ſed captiuet intellectum ſuum in obſequium Chriſti. dicat quicquid uelit omnis homo mendax, nos credamus ei, qui ſolus eſt uerax Deo. Ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe dixit: Hoc eſt corpus meum, ipſe dixit: panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi uita. Credam⁹ ueritati de ueritate ſui corporis nos ad-

Gene. 2. *Ioan. 6.* *Pſal. 115.* *Rom. 3.* *Pſal. 118.*

admonenti, nec deinceps quæramus, quomodo: nō eſt impoſsibile apud Deum omne uerbum. Etiam ſi angelus de cœlo nobis aliud annuntiaret, quàm quod Chriſtum Dei filium dicētem audimus, anathema ſit: non ei credamus. non poteſt mentiri ueritas. Verbum domini manet in æternum. Senſus noſtri falli poſſunt. Chriſtus, qui eſt ueritas, neque falli poteſt, neq; fallere. Viderat Petrus Chriſtum in monte transfiguratum, audiuerat uocem de cœlo allatam: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipſum audite, & tamen habemus, inquit, firmiorem propheticum ſermonem: certius illi uiſum eſt & firmius, quod à Propheta ſcriptum legerat, quàm uox de cœlo allata, quam auribus audierat. Si propheticus ſermo tam illi certus uiſus eſt, quantò nobis certior uideri debet Chriſti ſermo, qui Prophetas inſpirauit? Qua de re ſic aliquando ſcripſit Ambroſius: Sermo Chriſti conficit hoc ſacramentū, quis ſermo? Chriſti? nempè is, quo facta ſunt omnia: iuſsit dominus, & factum eſt cœlum: iuſsit dominus, & facta eſt terra: iuſsit dominus, & facta ſūt maria: iuſsit dominus, & omnis creatura generata eſt. Vides ergo, quàm operatorius ſit ſermo Chriſti? Si ergo tāta uis eſt in ſermone domini Ieſu, ut inciperent eſſe, quæ non erant: quantò magis operatorius eſt, ut ſint, quæ erant, & in aliud commutentur? Cœlum non erat, mare non erat, terra nō erat, ſed audi dicentē: Ipſe dixit, & fa-

Luc. 1. *Gal. 1.* *Eſa. 40.* *2. Pet. 1.* *Lib. 4. de ſacramen. ca. 4.* *Gen. 1.* *Pſal. 148.*

cta ſunt:ipſe mandauit,& creata ſunt. Ergo tibi ut reſpondeam: Non erat corpus Chriſti ante conſecrationẽ,ſed poſt conſecrationem? dico tibi, quod iam corpus eſt Chriſti,ipſe dixit,& factum eſt:ipſe mandauit,& creatum eſt.Et alio loco: Fortè dicas, aliud uideo,quomodo tu mihi aſſeris, quod Chriſti corpus accipiã? Et hoc nobis iã supereſt,ut probemus.Quantis igiť utimur exẽplis, ut probemus, nõ hoc eſſe,quod natura formauit, ſed quod benedictio cõſecrauit,maiorẽq; uim eſſe benedictionis, quàm naturæ:quia benedictione etiam natura ipſa mutať. Virgã tenebat Moiſes,proiecit eam, & facta eſt ſerpens.rurſus apprehendit caudã ſerpentis, & in uirgæ naturã reuertitur. Vides igiť, prophetica gratia bis mutatã eſſe naturam & ſerpentis & uirgæ? Ac poſt multa alia exempla eius generis ex ueteri teſtamento producta,ſubiũgit: Quod ſi tantum ualuit humana benedictio, ut naturam cõuerteret: quid dicemus de ipſa conſecratione diuina, ubi uerba ipſa domini ſaluatoris operantur? Nam ſacramentum iſtud,quod accipis, Chriſti ſermone conficitur.Quod ſi tantum ualuit ſermo Heliæ, ut ignem de cœlo deponeret, non ualebit Chriſti ſermo,ut ſpecies mutet elementorum? De totius mũdi operibus legiſti,quia ipſe dixit,et facta ſunt:ipſe mandauit,& creata ſunt. Sermo ergo Chriſti, qui potuit ex nihilo facere, quod non erat, non poteſt ea,quæ ſunt,in id mutare,quod non erãt? Nõ enim minus

De ijs,qui initiantur myſterijs,cap.9.

Exodi 4.

4. Regum 1.

minus eſt nouas rebus dare, quàm mutare naturas. Sed quid argumẽtis utimur, ſuis utamur exemplis, incarnationisq; aſtruamus myſterij ueritatẽ. Nunquid naturæ uſus præceſsit, cum IESVS dominus ex Maria naſceretur? Si ordinem quærimus, uiro mixta fœmina generare conſueuerat. Liquet igitur, quod præter naturæ ordinem uirgo generauit: & hoc, quod conficimus, corpus ex uirgine eſt. Quid hic quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cum præter naturam ſit ipſe dominus Ieſus factus ex uirgine? Neq; diſsimilia ijs apud Ioãnem Damaſcenum in quarto libro de fide orthodoxa *Cap. 14.* reperire licet. Sed & Auguſtinus in ſermone quodam: Hoc accipietis, inquit, in pane, quod pependit in cruce: & hoc accipietis in calice, quod effuſum eſt de Chriſti latere. Erit enim illi mors, & nõ uita, qui mendacem putauerit uitam. Neq; multo *Homili. de Eucbariſtia, in Encenijs.* ſecus Ioannes Chriſoſtomus, qui paulò fuit Auguſtino antiquior: Num uides, inquit, panem? num uinum? num ſicut reliqui cibi in ſeceſſum uadunt? abſit: ne ſic cogites. quemadmodum enim, ſi cæra igni adhibita illi aſsimilatur, nihil ſubſtantiæ remanet, nihil ſuperfluit, ſic & hic puta myſteria conſumi corporis ſubſtantiæ. Atq; ijs omnibus *Li. 4. Ca. 14.* ducentis plusminus annis poſterior Ioannes Damaſcenus, cum pleraq; ſcripſiſſet in eandem ſententiam, ſicut ex Ambroſio citauimus, ſubiungit poſtea: non eſt figura panis & uini corporis & ſang-

uinis Chriſti: abſit enim hoc,ſed eſt ipſũ corpus domini deificatũ,ipſo domino dicente: Hoc eſt meũ, nõ figura corporis,ſed corpus,& nõ figura ſanguinis,ſed ſanguis. Et ante hoc ipſis Iudæis: quoniã niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis
Ioannis 6. eius ſanguinem,non habebitis uitam æternam. Caro mea uerè eſt cibus, & ſanguis meus uerè eſt po-
In ca. 6. Ioannis. tus. Et rurſus: qui manducat me,uiuet. Ac totidem annis Damaſceno poſterior Theophilactus: Attende,inquit, quod panis,qui à nobis in myſterijs manducatur, non eſt tantum figuratio quædã carnis domini, ſed ipſa caro domini. Non enim dixit: panis,quẽ ego dabo, figura eſt carnis,ſed caro mea eſt. Transformatur enim arcanis uerbis panis ille per myſticam benedictionem, & acceſsionem ſancti Spiritus in carnem domini. Et hoc aliquot ſeculis
In Ca. 6. Ioan poſterior uir doctiſsimus Rupertus abbas Tuicẽ, qui uixit ante annos quadringentos. Nonne hic idem Euangeliſta Ioannes dicit in Apocalipſi?
Apoca. ulti. Si quis appoſuerit ad hęc,apponat ſuper illũ Deus plagas ſcriptas in libro iſto: Et ſi quis diminuerit de uerbis prophetiæ libri huius,auferat Deus partem eius de libro uitę. Nunquid uerò minus timenda eſt hic illa maledictio, ut nõ detrahamus uel apponamus quicquam uerbis dicentis: hoc eſt corpus meũ, quod pro uobis tradet̃,hic eſt ſanguis meus? Cum enim, illo dicente: hoc eſt corpus meum,nos ſubauditionẽ appoſuerimus, dicentes figuratiuũ,

uel

uel per ſimilitudinem dictum:cum,inquam,illo dicente:hoc eſt corpus, nos dixerimus,hoc ſignificat corpus, nonne multum eſt quod apponimus, uel praua demutatione detrahimus, & ſenſum generamus,quem tantus author Deus et homo nunquam eſt loquutus,nec aſcendit unquã in cor eius? Nempe cum obijcit quis, ſuiſq; ſcriptitat in ſchedulis, quod itidem dixerit eadem ueritas: Ego ſum uitis: *Ioannis 15.*
tam audacter quàm imperitè in argumentum mendoſum illud attrahit:cum ſtatim ſub ſequentia uerba dicentis:ſicut palmes non poteſt fructum ferre à ſemetipſo, niſi mãſerit in uite,ſic nec uos,niſi in me manſeritis, manifeſtè per ſimilitudinem dictum compellant intelligi,præſertim cum non ſignanter dixerit:Ego ſum hęc uitis,ſicut ſignanter dixit:hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus, appoſita proximè deſcriptione ueræ proprietatis:de corpore,inquiens, quod pro uobis tradetur:de ſanguine autem,qui pro multis effundetur. Igitur ne ueniant ſuper nos plagæ nouiſsimæ, neq; apponimus,neq; diminuimus quicquã diuinæ definitioni uel deſcriptioni,quæ incarnatũ uerbũ ore proprio deprompſit. Immò quia pfecta charitas foras mittit timorem,nõ tam plagarũ timore,quàm ueritatis amore confitemur, quod panis iſte corporeus (poſtq; ſignauerit eum pater, & uinum hoc ex preſſum acinis præſentibus,mox ut eodẽ ſigno ſignatũ eſt per manus Eccleſiæ dicentis: Vt nobis corpus & ſanguis *1. Ioannis 4.*

fiat

fiat dilectiſsimi filij tui domini noſtri Ieſu Chriſti, uſq; In mei memoriam facietis) corpus & ſanguis eius fiat, qui huius traditionis author eſt, & hoc ſacrificium ipſe Chriſtus eſt: cuius paſsione, ut ſacrificium fieret à Deo patre, in ueritate ſignatū eſt. Docet idem tres eſſe modos eſſentiæ, quibus Chriſti corpus eſt in Euchariſtia, quarto autem differre. Eſt enim nomine, re, atq; effectu. Eſt nominè, quia ſummus cœlorum pontifex, qui cum ſit ipſa ueritas, nomina non uana rebus imponere ſolet, adeò fortiter hoc nomen impreſsit, ut non ſolum diceret, hoc uocetur corpus meum, hic uocetur ſanguis meus, ſed hoc eſt, inquit, corpus meū, hic eſt ſanguis meus. Eſt etiam re, quia nimirum ſanctum ſanctorum eſt, quàm uerè in illa ſpecie, qua traditus & lanceatus eſt, ipſe ſanctus ſanctorum eſt. Eſt nihilominus effectu, quia quàm uerè in illa ſpecie, qua pependit in cruce, remiſsionem peccatorum operatus eſt omnibus, qui illam expectabant ab origine mundi cum fide, ſiue legalibus fidei ſacramentis, à iuſto Abel uſq; ad latronem, quem in cruce confitentem ſuſcepit, tam uerè in ijſdem ſpeciebus panis & uini eandem remiſsionem operatur omnibus, qui ſunt ingreſsi, uel ingrediuntur ad eandem fidem, poſtquā illa ſpecies hinc tranſiuit, & in cœlum ſeſe recepit. Quartò, idem ſpecie differt, quod & plurimum prodeſt, non modo ne color & ſapor humani ſanguinis horrorem ſumentibus illum faciat,

Lucæ 23.

faciat,ſed ut competenti antidoto nimia parentũ noſtrorum curetur credulitas. Crediderunt enim deceptori diabolo in eo,quod non uidebant, uidelicet quod illi ligno conſequendæ diuinitatis effectiua uirtus ineſſet, et comedẽtes mortui ſunt. Credamus econtrà fideli ſaluatori Deo in eo, quod nõ uidemus,ſcilicet panem & uinũ in ueram corporis & ſanguinis tranſiuiſſe ſubſtantiã, ut comedentes atq; bibentes uiuamus in æternũ. Hæc ideo uiſum eſt adferre,planum ut omnibus fieret, quæ fuerit Eccleſiæ catholicæ per uniuerſum orbem diffuſæ iã inde ab Apoſtolorum temporibus ad hæc uſq; noſtra,conſtans fides de ueritate corporis & ſanguinis Chriſti: et contra quam,ante Berengariũ, qui uixit ante annos quingentos, nemo uenire auſus eſt, primus ille fuiſſe perhibet, qui Chriſto aduerſari non dubitaret,dicenti : hoc eſt corpus meum: ac figuram ſignificationemq; corporis eſſe affirmaret,qui tamẽ poſtea errorem hunc ſuum reuocauit. quamuis acciderit illi deinceps, quod eſt in prouerbio,canis ad ſuum uomitum reuerſus eſt, & ſus lota in uolutabro luti. Contra hunc extat libellus Lancfranci Epiſcopi Canthuariẽſis & piè et doctè ſcriptus.Sed neq; ſequutus poſtea quiſquam eſt errorem hunc,donec ad hoc noſtrum infelix ſeculũ uentum eſt,in quo nihil non audent homines, licereq; ſibi quiſq; uult,quamlibet occulta fidei myſteria pertractare,ac ore in cœlum poſito ſecreta cœ- 2. Pet. 2.

leſtia rimari. Qua una re nihil eſſe poteſt magis
pernicioſum: ſiquidem homini Chriſtiano creden-
dum eſt, non diſputandum, non diſcutiendum, non
quærendum, quomodo. Iuſtus ex fide uiuit, dicit
Abac.2. ſcriptura, nō ex argumentis aut rationibus. Cœle-
ſtibus myſterijs fidem adhibēdo, fit, ut ad pręmia
Eſa.7. fidei perueniamus, ſicut ſcriptum eſt: Credite & in-
telligetis. Fide autem omiſſa, in ratione compre-
hendendis ñs, quæ ſenſum omnem & intellectum
humanum ſuperant, fruſtra laboramus. Hoc eſt,
Eccleſiaſt.3. quod ſapiens nos admonet: Altiora te ne quæſi-
ueris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris, ſed quæ tibi
præcepit Deus, ea cogita ſemper, & in pluribus
operibus eius ne fueris curioſus. Non eſt enim tibi
neceſſarium, ea, quæ ſunt abſcondita, uidere oculis
Prouer.25. tuis. Scrutator maieſtatis opprimetur à gloria. Hęc
de ueritate corporis & ſanguinis Chriſti in ſacra-
mento Euchariſtiæ dicta ſufficiant.

DE MATERIA HVIVS SACRAMENTI.
CAP. XL.

MAteria huius ſacramenti panis eſt, et
uinum aqua mixtum. Necꝫ enim ali-
ter illud cōficere licet, cum ita ſit in-
ſtitutum à Chriſto, cuius inſtitutio-
nem ab homine uiolari fas non eſt:
quam etiam ita firmiter obſeruauit ſemper, & ob-
ſeruat etiamnum Eccleſia Dei, nunquam ut ab ea
ſibi diſcedendum eſſe putauerit. Quamobrem nec
licuit

licuit per eam aliquando, nec licebit cuiquam aliter aut conſecrare, aut poſt conſecrationem offerre, aut oblatione facta ſumere: nihil ut ſit, quod arguere quiſquam Eccleſiam inſtitutionis Chriſti uiolatæ iure poſsit. Verùm hic uidere licet miram ſerpentis calliditatem, qui cum intelligat, inuictam eſſe rem, concordiam ſimul iunctam, omnia facit, ut illam rumpat, ut unitatem ſcindat, ut coniunctos diuidat ac ſeparet, quòd non aliter ſuis inſidijs eos oportunos fore perſpicit. nam caſtrorum *Cant. 6.* hanc aciem ordinatam perrumpere nulla ratione poteſt: ſed qui deſeruerint ordines, in ijs debellandis nihil eſt ei negocij. Huc ergo ut adducat homines, quò ſegregent ſemetipſos, nihil curæ, diligentiæ, laboris prætermittit. Quamobrem non ſtatim orditur ab eo, quod ſolum habet maximè propoſitum, ut Chriſtum tollat ex Euchariſtiæ ſacramento, ut corporis eius & ſanguinis ueritatem negare doceat. Neq; enim non intelligit uerſipellis iſta beſtia, quod hac ratione facilè deterreret omnes. Quamobrem captat initio beneuolentiam, cum ſit in artis rhetoricæ præceptis diligenter exercitatus, fingit ſe Chriſti cauſam agere, illius iniuriam dolere, queritur huc audaciæ progreſſos homines, ut illius inſtitutioni derogare, ut contra illam plebi calicem adimere ueriti non ſint. eſſe diſerta Chriſti uerba, bibite ex hoc omnes, cōtra hæc uen- *Matth. 26.* tum eſſe, cum populo calix eſt ſubtractus: non eſ-

Ee 2 ſe

ſe ferendam tyrannidem hanc Pontificum,qui tantum ſibi licere uolunt,ut Chriſti etiam inſtitutionē uiolēt. Vides lupum,à quo ut caueremus, monuit

Matth.7. Chriſtus,ueſtimentis ouium indutum, uides ſatha-

2. Corint. 11. nam in angelum lucis transfiguratum. Dolet ſcilicet iniuriam Chriſti,qui ſtudium ſuũ omne in hac una re conſumit, ut Chriſtum tollat,non ex hoc modò ſacramento, uerùm ex omni etiam hominum memoria. Quid nos ad hæc uellera, quibus obuoluit ſe lupus? Hoc eſt,è lege Dei ꝓlatam ſententiam libenter amplectimur, grata nobis eſt lanarum hęc mollicies,uerùm interea cauendum nobis eſt ab aculeis dentiũ lupi ferocis. Diximus hac de re non pauca,cum de Eccleſia ſermo nobis eſſet. Quoniam uerò temporum horum peruerſitas hoc inprimis poſtulare uidetur,inculcandum eſt etiam diligentius. Libet autem hic adſcribere grauiſsimi,

Hilarius in libro ad Conſtantium. doctiſsimiq́ꝫ uiri,cui perpetuum fuit cum hæreticis certamen, ſententiam: Memento, inquit, neminem hæreticorum eſſe,qui ſe nunc non ſecundũ ſcripturas prædicare ea,quæ blaſphemat, mentiatur. Hinc enim Marcion uerbum Dei, cum legit,neſcit: Hinc Photinus hominem Ieſum Chriſtum cum loquitur,ignorat:hinc & Sabelius, dum,

Ioan.10. quod ego & pater unum ſumus,non intelligit,ſine Deo patre & ſine Deo filio eſt: hinc & Montanus per inſanas fœminas ſuas paracletũ aliũ defendit: hinc & Manichęus, & Marcion legem odit, quia litera

litera occidit, & mundi princeps diabolus eſt. Omnes ſcripturas ſine ſenſu loquuntur, & fidem ſine fide prætendunt. Scripturæ enim non in legendo ſunt, ſed in intelligendo, non in præuaricatione ſunt, ſed in charitate. Ex ijs Hilarij uerbis illud diſcimus, ut non ſtatim, quicquid uerbum eſſe Dei prætenditur, id uerbum eſſe Dei credamus. Non enim quod ſcriptum in libris canonicis reperitur, ſed quod ſanè in illis intellectum eſt, hoc uerbum Dei cenſendum eſt. Diximus de Arrio, quod ſcripturam protulit, pater maior eſt me, ſed quo ſenſu ille protulit, non erat uerbum Dei: neq; uerò ſolus id Arrius. Omnes propemodum hæretici ſcripturarum teſtimonijs ad errores ſuos confirmandos uſi ſunt. Nulla enim eſt ad fallendum uia facilior, quàm ſi, ubi nefarij erroris ſubinducitur fraudulētia, ibi diuinorum uerborum prætendatur authoritas. Scripturam proferebat Nouatus: Impoſsibile eſt, eos, qui ſemel ſunt illuminati, guſtaueruntq; etiā donum cœleſte, & participes facti ſunt Spiritus ſancti, & prolapſi ſunt, rurſus renouari ad pœnitētiam. Si hoc ſenſu protuliſſet, ut diceret negari per hæc uerba ſecundum baptiſmum, quòd (ſicut ab Ambroſio, & Auguſtino animaduerſum eſt, & ipſum etiam renouationis uerbum ſatis indicat, quæ in baptiſmi, non in pœnitentiæ ſacramento confertur) Dei uerbum erat, neq; fas eſſet cuiquam homini chriſtiano contradicere. Quoniam uerò non ſe-

2. Corint. 4.

Ioannis 14.

Hebræo. 6.

Li. 2. de pœnitentia cap. 2.

in Epiſtolam ad Romanos.

cundum baptiſmum per hæc uerba, ſed lapſis negari pœnitentiam intelligi uoluit, tuum hoc uerbum erat o ſathana per Nouatum loquentis, nō erat Dei uerbum. Nunquam enim, quo dictante ſcripſit hæc Apoſtolus, Spiritus ſanctus, qui ſumma bonitas eſt, qui ſpem in nobis erigit, hoc ſenſu uerba hæc accipi uoluit, ut omnem ueniæ ſpem præcideret, ſi poſt baptiſmū in peccatum prolapſi eſſemus. Profertur & nunc ſcriptura: Qui crediderit, & baptiſatus fuerit, ſaluus erit. Euntes docete omnes gentes, baptiſantes eos, &c. Si hoc ſenſu profertur, ut, quicunq; rationis compos eſt, cum ad baptiſmum acceſſerit, fidē adferat, ſine qua impoſsibile eſt placere DEO, quam niſi attulerit, ſalutem conſequuturus non ſit: DEI uerbum eſt, omni ueneratione amplectendum. Sin autem per hæc uerba paruulos à baptiſmi ſacramento uelis excluſos, quod iȷ fidem non habent, quæ eſt ex auditu, tuum eſt hoc uerbum Satana; qui ſaluti mortalium inuides, & quibus potes modis eam impedire conaris: nō eſt uerbum Dei. Nam qui uult omnes homines ſaluos fieri, qui guſtauit mortem pro omnibus, qui ſanguinem ſuum æquè pro paruulis fudit, atq; pro adultis; nunquam eos excluſos à regno ſuo uoluit, ad quod extra baptiſmum, aut baptiſmi uotum aditus mortalium patet nulli, cum præſertim etiam in terris uerſatus teſtatam omnibus uoluntatem ea de re ſuam fecerit, dicens; ſinite paruulos

Mar. ultimo.
Matthei. ulti.
Hebreorū 11.
1. Timot. 11.
Hebreorū 2.

uulos uenire ad me:et niſi cõuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnũ cœlorũ. *Matthæi 20.* *Matthæi 20.* Quamuis illi ſuam fidem propriam ad baptiſmum non adferant, ſufficere tamen illis uoluit benignus & miſericors dominus Eccleſiæ fidem, in qua cum baptiſantur, quoniã fidei ſacramentũ baptiſm' eſt, habitũ in eo fidei conſequuntur, & iam deinceps fideles uocantur, & ſunt, ut ſi eo ipſo momento, quo baptiſati ſunt, deceſſerint, in fide & confeſsione Chriſti nominis deceſiſſe credantur. Nã etſi propter defectũ rationis actu fidem adhuc exercere non poſſunt, ſi tamen uita ſuppeditauerit, cum ad uſum rationis peruenerint, exercebunt. Profertur ab alijs quoq; ſcriptura. Nõ in manu facta Ieſus introijt exemplaria uerorũ, ſed in ipſum cœlum, ut appareat nunc uulti Dei pro nobis. *Hebræorũ 9.* Neq; ut ſæpe offerat ſemetipſum, quemadmodũ pontifex intrat in ſancta p ſingulos annos in ſanguine alieno, alioqui oportebat eum frequenter pati ab origine mundi. Nunc autẽ ſemel in cõſumatione ſeculorum ad deſtitutionem peccati per hoſtiã ſuam apparuit: Et quemadmodũ ſtatutũ eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autẽ iudicium: ſic & Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorũ exhaurienda peccata. Et iterũ. *Hebræorũ 10.* Hic autem unã pro peccatis offerens hoſtiã, in ſempiternũ ſedet in dextera Dei, de cętero expectans, donec ponant inimici eius ſcabellũ pedũ eius: una enim oblatione cõſumauit in ſempiternũ ſãctificatos. Si, quę

ſcripta

ſcripta ſunt ab Apoſtolo, ſic accipiantur, ut uiſibiliter ſemel tantum Chriſti corpus in ara crucis oblatum fuiſſe dicatur, eo genere oblationis, quo inſpectante populo uniuerſo mortem pro nobis oppetere dignatus eſt, quodq́ꝫ deinceps eiuſdem generis alia oblatio non ſit expectanda. nam neq́ꝫ neceſſaria eſt, cum ad redimendum genus humanum uniuerſum, ad abluendos omnes à peccatis, ad ſanctificandos, ad iuſtificandos omnes, una illa hoſtia
Romano. 6. abunde ſuffecerit, Dei uerbum ſit. Certum enim eſt & indubitatum, quod Chriſtus reſurgens à mortuis iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur, quod enim mortuus eſt, peccato mortuus eſt
In libro. car. ſemel. Sed ſi ita hæc uerba interpreteris, ut incruentum illud ſacrificium, (ſic enim nõ à Gregorio modò Nazanzeno, uerùm & à patribus in ſacroſancto concilio Epheſino congregatis appellari legimus) in quo memoria fit & repræſentatio ſacrificij pro nobis in cruce peracti per Pontificem noſtrum dominum Ieſum Chriſtum, illud in Eccleſia deinceps amplius non eſſe celebrandum exiſtimes, tuũ eſt hoc uerbum o ſathana, qui per impium Caluinum, & eiuſdem farinæ non paucos alios id populo perſuadere conaris, non eſt Dei uerbum. nunquam enim Spiritus ſanctus, quo ſuggerente Paulus hæc ſcripſit, ſic ea uerba intelligi uoluit, cuius rei, ne cæteros commemorem, uel ſolus Ioannes
Homilia 17. Chryſoſtom⁹ Pauli Germanus interpres, locuples
teſtis

teſtis eſſe poteſt, qui ſcribens in illud caput ad Hebræos: Quid ergo nos, inquit, nonne per ſingulos dies offerim⁹? offerim⁹ quidē, ſed ad recordationē faciētes mortis eius, & una hæc eſt hoſtia, nō multæ. Quomodo una eſt, & nō multæ? quia q̃d ſemel oblata eſt, oblata eſt in ſancta ſanctorum. Hoc aūt ſacrificiū exemplar eſt illius, idipſum ſemper offerimus, nec nunc quidem aliū agnum, craſtina aliū, ſed ſemper eundem ipſum. Proinde unum eſt hoc ſacrificium hac ratione, alioqui quoniam in multis locis offertur, multi Chriſti ſunt? nequaquam, ſed unus ubiq; eſt Chriſtus, & hic plenus exiſtens, & illic plenus, unum corpus: ſicut enim, qui ubiq; offertur, unum corpus eſt, & non multa corpora, ita etiam unum ſacrificium. Pontifex autem noſter ille eſt, qui hoſtiam mundantem nos obtulit, ipſam offerimus & nunc, quæ tunc oblata quidem conſumi non poteſt. Hoc autem, quod facimus, in com- *Luc. 22.* memorationem quidem fit eius, quod factum eſt: hoc enim facite, inquit, in meam commemorationem, non aliud ſacrificium, ſicut pontifex, ſed id ipſum ſemper facimus, magis autem recordationem ſacrificij operamur. Quid dici potuit clarius, ad quotidiani ſacrificij noſtri rationem explicandam, et ad Pauli, uel ſpiritus ſancti potius per Paulum loquentis ſententiam explanandam? Primùm diſcrimen oſtendit inter ſacrificium, quod offertur à nobis in altari quotidiè, & quod in cruce ſemel

eſt oblatum à Chriſto, nunquam ad eundem modũ amplius offerendum, quòd illud in mortem oblatum ſit, hoc fiat in mortis recordationem. Deinde eandem hanc & illam hoſtiã eſſe demonſtrat: idem enim uerum & uiuum corpus immolatur in altari, quod ſemel in ara crucis fuit immolatum, quamuis immolationis ueritas eaden non eſt. Propterea ſacrificium hoc uocat exemplar illius, quod in cruce peractum eſt: ibi enim uerè oblatus, uerè paſſus, uerè mortuus eſt Chriſtus, hic nihil aliud, quàm eorum, quæ ibi acta ſunt, ſit repræſentatio. Docet ad extremum, quicquid eius facit Eccleſia, eam ex Chriſti præcepto facere, qui, quod ipſe corpus ſuum in mortem ſemel obtulit, à nobis in ſuæ mortis recordationem iugiter offerri iuſſerit: uerùm hac de re paulò pòſt pluribus diſſeremus. Nam nunc ideo tantum iſta commemorare uiſum eſt, planum ut omnibus faceremus, non eſſe ſtatim tanquam Dei uerbum accipiendum, quicquid è ſcripturis in prauum aliquem ſenſum detortum profertur. Scriptura fuit ea quoq;, quam contra Chriſtum ipſum, tentans eum, ſathanas adduxit: Angelis ſuis mandauit de te &c. Sed quo ipſe ſenſu produxit, non Dei, ſed ipſius fuit ſathanæ uerbum, qui ſic transfigurat in angelum lucis: non eſt magnum, ſi miniſtri eius transfigurentur uelut miniſtri iuſtitiæ: non eſt magnum, ſi fuerunt ſemper, & ſunt etiam nunc pſeudoapoſtoli, & operarij ſubdoli, transfigurantes

Pſalm. 90. & Matthe 4.

2. Corint. 11.

gurantes ſe in apoſtolos Chriſti. etiam ante natum Chriſtum, non niſi ſub uerbi Dei prætextu ſathanas per pſeudoprophetas populū ſeducebat. Quoties enim id apud prophetas legimus de illis dictum, quod currebant, cum eos non miſiſſet dominus: quod ſubinde uociferabantur, uerbū domini, os domini loquutum eſt, hæc dicit dominus: cum tamen hæc dominus loquutus nō eſſet, quæ ipſi diceret. Iam qui Galatis aliud annunciabant, q̄ quod à Paulo acceperant, ſub Euangelij titulo doctrinā ſuam populo uendítabant: ſic enim ad eos Paulus loquitur: Miror, quod ſic tā citò tranſferimini ab eo, qui uos uocauit in gratiā Chriſti, in aliud Euāgelium, quod non eſt aliud: niſi ſunt aliqui, qui uos conturbant, & uolūt cōuertere Euangeliū Chriſti. quem locū enarrās Ioannes Chryſoſtomus: Huiuſmodi, inquit, diaboli fraus eſt, haud quaquam nudos proponere laqueos, quibus uenetur homines. Etenim ſi dixiſſent, deſciſcite à Chriſto Galatæ, uitaſſent eos uelut impoſtores & corruptores: nunc uerò ſinentes eos in fide manere, & interim fraudi prætexentes Euangelij nomen, impunè ſummaq; audacia perfodiebant domum, uidelicet ijs, quæ dixi, obtentis uelamentis, per hæc nomina celantibus parietum perfoſſores. Quoniam igitur illi ſuam impoſturam appellabant Euangeliū, ipſe etiam aduerſus nomen repugnat &c̄. Quid? an tibi non uidetur ijs uerbis eos graphicè depingere, qui

Hiere 23.24. 27. & 29.

Galat. 1.

Euangelium, qui Dei uerbum hoc noſtro ſeculo ſic ſibi ſolis arrogauerũt, ut eius poſſeſsione Chriſtianos omnes excluderent, adeò, ut niſi Lutheri quis amplectatur impoſturam; (hãc enim bona pars eorum, qui diſceſſerunt ab Eccleſia, uocat Euangelium) Chriſtianũ cenſeri nolint; quamlibet is Chriſti ſe doctrinam & eius Apoſtolorum ſequi profiteatur, & prę ſe ferat. Quibus nos rectè cum Paulo

1. Corinth. 14 dicere poſſumus: An à uobis Dei uerbum proceſſit, aut in uos ſolos peruenit? Sed expendamus nũc & hanc ſcripturam, cuius gratia iam alias aliquot excuſsimus. Scriptum eſſe aiunt: Bibite ex hoc omnes. Hunc ſi ſenſum eſſe uis, ut, quibus hoc dictum eſt, non licere putes ſacerdotibus, aut conficere, aut offerre, aut oblatione facta Chriſti corpus & ſanguinem ſumere, niſi ſub utraq; ſpecie: Dei uerbum eſt, quod obuijs, quod aiunt, ulnis reuerenter amplectimur. Sic enim Chriſtus inſtituit, ſic una ſancta, catholica, apoſtolica ſemper obſeruauit Eccleſia: neq; faciet unq̃, ut iſtud Chriſti mutet inſtitutum. Sin aũt illud ex ijs uerbis colligere conaris, quod eis tanq̃ Chriſti præcepto cuncti cõpellantur ad utriuſq; ſpeciei cõmunionem, quòd aliter ſaluo eſſe nemini liceat, tuum eſt hoc uerbum o ſathana, qui per hanc uiam & opinionum, & animorum in Eccleſia Dei diſsidium excitare conaris, nõ eſt uerbum Dei. Legant, quę præcedunt uerba, totus ille loc⁹ accuratius expendat, et cuiuis erit perſpi-

ſpicuum, cum in domo Simonis leproſi, ubi paſcha cũ diſcipulis ſuis Chriſtus mãducauit, & alij quoq; nonnulli fuerint, neminem tamen in illa cœna prę-ſentem adfuiſſe, præter duodecem apoſtolos, ac ſolis illis hæc uerba dicta eſſe. Dicit Matthæus: Veſpere autem facto, diſcumbebat cum duodecem diſcipulis. Dicit Marcus: ueſpere autem facto, uenit cum duodecem. Dicit Lucas: Et cum facta eſſet hora, diſcubuit, & duodecem Apoſtoli cum eo. Putas ne temere factum eſſe, quod numerus iſte duodecim, ita diligenter ab omnibus Euangeliſtis expreſſus eſt? Præuidebant illi Spiritu ſancto pleni futuros nouiſsimis temporibus, qui ex uerbis ipſorum tanquam à Chriſto præceptum eſſe defenderent, quod ab ipſo præceptum eſt nunquam: atq; ideo in exprimendo numero tam cauti fuerunt & diligentes, ad ſolos ut duodecem Apoſtolos, quos etiam tum ſacerdotes inſtituit Chriſtus, uerba hæc pertinere demonſtrarent, ut illi neceſſariò ſumerent ſacris operantes: cæteri uerò, quin & illi ipſi extra ſacrificium Euchariſtiam ſub utraq; ſpecie ſumendi, nulla eſſent neceſsitate adſtricti. Quamobrem nihil adferunt iſti ad inſtitutum ſuum probandum ex eo loco, ubi cęna domini deſcribitur. Nam quod præceperat Chriſtus, id ab apoſtolis factum eſt, atteſtante Marco, quod biberunt ex eo omnes: & ſic etiam nunc ab ijs, qui ſacris operantur. Intellexerunt hoc, qui ante centum annos uetuſtum Eccleſię

Cap. 26.
Cap. 14.
Cap. 22.

 morem,

morem, quo ſub altera tantum ſpecie communicatur, mutantes, priuata ſua authoritate ſibi calicem uſurparunt, ex ijs uerbis, bibite ex hoc omnes, errorem ſuum confirmari non poſſe. Quamobrē ad adſtruendum illum, uerba potius Chriſti, quæ ſunt apud Ioannem, producenda putauerunt: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis ſanguinem eius, nō habebitis uitam in uobis: quæ tamē uerba, qui triginta ijs annis prodiderunt, de ſpirituali non de ſacramentali manducatione intelligi uolunt. Quæ etiamſi de ſacramētali manducatione accipiantur, ſicut accipi rectè poſſunt de utraq;, tamen in toto illo capite neq; calicis, neq; uini fit ulla mentio, magis ut ad receptū Eccleſiæ morē, quàm ad iſtorum errorem probandum facere uideantur. Quamobrē non modo nullum præceptū, ubi dari iuſſerit, ſed nec exemplū, ubi dederit ſub utraq; ſpecie Chriſtus alijs, quàm Apoſtolis, quiſquā in ſcripturis reperiet: cum oſtendi contrà poſſit à nobis, qui nō erant ex apoſtolorum numero, duobus illis in Emaus euntibus hoc ſacramentū ſub altera tantum ſpecie datum eſſe. Nā quem illis fregerat panē Chriſtus, nō ſimplicē panem, ſed ſacramentū fuiſſe corporis & ſanguinis Chriſti, teſtantur uno ore Chryſoſtomus, Auguſtinus, Beda, Theophilactus. Quin et Hieroſolymis uni⁹ tantū ſpeciei cōmunionem in uſu fuiſſe, ex ijs, quæ de fractione panis in actis Apoſtolorum ſcripſit Lucas, diſcimus. Totū

Ioannis 6.

Lucæ 24.

Homil. 17 in Matthæum

Lib. 3. de conſenſione Euāgelij. Cap. 25.

In Lucā lib. 6

præterea

præterea Ioannis Caput ſextum, ſicut paulò ante cōmemorauimus, nullam neq; calicis, neq; uini facit mentionem, nec obſcurè indicat, ſufficere ſolam ſpeciem panis, cum dicit qui manducat panē hunc, uiuet in æternum. Quod ſi ſpectes figuras, quibus hoc ſacramentum in lege fuit præſignatum, agnum illū paſcalem, & manna, quod de cœlo iudæis fuerat ſuppeditatū, figuram illius geſsiſſe reperies: de ijs comedebant omnes, de liquore, uerbum nullū: quin illud in Leuitico potius legitur, quę libamina iuxta ritum illius temporis oblata conſiſtebant in liquidis, in uſum ſacerdotum omnino ceſsiſſe: neq; ſibi portionem eorum aliquam offerentes laicos uſurpaſſe: ut hęc quoq; figura ad eum, quem retinet Eccleſia catholica, morem confirmandum pertinere uideatur: ad quem abrogandum non modo nihil profertur è ſcripturis, uerum etiam ex ijs ſanè intellectis cuiuis perſpicuum eſſe poteſt, utranq; ſpeciem ab ijs tantùm, qui ſacris operantur, alteram extra ſacrificium ab omnibus rectè ſumi. Quid ergo queritaris o Sathana præceptū Chriſti uiolari, quod hac quidem de re nullum eſſe conſtat? Quid ſi ille ipſe, quo tu quaſi flabello quodam uſus es ad iſtos in Eccleſia Dei uentos et tempeſtates excitandas, cuius opera tam multos à Chriſto, & à corpore eius Eccleſia ſegregaſti, teſtimoniū contra te feret, nihil eſſe de utraq; ſpecie ſumēda à Chriſto pręceptum? Lege, quæ ſcripſerit ad Bohæmos nondū in

In Lucam Actuum 2.

Exodi 12.

Exodi 16.

Leuitici 4. 6. & 16.

in reprobum ſenſum datus, hæc illius uerba reperies: Quoniam pulchrum quidem eſſet utraꝗ; ſpecie Euchariſtiæ uti, & Chriſtus hac in re nihil tanquam neceſſarium præcepit, præſtaret pacem & unitatem, quam ubiꝗ; Chriſtus præcepit, ſectari, quàm de ſpeciebus ſacramenti contendere. Lege, quæ ſcripſit idem in Euchariſtiæ declaratione: Nõ dixi, inquit, neꝗ; conſului, neꝗ; eſt intentio mea, ut unus, aut aliquot Epiſcopi propria authoritate alicui incipiant utramꝗ; ſpeciem porrigere, niſi ita conſtitueretur & mandaretur in concilio generali: ſic ille, non prorſus adhuc odio erga Catholicam Eccleſiam excæcatus. Sed & poſtquam argumenta illi per te Sathana ſuppeditata ſunt, quibus ſacroſanctum miſſæ ſacrificium euertere, atꝗ; ita redemtionis noſtræ per Chriſtum in cruce factæ memoriam omnem abolere penitus conaretur, ſcripſit ijs uerbis in libro, qui de formula Miſſæ inſcribitur: Si quo caſu concilium ſtatueret, minimè omnium nos uellemus utraꝗ; ſpecie potiri, immò tunc primùm in deſpectum concilij uellemus aut una, aut neutra, & nequaquam utraꝗ; potiri, & planè eos anathema habere, quicunꝗ; authoritate talis concilij potirentur utraꝗ;: hęc iuratus ille tuus, æſtro tuo percitus. In cuius ſcriptis, ut facilè mendacem agnoſcere liceat, uix ulla pagina reperitur, in qua ſecum ipſe non pugnet. Cum itaꝗ; ſcripturæ pro recepto magis Eccleſiæ more, quàm contra illum facere

cere uideantur, cauſæ nihil eſt, quamobrem tanta contentione calix nunc exigatur. Sed fuit, aiũt, eius uſus in primitiua Eccleſia. fuit, ſed non in uniuerſa. Dedit utramq; ſpeciẽ Corinthijs Paulus, dedit alteram tantùm Hieroſolymitanis Iacobus. Qua de re nullũ extabat Chriſti prçceptũ: abundabat unuſquiſq; in ſenſu ſuo. Etiam infantulis mox, ut lauacro regenerationis ſanctificati ſunt, Euchariſtia dabatur in Eccleſia primitiua: ſicut ex Dionyſio Areopagita, Cypriano, Auguſtino, Innocentio & Zozimo pontificibus abundè liquet. Neq; id ſine obtentu uerbi Dei fiebat, nam ſiue illud proferas, bibite ex hoc omnes, ſi ad alios etiã, quàm ad quos dictum eſt Apoſtolos, referendum exiſtimas: ſiue illud: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis ſanguinem eius, non habebitis uitam in uobis: utrumq; æquè ad paruulos, atq; ad adultos pertinere uidetur. Nam qui dicit omnes, neminem excludit. Excluſi ſunt nihilominus infantes ab utriuſq; ſpeciei, uel potius ab ipſius corporis & ſanguinis Chriſti ſacramentali participatione: neq; tñ quiſquam eſt ex nouatoribus iſtis, qui propterea cœlum terræ miſcendum putet. Quid autem cauſæ eſt, quam ob rem, qua authoritate fecit Eccleſia, ut ab omni ſacramentali Chriſti corporis manducatione paruulos excluderet: ut eadem authoritate nõ liceat illi iuſtis & grauib⁹ ex cauſis, nõ ab ipſius Chriſti corporis & ſanguinis, ſed à ſpeciei tantùm

Eccleſiaſticæ Hierar. ca. 7.

Tractatu de lapſis.

Epiſt. 107. et de peccat. meritis et remiſſione, li. 1. c. 20 & contra Iulianum, lib. 3. ca. 11. & contra Pelagianos, Hippognoſticon li. 5. epiſtola 26.

alterius uſu eos,qui ſacris non operarentur, arcere,cum ſub una æquè ſit integer Chriſtus, atq; ſub utraq;: neq; ſit in ſpecie ſalus,ſed in eo, qui ſub ſpecie continetur,domino noſtro Ieſu Chriſto : extra
Actorum 4. cuius nomen aliud non eſt,in quo nos fieri ſaluos oporteat : neq; uel de altera , uel de utraq; ſpecie extra ſacrificium ſumenda Chriſti præceptũ extet ullum,uerùm Eccleſiæ poteſtas conceſſa ſit, quod ratio temporis poſtularet,ea de re ſtatuẽdi. Quanquam & eius rei licet exempla proferre, ubi, cum ratio poſtulabat,non modò uentum eſt ſine peccacato cõtra Dei præceptum, uerumetiã illud ipſum
Geneſis 17. Exodi 20. ſine expreſſo Dei mandato eſt abrogatũ.Circumciſio & ſabbatum quin à Deo præcepta ſint, inficias ire poteſt nemo,& tamen etiam ſub lege, & circũ
Ioſue 5. 1.Macchab.2. ciſio in deſerto,& ſabbati ſãctificatio, bello ingruente,ſine peccato fuit à Machabęis intermiſſa:quin etiam utrunq; fuit paulò pòſt, quàm Chriſtus fuit mortuus,Eccleſiæ authoritate abrogatũ, nõ quod utrũq; obſeruare malũ eſſet,ſed quod ſolicita de ſalute noſtra mater Eccleſia nihil nobis cũ Iudæis eſſe cõmune uoluit.Sed ad noſtra ſacramenta ueniamus.Nonne Chriſtus formam baptiſandi præſcri-
Matth. ulti. pſit? In nomine patris & filij & ſpiritus ſancti: formam tamen hanc Apoſtolos nõ obſeruaſſe legimus,
Actorum 8. quos in ſolius Ieſu nomine baptiſaſſe ſcribit Lucas: neq; tamẽ uociferabatur quiſpiam,Chriſti inſtitutionem uiolari,cõtraq; pręceptũ eius ueniri. Quod

apertius

apertius certè eſt de hoc ſacramento, q̃ de Euchariſtia ſub utraq; ſpecie ſumẽda. Poſtulabat hoc illorum temporum ratio, ut Ieſu nomen, & eius uirtus quàm maximè inculcaretur fidelium mentibus: tum & illud intelligebatur, quod ſolius huius nominis appellatio, totius eſſet trinitatis confeſsio, ſicut à Baſilio ſcriptum, & ab Ambroſio legimus repetitum. Quare non hoc ipſum cogitatur in alterius ſpeciei ademptione, quãdoquidem unius ſumptio, totius eſt Chriſti communicatio? Factum eſt tamen poſtea, ut quam Chriſtus præſcripſit formam, ad eam Eccleſia redeũdum eſſe putaret. Deinde uerò, nonne præceptum à Chriſto uidetur, prius ut doceantur, qui baptiſandi ſunt? Eũtes, inquit, docete omnes gentes, baptiſantes eos. Et alio loco: Qui crediderit & baptiſatus fuerit, ſaluus erit: uelle uidetur, ut fides, quæ ex auditu eſt, baptiſmum præcedat? His ſcripturæ locis urgent maximè Anabaptiſtæ, clamant & ipſi, uiolari præceptũ Chriſti baptiſandis paruulis, qui doceri non poſſunt, & tamen ab ijs, qui malunt Euãgelici q̃ Chriſtiani uocari, quod cuiuſuis potius, q̃ Chriſti Euangelium amplectuntur, illi ipſi Anabaptiſtæ pro hæreticis habentur: neq; uidetur eis, (& quidem rectè: nam hac in parte cum Eccleſia ſentiunt) quicquam fieri contra Chriſti præceptum baptiſandis paruulis, cum ad ſolos adultos hæc uerba pertineant. Iam uerò, quid eſt baptiſare? Nonne immergere? & in aquã deprimere?

Ad Amphilochium, ca. 12.
Lib. 1. de ſpiritu ſancto, cap. 3.

merc: quem immergendi ritũ religioſe tenuit, & ad poſteros etiam tranſmiſit Eccleſia primitiua: neq́ tamen continuauit poſteritas. Quanta autem religione mos hic in Eccleſia primitiua fuerit obſeruatus, uel ex eo colligi poteſt, quod cũ Clinici, hoc eſt, lecto propter ægritudinẽ decumbentes aſpergi ſiue perfundi cæpiſſent, dubitatũ eſt de perfuſione illa, quæ nunc etiam in uſu eſt, utrũ pro baptiſatis habendi eſſent, qui perfuſi tantum ſiue aſperſi fuiſſent. Quam dubitationẽ diſcutiens Cyprianus, nihil referre ſcripſit, perfunderent ne an mergerent: quòd in ſacramẽtis ſalutaribus, neceſsitate cogente, & Deo ſuam indulgentiã largiente, totũ credentibus conferunt diuina compendia. nõ putauit ille diuinam benignitatem externis rebus alligatã eſſe, ſed fide potius excipi cœleſtem munificentiã. Ecce in uno baptiſmi ſacramento, quàm multa mutata ſunt, non dicam contra præceptum Chriſti, ſed, quod negari certè non poteſt, cõtra ſcripturæ uerba, nullos tamen ea res in Eccleſia Dei motus peperit, neq́ eſt aliquis, qui tria uerba cum quoquam hoc nomine cõmutanda eſſe putet. Quæ (malum) eſt hæc amentia, quod de ſpeciebus, in quibus non eſt ſalus, tanta eſt altercatio, cum tamen neq́ recẽs, neq́ perpetuũ ſit hoc Eccleſiæ de utraq́ ſpecie ſumenda interdictũ. Ante mille & centum annos in Epheſino concilio, q̃d eſt unũ ex quatuor illis, quę tanq́ quatuor Euangelia à Chriſtianis omnib⁹ recipiun-

cipiuntur, decretum fuit, ut ſub ſpecie panis tantũ à laicis Euchariſtia ſumeretur, inde traxit etiã nomen laica communio: cuius & in Sardicenſis & in Agatenſis concilij decretis fit mentio. Decretũ autem illud fuerat propter abolendam hæreſim Neſtorij, qui ſub ſpecie panis carnem ſine ſanguine, hoc eſt, cadauer: ſub ſpecie uini ſanguinẽ abſq; carne, hoc eſt, cruorem contineri blaſphemabat, hic error durat etiam nunc. Scimus enim utriuſq; ſpeciei uſum permiſſum à Paulo tercio pontifice quibuſdam, cętera catholicis, hac uero ſola in re ab Eccleſia ſegregatis, fuiſſe, modo confiterentur, ſub ſpecie panis corpus & ſanguinem: ſub ſpecie uini ſanguinem & corpus contineri. Quorum ſacerdotes cum deliberandi ſpacium ſibi dari petiuiſſent, poſtridie in templis populum è ſuperiore loco admonuerunt, dixiſſe Chriſtum accepto pane: hoc eſt corpus meum, non addidiſſe, & ſanguis: accepto uerò calice, hic eſt ſanguis meus, non addidiſſe, & corpus: hominẽ uerò uelle, ut dicatur: hoc eſt corpus & ſanguis, hic eſt ſanguis & corpus. Quæſiuerunt deinde, utri magis credendum ſit: Chriſto ne Deo, deiq; filio, an homini? magnoſq; motus excitarunt, atq; irritos pontificis conatus in reducendis illis ad unitatem Eccleſiæ fecerunt. Non uidetur autem hic error eſſe diſſimilis errori Lucianiſtarum, qui cum legerent, uerbum eſſe caro factum, negabant animam in Chriſto fuiſſe, quòd nudè

ſcriptum eſſet: uerbum caro, non autẽ, caro & anima factum eſt. Quos reprehendens Epiphanius: Ecce, inquit, dicit ſcriptura: formauit Deus hominem, & non dixit: fecit ipſi epar, aut pulmonem, aut cor, aut uenas, aut neruos, aut alia, quæ ſunt in corpore. Per hoc intelligimus, unum quid eſſe, ex toto fabrefactum hominem ipſum, eò quod non particulatim compoſitionem totius animalis ſcriptura explicat. Porrò ſublata cauſa, nõ multò pòſt ceſſauit hoc interdictum, & utraq; ſpecies uſurpari rurſus cæpit. Qua tamen in re non idem apud omnes mos obſeruabatur: quòd apud alios utriuſq;, apud alios alterius tantum ſpeciei fuit uſus, donec ad Gregorij tertij põtificis Romani tempora uentum eſt: quo ad Eccleſiæ gubernacula ſedente, Germania Chriſti recepit Euangelium, ac ducẽtis poſt annis Polonia, & ſuccedente tempore nonnullæ ſeptentrionales aliæ nationes: apud quas uini uſus prorſus fuit incognitus. Nam & in Germania non multo amplius quàm trecenti anni interceſſerunt, cum excoli uineæ cæptæ ſunt: quæ tamen & ipſa nõ ubique uini ferax eſt. Apud nos uerò nunc quidem frequentior, parentũ uerò noſtrorum & auorum memoria rarus & perexiguus uini fuit uſus, ac minor etiam, quo tempore primùm noſtris maioribus Euangelij lumen affulſit. Hoc itaq; Gregorio tertio Eccleſiæ uniuerſali præſidente, ante octingentos plus minus annos tacito quodam populorum

Epiphan. in Ancora.

rum

rum omnium conſenſu,utriuſq; ſpeciei communio uidetur abrogata. Nam qui uino abundabant,cum alios nuper ad Chriſti fidem conuerſos propter uini penuriam utraq; ſpecie uti non poſſe uiderent, ne quid ea res pareret offendiculi, quòd non unus & idem apud omnes ritus obſeruaret, in hoc præſertim ſacramẽto,quod propriè ſymbolum eſt unitatis, ab utriuſq; ſpeciei uſu abſtinendum ſibi eſſe putauerunt, altera tantùm contenti. Ac durauit hæc ſub una tantum ſpecie communicandi conſuetudo ſine cuiuſquã interpellatione uſq; ad tempora Concilij Conſtantienſis,quod fuit habitũ ante annos centũ triginta ſex, in quo etiam pręſentes adfuerũt ex Prouintia noſtra Andreas Poſnanieñ, & Nicolaus Ploceñ Epiſcopi. Ibi primum exorti ſunt, qui dicerent, populum ſub utraq; ſpecie, etiã ſumpto prandio, uel cæna ſuſcipere Euchariſtiam debere. Qua de re cũ eſſet ad patres Concilij relatũ, qui ex toto orbe cõuenerant,uiri ſacrarum literarũ peritiſsimi,poſt maturam deliberationẽ habitã,decretum eſt: quod conſuetudo ab Eccleſia & ſanctis patrib⁹ rationabiliter introducta cõmunicandi populum ſub una ſpecie tantũ,& diutiſsimè obſeruata, habenda eſt pro lege, quã non licet reprobare, nec ſine Eccleſiæ auctoritate pro libito mutare, quodq; dicere, q̃d hanc conſuetudinẽ obſeruare ſit ſacrilegum aut illicitũ, cenſeri debeat erroneum,& pertinaciter aſſerentes oppoſitũ,tanq̃ hęretici ſint arcendi.

Seſſione 13.

Seſsione 30. arcendi. Decem & ſeptem annis póſt, habitum eſt aliud Concilium Baſileæ, in quo cum itidem de utraq; ſpecie diſceptaretur, decretum eſt et declaratum, quod fideles laici communicantes, & non cõficientes, non aſtringantur ex præcepto domini ad
Matthæi 28. ſuſcipiendam Euchariſtiam ſub utraq; ſpecie: ſed Eccleſia, quæ regitur ſpiritu ueritatis, & cum qua Chriſtus eſt uſq; ad conſumationem ſeculi, ordinare habet, quomodo ipſis non conficientibus miniſtretur, prout pro reuerentia ipſius ſacramenti, & ſalute fidelium uiderit expedire. Siue autẽ ſub una ſpecie, ſiue ſub duplici quis communicet, ſecundum ordinationem ſeu obſeruantiam eccleſiæ, proficit dignè communicantibus ad ſalutem. Nec ullatenus ambigendum eſt, quod non ſub ſpecie panis caro tantum, nec ſub ſpecie uini ſanguis tantum, ſed ſub qualibet ſpecie eſt integrè totus Chriſtus. Laudabilis quoq; conſuetudo communicandi laicum populum ſub una ſpecie ab Eccleſia & ſanctis patribus rationabiliter introducta, & hactenus diutiſsimè obſeruata, & à doctoribus diuinæ legis, ſacrarum ſcripturarum atq; canonum multam peritiam habentibus iam à longæuo tempore comendata, pro lege habenda eſt, nec alicui licitum eſt, eam reprobare, aut ſine autoritate Eccleſiæ ipſam immutare. Ecce duorum Conciliorum decreta, quibus uſus hic Eccleſiæ ſub una ſpecie cõmunicandi confirmatus eſt: in quibus præſentes etiam adfuerunt

ex

ex hac prouincia noſtra Epiſcopi à Regno miſsi, qui Regni totius nomine ad ea, quæ ſunt in illis conſtituta, ſuum aſſenſum præbuerunt. Fingamus autem controuerſum adhuc eſſe, num aſtringamur ex præcepto domini, ad Euchariſtiam ſub utraq; ſpecie ſuſcipiendam? tibi ſic, mihi ſecus uidebitur. Quis erit contentionis huius noſtræ finis? Iudex aliquis ut ſit oportet. Poſtulari nunc à multis audimus concilium, atq; id liberum. Quæ potuerũt autem eſſe concilia magis libera, quàm hæc duo fuerunt in Germania congregata, in quibus ipſos etiam põtifices loco ſuo motos legimus? ut admiranda ſit eorum uel inſcitia, uel impudens comminiſcendi quiduis audacia, qui põtificia tyrannide calicem ademptũ populo uociferantur, cũ nõ modò nullum oſtendere queant pontificis alicuius de eo abrogando decretum, uerùm contrarium à nobis doceri poſsit. Nam poſt Epheſinum concilium, cũ interdicti cauſa ceſſaſſe uideret, ad intermiſſum ſub utraq; ſpecie cõmunicandi morem à Leone Pontifice popul9 inuitatus fuiſſe uidet. Sed iſti uerum an falſum dicant, nihil ſua referre putant, dũ pontifices quibuſcunq; confictis criminationibus exoſos populo reddant. Intelligit enim ſathanas, quod à Cypriano ſcriptum antea commemorauimus, gubernatore ſublato, facilius circa Eccleſiæ naufragia ſe graſſari poſſe. quamobrẽ hoc laborat per mẽbra ſua, ut illius authoritatem eleuet, ut ab illius obe-

Sermone 4. in quadrage.

Lib. 1. epiſt. 3

dientia homines abſtrahat. Cæterum quę tyrannis eſt,tueri concilij decreta, neq; permittere, quæ ſũt Eccleſię totius authoritate conſtituta,ut abſq; eiuſdem authoritate abrogentur? Si quæ per principẽ in comitijs de cunctorum regni ordinum aſſenſu conſtituta ſunt,cõtra eorum aliquid princeps ipſe uenerit, quàm durum id multis uidetur? Si uerò contraria conſtitutione aliqua,quod in maioribus regni comitijs ſumma uoluntate omniũ ſancitum eſt,id extra comitia ſolus ipſe, paucis in conſilium abhibitis,antiquare conaretũ,qui nõ ederentur clamores? qui motus non excitarentur? Et quod principi licere nolunt,id licebit monacho apoſtatæ, ut excæcatus erga monacham libidine,ac propterea ſurſum ac deorſum miſcere uolens omnia,tyrannidem hanc ſibi uſurpet,ut quę non de unius alicuius regni aut prouinciæ,ſed quæ de totius orbis Chriſtiani,de tot regnorum, prouinciarum, populorũ, nationum aſſenſu,doctiſsimis,grauiſsimis, ſanctiſſimis uiris in conſilium adhibitis in generali concilio,& eo quidem duplici conſtituta ſunt, ea priuata ſua autoritate,quid dicam authoritate, quã nullam habet,quin potius affectata tyrãnide quadam abrogare conetũ? Si quæ paulò grauior eſt cauſa,dicitũ hic eſſe Comitialis articulus, neq; principi fas eſſe putatũ,extra comitia quicq̃ de ea decernere; & de Euchariſtia ſtatuere,articulus eſt monachalis,ut ipſe cũ ſua Nonna decernat,num Conſtantienſis & Ba-

Baſilien. concilij decreta rectè ſe habeant nec ne? Quæ eſt,ſi non hæc eſt extrema dementia? tantam aut monacho apoſtatæ, aut rhetorculo alicui tyrannidē permittere?ut is mihi de conciliorum decretis,deuè ſanctorū patrū ſcriptis ferat ſententiā, ut hoc rectū, illud minus rectum, hoc amplectendum, illud reijciendum eſſe pronunciet? Certè ſi quis hoc de regni comitiorum ſtatutis facere tentaret,aut pro inſano haberetur, aut ſibi debitas pœnas non effugeret. Quid autem cauſæ eſt, cur ſanctior eſſe debeat comitiorum, quàm conciliorum authoritas?cur nō liceat in illa,quod licere uolunt in hæc? Dicat quiſpiam, legem in comitijs non rectè latam eſſe,ac ſuum iudicium omnium eorum, qui legem hanc ſanciuerunt in comitijs,iudicio anteponendum: neq; enim deerunt illi rationes, modo non prorſus ingenio ſit deſtitutus, quibus eam infirmare conetur. fortaſsis etiā contra uitā & mores corū,qui legem ſanxerunt, declamabit, uerè an falſò,non multū ſua intereſſe exiſtimans:neq; enim fuit maior unquam non modo dicendi, uerùm etiam mentiendi quiduis impunitas & licentia, quàm ſub iſto Euangelio, ut ita ſeditionem in populo concitet, num ferendus uidebitur? Scilicet, quod contra terræ alicuius comitia factum fuerit, nemo tolerandum putabit: quod uerò contra totius orbis comitia factum erit, id ferri poterit? Meritò commēdatur ab Euſebio præclara Platonis illa ſen-

Li.1. de Log.
Li.12. de præparatione Euangelica, cap.1.

tentia: Vobis quidem, inquit, ſi rectè conſtitutę ſũt leges, una certè lex erit præclariſsima, quæ iubeat, ne quis iuuenum quærere audeat, rectè ne, an contrà ſe leges habeãt, ſed uno omnium ore, unaq́ꝫ uoce rectè tanquam à dijs poſitas concedi præcipiat, nec ullo modo aliter pati quicquam à iuuenibus cogitari: ſenem autem, ſi quid excogitarit, principibus & æqualibus, nemine iuuenum audiente, referre. Ne quærere quidem uir ille ſapientiſsimus adoleſcentibus permittit, nũ Laconũ aut Cretenſiũ lex rectè ſe an contrà habeat; ſeni uerò non plus concedit, quàm ut principibus referat, quod ſi iuſtis & graues aliquas cauſas attulerit, per quos cõdita lex eſt, per eos aut declaretur, aut mutetur, aut prorſus abrogetur. Vult autem id à ſene fieri, nemine iuuenum audiente, quòd hęc ætas affectionibus magis, q̃ rationis magiſterio gubernari conſueuerit. Quam etiam ob cauſam Ariſtoteles humanæ quoq́ꝫ philoſophiæ minus eos idoneos auditores eſſe cenſet. Notum eſt illud quoq́ꝫ ex Neuij ludo: Percunctantibus enim, cædo, quî ueſtrã rempublicã tantam amiſiſtis tam citò? reſpondetur: Prouenicbant oratores noui, ſtulti adoleſcentuli: temeritas uidelicet eſt florentis ætatis, prudentia ſenectutis. Nunc non alij de conciliorum decretis iudicant, audacius ne, dicã an impudentius, q̃ oratores noui, ſtulti, adoleſcentuli. Qui ſimul ut locos alicuius cõmunes perlegerint, ſtatim ſe theologos pro-

profitentur, ac eiuſmodi theologos, ut non illud
modo, ſuper ſenes intellexi, uerũ & id quod proxi- *Pſal. 118.*
mè præcedit, ſuper omnes docentes me intellexi,
ſibi arrogare audeant, adeò uerũ eſt, quod prouer-
bio dicitur: Inſcitia confidentiam, eruditio cuncta- *Deutero. 32.*
cionem parit. Dicit ſcriptura: Interoga patrem *Luca 1.*
tuum, & anunciabit tibi, maiores tuos, & dicent ti-
bi: Et alio loco: Corda patrum conuertit in filios.
Nunc à filijs diſcunt parentes malè credere, aut ni-
hil credere, & corda filiorum in patres conuertun-
tur: quid eſſe poteſt magis abſurdum ac præpoſte-
rum? Laconum aut Cretenſium leges haberi Plato
uult tanquam à Deo ſancitas, ut neq; mutire quiſ-
quam contra eas audeat: & quæ citra omnem dubi-
tationem à Spiritu ſancto latæ ſunt, qui concilijs
præſidet, afflatuq; ſuo fouet ac uegetat Eccleſiam,
nec eam in errorem ullum labi permittit, non mo-
dò quærere de ijs, uerùm etiam eas conuellere & la-
befactare uelle, rerum imperito adoleſcenti licebit?
Atqui in temporalibus etiam legibus dicit Augu- *De uera reli.*
ſtinus: quamquam de ijs homines iudicant, cum *Cap. 31.*
eas inſtituunt, tamen cum fuerint inſtitutæ & fir-
matæ, non licebit iudici de ipſis iudicare, ſed ſecun-
dum ipſas: quantò magis id obſeruandum eſt in le-
gibus diuinis, cuius generis ſunt, quæ feruntur in
generali concilio legitimè congregato, ut ne cui-
quam de illis iudicium permittatur? Atq; hæc qui-
dem de utraq; ſpecie. Hortamur autem, oramus, &

per uiſcera miſericordiæ Dei obſecramus fideles omnes in prouincia noſtra conſtitutos, quandoquidem in hoc ſacramento uaria eſt & multiplex ſathanæ tentatio, fortiter ut illi reſiſtant: neq; enim aliud ille agit, quàm ut hac de ſpeciebus altercatione à Chriſto & ab eius corpore Eccleſia ſegreget homines, quòd ſegregatis facilè ſe cætera, quæ uelit, omnia perſuadere poſſe credit. Decet autem fideles omnes expendere, quod, ſicut in hoc ſacramento uerum eſt & uiuum Chriſti corpus, ſic qui uolunt illud ſumere ad uitam æternam, & non ad mortem æternam, eos & ipſos oportet eſſe Chriſti corpus. Conſiderent, quid ſit, quod agatur in hoc ſacramento: quid enim aliud, niſi, quod dicit Pau-
1. Corinth. 11. lus, mors domini annunciatur? Quare autem mor-
Ioannis 11. tuus eſt? ut filios Iſrael, qui erant diſperſi, cõgregaret in unum. Ipſe mortuus eſt ideo, ut congregaret. Tu propterea ſub utraq; ſpecie ſumendũ aſſeris, ut ſegreges, ut diuidas, ut diſpergas, quod ille precioſo ſanguine ſuo collegit? quid eſt, ſi hoc non eſt antichriſtum eſſe? quid hic eſt, niſi ſacramentum pietatis, niſi ſignum unitatis, niſi uinculum charitatis? qua tu frõte audes illud facere cauſam diſsidij, materiam diuiſionis, fomitem odij? Saltem ſigna ipſa attende, neq; aliud eſſe uelis, quàm quod per illa notatur. Neq; enim ſine cauſa Chriſt' in ſpecie pa-
1. Corinth. 10. nis hoc ſacramentum eſſe uoluit: unus enim panis, & unum corpus multi ſumus, qui de uno pane participamus.

ticipamus. Nos ergo deſignauit in hoc ſacramento Dominus, nos ad ſe pertinere uoluit, myſterium pacis & unitatis in hac menſa conſecrauit. Qui accipit myſterium unitatis, & nõ tenet uinculum pacis, non pro ſe myſterium, ſed contra ſe teſtimoniũ accipit: indignè enim ſumit, ac reus erit corporis & ſanguinis domini, occiſor Chriſti reputabitur, nec minus peccabit, quàm ſi Chriſtum ipſum crucifixiſſet, ſi ſanguinem eius fudiſſet. Ex multis granis unus efficitur panis, & nos ex multis membris efficimur unum corpus, corpus autem Chriſti. Hoc ergo corpus ſi lanias, ſi diuidis, quid aliud, quàm denuo flagellas, denuo crucifigis, denuo Chriſtũ interficis? qua crudelitate, quæ poteſt maior excogitari? Quamobrem iterum atq; iterum obteſtamur per eũ ipſum, cuius uiuum corpus in hoc ſacramẽto continetur, ut ab hac tanta crudelitate ſibi temperent, quin potius, quod mortis Chriſti beneficio facti ſumus omnes, id eſſe & permanere uelint. Fecit ille nos corpus ſuum, tradito pro nobis in mortem corpore ſuo, ſimus & permaneamus huius & quidẽ unius corporis membra. Erimus autẽ unius corporis membra ſub Chriſto capite, ſi nos ab Eccleſiaſtici ędificij compage auelli nõ permiſerimus, ſi idipſum omnes dixerimus, ſi nõ fuerint in nobis ſchiſmata, ſi in eadẽ fidei regula permanſerimus, ſi cũ alijs de rebus ad fidem pertinentibus, tum de hoc uenerabili ſacramento unanimes idem omnes ſenſeri-

1. Corinth. 11.

1. Corinth. 1.

ſenſerimus. Quamobrem nõ contendamus de ſpeciebus, in quibus nihil eſt, quod aliquid fiduciæ quiſquam collocet: in illo ſolo ſpes nobis eſt omnis defigenda, qui ſub ſpeciebus iſtis uiſibilibus inuiſibilis ipſe latet, uerèq; continetur. Neq; enim, quod uidemus, ſalutem nobis adfert, ſed quẽ oculis carnis huius cernere non poſſumus, quem ſola fide cõprehendere licet, dominus noſter Ieſus Chriſtus: qui ſub ijs, quæ uidentur, ſpeciebus inuiſibilis

Actuum 4. ipſe, & immortalis uerè continetur. Ipſe eſt & non alius, in cuius nomine nos omnes fieri ſaluos oportet. Qui cũ æquè ſit integer ſub una, atq; ſub utraq; ſpecie, quorſum attinet de ſpeciebus diſceptare, in quibus non eſt ſalus? Etiam atq; etiam nobiſcum reputemus, quid alijs acciderit, qui cum de utraq; ſpecie primùm inter ſe contendiſſent, Chriſtum ex utraq; paulò pòſt amiſerunt. Neq; enim credit iam bona pars eorum quicquam in hoc ſacramento, niſi merum panem, & merũ eſſe uinum, quæ quàm ſit horrenda blaſphemia, quis non intelligit homo Chriſtianus? Verum eſt, quod dixit quidã quamuis Ethnicus; Nimium altercando, ueritas amittitur. Amiſerunt illi ueritatem, amiſerunt Chriſtũ de ſacramento, dum altercationi ſtudentes magis, quàm dilectioni mutuæ: non credunt ueritati de

Matth. 26. ueritate ſui corporis diſertè dicenti: hoc eſt corpus meum. Huc perduxit miſeros priuatus ſpiritus, cui plus fidendum eſſe putauerũt, quàm ei, qui publicè

promiſſus

promiſſus & miſſus eſt Eccleſiæ uniuerſæ. Poſuerunt in cœlum os ſuum, & lingua eorum tranſiuit in terra. Quamobrem cum nullum Chriſti inſtitutum, nullum præceptum uideamus de calice cuiq; extra Miſſæ ſacrificium dando, cum Chriſtum etiã ipſum, & Apoſtolos abſq; calice ſub ſpecie panis tantùm Euchariſtiam dediſſe legamus, cum certò nobis perſuaſum ſit, nihilo plus ſub utraq;, quàm ſub una ſpecie contineri, ſub qua ęquè, ut ſub utraque integer Chriſtus accipitur, ac eadem gratia confertur, non altercemur cum inimicis crucis Chriſti, qui, quę pacificauit ille per ſanguinem cru- *Coloſ. 1.* cis, quæ per mortem ſuam congregauit, ea ſpargere conantur. non contendamus de ſpeciebus, ne, quod illis accidit, & ipſi Chriſtum amittamus, uerùm ad quod peruenimus, iuxta Pauli conſilium, *Philip. 3.* in eo permanentes, idem ſapiamus omnes. Ita futurum eſt, ut ipſi facti corpus Chriſti myſticũ, non ad mortem æternam corpus Chriſti uerum ſumamus, ſed ad uitã æternam. Verùm ad reliqua pergamus.

QVOD HOC SACRAMENTVM RECTE DICATVR SACRIFICIVM.

CAP. XLI.

INter omnia ſacramenta, nullum eſt hoc uno Euchariſtię ſacramento excellentius. Quam etiam ob cauſam à *Eccleſiaſtica Hierar. 3.* Dionyſio ſacramentũ ſacramẽtorũ, & hoſtia uocatur hoſtiarũ. Nam cũ

tria ſint,quibus ritè Deus colitur,fides,ſpes, charitas:baptiſmus fidei,ab eo enim fideles appellamur: Cõfirmatio ſpei,per illud enim erigit̃ ſpes nr̃a,tutore nobis dato ſpũ ſancto:Euchariſtia uerò charitatis eſt ſacramentũ,quòd in eo recolimus, quanta
Hiere,12. fuerit charitas Dei & dñi noſtri Ieſu Chriſti erga nos,cui dilectã animã ſuã dedit in manus inimicorum i ıorũ,ac ſemetipſum tradidit oblationẽ et ho-
Hebræ,9. ſtiam Deo patri pro nobis, ut ſanguine ſuo nos emundaret ab operibus mortuis:ac uiciſsim charitate erga tam piũ & beneficum ſeruatorem noſtrũ accendimur,omnia & facere,& pati parati,dũ gratos nos & memores tanti beneficij præſtare poſsimus.Quare quantò eſt excellentior charitas,quàm ſit fides & ſpes,tantò præſtat hoc ſacramẽtum alijs omnibus,quod nõ modo ſignificat,& confert gratiam,ſicut alia ſacramẽta,ſed eũ ipſum, qui fons eſt & largitor omnis gratiæ, uerè in ſe continet dñm nr̃m Ieſum Chriſtum.Intelligit hoc ſathanas,quod nullius ſacramenti uel dignitas maior eſt uel utilitas:proindè nuſq̃ etiã grauius,q̃ in hoc ſacramento fideles tẽtat,quod aut ſublatum ex omni hominum memoria,aut certè debito honore ſpoliatum, ac prorſus contemptum eſſe cupit. Quà tamen in re,ut paulò ante diximus,nihil agit feſtinanter, ſed illud molitur ante omnia, ut à Chriſto, & ab eius corpore Eccleſia ſegreget homines,quo ſegregatos facilius eò, quò cogitat, perducat. Itaq; primum

inijcit

inijcit altercationem de ſpeciebus, ut perſuadeat hominibus, non hoc amplectendum eſſe, quod uiſum eſt Eccleſiæ uniuerſæ, necꝫ illius, ſed priuato ſenſu ſcripturas interpretari oportere. Quod poſteaquàm obtinuit, iam reliqua minore negocio perſuadet. Nihil autem ęquè conatibus eius obſtat, atqꝫ iugis recordatio ſacrificij illius, quo ſemetipſũ patri ſuo cœleſti Chriſtus in ara crucis hoſtiã obtulit pro peccatis noſtris, uidet illius uirtuti ſe reſiſtere nequaqꝫ poſſe: quamobrem illud oppugnat maximè. Neqꝫ tamen apertè, uerum aſtutè prorſus & callidè prædicationem illius permittit, à repræſentatione tamen abſtineri prorſus uult, quòd ea ſublata, fore intelligit, ut prædicatio quoqꝫ ſuccedente tempore langueſcat. Quamobrẽ hic neruos ſuos omnes exerit: neqꝫ ſatis habet, omnia dixiſſe, quibus perſuadeat, nõ eſſe à Chriſto aut ſacerdotium, aut ſacrificiũ ullũ inſtitutũ, uerùm affingit Eccleſiæ multa, quaſi ea ſentiat & doceat de hoc tremendo ſacrificio, quæ ne cogitare quidẽ illi in mẽtem uenit unqꝫ. Quare quæ ſit Eccleſiæ hac de re ſententia, & q̃ multa, quàm falſò illi per membra ſua ſathanas impingat, de eo nonnihil differendũ eſſe putauimus. Illud itaqꝫ ſcire in primis oportet, quod cum diuerſæ ſint res, quarum per hoc ſacramentum admonemur, diuerſæ ſunt etiam illius appellationes. Nam quorũ admonemur, partim præterita ſũt, partim præſentia, partim futura. Admo-

nemur præteritæ Chriſti paſsionis, quæ fuit longè gratiſsimum Deo ſacrificium, quo nos ille Deo patri reconciliauit, pro peccatis noſtris morte ſua ſatiſfecit, ac non modò remiſsionem peccatorum noſtrorum nobis meruit, uerumetiam dignos nos fe-
Coloſſen. 1. cit in ſortem partis ſanctorum, dignos fecit, qui in filios eius & hæredes adoptaremur. Atq; hac ratione uocatur hoc ſacramentum ſacrificium. Sic
Lib. 2. epi. 3. enim à Cypriano dictum eſt: Paſsio Chriſti eſt ſacrificium, quod offerimus: uocatur etiam Euchariſtia, hoc eſt, gratiarum actio, quòd in hoc ſacrificio grata quadam recordatione proſequimur, cùm alia omnia, tum præſertim immenſum illud redemptionis noſtræ beneficium. Admonemur præſentis unitatis, quam hoc ſacramentum efficit, atq; ita uocatur σύναξις græcè, latinè communio: quòd per
Lib. 4. ca. 14. illud, ſicut à Damaſceno traditũ eſt, Chriſto communicamus, carnis eius & diuinitatis participes efficimur, ac ſicut cum illo, ita ipſi etiam inter nos unum reddimur, ut ſimus omnes unum corpus ſub
1. Corin. 10. uno capite CHRISTO, iuxta illud, quod à Paulo dictum eſt: unum corpus, unus panis multi ſumus, qui de uno pane participamus. Admonemur poſtremò eius, quod futurum eſt, quod ſicut in hoc ſacramento Chriſto coniungimur & eo fruimur, non in ſua, ſed in panis & uini ſpecie, ita poſteaq̃,
Hebræor. 13. qui non habemus hic manentem ciuitatem, uerùm
1. Petri 2. aduenæ ſumus & peregrini, ex huius uitæ diuerſo-
rio

rio in cœleſtem illam patriã, ad quam anhelamus, peruenerimus, non iam amplius per ſpeculum & in ænigmate, ſed facie ad faciem uidebimus eum, *1. Corinth. 13* ſicut eſt, atq; illius aſpectu ſaciabimur, iuxta illud *1. Ioannis 3.* quod ſcriptum eſt: Saciabor, cum apparuerit glo- *Pſalmo. 60.* ria tua: hac ratione uocatur uiaticum, quòd uiam nobis præbet eò perueniendi, quandoquidem in ſe uerè continet eum, qui uia noſtra eſt, dominũ no- *Ioannis 14.* ſtrum Ieſum Chriſtum. Qui etiam eſt oſtium illud, *Ioannis 10.* per quod ſolum, & non per aliud ad cœleſtem illã gloriam ingreſſus nobis patet. Vt autem intelligi poſsit, qua ratione ſacrificium uocetur, paucis nõ capitis noſtri ſomnia, neq; cordis noſtri uiſiones, uerùm quæ doctiſsimis, grauiſsimisq; uiris iam inde à tot ſeculis ea de re uiſa ſunt, enarrabimus. Inter quos cum principem locum teneat Auguſtinus, is, *Li. 10. de ciuitate Dei. ca. 5* ubi ſacrificium definit, in hæc uerba ſcribit: Sacrificium uiſibile inuiſibilis ſacrificij ſacramentum, id eſt, ſacrum ſignum eſt. Quoniam uerò erant ipſius quoq; ſeculo, qui nullum externum & uiſibile ſacrificiũ eſſe oportere in Eccleſia Dei dicerent, contra hos quoq; his uerbis loquitur: Qui uerò putant *Capite. 19.* hæc uiſibilia ſacrificia dijs alijs congruere, illi uerò tanquam inuiſibili inuiſibilia, & maiori maiora, melioriq; meliora, qualia ſunt puræ mentis, & bonæ uoluntatis officia: profecto neſciunt, hæc ita eſſe ſigna illorum, ſicut uerba ſonantia ſigna ſunt rerum. Quocirca ſicut orantes atq; laudantes ad eũ

dirigimus ſignificantes uoces, cui res ipſas in corde, quas ſignificamus, offerimus: ita ſacrificantes nõ alteri uiſibile ſacrificiũ offerendum eſſe nouerimus, quàm illi, cuius in cordibus noſtris inuiſibile ſacrificium nos ipſi eſſe debemus. Ac paulò pòſt de noſtro ſacrificio mentionem faciens: Verus, inquit, ille mediator, in quantum formam ſerui accipiens mediator effectus eſt Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus, cum in forma Dei ſacrificium cum patre ſumat, cum quo & unus Deus eſt, tamen in forma ſerui ſacrificiũ maluit eſſe, quàm ſumere, per hoc & ſacerdos eſt ipſe offerens, ipſe et oblatio, cuius rei ſacramentum quotidianũ eſſe uoluit Eccleſiæ ſacrificium, cũ ipſius corporis ipſe ſit caput, & ipſius capitis ipſa ſit corpus, tam ipſa per ipſum, quàm ipſe per ipſam ſuetus offerri. Huius ueri ſacrificij multiplicia uariaq́ſ ſigna erãt ſacrificia priſca ſanctorum, cum hoc unum per multa figuraretur, tanquã uerbis multis res una diceretur, ut ſine faſtidio multùm commendaretur. Huic ſummo ueroq́ſ ſacrificio cuncta ſacrificia falſa ceſſerunt. Ex ijs Auguſtini uerbis docemur, quale ſit hoc Eccleſiæ ſacrificium, de quo nunc diſſerimus. Eſt enim ſacramentum, hoc eſt, ſacrum ſignum illius, nunc quidem nobis inuiſibilis ſacrificij, quo Chriſtus in cruce ſemetipſum uiſibiliter obtulit hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis. Hoc eſt, quod apertius alio loco ſcribit idem Auguſtinus: Hebræi, inquit, in uictimis

Cap. 20.

Contra Fauſtum. li. 20. capite 18.

uictimis pecorum, quas offerebant Deo multis & uarijs modis, ſicut re tanta dignum erat, prophetiã celebrabant futuræ uictimæ, quam Chriſtus obtulit. Vnde iam Chriſtiani peracti eiuſdem ſacrificij memoriam celebrant, ſacroſancta oblatione & participatione corporis & ſanguinis Chriſti. Ac apertius etiam paulò pòſt diſcrimen oſtendit inter ſacrificia Iudæorum, & quod in cruce Chriſtus obtulit, & quod ex illius inſtitutione nunc offertur in Eccleſia: loquens enim de eo: Huius, inquit, ſacrificij caro & ſanguis ante aduentum Chriſti per uictimas ſimilitudinum promittebatur, in paſsione Chriſti per ipſam ueritatem reddebatur, poſt aſcenſum Chriſti per ſacramentum memorię celebratur. Quod ergo per figuras fuit ſignificatum & promiſſum & naturæ & legis tempore, hoc in cruce redditum, in altari nunc repræſentatur, & oculis noſtris ſubijcitur, ut iugis tanti beneficij ſit memoria. Sacrificia priſcorum figura tantum fuerunt & adumbratio quædam, in cruce uerè fuit in mortem oblata pro nobis uictima noſtra dominus noſter Ieſus Chriſtus: qui poſteaquam in cœlum aſcendit, nihil nunc aliud fit in Eccleſia, quàm illius oblationis, quæ in cruce facta eſt, memoria quædam & repræſentatio. Hinc intelligimus, quale ſit ſacrificiũ hoc, de quo nunc agimus. Eſt enim ſacrum ſignum, quo admonemur illius ſacrificij, quod non uidemus, quod in cruce ꝓ nobis peractũ eſt. Docemur Cap. 21.

præterea

præterea ex ijs,quæ ex Auguſtino adduximus, q̃d ita demum ſacrificium hoc uiſibile rectè Deo offertur, cum illius in cordibus noſtris inuiſibile ſacrificium ipſi facti fuerimus. Qua de re, qui fuit quadringẽtis plus minus annis Auguſtino poſterior, Amalarius Treuerenſis Archiepiſcopus ijs uerbis admonet: Illud intendendum eſt, inquit,in omnibus officijs immolationis, tali nomine cẽſendũ eſſe uiſibile altare,quale eſt cor offerentium.Quare falſum eſt, quod fingunt inimici crucis Chriſti,docere Eccleſiam,quod cerimonia Miſſæ ex opere operato ſine fide nos Deo reconciliet. Quin, quod à Bucero ſcriptum fuit aliquando, id docuit, docet, & docebit ſemper Eccleſia, quod Miſſa ex opere operato, id eſt, ex eo quod inſtitutum domini eſt, id,quod geritur, nõ ex opere operantis,hoc eſt, ex merito miniſtri prodeſt, ſed ijs,qui in illa communicant per fidem & charitatẽ.Hoc eſt,quod ex Auguſtino adduximus,ſacramentum quotidianum in cruce peracti ſacrificij eſſe ſacrificium Eccleſiæ, cũ ipſius corporis ipſe ſit caput Chriſtus,& ipſius capitis ipſa ſit corpus, tam ipſa per ipſum, quàm ipſe per ipſam ſuetus offerri. Quo in loco non obſcurè illud indicat, & Eccleſiam per Chriſtum, & Chriſtum offerri per Eccleſiã, quæ niſi capiti ſuo Chriſto fide ſit & charitate connexa, ex ea oblatione, cuius repræſentatio fit in altari,fructus percipi poteſt nullus. Sacrificium itaq; noſtrum nõ eſt aliud,

quàm illud, de quo dicit Paulus: Paſcha noſtrũ immolatus eſt Chriſtus. Nam quod Paſchæ nomine *1. Cor. 5.* non ſolum illa diei ſolennitas, uerùm & agnus ille ſignificatus fuerit, qui tũ iuxta ritum legis immolabať, & immolatus manducabatur, indicare uideť ille Marci locus: Vbi uis, ut eamus, & paremus ut *Cap. 14.* manduces Paſcha? Et alius apud Lucam: Venit *Cap. 22.* dies aſymorum, in quo neceſſe erat occidi Paſcha. Paſcha itaq; noſtrum eſt ipſemet Dei filius: hic eſt ille agnus, de quo dixerat Hieremias: Ego quaſi *Cap. 15.* agnus manſuetus, qui portatur ad uictimã: de quo prædixerat Eſaias: ſicut ouis ad occiſionẽ ducetur, *Cap. 53.* & ſicut agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & nõ aperiet os ſuũ. Hic eſt ille agnus, quẽ uenientẽ ad ſe quaſi digito Ioannes baptiſta demonſtrabat, dicẽs: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi: hic *Ioannis 1.* eſt ille agnus immaculatus, cuius precioſo ſanguine nos redemptos eſſe ſcribit Petrus: quẽ in Apo- *1. Petr. 1.* calipſi ab origine mundi occiſum eſſe legimus. *Cap. 13.* Quotquot enim ab origine mundi ſalutem conſequuti ſunt, quotquot deinceps etiam ad finem uſq; ſeculi ſalutem conſequentur, non per alium conſequuti ſunt, & conſequentur, quàm per agnum hũc pro nobis immolatum, qui peccata noſtra pertulit in corpore ſuo ſuper lignum. Agnus in- *1. Pet. 2.* nocens pro nocentibus, iuſtus pro iniuſtis fudit *1. Petr. 3.* ſanguinem ſuũ, crudelemq; & ignominioſam crucis mortem obiuit, atq; iſto corporis & ſanguinis

ſui ſacrificio mũdũ Deo recõciliauit. Hoc eſt illud ſacrificium, illud, inquam, unicum & ſingulare ſacrificium, quod adumbrabant, cuius figuram gerebant uaria illa patrum ſacrificia, quæ & naturæ & legis tempore fuerunt, incipiendo ab Abel iuſto, deinde per Noe, Melchiſedech, Abraham, ad ſacrificia legalia Aaron & filiorũ eius tranſeundo, quibus non aliud actum eſt, quàm ut fixum hoc in hominum memoria permaneret, quod à mundi exordio nulli ſalus aliter, quàm per huius hoſtiæ, quam illa ſacrificia figurabant, fiduciam contigerit. Sicut autem illa ſacrificia Deus patribus tradiderat, ut per ea magni huius, quod futurum expectabant, ſacrificij memoriam in animis ſuis renouarent, fidem confirmarent, & credendo atque orando fructum eius in ſe transferrent, ac per eorum oblationem Dei beneficia grata recordatione proſequerentur: ſic Eccleſiæ ſuæ Chriſtus mundam & ſalutarem ſui corporis & ſanguinis oblationem ſub ſpeciebus panis & uini commendauit, qua corporis eius in cruce pro nobis appenſi, & effuſi ſanguinis memoriam in animis noſtris ſubinde renouaremus, & fructum illius oblationis in cruce factæ perciperemus, eam nobis applicantes. Cæterum quod obijcitur ab inimicis crucis Chriſti, nuſquam præcepiſſe Chriſtum offerri, ſed manducari tantùm carnem, & bibi ſanguinem ſuum iuſsiſſe, ac idololatriam eſſe, extra uerbum et ſine uerbo cultus inſtituere. Si

uerum

uerum eſt;quod ab illis dicitur,ergo idololatra fuit Abel.Quod enim pręceptum habuit de ſuis primogenitis & eorum adipibus offerendis? & tamen dicit ſcriptura:Quod reſpexit Deus ad Abel, & ad munera eius. Idololatra fuit Noe:nam & ille quod præceptum,aut quod habuit Dei uerbum de altari ædificando,& holocauſtis in eo offerendis? Idololatra fuit Abraham,Idololatra fuit Iob,idololatræ fuerunt & alij nonnulli,quos obtuliſſe Deo ſacrificium,atque ea illi grata & accepta fuiſſe legimus. Quod dicere,quàm ſit abſurdum, quis eſt qui non intelligat? Quàm falſum autem eſt, idololatriam, & impium atq; ingratum Deo cultum eſſe, qui ſine certo & expreſſo Dei mandato ſit inſtitutus, tam falſum eſt,eum cultum, quem uocamus Miſſæ ſacrificium, ſine uerbo Dei & citra mandatum eius inſtitutum eſſe. Clarum enim eſt & apertum DEI uerbum, hoc facite in meam commemorationem. Quo non illud modò præcipit Deus,ut diſtribuatur ſacramentum corporis & ſanguinis eius, uerumetiam ut benedicatur ſiue conſecretur, ac deinde immoletur,immolatū uero manducetur. Nemini enim dubium eſt,fuiſſe Chriſtum ſacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedech, quod & Paulus teſtatur,et ante illum Propheta dicens:Tu es ſacerdos in ęternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Vbi autem hoc ſacerdotio functus ſit in Euāgelio nuſquam reperimus, præterquam in nouiſsima

Gene. 4. Gene. 8. Gene. 12. Iob 1. Hebræ. 7. Pſal. 109.

illa cæna. Nam quale fuit ſacerdotium, quale ſacri-
Cap. 14. ficium Melchiſedech, ſcribitur in Geneſi, quod panem & uinum obtulerat: erat enim ſacerdos altiſsimi. Nonne Melchiſedech Chriſtum ſacerdotem adumbrabat? qui & ipſe ſub ſpeciebus panis & uini corpus & ſanguinem ſuum obtulit, in qua oblatione ſe ſacerdotem eſſe ſecundum ordinem Melchiſedech declarauit. Nam in ea oblatione, quæ facta eſt in ara crucis, magis fuiſſe uidetur ſacerdos ſecundum ordinem Aaron, quàm ſecundum ordinem Melchiſedech. Ibi enim cruentam uictimam obtulit, & ſemetipſum uerè morti tradidit. Tales autem uictimas offerebāt ſacerdotes ſecundū ordinem Aaron. At in nouiſsima cæna eandem illam hoſtiam corporis ſui & ſanguinis obtulit, ſed ſub ijs, quæ Melchiſedech obtulerat antea, panis & uini ſpeciebus. Nihil aliud Melchiſedech quàm panem ipſum & uinum, at Chriſtus corpus et ſanguinem ſuū ſub panis & uini ſpecieb⁹ obtulit. Et ſicut
Roman. 10. in ara crucis, qui finis eſt legis, Chriſtus ſacrificijs, quæ ſacerdotes Aaron offerebāt, finem impoſuit, ita in nouiſsima cæna nouum ſacerdotium, nouum ſacrificium inſtituit ſecundum ordinem Melchiſedech. Conſtat etiam, quod in illa cœna paſcha cum ſuis diſcipulis manducabat, paſcha autem non ueruecinum, ſed multò præſtantiſsimum. quemadmo-
Lib. 4. aduerſus Martionē. dum etiam Tertulianus teſtatur dicens: Profeſſus, inquit, CHRISTVS ſe concupiſcentia concupiſſe

piſſe edere paſcha, ut ſuum: indignū enim, ut quid alienum concupiſceret Deus. Acceptum panem & diſtributum diſcipulis corpus ſuum illum fecit. Si autem, quod in confeſſo eſt, paſcha cum ſuis diſcipulis celebrabat, procul dubio, qui nō uenerat ſoluere legem, ſed implere, iuxta ritum legis celebrabat, iuxta quem immolabatur prius agnus, deinde comedebatur. Quare ut figuræ ueritas reſponderet, neceſſe fuit, ut quod paſcha cū diſcipulis ſuis manducaret Chriſtus, prius offerret corp⁹ ſuum & ſanguinem Deo patri, poſtea uero manducandum traderet. Nam & illud certum eſt & indubitatū, quod agnus ille paſchalis in ueteri lege figura fuit agni incontaminati Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui ſemetipſum in ara crucis oblaturus erat hoſtiā Deo patri. Atqui ea figura nō omni ex parte reſpondet rei geſtæ in ara crucis; ſed magis ei, quæ geſta eſt in cœna. Nam agnum ab Hebræis immolatū legimus in recordationem eius beneficij, quo liberatus erat populus Iſrahel de ſeruitute Pharaonis, & eductus de Ægipto. At immolatio agni immaculati, qui ſemetipſum obtulit hoſtiam pro nobis in ara crucis, non fuit facta in recordationem alicuius beneficij, ſed fuit ipſum beneficium, fuit ipſa liberatio à peccatis; fuit ipſa redemptio de duriſsimo iugo diabolicæ captiuitatis. Quamobrem neceſſe fuit, ut per illam immolationem agni paſchalis alia quædam, præter illam in cruce peractam, immolatio

Matth. 26. Matth. 5. Exodi 12. Exodi 14.

 ſignifica-

ſignificaretur, quæ per Chriſtum in nouiſsima cœna facta eſt, quam etiam à ſacerdotibus fieri deinceps in ſuam commemorationem, in paſsionis & mortis recordationem inſtituit. Præcepit Deus, cū eſſent agnum illū immolaturi iudæi, filios ut ſuos
Exodi 12. docerent, quid ſibi uellet hæc immolatio. Cū dixerint, inquit, uobis filij ueſtri, quę eſt iſta religio? dicetis eis: Victima tranſitus domini eſt, quādo tranſiuit ſuper domos filiorum Iſrael in Ægipto, percutiens Ægiptios, & domos noſtras liberans. Huius beneficij ſui perpetuam memoriā in immolatione illa celebrari Deus uoluit. Non diſsimile quiddam fit in hoc altaris ſacrificio. Nam & hic, ſi interrogētur filij Iſrael, non ſecundum carnem, ſed ſecundū promiſsionem, quæ nam eſt iſta religio? quid ſibi uult, quod ſacroſanctum corpus & ſanguis Chriſti ſub panis & uini ſpeciebus offertur in miſſa? rectè reſpondere poſſunt: grata quædam fit commemoratio immenſi illius beneficij, quo Dei filius homo factus, corpus ſuum ex uirgine aſſumptum pro nobis in mortem tradidit, & ſanguinē ſuum in cruce fudit, ut mundum uniuerſum à peccato, & ab æterna damnatione liberaret. Hic uidere licet, agni immolationem magis repræſentari eam, quæ fit in altari, quàm quæ facta eſt in cruce. Nam ſicut in paſchate Iudæorum, ita & hic præteritæ redemptionis fit recordatio. In cruce autem ipſa præſens fuit redemptio. Quamobrem cum & mandatum Chri-

ſti

ſti habeamus dictis, hoc facite in meam cõmemorationem, & cõſtet Chriſtum ſacerdotem fuiſſe ſecundum ordinem Melchiſedech, necꝙ reperiatur in ſcripturis, ubi ſit functus hoc ſacerdotio, præterquam in cœna, illud præterea manifeſtum ſit, quod in illa cœna paſcha cum diſcipulis manducauerit, quod offerri prius, quàm manducari iuxta ritũ iudæorũ conſueuerat, quis eſt qui dicere iam audeat, ſine Dei uerbo cultum hunc inſtitutum eſſe? quem nõ ijs modo ſcripturæ teſtimonijs, uerũ etiam prophetarũ oraculis adſtrui legimus. Apud Malachiã Malach. 1. prophetã ad ſacerdotes iudæorum loquitur dominus, non eſt mihi uoluntas in uobis, & munus non ſuſcipiã de manu ueſtra: ab ortu enim ſolis uſꝙ ad occaſum magnũ eſt nomen meum in gentibus, et in omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, quibus in uerbis tria nobis cõſideranda ueniunt: Primũ, quod abolitum Deus uoluerit uetus illud ſacerdotium, quod erat ſecundum ordinem Aaron, quo ſolus utebatur populus Iſrael. Deinde, quod illi ſuccedere uoluerit nouũ & æternum ſacerdotium ſecundum ordinem Melchiſedech, non ex una Aaron familia, ſed ex omnibus gentibus eligendum. Tertio, quod oblatio per ſacerdotes nouos offerenda, futura erat munda, & quæ in omni orbis totius loco offerretur. Si quis prophetæ locum hunc ad eam, quæ in cruce facta eſt, oblationẽ referre uelit, cõſtat, nec inter gentes,

nec

nec in omni orbis loco, ſed in una Iudæa Chriſtum in mortem ſemetipſum obtuliſſe, ut hic ſenſus ei prophetæ loco quadrare non poſsit. Si autem de contriti & humiliati cordis ſacrificio, deq; puræ mentis & bonæ uoluntatis officijs intelligendum exiſtimet, quæ in omni orbis loco offerri Deo dubium non eſt, ne id quidem procedet. Etſi enim du-
Prouer. 20. bium non eſt, huius generis ſacrifitia Deo accepta eſſe, quis tamẽ erit, qui gloriari poſsit, ſe mundum cor habere? atq; illius oblationem mundam eſſe? cum omnes iuſtitias noſtras eſſe dixerit alius pro-
Eſaiæ 64. pheta uelut pannum menſtruatę: nulla ut alia mundá oblatio rectè intelligi poſsit, præter illam, quæ ſemel in cruce oblata eſt, cuius in Eccleſia iugis fit commemoratio. Deinde, cordis cõtriti ſacrificium non magis huius Eccleſiæ, quæ ſequuta eſt Chriſti paſsionem & mortem, quàm illius, quæ præceſsit, proprium eſſe uidetur, ut æquè in lege atq; nunc offerri potuerit. Quin etiam nõ ad ſacerdotes magis eiuſmodi oblatio pertinet, quàm ad alios cuiuſcunq; tandem ordinis fideles? Iam & iuge ſacrificiũ illud, quod nouiſsimis temporibus per antichriſtũ ſublatum iri Daniel prædixit, quid aliud intelligi rectè poteſt, quàm iſtud Chriſti corporis & ſang-
Danielis 8. uinis ſub ſpeciebus panis & uini ſacrificium? quod uſq; ad conſummationem ſeculi duraturum eſſe dubitandum non eſt; quantumlibet nunc etiam illud per ſuos præcurſores oppugnare conetur antichriſtus.

ſtus. Habemus itaq; iam ita clara & aperta ſcripturæ teſtimonia de quotidiano hoc Chriſti corporis & ſanguinis ſub panis et uini ſpeciebus Eccleſię ſacrificio, nihil ut magis perſpicuè dici ſcribiuè potuerit. Facit nihilominus omnia ſathanas, ut clarū etiā ſcripturarū intellectū obſcuret, ac precium redēptionis noſtræ ex omni hominū memoria prorſus deleat. Ac primum quidem quod ad Melchiſedech attinet, aiunt miniſtri ſathanę, Apoſtolū, ubi de ſacerdotio illius tractat, ſingula accuratè ac propemodum ſcrupuloſè excutere, nomen hominis, ſedem regni, perpetuitatem uitæ, ius decimarū, benedictionem perſequi, in quibus omnibus minus momenti ſit, quàm in oblatione panis & uini, de qua tamen uerbum nullum fecerit. Nunquid exiſtimandum ſit, obliuione lapſum eſſe Dei ſpiritum, ut dum rebus minutis immoratur, quod erat præcipuum, & ad cauſam maximè ualebat, id omiſerit? Quàm ineptum autem hoc eſt argumentandi genus, non ſcripſit Paulus, ergo non eſt? Non ſcripſit in tota illa epiſtola, eſſe Chriſtum conceptū de ſpiritu ſancto, eſſe natum ex Maria uirgine, nunquid ideo negabimus ita eſſe? Non eſt obliuione lapſus Dei ſpiritus o ſathana, quin eo potius uſus eſt conſilio, quo Chriſtus olim, cum diceret: adhuc multa habeo uobis dicere, ſed non poteſtis ea portare modo. Clarè hoc ipſa Pauli uerba indicāt, ſtatim enim ut fecit Melchiſedech mentionē: de quo *Ioan. 16.*

Hebræ. 6. nobis,inqt,grandis ſermo, & ininterpretabilis ad dicendum,quoniã imbecilles facti eſtis ad audiendum. Illorum itaq; imbecillitas in cauſa fuit, quod lacte adhuc opus habebant,nec ſolido cibo uti poterant, quòd non omnia, ea præſertim, quæ captum illorum excedebant, de Melchiſedech Apoſtolus fuit perſequutus. quod etiam teſtat̃ ijs uerbis Hieronymus: ſuper quo multus nobis ſermo eſt & ininterpretabilis. Non quia Apoſtolus non potuerit id interpretari,ſed quia illius temporis nõ fuerit. Hebræis enim, id eſt, Iudæis perſuadebat, non iam fidelibus, quibus paſsim proderet ſacramentũ, ueruntamen ſi uas electionis ſtupet ad myſteriũ,& de quo diſputat,ineffabile confitet̃, quantò magis nos uermiculi & culices ſolam debemus ſcientiam inſcitiæ confiteri,& amplisſimam domũ paruo quaſi foramine oſtendere,ut dicamus, duo ſacerdotia inter ſe ab Apoſtolo comparari prioris populi et poſterioris,et hoc agit tota diſputatione, ut ante Leui & Aaron ſacerdos fuerit Melchiſedech ex gentibus,cuius tantum prædicat meritum, ut futuris ſacerdotibus iudæorum in lumbis benediceret Abraham, totumq;, quod ſequitur, in laudes Melchiſedech ad Chriſti typum referri, cuius profectus Eccleſiæ ſacramenta ſunt. Extat oratio Gregorij Nazanzeni digna,quæ teratur manibus omnium:in qua præclarè de eo diſſerit, quod non omnia, nec omnibus, nec ab omnibus, nec omni loco

Ad Euagriũ.

loco & tempore dici oporteat. Tum enim unaqueque res bona rectè dicitur, ſi bene fiat. Neq; tam eſt rectum aliquid, quod, ſi deſit prudentia, non æquê pernicioſum euadat, atq; ſapienter adminiſtratum, futurum fuerat ſalutare. Docere nos uel Chriſti poteſt exemplum, qui de ſua morte, qua una re nihil eſſe potuit humano generi uniuerſo ſalubrius, uerba facturus, eam cum diſcipulis tantum ſeorſum communicandum eſſe putauit, quòd uulgo myſterium hoc rectè cõmitti non poſſet. Permultum in eo poſitum eſt, quàm oportuno loco & tẽpore fiat aliquid, cum etiam Deum ipſum, ſi quis conſideret diligentius, oportunitatem quandoque ſpectaſſe uideamus: præſertim dum ſe mortalibus aperire, dum luce ſuæ ueritatis mentes eorum illuſtrare conatur. Nonne uetus teſtamentum patrem apertè prædicauit, de filio uerò loquutũ eſt obſcurius? At noua lex Deum filiũ palàm eſt profeſſa, ſancti uerò ſpiritus diuinitatem non ita latè patentibus argumentis explicauit: quæ poſtea tamen intellecta & ipſa eſt. Neq; uerò nõ maxima ratione id ita factũ eſt: nam nondum patris diuinitate confeſſa, manifeſtè filium Deũ prædicare, ac rurſus nondum Deo filio declarato, ſpiritui ſancto diuinitatẽ apertè tribuere, quid futurum erat aliud, quàm infantibus lacte alendis ſolidum cibum manducandum dare? Fecit itaq; Paulus, quod Propheta faciendum admonet: diſpoſuit ſermones ſuos in iu-

Matth. 20.

Pſalm. 111. dicio, ut ea tantum proferret, quæ profutura putaret: cætera quamuis cognitu dignisſima, atq; adeò neceſſaria, in tempus aliud magis oportunm reſeruaret. Neq; uerò Paulus modò, uerùm & alij Apo- *Lib. de ſpiritu ſancto, ca.* 27. ſtoli, ſicut à Baſilio ſcriptum legimus, myſteriorũ reuerentiam & authoritatem ſilentio conſeruandam eſſe putauerunt, ne ſi uulgo eſſent omnibus cognita, in contemptum uenirent. Inde etiã uocata ſunt myſteria, quòd ea occulta eſſe, neq; in uulgus prodi oporteret. Quę etiam cauſa fuit, quod literis non mandabantur, ſed per manus tantum tradebãtur, ſicut de hoc ipſo ſacrificio loquens dicit Baſilius: Inuocationis, inquit, uerba, dum Euchariſtiæ panis oſtenditur, & poculum benedictionis, quis ſanctorum ſcripto nobis reliquit? Quin etiam illũ locum explicans: Tu es ſacerdos in æternum, Au- *Pſal.* 109. guſtinus: Vident Iudæi perijſſe iam ſacerdotium ſecundum ordinem Aaron, & non agnoſcunt ſacerdotium ſecundum ordinem Melchiſedech, Tu es ſacerdos in æternũ ſecundũ ordinem Melchiſedech. Fidelibus loquor, ſi qui non intelligunt catechumeni, auferant pigritiã, feſtinent ad notitiam. Non ergo opus eſt myſteria promere. Scripturæ uobis intiment, quid eſt ſacrificium ſecundum ordinem Melchiſedech. Si Auguſtinus non putauit omnibus prodenda myſteria, quo tempore terrarũ orbis magna ex parte Chriſtum agnoſcebat, quantò minus id factum oportuit à Paulo, cum ad eos,

qui recens ad fidem Chriſti conuerſi fuerant, neq; tanta myſteria capere adhuc poterant, ſcriberet. Non rectè itaq; colligitur: non meminit ſacrificij panis & uini Paulus, malè igitur ad Chriſti ſacrificium refertur. Quod uerò dicunt, Melchiſedech panem & uinum obtuliſſe, non Deo, ſed Abraham & comitibus eius, ad eos reficiendos, hebræorum opinionem ſequuti: ſi fidem illis habendam putant potius, quàm toti cœtui ſanctorum, Eccleſiæ doctorum, qui Deo dicunt oblatum in ſacrificium, non Abrahæ in refectionem, credant eiſdem affirmantibus, quod Abraham ſuſceperit à Melchiſedech decimas diuiciarum eius, non Melchiſedech ab Abraham decimas ſpoliorum, & incogitantiæ damnent Dei ſpiritum, à quo nō fuit hoc animaduerſum. Saltem ueriſimile aliquid comminiſcerentur. Nam quod aut Abraham poſt deuictos hoſtes & opima ſpolia deportata neceſſe habuerit panem & uinum mendicare, ut ſe ſuosq; reficeret: aut ſacerdos Melchiſedech tantū panis & uini in promptu habuerit, quantum ad alendos trecentos decem & octo ſufficere poſſet, nullam habet uériſimilitudinem. quamobrem commentum hoc non ſuccedit, quemadmodum nec illud, quod adferunt ex Epiſtola ad Hebræos: neq; ut ſæpe offerat ſemetipſum, alioqui oportebat eum frequenter pati: ſemel oblatus eſt ad exhaurienda multorum peccata, una oblatione conſumauit in æternum ſanctificatos. Nam Hebræ. 9.

quod à Paulo dictum eſt, libenter accipimus, quod uerò ſathanas intelligi uult, reijciendum eſſe putamus. Quotquot enim ſanctificati & iuſtificati ſunt, aut erunt, per unam oblationem illam in ara crucis factam ſanctificatos non obſcurè ferimus, quin illi ueterũ omnia ſacrificia ceſsiſſe, quæ typum huius immolationis geſſerunt, & umbrã eius fuiſſe ab Eccleſia docti confitemur. Siquidẽ oblatione, hoc eſt, morte ſua Chriſtus illud ipſum perfecit & cõſumauit, quod hoſtiæ, uictimæ, ſacrificia ueterũ promittebant. Promittebant autẽ fore, ut aliquando Dei filius in aſſumpta carne morte ſua & ꝑfuſo precioſo ſanguine ſuo genus humanum redimeret, quod una illa oblatione perfectum eſt: quę quamuis peracta ſemel, ſemper uiget nihilominus, adeoq; perpetua eſt, quoad efficaciam: atq; illius uirtute, quæ nunquam excidit, æternum Chriſti ſacerdotium, quo miniſtros etiam ſuos fungi uoluit, fulcitur. Quamobrem cũ Ioanne Chryſoſtomo unam hanc eſſe dicimus hoſtiam cum illa, quę in cruce peracta eſt, unum ſacrificiũ, & non aliud, niſi quod offerendi modus non eſt idem: ibi facta eſt oblatio in mortem, hic fit in mortis recordationẽ: illa fuit immolatio ſanguinea, hęc uerò eſt incruenta: ſic enim appellatur, nõ modo à Gregorio Nazanſeno, Cyrillo, Euſebio, uerum etiam à patribus in ſacroſancto concilio Epheſino congregatis. Quod ſi, quid loquantur uetuſti ſcriptores, miniſtri ſathanę, morari

Hebre. 10.

Homi. 17 in Epiſtolam ad Hebræos.

1 in Librk Carminum. 10.

ſe

ſe negant,minus morari nos debemus,quid ipſi heri et nudius tertius,quod aiunt,nati blaterent.Neq; uerò ſecus Auguſtin⁹ ſenſit latinus, quàm Chryſoſtomus gręcus, cuius hæc uerba legimus:Sæpę ita loquimur,ut paſcha propinquante dicamus,craſtinam uel perendinam eſſe domini paſsionem, cum ille ante tam multos annos paſſus eſt, nec omnino niſi ſemel illa paſsio facta ſit, nempe ipſo die dominico. Dicimus : hodie dominus reſurrexit, cum ex quo reſurrexit,tot anni tranſierint.Cur? nemo tam ineptus eſt, ut nos ita loquentes arguat eſſe mentitos? niſi quia iſtos dies ſecundũ illorũ,quibus hæc geſta ſunt,ſimilitudinẽ nuncupamus,ut dicatur ipſe dies, qui non eſt ipſe, ſed reuolutione temporis ſimilis eius, & dicat̃ illo die fieri propter ſacramẽti celebrationẽ, q̃d non illo die, ſed iam olim factum eſt.Nõne ſemel immolatus eſt Chriſt⁹ in ſe ipſo? & tamen in ſacramento nõ ſolũ per omnes paſchę ſolennitates,ſed omni die populis immolat̃:nec utiq; mentit̃,qui interrogat⁹,cũ reſpõderit immolari.Paſcaſius inquit:Iterat̃ autẽ hæc oblatio in conſpectu patris,interceſsione ꝑ peccatis noſtris filij eius,ſũmi ac ueri põtificis,q̃tidie,licet Chriſtus ſemel paſſus in carne,per unã eandemq; mortis paſsionẽ ſemel ſaluauerit mundũ, ex qua morte idem reſurgẽs ad uitã,iã non morit̃,mors illi ultra nõ dominabit̃. Quia profectò ſapientia Dei patris ꝑ multis cauſis neceſſarium hoc prouidit. Ex eo facilè colligimus, quale

Epiſt. 23.

De ſacrificio Altaris Ca. 9.

quale ſit hoc ſacrificiũ,de quo tractamus. Eſt enim idem cum eo,quod in cruce peractum eſt,niſi quod nõ eodem modo fit. In cruce cruento modo oblatus eſt dominus noſter IESVS Chriſtus, in altari incruento: Ibi paſsibilis & mortalis,hic impaſsibilis & immortalis , ibi uiſibilis, hic inuiſibilis, ibi in humana ſpecie, hic ſub ſpeciebus panis & uini , ibi oblatus credentibus omnibus remiſsionem peccatorum,& plenam redemptionem obtinuit,hic non ut peccatorum remiſsionem, & animarum ſalutem iam primum ex eo , quod per ſacerdotem fit , promereamur, ſed ut pridem promeritam per Chriſtũ in cruce pendentem per hoc ſacrificiũ,quod paſsionem & mortem eius repræſentat , ac memoriã eius nobis refricat,fide & deuotione nobis applicemus. Quamobrẽ externo hoc,quod in Eccleſia celebratur,ſacrificio non modo nõ obſcuratur illud,quod in cruce peractum eſt , uerumetiam illuſtratur magis. Neq; enim aliò confugimus , quàm ad unicum illud , quo defunctus eſt pontifex noſter Chriſtus in cruce, quo corpus ſuum tradidit in mortem,per
Roma. 5. quam nos,qui inimici eramus, Deo patri ſuo recõ-
Matthei 26. ciliauit , quo ſanguinem ſuum fudit in remiſsionẽ peccatorum noſtrorum. Hic iterum ogganniunt iſti:ſi credis te reconciliatum, peccataq; tibi per ſacrificium in cruce peractum eſſe remiſſa, quid ergo denuò te reconciliari, peccataq; tibi remitti poſtulas , ac deum iratum fingis , quem credere potius

oportuit

oportuit filij morte placatum? An illa tibi parum ſufficiens uidetur oblatio, aut de promiſsis Chriſti dubitas? Minimè uerò dubitamus, quin illud potius libenter cum Paulo confitemur, quod omnis homo mendax, Deus autem uerax, atq; adeò ueritas ipſa: neq; poteſt quicquam eſſe certius, q̃ quod ab illo dictum aut promiſſum eſt. Cęterum q dixit, hoc eſt corpus meum, quod pro uobis tradetur, nimirũ in redemptionẽ ueſtrã, idem dixit, ſi uis ad uitam ingredi, ſerua mandata. Quoniam uerò conſcij nobis ſumus, nos ea ſæpe trangreſſos eſſe: à facie peccatorum noſtrorum non eſt nobis pax, & à facie iræ eius ſpiritum timoris concipimus: & cum propheta, à iudicijs eius timẽtes: qui reddet unicuiq; iuxta opera ſua, etiam de uerbo ocioſo rationem exacturus, illi reconciliari poſtulamus per Ieſum Chriſtũ, quem poſuit propitiatorem pro peccatis noſtris p fidem in ſanguine eius. Quamobrem profuſi ſanguinis illius, & corporis pro nobis traditi memoriã ſubinde renouamus, ac quam ille obtulit in cruce hoſtiam, eam patri ſiſtimus, ſupplices orantes, ut illius contemplatione nobis placatus & propitius eſſe, ſuæq; promiſsionis, ac fructus illius, quem illa mundo attulit uniuerſo, nos participes eſſe uelit. Scilicet ignorabat Chriſtus remiſsionem omnium totius mundi peccatorum ſacrificium illud crucis allaturum? & tamen etiam poſt obtentam illam ſuæ mortis beneficio, cunctos orare docuit: dimit-

Roman. 3. & Pſalmo 115.

Matthei 19.

Pſalmo 37. Eſaiæ 26. Pſalmo 118. Pſalmo 61. Matthei 12. Roman. 3.

te nobis debita noſtra: Quod quorſum attinebat petere ſecundum iſtos? quandoquidem ſemel iam per ſacrificium crucis remiſsio nobis eſt obtenta? Deinde uerò ignorabat Paulus, per ſacrificium illud in ara crucis oblatum eſſe mundum Deo recõ-
2. Corinth. 5. ciliatum? & tamen clamat ad Corinthios: obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo. An ille parũ illi in cruce factæ reconciliationi fidebat? Immò uerò fidebat plurimum, ſicut & nos omnem ſpem & fiduciam noſtram, non alia in re, quàm in unica illa oblatione collocamus, per quam Deo mundũ Chriſtus reconciliauit. Cæterum intelligebat ille ſpiritu Dei plenus, adferri aliquid à nobis oportere, quo fructum illius conſequi poſſemus. Quamobrem non ſunt audiendi, qui dicunt: Oblatus eſt ſemel Chriſtus ad exhaurienda peccata noſtra, & fuit illa oblatio ſufficiens precium redemptionis noſtræ, non eſt igitur ulla in Eccleſia deinceps oblatio facieda. Nã ad eundẽ modum argumentari li-
Hebr. 5. cebit: Orauit pro nobis Chriſtus, & fuit eius oratio ſufficiens ad obtinenda omnia ad ſalutem nobis neceſſaria, nam exauditus eſt pro ſua reuerentia, nihil itaq; neceſſe eſt nos orare? Tulit crucem Chriſtus pro nobis, nihil opus eſt, ut nos crucem feramus. Quæ quàm ſit abſurda collectio, quis nõ intelligit? Verùm ut planum fiat omnibus, quid illi ſemel in cruce peracto, quid huic quotidiano ſacrificio tribuat Eccleſia, paucis de eo diſſeremus:
ſic

ſic enim accipi rem uolumus. In Chriſti latere, q̃d in cruce pro nobis apertum eſt, fontem eſſe aquæ uitalis ſalientis in uitam æternam : ex hoc fonte *Ioan. 4.* quiſquis haurit, quiſquis aqua illius abluitur, ab omnibus iniquitatibus ſuis mundatur. Per hunc enim fontem abluti, per hunc ſanctificati, per hunc redempti, per hunc uitam æternam ſumus conſequuti. Cæterum qui uult hoc fonte irrigari, & quæ ſalus ex eo permanat ad omnes, eius particeps fieri, ad eũ accedat neceſſe eſt. Patet hic quidem fons omnibus, & eſt ita copioſus, ut ad abluendas ſordes omnium, ad ſalutem omnibus conferendam abunde ſufficiat: ſed niſi accedas ad illum, niſi haurias ex illo, nihil eſt quod alicui uſui fore tibi ſperes. Quàm multi ſunt Turci, quàm multi hæretici & infideles, quàm multi mali Chriſtiani, q̃s neq; abluit fons iſte, neq; ſalutem illis adfert: atqui apertus eſt omnibus. Guſtauit enim Chriſtus mortem pro omnibus, dedit redemptionem ſemetipſũ pro omnibus, fact⁹ eſt ſaluator omnium, factus eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris aũt tantum, ſed etiam pro totius mundi. Interea tamen pereũt multi, q̄ nõ ſolùm infideles, uerumetiã mali fideles, qui cõfitentur quidem ſe noſſe Deũ, ſed factis abnegant, uident menſam apparatam, uident delicatiſsimis epulis inſtructam, uident fontẽ aquæ ſalientis in uitã æternã, fame nihilominus & ſiti moriuntur. Quam eius rei cauſam eſſe dicemus,

Hebr. 2. 1. Timoth. 2. 1. Timoth. 4. 1. Ioan. 2. Titum 2.

quã aliã,niſi quod non attingunt id, quod uident, non eo fruuntur. Quamobrẽ confitemur, & quidẽ libent cũ Eccleſia Dei cõfitemur, quod ſolus Chriſtus per illud in ara crucis oblatũ ſacrificiũ Deo patri ſuo cumulatè ſatiſfecit,peccatorum noſtroꝝ remiſsionẽ,cum Deo patre reconciliationẽ,filiorum eius adoptionem, regni cœleſtis hæreditatẽ nobis ſufficienter promeruit. Addimus & hoc, quod ad hęc omnia denuo promerenda, nullis ſacramentis, nullis ſacrificijs, nullis operibꝰ noſtris opus nobis eſt: quòd hæc omnia,tradens ſemetipſum pro nobis hoſtiam & oblationem Deo in odorẽ ſuauitatis,abundè nobis Chriſtus promeruit. Hæc eſt clara & aperta cõfeſsio noſtra. Dicet hic aliquis è ſathanæ miniſtris: Ergo tu ſententiam noſtram confirmas,neq; ulla eſt eius,pro quo tãtopere pugnas, ſacrificij utilitas? Abſit à nobis,ut impiam ſathanę; & miniſtrorum eius ſententiam confirmemus. Verùm hoc dicimus: Non in hoc aut ſacramentis, aut hoc tremendo ſacrificio nos uti, quod noui aliquid nos promereri per hunc uſum perſuaſum habeamus: uerùm ut,quod pridem promeruit Chriſtus in ara crucis,id in nos tranſferre, & eius fructum nobis applicare poſsimus. Hãc ad rem opus eſt nobis operibus, opus eſt nobis ſacramentis, opus eſt nobis quotidiano ſacrificio, quod in Eccleſia celebratur. Quo magis autẽ intelligi poſsit, quod dicimus,exemplo id illuſtrabimus. Eſt fons

in.

in medio ciuitatis collocatus, omnibus expoſitus, à quo nemo arcetur, quin eo liberè uti poſsit, tam eſt autem copioſus & redundans, ut ad ſordes omnium abluendas, ad ſitim omnium ſedandam, ad reliquas neceſsitates omnes omnium explendas abunde ſufficiat. Num ideo tu ſitim tuam expleuiſti, aut ſordes abluiſti, quòd hic fons eſt in medio omnibus expoſitus tam copioſus? Certè, niſi ad eum acceſſeris, niſi ex eo hauſeris, neq; ſordes ablueris, neq; ſitim ſedaueris, neq; ullum ex eo fructum perceperis, quamlibet ſit copioſus & redundans. Proinde qui uult ex eo fonte fructum capere, non ſpectat illũ ocioſus, ac illius tantum copiam & abundantiam admiratur; uerùm illud agit, ut quod uidet omnibus communicatum, eius ad ſe quoq; partem aliquam deriuet: fiſtulas admouet, ſiue tubos aut canales, per quas communem aquam in ſuum quoq; priuatum & proprium uſum transferat: non diſsimilis eſt ratio fontis huius uitæ perhennis, qui in latere Chriſti in cruce pendentis apertus eſt. Eſt fons perennis, fons copioſus & redundans, qui ad abluenda totius mundi peccata, ad ſalutem omnibus mortalibus conferendam prorſus ſufficit. Sed ſi uis uſum aliquem huius fontis habere, ſi uis fructum ex eo conſequi, neceſſe eſt, ut ad Chriſti latus in cruce pendentis fiſtulam applices, & per eam, qui ſolus peccata noſtra abluit, ſalutemq; nobis cõfert, Chriſti ſanguinem ad te deriues atq; attrahas,

ut per eum ablutus & ſanctificatus æternam beatitudinem adipiſci queas, nõ ipſius fiſtulæ ſiue canalis, uerum Chriſti ſanguinis te per canalem irrigãtis uirtute. Hic uidere licet, quod omnia, quæcunq; ad ſalutem noſtram pertinent, nõ niſi illi ſoli ſacrificio in cruce peracto, nõ niſi fonti, qui apertus eſt in Chriſti latere tribuuntur, uerum fructum ex illo fonte capere non poſſumus, niſi, qui fuſus eſt ex Chriſti latere, ſacroſanctus Chriſti ſanguis, cum per inſtrumenta & quaſi canales quaſdam ad nos deriuemus. Eiuſmodi canalis eſt baptiſmus, eiuſmodi canalis eſt quotidianum hoc ſacrificium, quã uocamus Miſſam, per quam illius in cruce peracti ſacrificij, & fuſi pro nobis precioſi ſanguinis fructum in nos transferimus, nobis applicamus & appropriamus. Falſò itaq; nobis impingunt ſathanæ miniſtri, quod per quotidianum hoc ſacrificium illud in cruce peractum obſcuretur, cum illuſtretur magis. An non abſurdè facere cenſeretur, ſi quis baptiſare ſe uolentem inſimularet, quod is per baptiſmum obſcurare uelit redemptionis beneficium in cruce nobis obtentæ, & redemptionem ſuam in aqua baptiſmi collocare potius, quàm in Chriſti ſanguine, quo ſolo redempti ſumus, cum baptiſmo nihil aliud agatur, quàm ut redemptionis in cruce nobis obtentæ particeps fieri, q baptiſatur, & eius fructum in ſe transferre queat? Atqui non minus abſurdè faciunt, qui nobis obijciũt, quod per quotidianum

tidianum iſtud ſacrificiū, illud, quod in ara crucis peractum eſt, obſcuremus, & eius dignitati ac merito detrahamus, cum nihil aliud agatur, nihil aliud quæratur à nobis in hoc quotidiano ſacrificio, quàm ut, quod Chriſtus nobis promeruit unica illa oblatione in cruce facta, id in nos transferre, & eo ad ſalutem noſtram uti queamus? Cæterum ne quis exiſtimet nos cordis noſtri uiſiões loqui, quæ fuerit patrum de hoc ſacrificio ſentētia, paucis adſcribendum eſſe putauimus. Ac primum quidem, quod ijs uerbis, hoc facite in meam commemorationem, Chriſtus hoc in Eccleſia fieri ſacrificium præceperit, teſtatur Ioānes Chryſoſtomus, epiſtolam ad Hebræos enarrans, quemadmodum antea cōmemorauimus. Ac uetuſtior etiam illo Cyprianus: Si Ieſus Chriſtus, inquit, dominus & Deus noſter ipſe eſt ſummus ſacerdos Dei patris, & ſacrificium Deo patri ipſe primum obtulit, & hoc fieri in cōmemorationem pręcepit, utiq; ille ſacerdos uice Chriſti uerè fungitur, qui id, quod Chriſtus fecit, imitatur, & ſacrificium uerum ac plenum tunc offert in Eccleſia Deo patri, ſi ſic incipiat offerre, ſecundum quod ipſum Chriſtū uideat obtuliſſe. Ac utroq; uetuſtior Irenæus: Suis, inquit, diſcipulis dans conſiliū primicias Deo offerre ex ſuis creaturis, non quaſi indigenti, ſed ut ipſi nec infructuoſi, nec ingrati ſint, eum, qui ex creatura panis eſt, accepit, & gratias egit dicens, hoc eſt meum corpus: &

Romi. 17. K. 3 Epiſto. 3.

Li. 4. Ca. 32.

calicem

calicem ſimiliter, qui eſt ex ea creatura, quæ eſt ſecundum nos, ſuum ſanguinem confeſſus eſt, & noui teſtamenti nouam docuit oblationem, quam Eccleſia ab apoſtolis accipiens in uniuerſo mundo offert Deo, ei, qui alimenta nobis præſtat, primicias ſuorum munerum in nouo teſtamento: de quo in duodecim prophetis Malachias ſic præſignificauit: Non eſt mihi uoluntas in uobis, dicit dominus omnipotens, & ſacrificium non accipiam de manibus ueſtris: quoniam ab ortu ſolis uſque ad occaſum nomen meum glorificatur inter gentes, & in omni loco incenſum offertur nomini meo, & ſacrificium purum, quoniam magnum eſt nomen meũ in gentibus, dicit dominus omnipotens: manifeſtiſsimè ſignificans per hæc, quoniã prior quidem populus ceſſauit offerre Deo, omni autem loco ſacrificium offertur ei, & hoc purum. Euſebi⁹ quoque: Poſt omnia quaſi mirabilem quandam uictimam, ſacrificiumque eximium patri ſuo operatus, pro noſtra omnium ſalute obtulit, eiuſque rei memoriam, ut nos ipſi Deo pro ſacrificio offerremus, inſtituit. His autem omnibus poſterior Theophilactus; manifeſtum eſſe ſcribit, quod Chriſtus tunc immolauerit ſe ipſum, ex quo tradidit diſcipulis corpus ſuum: tunc enim functus eſt ſacerdotio ſecundum ordinẽ Melchiſedech. Teſtatur hoc Hieronimus, dicens: Poſtquam typicum paſcha fuerat impletũ, & agni carnes cum apoſtolis comederat, aſſumit panem,

Lib. 1. demonſtrationis Euangelicæ. Cap. 10.

In caput 28. Matthei.

In caput 17. Matthei.

panem, qui confortat cor hominis, & ad uerũ Paſchæ tranſgreditur ſacramentum, ut quomodo in præfiguratione eius Melchiſedech ſummi Dei ſacerdos panem & uinum offerens fecerat, ipſe quoque ueritatem ſui corporis & ſanguinis repræſentaret. Teſtatur Auguſtinus, cũ ait: Tũc benedictus eſt à Melchiſedech, qui erat ſacerdos Dei excelſi, de quo in epiſtola, quæ inſcribitur ad Hebræos, multa & magna conſcripta ſunt. Ibi quippe primum apparuit ſacrificiũ, quod nũc à Chriſtianis offertur Deo, toto orbe terrarũ, impleturq́; illud, quod longè poſthac factũ per Prophetam dicitur ad Chriſtum, qui fuerat uenturus in carnem: Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech, nõ ſcilicet ſecundũ ordinẽ Aaron, qui ordo fuerat auferendus, illuceſcentibus rebus, quæ illis umbris prænotabantur. Complura ſunt autem Auguſtini loca, in quibus figuram docet Melchiſedech ſacrificiũ eius, quod nunc offertur in Eccleſia. Verùm adducere ſingula longum foret, neq; neceſſarium. Vtroq; autem uetuſtior Euſebius, & ſanè oraculi exitus admirabilis ei, qui contempletur, quemadmodum ſaluator noſter Ieſus, qui eſt Chriſtus Dei, ipſius Melchiſedech ritu, ea, quæ ad ſacerdotium in hominibus gerendum ſpectant, per ſuos miniſtros perficiat. Nam quemadmodum ille, qui ſacerdos gentium erat, nuſquam uidetur ſacrificijs corporalibus functus, ſed uino ſolo & pane, dum ipſi

Lib. 16. de ciuitate Dei, cap. 22.

Lib. 17. de ciuitate Dei, cap. 17. et 20. Epiſtola 95. In Pſalm. 33. & 106.

Li. 5. demon. Euange. ca. 3.

Nn Abraham

Abraham benedicit, ita ſanè primus ipſe ſaluator ac dominus noſter, deinde qui ab ipſo profecti ſunt ſacerdotes in omnibus gentibus, ſpirituale ſecundũ Eccleſiaſticas ſanctiones ſacerdotij munus obeuntes, uino ac pane & corporis illius, & ſalutaris ſanguinis myſteria repræſentant: quæ ſanè myſteria Melchiſedech tanto antè ſpiritu diuino cognouerat, & rerum futurarum imaginibus uſus fuerat, ſicut etiam Moiſi ſcriptura teſtificatur, ubi ait: Et Melchiſedech rex Salem protulit panem & uinum: erat autem ſacerdos Dei altiſsimi: uide eundẽ libro octauo, capite ſecundo. Epiphanius: uiſum eſt, ut in ueteri ſacerdotio ſacerdotalis dignitas ne conſtituatur, uerùm ad id, quod ante Leui, & ante Aaron fuit, ſecundum ordinem Melchiſedech ſacerdotium tranſferatur: quod ſanè nunc in Eccleſia uiget à Chriſto & hucuſq;. Ioãnes quoq; Chryſoſtomus Melchiſedech typum geſsiſſe ſcribit noſtri ſacerdotij, oratione quarta contra Iudæos. Ioannes Damaſcenus: Pane & uino ſuſcepit Melchiſedech Abraham ex cæde alienigenarum reuertentem, qui erat ſacerdos DEI altiſsimi: illa menſa hanc myſticam præfigurauit menſam, ſacerdos ille CHRISTI ueri ſacerdotis figuram præ ſe ferebat, & imaginem: Tu es, inquit, ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Arnobius ante mille trecentos annos explicans illum locum: Tu es ſacerdos in æternũ, ita de Chriſto loquitur:

Lib. 2. contra hæreſes, hæreſi 55.

Lib. 4. ca. 14

Hic

Hic qui per myſterium panis ac uini ſacerdos factus eſt in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech, qui panem & uinum ſolus obtulit in ſacerdotibus, dum Abraham uictor reuerteretur de prælio. Ex recentioribus Rupertus: At uerò CHRISTVS rex Salem, id eſt, pacis, rex, inquam, idemq; pontifex magnus illorum talium hominum diebus natus, ſacerdotio ſuo functus eſt ſecundum ordinem Melchiſedech: protulit enim panem & uinum, dicens: hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus: & ſic obtulit ſemetipſum pro fideli Abraham uerum ſacrificium. Ac ne Iudæorum quoque teſtimonia deeſſe putētur: ante quingentos quinquaginta annos ſcripſit Rabbi Samuel ad Iſaac in hæc uerba: Secundum quod Dauid dicit, de eo CHRISTVM intelligit: ipſe eſt ille, cuius ſacerdotium in æternum erit ſecundum ordinem Melchiſedech, qui fuit rex & ſacerdos DEI altiſsimi ante Aaron. Et attende domine mi, quanta ſit differentia inter ſacerdotium Aaron, & domini iuſti illius. Dixit dominus domino meo, tu es ſacerdos in æternum. Sacrificium Aaron fuerunt carnes, & ſacrificium iſtius iuſti domini fuit panis & uinum, quod eſt ſecundum ordinem Melchiſedech. In quibus uerbis DEVS per Prophetam manifeſtè oſtendit, quod ſacrificium finiretur, quando inciperet iſtud ſacrificiũ in æternum: & ordinatio ſacrificandi ſecundum ordinem

Lib. 5. de Trinitate, ca. 11.

Aaron ex toto ceſſaret, quando inciperet iſtud ſacrificium in pane & uino æternaliter duraturum.

Cap. 19. Malachiæ quoq; locum, quem adduximus, de hoc ſacrificio interpretatur, præter antiquiſsimum Ireneum, Auguſtinus his uerbis: Hęc quippe Eccleſia eſt Iſrael ſecundū ſpiritum, à quo diſtinguitur ille Iſrael ſecundū carnē, qui ſeruiebat in umbris ſacrificiorum, quibus ſignificabatur ſingulare ſacrificium, quod nunc offert Iſrael ſecundum ſpirtum, cui dictum atq; prædictum eſt: Audi populus meus, & loquar tibi Iſrael, & teſtificabor tibi: & cætera, quę iam ſupra commemoraui. De huius enim domo non accipit uitulos, neq; de gregibus eius hircos: iſte immolat Deo ſacrificium laudis, nō ſecundum ordinem Aaron, ſed ſecundum ordinem Melchiſedech. De eo enim dictum eſt: Iurauit dominus, & non pœnitebit eum, tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Nouerunt qui legunt, quid protulerit Melchiſedech, quando benedixit Abraham, & ſi iam ſunt participes eius, uidēt tale ſacrificium nunc offerri Deo toto orbe terrarū. Dei autem iuratio, incredulorum eſt increpatio, & quod Deum non pœnitebit, ſignificatio eſt, quia hoc ſacerdotium non mutabit. Mutauit quippe ſacerdotium ſecundum ordinem Aaron. Vnde alius Propheta dicit ad eum, qui carnaliter eſt Iſrael: Non eſt mihi uoluntas in uobis, dicit dominus omnipotens, & hoſtiam non accipiam de manibus ueſtris.

Cōtra aduerſarium legis et Prophetarū, lib. 1. cap. 20.

ueſtris. Ecce quod eſt ſecundum ordinem Aaron. Cur autem hoc accipiat, addit, & dicit: quia ab ortu ſolis ad occaſum glorificatum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco incenſum offertur nomini meo, & hoſtia pura. Ecce quod eſt ſecundum ordinem Melchiſedech. Euſebius. Hæc omnia, quę ab inicio diuinitus prædicta ſunt, in præſenti tempore per Euangelicam ſaluatoris noſtri doctrinam ab omnibus gentibus celebrantur, propheticæ uoci teſtimonium afferente ueritate, per quam uocem Deus, Moſaicis reiectis ſacrificijs, quod futurum erat, noſtrum ipſorum inſtitutum nunciat, dicens: Quoniā ab ortu ſolis uſq; ad occaſum nomen meū glorificatum eſt in gentibus, et in omni loco incenſum offertur nomini meo, & hoſtia munda. Sacrificamus igitur Deo altiſsimo ſacrificium laudis, ſacrificamus Deo plenum, & odorem afferens, & ſacroſanctum ſacrificium: ſacrificamus nouo more ſecundum nouum teſtamentum hoſtiam mundam. Ac paulo poſt: Sacrificamus & incendimus, aliàs quidem memoriam magni illius ſacrificij ſecundū ea, quæ ab ipſo tradita ſunt myſteria, celebrantes, & gratias Deo per ſalute noſtra agentes. Ioannes quoq; Chryſoſtomus hunc ipſum Malachiæ locū adferens: uides, quàm luculenter, quàmq; dilucidè myſticam interpretatus eſt menſam, quæ eſt incruenta hoſtia. Ac paulo poſt: uides, quod ubicunq; conceſſum eſt angelicum illud ſacrificium inclareſ-

Li. 1. demonſtratio. Euan. capi. 10.

In Pſal. 115.

cere, uides nullis finibus circumſcriptum, neq; altare, neq; canticum, in omni loco thimiama offertur nomini meo. Eſt igitur hoſtia pura, prima quidem myſtica menſa, cœleſte ſummeq; uenerandū ſacrificium. Copioſius etiam ac magis diſertè in ſecunda contra Iudæos oratione, cum eundem prophetæ locum adduxiſſet: Quando, inquit, hæc euenerunt Iudæe? quando in omni loco incenſum oblatum eſt DEO? quando ſacrificium purum? Non poſsis aliud tempus proferre, quàm hoc, poſteaquam Chriſtus aduenit. Quod niſi de hoc tempore prædixit, niſi de noſtro ſacrificio uaticinatus eſt, ſed de iudaico, etiā legi repugnat prophetia. Nam cum Moſes uetet, ullo alio in loco ſacrificium fieri, præterquam in eo, quem eligit Dominus Deus, quumq; ille in unum locum ſacrificia illa concluſerit, nimirum Propheta dicens, quod in omni loco incenſum adolendum ſit, & ſacrificium purum, aduerſatur ac repugnat Moſi. Verum nulla eſt inter eos pugna, neq; diſſenſio. Ille de alio loquutus eſt ſacrificio, & hic de alio pòſt uaticinatus eſt. Vnde hoc declaratur? Tum ex his, quæ dicta ſunt, tum ex aliјs plurimis ſignis. Ac primum ex ipſo loco. Non enim in una ciuitate, quemadmodum ſub Iudæis, ſed ab ortu ſolis uſq; ad occaſum prædixit hanc culturam eſſe celebrandam. Præterea ex ſacrificiј modo, ſiquidem puram illam appellans, declarauit, de qua loqueretur. Deniq; à

perſonis

perſonis offerentium: Non enim dixit Iſrael, ſed in gentibus. Ac ne putares, quod in una duabusue aut tribus ciuitatibus hoc culturæ genus inſtaurandum eſſet, non ſimpliciter dixit in omni loco, ſed ab ortu ſolis uſq; ad occaſum, demonſtrans quod quantum ſol terræ aſpicit, tantundem & Euangelium eſſet occupaturum. Purum autem dicit ſacrificium, quaſi prius illud fuiſſet impurum, non quidem ſuapte natura, ſed iuxta uoluntatem offerentium. Et ideo dixit: incenſum abominatio eſt mihi. Quanquam & alioqui ſi quis hoc ipſum ſacrificium conferat cum illo, ingens diſcrimen inueniet, ut iuxta comparationis rationem ſolum hoc purum dici mereatur. Quodq; de lege & gratia dixit Paulus, ne glorificatum quidem fuit, quod erat glorificatum propter eminentem gloriam: Idem & hic iure dixerimus, uidelicet quod hoc ſacrificium cum illo collatum ſolum debeat dici purum. Non enim per fumum ac nidorem; non per ſanguinem ac redemptionis pretia; ſed per ſpiritus gratiam offertur. Remigius Altiſiodorenſis Epiſcopus ante ſeptingentos prope annos locum hunc explicans: mundam oblationem eſſe dixit ſacrificium, quod nunc frequentat Eccleſia. RVPERTVS ſimiliter cum locum enarrans: Et offerent, inquit, nomini meo oblationem mundam, oblationem panis & uini, ſacramentum corporis & ſanguinis redemptoris ſui. *In Malachiã.*

Hæc

Hæc oblatio ſic eſt munda, ut exterius nullum habeat cruoris horrorem, & interius ſiue inuiſibiliter mundet cruentam omnis peccati pollutionē. Itaq; in gentibus talem oblationem offerentibus magnū eſt nomē meū,&c. Rabbi Samuel ad Iſaac ſcribens cap:xx. Timeo domine mi, quod Deus elongauit nos à ſe & ſacrificium noſtrum, ſed & acceptauit ſacrificiū gentium,ſicut ipſe dicit per os Malachiæ prophetæ: Non eſt mihi uoluntas in uobis, dicit Deus, neq; recipiam ſacrificium ueſtrum, Quoniā ab ortu ſolis uſq; ad occaſum eius magnum eſt nomen meum in gentibus, quæ offerunt nomini meo ſacrificium mundum. Ergo apud Deum ſacrificiū gentium eſt mundius,quàm ſacrificium noſtrum? Et inſuper quia Deus priuauit nos omni ſacrificio, & mundo ſacrificio, ut alios doceret Chriſtianos, ut ipſi uitarent nos, ut non contaminarentur, ſic nos uitauimus gentes omni tempore, quo ſacrificium noſtrum fuit mundum apud Deum & acceptum. Sed quid opus eſt omnium ea de re ſententias adferre, cū ueterum ſcriptorum plenæ ſint omnes paginæ? In ſacroſancto Niceno concilio, ſimul & in Epheſino, quæ non minoris authoritatis habita ſunt quàm ipſa Euangelia, fieri ſacrificij huius mentionem legimus. In illo enim hæc uerba reperiuntur: Peruenit ad ſanctum concilium, quod in locis quibuſdam & ciuitatibus presbyteris ſacramenta diaconi porrigant. Hoc neq; regula,neq; conſuetudo

tudo tradidit,ut ij, qui offerendi ſacrificij non habent poteſtatem, ijs, qui offerunt, corpus Chriſti porrigant. Ex Epheſino uerò ſcribunt ad Neſtoriũ patres concilij, annunciantes ei: ſicut ſecundũ carnem mortem unigeniti filij Dei, id eſt, Ieſu Chriſti, & reſurrectionẽ eius, et in cœlos aſcenſionẽ pariter confitentes, incruentam celebramus in Eccleſijs ſacrificij ſeruitutem, ſic etiã ad myſticas benedictiones accedimus, & ſanctificamur, participes ſancti corporis & precioſi ſanguinis Chriſti, omnium noſtrum redemptoris, effecti. Fuerunt Auguſtini temporibus, qui non putarent externa Deo ſacrificia offerenda. Centum annis poſt fuerunt hæretici, qui ſacrificium hoc corporis & ſanguinis Chriſti, quod in Eccleſia celebratur, ſoli patri immolandũ exiſtimarent. quorum ſententiam ad Monimum ſcribens grauiter Fulgentius cõfutauit. Ante quadringentos uerò annos fuerunt, quemadmodum antea meminimus, Henriciani, et Petrobuſiani, qui & ueritatem corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia negarẽt, & Miſſam nihil eſſe, nec celebrari debere contenderent. Contra quos quæ ſcripta ſũt à Petro Abbate Cluniacenſi, uiro & eruditione & uitæ ſanctimonia præſtanti, quoniam digna ſũt, quæ legantur ab omnibus, uiſum eſt paulò altius repetita inſerere. Loquẽs enim de ſacrificio in cruce peracto: Hoc eſt, inquit, noſtrum ſacrificiũ, hoc legis Euangelicæ, hoc noui teſtamenti, hoc noui

Libro 2.

O o populi

populi holocauſtum, quod tunc ſemel in cruce à Dei et hominis filio Deo oblatum eſt,et quod ſemper in altari ab ipſius populo offerendum, ab eodẽ præceptum & inſtitutum eſt. Non enim aliud tunc oblatum,aliud nunc offertur, ſed quod, ut dictum eſt,ſemel Chriſtus obtulit,hoc ſemper Eccleſiæ ſuę offerendum reliquit.Et quia iam expeditior uia ſe præbuit,per quam liberior ſermo ad oſtendendum & confutandum ſtultiſsimum errorem decurrat, audite, non me, ſed dominum, non Chriſtianum, ſed Chriſtum, non hominem tantùm, ſed Deum,
Deute.19. audite eum,quem qui non audierit, exterminabitur de populo ſuo.Dic domine Ieſu, Deus noſter, ſaluator noſter,ſacerdos noſter,hoſtia noſtra, dic, reſponde aduerſarijs teſtamenti tui, qui uolunt reſcindere,quod ſtatuiſti, eradicare quod plantaſti, deſtruere quod cõſtituiſti.Dic,forſitan acquieſcẽt tibi,qui Eccleſiæ tuæ reſiſtũt,uerebuntur faciẽ tuã,
Ioan.10. qui tuis irreuerenter obuiãt mandatis,et q̃ oues tuę ſunt,uocem tuam audiẽt. Ignoſce & mihi præſumptuoſè interroganti,ſed tamen pro Eccleſia tua,columba tua,ſponſa tua,quam iſti uiolare conantur, zelanti.Planè iſti redemptorem te negant,qui precium redemptionis humanæ, quod nobis & pro nobis dediſti,corpus dico tuum,redemptis auferre cõtendunt. Volunt rurſum uincire à te olim ſolutum nodum captiuitatis,dum largitorem reſpuunt libertatis.Dic ergo domine teſtator noui & æterni

teſtamenti,

teſtamenti,utrum teſtamẽtum hoc unius diei, ſicut iſti dicunt,eſſe uolueris, an potius æternũ eſſe decreueris? Audiant iſti non me,ſed te,ut conuertantur non ad me,ſed ad te. Quid ergo? In cœna ultima, quam cum diſcipulis tuis uetus paſcha nouo commutans celebraſti, accepiſti panem, gratias egiſti,fregiſti,dediſti diſcipulis tuis. Sed quid dixiſti? Accipite:Hoc eſt corpus meũ, quod pro uobis tradetur.Et quid addidiſti? Hoc facite in meam cõmemorationem.Similiter & calicem, poſtquàm cœnaſti,dicens:Hic eſt ſanguis meus noui teſtamẽti,qui pro uobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Audiſtis? Nolite fieri ſimulachra,quæ oculos habent & non uident,aures habẽt & non audiunt. Auditis hoc nõ à quolibet doctore,ſed ab illo,de quo pater clamãs præcipit, Ipſum audite.Auditis eum dantem corpus, ſed quod corpus? Sunt enim corpora cœleſtia & terreſtria: & quicquid uiſui,auditui, olfactui, guſtui, tactui hic ſubiacet,corpus eſt. Vnde ne quis putaret, animalis cuiuslibet,aut hominis cuiuslibet hoc eſſe corpus,ad excludendũ omne aliud ſenſibile uel inſenſibile corp⁹,poſtquam dixit, accipite, Hoc eſt corpus,adiunxit,meum.Suum ergo,non alterius corpus diſcipulis dedit.Rurſũ,ne cui cogitatio occulta ſubreperet,potuiſſe creare in manibus corpus, quod ſuum quidem eſſet,ſed tamen,quod ipſe erat, non eſſet;addidit: quod ꝓ uobis tradeť.Ac ſi dice-

Matth. 26.
Luc. 22.
Pſal. 113.
Matthæi 17.

Oo 2 ret:

ret: Nolite dubitare, nolite hoc uel illud uobis fingere, nolite aliud & aliud cogitare, quia hoc eſt corpus, non alterum, non alterius, ſed meum: non permutatum uel nouiter creatũ, ſed quod pro uobis tradetur, pro uobis crucifigetur, pro uobis morietur. Sic & de calice: Hic eſt, ait, ſanguis: non bouis aut arietis, nõ agni aut cuiuslibet hominis, ſed meus, non alius, uel noua creatione productus, ſed qui pro uobis fundetur, flagellis prouocat⁹, clauis extortus, lancea excuſſus. Quid ad demõſtrandam ueritatẽ corporis & ſanguinis dñi dici potuit clarius, lucidius, manifeſtius? Nonne & longè ante paſsionem commendans magnificum & ſalutare ſacramentum diſcipulis & Iudæis ſæpe dicebat:
Ioan. 6. Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis uitam in uobis. Et, panis, quẽ ego dabo, caro mea eſt: Et, caro mea uerè eſt cibus, & ſanguis meus uerè eſt potus. Hoc quare? ut dum nomine corporis circa diuerſa corpora cogitando uagaris, audito carnis nomine, ab innumera corporũ multiplicitate reuoceris. Rurſum audito nomine filij hominis, non alterius alicuius carnem exiſtimes, niſi illius, qui cũ eſſet Dei filius, ſingulari gratia, ſolitaria operatione factus eſt hominis filius. Vnde quia tenaciſsimè recolendũ, quia unicè amplectendum eſt tantum tantæ miſericordię opus, tacito ſæpe nomine filij Dei, quod pro ſe eſt, nomen filij hominis frequentat, quod

pro

pro nobis eſt. Idcirco uocat carnem, ne quodlibet corpus putetur: idcirco filij hominis, ne alterius, quàm ſua exiſtimetur. Ac paginis aliquot interiectis, quibus tranſubſtantiationem probat, quod panis in carnem, uinum commutetur in ſanguinem, poſtquam de iugi quoq; ſacrificio multa præclara dixerat, de iteratione illius ijs uerbis utitur: Iam illud quod non modo ab incredulis opponitur, ſed & à fidelibus quæritur, cur hoc ſacrificium toties iteratur, cum Chriſtus ſemel in cruce oblatus ad tollenda totius mundi peccata ſufficiat? maximè cum non hic aliud, & ibi aliud, ſed hic & ibi idem prorſus ſacrificium, hoc eſt, idem Chriſtus offeratur, uidendum eſt: Si enim illud in cruce ſufficit, ſuperfluum hoc in altari uidetur. Sed non eſt ſuperfluum, quia certa de cauſa à Dei filio, qui eſt, iuxta Apoſtolum, Dei ſapientia, factum & traditum eſt: quæ ſapientia, quia ſummè rationabilis, imò totius rationis fons & perfectio eſt, nihil agere, nihil iubere irrationabiliter potuit. Vnde cum dixit, cum hoc ſacramentum ſuis tradidit, non abſq; certa ratione, ut certum eſt, fecit: quæ ſola omnibus ratio ſatisfacit, quicunq; Chriſtum huius ſacramenti authorē Deum & Dei eſſe ſapientiam credunt. Placuit tamen largitori tanti muneris cauſam reddere tantæ largitionis, quam cauſam dando, ipſum ſacramentum aperuit. Nam poſtquā dixit: hoc facite, ſtatim addidit, in meam commemorationem. Hæc eſt er-

1. Corinth. 1.

go cauſa ſacramenti, cõmemoratio Chriſti. Nouerat ſaluator quid facturus erat propter hominem, nouerat ſingulare opus, quod geſſerat induendo hominem, nouerat ſtupendum, quod geſturus erat moriendo propter hominem, ſciebat hoc ſe opere ſaluaturum hominem, ſed abſque huius operis dilectione nullum ſaluari poſſe hominem. Sciebat, quia humanitatis & mortis ſuæ opus ſicut ſuper omnia opera ſua ſummè celebratur, ſic mortalibus, quibus fiebat, ſummè erat cõmendandum. Cõmendandum erat, utpote cuius caro pro illis torquebatur, cuius anima pro ipſis triſtabatur, cuius nouiſsimè mors illorum uitæ miniſtrabatur, hoc certè ſolenniter comendandum erat, ut Chriſtus diligeretur, dilectus haberetur, habitus nunquam perderetur. Sed hæc eius dilectio ab hominibus ſeruari non poterat memoria pereunte: nec fugax memoria diu retineri ualebat, niſi ſigno congruo apparente. Ne igitur à corde fugeret, quod maximè cordi ineſſe oportebat, ſigno rei congruente ueluti fune inſolubili colligata eſt cordi memoria, qua fortiter uinciente, ſemper redemptus redemptoris preciũ cogitaret: indeq́ʒ redemptori agens gracias, fide, quæ per dilectionem operatur, nequaquã ſe ingratum tantæ graciæ demonſtraret. Et poſſet quidem mentibus humanis huius rei utcunqʒ abſq́ʒ ſigno uiſibili ineſſe memoria, ſicut multarum rerum tam diuinarum quàm humanarum recordatio, fama, lectione,

lectione,doctrina in eis aut gignitur,aut conſeruatur,ſed quia iuxta quendã, ſegnius irritant animos demiſſa per aurem, quàm quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus, & res tanta erat, ut ad eam cogitandam, amandã, amplectendam non ſegniter, ſed inſigniter humani animi mouendi eſſent,dignum & iuſtũ fuit, ut humanitatis & mortis Chriſti memoria nõ tantum auditu per aures, ſed etiam uiſu per oculos iuuaretur. Ea de cauſa ſignũ hoc à Chriſto propoſitum eſt, quod ita ſignum eſt, ut ſit tamen idem, quod ſignat. Hoc autem contra ueteris ſacrificij multiplicitatem, quæ in nullo erat idem,quod ſignabat, præter hoc, quod illud ſacrificium erat, & iſtud ſacrificium eſt, & illud Deo offerebatur, & iſtud eidem Deo offertur. Signabat uerò (addo illud) hoc noſtrum noſtri temporis ſacrificium, ſed non erat hoc, quod iſtud: quia illud umbra, hoc corpus, illud figura, hoc ueritas,illud de cadaueribus & cruore animalium, hoc de corpore & ſanguine filij Dei. Idcirco non erat idem, quod ſignabat, ſed iſtud noſtri ſacrificij ſignum,non aliud, ſed ipſum eſt, quod ſignat. Ita uerò eſt idem quod ſignat, ut quantum ad corpus,id eſt,ad ueritatem carnis & ſanguinis CHRISTI pertinet, ſit idem quod ſignat. Necp enim ibi CHRISTVS, ut olim, dolorem aut mortem patitur, cum tamen immolari dicatur. Dicitur autem immolari, cum licet inuiolabiliter in altari frangitur, diuiditur,

comeditur,

comeditur, cũ ijs et quibuſdam alijs ſignis, in quantum fieri poteſt, mors domini maximè repræſentatur. Vnde, ſicut dixi, quantum ad ueritatem corporis & ſanguinis Christi pertinet, eſt idem quod ſignat, quam tamen maximè ſignat, maximè autem dixi; quia hoc apertiſsimè Apoſtolus dicit in uer-
1. Corinth. 11. ſu, quem ſupra commemoraui: Quotieſcunque, ait, manducabitis panem hunc, & calicẽ bibetis, mortem domini anunciabitis. Quare hoc? quare non ſimiliter ô Apoſtole Dei dixiſti incarnationem domini, natiuitatem domini, circumciſionem domini, baptiſmum domini, uel, quod magis uideretur, reſurrectionẽ domini, aſcenſionem domini? Quare dixiſti mortem domini? quare illa, quę glorioſa uidentur, dimiſiſti, & quod erat ignominioſius elegiſti? ut, inquit, oſtenderem in morte domini ſingulariter conſtare ſalutem mundi, ut oſtenderem iſtud opus eius præponderare omnibus operibus eius, ut oſtenderem tormento illo requiem, ignominia illa gloriam, morte illa mortuis redditam uitam. Ita planè & iuxta Apoſtolum, quando manducatur panis domini, hoc eſt, corpus domini, quando bibitur calix domini, id eſt, ſanguis domini, annunciatur, hoc eſt, repræſentatur mors domini, quam paſſa eſt in cruce, non alia, ſed eadem, quæ eſt præſens caro domini, qua fuſus eſt, non alius, ſed idem, qui ſumitur, ſanguis domini. Quod cum ſit, ad hoc utique ſit, ut mens longè uehementius ex-

citata corporis domini ſuſceptione, q̃ poſſet exci-
tari uerbi domini admonitione, in amorẽ eius, quẽ *Ioan. 1.*
non tantum audit, ſed etiam uidet & ſuſcipit, inar-
deſcat, & uidens uerbum carnem factum, ut habita-
ret in nobis, habitans etiã corporaliter, & in ſe ob-
liuiſci iam nullatenus poſſet, quẽ fide credit, amore
amplectitũ, manu cõtrectat, ore ſuſcipit, quẽ quon-
dam pro ſe mortuum ipſa ſuſceptione recolens, &
morte illa uitam ſibi paratam agnoſcens, à mortis
operibus abſtineat, & ſic eidem Chriſto domino
ſuo immortaliter iam uiuenti in ſempiternum con-
uiuat. Hoc igitur Eccleſiæ ſacramentum, quoniam
ſic aſsidua ſui repræſentatione memoriã innouat,
fidem auget, ſpem roborat, charitatem confirmat,
non ſuperfluum, ſed ualde neceſſarium eſt. Ea pro-
pter, ut dictum eſt, dominus hoc in ſui commemo-
rationem fieri iuſsit, ea de cauſa mortem domini
iſto ſacramento denunciari Apoſtolus docuit, ut
Chriſti & mortis eius memoria auelli de cordibus
humanis nulla mundi inquietudine, nulla temporis
prolixitate ualeret. Quę memoria amorẽ excitans,
de animi receſsibus mala omnia effugaret, uirtuti-
bus uniuerſa repleret, ſicq́ue quotidie per hoc ſacra-
mentum innouans redemptionem, quotidianam
pœnitentibus peccatorum gigneret remiſsionem.
Soluit quidem, & plenè tollit peccata mũdi agnus
Dei in cruce immolatus, nec tamẽ idcirco, ut dixi,
ſuperfluus eſt in altari ſublatus. Et ut in teipſo, à te-

ipſo hoc diſcas, aduerte quicunq; hæc legis, teq;
ipſum interroga: Quando magis mouearis (ſi tamen quod profiteris, firmiter credis) utrum quando dicitur, Chriſtus olim inter homines apparuit, an quando dicitur, Chriſtus nunc inter homines conuerſatur? quando dicitur, olim in cruce pependit, an quando dicit̃, nũc in altari offertur? utrum, inquã, te magis moueat & ad admirandũ, & amandũ accendat, eius prædicata abſentia, an demonſtrata præſentia? Sed ſcio, quia non diffiteris quod uerum eſt, magis humana corda moueri præſentibus, quàm abſentibus rebus, mouetur igitur magis ad pręſentẽ, q̃ ad abſentẽ, mouet̃ magis ad uiſum, q̃ ad auditum Chriſtũ, mouetur ad admirandũ, mouetur ad amandũ, quo amore amanti generatur remiſsio peccatorũ. Cui quantus erga Chriſtũ amor eſt, tãta eſt & indulgentia, ipſo dño atteſtante, qui
Luca 7. de peccatrice Maria ſic ait: Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Et cũ rectè ſcriptũ
1. Petr. 4. ſit; Charitas operit multitudinem peccatorum. Quantam multitudinem peccatorum operit charitas in Chriſto, ſi tantum operit charitas in proximo? Non eſt ergo, ut dictum eſt, ſuperfluum Chriſti corporis & ſanguinis ſacramentũ, quo uiuatior memoria excitatur, quo feruentior dilectio prouocatur, quo plenior peccatorum remiſſio comparatur. Non eſt ſuperfluum, quia non tantum per id, quod Deus eſt, ſed etiã per id, quod homo eſt, nobiſcum

biſcum eſt uſq; ad conſummationem ſeculi. Nõ eſt ſuperfluũ, quia qui per corpus ſuum redemit nos, per idem corpus ſuum reficit nos, ut redempti per corpus eius, & refecti corpore eius nutriamur & paſcamur humanitate eius, donec ſatiamur deitate & gloria eius: hactenus Petrus Cluniacenſis. Quid autem dici potuit magis piè, magis religioſè, magis etiam diſertè, uel ad rationem huius ſacramenti & ſacrificij explicandã, uel ad immenſũ illud redemptionis noſtræ beneficium illuſtrandum, uel ad mentes hominum amore tam benefici redemptoris inflammandas, quàm quod ab hoc uenerabili patre ſpiritu Dei pleno dictum eſt? ex cuius nos libello propterea tam multa deſcribenda, atq; huic loco inſerenda curauimus, ut quæ fuerit Eccleſiæ fides de hoc ſacramẽto ante quadringentos annos, planũ omnibus fieret: ſimul intelligi poſſet, quàm impudens commentum ſit eorũ, qui quadringentis ijs & amplius annis extinctam Euangelij lucem in Eccleſia Dei, Chriſtiq; beneficia omnia obſcurata eſſe, literarum monumentis prodere ueriti non ſũt. Cum ſi unquam antea, illo tempore uel maximè clara, aperta, teſtataq; fuerint omnibus, quemadmodum ex eorum ſcriptis uidere licet, qui uixerunt illo ſeculo, quod ferax doctiſsimorum hominum fuiſſe conſtat. Nam inter centum annorũ ſpaciũ tulit ætas illa uiros inſignes, Anſelmũ & Lanfrancũ, Canthuarienſes Archiepiſcopos, Guimun-

dũ Epiſcopũ Auerſanũ, Algerũ presbyterũ, & Petrum Abbatẽ in monaſterio Cluniacenſi, Bernardum Clareuallenſem, Hugonẽ de ſancto Victore, Petrũ Lombardũ, & alios nonnullos, nõ doctrina magis, q̃ uitæ ſanctitate claros & illuſtres. Atqui hoiꝝ omniũ, & cum ea, quæ præceſsit, quæ fuit ab ipſis Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus, & cum ea, quæ ſequuta eſt Eccleſia uſq; ad hæc noſtra tempora, cùm de rebus alijs omnibus, tum de iugi hoc ſacrificio mirus cõcentus, & incredibilis quædam eſt conſenſio. Nam quod Arnobio, Cypriano, Auguſtino, Fulgẽtio in Aphrica, idẽ uiſum fuit Irenæo, Remigio Aldiſiodorenſi, & Petro Cluniacenſi in Gallia, idem patribus in ſacroſanctis Niceno & Epheſino concilijs ex toto orbe Chriſtiano congregatis, idem Ambroſio in Italia, Chryſoſtomo in Thracia, Theophilacto in Meſia, Hieronymo & Ioanni Damaſceno in Syria, Cyrillo in Ægypto, Euſebio in Paleſtina, Lantfranco in Anglia, Epiphanio in Cypro, Amalario & Ruperto Tuicenſi in Germania, Adalberto Gneznẽſi Archiepiſcopo, & Staniſlao Cracouienſi Epiſcopo, qui noſtræ gentis Apoſtoli fuerunt in Polonia, qui Euangelium ſanguine ſuo ſignatum nobis reliquerunt. Quod ergo iſti omnes, & qui eos uſq; ad hæc noſtra tempora ſequuti ſunt, unanimiter ſenſerunt, prædicauerunt, literis etiam cõſignauerunt, atq; ad nos trãſmiſerũt, uiciſsim à nobis ad poſteros nr̃os

tranſmittendum, iſti, inquam, omnes in tam diuerſis orbis regionibus commorati, tanto & locorum & ſeculorum interuallo diſiuncti, quod nos tanto conſenſu docuerunt, non hominum hanc magis, quàm Dei per os Eccleſiæ ſuæ loquentis doctrinã exiſtimare debemus. Quo minus ferendus eſt inflatus ille ſenſu carnis ſuæ, qui nihil morari ſe ſcribit, quid tanto conſenſu loquantur uetuſti ſcriptores. Scilicet tu ille es incircumciſus Philiſtæus, qui exprobrare audes aciei Dei uiuentis? qui Eccleſiã uniuerſam, quæ columna eſt & firmamentum ueritatis, erroris arguere, qui grauiſsimũ etiam Idololatriæ crimen illi impingere nõ uereris? Sed qua alia ratione agnoſci poſſet illius miniſter, qui dixit: In cœlum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo soliũ meum, aſcendam ſuper altitudinem nubium, & ero ſimilis altiſsimo: qui poſtea ad infernum detractus eſt in profundum laci: niſi quod impius hic non uult eſſe ſimilis altiſsimo, ſed uult eſſe ſupra altiſsimum? Altiſsimus enim promiſit ſe miſſurum ſpiritum ſuum, qui doceret Eccleſiam ſuam, & cum ea maneret in æternum: & iſte neſcio quis ſathaniſta audet altiſsimum arguere mendacij, dum tot ſæculis Eccleſiam ſpiritu Dei deſtitutam, ac in Idololatria uerſatam eſſe impudenter aſſerit? Percurre Eccleſiam totius orbis uniuerſam, Italiam, Hiſpaniã, Galliam, Germaniam, Poloniam, Vngariam, Bohemiam, inſulas in mari oceano, Angliam, Scotiã,

1. Regum. 17.
1. Timoth. 3.

Hiberniam,Suetiam,Noruegiam,deinde quæ ſunt mediterranei maris, Siciliam, Cretam, Cyprum, Rhodum, Sardiniam, Corſicam, adde Græcos, Ruthenos, Moſchos,tametſi iam ſchiſmaticos,adde quotquot in Syria & Armenia Chriſti nomen profitentur,adde poſtremò numeroſiſsimos Indiæ populos, toto propemodum orbe à nobis diſiunctos, in omnibus ijs regnis & prouintijs, præterquam ſi qui alicubi ſe uiginti ijs annis à Chriſto & ab eius corpore ſegregauerunt, iuge hoc ſacrificiũ corporis & ſanguinis Chriſti & nunc ſacerdotes celebrare, & ex quo tempore omnes iſti populi Chriſtum cognouerunt, nunquam celebrare intermiſiſſe reperies:quod à Chriſto,ut diximus, inſtitutũ ab eius Apoſtolis per longam ſacerdotũ & Epiſcoporum ſucceſsionẽ, per manus traditum & obſeruatum in Eccleſia fuit ad hæc uſque tempora,& non prius intermittetur, quàm finis mundi aduenerit: & huic totius orbis Chriſtiani conſenſui,unius alicuius hominis fanatici, nihil ſibi non arrogantis, omna ſanctis patribus detrahẽtis, omnẽ omnium conciliorum authoritatẽ eleuantis ſenſum anteponemus? O Chriſte,qui es uia noſtra,ueritas noſtra, uita noſtra,prius fortunas noſtras omnes,prius uitam hanc noſtram mortalẽ, prius omnia,quæ ſunt in hoc ſeculo mortalibus chariſsima, nobis eripe, quàm in hanc nos mentẽ impelli patiaris. Nullum eſt tantũ diſcrimen, quod non alacriter ſubire,nulla

la tanta difficultas, quam non conſtanter perferre, nullũ tantum certamen, cui nõ intrepidè nos prius offerri ſumus & eſſe parati debemus, etiã ſi eundem illum guſtare nos calicem oporteat, quẽ tu pro nobis amariſsimum bibere dignatus es, te uires ſuppeditante, non modo non fugiendum nobis, uerum etiam expetendum eſſe putamus prius, quàm id faciamus, quod nos impij iſti facere iubent, ut te redemptorẽ negemus, ut redemptionis noſtræ precium, ſacroſancti corporis & ſanguinis tui iuge ſacrificium per ſathanã & miniſtros eius auferri nobis patiamur. Verùm quod ſæpe monuimus, nihil eſt hoc uirulento ſerpente callidius. Nã uerbo quidem ille redemptionis noſtræ preciũ auferre ſe negat, quin illud potius prædicari uelle ſimulat, cũ tamen re ipſa nihil agat aliud, neq; alia in re curas ſuas & cogitationes cõſumat omnes, quàm ut omnem tanti beneficij memoriam ſempiterna quadam obliuione prorſus obruat. Cõtendere quidem primum illud modò uidetur, ut ne ſit externum ullum ſacrificium: ſcriptum eſt enim, una oblatione cõſumauit in æternũ ſanctificatos, uerùm poſteaq; hoc obtinuerit, ſerpet è ueſtigio lõgius, ſimul & prædicationem externã abolendam eſſe docebit: ſcriptũ eſt enim in eadẽ epiſtola, & ex propheta citatũ: Nõ docebit unuſquiſq; proximũ ſuum, & unuſquiſq; fratrem ſuum, dicens: cognoſce dominum, quoniã omnes ſcient me à minore uſq; ad maiorem. Sed

Hebræo. 9.

Hebræo. 8.

Hiere. 1.

ſanatici

fanatici tibi uidentur, qui per hunc ſcripturæ locū externum uerbi miniſterium abolere conantur? atqui eadem hoc authoritate, qua tu, faciunt: & æquè tu fanaticus uideri debes, qui per ea, quæ in hoc & in proximè ſequenti capite ſcripta ſunt, & ſacerdotium & ſacrificium externum abrogare niteris, unde occaſionem iſti ſumpſerunt, idem de externa, quam uos in Eccleſia ſolam eſſe uultis, prædicatione ſentiendi. Qui magis autem uobis ueſtro, quàm illis, quos meritò fanaticos uocatis, ſuo iudicio ſcripturas interpretari licebit? Eſtis autem utriq; fanatici, qui uos à Chriſto, & ab eius corpore Eccleſia ſegregaſtis, atq; ideo tanta errorum caligine oppreſsi eſtis. Verum eſt enim, quod, ut diceres, dum fanaticos iſtos inſectaris, ipſa abs te inuito ueritas extorſit, ſanæ intelligentiæ lucem Eccleſiæ promitti: ac rectè admones, peculiariter id notandum eſſe. Non eſt enim extra illam ſanæ intelligentiæ ſcripturarum lux, cui promiſſus & miſſus eſt Spiritus ſanctus, à qua cum ultro ipſe te præcideris, mirandum non eſt, ſi ſanæ intelligentiæ lux à te receſsit. Scit ſathanas, quemadmodum ab Auguſtino quoq; ſcriptum legimus, externum ſacrificium Deo deberi, atq; hoc uno ſigno diuinam ſeruitutē ab humanis obſequijs diſcerni. Nam obſequia cætera, quæ diuinitati debentur, auſi ſunt ſibi etiam ſuperbiæ faſtu homines arrogare, rariſsimi autem commemorantur, qui ſibi ut ſacrificaretur, cum regia

gia poteſtate poſſent, auſi fuerint imperare, quicũque tamen auſi ſunt, per hoc ſe deos haberi uoluerunt. Quamobrem ut ne quod eſſet diſcrimen inter diuinam maieſtatem, & inter mundi principes, ut nullus peculiaris illi cult⁹ tribueretur, hoc ſummo ſtudio contendit & elaborat, ut externum tollat ſacrificium, quo nulla unquam ætas ab orbe condito caruit, etiamſi nunc apud plures, nunc apud pauciores uſus eius fuerit, quo ſic tandem dicat impius, dicat inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus. Hic eſt ſcopus, ad quem tendit ſathanas, cuius ſi nouam hanc doctrinam de externo ſacrificio abrogando, quod pro ſua miſericordia procul Deus auertere dignabitur, mundus exaudiat, faciet, quod nunquam fecerat, & more captiuati illius populi ſedebit abſq; lege, abſq; rege, abſq; ſacerdotio, abſq; Ephoth & Teraphin, cumq; Deo ſacrificare ceſſauerit, & ipſe Dei eſſe ceſſabit. Erit ijs temporibus gratiæ, quod nunquam fuit, nec tempore iræ, ut Chriſtianis Deo ſacrificare ceſſantibus, cultus, qui ſemper in mundo fuerat, omnino de mundo pereat, & qui Deum ritu ſuo colens, Deo ſubditus eſſe probatur, cultum eius abijciens abſq; aliquo Deo prorſus eſſe uideatur. Cum itaq; detectæ iam ſint ſathanæ fraudes, cum, quorſum tendat ſerpens hic aſtutus, planum & manifeſtum factum ſit, neque enim aliud illi propoſitum eſt, externo ſacrificio abolendo, quàm ut redemptorem, ut redemptionis

Oſee 3.

noſtræ precium auferat, denicꝫ ut nos ſine Deo eſſe faciat, uiriliter illius conatibus reſiſtamus, ac quãtò magis ille cultum hunc Deo debitum, & ab ipſo Deo inſtitutum oppugnare fuerit adortus, tantò nos cum maiore pietate frequentemus, tantò crebrius iuge ſacrificium hoc, per quod reconciliationem in cruce factam, & peccatorum noſtrorum remiſsionem ibidẽ nobis obtentam in nos transferre conamur, in Eccleſia celebremus. Necꝫ moueat quemquam, quod non ea lingua peragatur, quæ ab omnibus intelligi poſsit. Iam enim antea ſatis docuiſſe uidemur, non in eo, quantum intelligamus, ſed in eo, quàm piè Deum colamus, ſalutem noſtrã poſitam eſſe. An exiſtimandum eſt, intellexiſſe pueros Hebræorum quid agerent, cum in templo
Matth. 21. clamarent: Oſanna filio Dauid. Atqui adeò non fuit hæc eorum quamlibet imperitorum pietas ingrata Chriſto, adeò non aſpernatus eſt non intelligentiũ laudem, ut cũ principes ſacerdotũ & ſcribæ indignati dixiſſent, audis quid iſti dicunt? non obſcurè tulerit ſe laude eorꝫ delectari, ac iam pridẽ à
Pſalm. 8. Propheta fuiſſe prædictũ admonuerit: Ex ore infantium & lactentiũ perfeciſti laudẽ. Qui uel ſolus ſcripturę locus docere nos poteſt, nõ quod ab eorũ ſupercilio proficiſcit, qui ſibi nihil nõ arrogant, ſed infantiũ et lactentiũ laudẽ gratã eſſe Deo. Iam uerò quotuſquiſcꝫ fuit in populo Iſrael, ꝗ quid ſibi uellent ritus, cerimoniæ, ſacrificia ueteris legis, perſpectum

ſpectum haberet? Certè præter ſacerdotes, ſcribas & phariſæos, uix milleſimus quiſq;, quid ea ſibi uellēt, aſſequabatur: ut non temerè dictū fuerit à phariſæis: Turba hæc, quæ non nouit legem, maledicti ſunt. Et tamen ex hac turba, quæ legem ignorare uiſa eſt, non ex ſapientibus ſecundum carnē elegit Chriſtus, per quos Euangelij ſui luce mundū illuſtraret: cum interea qui de uerbo Dei, de ſcripturarū, de legis peritia tantopere gloriabantur, & ſibi ſolis earum intelligentiam arrogabant, ſibi cum ſua arrogantia relicti, filij gehennæ facti ſint. Nō ſciſcitabantur curioſè qui fuerant è turba, quid in ſacrificijs iſtis fieret, illud ſcire cōtenti erant, uenturū aliquando mediatorē, per quē ſalutē ipſis cōſequi liceret, illū expectabāt, illū coli, & adumbrari ſacrificijs iſtis perſuaſum habebant. In cæteris omnibus maiorū ſuorū, hoc eſt, eorū, ex quorū ore legem requirere iuſsi fuerant, fidem ſequebantur: in qua nō pauciores proculdubio ex imperita multitudine & ſimplici plebecula, quàm ex illis, qui diuinæ legis præ cæteris eſſe periti uidebantur, ſalui facti ſunt. Nō alia ratio exiſtimanda eſt eorum, qui Chriſtum ſequuti ſunt. Etiam ſi non omnia uulgus intelligat, quæ geruntur in hoc altaris ſacrificio, ſaltem nouerit Ieſum Chriſtum & hūc crucifixum, atq; illud ſacrificium, quo ſemetipſum in cruce Chriſtus obtulit hoſtiā Deo in odorē ſuauitatis, in altari repræſentari intelligat, tā facilè ac facilius etiā in hac ſua Malach. 2.

ſimplici fide ſaluari poterit,quàm qui anxiè diſputant,utrum ea iuſtitia,qua Chriſtus ipſe iuſtus eſt, an ea,quam nobiſcũ cõmunicat, & ſuo modo noſtrã facit,nobis eam imputans, an (quæ eſt Eccleſiæ ſana doctrina) ea,quæ Chriſti merito nobis cõmunicata nobis inhęret,iuſti efficiamur.Quamobrem rectè populũ inſtitutũ fuiſſe uidemus à maioribus noſtris, cũ Euchariſtiã ſacerdos eleuat, quod eſt ſacrificij ſignum,nam & in lege quæcunq; ſacri-
Leuitici 23. ficabantur,eleuari conſueuiſſe docemur ex Leuitico,ut in genua procidentes, Chriſtum in Euchariſtia præſentem adorent,ſimul in memoriam redeant illius ſacrificij,quo ille in crucẽ ſublatus ſe pro nobis hoſtiam obtulit Deo. Recogitẽt etiam ſecũ, quàm acerbos cruciatus,quàm ignominioſã mortẽ ſuſtinuit,quodq; ijs illius tam grauibus ſupplicijs non niſi peccata noſtra cauſam dederunt.Quare iuſtum de cõmiſsis illis dolorem cõcipiant, atq; modis omnibus ea ſibi odio eſſe, ſeq; uel maximè ea deteſtari declarent & pectorum tunſionibus, & quibuſcunq; rebus alijs externis. Quoniam uerò tam precioſa morte ſua pro peccatis noſtris omni-
Hebræo. 4. bus Chriſtus plenè ſatisfecit, nulla ut eſſe poſsint flagitia tanta,quæ per illam abolita non ſint, concepta inde fiducia,adeant ad thronum gratiæ Dei, & cum noſtra merita non habeamus, quæ allegare poſsimus,allegẽt Chriſti merita:hoc ipſum corpus, quod pro nobis in cruce pependit, hunc ipſũ ſanguinem,

guinem, qui fuſus eſt in remiſsionem peccatorum noſtrorum, Deo patri ſiſtentes, ac ſupplices illum precentur, qui protector noſter eſt, ut auertat faciẽ ſuam à peccatis noſtris, & reſpiciat in faciem Chri- *Pſal. 84.* ſti filij ſui unigeniti, qui cum eſſet ſpecioſus forma *Pſal. 44.* præ filijs hominum, factus eſt noſtra cauſa deſpe- *Eſaiæ 53.* ctus & nouiſsimus uirorum, uir dolorum, & ſciens infirmitatem, & quaſi abſconditus uultus eius, & deſpectus ipſe languores noſtros tulit, ipſe dolores noſtros portauit, ipſe uulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra, ipſe oblatus eſt, quia ipſe uoluit, & non aperuit os ſuum, ſicut ouis ad occiſionem ductus eſt, & quaſi agnus coram tondente ſe obmutuit. In huius itaq; faciem reſpiciat, huius merito peccata remittat, atq; cõcedat, ut quem fructum crucis illud ſacrifitium, quod in altari repræſentatur, toti mundo attulit, eum in ſe trãſferre queant. Sic à maioribus noſtris uulgus fuit inſtitutũ, quod ſi nihil præterea de hoc ſacrificio intelligeret, uel hoc ſolum intellexiſſe, ſatis illi foret ad ſalutem. Quoniam tamen hoc iſtorum temporũ ratio poſtulat, dabitur à nobis opera, ut è ſuperiore loco doceatur populus de omnibus ijs, quæ ad miſſæ ſacrificiũ pertinere uidebuntur. De quo conſcripti ſunt ſermones aliquot uiri cumprimis docti & pij, uereq; catholici, Michaelis Epiſcopi Merſburgenſis, quos interim omnibus commendatos eſſe, atq; manibus omnium teri cu-

 peremus,

peremus, quòd pro eo, ut hæc tempora poſtulabāt,
nemo diligentius eſt omnia, quæ ad hoc argumen-
ti genus pertinent, perſequutus. Neq; tamen exiſti-
met aliquis temere ac ſine cauſa factum eſſe, quod
una & ſola latina lingua in occidentali Eccleſia ſa-
cra peraguntur, in qua ſicut una eſt fides, ita uiſum
eſt æquum, ut una eſſet quaſi catholica lingua com-
munis omniū gentium & nationū, qua res diuina
fieret, per quā unitas etiam fidei retineretur. Nō eſt
in orbe Chriſtiano gens ulla, in qua nō multos re-
perire liceat, ex ijs præſertim, qui ſūt liberalius edu
cati, qui linguā latinam ſi minus exactè, utcunq; ta-
men calleant. Ac ſi qua gens alia, noſtra præcipuè
per multos habet eius linguæ non omnino rudes:
cum etiam colonos & agricolas reperire liceat in
in Eccleſia laudes Deo decantantes, ac uerba latina
utcunq; ſonantes, eaq; præſertim, quę cantantur in
miſſæ ſacrificio, intelligentes. Quā pulchrum autē
& decorū eſt, cum peregrinus uenerit aliquis, ſi ea
lingua ſacra peragi audiat, cuius et ipſe rudis nō ſit,
cū ea quaſi propria ſit gentis Chriſtianæ, ſi unani-
mes, uno ore, una etiā lingua glorificantes omnes
Rom. 15. Deum & patrem domini noſtri Ieſu Chriſti, ſi eoſ-
dem ritus, eaſdem cerimonias obſeruantes uideat,
ut uel ea res documēto eſſe queat, totius, quæ eſt in
orbe Chriſtiano, multitudinis credentium eſſe cor
Actuum 4. unum & animam unam: cū longè diuerſum cerne-
re liceat apud eos, qui ab Eccleſia diſceſſerūt, apud
quos

quos ſicut fides inſtabilis eſt, neq; una, ſic ritus quoq; & cerimoniæ, quæ cū doctrina ſimul quotannis uariantur. Neq; tamen ſuis locis & temporibus etiam in templis uernacula lingua cantari prohibuit Eccleſia. Iam antea commemorauimus, quēadmodum etiam uulgaribus cantilenis quàm maximè uoluerit inculcata nobis Chriſti beneficia ſitiens noſtræ ſalutis mater Eccleſia, quod in feſtis Chriſti natalicijs, feſtis etiam paſchæ & penthecoſtes dudū recepto more fieri uidemus, ut hac quaſi nouitate mentes hominum magis etiam excitentur ad ſpiritualem læticiam, & cuius beneficij fit in Eccleſia cōmemoratio, eius memoria tenacius eorum animis infigatur. Ceterum illud ferendum non eſt, priuatus ut aliquis, cui nulla mandata eſt authoritas, quin deceet eū potius ei, qui poteſtatem hanc à Deo cōceſſam habet, in omnib9 dicto eſſe audientem, is hoc ſibi ſumat, aliquid ut in Eccleſia ſuo iudicio mutare, aut ritus nouos, nouas etiam cantilenas inducere, licere ſibi putet: cum ne ipſis quidem Epiſcopis eius rei plena poteſtas conceſſa ſit. Vel Oſeæ Regis exemplū deterrere profanos debet, ne quid eiuſmodi ſibi arrogent. Longū autē foret omnia perſequi, quæ ad miſſæ ſacrificium explicandū pertinere uidentur: neq; eſt hoc præſentis inſtituti, quamobrem hic finem faciemus. Quoniam uerò quærunt hoc tempore multi, num Dei uerbum è ſuperiore loco prædicantem, an ſacris operantem

ſacerdo-

ſacerdotem audire præſtet: uiciſsim ab illis recte quæri poteſt, ſcire ne præſtet an facere uoluntatem domini? Non auditores, dicit Paulus, ſed factores legis iuſtificabuntur. Seruus, qui cognouit uoluntatem domini ſui, dicit Chriſtus, & non fecit ſecundum uoluntatem eius, uapulabit plagis multis, qui autem non cognouit, & fecit digna plagis, uapulabit paucis. Porrò cum ſacerdotem audis è ſuperiore loco ſcripturas enarrantem, fit, ut intelligas quæ ſit uoluntas domini, ut autem facias id, ab eo præſtari non poteſt, qui prædicat, ſed neq; tu quicquã potes uiribus tuis ſolius, opus eſt eius auxilio, à quo tanquam à fonte quodam perenni manat, quicquid eſt rerum bonarum. Nam neq; qui plantat, eſt aliquid, neq; qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. Hoc eſt, quod ille dixit ſapiens: Vt ſciui, quoniã aliter non poſſem eſſe continens, niſi Deus det, & hoc ipſum erat ſumma ſapientia, ſcire cuius eſſet hoc donum, adij dominum, & deprecatus ſum illum. Huius exemplum diuinitus inſpirata ſequi nos docuit Eccleſia, ſimul ut cognouiſſemus è ſuperiore loco uoluntatem domini, ſtatim ut adiremus ad dominum, ac deprecaremur illum, quo tẽpore illius in cruce factæ oblationis fit repræſentatio, ut eam explendi facultatem nobis concederet, cum Auguſtino dicentes: Da quod iubes, & iube quod uis. Da, non noſtro merito, ſed eius qui corpus ſuum pro nobis tradere, qui ſanguinem ſuum

Romano. 2.
Lucæ 12.
Li. 10 Confeſſionum ca. 29. & 31.

ſuum pro nobis fundere dignatus eſt,cuius rei nūc repræſentatio fit in altari. Huius meritis concede nobis,ut iuxta uoluntatem tuam, quam è ſacerdote uerbum tuum annuntiante cognouimus, uitam noſtram inſtituere,& quem fructum acerba mors tua toti mundo attulit, eius participes eſſe queamus. Sic olim factitatum eſt in Eccleſia Dei,non ut hoc infelici ſeculo noſtro, quo ſimul ut audita eſt concio,ſtatim proruunt omnes è templo, quaſi uel ſufficiat noſſe uoluntatem Dei, neq; facere ſit neceſſe:uel ſi neceſſe ſit facere,quaſi ipſe ex ſe ſatis uirium habeat homo ad faciendū, nec opem diuinā implorare oporteat. Libet hic adſcribere uerba, quæ fecit ad populum hac de re Ioannes Chryſoſtomus. Ingentem & pene inauditam hanc populi multitudinem,quæ modo affluxit,tantaq; cum attentione ſermonem audit meum,ſæpenumero tempore illo perhorrendo requiſiui,& tamen nunquā uidere potui:atque ita me uehemens cœpit ſuſpirium,quod cum ego diſputo ueſter conſeruus, ſtudium adhibetis & ingenium,contenditis animum, alter alterum impellit & iactat, ut ipſe propius adſit,frequentes ad finem uſq; dicendi patientiſsimè perſeueratis. Cùm autem ipſe CHRISTVS communis magiſter & dominus ſemet in ſacris myſterijs oſtenſurus eſt, uacua deſertaq; Eccleſia redditur. Proh fidem hominum Chriſtianorum, quo pacto iſthæc ueniam conſequantur? Facit

De incomprehenſibili Dei natura, cōtra Anomæos, homilia 3.

profectò ueſtra iſta ſiue deſidia, ſiue negligentia, ut laudem ſtudiј auſcultandi illius omnem amittatis. Quis enim non tam uos, quàm me damnet ac reprobet, cum fructum omnem audiendi delapſum cernat & uanidum? Nam ſi cum diligentia his, quæ docuiſſem, attenderitis, facto palàm ſtudium faceretis ueſtrum, non uerbis tenus, corde habere monſtraretis. Sed quod ſtatim cum audiſtis, diſceditis, & fugam, quaſi uos hoſtis inſectaretur, arripitis, coniectari omnino licet, nihil uos recepiſſe & recondidiſſe animo utilitatis. Nam ſi quæ propoſita ſunt, recondita in animis ueſtris ſeruarentur, prorſus uos illa in templo tenerent, & ad rem horribilem maiore cum deuotione hortarentur & mouerent. Nunc uerò quaſi fidicinam audiretis aliquam, ſic omni utilitate uacui, ſimul ac factus finis dicendi eſt, diſceditis. Sed ô frigidam excuſandi rationem, quam à compluribus reddi audio: Orare uel domi poſſumus, dicunt: Sed Homiliam doctrinamq; audire non niſi in ECCLESIA poſſumus. Te homo decipis, & magno in errore uerſaris. Nam & ſi domi quoque datur orandi facultas, tamen fieri non poteſt, ut domi tam benè ores, quàm in ECCLESIA, ubi tot patres, ubi clamor felici ſocietate excitus ad Deum immortalem refertur: non pariter exoras, cum ſolus DOMINVM obſecras, atque tuis cum fratribus. Eſt enim in hoc plus aliquid,

uidelicet

uidelicet concordia, conſpiratio, copula amoris & charitatis, ſacerdotium clamores: præſunt enim ob eam rem ſacerdotes, ut populi orationes, quæ infirmiores per ſe ſunt, ualidiores illas complexæ ſimul in cœlum euehantur. Adde quod nihil fructus capi ex homilia poteſt, niſi oratio adiungatur. Porrò ſermoni oratio debet anteire. Sic Apoſtoli dicunt: Nos in oratione & ſermonis doctrina perſeuerabimus. Act. 1. & 2. Sic Paulus facit, cum in exordijs ſuarum epiſtolarum oret: ut perinde quaſi lumen lucernæ, lux ipſa orationis tegat ſermonem ac dirigat. Profectò ſi orare cum diligentia inſueſcas, nihil eſt quod doctrinam tui conſerui deſideres, cum ipſe DEVS ſine ullo interprete mentem tuam abundè luce afficiat. Quod ſi omnis oratio tantam uim habeat, longè magis eam, quæ ore multorum proueniat, ualere conſentaneum eſt. Plus enim neruorum in ea eſt, & multò audientia maior, quàm in domeſtica illa & priuata. Vnde id conſtet, Paulum ipſum dicentem audi: 2. Corin. 1. Qui ex tantis periculis eripuit nos & eruit, etiam ſperamus, quod adhuc eripiet, uobis quoque in oratione pro nobis ſubuenientibus, ut dono in uos collato, à multis perſonis gratiæ agantur pro nobis. Sic etiam Petrus carcerem euaſit. Oratio Act. 12. enim pro eo ab Eccleſia ſedulò agebatur ad DEVM. Quod ſi PETRO oratio Eccleſiæ profuit, & columnam illam ſtabilimen noſtræ reli-

gionis carcere liberauit:cur eius uim tu contemnis & negligis? qua te poſsis purgare ratione? Deum quoque dicentem audi, quàm populo cum beneuolentia inuocanti placetur, & parcat. Quippe qui ſe excuſans apud Ionam prophetam, fruticis argu-
Ionæ ultimo. mento cucurbitæ, uerba ad hunc modum faciat: Tu doles ſuper cucurbita, in qua non laboraſti, neque feciſti ut creſceret. Ego non parcam Niniue ciuitati meæ magnæ, in qua habitant plures, quàm centum uiginti millia hominum. Non ſine re amplum populi numerum proponit, ſed ut intelligas plurimum eam pollere orationem, quæ cum conſenſu agitur, & iugi concordia plurium hominum. Quod exemplo quoque rei humanæ libet explanare. Nam decem ante hos annos capti nonnulli ſunt, Tyrannidem appetentes, cuius rei uos etiam meminiſſe arbitror. Fuit inter eos quidam dignitate ac principatu præditus, qui cum damnatus capite ad ſupplicium duceretur: populus motus miſericordia uniuerſus prætorem adijt, & deprecandi communi opera efficere potuit, ut reus ille uenia nulla dignus liberaretur ab ira imperatoris. Quod ſi cum iram terreni imperatoris uelitis extinguere, uniuerſi cum liberis & uxoribus feſtinatis: cur quoties ad cœleſtem illum imperatorem placandum, reddendumque propitium ire pergitis, ut eius iræ eximatis non unum, ut tunc: nec duos aut tres, aut centum,

ſed

ſed omnes orbis terrarum peccatores, omnes dæmone agitatos, à flagello liberetis diaboli, foris ſedetis, non uniuerſi concurritis, & Eccleſiam penetratis, ut Deus ueſtram reueritus atq; exoſculatus concordiam, & illis pœnam dimittat, & uobis peccata abſoluat? Si in negocijs neceſſarijs non omni leone uehementius, diſruptis omnibus uinculis, curriculo is, & te confers ad ſupplicationem communem: quam ſpem habere poſsis ſalutis, ni ita facias? Tempore illo, mi frater chariſsime, nō ſolum homines clamorem illum horribilem reddunt, ſed etiam angeli domino genu flectunt, & archangeli rogant, habent ſibi tempus id idoneum, habent ſacram illam oblationem in fauore. Itaq; ut homines ramos olearum gerentes mouere reges conſueuerunt: eoq; genere miſericordiam commemorant & humanitatem: ſic angeli tunc pro ramis oleaginis corpus domini ipſum protēdentes, rogant pro genere humano, quaſi dicant: Pro his domine rogamus, quos tu adeo dilexiſti, ut pro eorū ſalute mortem obires, animam cruce efflares: pro his ſupplicamus, pro quibus ipſe tuum largitus es ſanguinē: pro his oramus, pro quibus corpus hoc immolaſti: Agitatos quoq; ob eam rem Diaconus tempore illo adducit, & iubet caput inclinare. Cum eos unà cum fratribus orare non liceat, adducit eos, ut tu miſeratus, & quia tam acerbè uexantur, & quia uocem reddere nequeunt, tua facultate ad eorum

utaris defenſionem & auxilium. Ante mille & cen-
tum annos in Agathenſi concilio fuit ſancitum,ut
Miſſas die Dominico ſeculares audirēt,& ante be-
nedictionem ſacerdotis egredi populus ne præſu-
meret, quod ſi feciſſent, ab Epiſcopo publicè con-
funderentur. Quod ipſum etiam in Aurelianenſi
concilio tertio paulòpòſt fuit repetitum. Ac fue-
runt illo tēpore & auditores & factores legis plu-
Cano. 18. rimi, nunc auditores multos,factores raros admo-
dum uidere licet,quòd ad eum non confugitur,qui
ſolus faciendi, quod audimus, uires ſuppeditat.
Verùm de ijs ſatis.

DE EFFECTV SACRAMENTI EVCHARISTIAE. CAP. XLII.

CVm eſu ligni uetiti primus parens
noſter prolapſus eſſet in mortem,
quam unà cum peccato propagauit
ad uniuerſum genus humanum, ſe
ipſum Chriſtus in nouiſsima cæna
cibum fidelibus inſtituit, per quem in uitam reſur-
gere, & illam amiſſam recuperare liceret, ut quem-
admodū per uetitum cibum læthaliter ſumus ſau-
ciati, ita per hunc nobis præceptum ſanaremur,ut
unde uulnus eſt ortum, inde medicina prodiret,
unde ſubrepſit mors,inde uita ueniret. De illius ci-
Geneſis 3. bi guſtu dicitur:Quacunq; die comederitis, morte
Ioannis 6. moriemini: cōtrà uerò de hoc,ſi quis comederit ex
hoc

hoc pane,uiuet in ęternũ.Hoc ergo primum nobis præſtat hoc ſacramentum,ut uiuamus. Vita porrò duplex eſt. Eſt enim uita gratiæ, quæ nobis re ipſa confertur Euchariſtiã ſumentibus: eſt uita gloriæ, quã ſpe quidem cõſequimur, manducantes corpus & ſanguinẽ Domini:re ipſa uerò non prius adipiſcemur,quàm coruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem. De uita gratiæ dicit Chriſtus: Qui manducat me,uiuit ꝓpter me. De uita glorię:Qui manducat meã carnem, & bibit meum ſanguinẽ,habet uitam æternã. Tanta eſt igitur huius cibi uis, ut ſi quis eum dignè manducauerit, non ſpirituali modo coniunctione, uerumetiã naturali quadam & ea arctiſsima Chriſto copuletur, particeps effect⁹ uerè uiuificatricis, quæ uerbi propria,facta eſt carnis, & precioſi ſanguinis Chriſti: quæ ſumpta faciunt,ut & Chriſtus in nobis ſit,& nos inChriſto,non animum tantum reformante, ſed carnẽ etiam noſtram ad uitam,incorruptionẽ, & immortalitatem præparante,ſicut & ab Hilario, & à Cyrillo ante mille ducentos annos traditũ legimus.Hæc ergo prior eſt uita,quàm qui uita noſtra eſt Chriſtus, qui præſens adeſt in hoc ſacramento,ſub alia quidem forma,ſed in propria tamẽ ſubſtantia nobis confert, cum corpus illius & ſanguinẽ dignè ſumpſerimus, ut iã uiuamus propter Chriſtũ, hoc eſt, ut mortui peccatis uiuamus deinceps iuſtitię,quę Chriſtus eſt:ut cũ Paulo dicere

1.Corin.15.

Li.8.De Trinitate.

Li.10.in Ioā Cap.13.

1.Petri 2.

Philip.1. dicere poſsit unuſquiſq; noſtrum: Mihi quidem uiuere Chriſtus eſt, mori autem lucrum, uiuo autē
Galatas 2. iam non ego, uiuit uerò in me Chriſtus. Hanc uitā poſteaquam cōſequuti fuerimus per Dei gratiam, illius enim donum eſt, fieri non poteſt, quin qui uiuit in nobis Chriſtus, cuius ſpiritu agimur, poſteaquam bonum certamen in hoc ſæculo certauerimus, curſum cōſumauerimus, fidem ſeruauerimus,
2. Timo.4. concedat nobis coronæ loco uitam gloriæ: utq; ipſi tanquam ei, qui natura eſt filius Dei, regni cœleſtis hæreditas debetur, eam nos ex huius uitæ diuerſario migrantes per adoptionis gratiam conſequamur. Atq; hic primus eſt effectus huius ſacramenti. Quoniam uerò cum illud ſumimus, Chriſti paſsionis & mortis recordari iuſsi ſumus, fit, ut quem illa toti mundo fructū attulit, eius per ſumptionem Euchariſtiæ participes efficiamur. Fuſus enim eſt de Chriſti latere in cruce pendentis ſanguis in remiſsionem peccatorum noſtrorum, hanc nobis confert iſtud ſacramentum. Quamobrem enarrans illum locum Ioannes Chriſoſtomus: Et
Ioannis 19. Homi.84. cōtinuò exiuit ſanguis & aqua: Sciunt, inquit, hoc iniciati: per aquā enim regenerati, ſanguine & carne nutriti: hinc myſteria ortum habuerunt, ut quoties ad admirandum calicem accedis, tanquam ab ipſo latere hauriens accedas. Necq; tamen, quod de remiſsione peccatorum diximus, id ita accipi uelimus, quaſi eundem effectum Euchariſtiæ, quem

baptiſmi

baptiſmi & pœnitentiæ ſacramēto tribuamus. Remittuntur quidem in eo peccata, ſed uenialia tantum. Cum enim in hoc ſacramento inſignis illa Chriſti charitas ante oculos noſtros ſubijciatur, qua adductus ſemetipſum redemptionē dedit pro nobis, fit, ut uiciſsim erga illū charitatē inflammemur, quę operit multitudinem peccatorum. Charitas autem cum peccato mortali conſiſtere non poteſt. Quamobrem prius id expiatum oportet per pœnitentiæ ſacramentum, quàm ad menſam hanc terribilem accedatur, ad quam ſi quis uenerit criminis alicuius capitalis reus, non uitam ſed mortem habebit æternam. reus erit, ut dicit Apoſtolus, corporis & ſanguinis dñi. Quare monet ille, ut probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat & bibit indignè, iudiciū ſibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini. Verùm hac de re copioſius in proximè inſequenti capite diſſeremus. Tertius effectus huius ſacramenti eſt, quod ſumentes uerum & uiuū Chriſti corpus, efficimur & ipſi corpus Chriſti myſticum. De quo dicit Paulus: Vos eſtis corpus Chriſti, & membra de membro. Ac ſignificantius alio loco: Vnus panis & unum corpus multi ſumus, qui de uno pane participamus. Huius rei quædam indicia ſunt ſpecies illæ, ſub quibus latet hoc ſacramentū, ſicut et ab Auguſtino, et ante eum à Cypriano ſcriptū legimus. Nam dñs noſter corpus & ſanguinem

1. Pet. 4.

1. Corin. 11.

1. Corin. 12.

1. Corin. 10.

ſuum in ijs rebus commendauit, quæ ad unum aliquid rediguntur. Nam panis ex multis granis in unum conſtat,& uinum ex multis racemis in unũ cõfluit,ut uel ex hoc,quid ſignificet hoc ſacramentum,admoneri poſsimus.Significat enim, quod & nos ad eundem mundum cum ſimus multi,unum tamen corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra.. Neq; uerò ſignificat magis, quàm efficit hoc ipſum. Hæc eſt enim huius ſacramenti uirtus & efficacia: ſi dignè ſumptum à nobis fuerit,ut unum cum capite noſtro Chriſto, unum etiam ipſi inter nos efficiamur. Quod enim ex hoc mundo migraturus patrem ſuum cœleſtem precatus eſt Chriſtus,ut quod dederat ſibi,eos ſeruaret, ut omnes unum eſſent, ſicut pater in ipſo, & ipſe in patre,ut & ipſi in utroq; unum eſſent, hoc perficitur in hoc ſacramento. Vnum enim efficimur cum Deo patre, cui uoluntate adhæremus unum cum Chriſto,cui tanquam unius corporis membra capiti cõnectimur.ipſum enim dedit Deus caput ſuper omnem Eccleſiã,quæ eſt corpus ipſius,unũ etiã ipſi inter nos cum ſimus mẽbra multa, quæ corpus unũ efficiunt,cuius caput eſt Chriſtus. Ad hoc aũt Chriſti corpus non ij modò pertinent, qui ſunt in hac uita ſuperſtites,uerùm & pij omnes, qui cœleſtibus iam gaudijs perfruuntur, & ij ſimul,qui felicitatẽ quidẽ eandẽ expectãt,ſed quoniã purgationis indigent,abditis adhuc receptaculis continẽt.

Roman. 12.

Ioannis 7.

Epheſios 3.

Ex

Ex quibus niſi purgatis illis egredi, regniq; cœleſtis, quo nihil coinquinatum introibit, potiri non licet. Quæ cauſa eſt, quod cum tremendum illud corporis & ſanguinis Chriſti ſacrificium peragitur, quo facilius obtineri poſsit, quod illius immolationis merito, quæ in cruce facta eſt, concedi nobis petimus, corpus hoc uniuerſum ſimul quaſi congregatur. Adeſt enim in eo caput huius corporis Chriſtus, unum cum illo manens cui offertur, unum ipſe faciens pro quibus offertur, unus ipſe qui offert, & quod offertur, ipſe & ſacerdos & ſacrificium. Cuius paſsio & mors in altari repræſentatur, quam ille propterea dignatus eſt oppetere, ut filios DEI, qui erant diſperſi, congregaret in unum. Eſt itaq; inter alios fructus, quos nobis attulit CHRISTI mors, etiam hic, quod per illam congregamur in unum. Quamobrem congregantur in hoc ſacrificio, non modò qui corporibus præſentes adſunt, & hac uita mortali fruuntur, uerùm & ij, qui iam in cœlis cum CHRISTO triumphant: & qui purgatione adhuc opus habent, ſuperſtitum precibus adiuuantur, quo celerius ad illorum ſocietatem peruenire poſsint. Terribilis eſt hæc quaſi caſtrorum acies ordinata Sathanæ. Videt enim præſentem in altari Chriſtum cum omnibus corporis ſui membris, cuius ipſe caput eſt, quare cum aperto marte nihil ſibi profici poſſe intelligat, quibuſcunque poteſt

Ioan. 11.

artibus & inſidijs; ut ſolui poſsit hæc acies, contendit & elaborat. Ac primùm quidem caput ipſum petit, quod quamuis adeſſe in altari non ignoret, aliud tamen perſuadere membris ſuis conatur, ut aut eſſe omnino neget, aut non alio tempore, quàm quo manducatur eſſe concedat: oblationis etiam nomen ipſum ferre non poteſt. Deinde uerò nec membris parcit, quæ & ipſa grauiter oppugnat. Diximus hoc antea quoque, quod nihil obſtet æquè conatibus eius, atque unitas. Quare ſicut CHRISTVS omnia fécit, ac mortem etiam acerbam & ignominioſam oppecijt, ut cōgregaret diſperſos: ſic iſte contrà nihil non facit, ut congregatos diſpergat. Vult ab iſto corpore, quod in terris adhuc militat, diuiſos & ſegregatos eos, qui cum & ipſi membra ſint eiuſdem corporis, deuictis hoſtibus noſtris ſempiternis, carne, mundo, & diabolo, iam cum CHRISTO triumphant in cœlis. Vult & eorum memoriam prorſus abolitam, qui quamuis in fide & confeſsione CHRISTI nominis obdormiuerint, non ita tamen in hoc ſeculo uixerunt, ut ſtatim ex eo migrantes, ad ſedes beatorum recipi mererentur. Atqui non heri, quod aiunt, & nudiuſtertius, ſed iam inde ab ipſis Apoſtolorum temporibus, ut & ſanctorum martyrum, & aliorum in CHRISTO defunctorum in ſacrificio Miſſæ fieret memoria, per manus nobis traditum accepimus. Meminit huius

ius conſuetudinis Auguſtinus his uerbis: Habet Eccleſiaſtica diſciplina, quod fideles nouerunt, cũ martyres eo loco recitantur ad altare Dei, ut non pro ipſis oretur, pro cæteris autem commemoratis defunctis oretur. Iniuria eſt enim pro Martyre orare, cuius nos debemus orationibus commendari. Et rurſus alio loco: Ideo quippe ad ipſam menſam non ſic eos commemoramus, quemadmodum alios, qui in pace requieſcunt, ut etiam pro eis oremus, ſed magis ut orent ipſi pro nobis, ut eorum ueſtigijs adhæreamus, quia impleuerunt ipſi charitatem, qua dominus dixit, non poſſe eſſe maiorem. Et clarius etiam cõtra Fauſtum ſcribens: Populus, inquit, Chriſtianus memorias martyrum religioſa ſolennitate cõcelebrat, & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum conſocietur, atq; orationibus adiuuetur, ita tamen ut nulli martyrum, ſed ipſi Deo martyrum, quamuis in memorias martyrum conſtituamus altaria. Quis enim antiſtitum in locis ſanctorum corporũ aſsiſtens altari aliquando dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? Sed quod offertur, offertur Deo, qui martyres coronauit apud memorias eorum, quos coronauit, ut ex ipſorum locorum admonitione maior affectus exurgat & in illos, quos imitari poſſumus, & in illum, quo adiuuante poſſumus. Colimus ergo martyres eo cultu dilectionis & ſocietatis, quo & in hac uita coluntur ſancti Dei homines, quorum

Homi. 71. de uerbis Apoſtoli.

Tracta. 84. in Ioannem.

Ioan. 15.

Libro 20. capite 21.

cor ad talem pro Euangelica ueritate paſsionem paratum eſſe ſentimus. Sed illos tantò deuotius, quantò ſecurius poſt incerta omnia ſuperata, quãtò etiam fidentiore laude prædicamus iam in uita fœliciore uictores, quàm in iſta adhuc uſq; pugnãtes. Et illo cultu, qui græce λατρεία dicitur, latinè uno uerbo dici non poteſt, cum ſit quædam diuinitati propriè debita ſeruitus, nec colimus, nec colendũ docemus, niſi unum Deum. Cum autem ad hunc cultum pertineat oblatio ſacrificij: unde idololatria dicitur eorum, qui hoc etiam idolis exhibent, nullo modo tale aliquid offerimus, aut offerendum præcipimus uel cuiquam martyri, uel cuiquam ſanctæ animæ, uel cuiquam angelo. neq; diſsimilia ſcribit in libris de ciuitate DEI. Atq; ijs uerbis abundè declarat, quod ſit diſcrimen inter cultum, qui ſanctis tribuitur, & eum, qui DEO ſoli debetur. Illos enim, ut pro nobis intercedant, orare poſſumus & debemus, ſacrificium autem preterquam ſoli Deo offerre fas non eſt. Quod propterea tantopere cupit abrogatum ſathanas, ut ne ſit aliquod diſcrimen inter Deum & homines, quo ſine DEO nos eſſe faciat. Neq; uerò ſolus Auguſtinus, uerùm
Li. 3. Epiſt. 6 & ante eum Cyprianus commemorationis huius
& li. 4. Epi. 5 ſanctorum, quæ fit ad altare per ſacerdotem, mentionem facit, ut longè uetuſtiſsimum morem hunc fuiſſe facile cuiuis conijcere liceat, quemadmodum & illum, quo cæterorum quoq;, qui in CHRI-

STO defuncti ſunt, fit memoria, de quo & ipſo ijs uerbis meminit Auguſtinus:Neq; enim piorum animæ mortuorum ſeparantur ab Eccleſia, quæ etiam nunc eſt regnum CHRISTI, alioqui nec ad altare DEI fieret eorum memoria in communione corporis CHRISTI. Et alio loco:cum protuliſſet illud ex Machabeorum libris, de oblato pro mortuis ſacrificio: Sed & ſi, inquit, nuſquã in ſcripturis ueteribus omnino legeretur, nõ parua tamen eſt uniuerſæ Eccleſiæ, quæ in hac cõſuetudine claret authoritas, ubi in precibus ſacerdotis,quæ domino DEO ad eius altare funduntur; locum ſuum habet etiam commendatio mortuorum. Chryſoſtomus uerò apoſtolicum hoc eſſe inſtitutũ aſſerit,dicens: Non fruſtra ab Apoſtolis ſancitum eſt,ut in celebratione uenerandorum myſteriorum memoria fiat eorum, qui hinc diſceſſerunt, nouerunt illis multum hinc emolumenti fieri, multum utilitatis. Stante ſiquidem uniuerſo populo, manus in cœlos extendente,cœtu item ſacerdotali,uerendoq; poſito ſacrificio, quomodo Deum nõ placaremus pro iſtis orantes? Verùm iſtud quidem de illis dicimus, qui in fide abſceſſerunt. Eadem repetit in Homilijs ad populum Antiochenum ſcriptis. Sed & ante illum, idem proditum eſt memoriæ per Dioniſium Areopagitam, qui & ipſe commemorationem defunctorum in miſſæ ſacrificio apoſtolicam uult eſſe traditionem. Ioannes uerò Damaſcenus

Li.20. de ciuitate Dei ca.9

In li. de curã pro mor. gerẽn. cap.5.

1.Machab.12.

In Epiſtolam ad Philemo. homilia.3.

Homili.69.

Eccleſiaſ. Hierar. Cap.7.

maſcenus utroq; poſterior librum etiam ſcripſit de ijs, qui in fide hinc migrarunt, quod ſacris operationibus & uiuorum orationibus multum iuuentur: quem Ioannes Oecolampadius, cũ adhuc eſſet catholicus, in latinam linguam tranſtulit. In eo illud ipſum, quod Chryſoſtomus, atteſtatur ijs uerbis: Diui autem Apoſtoli diſcipuli ſaluatoris, qui totum mundi circulum uiuum cœpere prędicando uerbum, quod ſuis oculis uiderant, in tremendis uitalibusq; ſacramentis memoriam eorum, qui fideliter obdormierunt, habendam edixerunt. Extat Miſſa Baſilij, extat & Chryſoſtomi. In utraq; ſanctiſsimę & intemeratæ ſuper omnes benedictæ dominatricis noſtræ Dei genitricis & ſemper uirginis Mariæ, ſancti Ioannis præcurſoris & baptiſtæ, ſancti etiam, cuius dies celebratur, & omnium ſanctorum, ſimul & dormientium in ſpe reſurrectionis uitæ æternæ fit memoria. Hactenus de ſacramenti huius effectu.

QVEMADMODVM AFFECTOS AD HOC SACRAmentum accedere oporteat.

CAP. XLIII.

QValiter autem affectum eſſe oporteat, qui dignè manducare corpus, & bibere uult Chriſti ſanguinem, indicat Paulus, cum dicit: Probet autem 1. Corinth. 11. ſeipſũ homo, & ſic de pane illo edat, &

& de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat, & bibit. Quod ſi in ueteri lege, ubi figura tantum fuit, non permittebatur accedere ad altare, qui maculã haberet, quantò minus illud licere debet in hoc ſacramento, in q̃ uerũ corp⁹, & uerus eſt Chriſti ſanguis? Quamobrẽ ſuã quiſq; conſcientiã diligenter examinet, priuſquam ad hanc menſam accedat, ne, quod bonum eſt, malè malus accipiat. Hoc eſt, quod fideles admonet Auguſtinus: Videte, inquit, fratres, panem cœleſtem ſpiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate, peccata etſi ſunt quotidiana, uel non ſint mortifera, antequam ad altare accedatis. attẽdite, quod dicitis: dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Si dimittis, dimittetur tibi, ſecurus accede. Panis eſt, nõ uenenum: ſed uide, ſi dimittis. Nam ſi non dimittis, mentiris, & ei mentiris, quem non fallis. Mentiri Deo potes, Deum fallere nõ potes. Nouit ille, quid agas, intus te uidet, intus te examinat, intus inſpicit, intus iudicat, intus aut damnat, aut coronat. Et alio loco: Indignè dicit eũ accipere, ſi eo tẽpore accipiat, q̃ debet agere pœnitentiã. In ſũma, quiſquis ad ſalutẽ uult accipere corp⁹ et ſanguinem Chriſti, hoc in primis eũ contendere, & elaborare oportet, ut ſit membrum Chriſti, hoc eſt, ut per fidẽ & charitatem Chriſto adhæreat. Neſcitis, dicit Paulus, quoniam corpora ueſtra membra ſunt Chriſti.

Tractatu 26. in Ioannem.

Epiſt. 118. cap. 3.

1. Corint. 6.

tollens ergo membra Chriſti, faciam membra meretricis? abſit. An neſcis, quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur? Erunt enim, inquit, duo in carne una, qui autem adhęret domino, unus ſpiritus eſt. Ex hoc Pauli loco diſcimus, eius quęq; membrum eſſe, cui adhæret. Qui adhæret Chriſto, membrũ eſt Chriſti, qui adhęret meritrici, membrũ eſt meretricis, qui adhæret ſathanæ, membrum eſt ſathanæ. Quamobrẽ niſi quis hoc egerit, ut ſit mẽbrum Chriſti, nihil eſt quod cõmunicet corpori & ſanguini Chriſti. Quæ enim participatio iuſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas luci ad tenebras?
2. Corin. 6. quæ autem conuentio Chriſti ad Belial? Nõ eſt autem Chriſti membrum, qui plus diligit creaturam, & ei magis adhæret, quàm creatori, redemptoriq; ſuo Chriſto. Non eſt membrum Chriſti, qui fratrẽ ad Chriſti corpus pertinentem odio habet, non eſt membrum Chriſti, qui ſegregat ſemetipſum à corpore Chriſti. Deniq; quicũq; criminis alicuius capitalis reus eſt, non eſt membrũ Chriſti. Quamobrem ſi quis eius rei ſibi cõſcius eſt, non prius ad ſumendum uiuum & uerum Chriſti corpus accedat, quàm corporis eius myſtici membrum fuerit factus, atque unde auulſus eſt peccatis ſuis, Chriſti corpori ſe rurſus inſeri curauerit. Quod ita demũ futurũ eſt, ſi & cũ Deo, & cũ proximo, qui eiuſdẽ corporis membrũ eſt, reconciliari ſtuduerit, & offenſam ipſe remittens, & remitti ſibi uiciſſim poſtulans.

ſtulans. Nam cũ omni immundicia, atq; omni crimine uacare oporteat ad menſam hãc acceſſurum, nihil tamen æquè illi aduerſatur atq; diuiſio, atq; uoluntatis alienatio, atq; ira, odium, æmulatio. Rectè enim uocat̃ hoc ab Auguſtino ſacramentũ pietatis, ſignũ unitatis, uinculũ charitatis: rectè idem admonet, quod qui accepit myſteriũ unitatis, & nõ ſeruat uinculum pacis, non myſterium accipit pro ſe, ſed teſtimoniũ cõtra ſe. Annuntiatur in hoc ſacramento Chriſti mors, dicit Paulus. Porrò Chriſtus mortuus eſt, ut morte ſua nos Deo patri ſuo cœleſti recõciliaret, ut reconciliatos unum cum illo, unum ſecum, unum nos ipſos inter nos faceret. Quiſquis igitur hanc unitatẽ rumpit, et uel à Chriſto ſe lethaliter peccando ſeparauit, uel ab eius corpore, quæ eſt Eccleſia, ſuo plus, quàm illius iudicio tribuendo ſegregauit, uel à quocunq; eiuſdem corporis membro per odium & maleuolentiam ſe diuiſit, quid aliud, quàm rurſus crucifigit ſibimetipſi filium Dei, & oſtentui habet? dum eadem illa deſignat, propter quæ Chriſtus crucifigi & mori dignatus eſt, quem peccata noſtra de cœlo detraxerunt, ac tam acerbis illius cruciatibus cauſam dederunt. Atq; ita fit, ut non ad uitam, ſed ad mortem ſumat uitam. reus enim efficitur corporis & ſanguinis domini. Quapropter quiſquis uel Deum, uel proximum ſe offendiſſe ſibi conſcius eſt, non prius ad hanc menſam accedat, quàm reconci-

Homil. 26. in Ioannem.

1. Corin. 11.

Hebr. 6.

Pſalm. 68. liatus fuerit,ne illud ei eueniat, quod à Propheta dictum eſt:Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum,& in retributionem,& in ſcandalum. Quoniam uerò reconciliatio eiuſmodi fit per pœnitentiæ ſacramentum,de eo nobis dicendum deinceps reſtat.

DE SACRAMENTO POENITENTIÆ.

CAP. XLIIII.

PER LAVACRVM REGENERAtionis nouam quandam uitam ingredimur. Nam in eo uetus homo noſter crucifigitur: neq; uiuit iam in nobis, niſi is, qui propter nos & propter noſtrã ſalutem homo fieri dignatus eſt, Deus & dominus noſter IESVS Chriſtus, quem baptiſati induimus. Ingredimur autem in hanc uitam,non ut ocio uacemus & delicijs, ſed ut contra mundum,carnem,& diabolum in acie ſemper ſtemus,ad quos hoſtes noſtros ſuperandos datur nobis in ſacramento Confirmationis adiutor ſanctus ſpiritus,cuius uirtute facilius impetum eorum propulſare poſsimus.Datur etiam ad ſuſtentãdos nos in Euchariſtia nõ quiuis cibus,ſed precioſi corporis & ſanguinis domini nr̃i Ieſu Chriſti.

ſti.Fit nihilominus, quod in prælijs uſu uenire ſolet,ut ſæpe grauiter ab hoſtib⁹ noſtris ſauciati corruamus,& quam per lauacrũ regenerationis adepti uitam fueramus, eam morte commutemus. Sed ne ſic quidem oblitus eſt miſericordiæ ſuæ pater ille miſericordiarum, & Deus totius conſolationis. Ipſe enim eſt, qui alleuat omnes, qui corruunt, & erigit omnes eliſos, cuius tanta eſt benignitas & clementia, omnẽ ut humanam affectionem longo interuallo ſuperet. Magna eſt matris erga puerum ſuum infantem benignitas, ſed hanc ſuperat patris noſtri cœleſtis bonitas. Quod hæc ipſius per prophetam loquentis uerba teſtantur: Nunquid obliuiſci,inquit, poterit mulier infantem ſuum,ut non reminiſcatur filij uteri ſui? Et ſi illa oblita fuerit, ego tamen,inquit,non obliuiſcar tui.Non uult ille benignus & miſericors, patiens & multæ miſericordiæ,& præſtabilis ſuper malicia, quemquam de uenia lapſum deſperare,ſed huic quoq; rei remediũ inſtituit,pœnitentiæ ſacramentum,per quod lapſo reſurgere liceret. Quamobrem ſicut baptiſmus intrantium, Confirmatio pugnantium, Euchariſtia uires reſumentium,ſic hoc reſurgentium ſacramentum eſſe dicitur, cuius uirtute fit, ut cum corruerémus, eleuemur: ut ſi in iſta colluctatione, quæ nobis eſt aduerſus principatus & tenebrarum harum, nos proſterni contigerit, nõ propterea ſtatim animum abijcere, uerùm ad hoc pœnitentiæ remediũ

2. Corinthi. 1.
Pſal. 144.
Eſaiæ 29.
Iochis 2.
Ephe ſum 6.

confugere nos oporteat, per quod erigi proſtrati,
Matth. 9. ac uires ad pugnandum recuperare poſsimus. Nam qui non uenit uocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam, non uult mortem impij, ſed magis ut conuertatur & uiuat. Sic enim per prophetam loquitur:
Ezechi. 18. Nunquid uoluntatis meæ eſt mors impij, & non ut conuertatur à uijs ſuis, & uiuat? Ac paulò pòſt: Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus ueſtris, & nō erit uobis in ruinam iniquitas. Proijcite à uobis omnes præuaricationes ueſtras, in quibus præuaricati eſtis, & facite uobis cor nouum, & ſpiritum nouū. Et quare moriemini domus Iſrael? quia nolo mortem morientis, dicit dominus DEVS, reuertimini & uiuite. Adeò ipſe nos inuitat pius & miſericors pater, ut reuertamur potius & uiuamus, quàm ut in peccata prolapſi, de illius benignitate deſperemus. Pronior eſt ad miſerendum, quàm nos ad miſericordiam ab eo petendā. Simul ut dereliquerit impius uiam ſuā, ac uir iniquus cogitationes ſuas, ac ad dominum cōuerſus fuerit, obuijs, quod aiunt, manibus eum ad ſe reuertentem excipit, eſtq́ maius gaudium in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, quàm ſuper nonaginta nouem iuſtis.

DE

DE MATERIA ET FORMA HVIVS SACRAMENTI. CAP. XLV.

NEq; uerò dubitandum eſt, quin hoc ipſum pœnitentiæ ſacramentum ab ipſo Chriſto fuerit inſtitutum, cuius hæc clariſsima uerba ſunt ad Petrum: Dabo tibi claues regni cœlorum, & quodcunq; ligaueris ſuper terram, erit ligatum in cœlis, *Matthæi 16.* tum & ad reliquos Apoſtolos: Amen dico uobis, quæcunq; alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcunq; ſolueritis ſuper terram, erũt ſoluta & in cœlo, *Matthæi 18.* Ac poſt reſurrectionẽ ad eoſdem: Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittentur eis, & quorũ retinueritis, retenta ſunt. *Ioannis 20.* Quibus uerbis & materiam & formam huius ſacramẽti ſatis expreſsiſſe uidetur. Eſt autem duplex materia, propinqua, & remota: ſicut ſtatuæ propinqua materia eſt metallum, remota uerò aqua, ſic & in ſacramento remota materia ſunt peccata, non quatenus amplectenda, ſed quatenus deteſtanda, ac quàm longiſsimè propulſanda ſint, quorum fit à Chriſto mentio, proxima autem materia ſunt actus ipſius pœnitentis. Cum enim aliquis iuſto dolore concepto de peccatis admiſsis, firmo etiam propoſito, non modo cauendi deinceps, uerumetiam ſatisfaciendi pro illis, ea ſacerdoti confeſſus fuerit, hæc ipſa confeſsio ad hunc modum facta, ſignum

eſt

eſt uiſibile ſacræ rei, hoc eſt, inuiſibilis gratiæ, qua ſic confeſſo peccata remittuntur, & quidem efficax ſignum. Nam ſimul ut ad confeſsionem huiuſmodi uerbum acceſſerit à ſacerdote prolatum: Ego te abſoluo, ſtatim peccata omnia contrito & confeſſo remittuntur. Eſt autem in huius, & aliorum ſacramentorum materia nonnullum diſcrimen: nam in alijs ſubſtantię quædam exteriores materiæ locum obtinent, ſicut in baptiſmo aqua, in Confirmatione Chriſma, in Euchariſtia panis & uinum, in extrema unctione, & in Ordine unguentum olei, in hoc ipſa hominis actio materiæ loco eſt. Quodq́ fieri uidemus in medicinis, quibus corpus curatur, idem etiam uſu uenit in ſacramentis, quæ medicinę quædam ſunt animarum. Sicut enim quædam ſunt medicinæ, quæ in ſola illius, qui curatur, paſsione conſiſtunt, cuius generis eſt ſectio uulneris, quædã uerò in actione, cuiuſmodi eſt exercitatio corporis: ſic in ſacramẽtis cernere licet alia, quæ cõſiſtunt in eius paſsione, qui ſanctificatur, & non actione niſi per accidens, ut illa quinq;, quorum antea meminimus. Alia uerò in actu eius, qui ſanctificatur, cuiuſmodi ſunt hæc pœnitentiæ, matrimonijq́; ſacramenta. Quamobrem actus iſti materiæ locum obtinent, qui ſunt tres: Contritio, confeſsio, ſatisfactio: formæ autẽ, abſolutio. Neq; uerò propterea reijci debet ea forma abſolutionis, qua utitur Eccleſia, quòd ea à Chriſto inſtituta, aut pręcepta eſſe nõ

legitur

legitur. nam eadem ratione baptiſmi quoq; formã reijciendam eſſe dixerimus. Neq; enim alia authoritate dicit ſacerdos, ego te abſoluo, quàm qua dicit: Ego te baptiſo. Sicut baptiſandi formam ex Chriſti uerbis mutuatur: Eũtes docete omnes gentes, baptiſantes eos &c. ſic & abſoluendi formam ex eiuſdem Chriſti uerbis mutuatur, dicentis ad Petrum: Quodcunq; ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis. Et ad apoſtolos omnes: Quorum remiſeritis peccata &c. Quoniam uerò tres eſſe diximus actus pœnitentis, contritionem, confeſſionem, & abſolutionem, de ſingulis ordine diſſeremus, ac primùm de contritione.

Matth. ultimo
Matth. 16.

DE CONTRITIONE. CAP. XLVI.

Contritionem rectè dixerimus iuſtũ eſſe dolorem de peccatis conceptũ, cum eorũ deteſtatione. Dolere autem de peccatis nemo poteſt, niſi prius ab illis ceſſauerit. Propterea monet ſcriptura: Peccaſti, quieſce. Et in alia ſcriptura prius illud legitur: Derelinquat impius uias ſuas, & uir iniquus cogitationes ſuas: poſtea adijcitur, & reuertatur ad dominum. Atq; apud eundem Prophetam: Quieſcite agere peruerſè: deinde, diſcite benè facere. Paulus etiam cum eſſet hortatus Romanos, ut induerẽt arma lucis, prius admonuit,

Gen. 4. ſecundum lxx.
Eſaie 55.
Eſaie 1.
Roman. 13.

ut abijcerent opera tenebrarum. Et Epheſios prius
Epheſ. 4. deponere iuſsit ſecundum priſtinam cõuerſationẽ
ueterem hominẽ,deinde dixit:Renouamini ſpiritu
mẽtis ueſtræ,& induite nouũ hominẽ. Qui recõci-
liari uult amico,quibus eũ antehac iniurijs afficie-
bat,ab ijs deinceps iam abſtinet,quo facilius redire
poſsit in gratiã. Quæ aũt eſt alia pœnitentiæ ratio,
q̃ ut reconciliemur Deo,remiſsione peccatorꝝ no-
ſtrorũ impetrata? Ceſſemus itaq; à peccatis neceſſe
eſt,in quibus quàm diu perſtat aliquis, dolere de
illis,eaq; ex animo deteſtari non poteſt. Primùm
itaq; ceſſandum eſt à peccatis, quod tamen ſolùm
non ſufficit. Doleamus inſuper oportet, quod ea
patrauerimus aliquando,ac ſicut ea placuerunt an-
tea,ſic deinceps deteſtemur,& odio habeamus. Eſt
quidem ita,quod optima pœnitẽtia eſt, noua uita,
uerùm & illud uerum eſt,quód ab Auguſtino di-
Lib. de utilitate pœnitentiæ, cap. 1. ctum exiſtimatur:Neminem nouam uitam inchoa-
re,quem ueteris non pœnituerit. Qui nanq; fieri
poteſt,ut ꝓponat deinceps aliquis,nihil ſe niſi be-
nè facere uelle,cui,quæ præterierunt,malefacta nõ
diſplicuerint? Quã Latini pœnitentiã, eam Græci
uocant μετάνοιαν, quæ latinè dici poteſt mentis mu-
Lib. 2. contra Martionem. tatio,ſiue reſipiſcentia,ipſo etiam Tertuliano teſte,
qui ſcribit,in græco ſono pœnitentiæ nomen, non
ex delicti cõfeſsione,ſed ex animi demutatione cõ-
poſitum eſſe. Quę autem eſſe poteſt animi demuta-
tio,ubi quæ prius placuerunt,ea deinceps non di-
ſplicent?

ſplicent? Quomodo mutaſſe priorem affectionem animi dici poterit, cui placet aliena rapuiſſe, uerùm in poſterum nihil eiuſmodi patrare deliberatum habet? Quamobrem uel communis ipſe ſenſus indicat, ad nouam uitam inchoandam opus eſſe deteſtatione uitæ prioris & diſplicentia. Etiam homini ſi quis reconciliari uult, oſtendit ſibi diſplicere, quod eum aliquando offenderit. Quod ſi delectari ſe offenſionibus iſtis indicauerit, atq; eo nomine ſibi placuerit, tantum abeſt, ut in gratiam redeundi poteſtas illi fiat, maiorem etiam ut iram ſibi cumulet. Si ad hunc modum agi par eſt cum homine, æquè ut nos mortali, quo ore ad Deum accedemus? qua fronte ei reconciliari poſtulabimus? nullum de eo, quod offenderimus, quodq; iuſtam illius contra nos iram prouocauerimus, dolorem præ nobis ferentes? Quamuis autem ineptum ſit ad hũc modum colligere, non eſt ſcriptum, ergo approbandum non eſt, tamen & res, & nomen ipſum cõtritionis è ſcripturis oſtendi poteſt. Nam quod unus ex prophetis auerſionis ab impietate meminit, quid aliud ſignificare uult hoc nomine, quàm odium eorum, & diſplicentiam, quæ prius placuerũt? Nam quem odimus, ab eo libenter nos auertimus. Iã uerò ille locus: Poſtq; cõuertiſti me, egi pœnitentiã, & poſtq; oſtẽdiſti mihi, percuſsi cor meũ, confuſus ſum & erubui, quoniã ſuſtinui opprobrium adoleſcentiæ meæ: nonne apertè uim contritio-

Ezech. 18. Hiere. 31.

nis demonſtrat? in quo conteritur & percutitur cor, fitq; ut confundamur, & erubeſcamus de ijs, quæ patrata ſunt per nos. De hoc genere confuſionis dicit Auguſtinus: Eſt quędam confuſio temporalis utilis, perturbatio animi reſpiciētis peccata ſua, reſpectione perhorreſcentis, horrore erubeſcentis, erubeſcentia corrigentis. Vnde dicit Apoſtolus: Quā enim gloriā habuiſtis tūc in ijs, in quibus nunc erubeſcitis? Ergo erubeſcere eos dicit iā fideles, non de præſentibus donis, ſed de præteritis peccatis. Hanc confuſionem nō formidet Chriſtianus, immò ſi hanc non habuerit, æternam habebit. Neq; minus clarus & manifeſtus eſt ille locus, quo dominus non contentus dixiſſe: Conuertimini ad me in toto corde ueſtro, addit inſuper, in ieiunio, in fletu, in planctu, & ſcindite corda ueſtra, & nō ueſtimenta ueſtra. Quando flere, quando plangere, quando ſcindere cor iubet, quid aliud, quàm contritionem præcipit, ſine qua in toto corde noſtro conuerti ad DEVM non poſſe uidemur? Sed non hoc modò, quod ſignificatur eo nomine, uerùm ipſum etiam cōtritionis nomen in ſcripturis reperire licet. Quod apertè uerba illa indicant: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies. Et illa alterius Prophetæ: At quem reſpiciam, niſi ad pauperculum, & contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos? Et apud eundem alio loco: Euangeliſare

Concione prima in Pſalmū triceſimum.

Roman. 6.

Ioelis 2.

Pſalm. 50.

Eſaiæ 66.

Eſaiæ 71.

ſare pauperibus miſit me, ſanare contritos corde. Ex quo uel ſolo diſcere poſſumus, qui ſanari uult per pœnitentiam, eum contrito corde eſſe oportere. Sanctorū uerò doctorum uix quiſquam eſt, qui ad cōtritionem compunctionemq; cordis non inuitet. Inter Auguſtini opuſcula, etiam unum illi inſcriptum uidere licet, de contritione cordis. Certè Cyprianus grauiter eos obiurgat, qui pœnitentiæ partem hanc ſublatam uoluerūt. Agite, inquit, pœnitentiam plenam doloris, ac lamentantis animi probate mœſticiam. Neq; uos quorundam moueat aut error improuidus, aut ſtupor uanus, qui cum teneantur in tam grandi crimine, percuſsi ſunt animi cæcitate, ut neq; intelligāt delicta, neq; plangant. Ac aliquanto pòſt: Qui pœnitentiam criminis tollunt, ſatisfactioni uiam præcludunt, ita fit, ut dum temeritate quorundam promittitur ſalus falſa, uel creditur, ſpes ueræ ſalutis adimatur. Sed & uetuſtior Cypriano Tertulianus ſcripſit librum de pœnitentia, in quo inter cætera de Exomologeſi in hunc modum loquitur: Exomologeſis proſternendi & humilificandi hominis diſciplina eſt, conuerſationem iniungens miſericordiæ illicem; de ipſo quoq; habitu atq; uictu mandat: ſacco & cinere incubare, corpus ſordib⁹ obſcurare, animum mœroribus deijcere, illa quæ peccauit, triſti tractatione mutare. cæterum paſtum & potum pura noſſe, non uentris ſcilicet, ſed animæ cauſa. plerunq;

Sermone, de lapſis.

uerò ieiunijs preces alere, ingemiſcere, lachrymari, & mugire dies noctesq́ ad dominum Deum tuum, presbyteris aduolui, & aris Dei adgeniculari. Scripſit Ambroſius quoq́ de pœnitentia libros duos. Et inter Auguſtini libros recenſentur, unus de utilitate pœnitentiæ, alius de medicina pœnitentiæ. Chryſoſtomi uerò complures de ea ſunt homiliæ, de compunctione uerò cordis libri duo, ac totidem etiam eadem de re libri beati patris Ephrem, quem

De uiris illuſt. ad tantam ueniſſe claritudinem ſcribit Hieronymus, ut poſt lectionē ſcripturarum publicè in quibuſdam Eccleſijs eius ſcripta recitarentur, qui de pœnitentia quoq́ libros duos, & ſermonem unum cōſcripſit, neq́ alia in re magis occupatur, quàm in mentibus hominum ad compunctionem excitandis. Cuius etiam hęc uerba ſunt: Proijce abs te one-

De pœniten. cap. 1. ra peccatorum, offer munera obſecrationum, ſuppone lachrimas in putredine uulnerum. In tantum enim cœleſtis medicus bonus eſt, ut lachrymis & gemitibus donet uulneribus ſanitatē. Accede peccator, & procidēs huic benigniſsimo medico offer lachrymas, quæ ad huiuſmodi medicamentū proficiunt. Sic enim uult cœleſtis medicus ſanare unumquemq́: medicamentū diligens lachrymarum. Nihil eſt enim quod nō cedat, & ſanetur medicamento pœnitentiæ. Hoc enim medicamentū nō uſquequaq́ detinet ægrotum, ſed ſtatim ſanat, expectat ergo medicus uidere lacrymas tuas, accede, noli

timere,

timere, oſtende ei uulnus, & offer medicamentum lachrymarum & fletum: ecce enim apertum eſt oſtium pœnitentiæ, feſtina peccator, priuſquã claudatur. Et alio loco: Beatus homo, qui habet compunctionem iugiter ſecundũ Deum. Compunctio, fratres, ſanitas animæ eſt, illuminatio mentis eſt: compunctio, fratres, remiſsionem delictorum nobis conquirit: compunctio, fratres, Ieſum unigenitum facit in nobis habitare, cum eum deſideramus & quærimus. Volo uobis, fratres, enarrare potentiam lachrymarũ. Anna per lachrymas à Deo Samuelem Prophetã accepit ad ſublimitatem & gloriationem animæ ſuæ. Mulieris etiam peccatricis debita in domo Symonis à Chriſto domino dimiſſa ſunt, quę lachrymis pedes eius rigabat, et crine tergebat. Grandis uirtus eſt lachrymarum, multumq; præualent lachrymæ, quæ ſecundum Deum ſunt. Fiduciã domini ſemper acquirunt lachrymæ, ſordidas cogitationes expellunt, nec proximare eas permittunt animæ compunctionem cordis habenti. Quamobrẽ & è ſcripturis, et ex conſenſu doctorum omnium Eccleſiæ pars hæc pœnitentiæ probari poteſt. Quantum autem temporis ad eam requiratur, non uidetur hominis eſſe definire. Præclare enim ſcripſit Leo pontifex, quod miſericordiæ Dei nec menſuras poſſumus ponere, nec tempora definire, ad quem nullas patitur uenire moras conuerſio, dicente ſpiritu Dei per Prophetam:

De extremo iudi. cap. 5.

1. Regum 1.

Lucæ 7.

Epiſto. 89.

Ezechi. 18.

Eſaiæ 43.

Cum

Pſalmo. 119. Cum conuerſus ingemueris, tunc ſaluus eris. Et alibi: Dic tu iniquitates tuas, ut iuſtificeris. Et iterum: Quia apud dominum miſericordia eſt, & copioſa apud Deum redemptio. Sed & ante eum Cæleſtinus Papa: Salutem, inquit, homini adimit, quiſquis mortis tempore pœnitentiam denegauerit, & deſperat de clementia Dei, qui eum ad ſubueniendum morienti ſufficere uel in momento poſſe non credit. Perdidiſſet latro in cruce præmium ad Chriſti dexteram pendens, ſi illum unius horæ pœnitentia non iuuiſſet. Cum eſſet in pœna, promittit, & per unius ſermonis promiſsionem habitaculum paradiſi promeruit. Vera ergo ad Deum conuerſio in ultimis poſitorum, mente potius eſt exiſtimanda quàm tempore, Propheta hoc taliter aſſerente: Cũ conuerſus ingemueris, tunc ſaluus eris.

Ad Epiſcopos Galliæ Epiſto. 2. Cap. 2.

Lucæ 23.

DE CONFESSIONE, ET QVAE ILLI REſpondet, *Abſolutione.*

CAP. XLVII.

CÆterùm pœnitentia hominis Chriſtiani poſt lapſum non ſolum à peccatis ceſſatio eſt, & eorum deteſtatio, aut cor contritum & humiliatum, uerumetiam eorundem ſacramentalis cõfeſsio, ſaltem in uoto ſuo tempore facienda, & ſacerdotalis abſolutio. Nam cum ſacramentum hoc medicina ſit à ſummo medico Chriſto inſtituta, qui ſanitatẽ quidem ipſe confert, ſed in ea conferenda ſacerdo-

tis

tis utit̃ miniſterio, quẽadmodũ etiã Origenes admonet, oportet nos morbum nr̃m corã eo, quo miniſtro Deus in curando eo utit̃, non celare. Fortaſſis enim, inquit, ſicut ij, qui habent intus incluſam eſcã indigeſtã aut humoris uel flegmatis, ſtomacho grauiter & moleſtè imminentia, ſi uomuerint, releuantur: ita etiã ij, qui peccauerunt, ſiquidẽ occultãt & retinent intra ſe peccatũ, intrinſecus urgentur, & propemodũ ſuffocant̃ à flegmate uel humore peccatorũ: ſi autem ipſe ſui accuſator fiat, dum accuſat ſemetipſum, & confitetur, ſemel euomit, & delictũ atq; omnem morbi digerit cauſam. Ac ne quis hoc de ea accuſatione, confeſsioneq; dictum interpretaretur, quæ coram Deo fit, ſubdit mox: Tantummodo circumſpice diligentius, cui debeas confiteri peccatum tuũ: proba prius medicũ, cui debeas cauſam languoris exponere; qui ſciat infirmare cum infirmante, flere cum flente, qui & condolendi & compatiendi nouerit diſciplinam, ut ita demum ſi quid ille dixerit, qui ſe prius & eruditum medicum oſtenderit & miſericordem, ſi quid conſilij dederit, facias & ſequaris. Si intellexerit & prouiderit talẽ eſſe languorem tuũ, qui in conuentu totius Eccleſię exponi debeat & curari; ex quo fortaſsis & cæteri ędificari poterint, & tu ipſe facilè ſanari, multa hoc deliberatione, & ſatis perito medici illius conſilio procurandum eſt. Neq; diſsimilia ſunt, quæ ſcribit Hieronymus, illud enarrans ex Eccleſiaſte: Si mo- *Homilia 2. in Pſalmum 37.* *Eccle. 10.*

morderit ſerpens in ſilentio, non eſt amplius habenti linguam: Si quem, inquit, ſerpens diabolus occultè momorderit, & nullo conſcio eum peccati ueneno infecerit, ſi tacuerit, qui percuſſus eſt, & nõ egerit pœnitentiam, nec uulnus ſuum fratri & magiſtro uoluerit confiteri, magiſter, qui linguam habet ad curandũ, facilè ei ꝓdeſſe nõ poterit. Si enim erubeſcat ægrotus uulnus medico confiteri, quod ignorat medicina, nõ curat. Ante quẽ etiã Baſilius:
In regula monachorum. cap. 98. Confeſsio, inquit, peccatorum hanc habet rationem, quam habet uulnus aliquod corporis, uel paſsio, quæ medico demonſtranda eſt. Si ergo nõ omnibus quis uitia uel uulnera corporis ſui reuelat, nec quibuslibet, ſed ĳs tãtummodo, qui ſummæ peritiæ teſtimoniũ habẽt, & curæ ac medelæ diſciplinam, ita confeſsio peccatorum fieri debet apud eos tantummodo, qui curare hæc præualent,
Roman. 15. & emẽdare, ſecundũ quod ſcriptũ eſt: Vos qui fortiores eſtis, infirmitatẽ infirmorũ portate, hoc eſt,
Cap. 21. auferte & exportate per curationẽ. Et in eodẽ libro aliquanto ante: Neceſſariũ, inquit, uidetur ĳs, quibus diſpenſatio myſteriorũ Dei cõmiſſa eſt, confitenda eſſe peccata. Sic enim & ĳ, qui antiquitus pœnitebant, inueniũtur apud ſanctos confeſsi eſſe
Matthæi 3. peccata ſua. Scriptũ eſt in Euangelio: quia Ioanni baptiſtæ confitebantur populi peccata ſua. Et in
Actorum 19. actis Apoſtolorũ: Apoſtolis ĳ, qui baptiſabantur. Ex quibus uerbis colligere licet, quãta ſit cõfeſsionis

nis antiquitas, quã à dño inſtitutã eſſe ſcribit Tertulianus, ac Eccleſiæ conſenſus obtinet. Videt̃ aũt illis uerbis inſtituta, quibus Petro, cæteriſq; Apoſtolis ligãdi ſoluendiq;, remittẽdi retinendiq; peccata poteſtas à Chriſto cõceſſa eſt. Qua uti quemadmodum potuerint apoſtoli, uel etiam nunc poſſint eorum ſucceſſores, intelligi non poteſt, niſi prius cognouerint, cuius generis ea peccata ſint, & quæ medicina ſit illis adhibenda. Rectè dicitur à ſapiente, qui iudicat, quod nouit iudex, iuſtitiæ eſt. Verum eſt & illud, quod ex Hieronymo proximè citauimus, quod ignorat medicina, non curat. Cũ itaq; ſacerdos & iudex uice Chriſti ſit, & medicus ab ipſo conſtitutus, quomodo aut iudicabit de incognitis, aut morbũ, quẽ, cuiuſmodi ſit ignorat, curabit? Deinde uerò non ſola remittendi, uerumetiã retinendi, neq; ſola ſoluendi, uerumetiã ligãdi poteſtas illi data eſt. Quid autem retinere, quid remittere, quid ligare, quid ſoluere debeat, quis ſcire poterit, ſi non fuerit illi uulnus indicatum, ſi peccatum non fuerit manifeſtatũ? Ac fatendũ quidẽ eſt, quod ab ignotis etiam nõnunq; ſacerdos abſoluit, ſed non ab ijs tamen, quæ ſciens aliquis proferre nolit, uerùm ab ijs, quæ uel peccata eſſe neſcit, uel eorum reminiſci non poteſt. Verum eſt enim, quod ait Propheta: Delicta quis intelligit? Neque rarò fit, ut etiam grauia peccata per ignorantiã cõmittantur. Quin & illud ab eodẽ Propheta nõ ſine

Lib. de Trini.
Matth. 16.
Matth. 1. 18.
Ioannis 20.
Prouer. 11.
Pſalmo 18.

cauſa dictum eſt: Ab occultis meis munda me.
Pſal. eodem. Quamobrem ad ea manifeſtanda, quæ uel eſſe peccata neſcimus, uel memoria non tenemus, nemo fuit unquam obligatus. Non eſt itaq; dubitandum, quin ſicut abſolutio à Deo eſt inſtituta, ita & confeſsio, quæ fit per peccatorum enumerationem, Dei miniſtro ſacerdoti facta. Quæ duo ita ſibi mutuò reſpondent, ut ubi non eſt confeſsio, ibi nulla eſſe poſsit abſolutio. Sed ſi quis alium ſcripturarũ locum à nobis exegerit, ubi Chriſtus confeſsionem præceperit: præter ea, quæ per nos adducta ſunt ad Petrum, & ad reliquos Apoſtolos dicta, ab eo uiciſsim exigere licebit, ut et ipſe locum oſtendat, ubi primùm Eccleſia confeſsionem præceperit. Quod cũ graue multis onus uideatur, certè nemine præcipiente ſuſceptũ à fidelibus ultro fuiſſe, uerifimile nõ eſt. Quin & illud difficile eſt creditu, hominis alicuius authoritate ad hanc rem tam grauem fideles adigi potuiſſe. Atqui oſtendi non poteſt, quod ea fuerit ab Eccleſia inſtituta, cum ab ipſis Apoſtolorũ temporibus, ad hæc uſq; noſtra, in uſu ſemper fuerit. Ex quo colligere licet, quod uiua uoce, pcul dubio fuerit à Chr̃o tradita, cuius multò maxima dictorũ & factorũ pars mandata ſcripturis non eſt.
Epiſtola. 1. Clemens Petri ſucceſſor hanc Petri doctrinã fuiſſe refert, quam illum à magiſtro ſuo Chriſto accepiſſe dubium non eſt, ut ſi fortè alicuius cor, uel liuor, uel infidelitas, uel aliquod malum latenter irrepſerit,

rit, non erubeſcat, qui animæ ſuæ curam gerit, confiteri hæc ei, qui præeſt, ut ab ipſo per uerbum Dei & conſilium ſalubre curetur. Quo facilius autem perſpici poſsit, cum de occultis peccatis loqui, ſubiungit hæc uerba: Abijcienda prorſus è corde eſt omnis intrinſecus latens amaritudo peccati, ſi qua forte ex deſiderijs iniquis, uelut ex cibis noxijs cõgregata eſt. Iam illis uerbis: Confitemini alterutrũ peccata ueſtra, nõ tam inſtitutam à Iacobo & præceptam ſacramentalẽ cõfeſsionem, quàm eam, quæ pridem inſtituta eſſet & præcepta, promulgatam, rectè uiri quidam pij & docti exiſtimauerunt. Neq; mouere quenq; debet uox hæc, alterutrum, ut putet eam ad ſacramentalem confeſsionem, quæ ſacerdoti fit, referri non poſſe. Vir fuit excellens & doctrina & uitæ ſanctimonia Hugo de ſancto Victore, Bernardi æqualis, is cum adduxiſſet hunc Iacobi locum: Quid eſt, inquit, alterutrum? ac mox reſpondet, non ſolùm homo Deo, ſed inter uos alter alteri, homines hominib⁹, oues paſtoribus, ſubiecti prælatis, ij qui peccata habent, ijs qui peccata dimittere poteſtatem habent. Et certè communis hoc loquendi mos obtinet, ut dicatur aliquando ab Epiſcopo, ſiue eius Vicario: confiteare cui uis. Quæ tamen uerba non ita accipiuntur, quaſi non ſacerdotibus etiam confitendi poteſtas permiſſa ſit. Verùm illud concedi uerbis ijs uidetur, ut nõ proprio ſacerdoti, cui iure tenetur, uerùm cuicunq; uelit,

Iacobi 5.

Li. 2. de Sacramentis, parte 14. Cap. 1.

lit, alij modò ſacerdoti confiteri poſsit. Inter opuſcula, quæ adſcribuntur Auguſtino, extant etiam duo de uiſitatione infirmorũ, in eorum altero ſcribit ijs uerbis: Sunt quidam, qui ſufficere ſibi ad ſalutem autumant, ſi ſoli Deo, cui nihil occultum eſt, quem nullius latet conſcientia, ſua confiteantur crimina: nolunt enim, aut erubeſcunt, ſiue dedignantur oſtendere ſe ſacerdotibus: quos tamen inter lepram & lepram diſcernere, per legislatorem conſtituit domin⁹. Sed nolo ut ipſa decipiaris opinione, quatenus confundaris confiteri coram Dominũ uicario, tabeſcens pre rubore, uel ceruicoſus pre indignatione, nam ipſius humiliter ſubeundum eſt iudicium, quem Dominus ſibi non dignatur uicarium. Ergo ad te uenire roges ſacerdotem, et fac ipſum conſcientiarũ tuarum penitus participem. Nõ ſeducat te ſomniantium illa ſuperſtitio, quæ in uiſitando confirmat, quia ſaluat ſacerdote inconſulto ad Deum peccatorum confeſsio. Nos autem nõ negamus, quin ſit ad Deum frequenter referenda peccatorum confeſsio. Beatus etenim, qui tenebit, & allidet paruulos ſuos ad petram: Petra autem Chriſtus eſt. Sed teſtamur, & teſtatur illud ſana doctrina, ne tibi applaudentium faueas auribus, quoniam prius eges ſacerdotis, qui mediator ſit ad Deum tuum ſalubri iudicio. Alioquin & ſub lege, & ſub gratia, ite & oſtendite uos ſacerdotibus, reſponſum domini quomodo conſumaretur? Confitemini

Cap. 4.
Deutro. 17.
Pſal. 136.
1. Corinth. 10.
Lucæ. 17.
Iaco. 5.

ſitemini alterutrum peccata ueſtra, quomodo compleretur? Ergo cicatricum tuarum arbiter Dei uice presbyter adhibeatur, & reuela ei uias tuas, & ipſe tibi exhibebit antidotum reconciliationis. Beda quoq; diligens Auguſtini ſectator, uerba hæc Iacobi itidem de ſacramentali confeſsione interpretatur, quam eſſe neceſſariam; cùm alio quodam in loco, tum in libro quinquaginta homiliarũ teſtatur Auguſtinus, dicens: Qui poſt uxores ueſtras uos illicito concubitu maculaſtis; ſi præter uxores ueſtras cum aliqua concubuiſtis, agite pœnitentiã, qualis agitur in Eccleſia. Nemo ſibi dicat; occultè ago, apud Deum ago, nouit Deus, qui mihi ignoſcit, quia in corde ago: Ergo ſine cauſa dictum eſt: Quæ ſolueritis in terra, ſoluta erunt in cœlo? ergo ſine cauſa ſunt claues datę Eccleſię Dei? fruſtramus euangelium Dei, fruſtramus uerba Chriſti, promittimus uobis, quod ille negat, nõne uos decipimus? Sed hæc de neceſsitate, utilitateq; confeſsionis, aut re, aut ſaltem uoto, deq; eo, quod à Chriſto ſit inſtituta, dicta ſufficiant. Cæterum confeſsioni reſpondet abſolutio. Ac illa quidem præcepta eſt omnibus, ſiue ij è clero ſint, ſiue è populo. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Ius autẽ ligandi & ſoluendi, ſicut ab Ambroſio quoq; ſcriptũ legimus, permiſſum eſt ſolis ſacerdotibus. Quamobrẽ craſſus eſt error eorum, qui dicunt, nõ magis abſoluere ſacerdotẽ, aut Epiſcopum, aut Papam, quàm uel

In Iacobum.

Homilia. 49.

Matthæi 18.

Matthæi 16.

Roma. 3.

Li. 1. de pœnitentia. Cap. 2.

uel mulierem, uel puerum, addere debebant quoq;, pſitacũ: nam & is æquè ut puer, aut mulier doceri poteſt, ut dicat, ego te abſoluo. At non ita Ioannes Chryſoſto: uir non doctrina magis, quàm uitę ſanctitate conſpicuus, qui uel hoc nomine ſacerdotij dignitatem cuiuis alteri anteferendam eſſe cenſet, quod terreſtres dignitates habent quidem uinculi poteſtatem, ſed in corpora tantùm: at ſacerdotum uinculum ipſam etiam animã attingit, atq; ad cœlos uſq; peruadit, uſq; adeo, ut quæcunq; infernè ſacerdotes confecerint, illa eadem Deus supernè rata habeat, ac ſeruorum ſententiam dominus confirmet. Quam poteſtatem non modò nullis regibus & principibus, uerùm ne ipſis quidem angelis, aut archangelis datam eſſe dicit. De qua Hylarius quoq; Petrum alloquens, ita dicit: O in nuncupatione noui nominis fœlix Eccleſiæ fundamentum, dignaq; ædificatione illius petra, quæ infernas leges, & tartari portas, & omnia mortis clauſtra diſſolueret: O beatus cœli ianitor, cuius arbitrio claues æterni aditus traduntur, cuius terreſtre iudiciũ præiudicata authoritas ſit in cœlo, ut quæ in terris aut ligata ſint, aut ſoluta, ſtatuti eiuſdem conditionem contineant & in cœlo. Ex quibus uerbis illud ſimul diſcere poſſumus, quæ ſit abſolutionis uis: neq; enim hoc eſt abſoluere, q̃d nõnulli ſomniant, abſolutum oſtendere: ſed, quod dixit Chriſtus, peccata remittere, ſimul etiam à pœnis, quæ illis debẽtur,

Lib. 1. de Sacerdotio.

Canone 16 in Matthæum.

tur ſoluere. Quod ipſe quidem authoritate ſua Deus efficit, ſed in ea tamen re miniſterio ſacerdotis utitur. Itaq; quicquid eius ſacerdos facit, non ſua propria, ſed à Deo ſibi conceſſa poteſtate facit. Hunc errorem notaſſe uidetur Ioannes Chryſoſtomus ijs uerbis: Corporis lepram purgare, ſeu uerius dicam, non purgáre quidem, ſed purgatos probare Iudæorum ſacerdotibus ſolis licebat: neq; neſcis, quanta cum ambitione, quanto cum ſtudio ac concertatione ſacerdotalis dignitas id temporis acquirebatur. At uerò noſtris ſacerdotibus non corporis lepram, uerùm animæ ſordes, non dico, purgatas probare, ſed purgare prorſus conceſſum eſt. Ante quadringentos plus minus annos fuerũt, qui abſoluere interpretarentur, abſolutos oſtendere, ſed eos uiri pij & docti, Hugo & Richardus de ſancto Victore grauiter admodum reprehendunt. Ille quidem ijs uerbis: Nõ dicit, quodcunq; ſolueris, hoc eſt, ut illi aiunt, ſolutum oſtenderis, fuit ſolutum, ſed erit ſolutum, quia ſententiam Petri nõ præcedit, ſed ſubſequitur ſententia cœli. Ac interiectis nonnullis: de eo, quod commune fuerit hoc omnibus Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus, quoniam omnibus ipſis dictum eſt: accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis &c̃. continenter ſubdit: Vbi dixit, ſi oſtenderitis, fuit? nuſquam dixit hoc, ſed dixit, ſi feceritis, erit. Richardus autem etiam acrius: Extat, inquit, quorundam de poteſta-

Lib. 2, de Sacramentis.

Ioannis 20.

Cap. 12. de poteſtate ligandi & ſoluendi.

te ligandi atque ſoluendi ſententia, ut ridenda uideatur potius, quàm refellenda. Putant enim & prædicant, ſacerdotes non habere poteſtatem ſoluendi & ligandi, ſed oſtendendi, homines eſſe ſolutos, ſiue ligatos. Sed nunquid dominus dicit? Quodcunq; ligatum oſtenderis, erit ligatum, et quodcunq; ſolutum oſtenderis, erit ſolutum? non oſtendendi aliquem ligatum aut ſolutum, ſed ipſa ligandi ſoluendiq́; poteſtas ſacerdotibus à Chriſto data eſt, quæ clauium nomine appellatur. Scimus autem, quod clauis inſtrumentum eſt, quo oſtium aperitur & clauditur. Regni autem cœlorum oſtiũ per peccatũ clauditur, & quo ad maculam, & quo ad pœnæ reatum. Clauium itaq; nomine poteſtas ſignificatur, qua obſtaculum eiuſmodi remouetur. Hæc poteſtas eſt in ſumma trinitate per authoritatem, ut rectè penes illam dicatur eſſe clauis authoritatis. In Chriſto homine fuit hæc poteſtas, ad remouendum prædictum obſtaculum per meritum paſsionis, quæ etiam dicitur, ianuã aperire, & ideo dicitur à quibuſdam habere claues excellentiæ. Quoniam uerò ex latere Chriſti dormientis in cruce ſacramenta fluxerunt, quibus Eccleſia fabricata eſt: ideo in ſacramẽtis Eccleſiæ manet efficacia paſſionis. proprerea miniſtris etiam Eccleſiæ, qui ſunt diſpenſatores ſacramentorum, aliqua poteſtas ad prædictum obſtaculum remouendum eſt collata, non propria, ſed diuina uirtute, & merito paſsionis

nis Chriſti:& hæc poteſtas metaphoricè clauis Eccleſiæ dicitur,quæ eſt clauis miniſterij. Clauis authoritatis eſt penes Deum trinum & unum: clauis excellentiæ penes Chriſtũ hominem, cuius paſſionis merito,quæ clauſa fuerat antea,nobis ianua regni cœleſtis eſt aperta. Clauis miniſterij eſt penes ſacerdotes, qui poteſtate utuntur ligandi & ſoluendi ſibi à Chriſto conceſſa.Sed hac de re ſatis.

DE SATISFACTIONE. CAP. XLVIII.

TErtia pœnitẽtiæ pars eſt ſatisfactio, quam ſi quis malit ſequelam appellare, nulla eſt litigandi cauſa. nam quæ præcedebat olim abſolutionẽ, nunc ſequi plerunqꝫ conſueuit. Fit autem ſatisfactio per ieiunia, eleemoſinas,orationes,& alia pia ſpiritualis uitę exercitia,non quidem pro pœna æterna,quæ uel ſacramento,uel ſacramẽnti uoto unà cum culpa remittitur,uerùm pro pœna temporali,quæ, ut ſacræ literæ docent, nòn tota ſemper, ut in baptiſmo fit, dimittitur illis, qui gratiæ DEI, quam acceperunt,ingrati SPIRITVM ſanctum contriſtauerunt,& templum DEI uiolare non ſunt ueriti. Diximus initio,cum de ſacramentis agere cepiſſemus, quod baptiſmus fidei, Confirmatio ſpei, Euchariſtia charitatis eſt ſacramentũ: Pœnitentia uerò refertur ad iuſtitiam,maximè in ea parte,q̃ dicit

ſatisfactio, quæ uidetur iniuriæ illatæ quędam eſſe recompenſatio. Iam enim baptiſatis non perinde facilis, neq; tam liberalis & gratuita uia patet ad miſericordiã diuinam, quàm fuit ipſis baptiſmus, quem qui ſuſcipiunt, nulla requiritur ab eis ſatiſfactio. Contrà autem eſt in hoc pœnitentiæ ſacramento: quantò enim grauius peccat homo fidelis per baptiſmum CHRISTO ſemel incorporatus, tantò maior illi difficultas impendet in miſericordia diuina impetranda. Iuſtum itaq; eſt, ut ipſe à ſe peccati pœnas exigat, ut illud impleatur, quod

Deutero. 29. ſcriptum eſt: Pro menſura peccati, erit plagarum

Apocal. 18. modus. Et alio loco: quantum ſe glorificauit, & in delicijs fuit, tantum date ei tormentum & luctum.

Homil. 22. ad populum Antiochenum. Si magnus eſt lapſus tuus, dicit Chryſoſtomus, maior ſit lachrymarum tuarum torrens. Fit autem eiuſmodi ſatisfactio, non ad culpam uel pœnam æternã expiandam: hæc enim ſatisfactio ſoli Chri-

Ioan. 6. ſto tribuenda eſt. ſolus ille factus eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris tantum, uerùm & totius mundi, ſolus ille mortem moriendo deſtruxit, per eam pro peccatis noſtris abundè ſatisfecit, per eam patri ſuo cœleſti nos recõciliauit. Non de hac itaq; ſatisfactione nunc loquimur, ſed de ea, quæ in ijs maximè pœnitentiæ fructibus cõſiſtit, quos iuſtitiæ nomine Chriſtus dignatur, in

Matth. 6. ieiunio, oratione, & eleemoſyna, ſiue à nobis ea ſuſcepta, ſiue p parochos noſtros, ſacramẽtorumq; diſpen-

diſpenſatores nobis iniuncta ſit, quæ cum ex fide & charitate peragitur, peccatorũ cauſas excindit, peccati reliquijs medetur, ac temporalem pœnam uel tollit, uel mitigat, deniq; & in exemplum adhibetur. Eſt quidem ita, quod Chriſtus pro peccatis noſtris abunde ſatisfecit, pro nobis tot cruciatus, ac mortem etiam ipſam perferendo, ſed non ideo paſſus eſt, non ideo ſatisfecit, ut nos nihil iam patiamur, nihil faciamus pro peccatis noſtris, poſteaquam ſemel à gratia illa exciderimus, quam illi cõmortui per baptiſmum cõſequuti fueramus. Quin ille nobis exemplum dedit potius, ut eius ueſtigia ſequamur, ut, ſicut ipſe tulit crucem ſuam, carnem noſtram indutus, uerùm ab omni peccato prorſus immunis, ita & nos tot peccatis contaminati, tollamus & ipſi crucem noſtram. Hoc eſt, quod nos admonet, dicens: Si quis uult uenire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Dicet hic aliquis: Quid ergo mihi contulit crux Chriſti, ſi nihilo minus opus eſt, aſsiduè portare me crucem propriam, quaſi illa nõ ſuffecerit? Multum adeo contulit. Nullus enim eſſet noſtræ crucis uſus, neq; fructũ ex ea caperemus ullum, niſi Chriſti crux prçceſsiſſet, cuius merito ualet noſtra crux, quicquid ualet. Ad eundem modum, & ſatisfactionis noſtræ pro peccatis nulla eſſet prorſus utilitas, niſi Chriſti ſatisfactio præceſsiſſet, per cuius mortem & ſanguinem efficatia redduntur, & Deo grata,

1. Petri 2.

Matthe. 16.

ta, quæ fiunt à nobis in ſatisfactionem pro peccatis noſtris. Quod ergo prodeſt nobis noſtra ſatisfactio, nõ aliter prodeſt, niſi uirtute, merito, & efficatia Chriſti paſsionis, quæ fons & fundamentum eſt omnium bonorũ operum noſtrorum, quæ iam non noſtra magis ſunt, quàm eius, qui uiuit in nobis, qui operatur in nobis, Chriſti. De quo dicit
Eſaiæ 26. Propheta; Domine omnia opera operat⁹ es in nobis. Hunc itaq; paſsionis, crucis, et ſanguinis Chriſti fructum habemus, quod, quæ opera noſtra quãlibet in ſpeciẽ bona nihil nobis antea fuerant profutura, ea poſteaq; Chriſti ſanguine tincta ſunt, ꝓdeſſe nobis incipiunt ad placandã iram Dei, & ad ſatisfaciendum pro peccatis noſtris. Noluit Chriſtus paſsionem, & mortem ſuam operculũ eſſe turpitudinis, & aſylum iniquitatis noſtræ, ut, quoniã ille ſatisfecit pro nobis, licere nobis exiſtimemus, ut deinceps uentri iã liberè ſeruiamus, in omni peccatorum cœno uolutemur, atq; omnia, quæ libido
1. Petri 2. noſtra fert, faciamus. Non propterea paſſus eſt, nõ propterea ſatisfecit pro nobis: ſed, ſicut Petrus docet, ideo peccata noſtra, hoc eſt, pœnam nobis pro peccatis noſtris debitam ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignũ crucis, ut peccatis mortui, non mo-
Roma. 6. dò non peccemus deinceps, uerùmetiã iuſticiæ uiuamus, & exhibeamus nos Deo tanq; ex mortuis uiuẽtes, ut ſicut exhibuimus antea membra noſtra ſeruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatẽ, ita deinceps

deinceps exhibeamus membra noſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem, ne tanti redemptoris mortem et ſanguinem, quo ſumus à peccatis noſtris abluti, pro nihilo habuiſſe uideamur. Et hoc eſt, quod nos ſatisfactionem uocamus, exhibere membra noſtra ſeruire iuſticiæ in ſanctificationem, ſicut antea exhibuimus ea ſeruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ut fiat illud, quod eſt apud prophetam: Sicut fuit ſenſus ueſter, ut erraretis à Deo decies, tantum iterum conuertentes requiretis eũ. Baruch 4.
Hoc eſt enim ſatisfacere, quantũ offendiſti Deum peccando, tantum dare operam, ut eum tibi placatum reddas, non tantum à peccatis abſtinendo, uerumetiam indebita quædã opera bona faciendo, ut quod eius fieri poſsit, infectum reddere coneris, quod perperam factum eſt, & pręcedentis uitę ſtudia in diuerſum mutes. Qui furabatur, iam non furetur, dicit Paulus, magis autem laboret operando manibus, quod bonum eſt, ut habeat, unde tribuat neceſsitatem pacienti. Ephesi 4. Non furari eum, qui furatus antea fuerat, ſed honeſtis operibus ſe alere, eſt reſipiſcentiæ, ſuis uerò laboribus etiam indigenti uictum parare, ſatisfactionis eſt, non illius, qua dominis ablata reſtituuntur, nam hęc reſtitutio uocari propriè cõſueuit, ſed huius, quam uerè pœnitentiæ partem eſſe dicimus. Quamobrem Chriſtianus homo non ſolum aliena non tollere iubetur, ſed & de labore ſuo penuriam pacientibus ſubminiſtrare,

niſtrare, ut bonis operibus deditus rependat, quæ prius abſtulerat, & de cætero theſauriſet ſibi in futurum. Quid enim magnum, aut cuius meriti eſt ab alienis temperare? Faciunt hoc etiam Ethnici uiri boni, illud uerò ad meritum proficit, cum quis de ꝓprio tribuit egenis. Talis fuit ſatisfactio Zachæi, qui uerè & ex animo pœnitens dixit: Ecce dimi-
Lucæ 16. dium bonorum meorum Domine do pauperibus, & ſi quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. quæ tã grata Christo fuit, ut mox ei diceret: Hodie
Sermone 15. ſalus huic domui facta eſt. Ad talem ſatisfactionẽ inuitat nos Ambroſius, dicens: Nos quoq́, ſi tã graue peccatum fuerit, ut minimè ſolis fletibus abluatur, addamus miſericordiæ oleum, acrimoniamq́ ieiunĳ. Nullum enim tam graue delictum eſt, quod nõ purgetur abſtinentia, eleemoſinis extinguatur. Ait enim ſanctus Propheta: Sicut aqua extinguit
Eccleſiaſti. 3. ignem, ita eleemoſina extinguit peccata. Magna ergo eſt eleemoſina, quę ardentium criminum globos beneuolentiæ ſuæ fonte refrigerat, & quodam irriguo largitatis obruit incendia delictorum. Vt quamuis offenſus Deus, quamuis criminibus prouocatus, cogatur liberare eleemoſinis, quem diſpoſuerat punire peccatis. Cogitur enim à nobis quodammodo, dum cõpellitur pro actib⁹ noſtris mutare ſententiam, & in uno eodemq́ homine, nunc ſeueritate iudicis permoueri, nunc patris pietate
Matthei 11. blandiri. Pater enim nobis Deus eſt, cum bene agimus,

mus, iudex noſter eſt, cum peccamus. Compellitur ergo operib⁹ noſtris dominus, ut nobis miſericordiã ſuam largiatur, atq; ideo ipſe in Euangelio ſancto dicit: A diebus Ioannis Baptiſtæ regnum cœlorum cogitur. Hinc perſpicuum eſſe cuiuis poteſt, quantum ei ſatisfactioni tribuat Ambroſius, quæ fit per ieiunium & eleemoſynam. neq; uerò ſolus ille: nullus eſt ſanctorum doctorum, qui non idem cum ipſo ſentiat. Eſt autem admirabilis eorum cæcitas, qui non uerentur affirmare, per hæc opera ſatisfactoria meritis & ſatisfactioni Chriſti derogari. Nonne ſicut ille pro peccatis noſtris copioſè ſatisfecit, ita copioſè quoq; nos ab illis redemit, perfectè nos patri ſuo recõciliauit, omnia peccata noſtra pertulit in corpore ſuo, ac eo condigno meruit omnibus uitam æternam? Atqui non obſtantibus ijs, fatentur iſti, qui nihil iudicio ſuo non tribuunt, atq; illud Eccleſiæ totius iudicio anteponunt, naſci nihilo minus paruulos iræ filios, & niſi baptiſati fuerint, condemnari, quin & adultos, ut iuſtificentur, & fide & baptiſmo opus habere: Iuſtificatis aũt præcepta decalogi, lapſis pœnitentiam interiorem eſſe neceſſariam. Si nihil derogat pleniſsimæ Chriſti ſatisfactioni fides, ſi nihil derogat baptiſmus, ſi nihil derogat interior pœnitentia, cur ſecus iudicant de exteriore pœnitentia, quæ interioris index eſt, deq; ijs operibus, quæ Chriſtus ipſe, qui eſt iuſtitia noſtra, iuſtitiæ nomine dignatur? quibus etiã *Matth. 6.*

Z z mercedem

mercedem pollicetur, quæ tamen & ipſa, quod iam toties admonuimus, non aliunde precium habent, quàm ex Chriſti ſanguine, quo reſperſa ſunt, ad quem ſi referantur, non poſunt Deo grata non eſſe. Quẽadmodũ rurſus ſi quis aliò referat, nihil aliud ſunt omnes iuſtitiæ noſtræ, quàm pannus menſtruatæ.

Eſaiæ 64.

Verùm & illud ineptum eſt, quod propterea ſatisſfactionem reijciendam putent, quod nomen hoc in ſcripturis non reperiri dicant. Non diſſimili ratione reijciebant uocem ὁμοούσιον Arriani, quòd eam in ſcripturis nõ reperiri dicerent. Ac fuit hoc proprium & perpetuum hæreticorum, ut nihil reciperent, quod in ſcripturis non eſſet: quemadmodũ fuſius à nobis antea ſcriptũ eſt. Quaſi uerò de nomine magis, quàm de re laborandum ſit: Atqui reperitur ipſa res. Quid enim aliud ſibi uolunt digni fructus pœnitentiæ, ad quos faciendos hortatur Ioannes? Quid aliud ſibi uult, quod anunciabat Paulus, ut pœnitentiã agerent, & conuerterentur ad Deũ, digna pœnitentiæ opera facientes? Quid aliud hæc ſignificant, quàm eam, de qua nũc loquimur, ſatisfactionem? Dignos fructus pœnitentiæ facimus, dicit Chryſoſtomus, ſiue quiſquis ille fuit author operis imperfecti in Matthæum, cũ cõmiſſis peccatis aduerſa facimus. aliena rapuiſti? incipe donare propria. longo tẽpore fornicatus es? à legitimo quoque coniugij uſu ſuſpendere, ac perpetuam continentiam paucorum dierum caſtitate ſæpius meditare.

Matthæi 3.

Homilia 10. operis imperfecti, Homilia 41. & 80. ad populum Antioche.

Iniuria,

Iniuria, uel opere quemquam uel ſermone affeciſti? refer benedictionis uerba. Cõuitijs te quis percuſsit? nunc beneficijs eum placare contende. Neq; enim uulnerato ſufficit ad ſalutem ſpicula de corpore euellere, ſed etiam remedia uulneribus oportet adhibere. Delicijs antea & temulentia diffluebas? ieiunio & aquę potu utrunq; compenſa, ut famem ſuperes imminentẽ. Vidiſti impudicis alienũ decorem oculis? fœminam omnino iam nõ uideas, maiore tactus cautione poſt uulnera. Quid autem aliud eſt ſatisfacere, quàm quod ijs uerbis exprimitur, quodq; Ioannes admonuit, dignos pœnitentiæ fructus facere? Quem locum de hoc genere ſatisfactionis rectè intelligi non modo Ioannes Chryſoſtomus, uerumetiam Auguſtinus, Gregorius, Iſichius, Chriſtianus Ruthmarus, & alij ſcriptum reliquerunt. Irenæus de primo parente noſtro ſcribit in hunc modum: Per ſuccinctorium in facto oſtendit ſuã pœnitentiã, folijs ficulneis ſemetipſum contegens, exiſtentibus & alijs folijs multis, quæ minus corpus eius uexare potuiſſent, condignũ tamẽ inobedientię amictum fecit, cõterritus amore Dei, & retundens petulantem carnis impetum, uelut tale quid ſignificans: quoniam quam habui à ſpiritu ſanctitatis ſtolam, amiſi per inobedientiam, et nunc cognoſco, quoniam ſum dignus tali tegumento, quod delectationem quidem nullam præſtat, mordet autẽ, & pungit corpus. Ex quo loco licet illud

Lib. 11. de Ciuitate Dei, ca. 27. & ſermo. 50. ac 66.
Homilia 10. 3.
lib. 4. in Caput 14. Leui.
in ca. 3. Matthæi.
Li. 3. cap. 35.

colligere, etiam in Paradyſo quodam genere ſatiſfactionis primum parentem noſtrum uſum eſſe. Quod autem ſemel & iterum admonuimus, ſatisfactionem hanc non ita uelimus accipi, quaſi culpæ propitiatoria, & æternæ pœnæ ſit abolitoria: ſoli
Eſaiæ 53. Chriſto tribuendum eſt hoc: ſolus eſt ille, qui delet
1. Ioan. 2. iniquitates noſtras: ſolus eſt ille, qui factus eſt propitiatio pro peccatis noſtris: ſolus eſt ille, qui mortẽ æternã moriẽdo deſtruxit. Sed ſolet Deus in hac uita temporariã pœnam æternæ loco peccatis no-
Pſalmo 88. ſtris infligere, ſic enim ait per Prophetam: Viſitabo in uirga iniquitates eorũ, & in uerberibus peccata eorum, miſericordiam aũt meam non diſpergam ab eis. Qui locus non obſcurè indicat, quod quam pœnã comminatus eſt dominus, ea nõ ad internitionẽ, ſed ad correptionem uti uoluerit. Multa in ſcripturis eius rei exempla reperire licet. Re-
Numeri 11. miſſum eſt peccatũ diffidentiæ Moiſi & Aaron, nõ tamen eſt remiſſa pœna temporaria: neq; enim ingreſsi ſunt in terram promiſsionis. Hoc de reliquo
Numeri 14. populo Iſrael, hoc de Maria ſorore Moiſi, hoc de
Numeri 20. Dauid rege factum legimus, quibus omnibus re-
2. Regum 12. miſsis peccatis, non ſunt remiſſæ pœnæ temporariæ, quas effugere nobis licet, quando ieiunio, oratione, eleemoſina DEVM nobis placatum red-
Ionæ 3. dere conamur. Sicut Niniuitas, ſicut Ezechiam, ſi-
Eſaiæ 38. cut Achab, & alios feciſſe legimus. Hoc eſt, quod
3. Regum 21. ab Eucherio Lugdunenſi Epiſcopo ſcriptum eſt:

Si

Si peccatum Dauid tam deteſtabile dominus tranſtulit, quid eſt, quod omnia, quę de eodem peccato per prophetam ei à domino dicta ſunt, poſtmodũ tolerauit? ſed proculdubio dominus delet illud, ſed ſine ultione non deſerit, aut enim ipſe hoc homo in ſe pœnitens pũnit, aut hoc Deus cum homine uindicans percutit. Nequaquã igitur peccato parcit, quod nullatenus ſine uindicta dimittit. Sic enim Dauid audire poſt conuerſionem meruit: Dominus tranſtulit peccatum tuum: tamen & multis poſt cruciatibus afflictus, ac fugiens reatum, quem perpetrauerat, exoluit. Sic nos ſalutis unda à culpa primi parentis abſoluit, ſed tamen reatum eiuſdem culpæ diluentes, abſoluti quoqꝫ adhuc carnaliter obimus: quia delicta noſtra, ſiue per nos, ſiue per ſe ipſum reſecat, etiam cum relaxat. Ab electis enim ſuis iniquitatũ maculas ſtudet temporali afflictione tergere, quas in eis in perpetuum non uult uindicare. Quod ijſdem prope uerbis in moralibus à Gregorio ſcriptum legimus, qui fuiſſe uidetur ducentis plus minus annis poſterior. Verùm & Auguſtinus cõtra Fauſtum ſcribens in eadem eſt ſententia: Qui rectè colligit, ſi dimiſſa culpa nullus reliquus eſſet ad pœnam reatus, quod neqꝫ mortuus Adam, neqꝫ fuiſſet alijs miſerijs & huius uitæ calamitatibus obnoxius futurus, poſteaquam, teſte Salomone, eduxit eum Deus à delicto ſuo. Quin & nos morti, & multis alijs ærumnis huius uitæ ſub-

In lib. ſecundum. Regum Cap. 8.

2. Regum. 2.

Lib. 9. ca. 27.

Li. 22. ca. 67.

iecti non eſſemus,poſteaquam originale peccatum nobis in baptiſmo remiſſum eſt,ſi omnes in uniuerſum pœnæ inflictæ pro peccatis ſimul cũ culpa delerent. Cæterũ uidere licet, quod ipſi nõ conſtant, quodq́ ipſi ſecũ pugnant,qui uolunt dimiſſa culpa ſimul dimitti pœnam omnem,etiam temporariam. Cum enim agunt de peccato originali,quod aliena uoluntate contraximus,ſic nobis illud remitti per baptiſmũ aſſeuerant,ut concupiſcentia carnis,quæ pœna ipſius eſt ſemper, nihilominus in nobis maneat, neq; ulla ſatisfactione etiã Chriſti poſsit impediri,quo minus ſit peccatũ. Interea tamen illi ipſi ex ijs ſceleribus & flagitijs, quæ re ipſa uoluntariè patrantur, nullum ſequi reatũ contendunt, qui nõ ſimul cum ipſis per ſatisfactionem Chriſti deleatur uno actu fidei peccatoribus applicatæ. Quid autẽ hoc eſt aliud,quàm peccatũ originis grauiꝰ facere, quàm actuale? & pœnitentiã uel fidem magis efficax remedium ad abolenda peccata exiſtimare, quàm baptiſmũ? Quæ quàm ſint abſurda, quis eſt
1. Corinth. 11. qui non uideat? Indicat hoc etiam ille Pauli locus: Quod ſi noſmetipſos dijudicaremus, nõ utiq; iudi-
Li. 8 de pœni. caremur: ita demũ fore, ſicut etiã ab Ambroſio traditũ eſt,ut nobis parcat Deus, ſi nobis ipſi non pepercerimus. Hoc Tertulianus quoq; teſtatur, dicens: In quantum non peperceris tibi, in tantũ tibi
De pœnitẽtiæ medicina. Cap. 2. Deus (crede) parcet. Ac qui fuit eiuſdẽ gentis Auguſtinus: In hac, inquit, pœnitentia maiorem in ſe
ſeueritatem

ſeueritatē unuſquiſq; debet exercere, ut à ſeipſo iudicatus nō iudicetur à Deo, ſicut Apoſtolus ait: Si enim nos iudicaremus, à domino nō iudicaremur. Ioannes quoq; Chryſoſtomus eundem illum locū adferens, ſi nos ipſos dijudicaremus, nō utiq; iudicaremur: uides, inquit, quomodo hîc inflicta pœna liberat à pœna, quæ illic eſt? Et in ea Homilia, quæ proximè ſequitur, poſt adducta eadem illa uerba: Vt igitur, inquit, neq; puniamur, neq; pœnas demus, in ſuam quiſq; conſcientiam ingrediatur, uitamq; explicet, cunctiſq; cōmiſsis diligenter excuſsis cōdemnet animam, quæ hæc patrauit, puniatq; cogitationem, affligat, crucietq; ſuam ipſius mentē, ſuppliciumq; à ſeipſo exigat pro peccatis per condēnationē, per diligenter actam pœnitentiam, per lachrymas, per confeſsionem, per ieiuniū, per Eleemoſinam, per cōtinentiam & charitatem, ut poſsimus omnes omni modo hîc depoſitis peccatis multa cum fiducia illuc proficiſci. Bernardus quoq;: Vnum eſt, inquit, ſi noſmetipſos iudicauerimus, non utiq; iudicabimur. Bonum iudicium, quod me illi diſtricto diuinoq; iudicio ſubducit & abſcōdit, prorſus horreo incidere in man⁹ Dei uiuentis, uolo uultui, iræ iudicatus præſentari, nō iudicandus. ſpiritalis homo omnia dijudicat, & ipſe à nemine iudicatur. Iudicabo proinde mala mea, iudicabo & bona, mala melioribus curabo corrigere actibus, diluere lachrymis, punire ieiunijs, cæteriſq; ſanctæ

De Lazaro, Cōtione tertia.

Sermone 55. in Canticis.

Hebræorū 10.

1. Corinth. 2.

ctæ laboribus diſciplinæ, in bonis de me humiliter ſentiam, & iuxta præceptum domini ſeruum me inutilem reputabo, qui, quod facere debui, tantùm feci. Dabo operam, nec lolia pro granis, nec paleas cum granis offerre. Scrutabor ego uias meas, et ſtudia mea, quo is, qui ſcrutaturus eſt Ieruſalem in lucernis, nihil inſcrutatum in me, ſiue indiſcuſſum inueniat: neq; enim iudicaturus eſt bis in idipſum. Ex ijs, & alijs multis, quorum uerba longùm foret recenſere, colligere licet, remiſſa culpa, ſupereſſe adhuc reatum ad pœnam temporariam. Quamobrem rectè ſapiens admonuit: Fili, peccaſti, ne adijcias iterum. Et ne hoc ſolo ſecurum ſe quiſquã eſſe putaret, & de priſtinis, inquit, deprecare, ut tibi dimittãtur, parum eſſe iudicans, recedere à peccatis, ſi præterita curare neglexerimus. Neq; uerò pœna tantum remanet, dimiſſa culpa, uerùm & ipſa culpa non ita per pœnitentiam aboletur, ut nõ illius aliquæ maneant reliquiæ, quibus pœna debetur. Hoc Dauid exemplo diſcimus, cui dixerat quidam Nathan: Dominus tranſtulit peccatum tuum: ſed quia remiſſo peccato reliquiæ peccati remanſerant, orat nihilo minus Deum Dauid, ut ſecundum multitudinem miſerationũ ſuarum deleat iniquitatẽ eius, atq; amplius lauet eum ab iniquitate, & à peccato mundet. Non ſatis habet, curatum eſſe uulnus, ait Chryſoſtomus, etiam cicatricem ſanari, priſtinum etiam decorem reſtitui petit. Quod fieri uidemus in

Lucæ 17.
Zophoniæ. 1.
Nahum 1.
Eccle. 21.
2. Regum. 12.
Pſalmo. 50.
Homilia 11. in Pſal. quinquage.

in baptiſmo,ut remiſſo originalis peccati reatu, reliquiæ tamen eius maneant, fomes ille concupiſcentiæ,quem tota uita pijs exercitijs oportet mortificare.Hoc & in pœnitentiæ ſacramento euenit. Manent,quaſi fomes quidam, quædam reliquiæ peccati: quas purgare ſatisfactione ſalubri neceſſe eſt,cum præſertim præteritum peccatum in conſuetudinem abijt,quod quantò fixerat radices altius,tantò maiore & longiore purgatione opus habet. Nam lauari quidem citò poſſumus, dicit Bernardus, ad ſanandum uerò opus eſt curatione multa. Neq; uerò tantùm in uiuentibus, uerùm etiam in uita functis manent & cicatrices quędam, ac maculæ peccatorum per ignem purgandæ, & pœnæ, per quas pro peccatis ſatisfit uenialibus tantum,pro quibus debita pœnitentia in hoc ſeculo peracta non eſt.Quorum utrũq; neceſſariò credi oportere,grauiſsimis rationib⁹ diſcimus. Primum enim illud conſtat, quod illa cum Chriſto triumphantium Eccleſia, ſicut Apoſtolus teſtatur, ſine macula eſt & ruga:de qua ſcriptum etiã legimus, quod non intrabit in eam aliquid coinquinatum. Nam & illud ad eam referri poteſt,quod uia ſancta uocabitur,nec tranſibit per eam pollutus. Quamobrẽ purgari neceſſe eſt cicatrices & maculas peccatorum,priuſquam ad Eccleſiã illam, quæ eſt ſine macula & ruga,puenire liceat. Quod ex illo Eſaię liquet loco: Abluet dominus ſordes filiarũ Syon,

In ſermone de cœna domini. *Epheſ.5.* *Apocal.21.* *Eſaie 35.* *Eſaie 4.*

& ſanguinem Hieruſalem lauabit de medio eius, in ſpiritu iuditij & ſpiritu ardoris. Et ex altero Malachiæ loco: Ecce uenit, dicit dominus omnipotens, & quis ſuſtinebit diem introitus eius? aut quis ferre poterit, ut aſpiciat eum? ipſe enim quaſi ignis cõflans, & quaſi herba fullonum, et ſedebit quaſi conflans & emundans argentum, & purgabit filios Leui, & colabit eos quaſi aurum, & quaſi argentũ, & erunt domino offerentes ſacrificia in iuſtitia. Ex utroq; hoc loco rectè id colligit Auguſtinus: qui ſimul ex illis uerbis, ubi dicitur: peccatum in ſpiritum ſanctum non dimitti, neq; in hoc ſeculo, neq; in futuro: docet eſſe quædam peccata, quę ſi non in iſto, tamen remittantur in futuro ſæculo, quod nõ tam de pœna peccati, quàm de ipſo peccato rectè intelligi, cùm ipſe Auguſtinus, tum ſequuti illum Gregorius & Bernardus, atq; alij complures authores ſunt. Deinde uerò ita miſericors eſt Deus, ut ſit iuſtus nihilominus, neq; boni quicquam eſt, quod non remuneretur, neq; mali, quod pœna aliqua non proſequatur. Remittit itaq; pœnam æternam pro ſua miſericordia, ſed exigit nihilominus temporalem pro ſua iuſtitia, ne ſit malum prorſus impunitum, Quamobrem certò perſuaſum eſſe debet pijs omnibus, reſtare poſt hanc uitam pœnas ignis purgatorij, quibus expiantur leuiora peccata eorum, qui dum uiuerent, ipſi pœnas de illis ſumere conati non ſunt, Hic eſt ille ignis, de quo dixiſſe apoſto-

Malachiæ 3. *Li. 20. de Ciuitate cap. 25.* *Matthæi 12.* *Li. 21. ca. 24. de ciuita. Dei.* *Lib. dialogorũ 4. capite 39.* *Homil. 66. in cantica.* *1. Corinth. 3.* *Homilia 6. in Exodum. et 8. in Leuiticum.*

apoſtolum: ſaluus erit, tanquam per ignem: ut uetuſtiſsimus Origenes, & eum ſequuti, Auguſtinus atq; Gregorius memoriæ prodiderunt. Hunc eſſe carcerem, de quo Chriſtus loquitur, non exibis inde, donec reddas nouiſsimum quadrantem, intelligi uult Ambroſius. Iam illa Apoſtoli uerba, ut in in nomine Ieſu omne genu flectatur, cœleſtiũ, terreſtrium, & infernorum. & illa rurſus ex Apocalipſi: quod nemo inuẽtus eſt, nec in cœlo, nec in terra, nec ſubtus terram, qui dignus eſſet aperire librũ: nũquid nõ apertè purgatorium indicant? cui enim dubium eſſe poteſt, qui ſubtus terram in gehenna ſunt, eos in Ieſu nomine genua non flectere, quem iugiter potius blaſphemant? ſed nec aperiendi libri ulla de eis eſt probabilitas, ut non de alijs intelligi locus hic poſsit rectius, quàm de ijs, quorum in purgatorio delicta expiantur. Sed & ex illo Machabæorum libri loco: Sancta & ſalubris eſt cogitatio, pro defunctis exorare, ut à peccatis ſoluantur, rectè colligi poteſt: eſſe quædam abdita receptacula, in quibus eorum animæ detinentur, qui cũ ſigno fidei in confeſsione Chriſti nominis ex hac uita deceſſerunt. Nam pro ijs, qui ſunt in cœlo, nihil attinet Deum precari, qui cum ſumma beatitudine perfruantur, gratiæ potius agendæ ſunt Deo, qui tantæ beatitudinis eos participes facere dignatus eſt, quàm ut orare pro illis neceſſe ſit. Iniuriam facit martyri, dicit Auguſtinus, qui ꝑ illo orat. Qui

Lib. 21. 26. de Ciuitate Dei. et in Pſal. 37. ſermon. 38. & 41. de ſanctis.
Lib. dialo. 4. capite 39.
In caput 12. Lucæ lib. 7.
Philip. 2.
Apoca. 5.
2. Macha. 12

uerò ſunt ignis æterni ſupplicijs deſtinati, pro eis ſuperuacanea eſt omnis oratio. Nam in inferno nulla eſt redemptio. Si itaq; ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, neq; neceſſe eſt orare pro ijs, qui ſunt in cœlo, quò nulli patet aditus, niſi prius omnis peccati reatu ſit ſolutus: ſuperuacaneum autem ſit, pro ijs orare, qui ſunt in gehenna: quid reſtat aliud, niſi tertium eſſe locum aliquem, in quo pœna quadam temporaria purgentur ij, qui non ſatis purgati ex hac uita migrauerunt? Legi-
Gene. 4. mus in Geneſi, flammeum gladium atq; uerſatilem ante Paradyſum eſſe collocatum. Quid autem ſibi uult flammeus iſte gladius? niſi quod, quicunq; deinceps admittendi ſunt, illos tranſire per examinatoriũ ignẽ oporteat? Quod ſi ſcripturis etiam probari purgatoriũ non poſſet, cum tamen unanimes, uno ore ſancti doctores omnes à Chriſto nato, ad hæc uſq; noſtra tempora, uel pœnarum ignis purgatorij, uel orationum, & ſacrificiorum pro defunctis meminerint, cum pleriq; eorũ, nominatim uerò Auguſtinus et Ioannes Damaſcenus etiã libros de cura pro mortuis gerenda cõſcripſerint, quis eſt, qui dubitare queat, Apoſtolicã hanc eſſe traditionem, quæ tanto omnium conſenſu, tot ſeculis in Eccleſia ſemper fuit obſeruata? Cui qui contradixit Aërius, ante mille ducẽtos annos pro hæretico habitus eſt, quòd ſupuacaneas eſſe diceret orationes, & oblationes ꝑ defũctis, ſicut apud Philaſtrũ,
Epiphanium,

Epiphanium, Auguſtinũ legimus. Ante quadringentos etiam annos fuerunt Henriciani quidam, & Petrobruſsiani, qui cum ad eundem lapidem offendiſſent, per Petrum Cluniacenſem, & Bernardum Abbatem Clareuallenſem confutati ſunt. Verùm nobis hoc loco propoſitum non eſt, hoc argumenti genus tractare, obiter tantum illud ſignificandũ eſſe duximus, ſi uolumus pœnas effugere temporarias, uel in hoc, uel in futuro ſeculo pro peccatis noſtris nobis infligendas op⁹ eſſe, ut ipſi nos iudicemus, ut ipſi ſupplicium de nobis ſumamus, ut per ieiunium, orationem, & eleemoſinam peccata noſtra expiantes, Deum nobis placatũ reddamus, ut cum ipſi nobis nõ pepercerimus, parcat ille nobis, atq; à pœnis, quas longè grauiores eramus commeriti, nos liberet. Atq; hæc eſt ſatisfactionis ratio, quæ inter partes ſiue actus pœnitentiæ tercio loco numeratur, quæ tollitur tamen nonnunquam per indulgentias, quæ & ipſæ ualent ad peccatorũ remiſsionem. Quo magis autem intelligi poſsit, quæ ſit indulgentiarum uis, ſic accipi rem oportet. Dominus noſter Ieſus Chriſtus, ſicut ab Auguſtino traditum legimus, unus eſt homo cum capite & corpore ſuo, ſaluator corporis & membrorũ corporis, duo in carne una, et in uoce una, & in paſsione una, & cum tranſierit iniquitas, in requie una. Paſsiones itaq; Chriſti non in ſolo Chriſto, immò paſsiones Chriſti nõ niſi in Chriſto. Si enim Chri- *In Pſal. 61. & 86.*

ſtum intelligas caput & corpus, paſsiones Chriſti non niſi in Chriſto. Si autem Chriſtũ intelligas caput tantum, paſsiones Chriſti non in ſolo Chriſto. Si enim paſsiones Chriſti in ſolo Chriſto, ſiue in ſolo capite, unde dicit quoddam membrum eius
Colo. 1. Paulus Apoſtolus, ut ſuppleã, quæ deſunt paſsionũ Chriſti in carne mea? Nunquid aliquid paſsionum deerat in Chriſto capite? An non paſſus eſt, quicquid pati debuit? nonne ipſe dixit, Conſuma-
Ioannis 19. tum eſt? Quibus uerbis ſignificauit, iam de menſura paſsionum ſuarum nihil deeſſe, quia omnia quæ dicta de ſe fuerant, completa eſſent. Nihil ergo deerat paſsionibus Chriſti, quatenus caput eſt, ſed reſtabãt adhuc, & reſtant Chriſti paſsiones in corpo-
1. Corint. 12. re, in eo corpore, de quo dixit alibi Paulus: Vos eſtis corpus Chriſti, & membra de membro. In huius ergo corporis membris, hoc eſt, in pijs hominibus, qui tanquam caput ſemel paſſus eſt, paſsus eſt ſæpe, & patitur Chriſtus. Nam unuſquiſq; piorum pro modulo ſuo exoluit, q̃d debet, & pro poſſe uirium ſuarum quaſi canonem paſsionũ infert, quarum non erit finis, niſi cum ſeculum finitum fuerit.
Acto. 9. Sic patiebatur Chriſtus à Saulo, quando dixit illi: Saule, Saule quid me perſequeris? membra perſequebatur, & tamen ſe in membris ſuis pati Chriſtus interpretabatur. Quomodo ſolet lingua dicere calcato pede, calcas me, linguam nullus tetigit, compaſsione clamat, non attritione. Ita Chriſtus ſi
quis

quis membro ſuo faciat iniuriam, ſi quis illud perſequatur, ſibi fieri, quicquid illi ſit, imputat.]Hanc qui capitis cum corpore cõiunctionem intelligit, facile pſpicere poteſt, quæ ſint Chriſti capitis, quæ ſint corporis, & membrorum eius merita. Nã ſicut uiuit Chriſtus in membris ſuis, ita patitur in membris ſuis, ita meret̃ in membris ſuis, ita ſatisfacit in mẽbris ſuis. Hoc eſt, quod dicit Paulus: Adimplere ſe, quæ deſunt Chriſti paſsionũ in carne ſua: non quod congeries Chriſti paſsionum, quas tanquam caput pertulit, non fuerit ſufficiens ad exolutionẽ pœnarũ, quæ totius Eccleſiæ peccatis debebantur, ſed quod multa pars paſsionũ eius adhuc corpori eius, quæ eſt Eccleſia, deeſt, priuſquã perſequutionum Chriſti ſit finis, quia uſq; in finem ſeculi patit̃ Chriſtus in ſuis membris. Hinc colligere licet, q̃d meritum paſsionis & mortis Chriſti, ac ſanctorum eius, in quibus & patitur & patietur Chriſtus uſq; ad conſumationẽ ſeculi, multò fuerit & ſit abundãtius, quàm fuerint, & ſint, & eſſe poſsint omnia totius orbis flagitia ad illa abluenda, pro quibus uel una gutta ſanguinis ſui ſatisfacere poterat. Nam ſi potuit dicere beatus Iob: Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quã patior, in ſtatera, quaſi arena maris grauior hæc appareret: certè multò rectius de Chriſto dici poteſt, quod calamitas, quam pertulit iuſtus pro iniuſtis, multò grauior eſt, ſi in ſtatera appendatur, *Iob 6.*

quàm

quàm ſint omnia peccata in unum collecta, non unius, uerùm etiam ſi dici poſsit multorum mundorum, pro quibus eam ſuſtinere dignatus eſt, meritum ut illius infinitis partibus omnes iniquitates, & ſcelera totius orbis ſuperare uideatur. Ex hac ſuperabundantia meritorum et ſatisfactionũ Chriſti, & ſanctorum eius, hoc eſt, capitis & corporis, pendet & conſtat indulgentiarum theſaurus, cuius diſpenſatio cùm ad alios Epiſcopos, tum ad ſummum pontificem præcipuè pertinet, qui totius Eccleſiæ ſub Chriſto capite caput eſt. Cui Chriſtus ipſe peculiariter claues regni cœlorum commiſit. Hoc eſt, quod dicit Apoſtolus: Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei. Et iterum: diſpenſatio mihi credita eſt. Et rurſ9 alio loco: Cui donaſtis aliquid, et ego. Nam & ego quod donaui, ſi quid donaui, propter uos in perſona Chriſti. Effectus ergo ſiue fructus indulgentiarum hic eſt, quod per eas illius, quæ fit per opera, pœnitentiæ, & per ſacerdotem alicui in ſacramento pœnitentiæ iniungitur & præcipitur, ſatisfactionis fit remiſsio, ſiue cõdonatio. Quoniã uerò per iniunctam ſatisfactionem, quam uerè pœnitens exequitur, ſoluitur et aufertur pœna temporalis, quæ peccato, quod patratum eſt, ex iuſtitia diuina debetur, conſequens eſt, per indulgentias ueluti ſatisfactorias pœnas (tantum enim ualent, modò dignè ac rectè adminiſtrent̃, ac acquirantur) tantun-

Matth. 16.
1. Corinth. 4.
1. Corinth. 9.
2. Corinth. 2.

tantundem remitti pœnæ temporalis apud iuſtitiã diuinam, quantum apud eam ipſæ, quas aliquis accipit, ualent indulgentiæ. Ac ne cui nouum uideatur, quod etiam ſanctorum paſsiones, & merita ualere dicimus ad remiſsionem peccatorum, libet hic adſcribere, quid ea de re uetuſtiſsimus & idem doctiſsimus uir ſenſerit Origenes: Vide, inquit, ne forte ſicut dominus & ſaluator noſter quaſi agnus ad occiſionem ductus, & in ſacrificium altaris oblatus peccatorum remiſsionem uniuerſo præſtitit mundo: ita fortaſsis cæterorum ſanctorum ac iuſtorum ſanguis fuſus eſt, ad expiandũ pro parte aliqua populum. Ac interiectis nonnullis: poſteaquã docuit, quod etiam Paulus hoſtiam ſe obtulerit iugulandum, ſimiliter & alij ſancti: ſed in his omnibus, inquit, unus eſt agnus, qui totius mundi potuit auferre peccatum, & ideo ceſſauerunt cæteræ hoſtiæ, quia talis hæc fuit hoſtia, ut una ſola ſufficeret pro totius mundi ſalute. Ceteri enim precibus peccata, hic ſolus poteſtate dimiſit. Dicebat enim: Fili, remiſſa ſunt tibi peccata tua. Detrahere itaq; meritis ſanctorũ, nihil eſt aliud, quàm detrahere meritis Chriſti, Chriſtus eſt enim, qui uiuit in illis: Chriſtus eſt, qui patitur in illis: Chriſtus eſt, qui meretur in illis, cuius fuſo precioſo ſanguine fit, ut illorum quoq; fuſus pro Chriſto ſanguis ualeat nobis ad remiſsionem peccatorũ, quamuis hæc remiſsio non per alium detur, quàm per Chriſtum. Sed hæc

Homil. 24. in numeros.

obiter de ſanctorum meritis, quæ miro quodam conſenſu ſemper fuerunt ab omnibus & doctrina & pietate uiris præſtantibus omnibus ſeculis in Eccleſia celebrata, deq; pœnitentia, et eius partibus dicta ſufficiant. Nunc de ſacramento extremæ unctionis dicendum nobis reſtat.

DE SACRAMENTO EXTREMÆ VNCTIONIS.

CAP. XLIX.

1. Timo. 2. MEDIATOR DEI ET HOMINVM,
Luca 19. qui cum ueniſſet ſaluum facere q̃d perierat, dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus, non ſolum Ieſus, uerumetiam Chriſtus uocari uoluit. Ac illud qdem nomen inde ſortitus
Matthæi 1. eſt, Matthæo etiã Euangeliſta teſte, quod ipſe ſaluum facturus eſſet populum
Actuum 4. à peccatis eorum. Neq; enim eſt nomen aliud ſub cœlo datum hominibus, in quo nos fieri ſaluos oporteat, præter nomen Ieſu. Chriſtus uerò ex eo appellatus eſt, quòd cum regia ſimul & ſacerdotali dignitate fungeretur, unctus erat non ab hominibus, uerùm ab ipſo Deo, non confecto oleo, ſed
Pſalm 61. diuino ſpiritu, ſic enim dicit de eo propheta: Spiritus domini unxit me. Neq; uerò propterea tantum

tum Chriſtus nominari uoluit, quod unctus ipſe, uerumetiam quod unctionis gratiam in alios diffuſurus eſſet. Legimus Dauid regem tribus uicibus unctum eſſe: Primum in domo patris ſui. Hæc unctio ſignificabat illam, quæ fit in baptiſmo, quæ & ipſa ſignum eſt, futuros nos regni illius participes, quod expectamus, regni ſempiterni, regni, cuius non erit finis, regni, quod parauit nobis Deus à conſtitutione mundi. Secundò unctus eſt in Hebron, ut regnaret ſuper domum Iuda, poſt quã unctionem mala & aduerſa multa paſſus eſt. Hæc ſignificabat unctionem in Sacramento Confirmationis, per quam nobis confertur ſpiritus ſanctus ad reſiſtendum diaboli tentationibus, qui nos per omne uitæ noſtræ tempus grauiter oppugnare nunquam intermittit, nihil ut aliud ſit uita hominis ſuper terram, quàm militia. Tertiò iterum unctus eſt in regem ſup omnẽ Iſrael, poſt hãc unctionẽ in pace regnauit: hæc ſignificabat unctionẽ iſtã extremam, de qua nobis nunc ſermo eſt. Poſt hanc enĩ, ſuperatis hoſtibus, diuino beneficio nobis datᷣ, ut in regno illo, ad quod in baptiſmo inuncti ſumus, & inaugurati, pace fruamur ſempiterna. Quẽadmodum autem baptiſmus eſt intrantium, ſic hoc extremæ unctionis ſacramentum eſt ex hac uita mortali exeuntium. Nam cum calcaneo noſtro ſerpens callidiſſimus inſidietur maximè, neq; ullo alio tempore nos oppugnet grauius, quàm cum ex

1. Regum 5. *Luce 1.* *2. Regum 2.* *Iob 7.* *2. Regum 5.* *Gen. 3.*

hac uita migrandū eſt, quod eam etiam ob cauſam Agon uocatur, quòd tum pugna ualidiſsima, tum certamen inſtat grauiſsimum, noluit Chriſtus in extremo periculo noſtro ſua nos ope deſtitutos eſſe, uerùm ſacramentum hoc extremæ unctionis inſtituit, per quod non ſolum ad ſuſtinendos, uerumetiam ad propellendos dæmonis impetus firmiores efficeremur. Quamobrem, ſicut pœnitentia ad iuſtitiam, ſic hoc extremæ unctionis ſacramentum ad fortitudinem refertur, quòd in eo & animæ & corporis robur nobis confertur, nam utriuſque morbus propulſatur: animæ, cum peccata remittuntur, quibus nulli poſſunt eſſe morbi grauiores: corporis, cū alleuiatur homo, quod tamen nō ſemper euenit. Rectè igitur inter ſacramēta hoc quoq; extremæ unctionis numeratur. Eſt enim ſacræ rei ſignum efficax, eſt uiſibile ſignū inuiſibilis gratiæ, nimirum peccatorum remiſsionis, quæ confertur in hoc ſacramento, cuius principalis iſte fructus

Eſaiæ 27. eſt, ut auferatur peccatū eius, qui ſacro oleo inungitur: ſecundarius autem eſt, corporis quoq; ſani-

Marci 6. tas. Legimus apud Marcum, quod exeuntes diſcipuli prædicabant, ut pœnitentiam agerent, & dæmonia multa eijciebant, & ungebant oleo multos ægros, et ſanabantur. Quē locū explicans Beda, adducto Iacobi ꝗꝗ ea de re teſtimonio: Vnde patet, inquit, ab ipſis Apoſtolis, hunc ſanctę Eccleſię morem eſſe traditum, ut Energumeni, uel alij quili-

bet

bet ægroti ungantur oleo pontificali benedictione conſecrato. Theophilactus quoq; locum eundem enarrans: quod unxerant, inquit, oleo Apoſtoli. Solus Marcus narrat, quod & frater domini Iacobus in catholica epiſtola dicit: Infirmatur quis inter uos, inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper illum, ungentes eum oleo. Eſt igitur oleum & ad labores utile, & lucis fomentum, & hilaritatis effectiuum, ſignificatq; Dei miſericordiam, per quã à labore liberamur, & lucem ac gaudium, ac hilaritatem ſpiritualem accipimus. Expreſsius autem Iacobus effectum huius ſacramenti demonſtrat. Cuius hæc uerba ſunt: Infirmatur quis in uobis, inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eũ, ungentes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum dominus, & ſi in peccatis ſit, remittentur ei. Ex quibus Iacobi uerbis diſcimus, nihil extremæ unctioni deeſſe, quod ad ſacramenti rationem pertinet. Eſt enim elementũ ſiue ſignum uiſibile, quod materiæ locum obtinet, oleum pontificali benedictione conſecratum, ualde accomodatũ ad demonſtrandum id, quod perficitur in hoc ſacramento. Quod enim olei natura præ ſe fert, hoc in huius ſacramenti diſpenſatione, in homine ægroto diuina uirtute per fidei efficatiã efficitur. Nam ſicut oleum conducit ad labores, & lucis fomentum & hilaritatem: ita extrema unctio conducit ad liberandum hominem à labore corpo-

Iacobi 5.

ris ex morbo, & animæ ex peccatis contracto, lucemq́; gaudium, & ſpiritualem hilaritatem confert, modò fides ægrotantis accedat. Ad hoc olei elementum cum accedit uerbum, fit ſacramentum. Verbum autem eſt oratio fidei, quando presbyter ungens dicit, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, adiunctis pijs & ſuccinctis precationibus, ab Ambroſio et Gregorio compoſitis, ut quicquid illicito uiſu, auditu, cæteriſq́; ſenſibus ægrotus deliquit, per huius olei unctionem expietur, cum imprecatione pacis. Atq; hæc eſt gratia, quæ confertur accedente uerbo ad elementum, expiatio remiſsioq́; peccatorum. Qui uerò ſecundarius eſt effectus huius ſacramenti, eum quod non ſemper ægrotus conſequitur, uel ideo fit, quod animæ non ſemper expedit, uel quod oratio non ex firma fide proficiſcitur. Vbi enim fides magna eſt & ardens, facilè quiduis à DEO impetrat: ubi uerò modica fides eſt, aut nulla, nihil obtinet. Legimus, quod in ſua patria CHRISTVS nullam potuit facere uirtutem, propter incredulitatem eorum. Quamobrem non quæuis oratio, ſed fidei oratio, quando quis orat in fide, nihil hæſitans, ea demum quiduis obtinet. Vbi ergo eſt oratio fidei, modò ne quid ea res ægrotantis animæ ſaluti officiat, nihil dubitandum eſt; quin corporis quoq; ſanitatem per unctionem hanc ſit adepturus. Scribit Seuerus in uita ſancti Martini, quod oleo ſanctificato

Matth. 13. *Iacobi 1.* *Capi. 21.*

ficato puellam quandam dira paralyſis ægritudine correptam, ut iam nullo ad humanos uſus corporis officio fungeretur, ſanitati reſtituit. Commemorat Rufinus quoq; non diſsimilia de diſcipulis Antonij, quòd multos infirmos oleo perunctos curabant. Meminit huius ſacramenti Chryſoſtomus, ubi tractat de ſacerdotio. Meminerunt Hieronymus quoq; ad Ruſticum ſcribens, & Auguſtinus in locis aliquot, & eius ſynchronus Innocentius epiſtola prima, quam ſcripſit ad Decentium, capite octauo, ubi inter cætera ſcribit:

Li.11. Cap.4 Eccle. Hiſtor. lib.3.

Lib. 3.

De uiſita. infir. li.2. ca.4. & de rectitudine catholicæ conuerſationis.

Pœnitentibus iſtud fundi non poteſt, quia genus eſt ſacramenti. Nam quibus reliqua ſacramẽta negantur, quomodo genus unum putatur poſſe concedi? Sed iam ad ſacramentũ Ordinis accedamus.

DE

DE SACRAMENTO ORDINIS.

CAP. I.

CVM QVAE SVNT A DEO, ordinata ſint, non alibi magis requiri uidetur, ut ſint ordinata omnia, ꝙ in Eccleſia; quam à Deo eſſe dubium non eſt. Ipſe enim Deus & dominus noſter Ieſus Chriſtus collegit eã, & ædificauit ſanguine ſuo, qui propterea mori dignatus eſt, ut filios Iſrael, qui erant diſperſi, congregaret in unum, ut eſſet unus paſtor, & unum ouile. Quamobrem rectè in Canticis caſtrorum acies ordinata uocari legitur, neq; alia magis re eſt aduerſarijs poteſtatibus terribilis, quàm eo ipſo, quod eſt ordinata. Eſt igitur Ordo cum primis in ea neceſſarius, de quo præclarè ſcriptum eſt ab Augu: Ordo eſt, quem ſi tenuerimus in uita, perducet ad Deum, & quem niſi tenuerimus in uita, non perueniemus ad Deum. Si ergo non peruenitur ad Deum, niſi ſit ordo retentus, omnia prius & facere & pati nos oportet, quàm ut eum deſeramus, ne ſi, quod abſit, deſeruerimus, eò (quod abſit) nos uenire contingat, ubi umbra mortis, & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. Rectè autem Ordinem, quatenus eſt Eccleſię ſacramentum, de quo nunc à nobis oratio ſuſcepta eſt, ſignaculum

Romano. 13: *Ioan. 11.* *Ioan. 10.* *Can. 6.* *Li. 1. de ordine cap. 9.* *Iob. 10.*

ſignaculum Eccleſiæ quoddam eſſe dicimus, per quod ſpiritualis poteſtas traditur ordinato,ad quã exercendam non licet cuiquam ſeipſum ingerere, uerùm uocationem expectare neceſſe eſt,quæ nihil aliud eſſe uidetur,quàm ordinatio. Hoc eſt, quod Paulus admonet: Ne quiſquam ſibi ſumat honorẽ, ſed qui uocatur à Deo tanquam Aaron. Et rurſus alio loco: Quomodo inuocabunt, in quem nõ crediderunt? quomodo autem audient ſine prædicante? quomodo uerò prædicabunt, niſi mittantur? Quod autem Ordo, uel, quod rectius dici poteſt, Ordinatio ſit ſacramentum,uel ex eo liquet, quod eſt ſacræ rei ſignum efficax.Eſt enim uiſibile ſignũ, ſiue forma uiſibilis inuiſibilis gratię,quę multiplex in hoc ſacramẽto conferẽ, cũ etiã ipſe ſit ordo multiplex,quemadmodũ paulò pòſt docebimus.Signũ ſeu elementũ huius ſacramẽti, ſiue quis materiã uocare malit,eſt in ſacerdotibus unctio, ſiue manuum impoſitio,in reliquis attactus eorum, quæ tangenda ſunt. Ad quod elementum cum accedit uerbum, fit ſacramentum. Nam non ſignificatur modò, uerum etiam re ipſa confertur inuiſibilis gratia, per quam fit, ut tradita ſibi ſpirituali poteſtate rectè fungi poſsit ordinatus. Quod autem conferatur in hoc ſacramento gratia, teſtis eſt Paulus, cum Timotheum ſuum ijs uerbis alloquitur: Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam, cũ impoſitione manuum presbyterij.

Hebreo. 5.
Romano. 10.
1. Timo. 4.

Et iterum ad eundem dicens: Admoneo te, ut reſuſcites gratiam Dei, quæ in te eſt per impoſitionem manuum mearum. Meminit hoc loco Paulus elementi uiſibilis, manuum impoſitionis, meminit ſimul inuiſibilis gratiæ, quæ per eã confertur. Quiſquis enim eo, quo debet, affectu ad hoc ſacramentũ percipiendum accedit, is uirtute diuina ad ardui muneris, quod ei mandatur, exequutionem præparatur & inſtruitur, ſimul etiam datur ei diuinitus authoritas & poteſtas, rata ut ſint & efficatia, quæcunq; ſic ordinatus in eo, quod ſuſcepit, offitio iuxta Chriſti capitis, & eius corporis Eccleſiæ inſtitutionem ritè geſſerit. Non enim perſona ſacerdotis attendi debet, qui eadem eſt, qua cæteri infirmitate preditus, uerùm eius, à quo miſſus eſt, poteſtas, ei9, qui dixit: Sicut miſit me pater, et ego mitto uos, qui baptiſandi, qui ligandi & ſoluendi, qui conſecrandæ, diſtribuendæ, & offerendæ Euchariſtiæ, quicq; cæterorum myſteriorum ſuorum diſpenſandorum poteſtatem tradidit. Rectè itaq; inter ſacramenta Ordo numeratur. Quod nomen illi ab Auguſtino quoq; tribui legimus, cuius hæc uerba ſunt: Nam illud, quod quidam eorum ueritate conuicti dicere cœperant, baptiſmum quidem non amittit, qui recedit ab Eccleſia, ſed ius tamen dandi amittit, multis modis apparet fruſtra et inaniter dici. Primò, qa nulla oſtenditur cauſa, cur ille, qui ipſum baptiſmũ amittere nõ poteſt, ius dãdi amittere poſsit: utrunq; enim

2. Timo. 1. *Hebræo. 5.* *Ioannis 20.* *Lib. 2. contra Epiſtolã Parmeniani ca. 14.*

enim ſacramentum eſt, & quadam conſecratione utrunq; homini datur, illud cum baptiſatur, illud cum ordinatur. Ideoq; in catholica utrunq; non licet iterari. Nam ſi quando ex ipſa parte uenientes etiam Præpoſiti pro bono pacis correcto, ſchiſmatis errore correcti ſunt,& ſi uiſum eſt,opus eſſe, ut eadem officia gererent, quæ gerebant,non ſunt rurſus ordinandi, ſed ſicut baptiſmus, in eis ita ordinatio manſit integra : quia in præciſione fuerat uitium, quod unitatis pace correctum eſt, non in ſacramentis,quæ ubicunq; ſunt, ipſa uera ſunt. Et cum expedire hoc uideatur Eccleſiæ, ut præpoſiti eorum uenientes ad catholicam ſocietatem honores ſuos ibi non adminiſtrent, non eis tamen ipſa ordinatione ſacramenta detrahuntur, ſed manent ſuper eos. Itaq; non eis in populo manus imponitur,ne non homini,ſed ipſi ſacramento fiat iniuria. Ex quo loco illud diſcimus, æquè Ordinationem ſacramentũ eſſe,ut baptiſmum. Et ſicut Baptiſmus non iteratur,ita neq; Ordinatio,quòd ęquè in illa, atq; in baptiſmo character imprimitur. Sicut enim in baptiſmo character ſiue ſignum imprimitur,quo diſcernuntur fideles ab infidelibus, ſic in Ordinatione character imprimitur, quo diſcernuntur clerici à laicis.Leo quoq; pontifex primus eius nominis ſacramenti nomen tribuit Ordinationi,dicens: Præter authoritatem conſuetudinis, quam ex apoſtolica nouim⁹ uenire doctrina, etiã ſacra ſcriptura *Epiſtola 81.*

Actuum 13. manifeſtat,quod cum Apoſtoli Paulum & Barnabam ex præcepto ſpiritus ſancti ad Euangeliũ gentibus mitterent prædicandum, ieiunantes & orantes impoſuerunt eis manus,ut intelligamus,quanta & dantium & accipientium deuotione curandum ſit,ne tantæ benedictionis ſacramentum negligenter uideatur impletum. His uerbis docemur, non modo ſacramentũ eſſe Ordinationem, uerum etiã gratiam in ea conferri. Quid enim opus eſſet ieiunio,oratione, tantaq́ deuotione dantium & accipientium, niſi gratia conferretur? Inde illud inſtitutum uidemus,quod non ordinantur ſacerdotes,niſi præcedente ieiunio,uel quadrageſimæ,uel eo,q̃d uocatur quatuor temporum: quod ea etiam ex cauſa inſtitutũ eſſe uidetur,ut uno animo, unoq́ conſenſu, placato per ieiunium & eleemoſinas domi-
Ioannis 10. no,precentur Deum omnes,quo dignos operarios mittat in meſſem ſuam.

DE DISTINCTIONE ORDINVM. CAP. LI.

DIuiduntur autẽ ordines in minores et maiores.Minores quatuor nominant̃:Oſtiarij ſiue Ianitores, Lectores,Exorciſtæ, Acolythi. Maiores tres:ſubdiaconi,diaconi,ſacerdotes. Prçcedit aũt hos oẽs prima tonſura,quæ nõ eſt ordo, ſed magis diſpoſitio quædam ad ſuſcipiendos ordines,In qua quod capillorum in modũ coronæ quæ-

quædam fit reſectio, illud ſignificat, eum, cui capilli reſecantur, in illius miniſterium aſſumi, cui ſeruire regnare eſt, atq; in regnum quoddam ſpirituale transferri. Ianitorum ſiue Oſtiariorum officium eſt, ſtare ad oſtia templi, quos dignos eſſe ſciunt, admittere, quos indignos nouerint, eos repellere. Hos Ignatius cuſtodes appellat ſanctarum portarum. Cenſebantur autem indigni, pagani ſiue Ethnici, Cathecumeni, Hæretici, excõmunicati, Energumeni, flagitioſi, pœnitentes, qui excludebantur ab adytis templorum: ſicut apud Chryſoſtomum & Ambroſium uidere licet. Videtur hic ordo etiã Apoſtolorum temporibus fuiſſe, & ab ipſis inſtitutus eſſe, quandoquidem ſynchronus Apoſtolorum Dionyſius, & qui non magno interuallo eos ſequuti ſunt, Ignatius & Tertulianus huius ordinis meminerunt. Dantur oſtiario, cum ordinatur, claues Eccleſiæ, ſimul admonetur ab Epiſcopo, ſic agat quaſi rationem Deo redditurus de rebus, quæ clauibus ijs recluduntur. Officium hoc expreſsiſſe uidetur ſeruator noſter, quando flagello de funiculis facto, ementes & uendentes eiecit de templo. Qui etiam oſtium ſeipſum appellare dignatus eſt: Per me, inquit, ſi quis introierit, ſaluabitur. Ex hoc ordine prouehitur ordinandus ad officium Lectoris, ut ex Eccleſiæ traditione legat in ea prophetias & lectiones Apoſtolicas. In cuius rei ſignum traditur illi codex diuinarum ſcripturarum, ſimul admonetur

Epiſtola 8.

Homi. 60. & 41. ad popu. Antiochenũ.

Epiſto. 33.

Ca. 3. Eccleſi. Hierar.

Epiſtola. 8.

aduerſus Hæreticos.

Matthæi 21.

Ioannis 10.

monetur ab Epiſcopo, ut accipiat, & ſit uerbi Dei relator, habiturus, ſi officium ſuum impleuerit, partem cum ijs, qui bene miniſtrauerunt. Quod officium exhibuit dominus noſter in propria perſona, quando in medio ſeniorum librum Eſaiæ aperuit, atq; in eo legit: Spiritus domini ſuper me, &c. Functos officio lectorum legimus apud Cyprianum, Aurelium, Celerinum, & Satyrum, apud Gregorium Nazanſenum, Baſiliũ, apud Socratem in Eccleſiaſtica hiſtoria, Ioannem Chryſoſtomum. Tertius eſt exorciſtarum ordo, cuius eſt officium eijcere dæmones, & dicere populo, ut qui non communicat, det locum, ac aquam in miniſterio fundere. Datur huic per Epiſcopum codex, in quo ſcripti ſunt exorciſmi, dicitur illi, ut accipiat & commendet memoriæ, & habeat poteſtatem imponendi manus ſuper energumenos, ſiue baptiſatos, ſiue catechumenos. Hoc officio ſæpe Chriſtum & apoſtolos eius functos eſſe legimus, quando dæmonia ex obſeſsis corporibus eiecerunt. Quarto loco ordinantur Acolythi, qui latinè uocantur ceroferarij, quòd accenſos cereos ferunt, cum legitur Euangelium, uel cum offertur ſacrificium. Non ut propellant tenebras has uiſibiles, ſed ut, ſicut lumen uiſibile geſtant manibus, quo noctis tenebrę propulſantur, ſic luceat lux illorum coram hominibus, ut uideant opera illorum bona, & glorificent patrem noſtrum, qui in cœlis eſt. Hi cũ ordinantur, accipiunt

Lucæ 4. Eſaiæ 61. Li. 2. Epiſt. 5. Li. 4. Epiſt. 5 Li. 3. Epiſt. 22 Lib. 6. Ca. 3. In monodia in Baſilium. Matth. 5.

unt ab Epiſcopo candelabrum cum cereo, ſimul ab eo audiunt, ut accipiant ceroferariũ cum cereo, & ſciant ſe ad accẽdenda eccleſiæ luminaria mancipatos in nomine Domini. Accipiunt ſimul urceũ ad ſuggerendum uinum & aquam in Euchariſtiã ſanguinis Chriſti. Hoc officiũ ſe habere teſtatur dominus, dicens: Ego ſum lux mundi, qui ſequit̃ me, nõ ambulat in tenebris. Huius officij formam illi gerebant in ueteri teſtamento, qui lucernas candelabri componebant, & accendebant igne cœleſti ad illuminandas tenebras aquilonares. In argumento utriuſq; Epiſtolæ ad Theſſalonicenſes fit Oneſimi Acolythi mentio, unde colligi poteſt, fuiſſe hunc ordinẽ, ſicuti de alijs quoq; rectè creditur, apoſtolorũ temporibus. Extat Epiſtola Gaij Papę et martyris, qui uixit Diocletiani temporibus, in qua monet, ne aliter ordinãdi ad ordines Eccleſiaſticos accedant, q̃ ut ſit aliquis primò oſtiarius, deinde lector, poſtea exorciſta, inde ſacretur Acolythus, demum ſubdiaconus, deinde Diacon⁹, et poſtea presbyter, & exinde, ſi meret̃, Epiſcopus ordinetur. Sic gradatim ad epiſcopi dignitatẽ perueniendum eſſe decreuit. Quæ etiã ratio eſt, quod ſacramentũ hoc Ordo uocatur. Æquũ enim eſſe uiſum eſt, quod in gubernatore nauis obſeruat̃, id multò diligentius obſeruetur in Eccleſię naui gubernãda. Sicut enim in illa non ſtatim alicui gubernacula creduntur, ſed primùm adhibetur ad remos, poſtea in proram deducitur,

ducitur, inde paulatim ad ulteriora procedit, ac tãdem ubi multam rerum maritimarum experientiã conſequutus eſt, ad gubernacula admittitur. Sicut etiam in rebus bellicis, militis primùm officio fungitur aliquis, poſtea decurio fit, deinde centurio, ac poſteaquam ordines duxit aliquandiu, tandem ſi ſit repertus idoneus, dux & imperator militũm deſignatur: ita fieri oportet in Eccleſia, ut ne quis ad ſummum gradum ſubitò proſiliat, uerùm in minoribus aliquandiu ſe exerceat, ac pedetentim ad maiores progrediatur. Quod etiam ita fieri oportere, in Monodia Baſilij docet Gregorius Nazanſenus. Soſimus uerò pontifex, qui fuiſſe uidetur Auguſtini ſynchronus, etiam interuallum temporis deſcribit inter unumquemq; gradum, ita ut inter lectores ſiue exorciſtas quinquennio teneatur, exinde acolythus uel ſubdiaconus quatuor annis, & ſic ad benedictionem diaconatus, ſi meretur, accedat: in quo ordine quinq; annis, ſi inculpatè ſe geſſerit, hærere debebit. Exinde ſuffragantibus ſtipendijs per tot gradus, datis propriæ fidei documentis, presbyterij ſacerdotiũ poterit promereri. De quo loco ſi eũ exactior ad bonos mores uita perduxerit, ſummum pontificatum ſperare debebit. Hinc uidere licet, quod ſuo quiſq; fungebatur ordine in primitiua Eccleſia, & erant certo numero ex unoquoq; ordine conſtituti. Sicut etiam ab Euſebio ſcriptum legimus; ubi recenſet epiſcopum unũ, presby-

Ad Iſichium Cap. 3.

Li. 6. capi. 20 in Eccleſ. hi.

presbyteros quadraginta ſex, diaconos ſeptẽ, ſubdiaconos ſeptem, acolythos quadraginta & duos, exorciſtas & lectores cum oſtiarijs quinquaginta *In fine lib. ſui* & duos. Epiphanius, ubi ordines enumerat, memi- *de hæreſibus.* nit Epiſcopi primo loco, deinde presbyteri, Dia- *Epiſtola 8.* coni, ſubdiaconi, lectorum, laboratorum, & Ianitorum. Ignatius uero ſalutari iubet primum presbyterũ, deinde diaconos, mox ſubdiaconos, lectores, cantores, oſtiarios, laborantes, exorciſtas, atq; confeſſores: extremo uero loco cuſtodes ſanctarũ portarum. Cæterum ordines ij minores inter ſacros non numerabantur, ſed ij tres tamen ad ſacros ordines pertinere creduntur, ſubdiaconatus, diaconatus, & ſacerdotium.

DE SACRIS ORDINIBVS, QVI *Maiores uocantur.*

CAP. LII.

INter ſacros ordines, qui maiores appellantur, primum locum obtinet ſubdiaconatus. Eſt autem officium ſubdiaconi, aquam ad miniſterium altaris præparare, ac tantum de oblationibus in altari ponere, quantum ſufficere poſſit populo Dei, tum epiſtolam cantare: in cuius rei ſignum accipit patenam & calicem uacuum de manu Epiſcopi, & admonetur, ut uideat cuiuſmodi miniſterium ſibi tradatur, atq; ideo ita ſe exhibeat,

ut Deo placere poſsit. Datur etiam liber epiſtolarum, diciturq́ꝫ ei ab Epiſcopo, ut eum accipiat, & habeat poteſtatem legendi eas in Eccleſia ſancta Dei, tam pro uiuis, quàm pro defunctis, In nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Hoc officio dominus uſus eſt, quando facta cœna cum diſcipulis, linteo ſe præcinxit, & mittens aquam in peluim, pedes diſcipulorum lauit, & linteo exterſit. Qui ſuſcipit hunc ordinem, ei continentiæ lex indicitur, ut impleatur illud, quod à propheta dictum eſt: Mūdamini, qui fertis uaſa domini. Æquum enim eſt, ut ſe ipſos exhibeant uaſa in honorem, non in contumeliam, atqꝫ ab omni carnis inquinamento ſe contineāt, qui altari appropinquantes uaſa illa ferunt, in quibus corpus & ſanguis domini conficitˀ. Meminit Cyprianus, qui fuerunt in Eccleſia Carthaginenſi, ſubdiaconorum Meſsiæ, & Clementis, per quos ad Cornelium Papam literas dedit. Quin ipſum Cyprianum ordinaſſe legimus ſubdiaconū Optatum. Hunc ordinem ſequitur ordo Diaconorum, qui latinè poſſunt dici miniſtri. Hic ordo Leuitarum appellabatur in ueteri teſtamento. Præceperat enim dominus Moyſi, ut poſt ordinationem Aaron et filiorum eius, tribus Leui ad diuini cultus miniſteriū ordinaretur, & conſecraretur domino, et ſeruirent ꝓ Iſrael in tabernaculo Dei corā Aarō, & filijs eius. Legimus in actis apoſtolorum, ſeptem uiros boni teſtimonij, ſpiritu ſancto plenos, ad hoc officium

Ioannis 13.
Eſaiæ 52.
Li. 2. epiſt. 10
Li. 3. epiſt. 21.
Li. 3. epiſt. 22
Numeri 8.
Leuitici 8.
Actuum 6.

officium eiectos, & oratione præmiſſa, manus eis impoſitas eſſe. Fuit inter eos Stephanus protomartyr, fuit & Nicolaus author ſectæ unius omniũ flagicioſiſsimæ. Inde mos inoleuit, quinetiam decretũ interceſſit, ut in omni matrice Eccleſiæ ſeptẽ diaconi circa Chriſti aram ſublimiori gradu tanquã columnæ ſeptem epiſcopo aſsiſtãt, habitiq́ſ ſunt Diaconi tanquam oculi epiſcopi, oberrantes & circũluſtrantes cũ uerecundia, actus totius Eccleſiæ perſcrutantes diligentius. Si quem uideãt uicinũ fieri præcipicio, & proximum eſſe peccato, ut referant hæc ad Epiſcopum, ut cõmoneri ab eo poſsit, ſicut à Clemente ſcriptum eſt, cui cuſtodiebant etiã Epiſcopum à maleuolis hominibus, & conſenſum eius præbebant ſacrificio. Origenes autem ſacerdotes mauult oculos Eccleſię dici, quòd ſpeculatores uocẽtur: diaconos autem cæteroſq́ miniſtros mauult exiſtimari manus, quoniam per eos opera ſpiritualia uniuerſa geruntur, populum uerò pedes: temporibus apoſtolorum, ſicut in actis legimus, mẽſis miniſtrabant, hoc eſt, pecuniam diſpenſabant, quæ dabatur apoſtolis, & in pauperum uſus conuertebant: ſicut ex eodem Origene, Chryſoſtomo, & qui præceſſit eum, Cypriano diſcimus. Ordinantur aũt per manuum impoſitionem, daturq́ illis Euangeliorum liber, & poteſtas legendi illud conceditur, neq́ legendi modò, uerumetiam prædicandi. Quamuis æuo ſuo ſcribat Ambroſius prædicandi

Epiſtola 1. ad Iacobum fratrem domini.

Tractatu 5.

Actuum 6.

Tractatu 15. in Matthæum.

In Homilia contra Concubinarios.

Li. 2. Epiſt. 8.

In quartū Ca. ad Ephe. 1.Tim.3. poteſtatem diaconis ademptam fuiſſe. Hos apoſtolus uult eſſe pudicos, non bilingues, non multo uino deditos, non turpe lucrum ſectantes, habentes myſterium fidei in conſcientia pura, quos primum etiam probare iubet, & ſic miniſtare, nullum crimē *Matthæi 26. ibidem.* habētes. Officio diaconi functus exiſtimatur Chriſtus, quando poſt cœnā ꝓprio ore, & proprijs manibus ſacramenta confecta diſpenſauit, & qn̄ dormiētes Apoſtolos ad orationem inuitauit, dicens: Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem.

DE SACERDOTIO.
CAP. LIII.

VNus autem omnium excellentiſſimus eſt Ordo ſacerdotum, cui reliq̃ omnes ſubſeruiūt. Verſatur eius officium circa corpus Chriſti. Eſt autē corpus Chriſti duplex. Verum, q̄d à ſacerdote conſecratū offertur in altari, ac ſumere *1. Corinth.10.* uolentibus diſtribuitur. Myſticum, eſt Eccleſia, ſicut iam antea non uno loco copioſè diſſeruimus: unus enim panis, & unum corpus multi ſumus, qui de uno pane participamus. Circa utrunq; uerſatur ſacerdotis officium, cui uaria & multiplex poteſtas conceditur. Nam quod attinet ad uerum & uiuum Chriſti corpus, datur illi poteſtas conſecrandi, offerendi, & ijs, qui ſumere uoluerint, diſtribuendi. Idq; ex inſtitutione Chriſti, qui in

cæna

cæna illa nouiſsima ſacerdotes inſtituens ſecundū ordinem Melchiſedech dicens, hoc facite in meam *Matth. 26.* cõmemorationem, poteſtatem hanc illis largitus eſt, quemadmodum ubi de ſacrificio miſſæ ſermo nobis fuit, pluribus uerbis teſtimonio ſanctorum patrum confirmauimus. Quod uerò attinet ad myſticum Chriſti corpus Eccleſiam, datur illis poteſtas baptiſandi. Sic enim dixit Chriſtus apoſtolis: *Ioan. 2.* Euntes docete omnes gẽtes, baptiſantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: datur poteſtas abſoluendi, quod illa Chriſti uerba indicant: *Marci 16.* *Ioan. 20.* Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: datẽ *Matth. 28.* poteſtas prædicandi, dicit enim idem Chriſtus: Euntes in mundum uniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Paulus Apoſtolus uocat ſacerdotes miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei. Quale ſit autem ſacerdotis miniſterium, docet idem alio loco, cum dicit: Quod Deus *1. Corin. 28.* nos reconciliauit ſibi per Chriſtum, & dedit nobis miniſterium reconciliationis; quoniam quidem *2. Corin. 5.* Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi, & non reputans illis delicta ipſorum, & poſuit in nobis uerbum reconciliationis. Pro Chriſto ergo legatione fungimur tanquam Deo exhortante per nos, obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo. Ex quo loco colligitur, ſacerdotem nihil aliud eſſe, quàm Chriſti legatum, qua etiam ex cauſa dictus eſt à Propheta, angelus Domini exercituum. *Malachiæ 2.*

Quando autem Chriſti legatum dicimus eſſe ſacerdotem; & capitis & corporis intelligi uolumus. Totus enim Chriſtus & caput eſt, & corpus. Pro Chriſto capite legatione fungitur ſacerdos, quando ex loco ſuperiore uerba facit ad populum, & uoluntatem eius explicat, ſimul obſecrat nomine CHRISTI, ut uitia ſua deteſtati, atq; ab illis auerſi Deo reconcilientur. Pro Chriſti corpore, hoc eſt, Eccleſia legatione fungitur, quando ſtans ad altare, eam, quæ perfuſum pro nobis Chriſti ſanguinem in cruce facta eſt, reconciliationem Deo patri offerens, atq; illius eum commonefaciens, ſupplex rogat in perſona totius Eccleſiæ, ut illius reconciliationis uirtute, populo ſuo propitius eſſe, ac fructum illius ad ipſum redũdare uelit. Hoc eſt, quòd

In cap. Mala. De uerbis Eſaiæ, Homilia.

Hieronymus ſacerdotem Dei uocat ſequeſtrum & hominum, hoc eſt, quod Chryſoſtomus medium ſtare dicit ſacerdotem inter Deum & humanã naturam, illinc uenientia beneficia ad nos deferentẽ, & noſtras petitiones illuc perferentem; Dominum iratũ utriq; naturæ reconciliantem, & nos, qui offendimus, ex illius manibus eripientẽ. Hoc eſt, q̃d

Li. 6. de ſace.

idem alio loco ſacerdotem pro uniuerſo terrarum orbe legatũ intercedere, deprecatoremq; eſſe apud Deum dicit, ut hominum omnium non uiuentium modò, ſed etiam mortuorũ peccatis propitius fiat, itaq; quaſi mundus uniuerſus illi concreditus, atq; omnium ſit pater, ſic ipſum ad Deum accedere.

Ac

Ac paulò poſt: Cum autem ille & ſpiritum ſanctũ, inquit, inuocauerit, ſacrificiumq́ illud horrore ac reuerentia pleniſsimum perfecerit cõmuni omniũ Domino, manibus aſsiduè pertractato, quæro ex te, quoto illum in ordine collocabimus. Per id tempus & angeli ſacerdoti aſsident, & cœleſtium poteſtatum uniuerſus ordo clamores excitat, & locus altari uicinus in illius honorem, qui immolatur, angelorum choris plenus eſt. Hoc eſt, quod Ambroſius quoq́ Ieſum alloquens: Quoniam, inquit, me peccatorem inter te et eundem populum mediũ eſſe uoluiſti, licet in me boni operis teſtimonium non agnoſcas, officium diſpenſationis creditæ, nõ recuſes, nec per me indignum famulum tuum eorum ſalutis pereat precium, pro quibus uictima factus, ſalutaris dignatus es eſſe redemptio. Sacerdos igitur nihil aliud eſſe uidetur, quàm, ſicut Paulus dicit, reconciliationis miniſter. Fungitur autẽ hoc miniſterio primùm, quando annũciat populo per Chriſtum in cruce pro nobis mortuum remiſsionẽ peccatorum nobis obtentam, ac Deo patri nos eſſe reconciliatos: Deinde, cũ eum admonet, quandoquidem facta iam ſunt per Chriſtum omnia, quę ad reconciliandum Deo patri genus humanũ pertinerent, nihil ut ex illius parte deſit hominibus ad ſalutem conſequendam, ut ne ſibi deeſſe ipſi uelint, ſed per ſe quiſq́ reconciliari Deo conetur. Neq́ enim exiſtimare quemquam oportere, quod hoc ſolùm

In oratione priore preparatoria ad Miſſam.

2. Corinth. 5.

Roma. 5.

ſolum ſufficiat, ſcire, & credere, quod cum inimici
eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filij
eius, uerùm neceſſe eſt, ut ipſi quoq; adferamus ali-
quid ad reconciliationis illius in cruce factæ fru-
Eſaiæ 59. ctum in nos transferendũ, ut peccata deteſtemur,
quæ diuiſerunt inter nos, & inter dominum Deum
noſtrum, quæ nobis illum offenſum reddiderunt,
atq; ab illis auerſi conuertamur ad dominum Deũ
noſtrum in toto corde noſtro, illi nos credamus, in
Iohelis 2. illo ſpem & fiduciã noſtram omnem collocemus,
illius amore inflammemur, ac per fidem uiuam, &
per ſacramentorum ſuſceptionem, quæ ab illo ſunt
inſtituta, tanquam inſtrumenta quædam ſalutis
noſtræ, deniq; per orationem ardentem, ac paſsio-
nis & mortis illius iugem commemorationem, cu-
ius in altari per ſacerdotem ſacra operantem re-
prꝗſentatio fit, illud efficere conemur, ut quem fru-
ctum uniuerſo mundo mors Chriſti attulit, eius
participes eſſe queamus. Quamobrem non ſolum
cum prædicat Euangelium ſacerdos, miniſter eſt
reconciliationis, uerumetiam cum baptiſat, cũ pœ-
nitentem abſoluit, cum Euchariſtiæ ſacramentum
porrigit, cum orat pro peccatis populi, cum cor-
poris & ſanguinis Chriſti ſacrificium offert, in om-
nibus ijs nihil aliud eſt, quàm reconciliationis mi-
niſter, quam nõ modo uerbis prꝗdicat, uerùm etiã
habitu, & actione repræſentat, ac quemadmodum
ea facta ſit in cruce, ſub aſpectum aſtantis populi
ſubijcit,

ſubijcit, atque omnia facit, ut fidei ſuæ commiſſus populus reconciliationis in cruce factæ fructum conſequi poſsit. Quam ad rem non alio utitur mediatore, quàm ipſo Chriſto. Illius enim corpus, illius ſanguinem offert Deo patri, ac tãti precij, quo redemptus & reconciliatus eſt ei mundus, ipſum cõmonefacit, eccleſiæq; totius nomine ſupplex petit, ut propter fuſum filij ſui ſanguinem, cuius rei commemoratio fit in altari, oculis clementiæ ſuæ eam reſpicere, atque reconciliationis in cruce factæ fructum ad eam redundare uelit. Qua tamen in re nihil aliud, quàm miniſter eſt ſacerdos. Nam uerus ſacerdos, uerus mediator, & reconciliator non eſt niſi ille, cui dictum eſt: Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech: ille, de quo ſcriptum eſt: quod factus eſt propitiatio pro peccatis noſtris: ille eſt, qui baptiſat: ille eſt, qui peccata remittit: ille eſt, qui reconciliat: ille eſt, qui interpellat pro nobis: ille eſt, qui docet: ille eſt, qui conſecrat Euchariſtiã: ille eſt, qui porrigit ſumere uolentibus: ille eſt, qui offert corporis & ſanguinis ſui ſacrificiũ in altari, ipſe et ſacerdos, & ſacrificium, unũ cũ eo, cui offertur, unũ cũ ijs, pro quibus offertur. Sicut igitur in prædicando Euangelio non eſt ſacerdotis niſi miniſteriũ, non enim ſacerdos eſt, qui loquitur, ſed ſpiritus patris cœleſtis, qui loquitur in illo. Quod etiam teſtatur Paulus dicens: An experimentũ quæritis eius, qui loquitur in me, Chri-

Pſalm 119.

Ioannis. 1.

Matthæi 10.

1. Corinth. 13.

ſti? Sicut in baptiſando non eſt ſacerdotis niſi miniſterium. ſolus enim ille uerè baptiſat, & à ſordibus abluit peccatorum, de quo dictum eſt in Euangelio: Hic eſt qui baptiſat, Dn̄s noſter Ieſus Chriſtus: quod & Paulus indicat, cū reprehendens eos, qui baptiſmum ex miniſtrorum dignitate metiebātur, dicentes: Ego quidem ſum Pauli, alius autem, ego Apollo, quid igitur eſt, inquit, Apollo? quid uerò Paulus? ac mox ſubdit, miniſtri eius, cui crediſtis, & unicuiq; ſicut dominus dedit. Ego plantaui, Apollo rigauit, ſed Deus incrementum dedit. Itaq; neq; qui plantat eſt aliquid, neq; qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. Sicut in remittendis peccatis non eſt ſacerdotis niſi miniſterium, rectè enim illi dixerunt: Quis poteſt dimittere peccata niſi ſolus Deus? ſicut in alijs quoq; functionibus non eſt ſacerdotis niſi miniſterium, nam quod uirtutis eſt & efficaciæ, non præſtat niſi ſolus Deus, ſic in conſecratione, ſic in oblatione, ſic in Euchariſtiæ diſtributione nō eſt ſacerdotis niſi miniſteriū. Teſtatur hoc Chryſoſtomus quoq;, q poſteaquàm duriter eos increpauerat, qui poſt admiſſa peccata nō contriti, neq; confeſsi ad Euchariſtiam accedebant, quod tamen ita faciendum eſſe docent noſtris temporibus hæretici, cum illa uerba dixiſſet: Dæmoniū patiente peior eſt, qui poſtquā peccauit, accedit, uerùm & tu laice, inquit, cum ſacerdotē uideris offerentē, ne tū ſacerdotē eſſe putes hoc facientem,

Ioannis 1. *1. Corinth. 13.* *Lucæ 5.* *Homil. 60. ad populum Antiochenum & Lib. in Mattheum.*

tem, ſed Chriſti manum inuiſibiliter extenſam. Sicut enim cum baptiſaris, ipſe te non baptiſat, ſed Deus eſt, qui tuum caput inuiſibili potentia continet, & nec angelus, nec archangelus, nec ullus alius accedere & tangere audet: ita nunc quoq;. Ac alio loco: Nõ ſunt humanę uirtutis hęc opera, quæ tunc in illã cœna confecit, ipſe nunc quoq; operatur, ipſe perficit, miniſtrorum nos ordinem tenemus, qui uerò hæc ſanctificat & traſmutat, ipſe eſt. Ac rurſus in ſuis in Paulum commentarijs. Sacra ipſa oblatio, ſiue illam Petrus, ſiue illam Paulus, ſiue cuiuſuis meriti ſacerdos offerat, eadem eſt, quam dedit Chriſtus ipſe diſcipulis, quamq; ſacerdotes modò quoq; conficiunt. Nihil habet iſta, quàm illa, minus: cur id? quia nõ hanc ſanctificant homines, ſed Chriſtus, qui illam antea ſacrauerat. Quemadmodum enim uerba, quæ loquutus eſt Chriſtus, eadem ſunt, quę ſacerdotes nunc quoq; pronunciant, ita et oblatio eadem eſt. Oecumenius, qui uixit ante noningentos annos, enarrans illum Pauli locũ: Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Significat, inquit, ſermo, φ licet Chriſtus non obtulerit carentẽ ſanguine hoſtiam, ſi quidem ſuũ ipſius corpus obtulit, attamen qui ab ipſo fungentur ſacerdotio, quorũ Deus põtifex eſſe dignatus eſt, ſine ſanguine offerent. nam hoc ſignificat in ęternũ. Neq; enĩ de ea, quę ſemel à Deo facta eſt oblatione et hoſtia, dixiſſet in ęternũ, ſed reſpiciens ad

Homilia 83. Matthæi.

In posteriorē ad Timo. Epiſtolã Homil. 2.

præſentes ſacrificos,per quos medicos Chriſtus ſacrificat, & ſacrificatur, qui etiam in myſtica cæna modum illis tradidit huiuſmodi ſacrificij. Hinc uel cæco perſpicuum eſſe poteſt,quàm ſit eorum ſacrilega audacia, qui ſacerdotium, qui ſacrificium ex Eccleſia ſublatum eſſe uolunt: quid enim aliud illi quàm Chriſti ſacerdotium, Chriſti ſacrificium ex ea tollere, ac redemptionis noſtræ precium nobis auferre conantur? Manus quidem mortalis,lingua mortalis,miniſterium hominis eſt mortalis,uerùm conſecratio, uerùm oblatio non eſt,niſi æterni ſacerdotis illius, & immortalis Dñi nr̃i Ieſu Chriſti. Quemadmodum aũt non propterea non rectè dicitur baptiſare miniſter,quia Chriſtus ipſe eſt,ꝗ baptiſat:non propterea nõ rectè dicitur peccata remittere miniſter,quia Chriſtus ipſe eſt,qui peccata remittit: non propterea non rectè dicit̃ docere miniſter, quia Chriſtus ipſe eſt unus magiſter noſter, ꝗ docet nos:non propterea nõ rectè dicitur interpellare miniſter, quia Chriſtus ipſe eſt, cuius ſanguis interpellat pro nobis:ita nõ propterea nõ rectè dicit̃ ſacerdotio fungi miniſter, quia ſacerdotio fungitur in altari Chriſtus, quia ſe ipſum hoſtiã offert Deo patri ſacerdos ille nunc quidem nobis inuiſibilis & immortalis ſecundũ ordinẽ Melchiſedech, Neq; iuſtior eſt cauſa externũ in ſacrificãdo, quàm
Iacobi 3. in prædicãdo uerbo miniſterium abrogandi. Nam
Matthæi 26. plures magiſtros fieri prohibet ſcriptura, ſacrificare non

re non modò non prohibuit unquam, uerum etiam præcepit Chriſtus, dicens: hoc facite in meam cõmemorationem. Quare minus etiam ferendi ſunt, qui ſacrificandi, quàm qui prædicandi Euangelij miniſterium externum abolitum cupiunt. Habent enim ij, quas errori ſuo prætendant ſcripturas. Nolite plures magiſtri fieri, unus eſt enim magiſter *Iacob. 3* ueſter, non neceſſe habetis, ut aliquis doceat uos, *Matth. 23.* unctio eius docet uos. Nõ docebit unusquiſq; pro- *Ioan. 2.* *Hebræ. 8.* ximum ſuum, & unus quiſq; fratrem ſuum, dicens: *& Hiere. 31.* cognoſce Dominum, quia omnes ſcient me à minore uſq; ad maiorem. Has illi cum ſcripturas proferant tam apertas, habere tamen uidentur aliquem erroris ſui prætextum, cũ & illud præ ſe ferant, pati ſe non poſſe, ut obſcuretur Chriſti gloria, ut illius, qui uerus eſt magiſter noſter, dignitati derogetur, quaſi parum idoneus ille ſit ad docendos nos, neq; citra miniſterium hominis id præſtare queat. Iſti uerò quam ſcripturam proferunt, qua ſit ſacrificiũ abrogatum, certè Paulus nõ ſublatũ, ſed translatũ *Hebræ. 7.* eſſe dicit ſacerdotium. Sic enim loquitur: Transla- *Matth. 5.* to ſacerdotio, neceſſe eſt ut & legis translatio fiat. Chriſtus autem dicit, ſe non ueniſſe legem ſoluere, ſed adimplere. Ad eundẽ modum, non uenit ſacerdotiũ abrogare, ſed conſummare. Venit, quod erat imperfectum, perficere: quid enim fuit ſacerdotiũ Iudæorũ? quid aliud, quàm umbra quædã & figura? Quid autẽ Chriſti ſacerdotium ſecundũ ordinẽ

Melchiſedech, quo nunc ille fungitur in Eccleſia ſacerdos æternus & immortalis per miniſtros ſuos mortales, quid niſi corpus ipſum & ueritas? Vmbræ corpus, figuræ ſucceſsit ueritas? In umbratico illo ſacerdotio & ſacrificio fuſus uictimarum ſanguis fundendum pro nobis Chriſti ſanguinē in ara crucis ſignificabat. In hoc autem uero ſacerdotio & ſacrificio uerum corpus & ſanguis Chriſti fidelium oculis ſub panis & uini ſpeciebus exhibetur, ac quemadmodum corpus illud in crucem actum, quemadmodum de pendentis latere ſanguis in remiſsionem peccatorum noſtrorum fuſus fuerit, repræſentatur. Non igitur ſublatum ſacerdotium, ſed translatum, non abrogatum, ſed conſummatū & in aliud multò auguſtius & excellentius eſt mutatū, craſſa ut ſit eorū impudentia, qui ex Apoſtoli uerbis illud colligere conantur, ac omne ſacerdotium & ſacrificiū funditus, ac radicitus euerſum & euulſum cupiunt, nullum ut inter laicos & ſacerdotes diſcrimen eſſe uelint, quod quicunq; in Chriſto baptiſati ſunt, eos eſſe ſacerdotes dicant. Neq; uerò deſunt illis diuinæ legis oracula. Scriptū eſt enim, aiunt, & ad omnes in Chriſtum credentes dictum: Vos autem genus electum, regale ſacerdotium,
1. Petri. 2. gens ſancta, populus acquiſitionis. Et rurſus: Qui
Apoca. 1. dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſan-
Apoca. 5. guine ſuo, & fecit nos regnum & ſacerdotes Deo. Et iterum apud eundē: Redemiſti nos in ſanguine tuo

ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione, & feciſti nos Deo noſtro regnũ & ſacerdotes, & regnabimus ſuper terram. Adeò non deſunt ſathanæ diuinæ legis oracula, non tam de abrogato, quàm de exequato & profanato, ac in ordinem redacto ſacerdotio, quibus in prauũ ſenſum detortis, tenebras offundit imperitis, ut in errorẽ inducat, ſi fieri poſsit, etiã electos. Sed nunquid in ueteri quoq; lege ſcriptum non eſt, & ad filios Iſrael dictum? Vos eritis mihi regnum ſacerdotale, & gens ſancta. Atqui num ideo nullũ fuit ſacerdotium ſecundum ordinem Aaron? Num ideo nullum fuit inter plebem & ſacerdotes diſcrimen? Quamobrẽ, ſancta quidẽ ſunt ſcripturæ uerba, quæ adferũt, nihil eis certius, nihil eſt eis uerius. Cœlum et terra prius peſſum ierint, q̃ uel apex unus ex illis pereat. Sed ſi hoc ex illis colligere uis, ex æquo ſacerdotes eſſe omnes, æquè baptiſare, æquè prædicare, æquè abſoluere poſſe mulieres, pueros: adde etiã pſitacos & graculos, atq; pontificem quemuis, aut ſacerdotem. Tuũ eſt hoc uerbum ô ſathana, non eſt Dei uerbum. Tu enim ille es, qui diuina cum humanis confundere, qui cœlũ terræ, qui ſacra profanis, qui ſurſum & deorſum miſcere conaris omnia. Quoniã uerò conatibus hiſce tuis opponit ſe caſtrorũ acies ordinata, quæ nõ alio nomine tibi magis terribilis eſt, q̃ q̃d eſt ordinata, in hoc totus es, in hoc omnes curę, & cogitationes tuæ conſumuntur, ut ordinẽ ex ca tollere

Matth. 2.

Exodi 19.

Canti. 6.

tollere poſsis,ut ne ſit illud,quod Paulus pręcepit, omnia honeſtè, & ſecundum ordinem fiant in uobis. Atqui non hoc per Petrum, non hoc loquitur per Ioannem ſpiritus ſanctus,quod tu uis,non hoc dicit, quod cuiuis de fece uulgi, quod cuiuis Baiulo,Zonario,quin etiam carnifici,quod apud iſtos, qui hæc à te docti tradiderunt, uſu ueniſſe ſcimus, prædicare, conſecrare, baptiſare, abſoluere, ſacris operari, & quocunq; alio reconciliationis miniſterio fungi liceat, uerúm illud ijs uerbis ſignificare uoluit, qui Chriſto nomen dederunt, atq; illius corpori per baptiſmum inſiti ſunt, eos rectius uocari genus electum, & regale ſacerdotium, quàm Hebræos,qui nõ aliunde magis gloriari ſolebant, quàm quod ſecundum carnem ex Abraham eſſent propagati, qui neq; Rex fuit, neq; ſacerdos, cum nos in Chriſtum credentes, qui & ſacerdos iuxta ordinem Melchiſedech dictus eſt, & Rex manſuetus,iuſtus, & ſaluos faciens,multò rectius id nobis uendicare poſsimus,ſacerdotis illius & regis membra facti, quando per lauacrum regenerationis corpori eius ſumus inſiti. Sic Didimus,ſic OEcumenius, ſic Auguſtinus,ſic qui libenter eum ſequitur,Beda,ſcripturarum hæc loca interpraetant. Ac libet Auguſtini uerba adſcribere, ſic enim ſcribit: Quod autem cũ dixiſſet, in iſtis ſecunda mors non habet poteſtatem,adiunxit,atq; ait:ſed erunt ſacerdotes Dei et Chriſti,et regnabũt cũ eo mille annis, non

Pſalm. 109.
Zacha. 9.
Li. 20. de Ciuitate Ca. 10.
Apoca. 20.

non utiq; de ſolis Epiſcopis & presbyteris dictum eſt, qui propriè iam uocãtur in Eccleſia ſacerdotes, ſed ſicut omnes Chriſtianos dicimus propter myſticũ Chriſma, ſic omnes ſacerdotes, quoniam mẽbra ſunt unius ſacerdotis. De quibus Apoſtolus Petrus: plebs, inquit, ſancta, regale ſacerdotium. 1. Petri 2.
Quibus in uerbis duo nobis conſideranda ueniunt: primum, quod cum uocat nos Petrus regale ſacerdotium, non hoc uult, quod omnibus reconciliationis miniſterijs æquè cuiuis è plebe fungi liceat, atq; ijs, qui legitimè ſunt ad eam rem ordinati, ſed illud modò indicat, omnes in Chriſtum credentes fieri per baptiſmum unius ſacerdotis Chriſti membra: deinde, quod non alij propriè uocentur ſacerdotes, quàm Epiſcopi & presbyteri, ad quos ꝓpriè miniſteria reconciliationis pertinent, cum alijs è uulgo hæc apellatio nõ conueniat, niſi ꝑ metaphoram quandã. Tractat hac de re Hieronymus quoq; contra Luciferianos ſcribens: quærit enim, quare laicũ uenientem ab Arrianis recipiat, Epiſcopũ nõ recipiat? Reſpondet Luciferianus, recipio laicum, quia erraſſe ſe confitetur. Hieronymus contrà: Recipe & Epiſcopum, quia erraſſe ſe confitet̃. Ad hæc Luciferianus, ſi erraſſe ſe confitetur, cur Epiſcopus perſeuerat? deponat ſacerdotium, concedo ueniam petenti. Hieronymus uerò: Reſpondebo tibi, inquit, & ego ſermonibus tuis. Si laicus erraſſe ſe cõfitetur, quomodo laicus perſeuerat? deponat ſacer-

dotium laici, id eſt, baptiſmum,& ego do ueniam pœnitenti. Scriptum eſt enim: Regnũ quippe nos, et ſacerdotes Deo patri ſuo fecit. Et iterum: Gentē ſanctam, regale ſacerdotium, populum acquiſitum. Hic quoq; nõ obſcurè ſignificat Hieronymus, longè diuerſum eſſe ſacerdotiũ, de quo Petrus & Ioannes loquuntur, ab eo, quo presbyteri funguntur & Epiſcopi, loquuntur enim illi de ſacerdotio laico, quod eſt baptiſmus. Nam ſimul ut quiſq; baptiſatus eſt, ex iræ filio Dei filius efficitur, inde fiduciam accipit orandi, ac leuandi puras manus ad Deũ, ut præceptis ſalutaribus monitus, ac diuina inſtitutione formatus, dicat confidenter, pater noſter qui es in cælis, ac exhibeat corpus ſuum hoſtiam uiuentē, ſanctã, Deo placentem, in odorem ſuauitatis. Atq; hoc eſt ſacerdotium laici, non aũt prædicare, baptiſare, abſoluere, conſecrare, & ſacris operari, quæ ad ſolos pertinēt Epiſcopos & presbyteros. Cæterùm quis eſt, qui nõ intelligit, ſi ita ſint accipienda ſcripturarũ iſta uerba, ut quotquot baptiſati fuerint, ueri ſacerdotes cenſeri debeant omnes, futurum, ut illud neceſſariò ſequatur, reges quoq; ut ſint omnes? Nam qui dicti ſunt ſacerdotium, idem & regnũ, & regnaturi dicuntur. Erunt itaq; Reges omnes, neq; ſubiectũ eſſe quemquam cuiq; oportebit. Hoc eſt, quod maximè laborat ſathanas, ut ſublato ordine quàm maximè fieri poſsit, perturbet oĩa. Neq; uerò nõ pulchrè illi proceſſerunt conſilia ſua apud uicinos

Apocal. 1.
1. Petri 2.
Matthei 5.
Roman. 12.

nos noſtros,quibus ſimul ut perſuaſit, nihil pontifici,nihil Epiſcopis & ſacerdotibus eſſe tribuendū, quòd omnes regale ſumus ſacerdotium,excuſſo iugo pontificis & Epiſcoporum, quandoquidem nō ſacerdotes modò,uerùm et reges eſſe omnes eadem ſcriptura docet,facilè perſuaſit, ut principū quoq; legitimæq; ſuæ poteſtatis iugum excuterent,ſeruili bello concitato,neq; multò poſt eò quoq; perduxit amentiæ miſeros, ut Chriſtianiſsimi imperatoris iugum excutere molirentur,quem iam ſcriptis ſuis de imperio deturbatum, non amplius imperatorē, uerùm Carolū à Gandauo appellare auſi ſunt. Sic illi nihilo fuerunt mitiores erga legitimum dominum ſuum,uirum inter alias heroicas uirtutes,quibus excellit, incredibili ſimul erga Deum pietate, religioneq; præditum,uerbiq; illius propugnatorē acerrimum, quàm antea fuerant erga Romanum pontificē,cęteroſq; Epiſcopos,& ſacerdotes. Adeò uidere licet,quod mutuò ſibi cohæret utraq; dignitas,regalis,& ſacerdotalis, ruere ut altera non poſſit, quin eodem motu labefactata concidat altera. Neq; alios in regum & principum fama libellis,q̃s famoſos uocant,proſcindendis magis audaces eſſe, quàm qui prius in laceranda pontificum & ſacerdotum exiſtimatione calamos ſuos & linguas exacuerunt,dubium erit nemini, ſi modò rem diligentius explorare uelit. Hi ſunt præclari ſcilicet fructus iſtius, quemadmodū ipſi uocant,Euangelij. Si

Turcæ Germaniam quamlibet numeroſo exercitu peruaſiſſent, maiorem cladem, & exitium adferre non potuiſſent, quàm quantum cacangelium iſtud attuliſſe uidemus. Cognitos habebat iſtorum mores uir excellenti doctrina, & ſingulari quadam dicendi ſuauitate præditus Eraſmus Roterodamus ut qui cõplures annos inter eos fuerat commoratus. Is in libro, quem ſcripſit in hos pſeudoeuangelicos, hoc de illis præbet teſtimonium: At iſte, inquit, populus tã Euangelicus etiam Turcarũ principi dicitur deteſtabilis, quem ait, ſeditioni natum, quos ſubinde tumultus excitat: quoties quàm leuibus de cauſis procurrit ad arma: ne ſuis quidẽ Eccleſiaſtis ſatis obtemperans, niſi dicant blanda auribus, profligandi etiam, ſi liberius in uitam eorum inuehantur, aut ab opinione diſſentiant. Initio tantum non Deus erat illis Lutherus, nunc iiſdem ꝓrſus delirat, quòd nouum de Euchariſtia dogma nõ recipiat. O nouam libertatem Euangelicam: impune facere, ſentire quod cuiꝙ libitum eſt. Huc nimirum tendunt artes ſathanę, ut rupta acie ordinata perturbationem inducat, ut fiat illud, quod ſcriptum eſt in libro Iudicum: In diebus illis non erat Rex in Iſrael, ſed unuſquiſꝙ quod ſibi rectum uidebatur, hoc faciebat. Vult ut ſimus ſine lege, ſine Rege, ſine ſacerdotio, ſine ſacrificio: quod cum perfecerit, ſimul & illud nullo negocio perfecerit, ut ſimus ſine Deo. Nã ubi non eſt ſacerdos & ſacrificiũ, ibi nul-

Iudicum 17.

ibi nullus Deus agnoſcitur. Sicut antea quoq; copioſius de eo diſſeruimus. Ac ſatis iam planum feciſſe uidemur, quandoquidem eſt Dei cultus in Eccleſia, eſſe in ea ſacerdotium, eſſe & ſacrificium. Quod uerò iſti dicunt, nuſquam reconciliationis miniſtros in libris noui teſtamenti ſacerdotes appellari, ſed presbyteros tantùm: demus hoc illis. Fieri enim poteſt, quàm diu durabat ſacerdotium Iudæorum, ut ne quid cum illis habere commune Chriſtiani uiderentur, quod ſuos appellari ſacerdotes noluerint, ſed presbyteros, hoc eſt, antiquiores ſiue digniores, ut auguſtius quoddam Chriſtianorum, quàm Iudæorum ſacerdotium eſſe demonſtrarent, & cuius maiorem haberi rationem æquū foret, hoc enim Gręci πρεσβύτερον, Latini uocāt antiquiꝰ. Quod autē hoc eſt collectionis genꝰ? miniſtros reconciliationis ſiue presbyteros nō reperimus in nouo teſtamento uocari ſacerdotes, ergo non ſunt ſacerdotes: nonne ad eundem modum argumentari uiciſsim licebit? nomen perſonæ non modò in noui, ſed ne in ueteris quidem teſtamenti libris de Deo dictum reperimus, non ſunt ergo tres perſonæ Deus unus: quin & ipſum Trinitatis nomen in ſcripturis nuſquam inuenitur, non eſt ergo ſancta Trinitas? quis non uidet, quàm hæc abſurda ſint? Sit ita, non fuerit appellatio ſacerdotum inter Chriſtianos ante euerſam Hieroſolymam, & prorſus abolitum Iudęorum ſacerdotium: at ſimul

ut illud eſt deletũ, ſtatim à Clemẽte Petri ſucceſſore, à Dionyſio Areopagita Pauli diſcipulo, ab Ignatio, et deinceps ab omnibus alijs, ad hęc uſq; noſtra tempora ſacerdotũ nomen in Eccleſia frequentari cœpit. Cũ autem Eſaias futurũ prædixit, ut ex gentibus aſſumeret Domin⁹ ſacerdotes et Leuitas, qui, quomodo ſolebant filij Iſrael, dum eorum ſtaret religio & templi cerimoniæ ſeruarẽtur, offerrent uíctimas cũ pſalmis in domo domini, nonne clarè de Chriſti ſacerdotibus eſt loquutus? Verùm quorſũ attinet de uocula diſceptare? ubi fuit ſacrificiũ, ibi ſacerdotium quoq; fuiſſe nemo ſanus dubitat, nam

Actuum. 14. hæc duo ſic inter ſe coniuncta ſunt, ut ab inuicem ſeparari non poſsint, neq; ſacerdos ſine ſacrificio, neq; ſacrificium eſſe poteſt ſine ſacerdote. Fuiſſe autem ſacrificium apoſtolorum temporibus ſi quis ambigit, uel ille in actis locus omnẽ illi dubitationem ademerit, ubi ſcribitur: Sacrificantibus illis

Actuum 13. Domino, & ieiunantibus, dixit illis Spiritus ſanctus, &c. Quãuis enim uulgata interpretatio habeat miniſtrantibus. Eraſmus tamẽ quod eſt in Græco λειτουργούντων ſignificantius uertit, cum ſacrificarent. Si quidem λειτουργὸς, non ſimpliciter ſonat miniſtrum: ſed plerunq; ſacrorum miniſtrum, & qui fungitur officio ſacerdotis pro alijs, & λειτουργεῖν nõ ſimpliciter miniſtrare, ſed ſacrum miniſteriũ peragere, ſacris operari, ſiue ſacrificare, & λειτουργία, nõ quoduis miniſterium, uerùm illud uocatur, quod

nos

nos Miſſam uocamus. Hinc eſt quod Baſilius & Chryſoſtomus Miſſas ſuas inſcripſerunt λειτουργίας. Sic autem appellatur Miſſa κατ᾽ ἐξοχὴν tanquam unũ omnium excellentiſsimum, deoq; gratiſsimum miniſterium, qua ratione Tullius orator, Ariſtoteles Philoſophus, Paulus uocatur Apoſtolus, ad hunc modum ſacerdos quoq; miniſter, & ſacrificium, quod offert, uocatur miniſterium, non quod alij quoq; nõ rectè miniſtri dicantur, nam & principes Dei ſunt & Eccleſiæ miniſtri: ſic enim de illis Paulus loquitur: λειτουργοὶ γὰρ θεοῦ εἰσὶν εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες hoc eſt, miniſtri enim Dei ſũt, in hoc ipſum ſeruientes, ſed quod illud longè præſtantiſſimum omniũ eſt miniſteriũ, quo funguntur ſacerdotes, Quod autẽ λειτουργία ſacrum miniſterium, ſiue ſacrificium ſignificet, indicat ille locus apud Lucã ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας αὐτοῦ hoc ẽ, ut impleti ſunt dies officij eius, λειτουργίαν tranſtulit interpres officium, nihil aliud intelligere uolens, quàm ſacrificium, loquitur enim de Zachariæ ſacerdotis officio. Pontifices autem et ſacerdotes ex hominibus aſſumptos, pro hominibus cõſtitutos in ueteri lege fuiſſe, in ijs, quæ ſunt ad Deum, ut offerrent dona & ſacrificia pro peccatis, cum à Paulo ſcriptum ſit, nemo eſt tam proteruè improbus, qui negare audeat (quanquã illud temerè nonnulli negant) ad noſtri quoq; tẽporis ſacerdotes, hæc Pauli uerba rectè referri poſſe. Cæterùm aptè, atq; appoſitè

Roma. 13.

Luca 1.

poſitè admodũ etiam nunc ſacrificiũ uocatur officiũ, ſic enim dici ſolet: celebrať nunc officium. Nam cũ officium rectè factũ dicatur, nos autem nulla rectè facta proferre poſsimus, quæ, quatenus noſtra ſunt, ad iram Dei placandam & remiſsionem peccatorum obtinendam ſufficere nobis queant, proferimus illud, quod omnium rectiſsimè factum eſt
1.Corint. 1. à ſaluatore noſtro pro peccatis noſtris abolendis,
Phili. 2. proferimus corpus illius, & ſanguinem, qui factus
Pſal. 50. eſt nobis iuſticia, et ſanctificatio & redẽptio, factus
Pſal. 84. pro nobis obediens patri uſq; ad mortem, mortem autem crucis, ſimul ſupplices deprecamur, ut auertat faciem ſuam à peccatis noſtris, et reſpiciat in faciem Chriſti ſui pro nobis in cruce pendentis & morientis, ut non faciat nobis ſecundum peccata noſtra, non iudicet nos ſecundum actus noſtros, non retribuat nobis ſecundum iniquitates noſtras,
Pſal. 102. ſed faciat nobis, iudicet nos, retribuat nobis ſecundum iuſtitiam filij ſui, quam ille luens obedientia ſua peccatum inobedientiæ noſtræ pro ſua ineffabili miſericordia nobiſcum communicare, nobis impartiri, & noſtram facere dignatus eſt, poſteaquam ſemel ipſum per fidem & baptiſmum induti ſumus. Eſt ne quod officij nomine rectius appellari queat, quàm unum hoc? quæ enim ſunt officia? quę ſunt rectè facta noſtra? quæ coram oculis Dei & domini noſtri proferre, quibus illũ, qui iuſtè peccatis noſtris iraſcitur, propitium nobis & placatũ reddere

reddere poſsimus? Certè niſi uni illi officio,quod ille nobis pro ſua immenſa bonitate in cruce moriens præſtitit,innitantur,nulla ſunt. Qui igitur ſunt iſti tam impij, tam à Chriſto auerſi,qui nobis hoc, quod ſolum uerè dici meretur officium,eripere conantur? qui alij,quàm iurati ſathanæ miniſtri, quorũ omne ſtudiũ una hac in re conſumitur, ut immenſum illud redemptionis noſtræ beneficium,in quo ſolo cõfidimus,in quo ſolo gloriamur,ſempiterna quadam obliuione obruatur? Nobis uerò extrema quæque perferre prius contingat, quàm ut tantum hoc flagitium patrari permittamus, quod ne ſol quidẽ ipſe æquis oculis aſpicere poſsit. Verùm iuſto dolore cõmoti,ab inſtituto ſumus nonnihil digreſſi. Nunc eò,unde cæpit,redeat oratio. Illud enim orſi eramus dicere,quandoquidẽ ſacrificaſſe conſtat Apoſtolos,quemadmodum clarè liber Actorum docet, eos ſacerdotes reipſa fuiſſe, etiamſi detur illud, q̃d propter diſcrimen ſacerdotum legis, ante euerſam Hieroſolymam & extinctum Iudæorum ſacerdotium,presbyteri quàm ſacerdotes appellari maluerint. Obiter autem explicauimus,quid ſibi uelit Liturgiæ nomen,ſignificare enim miniſterium ſiue officium per excellentiam quãdam,id quod nos Miſſam uocamus, ſiue ſacrificium, unde & ſacerdotes alicubi uocari officiantes audimus, quòd illorum proprium eſt munus & officium ſacris operari,hoc eſt, Miſſas celebrare. Nam & ſi prædicare quoque

præclarum ſit ac Deo maximè gratum officium,nõ tamen hoc ſacerdotum quondam proprium fuiſſe uidetur,quod ex Poſidonio colligi poteſt,qui cum fuiſſet auditor Auguſtini, uitam illius conſcripſit. Narrat is, Valerium Hiponenſem Epiſcopum ordinato in presbyterũ Auguſtino exultaſſe, & Deo gratias egiſſe, ſuas exauditas à Domino fuiſſe preces, quas frequentiſsimè fuderat, ut ſibi diuinitus homo concederetur talis, qui poſſet uerbo Dei & doctrina ſalubri Eccleſiam Dei ædificare. Cui rei ſe homo natura Græcus, minuſqꝫ latina lingua & literis inſtructus minus utilẽ peruidebat. Dedit igitur poteſtatem eidem Auguſtino presbytero coram ſe in Eccleſia Euangeliũ prędicandi ac frequẽtiſſimè tractandi,contra uſum quidem et conſuetudinem Aphricanarũ Eccleſiarũ,unde etiam ei nonnulli Epiſcopi detrahebant. Ex ijs Poſidonij uerbis cernere licet, quam craſſa ſit iſtorum inſcitia, qui putant ad hoc ordinari potiſsimum presbyteros, ut ſint uerbi miniſtri, cum uerbi miniſterium proprium olim fuerit in multis Eccleſijs Epiſcoporũ, ad quod ſacerdotibus aſpirare non licuerit,non q̃d maior in eo ſit dignitas,quàm in altaris miniſterio, quod omnia alia excellere, ſatis iam docuiſſe uidemur,uerùm quod ad prædicandi munus non æquè quiuis eſt idoneus,atqꝫ ad ſacrificandum. Nam in ordinando ſacerdote nõ tam ſpectabatur excellens doctrina,quam pietas & uitæ ſanctimonia. In eligendo

Ca. 5. de Vita Auguſtini.

gendo aũt Epiſcopó minimè ſufficere uiſum eſt, ſi uitæ eſſet inculpatæ, ſi ætatem ſuã oĩm ſine crimine trãſegiſſet, ſed requirebat præterea, potens ut eſſet exhortari in ſana doctrina, & eos, q contradicunt, arguere. Sed hęc de proprio ſacerdotũ officio dicta ſufficiant. Quod autem ordo ſacerdotij ſacramentũ ſit, uel ex eo cuiuis perſpicuum eſſe poteſt, q̃d quæ requiruntur ad ſacramẽti rationem, eorũ ipſi deeſt nihil. Eſt enim ſacræ rei ſignum, & quidem efficax. Eſt uiſibile ſignum inuiſibilis gratiæ: ſignũ aut elementum uiſibile, ſiue quis materiam dicere malit, eſt manuum impoſitio. Necꝫ tamen ea ſola, præcedit enim illam benedictio, et iniunctio, ſequitur autem calicis porrectio. Præcipuum tamen in hoc ſacramento ſignum eſt manuum impoſitio. Nam per benedictionem ordinandus diuinis officijs mancipatur, per unctionem ad Chriſti corpus tangendum idoneus redditur, per calicis porrectionem officij miniſterijq́ꝫ ſui admonetur, per impoſitionem uero manuum omnis ei gratiæ plenitudo confertur accedente uerbo, quod profertur ab Epiſcopo ordinante: quæ eſt forma huius ſacramẽti. Nam ſimul ut accedit uerbum ad elementum, fit ſacramẽtum, ac omnis ordinando gratię plenitudo confertur, ut quæcunqꝫ pertinent ad officium ſacerdotis, ea efficaciter exequi poſsit omnia. Hinc eſt, quod non in conferendis modò ſacramentis efficax eſt ſacerdotis miniſterium, uerumetiam ſi præoccupa- 1. Thimoth. 3.

tus in delictis fuerit, & oratio tamen eius magis efficax eſſe creditur, quàm cuiuſuis alterius nõ ſacerdotis, quanta libet is fuerit uitæ integritate præditus. Etſi autem nulla ſit in libris noui teſtamenti inunctionis mentio, ſed ſolius manuũ impoſitionis, non ideo tamen exiſtimandũ eſt recens hoc inuentum eſſe, ut ordinandi ſacerdotes oleo inungantur. Apoſtolorum hanc eſſe nõ ſcriptam traditionem,

Epiſtola 2. teſtis eſt Anacletus Petri ſucceſſor. Ordinationes, inquit, Epiſcoporum authoritate Apoſtolica ab omnibus, qui in eadem prouincia fuerint, Epiſcopis ſunt celebrandę: qui ſimul conuenientes, ſcrutinium diligenter agant, ieiuniumq́ cũ omnibus celebrent precibus, & manus cum ſanctis Euangelijs, quę prędicaturi ſint, imponentes, dominica die hora tertia orantes, ſacraq́ unctione, exemplo prophetarum & regum, capita eorũ more Apoſtolorũ & Moiſi ungentes, quia omnis ſanctificatio cõſtat in ſpiritu ſancto, cui⁹ uirt⁹ inuiſibilis ſancto Chriſmati eſt permixta, & hoc ritu ſolennem celebrent

Epiſt. 2. ad Iacob. Frat. Do. ordinationem. Clemens quoq;: Omnis, inquit, põtifex ſacro chriſmate perunctus, & in ciuitate conſtitutus, ſcripturis ſacris eruditus, charus et precioſus hominibus oppidò eſſe debet, quem quaſi Chriſti locum tenentem honorare omnes debent, eiq́ ſeruire, & obedientes ad ſalutem ſuam fideliter exiſtere, ſcientes, q̃d ſiue honor, ſiue iniuria, quæ ei defertur, in Chriſtũ redundet, & à Chriſto in Deum.

Scripſit

Scripſit de eo copioſè Pauli diſcipulus Dionyſius Areopagita, ſcripſit & Cyprianꝰ libello de Chriſmate edito, meminit Tertulianus. Neq; quiſquam eſt ueterum ferè ſcriptorum, qui non cum quadam etiam honoris præfatione meminerit. Quo minus ferendi ſunt, qui noſtro hoc æuo ſine quadam ſubſannatione ſacri huius unguenti meminiſſe non poſſunt: quod ſi propterea putant eſſe reijciendũ, quòd Iudęorum quondam fuerit cerimonia genus hoc ungendi, reijciant & manuum impoſitionem, quæ & ipſa traxiſſe uidetur ab Hebræis originem, quibus admodum ea fuit familiaris, cum aliquid commendabatur, aut offerebatur Deo: Sic Iacob imponit manus duobus filijs Ioſeph: ſic ſuper caput hoſtiæ immolandæ manus ponebatur. Verùm hæc de ſacramento Ordinis dicta ſufficiant, quod miniſtrãtium eſt: nam pertinet ad miniſterium reconciliationis. Quatenus autem hæc reconciliatio docenda ſit, aut prædicanda, rectè referri poſſe uidetur ad eam uirtutẽ, quæ prudentia dicitur: quandoquidem ſcriptum eſt, quod labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, et legem ex ore eius requirent, quem etiam in Euangelio uocat Dominus ſeruum fidelem & prudentem, quem conſtituit Dominus ſuus ſuper familiam ſuam, ut det illis cibum in tẽpore.

Eccleſia. Hierarchi. Ca. 4.
De carnis reſurrectione.
Gene. 48.
Leuiti. 1.
Malach. 2.
Math. 24.

DE MINISTRO HVIVS SACRAMENTI. CAP. LIIII.

Miniſter huius ſacramenti eſt Epiſcopus, cuius hoc ſolius proprium eſt munus, ordinare. Eſt autem Epiſcopatus non ordinis nomen, quatenus Ordo ſacramentum eſt, uerùm dignitatis et officiј. Nam quemadmodũ paulò antè cõmemorauimus, ex presbyteris, qui multi erant in una aliqua Eccleſia, unus eligebatur qui nõ reliqui magis gregis totius, quàm ipſorũ etiã presbyterorum curam gereret, ac in ſacramentis quidẽ conficiendis & miniſtrandis, excepta ordinatione et Cõfirmatione, nihilo maior eſt Epiſcopi, quàm ſacerdotis authoritas, niſi ꝙ ligandi ſoluendiꝗ; poteſtas tantò maior eſt penes Epiſcopum, quantò plus ad eam rem doctrinæ iudicijꝗ; requiritur, quibus præ cæteris Epiſcopũ abundare præſumitur, qui uel ipſe reliquis rebus ijs preſtat, uel adiunctos habet ſaltem lateri ſuo uiros eruditione, iudicioꝗ; præſtantes, ut quod uulgus ſacerdotũ de grauioribus peccatis perinde facere nõ poteſt, quid ligandũ, quidue ſoluendũ ſit, facile diſcernere queat. Inde eſt illa caſuum (ut uocant) ſeruatio, quorũ nõnulli ad Ordinarij cuiuſuis, alij uerò, qui ſunt grauiores, nõ niſi ad ſummi pontificis iuditium ſpectant. Quod ad reliqua attinet, æquè baptiſat, æquè cõſecrat, æquè ſacerdos abſoluit, ut Epiſcopus, in hoc ergo pares

ſunt

ſunt Epiſcopus & ſacerdos. Cæterùm quod in humano corpore fieri uidemus, ut ſit corpus quidem unũ, membra uerò multa, omnia autẽ membra non eundẽ actum habeant: idem & in Chriſti corpore, quæ eſt Eccleſia, cernere licet. Multi nanq; corpus unũ ſumus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra. Hæc connexio totius corporis unanimitatem requirit, ſed præcipuè concordiam exigit ſacerdotum, quibus, ut à Leone pontifice uerè maximo ſcriptum eſt, etſi dignitas non eſt communis, eſt tamen ordo generalis: quoniã & inter beatiſsimos apoſtolos in ſimilitudine honoris fuit quædã diſcretio poteſtatis, & cum electio par eſſet omniũ uni tamen datum eſt, ut cæteris præemineret. De qua forma Epiſcoporum quoq; eſt orta diſtinctio, & magna diſpoſitione prouiſum eſt, ne omnes ſibi omnia uendicarent, ſed eſſent in ſingulis prouincijs ſinguli, quorum inter fratres haberetur prima ſententia, & rurſus quidam in maioribus urbibus conſtituti, ſolicitudinẽ ſuſciperent ampliorẽ, per quos ad unã Petri ſedem uniuerſalis Eccleſiæ cura confflueret, & nihil unquam à ſuo capite diſsideret. Ex quibus uerbis illud diſcimus, qui non diſſenſionis, uerùm pacis & dilectionis Deus eſt, eum, ut pax & unitas in Eccleſia ſua retineri poſsit, hanc rationem conſtituiſſe, ut non modò diſcretus eſſet ordo ſacerdotum ab ordine laicorum, uerùm & inter ipſos etiam ſacerdotes & Epiſcopos, quamuis ordo generalis,

Roma. 12. *1. Corin. 12.* *Epiſto. 84.* *1. Corin. 14.*

generalis, non eſſet tamen dignitas communis. Nõ eſt enim alius Epiſcoporum, quàm ſacerdotũ Ordo, uerùm dignitas maior eſt Epiſcoporum. Inter Epiſcopos autem honoris quidem eſt ſimilitudo, uerùm diſcretio poteſtatis, idem honos, eadem eſt dignitas Epiſcopi, qui infimo loco ſedet, atq; uel Archiepiſcopi, uel patriarchę, uel ſummi etiã pontificis, qui papa, hoc eſt pater patrum appellatur, qui non magis eſt Epiſcopus, quàm quiuis alius ex ijs, qui ſunt extremo loco. Hoc tantum differt ab alijs, quòd illi in partem ſunt uocati ſolicitudinis, penes hunc uerò eſt plenitudo poteſtatis. Nam ſi ex æquò poſſent omnes omnia, retineri unitas non poſsit. Quare, ſicut antea docuimus, à Chriſto fuit inſtitutum, ut de maioribus fidei præſertim cauſis ad unum illum, qui ſedet in Petri cathedra, Pontificem Romanum, referretur, quod ab apoſtolorum temporibus ad hæc uſq; noſtra ſemper quidem à Catholicis, ſæpe etiam fuit ab hæreticis obſeruatum. Si quis autem ſecum diligentius expendat, quàm admirabili conſilio hic in Eccleſia ſit ordo conſtitutus, facere nõ poterit, quin dicat: A domino factum eſt iſtud. Neq; enim humani ingenij, uerùm diuinæ res eſt ſapientiæ. Principio, nemo illud ibit inficias, res ſacras nõ oportere, niſi reuerenter tractari. Quæ autẽ adhiberi poterit reuerentia, ſi promiſcuè cuiuis è fece uulgi ad tractandas illas aditus patebit? ſi baiulis & zonarijs, ſi carnificibus

Pſalm. 117.

etiam

etiam,quod apud iſtos factum uidemus, qui uolũt ordinẽ ex Eccleſia ſublatũ,ſi deniqꝫ fœminis, quas ne loqui quidem in Eccleſia permittit apoſtolus, uerbum Dei prædicare,baptiſare,abſoluere,conſecrare licebit? De Marcione ſcribit Epiphanius, ꝙ is mulieribus fecerit poteſtatem baptiſandi, mox ſubdit: apud ipſos enim omnia ſunt ludibrio plena, & nihil aliud. Re uera nihil aliud ſunt apud iſtos, quàm ludibrio ſacramenta omnia, diuinaqꝫ omnia,dum ita peruulgantur ac profanantur, quæ non niſi maxima cum reuerentia tractari oportebat. Ac rectè de hoc generis hæreticis ſcripſit Tertulianus:Ipſæ mulieres hæreticæ quàm procaces? quæ audeant docere,contendere, exorciſmos agere,curationes repromittere,forſitan & tingere. Ordinationes eorum temerariæ, leues, inconſtantes:nunc Neophytos collocant, nũc ſeculo obſtrictos,nunc apoſtatas noſtros,ut gloria eos obligẽt, quia ueritate non poſſunt. Nuſquam facilius proficitur,quàm in caſtris rebellium, ubi ipſum eſſe illic promereri eſt, & laicis ſacerdotalia munera iniungunt. Quamobrem ſumma quadam, neqꝫ humana,ſed diuina ratione inſtitutum eſt,ut Eccleſiæ miniſtrorum ordo diſtinctus eſſet à laicis. Iam inter ipſos Eccleſiæ miniſtros & hoc prudenter admodum excogitatum,ut ne de repente cuiuis ad ſacerdotij gradum proſilire liceret, prius in minoribus exercebatur, ad oſtia ſtabat aliquandiu, quo

1. Corint. 14.

Lib. 3. contra Heret. hereſi 42.

De præſcriptione aduerſus Hereti.

munere cum rectè functus eſſet, dabatur ei poteſtas legendi prophetias, ac pauló pòſt dæmonia expellendi: in quibus officijs cũ diligenter uerſatus fuiſſet, iam admittebatur intra cancellos, ubi myſteria peragebantur, non excludebatur cum cæteris, quin Epiſcopis & præsbyteris præſto ſemper aderat, & eos continuè ſequebat̃, qua etiã ex cauſa Acolúthos dictos exiſtimant. Poſteaquam uerò ex diuturna cum ſacerdotibus conſuetudine ritum ſacrorũ peragendorũ aliqua ex parte cognouiſse uiſus eſt, tũ primũ ad ordines, qui ſacri uocãtur, promoueri licebat: necp ſic tamen ſtatim ſacerdos ordinabatur, uerùm ſubdiacono facto, dabatur ei tantùm poteſtas uaſa ſacra, calicem, & patinam contrectandi, & ad ſacerdotis uſum ferendi, ac epiſtolã cãtandi. Ad euangeliũ uerò cantandũ & prædicandum non admittebatur, niſi prius diaconus eſſet ordinatus. Cũ uerò lector in ſcriptis prophetarũ, ſubdiaconus in epiſtolis Apoſtolorum, diaconus autem in euangelijs legendis iuſtum tempus poſuiſſet, ac per ſupra ſcriptos gradus omnes ritum omnem ſacrorum peragendorum diligenter inſpexiſſet, tum primum ad conficiendum et offerrendum Chriſti corpus & ſanguinem, ad uerbum eius annunciandum, & ſacramenta fidelibus miniſtranda admittebatur, atq; ita omni ex parte pfectus tandẽ eſt Ordo, quatenus eſt ſacramentũ, nondum tamen perfectus eſt, quatenus facit ad unitatem Eccleſiæ tuendã & conſeruan-

ſeruandam, quæ ſine ordine conſtare non poteſt. Nam ſi par eſſet ſacerdotum omnium authoritas & poteſtas, effugere ſchiſma non liceret. Futurũ enim eſſet, quod hoc infelici ſeculo noſtro eueniſſe uidemus apud eos, qui ſemetipſos ſegregantes Euangelici quàm Chriſtiani dici maluerunt, ut ſecundũ ſuum quiſq; ſenſum ſcripturas interpretaretur, ſuo quiſq; iuditio atq; arbitrio ſacrorum peragendorum ritus ueteres abrogaret, ac nouos inſtitueret, atq; ita non eſſet iam Eccleſia terra unius labij & ſermonum eorundẽ, ſed futura eſſet Babylon quædam confuſis prædicantium linguis, ut non audiat unuſquiſq; uocem ꝓximi ſui, qualis reuera eſt apud eos, apud quos omnis Epiſcoporum iuriſdictio & authoritas eſt abrogata. Miſerandam ibi uidere licet Eccleſiæ faciem, non ſolùm quod ſecus in una ciuitate docetur, quàm in alia, quodq; fidibus luditur, non fides una retinetur, uerumetiam quod in una & eadem ciuitate aliud hic in templo, aliud ille è loco ſuperiore detonat, huic ille Suermerus, ille contrà huic hæreticus eſt, atq; ita præclarum iſtud, ſi dijs placet, euangelium ſecum ipſum pugnat. Interea uerò ſcinditur incertum ſtudia in contraria uulgus: hic dicit, ego ſum ſancti Lutheri: alius, ego uerò ſancti Zuinglij: alius, ego uerò ſancti Caluini: alius, ego uerò ſancti Balthaſaris anabaptiſtæ: alius, ego uerò ſancti Schuuenckfeldij: alius, ego uerò ſanctorũ omnium Suermerorũ. Sic huic ſan-

Geneſis 11.

ctum uidetur, quod Lutherus: illi, quod Caluinus, uel alius quiſquam hæreticorum ſcripſit, neq; minus habere id uult authoritatis, quàm ipſum apoſtolorum ſymbolum, neq; iam ſcripturarum canonicarum, ſed alicuius ex hæreticis authoritate ſententiam ſuam confirmare conatur. Quid hîc aliud expectandũ eſt in hac ipſorũ inter ſe, qui ſe à Chriſti corpore auulſerunt, dimicatione, quàm quod à propheta dictũ eſt: Diuiſum eſt cor eorũ, nunc interibunt? Vtinam autem ſaluis ijs, qui errauerunt, primo quoq; tempore error ipſe intereat. Huius itaq; generis ſchiſmata ne orirentur in Eccleſia, aut ſi quę orta eſſent, ut priuſquam radices altius agere cæpiſſent, extirpari tẽpore poſſent, prouidere uolens ſpiritus ſanctus, poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo: quin ex eo nomen ſortiti ſunt, quod omnes inſpiciant, cunctaq; ſpeculentur, ac diligenter attendant non modò de populo, uerumetiam de clero, quomodo uitã quiſq; ſuam inſtituat, ac in primis de doctrina cuiuſq; accuratius inquirat, quæ ſi ſana nõ ſit, nihil uita proderit quamlibet laudata. Nam ſicubi fidei firmum et ſtabile fundamentũ iactũ non eſt, quicquid ſuperſtruxeris, corruet. Quamobrem hęc prima & præcipua Epiſcoporũ cura eſt & eſſe debet, ſana ut in Eccleſia doctrina conſeruetur, neq; fas cuiquam ſit, ſomnia ſui capitis pro Euangelio populo uenditare. Planum id antea fecimus, uerbi miniſterium

Oſee 10.

Actuum 20.

pecu-

peculiariter ad Epiſcopos pertinere, quare non eſt cuiquam licitum, illud ſibi ſumere, niſi mandatum ab Epiſcopo fuerit. Neq; enim alicui profani magiſtrat⁹ munus eſt, arbitratu ſuo uerbi ſacrorumq; miniſtros inſtituere, multo minus autem uulgi: de quo præclare ſcripſit quidam, quod non eſt in eo conſilium, non ratio, non diſcrimen, non diligentia, ſemperq; ſapientes ea, quæ feciſſet populus, ferenda, nõ ſemper laudanda duxerunt, ad ſolos Epiſcopos ea cura proprie pertinet. Legimus Timotheum & Titum à Paulo conſtitutos Epiſcopos: Tito uerò mandatum ab illo fuiſſe, ut ipſe, non ut populus, qui docendus, nõ ſequendus eſt, aut profanus magiſtratus aliquis, conſtitueret per ciuitates presbyteros. Legat, qui uolet, & acta & epiſtolas Apoſtolorum omniũ, nuſquam reperiet, quod quicquam hac in parte ſibi iuris uel populus, uel profanus magiſtratus uſurpauerit. Sed fuit aliquãdo penes populum electio. Fuerit, uerùm hoc nunquam fuit, ut ipſe ſibi conſtitueret ſacerdotem aut Epiſcopum, oſtendebat quidem, quem ſibi dari uellet, uerùm inſtitutio ſacerdotis non fuit niſi penes Epiſcopum, Epiſcopi uerò penes Romanum pontificem. Meminit Chryſoſtomus electionis, quæ fiebat per populum, uerùm ita, minime ut laudandam, quin reprehendendam potius exiſtimaret, his enim uerbis utitur: Ito iam hinc, ac publica feſta ſpectato, ea dico, in quibus dignitatum Eccle-

Cicero. pro Plantio.

Titum 1.

Li. 3. de ſacerdoti.

ſiaſticarum electiones de more fiunt, & tam multis uidebis ibi criminationibus lacerari Epiſcopũ, quanta eſt tota illa ſubditorum multitudo, quibus eligendi poteſtas conceſſa eſt. Hos omnes tam in multas factiones ſcindi, neq; inter ſe cõſentire, neq; cum eo, cui ſorte Epiſcopatus delatus eſt, conuenire uideas, ſed unuſquiſq; à ſuis unius partibus ſtat, alius hunc, alius illum eligens: cuius rei cauſa hæc eſt, quod idipſum non ſpectant, quod ſolum ſpectandũ fuerat, nempe animi uirtutem: ſed aliæ ſunt cauſæ, quibus honor is conciliatur, uerbi gratia: Hic quod claro genere natus ſit, in epiſcopatus, inquit, ordinem cooptetur: ille, quòd opibus abundet, neq; indigeat alimentis ex Eccleſiæ prouentibus quæſitis: alius, quòd ab aduerſarijs ad nos trãsfugerit: alius ſibi genere propinquum ac neceſſarium, alius adulatorem cęteris anteponere mauult: nemo eſt, qui eum, qui idoneus ſit, ſpectare uelit, aut animi partes explorare curet. Hæc fuit eligendi per populum ratio Chryſoſtomi temporibus, neq; diuerſa fuit Auguſtini ſeculo, qui non longo poſt illum interuallo præfuit Hipponenſi Eccleſię. qua etiam ex cauſa faciendum putauit, ut quemadmodum ipſe non ſucceſſerat, ſed acceſſerat Valerio, ſic uiuens Eccleſiæ ſuæ de ſucceſſore prouideret, quòd ſciret per ambicioſos & contentioſos homines eccleſias perturbari ſolere. In quadam ad Corneliũ Epiſtola Cyprianus de Epiſcopi

Auguſti. Epiſt 110.

Epiſto. 3. Li. 1

electione mentionem faciens, diuini primũ iudicij, deinde populi ſuffragij, poſtremò coepiſcoporum conſenſus meminit: in ea uerò, quę proximè ſequitur, de uniuerſę fraternitatis ſuffragio, deq; Epiſcoporum, qui in præſentia conuenerant, iudicio, Sabino delatum Epiſcopatum ſcribit. Neq; dubium eſt, quin quo tẽpore uigebat perſequutio chriſtianorum, cũ Epiſcopatum deſiderare nihil tum fuerit aliud, quàm uelle martyrem fieri, & ambitio minor, & in eligendo maior fuerit populi grauitas & conſtantia. Poſteaquam uerò ſecundis Chriſtianorum rebus paulatim irrepſit ambitio, corrupto iam Eccleſiæ ſtatu, commutata fuit ea ratio, ita ut ſacerdotum quidem electio, fidelis uero populi conſenſus tantum adhiberetur, quemadmodum ex Stephani & Nicolai pontificum epiſtolis docemur, ita tamen, ut penes pontificem Romanum Epiſcopum, aut certè metropolitanum conſtituendi poteſtas eſſet, qui, niſi quid impediret, non inuitus cleri plebisq; conſenſum & deſiderium ſequebatur. morẽ hunc deſcribit Leo pontifex ijs uerbis: Vota, inquit, ciuium, teſtimonia populorum, honoratorum arbitrium, electio clericorum, in ordinationibus ſacerdotum conſtituantur. Origenes requiri ſcribit in ordinando ſacerdote & præſentiã populi, ut ſciant omnes, & certi ſint: quia q̃ præſtantior eſt ex omni populo, qui doctior, ſanctior, q̃ in omni uirtute eminentior, ille eligitur ad ſacerdotiũ, & hoc

Ad Romanũ Archiepiſco: Rauennatem.

Ad Ioannẽ Rauennatem archiepiſcopum.

Epiſto. 84.

hoc aſtante populo, ne qua poſtmodũ retractatio cuiquam, ne quis ſcrupulus reſideret. Sic in ueteri quoq; lege coram omni ſynagoga iubet Deus conſtitui ſacerdotẽ, hoc eſt, inquit Cyprianus, inſtruit & oſtendit, ordinationes ſacerdotales non niſi ſub populi aſsiſtentis conſcientia fieri oportere, ut plebe præſente uel detegantur malorum crimina, uel bonorum merita prædicentur, & ſit ordinatio iuſta & legitima, quamuis autem hoc noſtrum ſeculum ſit longè corruptiſsimũ, obſeruari tamen etiã nunc uidemus, ut ordinationes fiant præſente populo, cuius etſi ſuffragia nõ requiruntur, admonetur tamen is, ut ſi quid habeat, quod obijcere poſsit contra ordinandum, dicat intrepidus: quod ſi tacuerint omnes, conſenſiſſe iam in ordinandum uidentur. Quod autem attinet ad aliquem huic uel illi Eccleſię præficiendum, non tam imperitæ multitudinis, quàm patronorum uoluntatis & deſiderij ratio nunc habetur. Hi, quem dignum eſſe cenſuerint ad gerendum in Eccleſia ſacerdotium, offerũt Epiſcopo, qui ſi cognouerit idoneum, nihil iam impedit, quominus ipſius authoritate Eccleſiæ illius miniſterio fungatur. Sic fieri uidemus, ut de minoribus Eccleſiæ miniſtris penes Epiſcopos, de Epiſcopis uerò conſtituendis, iudicium & poteſtas penes eum ſit, qui pater eſt patrum, Romanum pontificẽ. Sic unitas in Eccleſia retinetur, ſic ſchiſmatibus obuiã itur, ſic ut id ipſum ſapiant,

Nume. 20.

Epiſt. 4. Li. 1

id ipſum dicant, idem ſentiant omnes prouidetur, dum unius diœceſeos unus eſt Epiſcopus, cui tanq̃ patri non reliquus modò grex à Deo ſibi concreditus, uerùm & ſacerdotes omnes dicto ſunt audientes. Omnium aũt Epiſcoporum in omnibus totius orbis Chriſtiani prouincijs, unus tanquam cõmunis pater eſt Romanus pontifex, ex quo pendent, cuius authoritatẽ ſequuntur, ad quẽ de cauſis maioribus omnibus referunt omnes. Hac ratione uiſum eſt ſpiritui ſancto concordẽ in Eccleſia Dei doctrinam conſeruare. Nam ſi uel magiſtratui, uel populo cuiuſcunq; ciuitatis, aut oppidi iudicio ſuo, nõ relata prius re ad Epiſcopũ, citra ipſius authoritatem conſtituere ſibi presbyteros liceret, tot eſſent ſchiſmata, quot ſacerdotes, ad ſua quiſq; deſideria *2. Timoth. 4.* coaceruarent ſibi magiſtros prurientes auribus. Cũ præſertim idem nunc de pleriſq; in prouincia hac noſtra dici poſsit, quod de Athenienſibus in actis *Actuum 17.* Apoſtolorum ſcriptũ legimus, quod ad nihil aliud uacant, quàm aut dicere, aut audire aliquid noui. Iudicium itaq; de uerbi miniſtris, deq; doctrina eorũ, non aliorum eſſe quàm Epiſcoporum, adeò certũ eſt & indubitatum, ut illi ipſi, qui non tam eorũ, quàm Chriſti ſuaue iugũ per eos eccleſiã ſuã regentis excuſſerunt, in confeſsione ſua Auguſtana diſertè ſcripſerint, hãc Epiſcoporum eſſe iuriſdictionẽ, de doctrina cognoſcere, & doctrinã ab Euangelio diſſentientem reijcere, ſimul etiam impios, quorum

nota eſt impietas, excludere à communione Eccleſiæ. Tanta eſt uis ueritatis, ut uel inuitis etiam & repugnantibus ijs, qui eam oppreſſam cupiunt, per ipſorum nihilominus iugulũ erumpat. Verùm hic iſti cauſificantur, eſſe pleroſq; indoctos Epiſcopos, ut de ſana doctrina iudicare non poſsint. Quid ſi cauſificatores iſti nihil non ſuo iudicio tribuentes, multò ipſi ſunt indoctiores? neq; enim neſcimus, q ſint iſti, q res nouas in hac prouincia moliunt, adeò literarum oĩm rudes pleriq; omnes, ut uix etiã paulùm aliquid ultra prima elementa progreſsi uideãtur. Eſt autem Deo gratia, cuius hoc eſt ſolius beneficium, q nullum fuit unquam tempus, ex quo lux Euangelij nobis affulſit, q̃ non habuerit Epiſcopos hęc noſtra prouincia, uiros et prudentia & doctrina inſignes. Verùm demus hoc illis, reperiri nonnunquam inter eos aliquem non doctiſsimum: atqui prouidit huic quoq; rei ſpiritus ſanctus. magna enim ex parte ita uidere licet Eccleſias dotatas, ut minimè deſint Epiſcopis facultates, quibus uiros doctos in comitatu ſuo alere queant. Deinde uerò, ſunt in unaquaq; cathedrali Eccleſia ſacerdotum collegia conſtituta, quos canonicos uocant, q ſunt à conſilijs Epiſcoporum, in quibus & ipſis reperiũtur ſæpe non pauci doctrina præſtantes. Quamob-
Exodi 18. rem ſicut Moiſes, cum ſolus haberet poteſtatem præeſſe populo, ſeptuaginta presbyteros elegit, quibus cum populum iudicaret. Sic Epiſcopus, quam-

quamuis principem in Eccleſia locum teneat,adſciſcit tamen & ipſe presbyteros, quoties de re aliqua grauiore ſuſcipi deliberationem oportet, ſine quorum conſilio etiam nihil agi fuiſſe ſolitum in Eccleſia ſcribit Ambroſius.Sed tanta nunc eſt morum in quibuſdam peruerſitas, ut cuiuſuis potius, quàm Epiſcopi ſui iudiciũ de doctrina requirant. Aquæ furtiuæ dulciores,& panis abſconditus illis eſt ſuauior. Sit alius quiſpiam,neq; doctus,neq; uirtute ulla præditus, quin ex omni uiciorum genere conflatus,modò noui proferat aliquid, quod cum ſanctæ catholicæ Eccleſiæ recepta doctrina pugnet, ſtatim audiunt, & in oculis ferunt quamlibet improbum & indoctum. Atqui non hoc habet Auguſtana confeſsio, quam iſti ſe tanquam chriſtianã amplecti non obſcurè ferunt, & in eam ſe nonnulli conceptis uerbis iuraſse profitentur, quæ certè iurisditionem concedit Epiſcopis de doctrina cognoſcendi, & doctrinam ab Euangelio diſſidentem reijciendi,atq; hic neceſſariò, & iure diuino debere dicit,eis Eccleſias præſtari obediẽtiam,iuxta illud: Qui uos audit,me audit. Verùm diſſidet,aiũt, Epiſcoporum doctrina ab Euangelio. Quàm autem ſibi iſti non conſtant, quàmq; ſecum ipſi pugnant? docent, Epiſcopis jurisditionẽ cõpetere de doctrina cognoſcendi, & interea doctrinam eorũ tanquã ab Euangelio diſsidentem reijciunt, & condemnãt. Eſt ne hoc de doctrina iudicium Epiſcopis per-

In cap. 5. epi. ad Timotheũ.

Prouer. 10.

Luce 10.

mittere, ac non tibi potius hanc authoritatem arrogare, tu ut iudices illum, cuius te iudicio ſubiectum, quem haud aliter, quàm ſe ipſum te Deus audire uoluit? Vnde aũt ſchiſmata & hæreſes obortæ
Li. 4. Epi. 9. ſunt, & oriuntur? dicit Cyprianus: Niſi dum Epiſcopus, qui unus eſt, et Eccleſię prę eſt, ſuperba quorundam præſumptione contemnitur, et homo dignatione Dei honoratus ab indignis hominibus iudicatur. Quis enim eſt hic ſuperbiæ tumor? quæ arrogantia animi? quæ mentis inflatio? ad cognitionem ſuam præpoſitos & ſacerdotes uocare, ac niſi apud te purgati fuerimus, & ſententia tua abſoluti, etiam ſex annis nec fraternitas habuerit Epiſcopũ, nec plebs præpoſitum, nec grex paſtorem, nec Eccleſia gubernatorem, nec Chriſtus antiſtitem, nec Deus ſacerdotem. Subueniat Pupianus & ſententiam dicat, iudicium Dei & Chriſti in apertum referat, ne tantus fidelium numerus, qui ſub nobis accerſitus eſt, ſine ſpe ſalutis & pacis exiſſe uideatur, ne nouus credentium populus nullam per nos cõſequutus eſſe baptiſmi gratiam & ſpiritus ſancti iudicetur, ne tot lapſis & pœnitentibus pax data, & communicatio noſtra examinatione conceſſa iudicij ſui authoritate ſoluatur. Annue aliquando, & dignare pronunciare de nobis, & epiſcopatum noſtrum tuę cognitionis authoritate firmare, ut Deus & Chriſtus agere tibi gratias poſſint, quod per te Antiſtes, & rector altari eorum pariter & plebi ſit reſtitu-

reſtitutus. Apes habent regem & iudicem, & ei fidem ſeruant, latrones mancipi obſequio pleno humilitatis obtemperant: quantò ſimpliciores & meliores brutæ pecudes & muta animalia, & cruenti licet ac furentes inter gladios atq; inter arma prædones? Præpoſitus illic agnoſcitur, & timetur, quē non ſententia diuina conſtituit, ſed in quem factio perdita, & nocens caterua conſentit. Quod Pupiano ſanctus pontifex & martyr Cyprianus, hoc ſibi quoq; dictum iſti putent, in quibus tantus eſt ſuperbiæ tumor, tanta animi arrogantia, tanta mentis inflatio, ut ad cognitionem ſuam Epiſcopos uocare audeant, ac niſi apud eos purgati, ac eorum ſententia ſint abſoluti, non ſex, quemadmodum ſcribit Cyprianus, ſed ſexcētis annis neq; ſacerdotes, neq; Epiſcopos, neq; ſanam Euangelij doctrinam Polonia habuerit, neq; Chriſtum unquam agnouerit. Non fuerit Epiſcopus Adalbertus, nō fuerit Stanislaus, qui Chriſti Euangeliū ſanguine ſuo ſignatum nobis reliquerunt. Quid autem aliud illi docuerūt, quàm quod ſucceſſores eorum docuerunt, quod nunc etiam docent illi, qui loca eorum tenent, nimirum de quo inicio ſcripſimus, Ieſum Chriſtum & hunc crucifixum? Hunc non modò ſermonibus & ſcriptis, uerùm & certorum dierum obſeruationibus, & ſignis & imaginibus, & habitu, geſtu, actione, uarijſq; cerimonijs, deniq; omni quacunq; fieri potuit ratione, non tantum animis

fidelium infigere, uerùm & rudium oculis ingerere conati ſunt, ut ſi quis mente cõprehendere nõ poſſet, uel manibus ei contrectare liceret. Iſtorum ne doctrina diſsidet ab Euãgelio, ac nõ ueſtra potius? qui, ſicut antea per nos fuit demonſtratum, Chriſti crucifixi memoriam omnẽ ex omniũ animis euellere, ſempiternaq́ obliuione obruere nixi eſtis, externis illis ſignis, quibus ea rudiorũ animis inſculpebatur, abolendis, unde etiam anſa data eſt alijs, quandoquidem externa omnia in cõtemptum adduxiſtis, externum etiam uerbi miniſterium abrogandi. Quid autem aliud eſt ab Epiſcopo ſe ſegregare, nouamq́ ſibi cathedram conſtituere, quàm à Chriſti corpore, quæ eſt Eccleſia ſeparari? Rectè

Li. 4. Epiſt. 9

enim præclarus idem pontifex & martyr Cyprianus: Illi ſũt, inquit, Eccleſia, & plebs ſacerdoti adunata, & paſtori ſuo grex adhærens, unde ſcire debes, epiſcopum in Eccleſia eſſe, & Eccleſiam in Epiſcopo, & ſi qui cum Epiſcopo non ſint, in Eccleſia non eſſe. Cæterùm quàm graue ſit crimen, ab Epiſcopo ſe uelle ſecernere, docet idẽ alio loco Cyprianus, libenter enim ſanctiſsimi martyris utimur teſtimonio, cuius hæc uerba ſunt: Auerſandus talis, inquit, atq; fugiendus, quiſquis fuerit ab Eccleſia ſeparatus, peruerſus eſt eiuſmodi, et peccat, & à ſeipſo damnatus. An eſſe ſibi cum Chriſto uidetur, qui aduerſus ſacerdotes Chriſti facit? qui ſe à Cleri eius uel plebis ſocietate ſecernit? Arma ille cõtra Eccleſiam

Tractat. 3. de ſimplicit. prælatorum.

ſiam portat, contra Dei diſpoſitionem repugnat, hoſtis altaris, aduerſus ſacrificium Chriſti rebellis, pro fide perfidus, pro religione ſacrilegus, inobſequens ſeru⁹, filius impius, frater inimicus, cõtemptis epiſcopis, & Dei ſacerdotibus derelictis, conſtituere audet aliud altare, precem alterã illicitis uocibus facere, dominicæ hoſtiæ ueritatem per falſa ſacrificia profanare, nec ſcire: quoniam qui contra ordinationem Dei nititur, ob temeritatis audaciã diuina animaduerſione punitur. Sic Core, & Dathan, & Abyron, qui ut ſibi contra Aaron & Moiſen ſacerdotes ſacrificantes licentiã uendicare conati ſunt, pœnas ſtatim pro ſuis conatibus penderunt, terra compagibus ruptis in profundum ſuum patuit, ſtantes atq; uiuentes recedentis ſoli hyatus abſorbuit, nec tantùm eos, qui authores fuerant, Dei indignantis ira percuſsit, ſed & cæteros ducẽtos quinquaginta participes eiuſdẽ furoris & criminis, qui coagulati cum ĳſdem ſimul ad audaciam fuerant, exiens à domino ignis properata ultione conſumpſit, admonens ſcilicet & oſtendens, contra Deũ fieri, quicquid improbi fuerint ad deſtruendam ordinationẽ Dei humana uoluntate conati. Sic & Ozias Rex, cum turribulum ferens, & cõtra legem Dei ſacrificium ſibi uiolenter aſſumens, reſiſtente ſibi Azaria ſacerdote, obtemperare nollet & cædere, diuina indignatione confuſus, & lepræ uarietate in fronte maculatus eſt, ea parte corporis

Numeri 16.

2. Para. 26.

poris notatus, offenſo domino, ubi ſignantur qui dominum promerentur. Auguſtinus grauius eſſe cenſet ſchiſmatis, quàm idololatriæ crimẽ, inde argumento ſumpto, ꝙ multò de ſchiſmaticis ſumptum eſt ſupplicium atrocius, quàm de quibuſcunꝗ alijs, quibuſcunꝗ tandem flagitijs & ſceleribus coopertis. Tempore, inquit, illo, quo dominus priora dilicta recentibus pœnarum exemplis cauenda monſtrauit, & idolum fabricatum atꝗ adoratum eſt, & propheticus liber ira regis contemptoris incenſus & ſchiſma tentatum, & idololatria gladio punita eſt, exuſtio libri bellica cæde, & peregrina captiuitate, ſchiſma hyatu terræ, ſepultis authoribus uiuis, & cæteris cœleſti igne conſumptis. Quis iam dubitauerit, hoc eſſe ſceleratius commiſſum, quod eſt grauius uindicatũ? uel hinc diſcant, quanto ſe ſcelere obſtringant, quàmꝗ grauiorum ſuppliciorum ſe debitores cõſtituant, qui diſceſsione facta, à paſtore ſuo & à reliquo grege illi adhærẽte altare cõtra altare erigere, nouamꝗ ſibi cathedram cõſtituere conantur. Verùm hic dicet aliquis: quid tu? nunquid Epiſcopos non eſſe putas homines, qui & errare poſsint, & docere nonnunquam quæ cum Euangelio palàm pugnare uideantur? Quàm multos autẽ non tantum Epiſcopos, uerùm & primi nominis patriarchas commemorare licet, qui in hęreſim lapſi diſceſſerunt à fide? Nonne hoc Cõſtantinopolitano, nonne Hieroſolymitano, nonne Antiocheno,

De baptiſmo contra Donati. lib. 2. ca. 6.

Exodi 32.

Hiere. 36.

Nume. 16.

Antiocheno, nonne Alexandrino Patriarchis eueniſſe legimus? num igitur ſi quis talis contingat Epiſcopus, eius mihi nihilominus error ſequẽdus, num eius doctrinæ adhærendum eſt? Eſt ita ut dicis, homo eſt Epiſcopus, eadem infirmitate, qua cęteri mortales præditus, ut & errare ipſe, & alios in errorem inducere poſsit: ac uidimus noſtra quoq; ætate quoſdam Epiſcopos à fide diſceſsiſſe, uerùm, quod antea demonſtrauimus, nõ ſine cauſa conſtituta ſunt collegia ſacerdotum, ad quæ de doctrina, ſi quæ parum ſana propagari uidetur, referre licet. quæ uidemus alicubi parum Euangelij doctrinam retinuiſſe, quam Epiſcopus fraudibus hæreticorũ ſeductus deſeruerat. Deinde ſunt ſynodi Diœcæſanæ, eſt metropolitanus Epiſcopus, quem Archiepiſcopum uocant, ſunt ſynodi prouinciales, eſt poſtremò pater patrum omnium Romanus pontifex, ſunt concilia Oecumenica, adeò multa remedia Deus inſtituit, ad quæ confugere licet, ſi doctrina Epiſcopi alicuius ſuſpecta haberetur. Cæterùm ut tu ad cognitionem tuam uoces Epiſcopum, ut de doctrina illius iudices, ut eam priuato tuo iudicio condemnes, teq; ab illo propria tua authoritate ſegreges, ſacrilegæ cuiuſdam temeritatis, inſolentiſſimæq; ac minimè ferendæ eſt inſaniæ. Sed hic iterum uſitata illa cantilena nobis occinitur, non fungi officio ſuo Epiſcopos & ſacerdotes, eſſe mores illorum perditos, eſſe uitam omni uitiorum ge-

nere contaminatam. Atq; utinam quàm eſt uſitata, tam eſſet falſa cantilena hæc, uerùm (proh dolor) ueriora ſunt, & omnium oculis teſtatiora in pleriſq;, quàm ut negari poſsit. Declinatum eſt ab officij religione, deflexum eſt de recto uitę curriculo. Omnes declinauimus, & inutiles facti ſumus: deq; eo ordine, qui unus eſt omnium nobiliſsimus atq; excellentiſsimus, rectè dici poteſt: Homo cum in honore eſſet, non intellexit, & comparatus eſt iumentis inſipientibus. Neq; tamen hæc iuſta cauſa eſt, ſicut antea docuimus, propter uitia eorum, qui præſident, Eccleſiæ communionem deſerere uelle: Ac reſponſum quidem eſt ijs, ubi de Eccleſia tractauimus. Verùm hîc quoq; non noſtris, ſed uetuſtiſsimorũ, eorumq; & doctrina et pietate excellentiſsimorũ uirorũ, Origenis & Ioannis Chryſoſtomi uerbis reſpondere uiſum eſt: quorũ ille in Ezechielem ſcribens ita loquitur, explicans illum locũ: Accepiſti ueſtimenta uaria, & operuiſti illa, uaria ueſtis, inquit, eſt & hic unus in ſcripturis locus, q̃ induimur aſſumentes uiſcera miſericordiæ, benignitatis, manſuetudinis, longanimitatis ad ſufferendum inuicem. Has uarias ueſtes & pulchros amictus, quos nobis largitus eſt deus, ſi laceramus atq; conſcindimus, ac circumdamus falſæ doctrinæ ad deceptionem hominum, non dubium eſt, quin uarijs ueſtibus operiamus idola. Intelliges autem hoc quod dicitur, ſi rem ipſam manifeſtius deſcribamus.

Pſalm 13. Pſalm 48. Ezechiel. 16. Homilia. 7.

mus. Vide mihi aliquem Marcioniſtam,ſiue diſcipulum Valentini, aut certè cuiuslibet hæreſis defenſorem, & conſidera quomodo Idola ſua, id eſt, figmenta,quæ ipſe compoſuit,manſuetudine & caſtitate ueſtiat,ut in aures audientium facilius ex uitæ bonitate ornatus ſermo ſubrepat,et cũ hoc fecerit, intellige eum aſſumpſiſſe ueſtem uariam morũ, & conuerſationis optimæ,& Idolis ſubieciſſe,quæ ipſe cõſtruxit. Ac iuxta mei quidem animi ſenſum, multò nocentior eſt hæreticus bonæ uitæ, & plus in doctrina ſua habet authoritatis eo, qui doctrinã conuerſatione maculat. Qui enim uitæ peſsimę eſt, non facile homines ad falſum dogma ſolicitat, nec poteſt per umbram ſanctitatis audientium decipere ſimplicitatem,qui uero ſermone peruerſus eſt, & diſciplinis ſaluti contrarius, mores autem compoſitos & ornatos habet, nihil facit aliud, niſi accipit indumenta uaria inſtituti boni, & conuerſationis quietæ,& circumdat ea Idolis ſuis, ut magis decipiat audientes. Idcirco ſolicitè caueamus hæreticos,qui conuerſationis optimæ ſunt, quorum fortè uitam non tam Deus,quàm Diabolus inſtruxit. Nam quomodo quaſdam illecebras eſcarum aucupes proponunt, ut facilius aues capiant per oblectamentũ gulæ,ſic ut audacius dicam,eſt quædã caſtitas Diaboli,id eſt,decipula humanæ animæ,ut ꝑ iſtiuſmodi caſtitatem,manſuetudinem,& iuſtitiam poſsit facilius capere, & falſis ſermonibus irretire.

Diuerſis diabolus pugnat inſidijs,ut miſerum perdat hominem,& bonam malis tribuit uitam ad decipiendos uidentes,& malã bonis induit conſcientiam. Mihi ipſi,qui in Eccleſia prædico,laqueos ſæpe tendit,ut totam Eccleſiam ex mea conuerſatione confundat,& ideo plus ij,qui ſunt in medio,oppugnantur ab inimico, ut per ruinam unius hominis, quæ cælari non poteſt, omnibus ſcandalum fiat, & impediatur fides per conuerſationem peſsimam clericorum. Omnia, ut diximus,diabolus operatur,& ea, quæ uidentur eſſe bona, nec ſunt, & ea, quæ per naturam ſuam mala ſunt, omnia aduerſus humanam cõmentatur animam. Vnde qui curam habet uitæ ſuæ, neq; manſuetudine hæreticorũ capitur ad conſentiendum doctrinæ eorũ, neq; meis delictis,qui uideor in Eccleſia prædicare, ſcandaliſabitur, ſed ipſum dogma conſiderans, & pertractans Eccleſiæ fidem à me quidem auerſabitur, doctrinam uerò ſuſcipiet ſecundum præceptum domini,qui ait:Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ & phariſei, omnia quæcunq; uobis dicunt,audite & facite, iuxta opera autem illorum nolite facere,dicunt quippe et non faciunt. Iſte ſermo de me eſt,qui bona doceo,& contraria gero, & ſum ſedẽs ſuper cathedram Moyſi quaſi ſcriba & phariſeus. Præceptum tibi eſt ô populc, ſi non habueris accuſationem doctrinæ peſsimæ, & alienorum ab Eccleſia dogmatum,conſpexeris uerò meam culpabilem

Matthæi 23.

lem uitam atq; peccata, ut non habeas iuxta dicentis uitam, tuam inſtituere, ſed ea facere, quę loquor. Nullum imitemur, & ſi uolumus imitari quempiã, propoſitus eſt nobis ad imitandum Chriſtus Ieſus. Deſcripti ſunt actus Apoſtolorum, & prophetarum geſta de ſacris uoluminibus agnoſcimus, illud exemplar firmum eſt, illud propoſitum ſolidum, quod qui ſequi cupit, ſecurus ingreditur. Si uerò quærimus nobis culpabiles ad æmulandum, ut cũ dicamus, ille docet, & ijs, quæ docet, facit ipſe contraria, aduerſus præceptum domini facimus, qui mandauit doctrinas magiſtrorum magis conſiderari debere, quàm uitas. Ioannes uerò Chryſoſtomus alteram ad Timotheum Epiſtolam enarrans; Hoc nempe, inquit, eſt malorum omnium cauſa, quod rectorum authoritas perijt, nulla illis reuerẽtia habetur, nullus honor, nullus metus: Obedite, inquit, præpoſitis ueſtris, & ſubditi eſtote illis. At nunc peruerſa & confuſa ſunt omnia. Neq; hæc præpoſitorũ gratia dico, quid enim illi de noſtro honore lucrantur? niſi in quantũ obtemperantes habebũt, idq; pro utilitate noſtra. Hi enim licet honorentur, nihil ex eo honore in futurũ lucrantũ, maioremq; damnationẽ inde ſuſcipiunt. Et ſi patiãtur iniurias, nihil ex eis detrimenti in futurum acqrunt; immò & meritorũ illis accedit cumulus atq; defenſio. Noſtri deniq; cauſa cuncta illi faciunt. Nã ſiue honorantur à ſubditis; & hoc illis fieri iubet,

Homilia 2.

Hebræo. 12.

 quemad-

1. Regum 2. quemadmodũ dicebat: Heli, aſſumpſi te de domo
1. Regum 8. patris tui:ſiue iniurĳs afficiantur,hoc in ſe Deus ip
ſe perpetitur,ſicut ad Samuelem ait:Non te ſpreue-
runt ſed me. Itaq; illis contumelia lucrum, honor
Matthæi 10. uerò onus eſt. Nõ ergo hæc illorum gratia, ſed ue-
ſtri cauſa dico. Qui honorat ſacerdotem, Deum
quoq; honorat, qui uerò ſacerdotem ſpernit,ad id
ſenſim prolabitur, ut in Deum ipſum aliquando
Numeri 11. contumelioſus euadat.Qui uos,inquit,ſuſcipit,me
& 14. ſuſcipit. Et ſacerdotes, ait, eius in honore habete.
Hinc Iudæi Deum aſpernari didicerunt,quia Mo-
ſen contempsêre, qui lapidibus illum impetebant.
Nam qui piè ſacerdoti afficitur,longè maiore pie-
tate Deum reuerebitur. Et ſi enim malus fuerit ſa-
Matth.10. cerdos quiſpiam, attendit Deus,quod ſui cauſa il-
lum etiam, qui dignus honore non eſt, obſequĳs
foues, ipſeq; tibi præmia exoluet.Si enim,qui pro-
phætam in nomine prophetæ ſuſcipit, mercedem
prophetæ accipiet, profectò & qui ſedit & obtem-
perat ſacerdoti, mercede ſua non deſtituetur.Nã ſi,
ubi de hoſpitalitate agitur tantum,ubi quem ſuſci-
pis ignoras,tantũ præmiorum accipis:ſi ei ſubĳcia-
ris, cui imperat Deus, non multò magis mercede
Matth.23. donaberis? Super cathedrã,inquit, Moſi ſederunt
ſcribæ & phariſæi, omnia ergo quæcunq; dixerint
uobis facere,facite,ſecundum autem opera eorũ ne
faciatis. An ignoras quid ſit ſacerdos? Angelus
utiq; domini eſt, nõ ex ſe ipſo loquitur: ſi deſpicis,
non

non illũ deſpicis,ſed Deum,qui illũ ordinauit. Sed unde, inquies, cõſtat Deum fuiſſe illius ordinationis authorẽ? Nempe niſi tu hanc habeas opinionẽ, ſpes tua inanis facta eſt. Nam ſi nihil per illũ operatur Deus, neq; lauacrum habes, neq; myſteriorũ particeps es,neq; benedictionib⁹ frueris. Nõ ergo Chriſtianus es. Quid ergo? Deus omnes ordinat etiam indignos? Non omnes quidem ordinat,per omnes tamen ipſe operatur ſalutẽ populi moliens, non illorum intuens merita. Nam ſi per aſinæ os,ſi Numeri 22. per Balaam ſceleſtũ hominem populi cauſa loquutus eſt, multò magis loquit̃ per ſacerdotem plebis ſuæ gratia.Quid enim nõ agit Deus ſalutis noſtræ cauſa? quid non loquitur? per quẽ non operatur? Matth.7. Si enim per Iudam operatus eſt, & per prophetas, quibus dicturus eſt,nõ noui uos,diſcedite à me qui operamini iniquitatẽ, perq; illos,qui dæmones in nomine ſuo eiecerunt, nõ magis per ſacerdotes diuino miniſterio famulantes operabitur? Nanq; ſi prępoſitorum uitas diſcutere pergimus,ipſi doctores noſtros ordinare cõtendimus, peruerſoq; ordine naturali, quæ ſupra ſunt, infra eſſe uolumus, ut ſuperius pedes, inferius uerò ſit caput. Audi quid Paulus dicat:Mihi autẽ pro minimo eſt,ut à uobis 1. Corin.4. iudicer,aut ab humano iuditio.Et iterũ:Tu quid iu Roma.14. dicas fratrẽ tuum? Si fratrem iudicare nõ expedit, quantò minus magiſtrum? Nam ſi quidẽ hoc ſtatuit Deus, benè facis, peccaſq;, ni facias: ſin uerò

contraria

contraria præcipit, noli præſumere, neq; ea conerís, quę ſupra te ſunt. Inſurrexerunt aduerſus Aarõ
Numeri 16. poſt uituli formatam effigiem, Core, Datan, & Abiron. Quid ergo? nonne illi periêre? Quilibet, quæ ad ſe pertinent, ſollicitè curet. Nam ſi quidam fidei dogma peruertat, etiamſi angelus ſit, obaudire noli, ſin uerò recta docet, noli uitæ, ſed uerbis intẽdere. Habes Paulum uerbis te, operibuſq; moderãtem. Non diſtribuit pauperibus, inquies, non benè diſpenſat eccleſiæ res. Vnde tibi id conſtat? Noli illum culpare antequam diſcas, Reatũ caue, plurima quippe ex ſimplici ſuſpitione iudicant̃. Imitare deũ
Geneſis 18. tuũ, audi ipſum dicentem: Deſcendens uidebo, ſi ſecundum clamorem ſuũ conſumantur: ſin autem, ut ſciam. Quod & ſi didiciſti & examinaſti, & uidiſti iudicem, ſuſtine. Noli præripere Chriſti iudicis ordinem, illius eſt munus iſta diſcutere, non tuũ. Tu ſeruus ultimus, non dominus es, ouis ipſe es, paſtorem noli curioſè diſcutere, ne eius quoq; criminis reus tenearis, quod illũ accuſare præſumis. Et quomodo, inquies, id mihi dicit, quod ipſe non facit? Non tibi ipſe dicit. Nam ſi illi obtemperas, mercede priuaris, Chriſtus hæc admonet. Plus aliquid dicã, ne Paulo quidem obedire oportet, ſi quid dixerit proprium, ſi quid humanum, ſed Apoſtolo Chriſtum in ſe loquentem circũferenti. Non igitur aliena iudicem⁹, ſua quiſq; diſcutiat, uitamq; diiudicet ſuam. At debet ille, inquies, melior eſſe quàm ego.

Cur ob-

Cur obſecro? Quia ſacerdos eſt. Et quid habet ille amplius quàm tu? Non labores, non angores, non ærumnas. Debet eſſe te melior, quid ergo? niſi ſit melior te, ipſum perdis ac perimis? Sunt uerba iſta plena arrogantiæ. Vnde enim noſti illum te non eſſe meliorem? Furatur, inquies, & ſacrilegus eſt. Vnde hoc noſti ô homo? cur te ipſum per præcipitia impellis? Nempe ſi quis dixerit, ille purpuram habet, quamuis id ſcias, aurem obruis, & ſi arguere poſsis, protinus reſilis, teq; ſcire diſsimulas, nolens gratis ſubire periculum. Quid ergo hoc in loco periculum minimè neceſſarium ſuſcipis? non carent reatu hæc uerba. Audi quid dixerit Christus: Dico aũt uobis, quod omne uerbum ociosum quodcũq; loquuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Cur teipſum quouis arbitraris eſſe meliorem? cur nõ ingemiſcis magis, ac pectus tundis, atq; in humum reſpicis, imitando felicem publicanũ? Etſi enĩ melior ſis, tñ hac fœda exiſtimatione tua cuncta perdidiſti, melior es, tace, ut perſiſtas eſſe melior, quod ſi loquaris, omnia exinaniſti. Si te putas eſſe, deſiſte: ſi nõ putas, multum ſanè ꝓfeciſti. Si enim qui peccator aduenerat, ubi confeſſus eſt, iuſtificatus deſcendere meruit: qui peccator nõ eſt, & eſſe ſe putat, quid oro non lucrabitur? quantum ex ea humilitate ſuis adijciet commodis? Vitam tuam diligentius diſcute. Fur nõ es, at rapis, at uiolas, at innumera eiuſmodi perpetras? neq; id, ut

Matthæi 12. *Lucæ 18.*

ſurtum probem, dixerim, abſit: immò illud ualde execror, et eum, qui eſt eiuſmodi, defleo: nã dici non poteſt, quàm ſit ſacrilegũ malũ. ſed uobis parco, nolo enim uirtutem ueſtrã alios accuſando minuere. Quid, oro, publicano deterius? at cum eſſet innumeris peccatis obnoxi⁹, phariſæusq; id ſolũ diceret, nõ ſum ſicut publicanus iſte, oĩa perdidit. tu de ſacerdote dicis, nõ ſum ſicut iſte ſacrilegus, et non oĩa prorſus amittes? Iſta neceſſariò dicere, ac plurimis uerbis proſequi cogor, non ſacerdotũ tantũ gratia ſed ueſtri: nã uereor, ne hac elatione uirtus exhauriatur ueſtra, in iuditiumq; decidatis. Audi deniq; quid dicat admonens Paulus: Opus aũt ſuũ probet unuſquiſq;, & tunc in ſemetipſo tantũ habebit gloriam, & non in altero. Nã dic, oro, ſi ſaucius proficiſcaris ad medicum, num omiſſa cura uulneris tui, ſtudioſè medicũ percontaris, uulnus ille habeat nec ne? an uerò, et ſi ille ſit ſaucius, uuln⁹ tuũ id circo nõ curas, dicisq; ſanũ illũ eſſe oportuit, medicus cũ ſit? quando uerò ſanus medicus nõ eſt, abſcedo, uulnus meũ inſanabile referens. Nunquid enim ſi ſacerdos malus ſit, inde ſolatiũ capiet ſubditus? nihil minus. Cæterum dabit ille quidem ſcelerũ ſuorum debitas pœnas, dabis aũt & tu tuorũ criminũ pœnas. Eteñ magiſter ſolũ iam ordinẽ implet. Erunt enĩ, inquit, omnes docibiles Dei, neq; dicent, agnoſce dominũ: omnes enim agnoſcent me à minimo uſq; ad maximum eorũ. Cuius ergo rei gratia, inquies, præſidet,

Galath. 6.

Ioannis 6.

cur

cur præpoſitus eſt? Ne quæſo doctores noſtros maledictis impetamus, uti ne noſmetipſos lædamus: noſtra, ut dixi, omnia diſcutiamus, & nemini penitus maledicamus, reuereamur diem illam, qua illuminati ab illis ſumus. Patrem qui habet, & ſi mille patiatur incōmoda, oīa patris reuerentia conteget. Noli enim, inquiunt, gloriari in ignominia patris tui, neq; enim tibi tam gloria, quàm probrū eſt. Et ſi ſenſum amiſerit, ueniam dà: longe hæc magis in patre ſpirituali dicenda ſunt. Reuerere illū, q̄d tibi diebus ſingulis diuina miniſtrat, ſcripturas relegi facit, tua gratia exornat domū, ꝓpter te uigilat, ꝓpter te uota perſoluit, pro te deū precaturus adſtat, tui cauſa preces exoluit, ꝓ te apud illū religio cultusq;, et obſequium eſt, pro te iſta omnia. Reuerere hæc ergo, atq; conſidera, accede ad ea ſumma cū reuerentia. At malus ille eſt: Et hoc ad te quid? Nunq̄d enim q malus nō eſt, ipſe tibi magna iſta et diuina largitur? abſit. Fides enī tua ad omnia ualet: neq; enim tibi iuſtus quiſpiam proderit, niſi ipſe fidelis ſis: neq; nocebit malus, ſi fueris ipſe fidelis. Per uaccas in arca operatus eſt deus, cū populū ſaluare uellet: num enim ſacerdotis uita, num uirtus tantū cōferre potuiſſet? Nō poſſunt, quæ deus ipſe largitur, ueluti ſacerdotali uirtute perfici, oīa quippe diuinę ſunt gratiæ. Huius tantū munus eſt aperire os, cæterum deus cuncta operatur, ſymbolū iſte tantummodo implet. Intuere quantum inter Ioannem &

Eccleſ. 3.

1. Corinth. 6.

1. Regum 6.

Matthæi 3. Ieſum intereſt,& audi dicentem Ioannē: Ego opus
Ioannis 1. habeo à te baptiſari:Et, non ſum dignus ſoluere ip-
ſius corrigiā calciamenti.Sed tñ cum tantū intereſt,
deſcendit ſpiritus,quē nō habebat Ioannes:de ple-
nitudine enim,inqt,ipſius,nos oēs accepimus,prius
tamen quàm baptiſaretur, non ille deſcendit,neq;
Ioannes ipſum deſcendere fecit. Cur ergo iſtud fit?
ut ſcias ſacerdotem ſymbolum implere tantummo-
do.Nemo homo tantum diſtat ab homine, quantū
à Chriſto Ioannes: deſcendit tamen ſpiritus,ut di-
ſcas deum omnia operari,deū omnia facere. Volo
quiddam adijcere planè mirabile, & nolite mirari,
neq; turbemini.Quid uerò iſtud eſt? Sacra ipſa ob-
latio,ſiue illam Petrus,ſiue illam Paulus,ſiue cuiuſ-
uis meriti ſacerdos offerat,eadē eſt,quā dedit Chri-
ſtus ipſe diſcipulis,quamq; ſacerdotes modo quoq;
cōficiunt,nihil habet iſta,quàm illa,minus.Cur id?
quia non hanc ſanctificant homines ſed Chriſtus,q
illam ante ſacrauerat.Queadmodū enim uerba,que
locutus eſt Chriſtus,eadē ſunt,quæ ſacerdotes nūc
quoq; pronuntiant,ita & oblatio eadē eſt,eademq;
baptiſmi ratio eſt: adeò omnia in fide conſiſtunt.
Actuum 10. Corneliū ſpiritus repente repleuit, quia prius ipſe
alacritatem uoluntatis oſtenderat,fidemq; pleniſſi-
me deuotionis obtulerat.Et hoc igitur Chriſti cor-
pus,& illud eſt.Qui aūt hoc illo minus aliquid ha-
bere putat, ignorat Chriſtum eſſe, qui nunc etiam
adeſt atq; operatur. Iſta uobis nō abſq; certa ratio-
ne dixi-

ne diximus, ſed ut ſententiam ueſtram ſenſumq́ corrigamus, cautioresq́ in poſterum faciamus. His Origenis & Chryſoſtomi uerbis abunde reſpõſum eſſe uidetur ijs, qui cum aliud non habeant, quod obijcere poſsint, plauſtris quibuſdam cõuitiorum in uitam & mores ſacerdotum & Epiſcoporum inuehuntur, quorum ueſana rabies pios mouere non debet, etiam ſi uera eſſent, quę ab illis dicuntur, quę tamen ex magna parte ficta ſunt & cõmentitia, parendum eſt nihilominus etiam ijs præpoſitis, quos iratus Deus dedit, ita populi peccatis exigentibus. Nam contemnendis illis Deus ipſe contemnitur, audiendis illis Deus ipſe auditur. Si mali ſunt præpoſiti, non uita ſed doctrina eorum eſt amplectenda, de qua nihil eſt, quod arroget ſibi priuatus aliquis cognoſcendi poteſtatem, quę propria eſt Epiſcoporum: una eſt in unaquaq́ diœcęſi Chriſti cathedra, unde etiam Eccleſia cathedralis dicitur. Ex ea cathedra quod docetur, id reuerenter & obedienter audiendum eſt. Contra hanc ſi quis nouam ſibi cathedram conſtituere ſit conatus, etiam atq́ *Nume. 16.* etiam uideat, ne quæ Core, Datan, & Abiron, eadem illum grauia & inuſitata ſupplitia maneant. Nullum enim facinus æque Deus ulciſcendum putauit unquam, atq́ hoc, quod eſt unum omnium atrociſsimũ. Sed nos reliqua iã pſequamur.

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

CAP. LIIII.

DIXIMVS IAM, QVEMADMOdum nati mundo per lauacrũ regenerationis felicius Chri-
Gal4. 2. ſto renaſcimur in uitam quandam nouam, qua non iam ipſi uiuimus, uerùm uiuit in nobis Chriſtus, quem in baptiſmo ſumus induti. Quod autem uiuimus deinceps in carne, in fide uiuimus filij Dei, qui dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis, qua etiam de cauſa fidei ſacramentum baptiſmus uocatur. Simul & illud docuimus, poſteaquam in baptiſmo ſemel Chriſto deſponſi ſumus, non ad fidem ocioſam, ſed ad pugnam periculoſam nos uocatos eſſe. Dolet enim Sathanas ereptum ſibi bolũ è faucibus, quamobrem omni telorum genere nos oppugnat, ut à ſponſo noſtro, cuius precioſo ſanguine ſubarrati ſumus, abſtractos in ſuam nos rurſus redigat poteſtatem. Contra quem cum perpetuò
Iob 7. nos in acie ſtare oporteat, neq; enim fruſtra ſcriptum eſt: militia eſt uita hominis ſuper terram, quo ſimus in prȩlio gerẽdo fortiores, ſignamur in fronte ſigno crucis, & ungimur Chriſmate ſalutis, quo ſigno datur nobis Spiritus ſanctus, qui præſto nobis adſit pugnantibus, robur præſtet, fiduciamq; reſiſtendi ſuppeditet. Itaq; uocatur Confirmatio ſpei

ſacra-

ſacramentum,quòd per illud in bonam ſpem erigimur ex hoſtibus uictoriæ deportandæ. Oſtēdimus poſtea, quandoquidem qui non modo uiuunt,uerumetiam pugnant,alimoniæ indigere uidentur, quòd alioqui uires non eſſent ſuffecturæ, de hac quoq; prouidiſſe nobis patrem miſericordiarum Deum.Qualis uita,qualis pugna,talis et alimonia, nihil in ijs omnibus nō eſt ſpirituale.Spiritus enim eſt,qui uiuificat, caro nō prodeſt quicquā. Quamobrem non ea carne,quæ uideri,quæ tangi,quæ ue ſenſu aliquo comprehendi poſsit,ſed ea,quam fide ſola complecti licet, ſua ipſius uera & uiua carne, ſuo ipſius uero et uiuo ſanguine nos reficere dignatur. Qua in re cum maximè ſit illuſtris illius in nos charitas,qua nos uiciſsim ad amandū illum inflammamur,qui prior dilexit nos, rectè dicit̃ Euchariſtia ſacramentū charitatis, per quod unū cū Chriſto capite, unum etiam ipſi inter nos corpus efficimur. Illud quoq; demonſtrauimus, quandoquidem noſtra culpa ſit, ut cū hoſtibus dimicantes aliquando ſuccumbamus,grauiterq́; ſauciati proſternamur, hac quoq; in patre de remedio nobis patrē noſtrum cœleſtem pro ſua ineffabili bonitate proſpexiſſe, pœnitentiæq́; medicinam conceſsiſſe,qua ſanati reſurgere poſſemus. Quoniam uero non niſi noſtra culpa ſit, ut uicti in hoſtis noſtri poteſtatem recidamus, meritò nobis Deus iraſcit̃, cui per hoc pœnitentię ſacramentum reconciliamur. Neq; tamen

Ioannis 6.

tamen iam omnino gratis,ſicut in baptiſmo,ſed requiritur deinceps à nobis, ſi redire cum Deo uelimus in gratiam, ut à peccatis ceſſemus, ut ea deteſtemur & odio habeamus, ut corde contrito & humiliato, quod Deus non deſpicit, non ſolum recogitemus in amaritudine peccata noſtra, uerumetiã miniſtro reconciliationis ſacerdoti ea cõfiteamur, & abſolutionis ab eo beneficiũ petamus,deniq; ut per ieiunia, orationes,eleemoſinas,& alia pia uitæ ſpiritalis exercitia,dignaq; pœnitẽciæ opera ſatisfaciamus,non quidẽ pro pœna æterna,quę merito Chriſti paſsionis & mortis per ſacramentũ uel ſacramenti uotũ unà cũ culpa nobis remittit̃,ſed pro pœna tẽporaria,quæ non tota ſemper,ut in baptiſmo fit,remittitur.Quare ſacramentũ hoc ad eã uirtutem refertur, quã iuſticiam uocamus. iuſtũ enim eſt,ut qui gratiæ, quam acceperat, ingratus Spiritum ſanctum contriſtauit, & templum Dei uiolare non eſt ueritus,non ſine aliqua ſatisfactione reconcilietur. Illud præterea planum fecimus,quod non alio tempore grauius & periculoſius certamen inſtat,quàm cum graui morbo conflictatis ex hac uita migrandũ eſt, quodq; ne tum quidem deeſſe nobis dignata eſt Dei benignitas, deditq; ſacramentum Vnctionis, quam extremã uocant, quo uires tam corporis quàm animi refocillari poſsint,ut ad cõgrediendum cum tam potenti aduerſario,illius gratia adiuti non omnino impares eſſe poſſemus.

Pſal. 50.

Hoc

Hoc ſacramentum ad fortitudinem refertur, cuius pars eſt perſeuerancia, quã huius Vnctionis beneficio conſequimur, fortes in pugna perſeuerantes, ac ſumpto ſcuto fidei omnia tela nequiſsimi ignea extinguentes. Declaratum eſt & illud, quando ſine miniſtris uita conſtare non poteſt, etiam de illis Deum Eccleſiæ ſuæ prouidere uoluiſſe, non ſine quodam ordine, qui non ſolum ad decorem facit plurimum, uerumetiam ad concordiam & unitatẽ retinendam dediſſe minores quoſdam, oſtiarios, lectores, exorciſtas, Acoluthos: dediſse maiores q̃q; miniſtros, ſubdiaconos, diaconos, ſacerdotes. Quia uerò ſicut præclarè dictũ eſt à Chryſoſtomo, ubi honoris eſt æqualitas, aut oẽs principatum gerunt, ibi nunquã poterit eſſe pax: dediſſe quoſdam etiam, qui cũ quadã in Eccleſia poteſtate uerſarent̃, nõ ſolum cognoſcendi de ijs, quæ ad forũ Eccleſiaſticũ pertinent, prȩcipuè uero de doctrinæ genere, uerumetiã flagitioſos coercendi, & eos, qui doctrinã impiam ſectarentur, ab eccleſiæ ſeptis arcendi, ac ex piorum cætu exterminandi. Hos ordines per Paulum ſignificatos putat Ambroſius cũ dicit: Et ipſe dedit quoſdã quidem apoſtolos, quoſdam aũt prophetas, alios uerò Euangeliſtas, quoſdam uerò paſtores & magiſtros ad conſumationem ſanctorũ in opus miniſterij. Apoſtoli, inquit, Epiſcopi ſunt, prophetæ uerò explanatores ſunt ſcripturarum, Euangeliſtȩ diaconi ſunt, ſicut fuit Philippus. quã-

Ephe. 6.

In Epiſtol. ad Ephe. Ho. 20.

In Epiſtol. ad Ephe. Ca. 4.

uis non ſint ſacerdotes,euangeliſare tamen poſſunt ſine cathedra.paſtores ſunt lectores, qui lectionib⁹ ſaginent populum audientem. magiſtri uerò exorciſtæ ſunt, quia in eccleſia ipſi compeſcunt & uerberant inquietos. Refertur autem hoc ſacramentū ad prudentiam, quandoquidem fidelem eſſe ſeruū & prudentem oportet, quem conſtituit dominus ſuper familiã ſuã,ut det illis cibum in tẽpore. Atq; hæc quidem dicta iam à nobis ſunt.Quoniam uerò cum unius hominis ætas longa non ſit, breui defuturi erant,qui per baptiſmum renati, Chriſti ſe militiæ adſcriberent, etiam huic rei Deus remediū ꝓſpexit, ac matrimonij ſacramentum in ipſo paradiſo inſtituit, ex quo noui Chriſti milites conſcriberentur,ſi modò,quod fieri dubitandum nõ eſt, non alia uoluntate liberos parentes procrearent, quàm ut per baptiſmū ex membris primi hominis in mẽbra Chriſti translati in eiuſdem Chriſti militum album referrentur,atq; ijs,qui uita functi eſſent,noui ſemper ſuccederent.De hoc itaq; ſacramento nobis nunc dicendum eſt,ꝙd,antequam peccaſſet Adam, in officium tantum & miniſterium, poſt admiſſum uerò peccatum,non iam in officium tantum, uerū etiam in remedium eſt inſtitutum. Quapropter ad eã uirtutem refertur,quę tẽperantia dicitur,ut eſſet incontinentię remediū.De hoc ſacramento ſic ſcribit Paulus:Mulieres uiris ſuis ſubditę ſint ſicut domino,quoniam uir caput eſt mulieris,ſicut et Chri-

Ephe. 5.

ſtus

ſtus caput Eccleſiæ. Ipſe eſt ſaluator corporis eius. Sed ut Eccleſia ſubiecta eſt Chriſto, ita & mulieres uiris ſuis in omnibus. Viri diligite uxores ueſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiã, et ſemetipſum tradidit ꝓ ea, ut eã ſanctificaret mundãs lauacro aquæ in uerbo uitæ, ut exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiã, non habentem maculã aut rugã, aut aliquid eiuſmodi, ſed ut ſit ſancta & immaculata: ita & uiri debẽt diligere uxores ſuas, ut corpora ſua. Qui ſuã uxorem diligit, ſeipſum diligit, nemo enim unquã carnem ſuã odio habuit, ſed nutrit & fouet eã, ſicut & Chriſtus Eccleſiam: quia membra ſumus corporis eius, de carne eius, et de oſſibus eius. Propter hoc relinquet homo patrẽ & matrẽ, & adhęrebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico, in Chriſto & in Eccleſia. Veruntamen & uos ſinguli unuſquiſq; uxorem ſuã ſicut ſeipſum diligat, uxor autem timeat uirum ſuum. Nullum eſt è ſeptem, de quibus nobis nunc ſermo eſt, cui ſacramenti nomen in ſcripturis canonicis tribui legamus, pręter unum hoc, q̃d nõ modo ſacramentũ, uerumetiam magnum ſacramẽtum uocat Paulus. Neq; deſunt tamen, qui inter ſacramẽta matrimoniũ numerari nolint, Nam à Paulo, qui græcè ſcripſit, non ſacramentum ſed myſteriũ uocari dicũt: quaſi uerò aliud ſonet Gręcis myſterium, q̃ q̃d latini uocant ſacramentũ. Cyprianus, Cyrillus, Chryſoſtomus Euchariſtiã ſæpe uocant

myſterium, nunquid ideo ſacramentũ non eſt? Ac latè quidem patet myſterij nomen, ſicut & ſacramenti: uerùm et ea ſignificatione, qua nunc utimur, ſacramentum appellari matrimonimũ à Paulo dubitandum non eſt, quandoquidem ita multis & diſertis uerbis omnia illi competere oſtendit, quæcunq; ad ſacramenti rationem (quomodo nunc de eo loquimur) pertinent. Quid eſt enim aliud ſacramentũ, niſi ſacræ rei ſignum? Docuimus autem antea tria eſſe ſignorum genera: nam & prgteritarum, & præſentium & futurarum rerum per ea admonemur. Omnium harum rerum nos admonet ſignum huius ſacramenti, ſiue quis materiam aut elementum uocare malit, quæ eſt uiſibilis illa coniunctio, quæ fit ſtipulatione uerborũ, data arra, iunctis dextris, alijsq; ſolennibus cerimonijs. Primùm admonet præteritæ myſticæ conglutinationis, diuinæ & humanæ naturæ, Chriſti ſponſi & Eccleſiæ ſpõſæ, quomodo dominus noſter Ieſus Chriſtus reli-
Phil. 2. quit patrem ſuũ Deum, poſteaquam exinaniuit ſemetipſum formã ſerui accipiens, reliquit matrẽ ſuã ſynagogam, ex qua ſecundum carnem natus eſt, re-
Hierem. 12. liquit domum ſuã, dimiſit hæreditatem ſuam, dedit dilectam animam ſuã in manus inimicorum ſuorũ. Quam tandem ob cauſam? ut adhæreret uxori ſuæ Eccleſię, quã ex gentibus ſibi copulauerat, ut quam fœdã inuenerat, ac omni turpitudinis genere pollutã, eam ſanguine ſuo ablutam ſanctificaret, ac exhiberet

hiberet ſibi glorioſam Eccleſiam,non habentē maculam,neq; rugam. Huius prȩteritæ rei futuros cōiuges primum admonet ſignum iſtud uiſibile. Admonet autem non in hoc tantum, ut mirentur,uerumetiā ut imitentur, ut uiri diligant uxores ſuas, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, ut neq; patris, neq; matris amorem illius amori anteponendum eſſe putent: ut ſicut Chriſtus tradidit ſemetipſum pro ſponſa ſua Eccleſia,ita uir pro uita pudica, pro fama uxoris ſuæ non dubitet uitæ quoduis diſcrimen adire. Sicut Chriſtus adamauit immundam,& acerbiſsima quæq; paſſus eſt,ut mundam & incontaminatā redderet:ſic & uir,ſi non uſq; quaq; munda ſit uxor,ſi qua ſit uel corporis uel animi infirmitate prædita, non ſtatim abijciendā exiſtimet,uerùm infirmus infirmam toleret, atq; omnia prius & facere & pati in animum inducat, quo uel corporis uel animi illius morbo mederi poſsit. Huius rei coniunctionis Chriſti ſponſi cum ſponſa Eccleſia ſic ſignum eſt uiſibilis coniunctio uiri cum fœmina, ut eius admoneat tantùm, non autem eam efficiat. Cæterum admonet præterea præſentis rei, præſentis gratiæ, quam in hoc ſacramento confert Deus, qui quod iubet non modò uerbo,uerumetiā exemplo, idem etiam dat pro ſua bonitate. Siquidem uiſibilis iſta copulatio, quæ fit datis arris, iunctis dextris, admonet inuiſibilis gratiæ, quam largitur Deus. Nam ſimul ut ad elementum uiſibile

acceſſerint uerba, quæ præeunte ſacerdote profert uterq; coniunx, fit ſacramentum, per quod peculiare donum ſpiritus infunditur, quo & firmiores redduntur ad perpetuam concordiam, et robuſtiores ad pariter toleranda huius uitę incommoda, & inſtructiores ad ſobolem pijs moribus educandã. Quod quidem donum ſic demum infunditur, ſi quemadmodum oportet, ita ſacramentum hoc ſuſceptum fuerit. Nam ſi ſecus factum ſit, ſicut in alijs ſacramentis, ita & in hoc ira paratur pro gratia. Infunditur autem hoc donum ex pacto diuino, qui
Gene. 4. promiſit hoc ita futurum, dicens: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ. Quod ſacramentum etſi in uiro quoq; & in muliere eſſe dicit Paulus, maius tamen eſſe uult in Chriſto & in Eccleſia. Quod autem ad uirum quoq; & mulierem pertineat myſteriũ hoc ſiue ſacramentum, teſtatur Chryſoſtomus eum locum enarrans his uerbis: Re uera nanq; re uera, inquam, myſterium eſt, & magnum myſterium, relicto parente eo, qui genuit, eo qui aluit, etiã ea quæ peperit, quæ miſerè & cum labore parturiuit, illis uidelicet deſertis, qui tanta beneficia præſtiterunt, quibus cũ conſuetudo tracta eſt, adhærere uirũ illi, quæ antea neq; uiſa ſit, neq; aliud commertij cũ illa habuerit, atq; hanc etiam omnibus præferre, uerè myſterium eſt: Et parentes etiam, cum iſta fiunt, nõ offendunt, ſed magis offenduntur ac dolent, cũ nõ fiunt:

fiunt:expenſis quoq; pecunijs, ac ſumptu facto lætant:Magnũ re uera myſteriũ,et ineffabilem quandam ſapientiã habet. Iſtud ſupra præfatus dixit:in Chriſto & in Eccleſia. ueruntamen nõ propter ipſum ſolum ita dictum eſt.ſed quid?ut uxorem ſcilicet tanquam propriam carnẽ foueat, quemadmodum & Chriſtus Eccleſiam: uxor uerò ut reuereatur uirum. Neq; diſsimilia ſcribit Auguſtinus quoq;, cuius hæc ſunt uerba: Quoniam non tantũ fœcunditatis, cuius fructus in prole eſt,nec tantum pudicitiæ,cuius uinculum eſt fides, uerumetiã quoddã ſacramentũ nuptiarum cõmendatur fidelibus coniugatis,unde dicit Apoſtolus: Viri diligite uxores ueſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam. Huius proculdubio ſacramenti res eſt, ut mas & fœmina connubio copulati, quandiu uiuunt, inſeparabiliter perſeuerẽt:nec liceat, excepta cauſa fornicationis, à coniuge coniugem dirimi,hoc enim cuſtoditur in Chriſto & Eccleſia,ut uiuens cum uiuente in æternũ nullo diuortio ſeparetur.Cuius ſacramenti tanta obſeruatio eſt in ciuitate Dei noſtri, hoc eſt, in Eccleſia Chriſti quibuſq; fidelibus cõiugatis,qui ſine dubio membra ſunt Chriſti, ut cum filiorum procreandorum cauſa uel nubant fœminæ,uel ducantur uxores, nec ſterilẽ coniugẽ fas ſit relinquere,ut alia fœcunda ducatur. Quod ſi quiſquã fecerit,nõ lege huius ſeculi, ubi interueniente repudio ſine crimine conceditur cum alijs alia copulare connubia,

De Nuptijs & concupiſcentia Li. Ca. 10.

nubia, quód etiam ſanctũ Moyſen dominus propter duritiam cordis eorum Iſraelitis permiſiſſe teſtatur, ſed lege Euangelij reus eſt adulterij, ſicut etiam illa, ſi alteri nupſit: & uſq; adeo manent inter uiuentes ſemel inita iura nuptiarum, ut potius ſint inter ſe cõiuges, q ab alterutro ſeparati ſunt, quàm cum ijs, quibus alijs adhæſerunt. Ac aliquãto pòſt adducens illa uerba: Relinquet homo patrẽ & matrem: quod magnum ſacramentum dicit Apòſtolus, in Chriſto et in Eccleſia, quod ergo eſt in Chriſto et in Eccleſia magnum, hoc in ſingulis quibuſq; uiris atq; uxoribus minimum, ſed tamen coniunctionis inſeparabile ſacramentum. Ad eundẽ modum ſcripſerunt Ambroſius quoq;, Theophilactus, Leo pontifex, & alij nonnulli, qui omnes eadem ratione, qua ſeptem reliquis, huic quoq; ſacramenti nomen tribuunt. Duplicis itaq; rei ſignũ eſſe docuimus hoc ſacramentum, præteritæ coniunctionis Chriſti cum Eccleſia, & præſentis gratiæ, quæ nobis confertur, cuius non admonet modò, uerumetiam cauſa illius eſt, & eam efficit hoc ſacramentum. Eſt etiam tertiæ rei ſignum, admonet enim iſta coniunctio uiſibilis matrimonio copulandos futuræ coniunctionis cum ſponſo noſtro Chriſto: quandoquidem per uas ſuum electũ loquutus eſt Spiritus ſanctus, quod ſaluabitur mulier per generationem filiorum, ſi permanſerint in fide & dilectione & ſanctificatione cum ſobrietate.

Matth. 19. *Cap. 11.* *In Epiſtolam ad Ephe.* *Ibidem* *Epiſtola 92.* *1. Tim. 2.*

te. Fuerunt apud gentes quoq; matrimonia, qui lege quadam naturæ menti diuinitus inſita ſanctam rem eſſe matrimonium, et maius quiddam, quàm ut humanum inuentũ exiſtimari poſſet, intelligebant: atq; ideo uagos concubitus arcebant, ac de ijs, qui ſtuprum aut adulterium commiſiſſent, pœnas capitis legibus ſumebant, matrimonij tamen ſacramentum apud eos non fuit, cum liceret eis etiam nulla cauſa matrimonium reſcindere. Sed neq; apud Iudæos, apud quos maior etiam fuit matrimonij ſanctitas, fuit matrimonij ſacramentum eadem illa ratione, qua apud nos ſacramentum eſt, quibus & ipſis ob duriciam cordis permiſſum erat, uxores dimittere, quamuis leuem ob cauſam. Solum ergo Chriſtianum matrimonium ſacramentum rectè dicitur & eſt. Cuius cum tria bona recenſeat Auguſtinus, primum dicit eſſe fidem, ſecundum prolem, tertium ſacramentum. In fide attenditur, ne præter uinculum coniugale cum altero uel altera concumbatur, uxor enim non habet poteſtatem ſui corporis, ſed uir: ſimiliter & uir non habet poteſtatem ſui corporis, ſed mulier. In prole, ut amanter ſuſcipiatur, benignè nutriatur, religioſè educetur: huius enim potiſsimum gratia contrahi debet matrimonium. Ita enim dicit Apoſtolus: uolo iuniores nubere, filios procreare, matres familias eſſe. In ſacramento autẽ, ut coniugium ne ſeparetur, & dimiſſus aut dimiſſa nec prolis cauſa alteri coniungatur.

Deute. 24. Matthæi 19. De Gene. Li. 9. cap. 7. De bono cõiugali. cap. 24. & de peccato originali contra Pelagiũ Li. 2. cap. 34. 1. Corinth. 7. 1. Timoth. 5.

Matthæi 5. Hoc eni eſt Chriſti uerbũ: Dictũ eſt, ꝗcunq; dimi-
ſerit uxorem ſuã, det ei libellum repudij: ego autem
dico uobis, quia oĩs qui dimiſerit uxorẽ ſuam, ex-
cepta fornicationis cauſa, facit eã mœchari, & ꝗ di-
Matthæi 19. miſſam duxerit, adulterat. Et rurſus: q̃d Deꝰ cõiun-
xit, homo nõ ſeparet, Et ſequutꝰ magiſtrũ ſuũ Pau-
lus: His, inquit, qui mãtrimonio iuncti ſunt, præci-
pio, non ego ſed dñs, uxorem à uiro non diſcedere,
quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut uiro ſuo
Cor. 7. & Li. reconciliari. Quæ & Chriſti & Apoſtoli uerba nõ
8. in Lucã Ad alio ſenſu acceperunt Ambroſius, Hieronimus,
quæſtiones Auguſtinus, & ante eos, Origenes, & Chryſoſto-
Amandi preſ- mus, ac qui ſectator ipſius eſt Theophilactus, alijq;
byteri, & in ſancti doctores, quàm quod per ea ſignificari exi-
Epitaphio Fa- ſtimarent, tanti ſacramẽti rem eſſe fœdus illud ini-
biolæ. De bono tũ nuptiale, ut ne ipſa ſeparatione irritũ fiat, quan-
cõiugali Ca. 7 doquidẽ uiuente uiro, à quo relicta eſt, mœchatur
In Mat. Ho. 7 ſi alteri nupſerit: neq; diſpar eſt cauſa uiri, quem nõ
Homilia 17, in oportet eſſe meliore conditione, quàm ſit mulier.
Ca. 5, Matth. Magna itaq; eſt firmitas uinculi cõiugalis, quã non
deſignat modò, uerumetiã efficit accedente uerbo
uiſibilis illa, quæ fit per ſacerdotem, copulatio: cõ-
fertur enim per illam donum perſeuerantiæ pecu-
liare, modo quis animum præbeat capacem, & eo
quo debet affectu ad ſacramentũ hoc accedat. Qui
Tobiæ 3. qualis eſſe debeat, docet nos oratio Saræ filiæ Ra-
guelis, quę matrimonium ſuſceptura ſic orauit: Tu
ſcis domine, quia nunquam concupiui uirum, &
mun-

mundam ſeruaui animam meam ab omni concubitu, nunquam cum ludentibus miſcui me, neq; cum ĳs, qui in leuitate ambulant, me participem prębui, uirum autem cum timore tuo, nõ cum libidine mea conſenſi ſuſcipere. Contracturus matrimonium concipere debet animo, quantum ſit hoc ſacramentum, nempe quod Deo authore copulatur, neq; aliter affectus eſſe, quàm ſi præſentem deum uideat uxorem ſibi copulantem. Miniſterium enim ſacerdotis eſt, Deus aũt eſt, qui nexu quodam inſolubili cõiungit, iuxta illud quod dictum eſt: Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. Debet etiam animo ſecum reputare, quanta ſit ſigni maieſtas, quod ſimilitudinem refert coniunctionis Chriſti ſponſi cum Eccleſia ſua ſponſa. Hoc affectu qui acceſſerit, dubitare non debet, quin gratiæ, quæ confertur in hoc ſacramento, ſit particeps futurus. Qui uerò ꝓfano affectu ſacramentum hoc percipiunt, tantum abſunt à gratia percipienda, ut iram etiam ſibi theſauriſent in die iræ. Neq; enim alĳs ex cauſis cõtrahendum eſt matrimonium, quàm propter ſanctam ſocietatẽ, religioſę poſteritatis amorem, ac fornicationis odium ac deteſtationẽ, ut dicere poſsit uxorem ducturus cum ſancto Tobia: Domine tu ſcis, quia non luxuriæ cauſa accipio coniugem, ſed ſola poſteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in ſecula ſeculorum, amen. Nam ſi qui coniugium ita ſuſcipiunt, ut deum à ſe & à ſua mente

Matthei 19.

Tobiæ 8.

Tobiæ 6. excludant, & ſuæ libidini ita uacent ſicut equus &
Pſalm. 31. mulus, quibus non eſt intellectus, habet poteſtatē dæmonium ſuper eos, ac formidare debent, ne idē illis eueniat, quod ſeptem illis uiris, qui cum luxuriæ cauſa Saram uxorem ducere uoluiſſent, ordine omnes prima ſtatim nocte propter incōtinentiam ſuam à dæmonio ſunt ſuffocati. Libet hic ad ſcribere ſancti pontificis & Martyris Euariſti uerba, de eo, quo ritu legitimum matrimonium contrahi
Epiſtola pre. oporteat: Legitimum, inquit, ut à patribus accepimus & ſanctis apoſtolis, eorumq; ſucceſſoribus, non eſt matrimoniū, niſi ab ijs, qui ſuper ipſam fœminam dominationem habere uidentur, & à quib9 cuſtoditur uxor, petatur, & à parentib9, & propinquioribus ſponſetur, & legibus dotetur, et ſuo tempore ſacerdotaliter, ut mos eſt, cum precibus & oblationibus à ſacerdote benedicatˀ, & à paranymphis, ut conſuetudo docet, cuſtodita & ſociata à ꝓximis tempore congruo petita legibus detur, & ſolenniter accipiatur: & biduo uel triduo orationib9 uacent, & caſtitatem cuſtodiant, ut bonæ ſoboles generentur, & domino ſuis in actibus placeant. Taliter enim placebunt, & filios non ſpurios, ſed legitimos atq; hæreditabiles generabunt.

DE

DE IMPEDIMENTIS MATRIMONII.

CAP. LVI.

SVnt quædam de eſſentia matrimonij, ſunt alia quæ ſicut in cæteris ſacramentis, ita & in hoc magis ad ſolennitatem quandã pertinent. Quæ ſunt poſterioris generis, contrahendum quidem impediunt matrimonium, ſed nõ dirimunt contractum. Quæ uerò prioris, non ſolum impediunt contrahendum, uerumetiam dirimunt contractum, De utriſq;, quo facilius memoriæ comendari poſſent, hos uerſiculos ante aliquot ſecula conſcriptos legimus.

Eccleſiæ uetitum, nec non tempus feriatum
Impediunt fieri, permittunt iuncta teneri.
Error, conditio, uotum, cognatio, crimen,
Cultus diſparitas, uis, ordo, ligamen, honeſtas,
Si ſis affinis, ſi fortè coire nequibis,
Hæc ſocianda uetant, connubia facta retractant.

Nobis de duobus tantum dicere nunc eſt propoſitum, de quibus hoc tempore controuerti maximè uidemus, de uoto, & de ordine. Venerem notæ fuiſſe incontinetiæ fœminam, adeò peruulgatũ eſt apud omnes, ut inde nomen etiam traxerit omnis obſcænitas & libido. Hæc prima fuiſſe dicitur author in Cypro mulieribus, ut uulgò quæſtum corpore facerent. Quod ideo ſcribit eam imperaſſe Lactan- Li. 1. Cap. 15.

Lactantius Firmianus, ne ſola præter alias mulieres impudica & uirorum appetens uideretur: quã tamen inter numina ſua gentes retulerunt. Huius exemplo duo Martini, quo et ipſi poſſent inter hęreticorum nomina referri, numinis huius œſtro perciti, uiolato iureiurando, quod præſtiterant, ut incæſtam libidinem ſuam explerent, non quibuſuis mulieribus, uerùm eiuſdem cuius & ipſi fuerant ordinis, hoc eſt, Nonnis, ſiue quis ſanctimoniales appellare malit, quaſi matrimonio cõiuncti authores fuerunt omnibus, qui corpora ſua domino conſecraſſent, & perpetuam profeſsi continentiam uoto ſe caſtitatis obſtrinxiſſent, quo & ipſi contra iurisiurandi ſui religionem, perfractis pudoris repagulis, ac ruptis pudicitiæ clauſtris, eadem ſe nefaria turpitudine contaminarent. Quamuis autem non par crimen, nõ omnino tamen diſsimilis cauſa fuiſſe uidetur imperatoris Valentiniani, qui cũ alteram uxorem duxiſſet, priore ſuperſtite, necꝙ repudiata, quo leuius uideri poſſet facinus à ſe patratum, ſi plures eiuſdem culpæ affines facti eſſent, legem tuliſſe, ac eam promulgari paſsim iuſsiſſe legitur, per quam cuiuis duas ſimul uxores habere liceret. Martinorum itacꝙ ſacrilega audacia factũ eſt, ut in dubium illud reuocari cæptum ſit, liceat ne uoto ſe caſtitatis obſtringere, aut ſi quis obſtrinxiſſet ſe, matrimonium nihilominus contrahere. Quamuis autem nemini, qui catholicę fidei eſt, dubium

Socra. Li. 4 Cap. 31.

bium ſit, quin & licitum ſit, uouere caſtitatem aut continentiam,& quod ſemel quis uouerit,id ab eo præſtari oporteat, quo magis tamen id perſuaſum eſſe queat, etiam ijs, qui uacillare nonnihil uidentur,paucis de eo diſſerendũ eſſe putauimus. Quod & uouere pium, & quod roueris præſtare neceſſarium ſit,apertiora ſunt ſcripturæ teſtimonia,quàm ut negari poſsit.Sic enim per prophetam Deus loquitur: Vouete, & reddite domino Deo ueſtro.Et iterum: Cum uotum uoueris domino Deo tuo, nõ tardabis reddere. Quod autem cælibatus uotum pium, deoq; gratũ ſit, uel ex eo cuiuis perſpicuum eſſe poteſt, quod & à Chriſto laudantur Eunuchi, qui ſe propter DEI regnum caſtrauerunt. Et apud Eſaiam, ſempiternum ſe nomẽ daturum illis Deus promiſit: quod non peribit. Et de uirginibus conſilium dat Paulus,qui ſimul indicat ad Timotheum ſcribens, quod quæ uiduæ ex Eccleſiæ ſtipe alebantur, uoto ſe perpetuæ continentiæ obſtringebant. Et Philo teſtatur quamq; Iudæus, qui fuit apoſtolorum ęqualis,fuiſſe tum inter Chriſtianos, qui ſuam Deo caſtitatem deſponderent. Quamobrem quod aſſerunt caſtitatis hoſtes & continentiæ, uotum cælibatus fieri contra mandatum Dei, tam apertè uanum eſt, ut refellere neceſſe non ſit, nullum enim Dei mandatum proferre poſſunt de non uouendo cõtinentiam,quã Deo gratam et acceptam eſſe,tot locis nõ obſcurę ſcripturæ teſtanĩ.

Pſalm. 75. *Deut. 23.* *Matth. 19.* *Eſai. 56.* *1. Corin. 7.* *1. Timo. 5.* *In libro de uiris apoſtolicis*

Sed

Sed hic illi aliam æquè friuolam rationẽ adferunt, qua uotũ cælibatus parum eſſe pium demonſtrent. Diſplicere, aiunt, Deo infidelem & ſtultã promiſſionem. Eſſe autem infidelem & ſtultam promiſſionem, uouere quod præſtare non poſsis: cuius generis eſſe uolunt continentiam, de qua nõ dubitauit alter ex eis dicere: æquè non eſſe arbitrij ſui, ut ſe à fœminæ commixtione ſeruaret, quàm non eſt arbitrij ſui, mas ſit aut fœmina. Adeò nihil puduit impudens iſtud os, ſuam incontinentiam toti orbi teſtatam facere. Quis autem non uidet, ſi nihil uouendum ſit, quod à nobis tanquam à nobis præſtari non poſsit, omnem iam uouendi rationem prorſus eſſe ſublatam? Nam non modo facere, uerùm ne cogitare quidem aliquid ex nobis tanquam ex nobis idonei ſumus. At non ita nos docuit Auguſtinus, qui locum illum enarrans: uouete & reddite: monet, ut quiſq; quod poteſt, uoueat & reddat. Non ſitis, inquit, pigri ad uouendum, nõ enim uiribus ueſtris implebitis: deficietis, ſi de uobis pręſumetis, ſi autem de illo, cui uouetis: uouete, ſecuri reddetis. Quo in loco cùm de alijs uotis, tũ de uoto uirginitatis & continentiæ tanquam pio, deóq; grato copioſè diſſerit. Ac in alio quodam libro nõ uult, ut quemquam terreat ſarcina continentiæ: leuis, inquit, erit, ſi Chriſti erit: Chriſti erit, ſi fides aderit, quæ impetrat à iubente quod iuſſerit. Ac Paulò pòſt: Non eos frangat, inquit, quòd uidetur

Pſalm. 75.

Ad Polentiũ. Li. 2. cap. 19. De adulterinis coniugijs.

eorum

eorum continentia neceſsitatis eſſe, non uoluntatis; quia & illi, qui eam uoluntate delegerunt, fecerunt eam eſſe neceſſitatis, quoniã uani ſine damnatione ab ea deuiare non poſſunt: et qui in eam neceſsitate contruſi ſunt, faciunt eam eſſe uoluntatis, ſi non de ſe ipſis, ſed de illo, à quo eſt bonum omne, confidant. Qui etiam in confeſsionum libris ad Deum orationem conuertens, ait: Tota ſpes mea in magna ualde miſeratione tua, da quod iubes, & iube quod uis: Imperas nobis continentiam, & cum ſcirem, ait quidam, quia nemo poteſt eſſe continẽs niſi deus det, & hoc ipſum erat ſapientiæ, ſcire, cuius eſſet hoc donum, adij dominum, & deprecatus ſum illum. Quamobrem non modò non impoſsibile, uerumetiam facile, iucundum, & ſuaue nobis futurum eſt cõtinere, illo adiuuante, qui dixit; Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue. Verũ eſt quod dixit Comicus, nihil eſt tã facile, quin difficile fiat, ſi inuitus facias. Verùm & illud uerum eſt, quod à Chryſoſtomo ſcriptũ eſt: Nihil eſt quod nõ ſuperet amor cum deſiderio. Neq; poteſt tam eſſe quicquã difficile, tam durum, tam moleſtum, quod non facile, iucundum, & ſuaue ſit amanti. Sic ubi uera eſt fides, non illa ſola, quæ triginta ijs annis prædicari cœpta eſt, quam Iacobus uocat mortuam, ſed illa, de qua dicit Paulus, quæ per charitatem operatur; nihil credenti & amanti difficile, atq; adeò nihil nõ erit cũprimis leue et ſuaue. Qui Pythiacãtat (ſcripſit

Li. 10. confeſſionum ca. 29.

Matthei 11.

Homilia 64. ad populum Antiochenũ.

Iacobi 1.

Galat. 5.

Hora. in arte.

quidam) abſtinuit Venere & Baccho. Deinde uerò qui ferarum capiendarũ deſiderio tenentur, & eorum quanta ſæpe ſit abſtinentia, uel Hyppoliti exemplo docemur. Poſtea uerò quàm idem in frigore, in æſtu perferendo patientes ſunt, quæ non adeunt uitę pericula? ab equis, à foſsis, à præcipitijs, à fluminibus, à feris, quibus aliquando temere ſe cõmittentes immaturam quandoq; mortem obeunt, nullam tamen ex eo ſentiunt moleſtiam, quin magis uoluptatem maximam. Quem uerò faciendæ rei tenet ſtudium, dum impiger extremos currit mercator ad Indos, per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes: nonne & illius uidere ſæpe licet abſtinentiã ſingularem? qui plurimis præterea uitam ſuam exponit periculis & moleſtijs. Si tantum poteſt amor & deſiderium ferarum capiendarum, ſi tantum poteſt amor & deſiderium pecuniæ cumulandæ, quam tamẽ relinquat homo neceſſe eſt, cum ex hac uita migrauerit, ſicut ſcriptum eſt: dormierunt ſomnum ſuũ, & nihil inuenerunt uiri diuitiarum in manibus ſuis, non multò poterit amplius amor et deſiderium illius, qui uita noſtra eſt, et quidem uita ſine fine beata? Quo cum eſſent inflammati ſancti Apoſtoli et Martyres, non ab uxorum cõplexu tantum abſtinuerunt, uerumetiã cum cæſi eſſent, ibant gaudentes à conſpectu concilij, quia digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Quibus uſq; eò durum non fuit, aut, quod iſti uolunt,

Pſalm. 75.

Actuum 5.

ſunt,impoſsibile,ſuaue Chriſti iugum in continendo,ut non modò carnis concupiſcentias frenarent, uerumetiam ultro ꝑ Chriſto mori expeterent. Sic Andræas cum crucem ſibi paratam eſſet conſpicatus,exclamaſſe legitur:Bona crux diu deſiderata,et iam concupiſcenti animo præparata, ſecurus & gaudens uenio ad te, ita & tu exultans ſuſcipe me diſcipulum eius,qui pependit in te. Sic Laurentius ultrò Sixto commori cupiens: Quò progrederis, inquit,ſine filio pater, quò ſacerdos ſancte ſine miniſtro properas? Cumq; extrinſecus arderet beatus martyr in craticula poſitus, tyranni ſæuientis incẽdijs maior, cum intrinſecus Chriſti amoris flamma torrebat, & quamuis Rex improbus ligna ſubijceret,ac grauioribus incendijs cruciaret, tamen ſanctus Laurẽtius has flammas fidei calore non ſenſit, & dum Chriſti præcepta cogitat, frigidum eſt ei omne, quod patitur. Sic Paulus, cum quinquies quadragenas à Iudęis accepiſſet,ter uirgis cęſus,ſemel lapidatus eſſet, ter naufragium feciſſet, Quis ergo nos, inquit, ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio an anguſtia? an fames? an nuditas? an periculum? an perſequutio? an gladius? ſicut ſcriptum eſt:Quia propter te mortificamur tota die, ęſtimati ſum⁹ ſicut oues occiſionis: ſed in ijs omnibus ſupamus, ꝓpter eũ, q dilexit nos. Cert⁹ ſum enĩ, ꝗa neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; prĩcipat⁹, neq; uirtutes, neq; inſtãtia, neq; futura, neq; fortitudo, neq;

2. Corinth. 11. *Roman. 8.* *Pſalm. 43.*

altitudo, neq; profundũ, neq; creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro. Hic mihi reſpondeant iſti delicati martyres, qui ſiue animi, ſiue corporis aliquo morbo laborent, nullum ſciunt aliud remediũ, præter fœmineas carnes, aut quadrupedum & uolatilium: utrum ſit difficilius, utrum ab homine præſtari minus queat, carnis ut ſtimulis reſiſtat, an imminentis mortis terrorem ſuperet, ac illos cruciatus non difficulter ferat, quos tot millia ſanctorũ martyrum etiam ex fragili fœmineo ſexu tanta animorum alacritate legimus pertuliſſe? Certè ceſſare ſtimulos carnis fateantur neceſſe eſt, ſicubi uel metus tantùm alicuius periculi grauioris impendet, adeo motus huius & impulſio eſt uehementior. Et tamen potuerunt illi quæ ſunt multò grauiora; potuerunt non ſolum uiri, uerumetiam fœminæ & ſexus & ætatis tenerioris; potuerunt autem in illo,
Philip. 2. qui confortat omnes in ſe ſperantes, Chriſto, qui cum uiuat in nobis, cum operetur in nobis & uelle et perficere, q̃d eſt, q̃d illo faciente, ut faciamꝰ, facere
Philip. 4. non poſsimus? cũ præſertim ipſe ſit, qui in pugna
In ſermone de martyribus, Tomo 3. noſtra congreditur, quemadmodum à Chryſoſtomo præclarè ſcriptum eſt: Conſidera præſente Deo te cum hoſte pugnare, fauet ille ut uincas, facet ut obtineas. Ac paulò poſt: In tua pugna dominus congreditur, dominus dimicat, dominus præliatur, & uictoria tibi adſcribitur. Certamen tuum

Dei certamen eſt,prælium tuũ Chriſti præliũ eſt,qd
trepidas? qd formidas? quaſi tua uirtute deuincas,
prehēde arma,ꝓcede in bellũ,fortiter dimica,ut di-
micāti adſit ille, q uinci nõ nouit. Quamobrē cõfi-
denter dicat quilibet,claraq; uoce pronunciet,om-
nia poſſum in eo,qui me confortat. Continentiam
iubes Chriſte,da quod iubes,& iube quod uis. Iu-
bes, ut non modò carnis,uerumetiam oculorum
concupiſcentiam ſuperem, da quod iubes, & iube
quod uis. Iubes,ut à faſtu quoq; me contineam,da
quod iubes,& iube quod uis, Iubes,ut cruciatꝰ pro
tuo nomine perferam, ut uitam etiam cum ſangui- *Iob. 17.*
ne profundam, da quod iubes, & iube quod uis.
Pone me iuxta te, & cuiuſuis manus pugnet cõtra
me.Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit *Pſalm. 26.*
cor meũ. Si exurgat aduerſum me prælium,in hoc
ego ſperabo. Omnia poſſum in te, qui confortas
me.Sic dicat, ſic faciat ſtrēnuus Chriſti miles,neq;
cum in acie fuerit contra hoſtem collocatus, ſimul
ut leuis aliqua impreſsio facta fuerit, abiecto fidei
ſcuto ſtatim fugiat,& clamet,non poſſum,non ha-
beo Dei donum. Mulier quædam filium in prælũ
euntem,dato illi clipeo, ſic adhortata legitur: Fili,
aut hunc aut ſuper hunc: laconica breuitate filium *Plutharch. in Apoph. laco.*
inſtruens, ita rem in bello gerendam, ut aut uictor
clipeum referret, aut mortuus in eo domũ repor-
taretur.Hoc ſibi quoq; Chriſti miles contra carnē,
contra mundum, contra diabolum prælium initu-

rus dictum exiſtimare debet, ut aũt cum fidei ſcutò uincat hoſtes, aut in fide moriatur intrepidus, neq; dicat, non poſſum. Paulus cum hanc materiam tra-
1. Corin. 7.
Matth. 16.
ctaret, noluit dicere: qui non poſſunt cõtinere, nubant, ſed qui non continent. Idq; Chriſti exemplò, qui & ipſe non dixit: non omnes poſſunt capere, ne quis fati rem eſſe putaret, ſed non omnes capiunt uerbum hoc. Poſſumus enim omnes in eo, qui nos confortat, ſed nõ uolumus omnes; non adhibemus illud ſtudium, quod oportet: nõ accedimus eà fide, qua oportet, ad eum precandum, cuius hoc miſericordia poſſumus. Non ſolum carnis deſideria frenare, ſed oculorum etiam cõcupiſcentiam domare, faſtũ quoq; calcare, deniq; à quocunq; alio crimine abſtinere, Dei donum eſt. Quid ergo? non poſſe me dicã, quia non eſt mihi datum? Non ergo penes me culpa erit, ſed penes Deum, qui mihi donũ hoc non eſt impartire dignatus. Huc tandem impietatis prolapſi ſunt iſti, ut Deum malorum authorem, quin etiã impulſorẽ facere non dubitent, dum nihilo plus in nobis libertatis eſſe aſſerunt, quàm in ſtipite aut in trunco. Quorum etiam hæc eſt blaſphema uox, non minus proprium opus eſſe Dei, Iudæ proditionẽ, quàm Pauli uocationẽ. Sic error alius ex alio gignitur, & uetus illa ac pridem iam ſopita Simonis hæreſis reſuſcitatur. Interea tamẽ qui hæc tam impia dicere ueriti non ſunt, tanquam Idola quædam coluntur à multis, & quod ſcriptũ ab illis

eſt,quamlibet pugnet cũ euangelio, Dei tamẽ uerbum & euangeliũ uocat̃, neq; alio iam loco, quàm quo ſcriptura Canonica habetur: Adeò ſunt (proh dolor) mẽtes hominũ excęcatę. Sed nos ad inſtitutum redeamus. Planũ iam feciſſe uidemur, neq; aduerſari Dei mandato uotũ cælibatus, nec eſſe eiuſmodi, quod homo Deo fretus præſtare nõ poſsit. Eſt quidẽ ita, ſi noſtras ipſorũ uires ſpectemus, nos nõ poſſe, ſed poſſumus, ſi fidutiam omnẽ in illo collocemus, qui paratior eſt ad præſtandũ, quàm nos ſimus ad petendum cum uera fide. Si præterea pręſtiterimus omnia, quæ ad obtinendũ & conſeruandum caſtitatis donum pertinere uidentur. Quæ autem ſint illa, docuit ante mille annos uir pius Chęremon: qui interrogatus, quanto tempore poſsit acquiri & perfici caſtitas: Temerarium eſt, inquit, ſuper conſumatione caſtitatis, in tanta præſertim uel uoluptatum diuerſitate uel uirium, certam temporis definire menſuram: rationem tamen obſeruant & temporis modum, quomodo eius poſsibilitas agnoſcat̃, conſtantiſsimè poſſumus præfinire. Quiſquis abſtractus à cunctis otioſis confabulationibus, & mortificatus ab omni ira et ſolicitudine, curaq; mundana, duobus tantum paximacijs fuerit quotidiana refectione contentus, & aquæ ſacietate ſubtracta, quietem ſomni trium, uel ut alij ſtatuerunt, quatuor horarum ſpacio terminauerit, nec tamen laborum aut continentiæ huius

Caſsianus in collationibus patrum. Col. 12. Cap 15.

merito; ſed miſeratione domini eam ſe crediderit adepturum: quia ſine hac fide, uana eſt omnis laboris humani intentio: non amplius quàm ſex menſibus perfectionē ipſius impoſsibilem ſibi eſſe cognoſcat. Verum adduci multi creduntur, ut ſe uoto cælibatus implicent, non ut quod uouerint præſtent, ſed ut cuius rei cauſa uouerint, honoribus & opibus potiantur. Verùm hac de re Dei ſolius eſt
Hiere. 17. iuditium, qui ſcrutatur corda & renes. Vtinam autem non multi ſint, de quibus id non uerè exiſtimari
Mala. 1. ri poſsit. Vetus eſt illa Dei querela, quod nemo uel oſtia claudat, uel incendat altare gratuitò. Quin & quo tempore quot Epiſcopi & presbyteri, tot fue-
Philip. 2. runt prope martyres, à Paulo ſcriptū ad Philipenſes legimus ijs uerbis: Spero, inquit, Timotheum me citò mittere ad uos, ut & ego bono ſim animo, cognitis quæ circa uos ſunt. Neminem enim habeo tam unanimē, qui ſincera affectione pro uobis ſolicitus ſit, omnes enim quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Ieſu Chriſti. Quod ſi uerè dictum eſt illo tempore, noſtro hoc ſeculo multò uerius dici poteſt, quo mercenarios multos, raros admodum paſtores uidere licet. Apud eos etiam, qui euangelici appellari malunt quàm Chriſtiani, quotumquenq; reperire licet, qui gratis prædicet Euangeliū. Quorundā ex ijs tanta fuiſſe fertur cupiditas, ut expleri non poſſet, quā inflammauit magis uxorum, & qui ſunt ex inceſto coniugio procreati, liberorum frequentia.

quentia. Cæterum quo quis animo ſacerdos fieri uelit, aut uoto ſe cælibatus obſtringat, dei ſolius eſt iuditium, cuius oculis nuda & aperta ſunt omnia, homo uidere non poteſt, niſi ea quæ patent, dominus autem intuetur cor. Verùm ut demus hoc, eſſe non neminem, qui dum furijs ambitionis actus ad ſacerdotium aſpirat, hac ſola de cauſa cælibatum uouerit, num ideo tollendus eſt cælibatus? Etiam ad matrimonium accedunt multi longè alia affectione, quàm qua ſuſcipi tantum hoc ſacramentũ oporteret. Nam quotumquemq; reperire licet, qui illud ſpectet in matrimonio ineundo, quod ſpectari ſolum debet, ac non ad dotem, ad formam, aut aliò quòcunq; potius reſpiciat. Num ideo dicemus, ut ſit matrimonium? Sed nequit, aiunt, præſtare quod uouit. Hoc dicere Simonis eſt, & Martionis ac Manichæi hæreſim profiteri, Chriſtiano dicere fas non eſt, niſi q̃d dixit Paulus, omnia poſſum in eo, qui me confortat. Quod dixit Auguſtinus, leuis erit ſarcina continentiæ, ſi Chriſti erit: Chriſti erit, ſi fides aderit, quæ impetrat à iubente, q̃d iuſſerit. Verùm non præſtant multi. Nunquid in baptiſmo quoq; non abrenunciauimus ſathanæ & pompis eius? præſtatur ne id ab omnibus? An ideo abroganda erit hæc Apoſtolorũ traditio, quę mille quingentis annis in Eccleſia durauit? Legem Moiſi nunqd omnes obſeruabant Iudęi? num ideo fuit abroganda, quia pręuaricatores eius erant plu-

Hebræ. 4.
1. Reg. 16.

rimi prius, quàm ueniſſet finis legis Chriſtus? An
Roman.10. ideo tollemus præceptum de non concupiſcendo,
Roman.7. quod magis accēdere uidetur concupiſcentiam, q̃
extinguere, ſi Dei ſimus auxilio deſtituti? Non ita
nos Paulus docuit: Lex quidem, inquit, ſancta, &
mandatum ſanctum, & iuſtum & bonum. Sic &
cælibatus lex ſancta eſt, iuſta eſt, bona eſt, etiamſi
neq; ſancti, neq; iuſti, neq; boni ſunt, qui profeſsi
cælibatum, uentri nihilominus et libidini ſeruiunt.
Præclarè Chryſoſtomus: Calumniantur, inquit,
ebrioſi fructum à Deo factum, dicentes: non ſit uinum, at nos ipſis dicamus, non ſit ebrietas: uinum
enim dei, ebrietas aūt diaboli opus eſt. non uinum
ebrietatem facit, ne dei creaturam accuſes, ſed conſerui inſaniam argue. Totidem uerbis reſpondere
licet ijs, qui dicunt, non ſit uotum cælibatus. ut dicamus illis, non ſit ſcortatio, non ſint incæſtæ nuptiæ, uotum enim cœlibatus Dei, ſcortatio & incæſtæ nuptiæ diaboli opus eſt. Non uotum cælibatus
ſcortationem facit, ne, quod à Deo laudatum eſt,
accuſes, uerùm illius inſaniā argue, q, quod promiſit, non præſtet, nō quia non potuerit, ſed quia noluit, qa non ea, qua oportuit, fide Deū precatus eſt,
ut ſibi continentiæ donum impartiret, de quo Pau-
1.Corinth.10. lus quoq; teſtatur: Quod fidelis Deus ſit, qui non
patietur nos tentari ſupra id, quod poſſumus, ſed
faciet etiam cum tentatione prouentū, ut poſsimus
ſuſtinere. Nō ſunt laudandi, qui ſe temere uotis obſtringunt.

ſtringunt. Præſtat enim longè non uouere, quàm quod ſemel uoueris, in eo non perſiſtere. Sed cum animi cuiuſq; difficilis ſit coniectura, etiam ſi quis anteacto uitę ſuę tempore parũ continenter uixiſſe uiſus ſit, quamuis haberi delectum oporteat, ut ne citò manus cuiuis imponatur, neue peccatis alienis communicetur, prohiberi tamen uix poterit, quo minus, quod ſanctum eſt, uoueat. Neſcit enim tarda molimina ſpiritus ſancti gratia: uno momento ex publicano Euangeliſtam, ex perſequutore Apoſtolum, ex meretrice uas electum, ex latrone paradiſi ciuem factum eſſe legimus. Hæc eſt mutatio dexteræ excelſi. Optandum tamen foret, ut quæ regula præſcripta eſt ab Apoſtolo in cõſtituendis Epiſcopis & presbyteris, ea ſeruaretur. Eſt aũt Chriſtianę charitatis, non cogitare malum, nec temere ſecus aliquid de proximo ſuſpicari. Verè dictum eſt à q̃dam Ethnico, & à Gregorio Nazanzeno repertum: Quod ut quiſq; optimus eſt, ita difficilimè alium improbum eſſe ſuſpicatur. contrà uerò ſcriptum à ſapiente legimus: In uia ſtultus ambulans, cũ ipſe inſipiens ſit, oẽs ſtultos æſtimat: ex ſuis quiſq; moribus libenter fingit alios. Sic Nero, ſcribitur, cũ unus eſſet omnium impuriſsimus, animum inducere non potuiſſe, ut quemq; pudicum eſſe crederet. Verùm utcunq; ſe res habeat, reperiri uidemus nõ paucos, qui cum ſe uoto cælibatus obligauerint, non præſtent tamen, in quos iuxta canonum præ-

1. Timoth. 5. *Lucæ 5.* *Actuum 9.* *Pſal. 76.* *Lucæ 7.* *Lucæ 23.* *1. Timoth. 3.* *Cice. Epiſt. 1. ad q. fra.* *Gregori. in Epiſt. ad Atanaſium funebri.* *Eccleſia. 10.* *Sueto in Nerone.*

ſcripta potius animaduertendum foret, quàm ut ſancta lex propter non ſanctos homines antiqua-
Li. 1. Epiſt. 11. retur. Sed hîc à Bucero Cypriani nobis authoritas obijcitur, qui ſcriptum alicubi reliquerit, cũ de uirginibus Deo dicatis loqueretur: Si perſeuerare nolunt, aut non poſſunt, melius eſt ut nubant. Fingamus hoc ita ſenſiſſe Cyprianum. Quod eſt aũt iſtud ſingularitatis ſtudium, uelle ſolitariã alicuius opinionem ſequi potius, quàm totius Eccleſiæ catholicę ſenſum & conſenſum? Ducentis annis pòſt, authoritate unius omnium ſanctiſsimi, doctiſsimi, grauiſsimiq́ pontificis Leonis Calcedonenſe fuit cõciliũ cõgregatũ ſexentorũ triginta Epiſcoporũ, q̃d inter quatuor illa numeratur, quę ab ipſis etiam hęreticis noſtri tẽporis haud aliter, quàm ſicut quatuor Euangelia recipiuntur, in eo diſertis uerbis
Canon. 12. contrarium eſt ſancitum. Nonne totius orbis Chriſtiani potius, quàm unius alicuius ſequi ſenſentiam oporteret? Quem tamen & ipſum exiſtimandum non eſt id ſenſiſſe, quod iſti uolunt: ut quæ uotum continentiæ ſolenniter eſſet profeſſa, Deo dicatæ uirgini nubere licitum exiſtimaret. Sed ſcripſit ijs de deo dicata, ſcripſit, non tamen ideo uerba hæc ita ſunt accipienda, tanquam ei, poſteaquã ſe ſemel Deo deſpondiſſet, nubere licere uellet, quin retrò potius trahenda ſunt ad id tempus, quo nondum ſe Deo dicauerat. Id adeò quæ ſequuntur eiuſdem Cypriani uerba manifeſtè declarant, ubi

Chriſti

Chriſti ſponſam eſſe dicit, Deo dicatam uirginem, & ſi cum uiro reperta fuerit, Chriſti uocat adulteram. Eſt ne autem credibile, in hunc errorem tam impium lapſum eſſe Cyprianum, ut uirgini Deo dicatæ permittendum adulterium eſſe cenſeret? Quin ille potius non diuerſum ea de re ſenſiſſe credendus eſt, quàm quod ab Hieronimo, Ambroſio, alĳſq; ſanctis doctorib9, qui ſequuti eum ſunt, ſcriptum legimus: qui, quæ uirgines poſt cōſecrationem nupſiſſent, eas nō uxores legitimè iunctas, uerùm adulteras & incæſtas eſſe dixerunt. Paulus uiduas, quæ ſaltem uellent nubere, damnationem habere ſcribit, quia primam fidem irritā fecerunt. Et eſt ueriſimile, Cyprianum contra Pauli doctrinam hanc uirginibus Deo dicatis nuptias ad æternam earum damnationem permittere uoluiſſe? Nihil itaq; ſuffragatur iſtis Cypriani, quod adferunt, teſtimonium. Vtrum autem diſpenſari poſsit uotum cælibatus nec ne, nihil eſt quod in præſentia uerba multa faciamus. Thomæ quidem Aquinatis, quem pro ſua ſententia confirmanda teſtem citant nonnulli, uerba ſunt hæc: In uoto ſolenniſato per profeſsionem religionis non poteſt per Eccleſiā diſpenſari, & rationē aſsignat Decretalis: quia caſtitas eſt annexa regulæ monachali, atqui tale eſt uotum uirginum ſolenniter Deo dicatarum. Verùm hæc de uoto dicta ſufficiant. Quod autem ad Ordinem attinet, eum nō repugnare matrimonio,

1. Tim. 5.

22. q. 88. articulo. 61.

quatenus utrumq; ſacramentum eſt, à ſanctis patribus didicimus. Cæterum quæ fiunt à matrimonio iunctis, quæ citra ruborem nominari non poſſunt, ea cum ſacerdotio uehementer pugnare ab Origene, Ambroſio, Hieronymo, cæteriſq; uiris non doctrina magis, quàm pietate excellenti præditis docemur. Quod ſi ſacerdotem eſſe, nihil eſſet aliud, quàm prophetam eſſe, uerbiq; miniſterio fungi, fortaſſe non uſq; adeò pugnaret natura ſacerdotij cum nuptijs, fieriq; poſsit, ut eidem & ſacerdoti & marito eſſe liceret. Quoniam uerò certum eſſe dicit Origenes, impediri ſacrificium indeſinens ijs, qui neceſsitatibus coniugalibus inſeruiunt, uidetur illius ſolius eſſe offerre ſacrificium indeſinens, qui indeſinenti & perpetuæ ſe deuouerit caſtitati. Si laicus, dicit Hieronymus, & quicunq; fidelis orare non poteſt, niſi careat officio coniugali: ſacerdoti, cui ſemper pro populo offerenda ſunt ſacrificia, ſemper orandum eſt, ergo ſemper carendum matrimonio. Nam & in ueteri lege, qui pro populo hoſtias offerrebant, non ſolum in domibus ſuis nõ erant, ſed purificabantur ad tempus ab uxoribus ſeparati, & uinum & ſiceram non bibebant, quæ ſolent libidinem prouocare. Eadem repetit in cõmentarijs ad Tytum. Quum & Epiphanius ſcribens de Antidicomarianitis: Num, inquit, inhoneſtæ ſunt nuptiæ? num impurum cubile? num eſt lectus impollutus? num obliterantur nuptiæ? At à prophe-

Homi. 23. in Numeros.

Li. 1. aduerſus Iouinia.

prophetis & pontificibus cohibentur, propter maius miniſterium. Nam poſtquam prophetauit Moiſes, non amplius uxori coniunctus eſt, non amplius liberos genuit, non amplius gignit talis, habebat enim uitam domino uacantem. Ambroſius quoq; enarrans illa uerba: Diacones ſint unius uxoris uiri. Non pugnat igiur eſſe maritum & ſacerdotem: ſed pugnat, inter quotidianos uxoris amplexus uerſari, & cœleſtia myſteria tractare. Quamobrem non apud Orientales modò, uerùm & in noſtra catholica & apoſtolica Eccleſia nihil impedit, quo minus, qui maritus eſt, fiat idem ſacerdos, modò quæ mariti ſolent, ea facere deſinant. Qui ſemel uxorem duxit, quoad illa uixerit, etiamſi diuortiũ factũ ſit, maritus tamẽ illius nunquam eſſe deſinit. Caro uiri caro ſemper uxoris eſt, caro uxoris caro uiri eſt, neutrius ut poteſtatẽ tertius aliquis habere poſsit, ſed ſi ceſſerit ultro coniunx iure ſuo, q̃d habet in uiri carnẽ, ac ſuam quoq; carnẽ Deo cõſecrauerit, iã & marito licebit ad eundem modum ſe Deo dicare, ſacerdotioq; fungi. Sic Petro nõ fuit uxor impedimento, q̃ minus Chriſti fieret Apoſtolus, ſed quod eam tamen reliquerit, Chriſtũ ſequutus, uel hæc ipſius uerba teſtantur, cũ dicit: Ecce nos reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te, quid ergo erit nobis? Clarius autẽ id ex reſpõſo Chriſti colligit. Omnis, inquit, qui reliquerit domum, uel fratres, uel ſorores, aut patrẽ, aut matrẽ, aut

In Cap. 1. Timo. 3.

Matth. 19.

aut uxorem propter nomen meum, centuplum accipiet &c. An autem reliqui apoſtoli coniuges habuerint, quoniam hoc de illis manifeſtè relatũ non
Lib. 1. con. Iouinianum. eſt, uidetur Hieronimo ueriſimilius eſſe, quod nõ habuerint. Inter ſeptuaginta uerò diſcipulos maritos fuiſſe nonnullos credibile eſt, quos tamen & ipſos poſteaquam Chriſti diſcipuli facti ſunt, Petri exemplo, cum uxoribus commertij deinceps nihil habuiſſe dubitandum non eſt. Ea res occaſionem dedit Corinthijs ex Paulo ſciſcitandi, quandoquidem uidebant Chriſti diſcipulos uxores ſuas relinquere, neq; deerant, qui id ab omnibus in Chriſtũ credentibus fieri oportere dicerent, num ſibi quoq; relinquendæ uxores eſſent, poſteaquam ſemel in Chriſtũ credere cępiſsent, quibus reſpondens Paulus: De quibus, inquit, ſcripſiſtis mihi, quærentes an ad fidem conuerſis cum uxoribus commertium habere maritis liceret, bonum eſt homini, mulierẽ non tangere, hoc eſt, ab uxore abſtinere, propter fornicationem autem unuſquiſq; habeat uxorem
1. Cor. 7. ſuam, & unaquęq; uirum ſuum. Non dixit, ait Hieronimus, unuſquiſq; ducat, ſed unuſquiſq; habeat uxorem ſuam. Suam, inquit, habeat, ſua utatur, quã habeat antequã crederet. Neq; ſolus Hieronimus,
Epiſ. 1. 99. uerùm & Ambroſius, & Auguſtinus Latini, & Chryſoſtomus, Oecumenius, Theophilactus Gręci, Pauli locum hunc de cõiugatis intelligunt. Epi-
Here. 78. phanius quoq; uerba hæc Pauli dicta eſſe ſcribit in

con

condemnationem quorundam,qui non uolunt uacare Deo poſt uitam ſecundum legem, & poſtquã honeſtè cognouerunt uas ſuum ad liberorum generationem. Quod ita eſſe clarius etiam indicant ea,quæ ſequuntur.Explicat enim ipſe Paulus,quid ſit,habeat uxorem,& habeat uirum,cum dicit:uxori uir debitum reddat,ſimiliter & uxor uiro. Vt ne cui aũt dubiũ eſſe poſſet,de quo debito dicat Paulus,ſubiungit mox: Mulier ſui corporis poteſtatẽ nõ habet,ſed uir.Similiter & uir ſui corporis poteſtatem non habet,ſed mulier: nolite fraudare inuicem.Vel cæcò appareat,non de alijs hæc uerba dici,ꝙ de coniugibus, hic ut ſit germanus Pauli uerborum ſenſus: Vnuſquiſq; maritus habeat,hoc eſt, retineat uxorem ſuã,non dimittat illam, ne det occaſionẽ fornicandi, utatur ea,reddat illi,q̃d ex lege coniugij debet. Neq; enim hactenus eſt ſui corporis dñs, ut quod ad uſum coniugalem attinet, eius copia fraudare poſsit uxorem. Ad eundem modũ unaquæq; uxor habeat,hoc eſt,retineat uirum ſuũ, nõ diſcedat ab eo,quin reddat potius, quod illi debet ex iure matrimonij. Nam q̃d ad uſum pertinet matrimonij,ius uxorij corporis penes maritum eſt, non penes uxorem,quę ſui copiã negare marito nõ debet.Ex eo uidere licet,quanta ſit illorum cęcitas, qui ex ijs Pauli uerbis longè diuerſam ſentẽtiã colligere conanẽ,quaſi pręcipiat ijs omnibus,qui ſunt cęlibes,ut uxorẽ ducant,cum tñ etiam Eraſmus ipſe

Roterodamus,qui fuit cumprimis iniquus cælibatui, paraphraſi locum hunc explicans,de coniugatis eum intelligi uelit.Sic enim ſcribit:Ad quæſtiones,de quibus me per literas cõſuluiſtis, paucis reſpondebo.Quid faciendũ ijs, qui matrimonio ſunt irretiti,quid ijs,qui in cælibatu degunt, & uiduis: item qd ijs, q matrimonio moleſto aut impari ſunt impliciti, poſtremò quid uirginibus elocandis aut non elocandis. Quamobrem,quo quaſi fortiſsimo telo uſi ſunt ad cælibatum oppugnandum,id magis adeò cõtra ipſos facere uidet. Tantum enim abeſt, ut ijs Pauli uerbis uocẽtur cælibes ad nuptias,ut ne ijs quidẽ,q matrimonio iã ſunt irretiti, uſquequaq; liberũ eſſe uelit Paulus,quouis tẽpore pręſtare,quę debent inuicem ex lege matrimonij, ſeq; magis indulgere,q; præcipere ſcribat,ut mutuũ ſibi præſtẽt debitũ. Verùm ut eò,unde deflexit,redeat oratio. non eſſe pugnantia docuimus,matrimonium & ſacerdotium, ſed eſſe pugnantia reddere debitũ uxori,et reddere debitum deo,iuge ſacrificium offerendo. Quare cui debitum hoc per uxorem remiſſum fuerit,ei & fuiſſe ſemper,& eſſe licitũ,non in orientali modò,uerùm & in noſtra hac Eccleſia ſacerdotio fungi. Obſeruatum autem hoc fuiſſe legimus etiam in orientali Eccleſia,ut maritus cum ſacerdos eſſet factus, officium mariti aſſentiente uxore facere deſineret. Adeò uiſum id eſt ex diametro, quod aiunt,cũ ſacerdotis officio pugnare. Quod hoc ita

ſit, docet Hieronymus,cũ de Vigilantio loquitur ijs uerbis:Proh nefas,Epiſcopos dicitur ſui ſceleris habere conſortes: ſi tamen Epiſcopi nominandi ſunt,qui non ordinant Diaconos,niſi prius uxores duxerint,nulli cælibi credentes pudicitiam, immò oſtendentes,ꝙ ſanctè uiuant,qui malè de omnibus ſuſpicantur,et niſi prægnantes uxores uiderint clericorum,infantesq; de ulnis eorũ uagientes, Chriſti ſacramenta nõ tribuunt. Quid facient Orientis Eccleſiæ, quid Aegipti,aut ſedis Apoſtolicæ, quæ aut uirgines clericos accipiunt,aut continentes,aut ſi uxores habuerint,mariti eſſe deſinunt? Hoc docuit Dormitantius,libidini frena permittens,et naturalẽ carnis ardorem,qui in adoleſcentia plerunq; ferueſcit, ſuis hortatibus duplicans, immò extinguens coitu fœminarum,ut nihil ſit,ꝗ differamus à porcis,ꝗ differamus à brutis animantib⁹, ꝗ ab eqs, de quibus ſcriptũ eſt: Equi inſanientes in fœminas facti ſunt mihi. Docet,q fuit Hieronymo aliquãtò poſterior,Socrates quoq; Græcus: Si qs,inquit,in Theſſalia clericus factus, cũ uxore, quã ante clericatũ legitimè duxit,dormierit,abdicatur;cum omnes,ꝗ preclari ſunt in oriente abſtineant,præcipue uerò in Theſalonia,Macedonia,& Hellade. Clari⁹ autem id utroq; uetuſtior demonſtrat Epiphanius Conſtantiæ Cypri Epiſcopus, qui adducto eo loco,oportet Epiſcopũ irrepræhenſibilẽ eſſe,unius uxoris uirum: Re uera, inquit,non ſuſcipit ſancta

Aduerſus Vigilan.

Li.5.Cap.22.

Hereſi.5.9. li.2. Tomi 1.

dei prædicatio poſt Chriſti aduentum eos, qui à nuptijs, mortua ipſorũ uxore, ſecundis nuptijs cõiuncti ſunt: & hæc certò ſancta dei Eccleſia cum ſinceritate obſeruat. Sed & adhuc uiuentem, & liberos gignentem unius uxoris uirum nõ ſuſcipit, ſed eũ, qui ſe ab una continuit, aut in uiduitate uixit, diaconum & presbyterũ, & Epiſcopum, & hypodiaconum, maximè ubi ſinceri ſunt canones Eccleſiaſtici. At dices mihi: Omnino in quibuſdã locis adhuc liberos gignere presbyteros, & diaconos, & Hypodiaconos. At hoc non eſt iuxta canonem, ſed iuxta hominum mentem, quę per tempus elanguit. Quamobrẽ etiam apud orientales, ubi ſinceri fuerunt canones Eccleſiaſtici, obſeruatũ fuiſſe legim⁹, ut ſacerdotes mariti à maritorum deinceps officijs abſtinerent. Quòd uerò ſcripſit alicubi Stephanus Papa, orientalium ſacerdotes matrimonio copulari, id ibi factum intelligi debet, ubi ſinceri canones non ſunt. Et quamuis rideat Philippus gloſſatorẽ, quòd is interpretatus ſit, copulantur, id eſt, copulato utuntur, hunc tamen eſſe Stephaui uerborũ ſenſum, quem gloſſator eſſe uult, certum eſt & indubitatum. Quamuis enim, cuius Papæ Stephani uerba ſint hæc, quæ in decretorum librum retulit Gratianus, non ſatis liqueat, nouem enim eius nominis fuiſſe conſtat, neq; reperiuntur inter decreta Stephani Papæ, cuius epiſtola libris conciliorum eſt inſerta: nequaquam tamẽ credendum eſt, quicunq; tandem

tandem fuerit iſte Papa Stephanus, adeò rudem eum, & rerum omnium imperitum fuiſſe, ut illud ignoraret, in nulla unquam orbis Chriſtiani parte matrimonia contrahere ſacerdotibus licuiſſe. Ac ex aliꝭs pluribus locis, quæ per eundem Gratianū allegantur, manifeſtum cuiuis eſſe poteſt, copulantur, hoc loco aliter accipi non poſſe, quàm ſicut intellectum eſt à gloſſatore, nimirum copulato utuntur, ac lege matrimonij, quod pridem initum eſt, carnaliter cōmiſcentur. Profertur ab eodem Gratiano reſcriptum Nicolai pontificis ad Salonitanū Epiſcopum, cuius hæc uerba ſunt: Noſſe, inquit, deſideras, utrum mulier, quæ uiri filium ex alia fœmina genitum de ſacro fonte leuauit, poſtmodum poſsit cum eodem uiro copulari. Quis non uidet, copulari, hoc loco non pro eo accipi, quod eſt matrimonio iungi, quod iam pridem factum fuiſſe uerborum contextus indicat, ſed carnaliter miſceri? Qua ſignificatione uſus etiam eſt uerbo copulationis Gregorius, dicens: Poſtquam copulatione coniugij uiri atque mulieris unum corpus efficitur, non poteſt ex parte conuerti, & ex parte manere in ſeculo. Et rurſus ad Vrbicum ſcribens: Dum unum utrorumque corpus coniugij ſit factum copulatione, incongruum eſt, partem conuerti, & partem in ſeculo remanere. Ad eundē modum Chryſoſtomus quoque, uel potius eius interpres: habitare cum ſponſis nondum ſibi copulatis legē coniugij.

30: Q. 1. Noſſe.

li. 9. Epi. 44.

Certè copulatio & copulari in his locis nō contractum, ſed uſum ſignificant matrimonij. Hic itaq; germanus eſt uerborum Stephani ſenſus, q̄d orientalium ſacerdotes maritorum officijs funguntur, & pręſtant uxoribus ea, quę debent ex lege matrimonij, occidentalium uerò nequaquam. Verùm ſi qui ſint etiam, quos uxores habere contingat, ſunt iuxta Pauli conſilium tanquam non habentes, necq; deinceps quicquam eis cum uxoribus eſt commertij.

1. Corin. 5. Hic cum ſit ſanus Stephani uerborum intellectus, facilè apparet, quàm nihil Philippum locus hic adiuuet, per quem probare nititur, ſacerdotibus aliquando matrimonium cōtrahere licuiſſe: cum etiā

Cap. 5. apoſtolorum canonibus id uetitum eſſe legamus. Extat enim inter alios hic quoq;. Qui cum cælibes eſſent, clerici facti ſunt, ex ijs ſolis lectoribus & cātoribus, ſi modò ſic eis uiſum ſit, matrimoniū contrahere licere uolum⁹. Quo canone quid aliud ſtatuit, quàm quod hypodiaconis, diaconis, & presbyteris, poſtquam ordinati fuerint, uxorem ducere fas non eſt? Quemadmodum etiam ſexta ſynodus Conſtantinopolitana, quæ ante annos paulò minus noningentos habita eſt, canonem hunc declarauit. Qua ſynodo cum poſterior fuiſſe uideatur Stephanus hic pontifex, quicunq; tandē is fuerit, nam primum non fuiſſe liquet, eſt ne ueriſimile, eum aut canonem apoſtolicum, aut ſextæ ſynodi decretum ignoraſſe? Quam cū præceſſerint aliquanto

quanto interuallo Socrates, Hieronymus, Epiphanius,qui non uxores modò ducere, uerumetiam cū ijs, quas duxiſſent ante ſuſceptos ſacros ordines, rem habere ſacerdotibus etiam orientalibus licitū non eſſe ſcripſerunt,non poteſt oſtendi tempus ùllum,quo uel orientalium uel quaruncunq; aliarum Eccleſiarum ſacerdotibus matrimonium inire fas fuerit. Ficulneum ut planè ſit præſidium hoc Philippi, quo nititur ad incæſtas magiſtri ſui nuptias defendendas. Iam illud quàm ridiculum,quàm ineptum, quàm prorſus puerile, quod affertur ex Nicolao papa, de matricida quodam,cui dum pœnitentia præſcribitur, à propria & legitima coniuge non ſeparari iubetur,quem fuiſſe ſacerdotem ex eo colligere uolunt,quod oblationes facere prohibetur. Quaſi uerò ſoli ſint ſacerdotes, qui oblationes offerant, aut quaſi non ſit alia oblatio, præter eam,de qua ſuperius ſcripſimus,qua ſemetipſum in ara crucis Chriſt⁹ obtulit, cuius repræſentatio fit per ſacerdotem in altari. Poterat iſte theologus,iuris utriuſq; conſultus,grammaticus,Rhetor,medicus, geometer, aliptes,augur, ſchenobates,& quid non poterat ex illo ipſo decretorū libro, in quo tā diligēter uerſat⁹ eſſe uideri uult, hoc quoq; legiſſe, quod profert Gracian⁹ ex Gregorio: quod omnis Chriſtianus procuret ad Miſſarū ſolennia aliquid Deo offerre, & ducere ad memoriam, quod Deus per Moyſen dixit: Non apparebis in conſpectu meo

33.q.2.clato.

De Conſecra. Diſtin. 1. omnis Chriſti:

Exo.34.

meo uacuus, atq; inde diſcere, habere ſuas etiã oblationes laicos, quas offerant ad altare, quas etiam apud Catholicos nunc offerri uidemus, & fuit hic uſus offerrendi antiquiſsimus. Ab hoc genus oblationibus offerendis repellebantur pœnitentes, qualis fuit iſte matricida, repellebant̃ fratres diſsidentes, tum qui pauperem oppreſsiſſent, qui ſacrilegium patraſſent, qui ui ſeruum ſuum ad eccleſiam profugum extraxiſſent, raptores, uſurarij, meretrices, & atrocium criminum aliorũ affines, ſicut nonageſima diſtinctione multis ſacrorum canonum locis allegatis gloſſator oſtendit. Non ergo ſtatim ſacerdos eſt, ſi quis oblationem offert, quod nõ uiris magis quàm fœminis licet, modo ne ſint ex eorum numero, quibus oblationes facere uetitum eſt. Hic uidere licet, quàm anxiè quærendo, quàm nihil inuenire poſsint nouatores iſti, quo demonſtrent, aliquando ſacerdotibus matrimonia cõtrahere licuiſſe. Quanta eſt autem iſta temeritas, quod per mille quingentos annos nunquam in Eccleſia catholica licuiſſe legitur, id eis nunc demum licitũ ut ſit contendere? cum tempus ſit iam multò breuius, quàm fuit illud, quo Paulus etiã eos, qui haberent uxores, uoluit eſſe tanquam non habentes. Manifeſtũ ergo iam eſt, ſacerdotibus neq; licuiſſe unquam, neq; nunc etiam licere matrimonia contrahere. Quod uerò adfert̃ ex Paulo: Oportet Epiſcopum unius uxoris eſſe uirum: id ad excludendos

C4. oblationes

1. Cor. 7.

1. Timo. 3.

L. 1. ad uxorẽ de exhortatione caſtitatis, & de monogamia.

dos bigamos à ſacerdotio dictum eſſe ſancti patres omnes uno ore teſtantur:quemadmodũ apud Tertulianum,Origenem,Chryſoſtomum,Epiphaniũ, Hieronymum,Auguſtinum,Ambroſium,Leonem pontificem, Theophilactum, & alios uidere licet. Illud autem perridiculum,quod ex ijs Pauli uerbis colligere uolunt, non fuiſſe, ſed eſſe oportere Epiſcopum unius uxoris uirum,atq; eum liberos etiam actu habentem, ut niſi ſe ſtrenuũ uereq; maſculum in illis procreandis præſtiterit, parum ſit idoneus, qui Epiſcopi munus obeat. Quorum ſi ſententiam recipimus, nõ erit ſacerdos & Epiſcopus Chriſtus, non Paulus ipſe,qui hæc ſcripſit,non Ioannes Euãgeliſta,de quo indubitatum eſt,uirginem fuiſſe, nõ alij quidam apoſtoli, qui cælibes fuiſſe leguntur, non Titus,non Timotheus, non Dionyſius, non Ignatius,non Baſilius,non Chryſoſtomus, nõ alij Epiſcopi & ſacerdotes, quos oẽs ut aliarũ uirtutũ, ita caſtitatis & continentiæ laude cum primis celebres fuiſſe legimus. Quid hac una re dici poteſt abſurdius? reclamant huic ſententiæ omnes omnium ętatũ uiri doctiſsimi ſanctiſsimiq;,nõ latini magis, quàm ipſi Græci. Ac primùm Euſebius: Oportet enim, dicit ſermo diuinus, Epiſcopũ unius uxoris uirũ eſſe:uerũtamen eos, qui ſacrati ſunt,atq; in dei miniſterio occupati, continere deinceps ſeipſos ab uxoris cõmertio decet.Epiphanius contra Montaniſtas ſcribens: Vnas,inquit,nuptias honorat Ec-

Homilia 17. in Lucam.

Ho. 10, ad Timoth. & 2. ad Titum.

Hereſi. 59. l. 1 cõ. Iouinianũ & ad Titum.

Lib. 1. de officijs cap. 50. Epiſt. 45. & 49.

In cap. 3. Primæ ad Timot.

Hereſ. 48. demonſtra: Euãgelicæ. Lib. 1. cap. 9.

cleſia, etiam ſi maximè ſacerdotij dona per eos, qui ab unis etiam nuptijs ſe continuerunt, & in uirginitate uitam degunt, ſe ornaſſe præexpreſsit, uelut etiam apoſtoli ipſius eccleſiaſticam ſacerdotij regulam ordinatè ac ſanctè conſtituerunt. Et alio loco. Vertex autem horum omnium aut mater, ut ita dicam, eſt ſanctum ſacerdotium, ex uirginibus quidem ut plurimum procedens, ſi uerò non ex uirginibus, at ex ſolitariam uitam degentibus. Si uerò non ſuffecerint ad miniſterium ſolitariam uitã degentes, de ijs, qui continent à proprijs uxoribus, aut ab unis nuptijs uiduitatem ſeruantibus. Nã eũ, qui ſecundas nuptias contraxit, non licet ad ſacerdotium ſuſcipere. Ioannes Chryſoſtomus: Tito dicit Paulus, conſtitue Epiſcopos, ſicut ego diſpoſui tibi, ſi quis eſt ſine crimine, & unius uxoris uir: non ea ratione, q̃d id nunc in Eccleſia obſeruetur, oportet enim omni prorſus caſtitate ſacerdotem ornatũ eſſe. Idem in epiſtolam ad Timotheum: nõ hoc uelut ſanciens dicit apoſtolus, quaſi non liceat abſq; uxore epiſcopum fieri, ſed eius rei modum conſtituens. In eandem ſententiũ Græcus ille ſcholiaſtes: unius uxoris uirum: non de hoc legem fert, ut uxorem omnino habeat Epiſcopus, ſed ſi ſit, inquit, ex mundanis, ne ſit tamen is, qui ſecundis ſe nuptijs implicauerit: uel ut nouerit unam uxorem eſſe legitimã ad ea præſtanda, quæ debent inuicem coniuges iure matrimonij. Poſteaquam uerò uocatus ad

In cõpẽdiaria doctrina de fide catholica.

Homilia. 2. de patientia Iob.

Homilia. 10.

Ibidem.

Epiſcopa-

Epiſcopatum fuerit, illud impleat, quod à Paulô ſcriptum eſt: ut ſint, qui habent uxores, tanquã non habentes: & uolo oẽs eſſe, ſicut & ego. Neq; diſsi- 1. Corinth. 7.
det ab ijs Theophilactus. Quin etiã ducenti uiginti ibidem.
ſeptem patres, qui in Trullo regij palatij ſub Iuſtiniano conuenientes canones ediderunt, inter cæteros hunc etiã conſcripſerunt: Vxor eius, qui ad Epiſcopalem dignitatem promotus eſt, ſimul ut is Canon. 48.
electus & cõſecratus fuerit, cõmuni ſui uiri conſenſu ſeparata, monaſterium ingrediatur, quod ab ędibus Epiſcopi procul abſit. Quid ij tã ſancti patres, tam excellenti doctrina præditi, tam multi, nunqd Pauli locũ hunc de eo, q̃d Epiſcopus unius uxoris uir ſit, non intellexiſſe iudicandi ſunt? per q̃s nulli unquã Epiſcopo eſſe licuit, niſi aut cuius uxor cõmuni conſenſu deo cõtinentiam ſuã dicaſſet. Quod etiamnũ apud Græcos & Ruthenos obſeruari uidemus, qui quamuis plus aliquid ſacerdotibus permittant, neq; eos ab uxoribus ſuis ſeparent, quas ante ſacerdotium duxerunt, tamen Epiſcopos non ordinant, niſi uel uirgines uel continentes. Quorſum aũt attinet Latinorum quoq; ſuper hunc Pauli locum interpretationes adducere? quos nunquã eum aliter intellexiſſe, recepta totius Eccleſiæ conſuetudo manifeſtum facit. Ne quis tamen de eo ambigat, ex multis paucorum teſtimonia proferemus. Extat epiſtola Syricij ad Aphricanos Epiſcopos Epiſtola 4.
ante annos mille propè ducentos ſcripta, cuius

hæc uerba ſunt: Fortè quæritur, quia ſcriptum eſt unius uxoris uirum. Non permanenti in concupiſcentia generandi dixit, ſed propter continentiam futuram. Neq; enim integros non admiſit, qui ait: uellem autem omnes homines ſic eſſe, ſicut & ego.

Epiſtola 3. Qui uerò poſt Anaſtaſium Syricio ſucceſsit, Innocentius eadem illa uerba repetit ſcribens ad Exuperium. *Li. 1. con. Iouinianum.* Hieronymus quoq; : Non dicit apoſtolus Paulus, eligatur epiſcopus, q ducat unam uxorẽ, & filios faciat, ſed q unã habuerit uxorem. Et aliquãtò pòſt: Vnius uxoris uirũ, qui unam uxorem habuerit, non habeat. Ex eo apparet, apoſtolicam hãc eſſe traditionem, continentes ut ſint ſacerdotes, præſertim autem Epiſcopi: ac totis mille quingentis annis nunquam aliter in uniuerſa totius orbis Chriſtiani Eccleſia obſeruatum fuiſſe. Quis igitur dubitabit, qui quidem ſanæ ſit mentis, quin totius Eccleſiæ ſenſum & conſenſum ſequatur potius, q̃ ut Martinos audiat, uentris & Veneris impudẽtiſſimos patronos, qui dum ſuos incæſtos ac nefarios cõcubitus, omni religione ſpreta ac cõculcata adefendere moliuntur, ne ipſi in pietatem peccaſſe uideãtur, in idem, in quod ſe præcipitauerunt impietatis Barathrum, reliquos etiam, quos poſſunt, oẽs remis, uelis, manib⁹, ac pedibus obnixè pertrahere conantur. *1. Corinth. 7.* Verùm adferũt aliud ex Paulo telum. Qui non continent nubant, melius eſt enĩ nubere, quàm uri. Sed hoc quoq; , modò ſanus adſit intellectus,

facilè

faciliè retunditur. Hoc dictum, dicit Ambroſius, ad non pollicitam pertinet, ad nondum uelatam: cæterum quæ ſe ſpopondit Chriſto, & ſanctum uelamen accepit, iam nupſit, iam immortali iuncta eſt uiro: et ſi iam nubere uoluerit communi lege connubij, adulterium perpetrat. Photius enarrans illud: Si nupſerit uirgo, non peccat: uirginem hic intelligit, non illam Deo conſecratam, ſed innuptam puellam. Illa enim, quæ Deo iam conſecrata ſit, ſi nupſerit, adulterum introducit Chriſto, cui nupta eſt. Ad eundem modum hæc Pauli uerba interpretati ſunt ante Photium Epiphanius Grecus, & Hieronym⁹ atq; Auguſtinus Latini, ut ad ſacerdotes, & eos, qui continentiam ſuam Deo deuouerunt, minimè referri poſsint. Quibus neceſſe eſt, ut alia quęrant remedia, ea nimirum, quibus uſus eſt Paulus, qui caſtigauit corpus ſuum, et in ſeruitutem redegit: neceſſe eſt, ut occaſiones omnes fugiant, ut uigilijs, ieiunijs, laboribus carnem atterant. Poſteaquam uerò fecerint omnia, quæ ad frenanda carnis deſideria pertinere uiſa fuerint, nihil tamen ſibi tribuant, uerùm omnem de ſuis uiribus fiduciã prorſus abijcientes, in eo ſolo ſpem ſuam poſitam et defixam habeant, cuius hoc donum eſt, de quo cum ſcripſerit Propheta, quod prope eſt omnibus inuocantibus ſe, cum ipſe etiam dixerit: Petite & dabitur uobis: omnis qui petit, accipit, quoniam impoſsibile eſt mentiri Deum: accedant cum fiducia

Ad uirginem lapſam, ca. 5.

Hæreſ. 61. li. 1. con: Iouinia: De bono uiduitatis, ca. 8. & ad Polentium de adulterinis coniugijs. li. 1. cap. 15.

1. Corin. 9.

Luce 2. Hebre. 6.

Hebre. 4. Luce 1.

ad thronũ gratiæ eius, precentur eum ſupplices in fide nihil hæſitantes, facere nõ poterit benignus & miſericors Deus, quin ita precãtes exaudiat. Sic fe-
1. Corinth. 12. ciſſe Paulũ legimus, cui & ipſi cũ datus eſſet ſtimulus carnis, qui cum colaphiſaret, non ad nuptiarũ remedium ſibi confugiendũ eſſe putauit, ſed cũ ter eſſet dominũ deprecatus, poſteaquã audiuit, ſufficit tibi gratia mea, nam uirtus in infirmitate perficitur, illius gratia fretus fortiter contra ſtimulum carnis pugnauit, & in ea pugna ſuperior euaſit. Quamobrẽ non hoc ſolum eſt remediũ datum ijs, qui tentantur libidine, ſtatim ut uxorem ducant. Quid enim, ſi quam ſemel duxerunt, eius propter diuturnã ægritudinem nullus ſit uſus? Quid ſi longius maritus abeſſe cogat, uel quod legatione fungatur, uel mercatus gratia, uel quacunq; tandẽ alia ex cauſa, num ſtatim ſibi dictum putabit, melius eſt nubere, quàm uri, & ad quamcunq; ciuitatem peruenerit, aliam atq; aliam uxorem ducet? Scimus hoc permiſſum ab iſtis incæſtarum nuptiarum authoribus & propugnatoribus, à quibus etiam libelli ſcripti ſunt poligamiã approbantes. Verùm ea res in Eccleſia Chriſti magnæ ſemper fuit abo-
Philip. 3. minationi. Cæterum quorum Deus uenter eſt, & qui diligẽter colunt, quę ſub uentre ſunt, nihil penſi habent, nõ eos religio, nõ eos honeſtatis publicæ ratio mouet quicquam, dummodo libidinẽ ſuã incœſtam expleant, & quacunq; tandem ratione tu-

cantur ac defendant. Sed hic quæritur ab iſtis, utrũ ſit melius, alligatum uoto cõtinentiæ fornicari, an matrimonium cóntrahere. Quaſi uerò ubi utrunq; malum eſt, ibi poſsit alterutrũ eſſe melius. Reprehenditur à Philippo Pighius, qui non uerè magis quàm piè ſcriptum reliquit, minus peccare ſacerdotem, qui ex infirmitate carnis in fornicationẽ ſit prolapſus, quàm qui nuptias contraxerit. Turpis illi uidetur eius hæc oratio, contrà catholicis honeſtiſsima. Probat autem hoc Pighius uerbis ijs à ſimili: Tu uide, inquit, quis peior ſeruus eſt, an qui grauatus ſeruitio, & fortaſſe negligentius aut incautius agens cadit ſub onere, an qui iugum in totũ proijcit. Quis peior diſcipulus, an qui ex præſcripto ediſcit, non quidem uniuerſum, quod fortè potuiſſet, niſi crapulæ & ſomno ſecurius indulſiſſet, tamẽ partem, an qui ſcholam prorſus deſerit. Quid in hac oratione turpe, quid non pium potius et honeſtum? Non dicit Pighius bonum eſſe fornicari, quod ſi diceret, turpis eſſet oratio, ſed dicit minus malũ eſſe, quàm ſpreta & cõculcata iuriſiurandi religione nubere. Quod non Pighio, ſed Paulo etiã *1. Timoth. 5.* Apoſtolo tam graue uiſum eſt flagitiũ, ut non modo nubere, uerùm & uelle nubere uoto obligatis damnabile eſſe diceret. Quid reſtat igitur aliud, quàm ut Pauli hanc orationẽ turpẽ eſſe dicat Philippus, qui, quod iſti fingunt, prohibendo nubere, doctrinas dæmoniorũ docuerit, docens nõ modò

nubere,

nubere, uerùm etiam uelle nubere contra fidem iureiurando interpoſitam, eſſe damnabile. Sed quid in re ſit, qua de agitur uideamus. Quærunt, plus ne mali ſit in nuptijs, an in fornicatione ſacerdotum. An iſtis non rectè Comici uerbis reſponderi poterit? Quas tu credis eſſe has, nõ ſunt ueræ nuptiæ, ſunt incæſta adulteria. Sic à Cypriano, ſic ab Ambroſio, ſic ab Hieronymo, ſic à Baſilio, ſic ab alijs uiris pijs et doctis uocari legimus. Quã igitur boni rationem habere poteſt incæſtum adulteriũ? Contrahat nuptias, qui nulla eſt uoti religione obſtrictus, dicemus libenter cum Paulo, Honorabile cõnubium & thorus immaculatus. Sed ſi contrahat ſacerdos aut monachus, quid aliud rectè dicere poſſumus, quàm abominabile adulterium, & thorus incæſtu contaminatus? Bonæ ſunt nuptiæ, ſed bonum quoq; malum fit, ſi nõ benè fiat. Quærunt, quid mali ſit in nuptijs, quibus ipſe Chriſtus etiam intereſſe, & eas primo miraculo à ſe edito honeſtare dignat⁹ eſt, quibus tot tam præclara elogia Paulus tribuit. Viciſsim ab ijs quæramus licet: quid mali fuit in arca ſuſtentanda, quæ minari ruinam uiſa eſt? An non pietatis id potius uideri poterat? Et tamen qui ſuſtentauerat, Oza indignante domino morte multatus eſt? Quid mali eſt in adolendo incenſo? & tamen qui facere id agreſſus erat Ozias rex, cum quod ſacerdotum erat munus proprium, id ſibi uſurparet, lepra percuſſus morit̃? Quid mali eſt

Li. 1. Epi. xi. Ad uirginem lapſam: Ca. 5. Li. 1. contra Iouinianum. Hom. de uirg: Hebræo. 13.

Ioannis 2.

2. Regum 6.

2. Paralip. 26

eſt in ſacrificando? proprius hic eſt Dei cultus, & Numeri 16.
ſoli Deo debitus: Core tamen, Dathan, & Abiron, cum id facere ſeorſum tentaſſent, dirupta eſt terra ſub pedibus eorum, & aperiens os ſuum deuorauit eos cum tabernaculis ſuis, & uniuerſa ſubſtantia eorum, deſcenderuntq; uiui in infernum operti humo, quin & ignis egreſſus à domino interfecit ducentos quinquaginta uiros, qui offerebant incenſum. nihil in arca ſuſtentanda, nihil in adolendo incenſo, nihil in ſacrificando mali fuit, ſed quoniam non ab ijs fiebat, à quibus factũ oportuit, quoniam in diuiſione fiebat, quæ per ſe bona, quæ ſancta fuit res, quia non benè facta eſt, mala facta eſt, & in perniciẽ ceſsit ijs, à quibus fiebat. Chryſoſtomus: Bonum quidem, inquit, nuptias & ipſe confiteor. Honorabiles, inquit, nuptiæ, & cubile immaculatum: fornicatores autem & adulteros iudicat Deus. Sed te iam ſeruare non conuenit priuilegia nuptiarum: Angelorum enim ſocietate ſemel inuentum, illud relinquere, & uxoris laqueis implicari, adulterij crimen incurrere eſt: quãuis frequentes hoc ipſum nuptias uoces, ego tñ et adulterio illud tantò peius adfirmauero quantò maior ac melior mortalibus Angelus. Neq; ullus tibi perſuaſerit: dicens. Nihil de nõ accipienda uxore dominus præcepit. Nec me ignorare confiteor, quod adulterium interdixit, nõ nuptias uetuit, uerùm in te adulterij nomẽ accipiet, ſi uolueris unquàm (quod abſit) nuptias cogitare.

Et quid mirum, ſi nuptiæ tales, quibus offenditur Deus, adulterio comparantur. maius longè audies. Homicida iuſtorum laude donatur, & miſericors plus quàm homicida punitur, quoniã hoc uetante fit domino, illud uolente. Et Phinees quidem ad iuſtitiam reputatum eſt, ꝙ impudicũ cum turpi fœmina uirum uno gladio peremiſſet. Saulem autem Samuel ſanctus dei in luctibus, lachrymis, precibusq́ꝫ pernoctans damnatione, cui illum addixerat Deus, liberare non potuit, quomodo hoſtium ducem, quem debuerat trucidare, inuito parcendum credidit Deo? Cũ hęc ita ſint, ſtupere deſiſte: ſi nuptiæ peiores adulterio iudicantur, quoties Chriſtus offenditur? Quod ſi uerum eſt, quod à Gregorio ſcriptum eſt, quod peccata carnalia maioris quidem ſunt infamiæ, ſed minoris culpæ, quàm ſpiritualia: quod adeo uerum eſſet, credit Chryſoſtomus quoq́ꝫ, ut inuidum ſcortatore, fure, homicida deteriorem eſſe ſcribat: quis dubitabit quin plus culpæ ſit in nuptijs, quàm in fornicatione ſacerdotum? Hoc enim carnis tantum eſt uitium, ibi uerò carnis uitio ſimul adiunctum eſt illud, quod è ſpiritus uitijs unum eſt omnium grauiſsimum, nimirum arrogantia. Siquidem abominatio domino eſt omnis arrogans. Quæ autem eſſe poteſt maior arrogantia, quàm ſi quis hoc ipſe ſibi tribuat, ut ſe plus intelligere putet, quàm omnes omnium ætatum homines, qui fuerunt ex eo tempore, quo

Homilia. 36. in Ioannem.

Prouer. 16.

Chri-

Chriſtus homo fieri dignatus eſt, quibus uiſum eſt unanimiter omnibus, necꝫ licere ſacerdotibus uxores ducere, necꝫ deeſſe alia præter nuptias incontinentiæ remedia? Hæc arrogantia una omnium maximè Deo eſt abominabilis, hæc primum hominem è paradiſo eiecit. Necꝫ enim guſtando pomo grauiſsimè peccauerat, ſed in hoc erat crimen maximum, quòd contra Dei præceptum uenerat, quòd eſſe, ſicut Deus, uolebat, ac ſerpentis conſilium amplexus ſe melius, quid è re ſua foret, quàm Deum intelligere exiſtimabat. Hæc luciferum quocꝫ de cœlo deturbauit, hæc eſt quæ ſchiſmata ſemper generauit & nunc generat. Huius fons eſt cœcus amor ſui, quando quis ita ſe, ita ſua Idola, hoc eſt, commenta ſuarum opinionum amat, ita ſibi ipſi placet, ut contemptis patrum ſanctorum theorematis, ſua illis theoremata non dubitanter anteponat. Hinc hæreſes & ſchiſmata oriri Petrus etiam indicat, cum dicit: eos eſſe maximè cruciandos, qui poſt carnem in concupiſcentia immundiciæ ambulant, dominationemcꝫ ſiue poteſtatem contemnunt: audaces, inquit, ſibi placentes, ſectas non metuunt introducere. Cum enim ſibi placeant, cum adeò ſeipſos ament, ut nihil rectum eſſe putent, niſi quod ipſi ſentiunt, ita fiunt in ſententia ſua pertinaces & præfracti, ut ab eo, quod ſemel in animũ induxerunt, nulla ratione deduci poſſe uideantur. Hinc exiſtunt poſtea ſectæ, ſequuntur

Geneſis 3. Eſaie 14. 2. Petri 2.

enim, qui ſunt hoc ingenio præditi, non quod uniuerſæ Eccleſiæ, ſed quod ſuo capiti uidetur. Hinc
Li. 14. Ciuitatis Dei. ædificatur Babylon, quam ædificat, ſicut ab Auguſtino ſcriptum eſt, amor ſui. Nam dum quis opinionem ſuam ſolitariã amat, & eam tuetur mordicus, nec dimoueri ſe de ea patitur, fit Babylon; fit confuſio linguarum & opinionum tanta, quantam nũc uidere licet in ea Babylone, cuius primus architectus fuit Lutherus. Quando igitur quæritur, plus ne uitij ſit in nuptijs, an in fornicatione ſacerdotũ, illud in quæſtiouem uenire uidetur, maior ne ſit ſchiſmatis an fornicationis culpa: neq; dubitandũ eſt, quin multò maior ſit in ſchiſmate, quod tam graue crimen eſſe ſcribit Cyprianus, ut ne ſanguine quidem expietur.
2. Regum 11. Dauid adulterio iunxit homi-
Li. 1. Epiſt. 6. cidium, remiſſum eſt tamen illi utrunq; peccatum, ſimul ut confeſſus eſt. De Core, Dathan, Abyron, nihil eius generis commemoratur, nullius criminis affines fuiſſe leguntur, quin, ut ſcribit Cyprianus, eundem cum ſacerdote Aaron & Moyſe Deum nouerant, pari lege & religione uiuentes, unum & uerum Deum, qui colendus atq; inuocãdus fuerat, inuocabant: ob hoc ſolum facinus, quòd ſeorſum ſacrificabant, quodq; loci ſui miniſterium trãsgreſſi, contra Aaron ſacerdotem & Moiſen inſurgentes, ſe ab illis ſegregauerant, diuinitus percuſsi pœnas ſtatim pro illicitis conatibus penderunt. Non ergo in nuptijs ſacerdotum, ſed in ſeparatione

crimen

crimen eſt grauiſsimum, ſi quis ſeipſum ſeparet à Chriſto. Separat autem ſe à Chriſto, quisquis ab eius corpore, quæ eſt Eccleſia, ſe ſegregat. Siquidē totus Chriſtus, quemadmodum ab Auguſtino tra-ditum legimus, caput et corpus eſt, caput eſt unige-nitus Dei filius, & corpus eius Eccleſia, ſponſus & ſponſa, duo in carne una. Quicunq; de ipſo capite à ſcripturis ſanctis diſſentiunt, etiamſi in omnibus locis inueniantur, in quibus Eccleſia deſignata eſt, non ſunt in Eccleſia. Et rurſus: quicunq; de ipſo capite ſcripturis ſanctis conſentiunt, & unitati Eccleſiæ non communicant, non ſunt in Eccleſia, quia de Chriſti corpore, quod eſt Eccleſia, ab ipſiꝰ Chriſti teſtificatione diſſentiunt. Verbi gratia: Qui nō credunt Chriſtum in carne ueniſſe de uirgine Maria & ſemine Dauid, quod apertiſsimè ſcriptura Dei loquitur, aut in corpore ipſo reſurrexiſſe, in quo crucifixus & ſepultus eſt, etiamſi per omnes terras inueniantur, per quas eſt Eccleſia, non utiq; ſunt in Eccleſia, quia ipſum caput Eccleſiæ non tenent, quod eſt Chriſtus Ieſus: nec in aliqua diuinarum ſcripturarum obſcuritate fallūtur, ſed notiſsimis & apertiſsimis earum teſtimonijs contradicunt. Item, quicunq; credunt quidem, quod Chriſtus Ieſus, ita ut dictum eſt, in carne uenerit, & in eadem carne, in qua natus & paſſus eſt, reſurrexit, ſed tamen ab eius corpore, quod eſt Eccleſia, ita diſſentiunt, ut eorum communio non ſit cum toto,

Contra Petiliani epiſtolā. Ca. 4. Et de Vnitate Eccleſiæ. ca. 1.

quâcunq; diffunditur, ſed in aliqua parte ſeparata inueniatur, manifeſtum eſt, eos non eſſe in catholica Eccleſia. Quiſquis autem eſt extra catholicam Eccleſiam, quantalibet ſit uitæ ſanctimonia præditus, expers tamen eſt hæreditatis illius cœleſtis, quam promiſit Deus diligentibus ſe. Rurſus: qui in unitate Eccleſiæ permanet, quamlibet grauibus ſit flagitijs coopertus, quacunq; tamen hora ingemuerit, nihil eſt quod dubitet, quin remiſsionem peccatorum conſequutus ad uitam æternam peruenire poſsit. Neq; enim eſt alibi peccatorum remiſsio, & uitæ æternæ conſequendæ ſpes, quàm in Eccleſia, quæ Chriſti corpus eſt.

DE IIS, QVAE RESTANT EX SYMBOLO, PECCATO*rum remiſsione, Carnis reſurrectione, & uita æterna.*

CAP. LVII.

ATQVE HAEC EST CAVSA, QVAMobrem in ſymbolo, poſteaquam credere nos profeſsi ſumus ſanctam Eccleſiam catholicam, ſanctorum communionem, mox ſubiungimus, peccatorum remiſsionem, carnis reſurrectionem, & uitam æternam. Nulla eſt uitæ æter-

næ ſpes, niſi remiſsis peccatis, ſine quibus nemo naſcitur mortaliũ: quibus cum inquinetur anima, (nihil autem coinquinatum intrare poteſt in illam ciuitatem, in qua eſt uita æterna) neceſſe eſt ab inquinamentis eiuſmodi mundari per peccatorum remiſsionem, quam aſſequi non licet, niſi in ſancta catholica Eccleſia, idq; per ſanctorum, hoc eſt, ſacramentorum communionem. Remiſsis autẽ peccatis, nõ eſt dubitandum homini Chriſtiano, quin ſit compos futurus uitæ æternæ. Atq; hic eſt ſcopus, ad quem omnes tendimus, hic eſt finis, propter quem omnia illa credimus, quæ ſunt in hoc libro commemorata. Quoniam uerò totum Deus hominem ſaluandum ſuſcepit: conſtat autem homo ex anima & corpore, ex eo factum eſt, ut carnis prius, hoc eſt, corporum reſurrectionem, poſteriore uerò loco uitam æternam nos credere profiteamur. Quæ carnis reſurrectio cum in Chriſto præceſſerit, licet ſperare corpori, quod præceſsit in capite. Caput Eccleſiæ Chriſtus eſt, Chriſti corpus, Eccleſia. Caput noſtrum ſurrexit, in cœlum aſcendit; ubi caput, illic et membra. Carnis autem nomine corpus humanum, reſurrectionis, reuiuiſcentia intelligitur, de qua nemini Chriſtiano dubitandum eſt, quandoquidem ut à Ioanne Chryſoſtomo ſcriptum eſt: Qui docendus eſt, eſſe reſurrectionem, is profectò non eſt Chriſtianus: quamobrem inconcuſſa fide tenenda eſt. Cuius fidei magna eſt utilitas:

Apocali. 21.

Homili 44. in Ioannem.

utilitas: nam & pijs in hoc mundo afflictis præcipuum ſolatium, & impijs terrorem adfert, qui ſine modo in omnia collaberentur uitia, ſi poſt hanc uitam non ſua cuiuſq; factis merces tribueretur. Hæc eſt baſis totius fidei noſtrę, quam ſolidam eſſe oportet, quæ ſi uacillet, reliqua penè fruſtra creduntur. Cur autem uacillet, cauſa non eſt, quandoquidẽ reſurrectionem hanc uel reuiuiſcẽtiam quotidie uidemus in ſeminibus, quæ ſpargimus in terram, à quorum ſimilitudine probat etiam Paulus
1. Corin. 15. carnis reſurrectionem. Sic enim loquitur: Sed dicet aliquis, quomodo reſurgent mortui? Quali autem corpore uenient? Inſipiens, tu quod ſeminas, non uiuificatur, niſi prius moriatur. Et quid ſeminas? Non corpus, quod futurum eſt, ſeminas, ſed nudũ granum, utputa tritici, aut alicuius cæterorũ, Deus autem dat illi corpus ſicut uult, & unicuiq; ſeminũ proprium corpus. Stultus uocat Paulus eum, qui miretur, ſemel id poſſe præſtare Deum in reſuſcitandis corporibus, quod quotidie natura facit in eliciendo ſemine. Tu, inquit, ſemen aridũ aut mortuum conijcis in terram, ibi rurſus putrefactum interijſſe uidetur, atq; ita demum exiliens è terra uelut renaſcens & reuiuiſcens, nec aliter reuiuiſcit
Ioannis 12. granum frumenti, niſi cadens in terram mortuum fuerit, ac alia multò ſpecie renaſcit, quàm in ſcrobe conditum fuerat. Puſillum, uile, nigrum, ac ſiccum granulum infoditur humo, id putrefactũ in limo,
ſuo

ſuo tempore uelut reuiuiſcens in teneram herbam erumpit, mox culmi, dein ariſtæ. At nihil horum apparebat in illo granulo, quod terræ tradidiſti. Sua cuiq; ſemini uis ineſt, ea ſe profert, ubi rurſus emerſerit, ut iam aliud omnino uideatur, cum idem conſpicias, ſed renatum in meliorem formam. Ex quantulo grano quantam arborem enatam uides? quod ſtirpis robur, quæ radicis ambages, quàm latè ſparſi rami, quæ pompa frondium, quæ florum amœnitas, quę fœtuum ubertas? Nihil horum erat, cum tu uile illud ac minutum granum inſepelires humo, & tamen hæc omnia audebas ſperare naturę uiribus fretus, & nõ audes idem à Deo ſperare fretus illius omnipotẽtia? Hac ſimilitudine carnis re- *Ioannis 5.* ſurrectionem probat Paulus, quæ euidentior eſt, quàm ut de ea dubitari debeat. Eſt autem duplex reſurrectio: nã procedent qui bona egerũt in reſurrectionem uitæ, qui uerò mala fecerũt, in reſurrectionem iudicij, id eſt, condemnationis. Quod & Daniel te- *Daniel. 12.* ſtatus eſt, dicens: Tunc reſurgent, qui ſunt in terræ puluere, ij quidem in uitam æternã, ij autem in opprobrium & confuſionem æternam, unde Athanaſius ita ſymbolum ſuum concludit: Ad cuius aduẽtum omnes homines reſurgere habent cum corporibus ſuis, & reddituri ſunt de factis proprijs rationem: & qui bona egerunt, ibunt in uitam ęternam, qui uerò mala, in ignem æternum. In Apoſtolorũ autem ſymbolo neq; ignis, neq; opprobrij, neq; iu-

 dicij

dicij ſit ulla mentio, ſed(poſt carnis reſurrectionē) mox concluditur, et uitam ęternam. Etſi autem animæ impiorum æquè uitam æternam habebunt atq; piorum, impiorū tamen immortalitas mors potius æterna, quàm uita ęterna in ſcripturis dicitur. Vnde & Paulus: Stipendia peccati mors, gratia autem Dei uita æterna. Necq; unquam in ſcripturis uia æterna, niſi in bonam partem accipitur. In qua quid non ſit, quàm quid ſit, dicere facilius eſt. Non eſt ibi mors, non eſt ibi luctus, non eſt laſsitudo, nō eſt infirmitas, non eſt fames, non ſitis, non æſtus, non corruptio, non indigentia, non triſtitia. Vis noſſe quid ibi ſit? dicit Eſaias: Nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Si in cor hominis non aſcendit, cor hominis illuc aſcendat, mundetur cor ab omni immundicia, ut poſsit eum uidere, qui eſt uita æterna. Hæc eſt autem uita ęterna, dicit dominus, ut cognoſcant te ſolum uerum Deum, & quem miſiſti, Ieſum Chriſtum. Ea cognitio hic incipit p fidem, ibi conſumabitur, cum reuelata facie gloriam domini ſpeculabimur. Quod ut nobis contingat gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, dicamus omnes: Amen.

Romano. 8.

Eſaiæ 46. 2.

Corinth. 3.

Ioannis 13.

DE SPE ET ORATIONE DOMINICA.

CAPVT LVIII.

PORRO AD DEVM PIÈ COlendum,non eſt quod quiſquã exiſtimet, ſolam fidem ſufficere. Hæc eſt enim, qua credimus:credimus autem non modò promiſsionibus,uerumetiã comminationibus Dei. Quoniam uerò peccatorũ noſtrorum nobis conſcij ſumus,fieri non poteſt, quin ea nobis timorem incutiant,qui tum ſalubris eſt,quando ſpe miſericordię ſuſtentatur. hæc igitur indiuidua fidei comes eſſe debet. hæc eſt enim,quæ accipit,quod fides credit. Adeò ſunt hæc duo ſibi inuicem coniuncta, ut altera ſine altera ſtare non poſsit.Nam quẽadmodũ à *Tom. 4. iuxta finem. Homilia, de fide ſpe & charitate.*
Chryſoſtomo præclarè ſcriptũ eſt:Fides gloriã inchoat,ſpes ſuſtinendo conſumat, illa fundamentũ ponit,hæc ipſum hoẽm cõſtruit.Illa dat principiũ, hæc Chriſtianũ perducit ad ſummũ. Illa initia credulitatis aggreditur,hæc cõſumationẽ uirtutis meditatur.Illa quod promittitur credit,hęc quod ſperat iam cernit. Videmus nunc,inquit Apoſtolus, *Corinth. 13.*
per ſpeculũ in ænigmate, tunc aũt facie ad faciem. Nec enim quiſquã poterit fidei fructum percipere,

niſi qui ſpei gloriã uoluerit conſumare. Vt enim ſine fide non habet firmitatem ſpes, ita ſine ſpe fides non habet mercedem. Hæc eſt, quæ filium prodigũ ad pœnitentiam erexit. De hac per prophetam dicit dominus: Quoniam ſperauit in me, liberabo eũ. De hac ſcripſit Paulus: Spe ſalui facti ſumus. hanc uocat galeam ſalutis: quòd quemadmodum galea præcipuum corporis noſtri membrũ tuetur & conſeruat, dum caput circundat, & undiq; tegit: ita & ſpes cogitationem noſtram nõ ſinit concidere, ſed capitis inſtar erigit, nihil extraneum in eam incidere permittens. Hanc alibi comparat anchoræ: quòd ſicut anchora iacta de naui nõ permittit eam circumferri, licet innumeri uenti commoueant, ſed iacta fixam reddit & immobilem: ita ſpes fixã reddit animam in Deo, quantiſcunq; tentationum ꝓcellis ac tẽpeſtatibus ea iactetur, atq; agitetur. Hæc eſt, quæ nos petere facit, ut accipiamus. Neq; enim ſatis eſt credere, daturum Deum quæ promiſit, ſed oratione contendendum eſt, ut accipere queamus. Orandi autem formulam præſcripſit nobis magiſter noſter, dominus noſter Ieſus Chriſtus, cuius explicationem nõ ita multò pòſt ex Cypriano ſubiungemus. Verùm ita Deus à nobis orandus eſt, nihil ut hæſitemus, ac plenam in eo ſpem ac fiduciam collocemus. Cum enim pater noſter ſit, proculdubio non committet unquam, aliquid ut neget à ſe petentibus ijs, quos nimia charitate in filios

Lucæ 15. *Pſalmo 90.* *Romano. 8.* *Theſſalon. 5.* *Hebræo. 6.* *Matthæi 6.* *Iacobi 1.*

filios adoptauit:cum pręſertim Chriſti promiſſum habeamus dicentis: Petite & accipietis. Et, Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis. Impoſsibile autem eſt, mentiri Deum, qui ueritas eſt. Deinde cum ſit omnipotens, nihil eſt quod dubitemus, quin præſtare queat, quę petiuerimus. Quando itaq; certò nobis conſtat, quod & uult & poteſt ea pręſtare nobis omnia, quæ precati fuerim⁹, accedendum nobis eſt ad thronum gratiæ & miſericordiæ eius, indubitata ſpe certaq; fiducia, quæ petiuerimus, obtinendi: quo plures autem acceſſerimus, hoc facilius impetrabim⁹. Verè enim ſcripſit Hieronymus, quod impoſsibile eſt multorum preces non exaudiri. Quamobrem non ipſi modò Deum deprecemur, uerumetiam ſicut Iob admonitum legimus, ut conuerteretur ad aliquem ſanctorum, ſicut Paulum quoq; non ſemel feciſſe uidemus, ut ſe fratrem orationibus peteret adiuuari; ſic & nos adiuuari nos ſanctorum interceſsionibus poſtulemus, non eorum tantùm, qui in hac lachrymarum ualle nobiſcum degunt, ſed magis etiam illorum, qui cum Chriſto feliciſsimè uiuunt. Nam qui corpus hoc mortis circumferunt, cum & ipſi non ſint abſq; peccato, ut neceſſe habeant nobiſcũ unà dicere: Dimitte nobis debita noſtra, non poſſunt ipſi de ſe quoq; non eſſe ſoliciti. Quare fieri nequit, ut pari ſint erga nos affectione, ſimiliterq; res illis noſtræ curæ ſint, atq; ijs, qui cum ſint abſq;

Matthæi 7.
Ioannis 15.
Hebræorũ 6.
Ioannis 14.
Hebræorũ 4
In cap. 18. Matth.
Iob 5.
Romano. 15.
Coloſſen. 4.

macula iam & ruga, omni cura & ſolicitudine de ſe uacui, ea iam, ad quam nos anhelamus, cœleſti patria ſunt potiti. Qui cum fratres noſtri, cum eiuſdẽ, cuius nos, corporis membra ſint, atq; ideo nos non diligere non poſsint, cum præſertim fides & ſpes ceſſatura ſint in patria; charitas autem non modò non ceſſatura, uerumetiam tum demum perfecta ſit futura: facere nulla ratione poterint, ut ſalutis noſtræ cura ne tangantur. Preces autem eorum tantò plus apud Deum ponderis obtinere dubium non eſt, quantò certius exploratum habemus, eos apud illum gratia ualere plurimum, quòd de ijs certò ſciri uix poteſt, qui nondum ſunt de corpore mortis huius liberati. Quapropter ferendi non ſunt, qui dicunt cum Vigilantio pridem Eccleſiæ iudicio condemnato, quod, dum uiuimus, mutuò pro nobis orare poſsimus, poſteàquam uerò mortui fuerimus, nullius pro alio exaudienda ſit oratio. Nam ſicut uerè ſcriptum eſt ab eo, qui duobus libris errorem hunc illius confutauit, Hieronymo: ſi apoſtoli & martyres adhuc in corpore conſtituti poſſunt orare pro cæteris, quando pro ſe debebant adhuc eſſe ſoliciti, quantò magis poſt coronas, uictorias, & triumphos? Si piè dicebatur Paulo in terris degenti, ora pro me dominum: cur impius habeatur, qui totidem uerbis nunc eum appellet in cœlis agentẽ? Verùm nec eos audiamus, qui mortuorum hanc uocant inuocationem, quin

ipſum

ipſum potius Chriſtum ueritatis magiſtrum audiamus dicentem: DEVS Abraham, DEVS Iacob, Deus Iſaac, non eſt mortuorum DEVS, ſed uiuorum. Scilicet eos mortuos rectè dicemus, per quos dæmones pelluntur, morbi fugantur, & qui mortui ſunt, uitæ reſtituuntur? Noſtra hæc, mors potius quàm uita dicenda eſt: nam quotidie morimur, neq; eſt hora ulla, qua non fiat aliqua uitæ noſtræ diminutio. Illorum autem uita ſempiterna cum ſit, nulli iam eſt morti deinceps obnoxia: nos ut præ illis uerè mortui dici poſſimus. Iam uerò quod dicunt inuocatione ſanctorum CHRISTI gloriam obſcurari, tantum abeſt ut ita ſe res habeat, magis etiam ut illuſtretur, quando non in alium tota fiducia, quàm in CHRISTVM transfertur. Niſi fortè ſi quis parum ſibi benè conſcius, atq; ideo regis conſpectum reueritus, deprecatores ad eum allegauerit, quos apud eum eſſe gratioſos exiſtimet, is quoniam ipſe non adijt, regis gloriæ detraxiſſe ſit putandus. Certè & pudor hominis, quo cùm ſuam indignitatē agnoſcit, tum regis magnitudinē reueretur, adeò non offendit regē, ut reddat illum ei cōmendatiorem. Et fit non rarò, ut princeps per alios dare malit quod petitur, nimirum ſi qui ſunt, quibus & authoritatem apud populum hoc pacto uelit conciliare. Quod facere nonnunquam ipſum etiam regem regum & dominum dominantium non eſt incredibile, qui uſq;

Matth. 22.

1. Timoth. 6.

adeò

adeò ſuæ gloriæ iacturam nihil metuit, ut diſcipu-
Iohan. 14. lis ſuis dicere non dubitauerit: Amen amen dico uobis, qui credit in me, opera quæ ego facio & ipſe faciet, & maiora horum faciet. Sic uiſum eſt illi, gloriam ſuam communicare cum ijs, quibus dignatus eſt communicare regnum ſuum, quorum nõ eſt dedignatus fieri miniſter, quos ut naturæ ſuæ
2. Petri 1. diuinæ conſortes faceret, ideo non exhorruit for-
Phil. 2. mam ſerui ſuſcipere, carnem noſtrã indutus. Neq; uerò non præſtitit, quod credentibus in ſe pollici-
Matth. 9. tus eſt. Contactu fimbriç Chriſti ſanata eſt mulier
Actuum 5. profluuio laborans. Magnum fuit hoc, ſed maius
Actuum 19. illud, quod umbra Petri ſanabat ægrotos, quod ſudarijs & ſemicinctijs, quæ Pauli corpus contigiſſent, à dæmonijs plerią; liberabantur. Quæ res tantum abeſt ut aliquid Chriſti gloriæ detraxerit, magis etiã ut illuſtrem eam reddiderit. Neq; enim ad alium, quàm ad ipſum Chriſtum omnis gloria transferebatur: in cuius nomine hæc ab Apoſtolis miracula fiebant. Sed hic obijcitur nobis Dei uer-
Eſaie. 42. bum. Scriptum eſt, aiunt, gloriam meam alteri non
1. Timoth. 1. dabo. Soli Deo honor & gloria. Scriptum eſt: do-
Deutero. 6. minum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies,
Matth. 4. quamobrem impiè faciunt, qui contra Dei uerbũ ita clarum & manifeſtum, Deo debitum cultum in homines transferunt. Scriptum eſt ô ſathana: ſed non hoc eſt Dei uerbum, quod tu perſuadere membris tuis conaris. Neq; enim ſecum ipſe pugnat Dei ſpiritus,

ſpiritus, qui per Paulum alibi locutus eſt: Gloria *Roma. 2.*
& honor omni operanti bonum, Iudæo primum et
Græco: non enim eſt acceptio perſonarum apud
Deum. Scriptum eſt & illud, quod Iacob adorauit *Geneſis 33.*
ſepties obuiantem ſibi fratrẽ, quod Iudit Holofer- *Iudith 10.*
nem in Conopæo ſedentem, quod Nathan, quod *3. Regum 1.*
Berſabæ regẽ Dauid, quod Nabuchodonoſor Da- *Daniel. 2.*
nielem, quod Abraham & Ioſue angelos adorauerunt. *Geneſis 19.* *Ioſue 5.*
Audebis ne ſanctos hos patriarchas & Prophetas idololatriæ reos pronunciare? audebis ne,
quod Paulus ipſe ſibi cõtraria ſit loquutus, affirmare? Qui cum dixerit uno loco: Soli Deo honor &
gloria, dixit alio: Gloria & honor omni operanti
bonũ. Vides igitur non de uerbo Dei, non de ſcriptura controuerti inter nos, ſed de eo, quemadmo- *1. Corinth. 8.*
dũ quod Dei digito ſcriptũ eſt, intelligi oporteat.
Abſit opinio ſcientię, quę inflat, adſit charitas, quę
ædificat: non deerit nobis, ſicut aliarum, ſic & harũ
ſcripturarum ſanus intellectus. Quod ſi uerba captioſe ſcrutatus fueris, cum dicitur: Dominũ Deum
tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies, nunquam ex illis
colliges, ſolum Deum eſſe adorandum, uerum illud
potius, ſoli Deo ſeruiendum. Ex quo cõſequens illud erit, hominem homini ſeruire non debere. Nullus ergo ſeruiet alteri, niſi qui uelit idololatriæ reus
pronunciari. Atqui Paulus adeo non prohibet hominem homini ſeruire, ut etiam de eo, quemadmo-
dũ ſeruire oporteat, pręcepta dederit. Serui, inquit, *Ephes. 6.*

obedite dominis carnalibus cum timore & tremore, in ſimplicitate cordis ueſtri, ſicut Chriſto, non ad oculum ſeruientes, quaſi hominibus placentes, ſed ut ſerui Chriſti. Tã longè Paulus ab eo abſuit, ut ſeruire hominibus prohiberet, ut haud aliter etiã ſeruos dominis carnalib', quàm ipſi Chriſto uoluerit obedire. Quæ uerba ſi quis inflatus ſenſu carnis ſuæ remota charitate interpretari uoluerit, quid aliud ex illis, quàm idololatriã docuiſſe Paulum colliget? qui non alio loco dominos à ſeruis haberi uoluerit, quàm quo Chriſtum ipſum. Verba ſunt clara & aperta. Sed nunquam id uel cogitare Paulo in mentem uenit, ut diuinum honorem ad homines translatum uellet. Quid igitur dicemus? patiemur ne notam hanc iniuri Paulo? patiemur hac eum aſpergi infamia, qua nunc Eccleſiam uniuerſam ab ijs, qui ſegregauerunt ſemetipſos, aſperſam uidemus? quæ uel errare cum Paulo ſatius ducit, quàm cum iſtis rectè ſentire. Certa enim eſt, quod neq; Paulus errare, neq; poſſunt iſti rectè ſentire, qui ſe à cõpage Chriſti corporis auulſerũt, atq; ita ex membris Chriſti facti ſunt membra diaboli, qui mendax eſt & pater eius. Qui quemadmodum iam ante docuimus, quo facilius incautis ouibus obrepat, ſeſe diuinæ legis ſententijs, uelut quibuſdam uelleribus obuoluit, ſubinde uociferans: Scriptum eſt enim. Sed de eo quin ſcriptum ſit, nõ eſt ulla nobis dubitatio: de eo uerò, quemadmodũ

quod

quod ſcriptum eſt accipi oporteat, controuertitur. Rident iſti, qui nihil ſibi non arrogant, nihil Eccleſiæ non detrahunt, tanquã à ſcholaſticis theologis inuentum, quod de duplici cultu, ſiue adoratione, ſeu ſeruitute traditum ab illis legimus, attamen id non 300. ijs annis, quod iſti uolunt, ab illis excogitatũ, ſed ante mille prope ducentos annos ab Auguſtino literis mandatum eſſe legimus. Ac niſi diſtinctionem hanc ad lucem ſcripturis afferendã attulerimus, quemadmodũ defendi poſſint, quin ipſę ſibi cõtradicant, inueniri ratio uix poterit. In ſcholis itaq; theologorum hæc à priſcis eis per manus tradita didicimus, neq; fuit ferè quiſquã liberalius educatus, cuius aures ijs uocibus nõ perſonuerint, eſſe duplicem cultũ, adorationẽ, ſeruitutem: unam latriæ, duliæ alterã. Illã ſoli Deo deberi, hanc etiam hominibus rectè tribui. Hanc ſeruitutem, hunc honorem duliæ Paulus hominibus præſtari uoluit, latriæ uerò nequaquam. Verùm ut res omnis uel cæco perſpicua eſſe queat, neq; ſit quiſquam q non intelligat, quàm falſò iſti, q quod ne milites qdem impij, qui Chriſtũ in crucem egerunt, facere auſi ſunt, Chriſti tunicam inconſutilem in tot iam particulas conſciderunt, unam, ſanctam, catholicam, apoſtolicã Eccleſiã idololatrię unius omnium grauiſsimi criminis inſimulant, propter eum, quem ſanctis tribuendum eſſe docet, honorem. Libet de cultu Deo debito, quatenus is ad homines rectè

Li. 8. de ciuitate ca. 27. & lib. 10. cap. 1. & 3.

Ioannis 19.

transferri queat, paucis diſſerere. Triplicem Deo cultum deberi mater nos Eccleſia docuit: Imitationem, honorem, & inuocationem. Ex ijs præcipuus & Deo gratiſsimus cultus eſt, imitatio. Vidit hoc etiam Ethnicus ille, qui dixit: Vis deos propiciari, bonus eſto, ſatis illos coluit, quiſquis imitatus

Seneca. eſt. Hunc adeò requirit à nobis Deus, ut filium ſuũ unigenitum de cœlo deſcendere, & in terris cũ hominibus uerſari uoluerit, quo in illo homine facto, quemadmodum nos imitari Deũ oporteret, diſceremus. Neq; enim propterea tantũ incarnari Chriſtus uoluit, ut eſſet uita noſtra, uerumetiam ut eſſet uia, per quam ad uitam peruenire nobis liceret. Nõ ideo tantùm homo factus eſt, ut quod ſolum urgeri uidemus hoc tempore, pro peccatis noſtris ſatisfaceret, mortemq; noſtrã moriendo deſtrueret, uerumetiam ut ſeipſum uiam nobis & exemplum uiuendi ꝓponeret, ut ſicut ipſe ambulauit, & nos ambularemus. neq; ſatis eſſe putaremus, ſi crederemus, quod uita noſtra factus eſt, quodq; ſatisfaciendo pro peccatis noſtris nos à morte liberauit, atq; ita omni cura ſoluti in utranq;, quod aiunt, aurem dormientes, ocio iam & uoluptati uacaremus, uerùm ut aſpicientes in authorem fidei & conſumatorem Ieſum eadem, qua ille, uia incederemus, ſi ue-

Hebræo. 12. ritate cognita uitam conſequi uellemus. Condiderat Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem

Geneſis 2. ſuam, hanc ille cum amiſiſſet uitio ſuo, Deus homo fieri

fieri dignatus eſt, ut eam amiſſam in nobis reſtauráret. Quantũ igitur eum eſſe cultum exiſtimare debemus, propter quem Deus de cœlo deſcendere, & in hac lachrymarum ualle carnem noſtrã indutus cum hominibus uerſari dignatus eſt? Ad hunc nos cultum inuitat Paulus, dicens: Eſtote imitatores *Ephes 5.* Dei, ſicut filij chariſsimi, & ambulate in dilectione ſicut Chriſtus dilexit nos. Inuitat Petrus ita ſcri- *1. Petri 2.* bens: Chriſtus paſſus eſt pro nobis, relinquens nobis exemplum, ut ſequamini ueſtigia eius. Inuitat Ioannes, cum ait: Qui dicit ſe in Deo manere, de- *1. Ioan. 2.* bet, ſicut ipſe ambulauit, & ille ambulare. Inuitat il- *Ioannis 14.* le ipſe, qui uia noſtra, qui ſimul & oſtium et oſtiarius noſter fieri dignatus eſt, dominus Ieſus Chriſtus. Sic enim loquitur: Si quis uult poſt me ueni- *Lucæ 9.* re, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Ac rurſus alio loco: Ego ſum oſtium, *Ioannis 10.* per me ſi quis introierit, ſaluabitur. Quid igitur? Nunquid nefas eſſe putabimus, præcipuum cultum hunc, propter quem DEVS homo fieri, ad quem toties & ipſe per ſe, & per apoſtolos ſuos inuitare nos dignatus eſt, ad homines transferre? Hoc ſi nephas eſt, nefarium ſcelus commiſit Paulus, qui dixit: Volo autem omnes uos eſſe, ſicut meipſum. Ac rurſus clarius in eadem epiſtola repetitis uicibus: Imitatores mei eſtote. Et in alia: *1. Corinth. 7.* Eſtote, ſicut ego. Quid ais ô Paule? Chriſtus ideo *1. Co. 4 & 11.* uenit in mundum, ut imaginem & ſimilitudinem *Galat. 4.*

Dei, quam inobedientia ſua primus parens noſter amiſerat, non tuam aut alicuius alterius hominis in nobis reſtauraret. Chriſtus dicit: Ego ſum uia, ego ſum oſtium. Qui uult uenire poſt me, ſequatur me, non Petrum, non Paulum, non Dominicum, non Franciſcum: Et tu dicis? Eſtote, ſicut ego: uolo omnes eſſe, ſicut me: Imitatores mei eſtote: quem temetipſum facis? Nunquid tua in nobis imago reſtaurari debet? nunquid tu es uia noſtra, qua nobis incedendum, nunquid tu es oſtium noſtrum, per quod nobis ad uitam ingrediendum eſt? Quid eſt, ſi hoc non eſt Dei ſibi gloriam uendicare, ſoli Deo debitum cultum in ſe transferre uelle, qui præcipuus, Deoq; multô gratiſsimus in imitatione conſiſtit? Hic facile quiuis perſpicit, ſi quis uerbo urgeat, quod hoc tempore fieri (proh dolor) uidem9, à nefario ſcelere defendi Paulum non poſſe. Sed non ita ſoli Deo debetur imitatio, ut non rectè hominem etiam imitari liceat. Non itaq; tranſtulit in ſe Dei gloriam Paulus, neq; ſoli Deo debitum ſibi cultum arrogauit, quin potius quemadmodum hanc, ad quam inuitat, imitationem ſui uellet intelligi declarauit, cum poſt ea uerba (Imitatores mei eſtote) ſtatim ſubiunxit, ſicut & ego Chriſti. Hactenus imitari ſe quemq; uoluit, quatenus ipſe Chri-
1. Timoth. 1 ſtum imitatus eſt: non quatenus fuit perſequutor,
Galat. 2. blaſphemus, contumelioſus, uerùm quatenus mi-
Galat. 6. ſericordiam Dei conſequutus: non ipſe iam uiuebat,

bat, ſed in ipſo Chriſtus, quatenus ipſi mundus, & ipſe mundo fuit crucifixus: ut imitari Paulum, nihil aliud fuerit, quàm Chriſtum in Paulo uiuentẽ imitari. Vides igitur, quod rectè cultus hic ſanctis tribuit, quos cũ imitari iubemur, nihil aliud quàm Chriſtum in ſanctis imitari iubemur, omnis ut honos ad ſolum illum, qui uia noſtra, qui oſtium noſtrum eſt, dominum Ieſum Chriſtum redundare uideatur. In illo perfectiſsimum nobis pietatis exemplar editum eſt. Sed quoniam dicere poſsit aliquis. Quid eſt homo, ut poſsit ſequi regem factorẽ ſuum? Quomodo præſtare poſſum ego puluis & cinis, ut incedam ueſtigijs creatoris mei? ut ne quis exiſtimaret, ſibi non eſſe poſsibile, quod propter nos homini facto Deo fuit poſsibile, puri proponunt homines, ut in illis Chriſtum uiuentẽ & operantem imitemur: neqꝫ deſperemus ea nos præſtare poſſe, quæ eadem, qua nos, infirmitate præditi uiri ſancti quandoqꝫ præſtitiſſe cõmemorant. Nihil ergo detrahitur perfectiſsimo exemplari, quod eſt in Chriſto Ieſu, ſanctis imitandis, ac augetur potius illius gloria, quàm minuitur. Sed hæc de primo & præcipuo cultus genere dicta ſufficiant. Secundum genus in honore conſiſtit ac ueneratione. Dicit itaqꝫ Paulus, Soli Deo honor et gloria. Dicit idẽ alio loco: Gloria & honor omni operãti bonũ. Nunquid ipſe ſibi contradicit? Minimè gentiũ. Nõ adeo fuit hebes Paulus, ut ignoraret ſummum illũ cultum

Eccleſi. 2.

Geneſis 8.

cultum & gloriam omnem ſoli Deo deberi,atq; ad ſolum illum eſſe referendum, ſed non propterea ſua quoq; gloria & honore fraudandos eſſe putabat eos,qui bonum eſſent operati,per quos nomen Dei ſanctificabatur, ſicut contrà per eos, qui perperam agunt, quiq; nequiter uiuunt, nomen Dei

Ezechi. 36. et polluitur & blaſphematur. Quid autem aliud ho-
Romano. 1. noramus & ueneramur in ſanctis niſi Dei dona, niſi Chriſtum ipſum uiuentem & operantem in illis?
In oratione in Athanaſium. Athanaſium laudans dicit Gregorius Nazanzenus: uirtutem laudo, uirtutem autem laudans Deũ laudo, Dei nanq; donum eſt uirtus omnis, à quo proficiſcitur omne datum optimum, & omne do-
Iaco. 1. num perfectum. Qui honorat dominum, inquit
Hiere. 28. Epiphanius, honorat etiam ſanctum, qui uero ignominia afficit ſanctum, ignominia afficit etiam ipſum dominum. Ad eundem modum Baſilius:
In 48 Martyres. Honos erga bonos conſeruos (ſanctos intelligit uita iam functos) collatus beneuolentiæ ſignificationem apud communem dominũ habet. Quod totidem prope uerbis, & à Ioanne Damaſceno, &
Lib 4. in decretis ſynodi ſecundæ Nicænæ repetitum le-
In Pſal. 44. gimus. Neq; diſsimiliter Auguſtinus: Oſtendatur, inquit, mihi Romæ in honore tanto templum Romuli, in quanto ego ibi oſtendo memoriam Petri. In Petro quis honoratur? niſi ille defunctus pro nobis: Sumus enim Chriſtiani non Petriani. Tolle à Petro, à Paulo, tolle ab Adalberto & Stanislao,

quod

quod apoſtoli, quod martyres, quod imitatores Chriſti fuerunt, non plus illis honoris debebitur, quàm uel Ariſtidi iuſto, uel Phocioni, uel Zenoni, quorum uitæ ſanctimoniam ab ijs, qui Græcorum hiſtorias conſcripſerunt, plurimum eſſe legimus cõmendatam. Chriſtus igitur in ſanctis honoratur, ac tantũ abeſt, ut honorandis illis obſcuretur Chriſti gloria, nihil ut magis ad eam illuſtrandam pertinere uideatur, quàm ea, quę ſanctis præſtatur, ueneratio. Sed hac de re dicunt iſti, qui ſegregauerunt ſemetipſos: non eſt nobis uobiſcum controuerſia, de inuocatione contendimus, quam ſoli Deo deberi cenſemus, atq; ea qua fungimur, uſurpata nobis autoritate, ſi quis inuocet mortuum, eum idololatriæ reum pronunciamus. Atqui quæ imitationis, quæ uenerationis, eadem eſt inuocationis ratio. Si nullum eſt crimen in imitandis ſanctis, cum ſe chriſtus, non Petrum, non Paulum ſequi iuſſerit, ſe, non ſanctorum aliquem, uitam & oſtium eſſe docuerit. Si nullum eſt crimen in glorificandis illis, cum diſertis uerbis Deus dixerit: Gloriam meam alteri nõ dabo, quid eſſe criminis poterit in illis inuocãdis? non tanquam largitoribus, hoc enim ſolius Dei proprium eſt, ſed tanquam deprecatoribus? Quomodo inuocabunt, aiunt, in quem nõ crediderunt? In ſanctos aũt non credimus. Quid ſi in illos quoq; rectè credi docet Paulus? Verba ſunt illi⁹ ad Philemonem: Fidem, quã habes in domino Ieſu, et in oẽs

Eſaie 42.

Romano. 10.

ſan-

ſanctos. Ex quo etiam loco nonnulli colligunt, rectè in ſymbolo dici poſſe: Credo in ſanctam catholicam Eccleſiam. Pauli locum hunc exponens Hieronymus, adfert illud quod eſt in Exodo ſcriptum: Credidit populus Deo, & Moiſi ſeruo eius. Vna, inquit, atque eadem credulitas in Moiſen refertur & in Deum, ut populus, qui credebat in dominum, æquè credidiſſe dicatur in ſeruum. Hoc autem non ſolum in Moiſe, ſed in omnibus eius ſanctis eſt, ut quicunque credidit Deo, aliter eius fidem recipere nequeat, niſi credat & in ſanctos eius. Non eſt enim in Deum perfecta dilectio & fides, quæ in miniſtros ei⁹ odio & infidelitate tenuatur. Sed & Chryſoſtomus eundem Exodi locū adferens, negat imminui Dei dignitatē, quòd ei coniunctus eſt Moyſes: coniunctus eſt enim, inquit, non ut honore par Deo, ſed ut miniſter Dei. Si ergo rectè credimus in ſanctos, rectè etiam inuocamus ſanctos. Quemadmodum autem aliter in ſanctos credimus, quàm in Deum, ſic aliter etiam eos inuocamus, quàm Deū. Deum inuocantes dicimus: Concede quæſumus, da quæſumus, præſta quæſumus, largire quæſumus, tribue quæſumus. Sanctos inuocantes nihil aliud dicimus, quàm ora pro nobis, neque plus illis tribuimus inuocatione noſtra in cœlis cum Chriſto triumphantibus, quàm cuiuis è fratribus in terris nobiſcum ad huc militantibus. Quæ (malū) igitur intemperiæ agunt iſtos, qui ſoli deo debitū honorem

In epiſtolam ad Philemonē

Exodi 14.

Tom. 3. in ſermone de fide et lege naturæ

honorem

norem in mortuos homines à nobis transferri quiritantur? ſcilicet ità Deum inuocare phas eſt: Ora pro nobis ſancte Dei genitrix? Eſt quidem ita, quod 1. Ioannis 2.
aduocatus noſter Chriſtus etiam nunc ad dexterã ſedens patris, interpellat ꝓ nobis: uerùm hoc inuocationis genere nemo piꝰ, nemo Catholicus Chriſtũ inuocauit unq̃, ne cũ Arrio creaturã eſſe Chriſtum ſentire, aut aliquid eius poteſtati detrahere uideretur, quaſi non æquè largitor ipſe ſit ut pater, aut ſpiritus ſanctus. Quamobrem ut omnibus manifeſtum faceret mater Eccleſia, nullum ſe diuinum honorem in ſanctos transferre, in illa ſolenni ſupplicatione, quam λιτανίαν uocant, quid creatori, quidq́ꝫ creaturæ tribuendum ſit diſertè docet, dum aliter Deũ unum in ſubſtantia, trinum in perſonis, qui creator eſt omniũ, aliter ſanctos, qui Dei creaturæ ſunt, inuocat. Ad Deũ enim ita loquitur: Pater de cœlis Deus miſerere nobis. Filij redemptor mundi Deus miſerere nobis. Spiritus ſancte Deus miſerere nobis. Ad ſanctos ubi uentum eſt, nõ miſericordiam, ſed interceſsionem tantùm ab illis poſtulat, ſicut ab alijs in hoc ſeculo nobiſcum degentibus. Sic enim illos alloquitur: Sancta Maria ora pro nobis. Sancte Petre ora pro nobis. Vides iam quiſquis es, qui cum Saulo Chriſtum in membris ſuis perſequi, quàm eorum, quæ pro nobis ſolicita ſunt ad Chriſtum, interceſsione cum Paulo uti mauis, quòd nullus diuinitati proprius

honos in Litania ſanctis tribuitur. neq; pl⁹ ab illis petitur in beatorum ſedes translatis, quàm ab alio quouis adhuc mortis corpus hoc cirumferēte. Sed in hoc, ais, Chriſti gloriæ derogatur, quòd alius à Chriſto mediator quæritur, dum à ſanctis interceſ-
Ad Roma. 15. ſio poſtulatur. Derogabat igitur Chriſti gloriæ
2. Corinth. 1. Paulus, quem toties ad ſanctorum interceſsionem
Coloſſ. 4. confugiſſe legimus? alios ſcilicet ille præter Chri-
2. Teſſalo. 3. ſtum mediatores agnoſcebat? Quid magis abſurdū dici poteſt? Sciebat uerò Paulus, quod ab eo docta confitetur Eccleſia, unum eſſe mediatorem Dei & hominum, hominem Chriſtum Ieſum: ſed tantum abfuit, ut propterea ſanctorum inuocationem eſſe putauerit excludendam, ut in eo ipſo capite, ubi
1. Timoth. 2. mediatoris unius facit mentionem, pro regibus, & pro omnibus, qui in ſublimitate conſtituti ſunt, obſecrationes fieri uoluerit. Quid eſt autem obſecrare pro aliquo, niſi mediatorem inter eum eſſe, quem petis, & eum pro quo petis, qualem ſe fuiſſe
Deutero. 5. Moyſes teſtatur inter Deum & populum Iſrael, cum dicit: Ego medius & ſequeſter fui. Talem ut mediatorem non eſſe niſi ſolum Chriſtum diceret, nunquā ne cogitare quidem in mentem uenit Paulo. Sed qualem unum & ſolum mediatorem Chriſtū intelligi uellet, ipſe mox explicauit, poſt ea uerba: Vn⁹ eſt mediator dei et hominū homo, Chriſt⁹ Ieſus: mox illa ſubijciēs, q dedit redēptionē ſemetipſum ꝓ omnibus. Vides, nullā hîc interceſsionis,

uerùm

uerùm ſolius redemptionis fieri mentionem. Talis ergo mediator, qui precioſo ſanguine ſuo nos redemerit, non eſt niſi ſolus dominus noſter Ieſus Chriſtus. Neq; enim redemit nos Petrus aut Paulus. Chriſti ſolius paſsione redempti ſumus, ſolus ille nos redimere morte ſua potuit, qui & Deus eſt & homo: quòd ꝙ purus homo fuiſſet, pręſtare nunquam ualuiſſet, utcunq; ſanctorũ quoq; paſsiones nobis, uerùm iam redemptis proſunt. Quamobrē qui redemerit nos, mediatorem eum nunquam agnouit alium una, ſancta, catholica, apoſtolica Eccleſia, quàm unum & ſolum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum in cruce pro nobis mortuum, à quo docta, ut in ipſius nomine patrem peteret, ſimul à Paulo admonita, ut per Chriſtum hoſtiam laudis *Ioan. 15.* offerret Deo, omnes orationes ſuas, quas collectas *Hebreo. 13.* uocant, ad patrem ferè dirigens concludit, non per Petrum, neq; per Paulum, neq; per alium quempiam ſanctorum, ſed per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, per ſolius illius paſsionis & mortis meritum, qua nos redemit, qua petit, & omnia cõcedi ſibi poſtulat. Vides ergo ſathana, quod non ignorat mediatorem Chriſtum Eccleſia, quemadmodũ rudi plebeculæ heu nimium credulæ perſuadere conatus es, quodq; iuxta ſanam Pauli doctrinam, non alium redemptorem agnoſcit & confitetur, quàm dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, etiamſi cum eodem Paulo ſanctorũ ſibi putat interceſsio-

nibus utendum. Sed Paulus, inquit, ad uiuorum nō mortuorum interceſsiones confugit. Atqui Deo uiuunt illi, cuius conſpectu fruuntur, præ quibus nos rectè mortui eſſe, cenſeri poſſumus. Tum autem, ubi Paulus, ubi ſcriptura aliqua ſanctos cœlo iam potitos inuocare, & eorum interceſsione uti prohibet? Sed nuſquam id faciendum eſſe præcipit, neq; ullum eius rei in ſcripturis extat exemplū.
Gene. 48. Non præceperit. Verùm ille tamen ſcripturæ locus, quo benedicens Iacob filijs Ioſeph, ait: Inuocetur ſuper eos nomen meum, nomina quoq; patrum meorum Abraham & Iſaac: quid aliud quàm ſanctorum, qui de corpore mortis huius liberati iam ſunt, inuocationem confirmare uidetur? à qua non abhorret etiam illud, quod à Moſe dictum
Exo. 32. eſt: Quieſcat ira tua, et eſto placabilis ſuper malicia populi tui, recordare Abraham, Iſaac, & Iacob, ſeruorum tuorum, quibus iuraſti per temetipſum di-
Dan. 3. cens &c. Quodq; dixit Danieli: Ne auferas à nobis miſericordiam tuam domine Deus noſter, propter Abraham dilectum tuum, & Iſaac ſeruum tuū,
Tomo 5. in bo & Iacob ſanctum tuum. Chryſoſtomus diuinæ hu-
mi: de uirtuti manitatis exemplum adducens, quando, inquit,
bus & uitijs. uiuos homines, quibus loquendi fiducia ſit, quiq; peccatores reſtituere poſsit, nullos prorſus inuenerit, tunc uerò ad mortuos ille profugiens, per eos, inqt, peccata remitto. Quomodo enim fatur?
4. Reg. 20. Hāc ego, inquit, mea ipſe gratia tutor urbē. Dauid etiam

etiam filij mei cauſa, qui ab hac iã pridem uita diſceſsit. Aſpice ſanctorũ quanta ſit uirtus: neq; enim ſua uerba tantum aut corpora, ſed ipſa etiam corporum tegmina ſemper omni poſſeſsione ſunt auguſtiora. Heliæ ſiquidem leonina pellis Iordanem diſcindere fecit. Trium puerorum calcei per ignes ambularunt. Eliſæi lignum potuit undarum mutare naturam, quas quidem ſuperficie ſua quaſi tergo ferrum ſuſtinere cogit. Moſis uirga mare rubrum dehiſcere iuſsit, petram diſrumpere ualuit. Pauli ueſtes morbos fuderunt. Petri umbræ mortem fugarunt. Sanctorum Martyrum cinis improbos dæmones expulit. Non deſunt itaq; ſcripturæ teſtimonia, quib9 & intecedere pro nobis ſanctos, & ad eos rectè nos cõfugere doceri poſsit. Verùm fac ita eſſe, quod nuſquam id ſcriptum ſit. At ſi nihil, niſi quod ſcriptum eſt, recipiendum putaueris, ne ſymbolum quidem recipi debebit, quod in ſcripturis nuſquam continetur. Enumerauimus autem iam antea pleraq; de uoce ὁμοούσιος, de diuinitate ſancti Spiritus, de perpetua Mariæ uirginitate, de Baptiſmo paruulorũ, deq; alijs nonnullis, quę Arrius, Macedonius, Eluidius, Donatus, reijciẽda eſſe putauerunt, quòd è ſcripturis probari nõ poſſent. Nunquid igitur eadem hac ratione & nos explodemus hæc omnia? Quin nos potius genus iſtud collectionis, non eſt ſcriptum, igitur amplectendũ non eſt, cũ ipſis illius authoribus hæreticis, quorũ ſemper

4. Reg. 2.
Dan. 3.
4. Regum 7.
Exo. 14.
Exo. 17.
Actu. 19.
Actu. 5.
2. Theſ. 2.

ſemper proprium fuiſſe uidetur, explodemus, & quod Paulus admonet, nõ ſcriptas etiam traditiones uetuſtate conſecratas, ac totius Eccleſiæ perpetuo conſenſu comprobatas mordicus retinebimus. Non eſt quiſquam ferè ſanctorum patrum, qui à Chriſto in cœlum tranſlato ad hæc uſq; noſtra tempora uixerunt, cuius calculo ſanctorum cum Chriſto triumphantium interceſsio non fuerit approbata. Neq; fuit illis inuſitata hęc interpellandi formula, qua nos in Litanijs utimur. Origenem longè uetuſtiſsimum ita legimus orantem: O beate Iob uiuens in perpetuum, & uictor permanens in conſpectu regis domini, ora pro nobis miſeris. Et alio loco: Incipiam me gentibus proſternere, & inuocare omnes ſanctos, ut mihi non audenti petere Deum propter nimietatem peccati ſuccurrant. O ſancti Dei, uos lachrymis & fletu pleno dolore deprecor, ut procidatis miſericordijs eius pro me miſero. Beatus Ephrem Ediſſenæ Eccleſiæ Diaconus, ante mille trecentos annos in ſermone de laudibus ſanctorum martyrũ: Precamur, inquit, beatiſsimi martyres, qui pro domino tormenta ſubijſtis, atq; ideo familiarius domino coniuncti eſtis, ut pro nobis miſeris dominum interpellare dignemini &c. Idem in Treno B. Mariam alloquens: Eſto, inquit, noſtra conciliatrix & aduocata in hora iudicij, libera nos à futuro igne & tenebris, tu namq; es ſpes apud Deum Chriſtianorum.

Lib. 2. in beatum Iob.

In lamenta.

rum. Gregorius quoq; Nazanſenus, quem theologum græci uocant: Tu autem, inquit, Baſili ſacrum ac diuinum caput, ex alto nos reſpice, & carnis ſtimulum, inſtructionem noſtram à Deo nobis datã aut tuis ſiſte precibus, aut fortiter nos ferre perſuade. Et eius diſcipulus Hieronymus: Vale, inquit, ô Paula, & tui cultores: Paule Paulæ ultimam ſenectutem orationibus iuua, fides et opera tua Chriſto te ſociant, pręſens facilius, quod poſtulas, impetrabis. Ac ſynchronus huius Auguſtinus, Orate dominum, orate pijſsimi, orate omnia agmina ſanctorum. Et qui præceſsit utrumq; Prudentius ad Laurentiũ uerba faciens: O Chriſti decus, inquit, audi poëtam ruſticum, cordis fatentem crimina, & facta prodentẽ ſua. Indignus agnoſco, & ſcio, quẽ Chriſtus ipſe exaudiat, ſed p patronos martyres poteſt medelã conſequi. Porrò Baſilius adeò non reprehendendã putat ſanctorũ inuocationẽ, ut ſcribens de quadraginta martyribus dicat: Qui aliqua premitur anguſtia, ad hos confugiat: qui rurſus lætatur, hos oret, ille ut à malis liberetur, hic ut duret in rebus lætis. Quos etiam ipſe poſtea inuocat. Sed & Iohannes Chryſoſtomus in laudibus ponit Imperatoris, quod is purpura indutus, accedit martyrũ ſepulchra complexurus, & faſtu depoſito ſtat ſanctis ſupplicaturus, ut ꝓ ſe apud Deum intercedant, & ſcænarum fabrum, et piſcatorem, etiam mortuos ut protectores orat, qui diademate redimitus incedit.

In Epitaphio Paulæ.

In meditatio. Cap. 23.

Homil. 66. ad populum Antioche:

dit. Quid ergo? dicemus idololatras fuiſſe Origenem, Baſilium, Gregorium Nazanzenum, Iohannem Chryſoſtomum, Hieronymum, Auguſtinum, Beatum Ephrem, Prudentium, qui ad ſanctorū interceſsionem & confugerunt ipſi, & alijs, ut confugerent, authores fuerunt? Nos uerò multò rectius eos idololatras eſſe cenſebimus, qui cōmenta opinionum ſuarū ſic adorant, & quod ſemel in animū induxerunt, id mordicus adeò tuentur, ut Eccleſiæ totius conſenſum, quæ columna eſt & firmamentū ueritatis, pro nihilo ducant, & ei ſui cordis uiſiones anteponant, cui cum reſiſtunt, non hominibus reſiſtunt, ſed ipſi ſpiritui ſancto, qui cum ea manens in æternū, per eā & in ea docet nos oēm ueritatē, ac relicto Deo, qui uult in ſanctis ſuis coli, ſequuntur Deos alienos. Sic enim in ueteri teſtamento nouas & peregrinas atq; alienas ab Eccleſia doctrinas legimus appellari, quòd nō ſecus ab hæreticis ipſorū cōmenta, q̄ ab Ethnicis dij ſui obſeruentur. Tanta fuit priſcis illis ſeculis ſanctorum & eorū reliquiarū ueneratio, ut ad martyrū ſepulchra non niſi cum tremore quodam & horrore homines accederent. Quemadmodū cùm alijs in locis, tū ubi uitam beati Babilæ perſequitur, à Chryſoſtomo memoriç ꝓditum legimus. Cuius etiam alio quodam loco uerba ſunt hæc, loquitur aūt de ſanctis: Qui ducebantur & circumducebantur, qui contempti erant & uincti, qui innumera patiebantur dum uiuebant, ubi

Hierem. 3. & Oſeæ 3.

Tomo 3. in Demonſtra. aduerſus Gent. quod Chriſtus ſit Deus.

ubi defuncti ſunt, regibus ipſis erant magis uenerabiles etiam Romæ, quæ urbium eſt regaliſsima, relictis omnibus ad ſepulchra piſcatoris & pellionis currunt & reges & præſides & milites. Et in Conſtantinopoli reges noſtri magnam gratiã putant, non ſi prope apoſtolos, ſed ſi uel extra eorum ueſtibula corpora ſua ſepeliantur, fiantq́ piſcatorum oſtiarij reges: neq; hinc in morte confunduntur, ſed honeſtantur & ipſi, & eorũ nepotes. De Theodoſio narrat Rufinus, quod is contra Eugenium prælium initurus, circumibat cum ſacerdotibus & populo omnia orationum loca, ante martyrum & Apoſtolorum thecas iacebat, cilicio proſtratus, & auxilia ſibi fida ſanctorum interceſsione poſcebat. De reliquijs Geruaſij, Protaſij, ac Stephani Martyrum, quantus ad ea fuerit hominum concurſus, quot & quanta per eos miracula DEVS ediderit, ſcribit Auguſtinus. Quo etiam in loco moris fuiſſe ſcribit, ut recitaretur in templo, quid quiſq; beneficij accepiſſet. Suo quoq; tempore factum eſſe refert Theodoritus, ut uotorum rei dona perſoluerent, atq; alij oculorum, alij pedum, alij manuum ſimulachra ſuſpenderent ex auro, argento uel confecta. Deniq; ſub ipſa propemodum apoſtolorum tempora, tantus fuit honor ſanctorum martyrum reliquijs habitus, ut beati Policarpi corpus CHRISTIANIS petentibus concedere iudex noluerit, ne defunctum illum pro Deo colerent,

Lib. 2. Ca. 32. Eccleſia.

Li. 22. de ciuita. Dei ca. 28.

Li. 8. de curatione græcarũ affectionum.

quemadmodum ab Euſebio memoriæ proditũ legimus. Itaq; non eſt nouũ hoc, quod infelici æuo hoc noſtro fieri uidemus ab hæreticis, ut qui Chriſtum in ſanctis adorant, & eorum precibus adiuuari petunt, idololatriæ inſimulentur, iam inde à multis ſeculis factitatum id eſſe narrat Auguſtinus, cùm à Fauſto, Manichæo, tum ab alijs nonnullis, qui Idololatriæ Chriſtianos affines eſſe dixerint, propter ſingularem cultum, quo ſanctos martyres proſequi uidebantur. Quorum errorem refellens Auguſtinus, quamuis reuerenter colerentur ſancti, negat illis tamen ullum honorem diuinum tribui. Sic enim loquitur contra Fauſtum ſcribens: Populus Chriſtianus memorias martyrum religioſa ſolennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum conſocietur, atq; orationibus adiuuetur, ita tamen ut nulli martyrum, ſed ipſi Deo Martyrum, quamuis in memorias martyrum conſtituamus altaria. Quis enim antiſtitum in locis ſanctorum corporum aſsiſtens altari, aliquando dixit: offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane, ſed quód offertur, offertur Deo, q martyres coronauit apud memorias eorum, quos coronauit, ut ex ipſorũ locorũ admonitione maior affectus exurgat ad acuendã charitatem & in illos, q̃s imitari poſſumus, & in illum, quo adiuuante poſſumus. Colimus ergo martyres eo cultu dilectionis & ſocietatis, quo & in hac uita coluntur ſancti homines

Li. 4. Ca. 15. hiſtoriæ.

Lib. 2. Ca. 21.

Lib. 8. de ciuitate dei Cap. ultimo lib. 10. capite 1.

Li. 20. ca. 21.

mines Dei. Sed illos tantò deuotius, quantò ſecuriùs poſt incerta omnia ſuperata, quantò etiam fidentiore laude prędicamus iam in uita feliciore uictores, quàm in iſta adhuc pugnantes. At illo cultu, qui gręcę λατρεία dicitur, latinè uno uerbo dici non poteſt, cum ſit propriè quędam diuinitati debita ſeruitus, nec colimus, nec colendum docemus, niſi unum Deum. Cum autem ad hunc cultum pertineat oblatio ſacrificij, unde idolatria dicitur eorum, qui hoc etiam idolis exhibent, nullo modo tale aliquid offerimus, uel offerendum præcipimus, uel cuiquam martyri, uel cuiquam ſanctæ animæ, uel cuiquam angelo. Nunquid non perſpicuè ſatis declarauit Auguſtinus hoc loco, qui cultus, quæue ſeruitus propriè diuinitati debeatur, quæ contra mortalibus quoque tribui rectè poſsit. Imitatio, honor, inuocatio, debentur quidem Deo, uerùm nõ ita propriè, ut non etiã ad homines rectè transferri poſsint. Cæterum offerre ſacrificium, ita eſt propriè diuinitati debita ſeruitus, ut qui homini eam tribuerit, idololatriæ crimen effugere nõ poſſit. Hic ergo cultus, hæc ſeruitus non tribuitur in Eccleſia niſi ſoli Deo. Imitari uerò ſanctos, honorare ſanctos, dicere (ſancte Petre ora pro nobis) & licuit in Eccleſia Dei ſemper, & licebit. Neque alij ſunt, qui cultum hunc deberi ſanctis negant, quàm qui ſacrificium propriè diuinitati debitam ſeruitutem ex eccleſia ſublatam prorſus eſſe cupiunt. Sic

ſuum prius miniſtris uel amicis, aut filijs potius Dei honorem auferre conantur, quo facilius poſtea, qui ſoli Deo cultus debet, ſacroſancti corporis & ſanguinis Chriſti ſacrificiū abrogare queant, ut omni ſacrificio atq; ſacerdotio ſpoliatos nos abſq; deo eſſe faciant. Et hoc eſt, quod paulatim ſathanas molitur, primùm ut amicos filiosq; Dei & membra Chriſti corporis, deinde ut DEVM ipſum nos contemnere faciat, & omnem beneficiorum eius memoriam ſempiterna quadam obliuione obruat. Verùm hoc, aiunt, eſt diuinum honorem in homines transferre, quod ſolius DEI proprium eſſe uidetur, qui dixit: Ego dominus ſcrutans corda, & probans renes, id hominibus tribuere, quaſi poſsint aut audire ſancti petitiones noſtras, aut motum cordis eius, qui precatur, iudicare. Cæterùm ſi quis nephas eſſe putat hoc homini tribuere, ſcripturam arguat, quæ tribuit Eliſæo, quòd is abſens cognouerit, quæ Geſi diſcipulus eius fecerat, cum à Nahaman Syro munera accepiſſet, quòd omnia uerba, quæcunq; loquutus eſſet in conclaui ſuo Syriæ Rex, cognita habuerit, nec illud ignorauerit, miſſum eſſe ab rege Iſrael, qui caput ſuum præcideret. Tribuit eadem & Petro, quòd ſciuerit is Ananiam & Zaphiram fraudaſſe de precio agri. Quod ſi diuini latinè uocantur, qui uel præterita uel futura cognoſcunt, cur hoc diuinitatis genus non rectè tribuatur ſanctorum ſpiritibus,

Hiere. 17. *4 Regum 5.* *4. Regum 6.* *Actuum 5.*

ſpiritibus, quando corpus etiam Eliſæi mortuum, *Eccle. 48.* oſſa Ioſeph, quæ uſitata fuerant, poſt mortem prophetaſſe legimus? *Eccle. 49.* Quid autem aliud eſt prophetia, quàm quod à Caſsiodoro ſcriptum eſt, inſpiratio ſiue reuelatio diuina? Eſt ne autem uerisimile, quod pleraq; reuelata ſunt Eliſæi cadaueri, reuelata ſunt oſsibus Ioſeph, reuelata ſunt Eliſæo, reuelata ſunt Petro, reuelata ſunt aliis quoq; ſanctis in terris ad huc agentibus, & nō reuelabitur eorundem, aut aliorum etiam ſanctorum ſpiritibus, in beatorum ſedes receptis, quid à ſe petant, quæ degunt adhuc in hac uita membra corporis eiuſdem, de quorum ſalute cumprimis illos conſtat eſſe ſollicitos? Sepultus in inferno diues, quid ſui fratres agerent, *Luce 16.* quos in hoc ſæculo reliquerat, non ignorabat: & ignorabunt ſpiritus cœleſtes, quid agant, quid à ſe precentur fratres, corruptibile corpus hoc adhuc circumferentes, eruntq; meliore conditione dæmones, quos non omnino latere cordis noſtri cogitationes, & ſingulari quadā rerū ſcientia pollere, unde etiam nomen traxerunt, Auguſtinus, & apud Caſsianum Serenus memoriæ prodiderunt, *Lib. 9. De ciuitate Dei capite 20. & 2. Colla. 7. ca. 1.* quàm animæ beatorum ſuauiſsimo Dei conſpectu fruentiū? Ipſam animarū uim ſubtilitate ſua pleraque præuidere, maximè cum à ſenſibus corporeis abſtrahuntur, Gregorius, & ante eum, Auguſtinus teſtantur: *Lib. 4. dialo. cap. 25.* Quantò plura præuiſuros certum eſt, cum eum uidebunt, qui uidet omnia, in quo uidebunt. *Lib. 12. de gene. ca. 26.*

uidebunt omnia, quæcunq; Deo uiſum fuerit, eis reuelare? Quod ſi uerum eſt; quod dixit ueritas, quæ mentiri neſcit, quod in reſurrectione erimus ſicut angeli in cœlo, angelos autem non modo ſcire, quid precentur in hoc ſeculo degentes, uerumetiam Deo preces eorum offerre manifeſtè ſcriptura docet. Quid eſt quod iam dubitet quiſquã, quin animæ piorum deſideratiſsimo Dei conſpectu fruentes, non ignorent quid à ſe petant fratres in terris agentes, ſiue reuelantibus angelis, quod Dionyſio uiſum eſt, ſiue quod Hieronymo placuit, celeritate quadam percipiendi, cum ſimiles angelis facti ſint, ſiue quia uidentes uidentem omnia, in eo & per eum uident omnia. Quid eſt enim, inquit Gregorius, quod ibi ſanctorum animæ neſciant, ubi ſcientem omnia ſciunt? Certè qui intus omnipotentis Dei claritatem uident, nullo modo credendum eſt, quia foris aliquid ſit, quod ignorent. Verùm ut qui ſemel à uia recta deflexerunt, eos in aliũ atq; alium errorem incurrere uidere licet, ſic in ijs, qui à uero ſemel aberrauerunt, error alius alium trudit. Neq; enim deſunt, qui cum falſam opinionẽ ſuam de non inuocandis ſanctis alia ratione confirmare nõ poſsint, eò tandem audaciæ, atq; amentiæ prorumpant, ut aſſeuerare non dubitent, nondum eſſe potitos ſanctos eius cõſpectu ſuauiſsimo, in quem angeli proſpicere deſiderant, ſed adhuc in abditis quibuſdã receptaculis extremum expectare

Matth. 22. Zachariæ & Tobi. 1. & Apoca. 5.

Ca. 4. cœleſt. hierar. Contra Vigilantium.

Lib. 4. Dialo. Cap. 32. & libro 12. moral. Capi. 13.

1. Petri 1.

re generalis iuditij diem, in quo redditur⁹ unicuiq; *Pſalmo 61.*
ſit Deus iuxta opera ſua. Hoc uerò eſt mediatorem Chriſtum negare, hoc eſt alium cum Iudæis Meſſiam expectare, qui de nouo quodã lymbo defun- *Galath. 2.*
ctorum animas iterum educat, hoc eſt dicere: ergo Chriſtus gratis eſt mortuus. Nam ſicut ſuperius à nobis dictũ eſt, quis erit fructus paſsionis & mortis Chriſti, ſi non melior nunc eſt noſtra conditio, quàm fuit patrum, qui Chriſti paſsionem & mortẽ præceſſerunt, ſi æquè, ut illis, clauſa nobis adhuc eſt cœli ianua, quam nos illius morte nobis apertã eſſe perſuaſum habemus? Quæ autem fuit cauſa, quamobrem uel illi tantopere deſiderarent uenturi Meſsiæ incarnationem, uel nos de eo, quòd is tandem aduenerit, unà cum illis adeò lætaremur, ſi carendum nihilominus & illis, & nobis eſt eius uiſione, neq; prius ea perfruendum, quàm extremus ille generalis iuditij dies aduenerit? Quid autem? nunquid non huic iſtorum inſaniæ manifeſtè ſcriptura reclamat & ueteris & noui teſtamenti, quæ ſimul ut homo fuerit mortuus, uel pænas eum debitas perſoluere, uel ſi nihil in eo ſit, quod purgãdum reſtet, è ueſtigio cœleſtis regni præmia conſequi docet? Ducunt, inquit, in bonis dies ſuos, et in pun- *Iob 21.*
cto ad infernum deſcendunt. Mortuus eſt diues, ait *Lucæ 16.*
Chriſtus, & ſepultus eſt in inferno. Latroni contrà in cruce pendenti dicit ipſe quoq; cruci affixus, ho- *Lucæ 23.*
die mecum eris in paradiſo. Rurſus alibi ſcriptura

Apoc. 2. loquitur: Vincenti dabo edere de ligno uitæ, quod
2. Corinth. 2. eſt in paradiſo Dei mei. Porrò Paulus cum dixiſſet: Id quod in præſenti momentaneum eſt, & leue tribulationis noſtræ, ſupra modũ in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis, non contẽplantibus nobis quæ uidentur, ſed quæ non uidentur. Quæ enim uidentur, temporalia ſunt, quæ autẽ non uidentur, æterna. ſubiungit illico: Scimus autẽ quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manu factam, ſed æternam in cœlis. Quibus uerbis an non clarè indicat, quod ſimul ut ex diuerſorio corporis huius anima migrauerit, ad æternam illam cœleſtem domum è ueſtigio tranſfertur? Quod ſi quis contenderit, ſpe tãtum idfieri tum, non autem re: quid aliud ex eo cõſequeẽ, quàm quod nihilo melior futura ſit animæ conditio iam à corpore ſeparatę, quàm eiuſdem adhuc in corpore permanentis? Quorſum igitur attinebat dicere? ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur: quandoquidem etiam illa non diſſoluta, peræquè ſperare nobis domũ illam
Roman. 8. cæleſtem licet, qui, quod ab eodem Paulo dictum eſt alibi, ſpe ſalui facti ſumus. Verùm et hunc ſcrupulum exemit nobis Paulus, & omni prorſus nos dubitatione liberauit, cum paucis interiectis ita loquitur: Audentes igitur ſemper & ſcientes, quoniam dum ſumus in hoc corpore, peregrinamur à domi-

domino, per fidem enim ambulamus, & non per ſpeciem, audemus autem, & bonã uoluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad dominum. Quid magis dilucidè dici potuit ad id, quod uolumus, oſtendendum? Sicut mercenarius præſtolatur finem operis ſui, ſicut deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ſic ſitiebat anima Pauli ad Deum fontem uiuum, atq; ideo cupiebat ab iſto corpore peregrinari, ut illius præſentia frui poſſet, quem tanto ardore uidere geſtiebat. Hoc eſt, quod alio quoq; loco dixit: habere ſe deſiderium diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Quorſum autem peregrinari à corpore, quorſum diſſolui cupiebat, ſi nihilominus tam deſiderato Chriſti aſpectu fruendum illi non erat? ſi diſſolutione facta, fuit nihilominus expectandus extremus generalis iudicij dies, quo primum ei uidendi Chriſti poteſtas fieret? Quis non uidet, quàm inepta, quàm abſurda ſit hæc opinio? etiamſi Greci quidam non ignobiles in ea fuiſſe uidentur. Verùm hic iſti quærunt, quis generalis iudicij ſit uſus futurus, ſi ante illud mercedem quiſq; ſuam recepturus eſt. Reſpondet huic quæſtioni GREGORIVS, quod hoc animabus creſcit in iudicio, quòd nunc animarum ſola, poſtmodum uerò etiam corporum beatitudine perfruuntur, ut ipſa quoq; carne gaudeant, in qua dolores pro domino cruciatuſq; pertulerunt. Pro hac quippe geminata earum gloria ſcriptum

Iob 7. Pſalmo 41. Phil. 1. Li. 4. Dialo. cap. 24.

eſt, in terra ſua duplicia poſsidebunt. Hinc etiam ante reſurrectionis diem, de ſanctorum animabus ſcriptum eſt: Datæ ſunt illis ſingulis ſtolæ albæ, & dictum eſt illis, ut requieſcerent tempus adhuc modicum, donec impleretur numerus conſeruorum & fratrum eorum. Qui itaq; nunc ſingulas acceperunt, binas in iuditio ſtolas habituri ſunt, quia modò animarum tantum, tunc autem animarum ſimul & corporum gloria lætabuntur. Sed hæc ad probandam ſanctorum inuocationem, ſimul ad oſtendendũ, quod orationes noſtras ſancti cognoſcant, dicta ſufficiant. Nunc Cyprianum orationem dominicam explicantem audiamus.

EXPOSITIO DOMINICAE ORATIONIS, *Authore Cypriano.*

CAP. LIX.

EVangelica pręcepta, fratres dilectiſſimi, nihil ſunt aliud, quàm magiſteria diuina, fundamenta ædificandæ ſpei, firmamenta corroborandæ fidei, nutrimenta fouendi cordis, gubernacula dirigendi itineris, præſidia obtinendæ ſalutis: quæ dum dociles credentium mentes in terris inſtruunt, ad cœleſtia regna perducunt. Multa & per Prophetas ſeruos ſuos dici Deus uoluit & audiri; ſed quantò maiora ſunt, quę filius loquitur, quæ

quæ Dei ſermo, qui in prophetis fuit, propria uoce teſtatur? non iam mandans ut paretur uenienti uia, ſed ipſe ueniens, & uiã nobis aperiens & oſtendens, ut qui in tenebris mortis errantes imꝓuidi & cœci prius fuimus, lucis gratia illuminati, iter uitę, duce & rectore domino teneremus. Qui inter cætera ſalutaria ſua monita & præcepta diuina, quibus populo ſuo conſulit ad ſalutem, etiam orandi ipſe formam dedit, ipſe quid precaremur monuit et inſtruxit. Qui fecit uiuere, docuit & orare, benignitate ſcilicet, qua & cætera dare & conferre dignatus eſt, ut dum prece & oratione, quam filius docuit, apud patrẽ loquimur, facilius audiamur. Iam prædixerat horam uenire, quando ueri adoratores adorarent patrem in ſpiritu & ueritate, & impleuit quod ante promiſerat, ut qui ſpiritum & ueritatem de eius ſanctificatione percepimus, de traditione quoqꝫ eius uerè & ſpiritualiter adoremus. Quæ enim poteſt magis ſpiritualis eſſe oratio, quàm quæ à Chriſto nobis data eſt, à quo nobis & Spiritus ſanctus miſſus eſt? Quæ uera magis apud patrem precatio, quàm quæ à filio, qui eſt ueritas, de eius ore prolata eſt? ut aliter orare quàm docuit, non ignorantia ſola ſit, ſed & culpa, quando ipſe poſuerit, & dixerit: Reijcitis mandatũ Dei, ut traditionem ueſtram ſtatuatis. Oremus itaqꝫ fratres dilectiſsimi, ſicut magiſter Deus docuit. Amica & familiaris oratio eſt, Deum de ſuo rogare, ad aures Matth. 10.

eius aſcendere Chriſti orationem. Agnoſcat pater filij ſui uerba, cum precem facimus, qui habitat intus in pectore, ipſe ſit & in uoce. Et cum ipſum habeamus apud patrem aduocatum pro peccatis noſtris, quando peccatores pro delictis noſtris petimus, aduocati noſtri uerba promamus. Nam cũ dicat, quia quodcunq; petieritis à patre in nomine meo, dabit uobis, quantò efficatius impetramus, quod petimus in Chriſti nomine, ſi petamus ipſius oratione? Sit autẽ orantibus ſermo et precatio cum diſciplina, quietem cõtinens & pudorem. Cogitemus nos ſub cõſpectu Dei ſtare. Placendũ eſt diuinis oculis & habitu corporis, & modo uocis. Nã ut impudentis eſt, clamoribus ſtrepere, ita contrà cõgruit uerecundo modeſtis precibus orare. Deniq; magiſterio ſuo dominus ſecretè nos orare præcepit, in abditis & ſecretis, uel ſemotis locis, in cubiculis ipſis, quod magis conuenit fidei, ut ſciamus Deum ubiq; eſſe præſentẽ, audire omnes & uidere, & maieſtatis ſuæ plenitudine in abdita quoq; & occulta penetrare, ſicut ſcriptum eſt: Ego Deus approximans, & nõ Deus de lõginquo. Si abſconditus fuerit homo in abſconditis, ergo ego nõ uidebo eũ? Nonne cœlũ & terrã ego impleo? Et iterũ: In omni loco oculi Dei ſpeculantur bonos & malos. Et quando in unum cum fratribus cõuenimus, & ſacrificia diuina cum Dei ſacerdote celebramus, uerecundiæ & diſciplinæ memores eſſe debemus,

Ioan. 16. *Hiere. 23.*

non

nõ paſsim uentilare preces noſtras inconditis uocibus, nec petitionem commendandam modeſtè Deo tumultuoſa loquacitate iactare, quia Deus nõ uocis ſed cordis auditor eſt, nec admonendus eſt clamoribus, qui cogitationes uidet, prouocante domino & dicente. Quid cogitatis nequam in cordibus ueſtris? & alio loco: Et ſcient omnes Eccleſiæ, quia ego ſum ſcrutator renis & cordis. Quod Anna in primo Regnorum libro Eccleſiæ typum portans cuſtodit & ſeruat, quæ dominum non clamoſa petitione, ſed tacitè & modeſtè intra ipſas pectoris latebras precabatur. Loquebatur prece occulta, ſed manifeſta fide, loquebatur non uoce ſed corde, quia ſic ſciebat Deum audire, & impetrauit efficaciter quod petijt, quia fideliter poſtulauit. Declarat ſcriptura diuina, quæ dicit: Loquebatur in corde ſuo, & labia eius mouebantur, & uox eius non audiebatur, & exaudiuit eam Deus. Item legimus in pſalmis: Dicite in cordibus, & in ſtratis ueſtris tranſpungimini. Per Hieremiã quoq; hæc eadẽ Spirit⁹ ſanctus ſuggerit & docet, dicens: In ſenſu autem tibi debet adorari Deus. Adorans autem, fratres dilectiſsimi, nec illud ignoret, quemadmodum in templo cum Phariſæo & Publicanus orauerit, non alleuatis impudenter ad cœlũ oculis, nec manibus inſolenter erectis pectus ſuum pulſans, et peccata intus incluſa conteſtans, diuinę miſericordiæ implorabat auxilium. Et cum ſibi Phariſæus

Lucæ. 15.
Hiere. 17.
1. Regum 1.
Pſalm. 4.
Hiere. 29.

riſæus placeret, ſanctificari hic magis meruit, qui ſic orauit, qui ſpem ſalutis non in fiducia innocentiæ ſuæ poſuit, cum innocens nemo ſit, ſed peccata confeſſus humiliter orauit, & exaudiuit orantem, qui humilibus ignoſcit. Quæ dominus in Euãgelio

Matth. 18. ſuo ponit, & dicit: Homines duo aſcenderunt in templum adorare, unus Phariſæus, & alter Publicanus. Phariſæus cum ſtetiſſet, talia apud ſe precabatur: Deus gratias tibi ago, quia non ſum ſicut ceteri homines, iniuſti, raptores, adulteri, quomodo & publicanus iſte, ieiuno bis in ſabbato, decimas do de omnibus quæ poſsideo. Publicanus autem de longinquo ſtabat, & neq; oculos uolebat ad cœlum leuare, ſed percutiebat pectus ſuum, dicens: Deus propicius eſto mihi peccatori. Dico uobis deſcendit hic iuſtificatus magis in domum ſuam, quàm ille Phariſæus. Quia omnis, qui ſe extollit, humiliabitur, & qui ſe humiliauerit, exaltabitur. Quæ nos, fratres dilectiſsimi, de diuina lectione diſcentes, poſtquam agnouimus, ad orationem qualiter accedere debeamus, cognoſcamus docente domino, & quid oremus. Sic, inquit, orate: Pater noſter, qui es in cœlis, Sanctificetur nomen tuum, adueniat regnum tuum, fiat uoluntas tua ſicut in cœlo & in terra. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Et remitte nobis debita noſtra, ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris. Et ne patiaris induci nos in tentationem, ſed libera nos à malo, Amen.

Amen. Ante omnia pacis doctor atq; unitatis magiſter, ſingulatim noluit & priuatim precem fieri, ut quis cum precatur, pro ſe tantum precetur. Non dicimus, pater meus qui in cœlis es: nec, panem da mihi hodie: Nec dimitti ſibi tantum unuſquiſq; delicta poſtulat, aut ut in tentationem nō inducatur, atq; à malo liberetur, pro ſe ſolo rogat. Publica eſt nobis & communis oratio: & quando oramus, nō pro uno, ſed pro populo toto oramus, quia totus populus unum ſumus. Deus pacis & concordiæ magiſter, qui docuit unitatem, ſic orare unum pro omnibus uoluit, quomodo in uno omnes ipſe portauit. Hanc orationis legem ſeruauerunt tres pueri *Daniel. 3.*
in camino ignis incluſi, conſonantes, in prece & ſpiritus conſenſione concordes. Quod declarat ſcripturæ diuinæ fides, & cum docet quomodo orauerint tales, dat exemplum, quod imitari in precibus debeamus, ut tales eſſe poſsimus. Tunc, inquit, illi tres quaſi ex uno ore hymnū canebant, & benedicebant dominum. Loquebantur quaſi ex uno ore, & nondum illos Chriſtus orare docuerat, & idcirco orantibus fuit impetrabilis & efficax ſermo, quia promerebatur dominum pacifica & ſimplex & ſpiritualis oratio. Sic & Apoſtolos cum *Actuum 1.*
diſcipulis poſt aſcenſum domini inuenimus oraſſe. Erant, inquit, perſeuerantes omnes unanimes in oratione cum mulieribus & Maria, quæ fuerat mater Ieſu, & fratribus eius. Perſeuerabant in oratione

unanimes, orationis ſuæ & inſtantiam ſimul & cõcordiam declarantes. Quia deus, qui inhabitare facit unanimes in domo, non admittit in diuinam & æternam domum, niſi apud quos eſt unanimis ora-
Pſalmo 67. tio. Qualia autem ſunt, fratres dilectiſsimi, orationis dominicæ ſacramenta, quàm multa, quàm magna, breuiter in ſermone collecta, ſed in uirtute ſpiritualiter copioſa? ut nihil omnino prætermiſſum ſit, quod non in precibus atq; orationibus noſtris cœleſtis doctrinæ cõpendio comprehendatur. Sic,
Matthæi 6. ait, orate: Pater noſter qui es in cœlis. Homo nouus renatus, & deo ſuo per gratiam eius reſtitutus, (pater) primo in loco dicit, quia filius eſſe iam cœpit. In ſua, inquit, propria uenit, & ſui eum non receperunt. Quotquot eum receperunt dedit illis
Ioannis 1. poteſtatem, ut filij dei fierent, qui credunt in nomine eius. Qui ergo crediderit in nomine eius, & factus eſt dei filius, hinc debet incipere, ut & gratias agat, & profiteatur ſe dei filium, dum nominat patrem ſibi eſſe in cœlis deum: conteſtetur quoq; inter prima ſtatím natiuitatis ſuæ uerba renunciaſſe ſe terreno & carnali patri, & patrem ſolum noſſe ſe & habere cæpiſſe, qui ſit in cælis, ſicut ſcriptum
Deut. 33. eſt: Qui dicunt patri & matri, nõn noui te, & filios ſuos non agnouerunt, hi cuſtodierunt præcepta tua, & teſtamentum tuum ſeruauerunt. Item domi-
Matthæi 23. nus in Euangelio ſuo præcepit, ne uocemus nobis
Matthæi 8. patrem in terra, quòd ſit ſcilicet nobis unus pater,

qui

qui eſt in cœlis. Et diſcipulo, qui mentionẽ defuncti patris fecerat, reſpondit: Sine, mortui mortuos ſuos ſepeliant: dixerat enim patrem ſuum mortuũ, cum ſit credentium pater uiuus. Nec hoc ſolũ, fratres dilectiſsimi, animaduertere & intelligere debemus, quod apellemus patrem, qui ſit in cœlis: ſed cõiungimus & dicimus: pater noſter, id eſt, eorũ q credũt, eorũ q p eũ ſanctificati, & gratiæ ſpiritualis natiuitate reparati, filij dei eſſe cæperunt. Quæ uox etiam Iudæos perſtringit & percutit, qui Chriſtum ſibi per prophetas annunciatum, & ad ſe prius miſſum non tantum ſpreuerunt infideliter, ſed & crudeliter necauerunt. Qui iam non poſſunt patrem Deum uocare, cum dominus eos confundat & redarguat, dicens: Vos de diabolo patre eſtis, & concupiſcentias patris ueſtri uultis facere, ille enim homicida fuit ab initio, & in ueritate non ſtetit, quia ueritas non eſt in illo. Et per Eſaiam prophetam Deus clamat indignans: Filios genui & exaltaui, ipſi autem me ſpreuerunt. Agnouit bos poſſeſſorẽ ſuum, et aſinus præſepe domini ſui, Iſrael autem me non cognouit, & populus me non intellexit. Væ gens peccatrix, populus plenus peccatis, ſemen nequam, filij ſceleſti dereliquiſtis dominum, et in indignationem miſiſtis illum ſanctum Iſrael. In quorum exprobrationem Chriſtiani quando oramus, pater noſter dicimus, quia noſter eſſe cœpit, & Iudæorum, qui eum reliquerunt, eſſe deſijt: nec

Ioannis 8.

Eſaie 1.

peccator populus poteſt eſſe filius, ſed quibus remiſsio peccatorum datur, eis filiorum nomen aſcribitur, eis & æternitas repromittitur, domino ipſo dicente: Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt pec-
Ioannis 8. cati. Seruus autem nõ manet in domo in æternum, filius manet in ęternum. Quanta autem domini indulgentia, quanta circa nos dignationis eius & bonitatis ubertas, qui ſic nos uoluerit orationem celebrare in conſpectu Dei, ut Deum patrem uocem⁹, & ut eſt Chriſtus Dei filius, ſic & nos Dei filij nuncupemur. Quod nomen nemo noſtrum in oratione auderet attingere, niſi ipſe nobis ſic permiſiſſet orare. Meminiſſe itaqꝫ, fratres dilectiſsimi, & ſcire debemus, quia quando Deum patrem dicimus, quaſi filij Dei agere debemus, ut quomodo nos nobis placemus de Deo patre, ſic ſibi placeat & ille de nobis. Conuerſemur quaſi Dei templa, ut Deum in nobis conſtet habitare. Nec degeneret actus noſter à ſpiritu, ut qui cœleſtes & ſpirituales eſſe cœpimus, non niſi ſpiritualia & cœleſtia cogitemus & agamus, qui & ipſe Deus dixit: Eos, qui clarificant me, clarifico: & qui me ſpernit, ſpernetur. Beatus
1. Regum 2. quoqꝫ Apoſtolus in Epiſtola ſua poſuit: Non eſtis
1. Corinth. 6. ueſtri, empti enim eſtis præcio magno, clarificate & portate Deum in corpore ueſtro. Poſt hoc dicimus: Sanctificetur nomen tuũ. Non quod optemus Deo, ut ſanctificetᷓ orationibus noſtris, ſed q̃d petamus ab eo, ut nomen eius ſanctificetur in nobis.

Cæterum

Cæterum à quo Deus ſanctificatur, qui ipſe ſanctificat? Sed quia ipſe dixit: Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum, ideo petimus & rogamus, ut qui in baptiſmo ſanctificati ſumus, in eo, quod eſſe cæpimus, perſeueremus, & hoc quotidie deprecamur. Opus eſt enim nobis quotidiana ſanctificatione, ut qui quotidie delinquimus, delicta noſtra ſanctificatione aſsidua repurgemus. Quæ autem ſit ſanctificatio, quæ nobis de Dei dignatione confertur, Apoſtolus prædicat dicens: Neq; fornicarij, neq; idolis ſeruientes, neq; adulteri, neq; molles, neq; maſculorum appetitores, neq; fures, neq; fraudulenti, neq; ebrioſi, neq; maledici, neq; raptores regnum Dei conſequentur. Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed iuſtificati eſtis, ſed ſanctificati eſtis in nomine domini noſtri IESV CHRISTI, & in ſpiritu DEI noſtri, ſanctificatos nos dicit in nomine domini noſtri IESV CHRISTI, & in ſpiritu DEI noſtri. Hæc ſanctificatio ut in nobis permaneat oramus, & quia DEVS & iudex noſter ſanato à ſe & uiuificato cõminatur iam non delinquere, ne quid ei deterius fiat, hanc continuis orationibus precem facimus, hoc diebus ac noctibus poſtulamus, ut ſanctificatio, & uiuificatio, quæ de Dei gratia ſumitur, ipſius protectione ſeruetur. Sequitur in oratione: Ad ueniat regnum tuum. Regnum etiam Dei repræſentari nobis petimus, ſicut & nomen eius ut in nobis ſanctificetur,

Leuiti. 20.

1. Corint. 6.

poſtulamus. Nam DEVS quando non regnat, aut apud eum quando incipit, quod & ſemper fuit, & eſſe non deſinit? Noſtrum regnum petimus aduenire à DEO nobis repromiſſum, Chriſti ſanguine & paſsione quæſitum, ut qui in ſeculo ante ſeruiuimus, poſtmodum CHRISTO dominante regnemus, ſicut & ipſe pollicetur, & dicit: Venite benedicti patris mei; percipite regnum, quod uobis paratum eſt ab origine mundi. Poteſt uerò, fratres dilectiſsimi, & ipſe CHRISTVS eſſe regnum DEI, quem uenire quotidie cupimus, cuius aduentus ut citò nobis ræpreſentetur, optamus. Nam cum reſurrectio ipſe noſtra ſit, qui in ipſo reſurgimus, ſic & regnum DEI poteſt ipſe intelligi, quia in illo regnaturi ſumus. Benè autem regnum DEI petimus, id eſt, regnum cœleſte, quia eſt & terreſtre regnum, ſed qui renunciauit iam ſeculo, maior eſt & honoribus eius & regno. Et ideo qui ſe DEO & Chriſto dedicat, non terrena, ſed cœleſtia regna deſiderat. Continua autem oratione & prece opus eſt, ne excidamus à regno cœleſti, ſicut Iudæi, quibus hoc promiſſum prius fuerat, exciderunt, domino manifeſtante & probante: Multi, inquit, uenient ab oriente & occidente, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob in regno cœlorum: filij autem regni expellentur in tenebras exteriores, illic erit ploratio & ſtridor dentium. Oſtendit, quia antè filij regni Iudæi erant, quando

Matthæi 25. *Matthæi 8.*

& filij dei eſſe perſeuerabant. Poſtquã ceſſauit circa illos nomẽ paternum, ceſſauit & regnũ. Et ideo Chriſtiani, qui in oratione appellare patrem deum cœpimus, nos & ut regnum dei nobis ueniat, oramus. Addimus quoq; & dicimus: Fiat uoluntas tua ſicut in cœlo & in terra: non ut deus faciat quod uult, ſed ut nos facere poſsimus, quod deus uult. Nam deo quis obſiſtit, quo minus quoad uelit faciat? Sed quia nobis à diabolo obſiſtitur, quo minus per omnia noſter anim⁹ atq; actus Deo obſequatur, oramus & petimus, ut fiat in nobis uolũtas dei, quæ ut fiat in nobis, opus eſt uolũtate dei, id eſt, ope eius & protectione, quia nemo ſuis uiribus fortis eſt, ſed dei indulgentia & miſericordia tutus eſt. Deniq; & deus infirmitatẽ hominis, quẽ portabat, oſtẽdens ait: Pater, ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte. *Matth. 26.* Et exemplũ diſcipulis ſuis tribuens, ut non uoluntatem ſuam ſed dei faciant, addidit dicens: Veruntamen nõ quod ego uolo, ſed quod tu. Et alio loco dicit: Non deſcendi de cœlo, ut faciam uoluntatẽ meam, ſed eius qui me miſit. Quod ſi filius obaudiuit, ut faceret patris uoluntatem, quantò magis ſeruus obaudire debet, ut faciat dei uoluntatem: ſicut in Epiſtola ſua Ioannes quoq; ad *1. Ioan. 2.* faciendam dei uoluntatem hortatur & inſtruit, dicens: Nolite diligere mundum, neq; ea, quæ in mundo ſunt. Si quis dilexerit mundum, non eſt dilectio patris in illo, Quia omne quod in mundo

eſt,

eſt,cōcupiſcentia carnis eſt,& concupiſcentia oculorum,& ambitio ſeculi,quæ non eſt à patre,ſed ex concupiſcentia mundi,& mundus tranſibit & concupiſcentia eius. Qui autem fecerit uoluntatem Dei, manet in æternum, quomodo & Deus manet in æternum. Qui in æternum manere uolumus, Dei, qui æternus eſt, uoluntatem facere debemus. Voluntas autem Dei eſt,quā Chriſtus & docuit & fecit.Humilitas in conuerſatione,ſtabilitas in fide, uerecundia in uerbis, in factis iuſtitia, in operibus miſericordia, in moribus diſciplina, iniuriam facere non noſſe, & factam tolerare poſſe, cum fratribus pacem tenere, Deum toto corde diligere,amare in illo quod pater eſt, timere quod DEVS eſt, Chriſto nihil omnino præponere, quia nec nobis ille quicquam præpoſuit, charitati eius inſeparabiliter adhærere, cruci eius fortiter ac fidenter aſsiſtere, quando de eius nomine & honore certamen eſt, exhibere in ſermone conſtantiam, qua confitemur:in quæſtione fiduciam, qua congredimur: in morte patientiā qua conamur: hoc eſt cohæredem Chriſti uelle eſſe, hoc eſt præceptum Dei facere, hoc eſt uoluntatem patris adimplere. Fieri autem petimus uoluntatem Dei, ut in cœlo, & in terra: quod utrunq; ad conſumationem noſtræ uoluntatis pertinet & ſalutis. Nam cum corpus è terra, & ſpiritum poſsideamus è cœlo, ipſi terra & cœlum ſumus,& in utroq;,id eſt,corpore & ſpiritu ut Dei

uoluntas

fiat, oramus. Eſt enim inter carnem et ſpiritum colluctatio, & diſcordantibus aduerſus ſe inuicē quotidiana congreſsio, ut non quæ uolumus, ipſa faciamus, dum ſpiritus cœleſtia & diuina quærit, caro terrena & ſecularia concupiſcit. Et ideo petimus impenſè, inter duo iſta ope & auxilio Dei concordiam fieri, ut dum & ſpiritu & carne uoluntas Dei geritur, quæ per eum renata eſt, anima ſeruetur. Quod apertè atq; manifeſtè Apoſtolus Paulus ſua uoce declarat: Caro, inquit, concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnē. Hæc enim inuicem aduerſantur ſibi, ut non quæcunq; uultis ipſa faciatis. Manifeſta autem ſunt facta carnis, quæ ſunt adulteria, fornicationes, immundiciæ, ſpurciciæ, idololatria, ueneficia, homicidia, inimiciciæ, contentiones, ęmulationes, animoſitates, prouocationes, ſimultates, diſſenſiones, hęreſes, inuidiæ, ebrietates, commeſationes, & his ſimilia, quæ prędico uobis, ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non poſsidebunt. Fructus autem ſpiritus eſt charitas, gaudium, pax, magnanimitas, fides, manſuetudo, continentia, caſtitas. Et idcirco quotidianis, imò continuis orationibus hoc precamur, & in cœlo & in terra uoluntatem circa nos Dei fieri: quia hæc eſt uoluntas Dei, ut terrena cœleſtibus cedant, ſpiritualia & diuina præualeant. Poteſt etiā ſic intelligi, fratres dilectiſsimi, ut quoniam mandat & monet Deus, etiam inimicos diligere, & pro

ĳs q̃cꝙ,q nos perſequunt̃,orare, petamus & ꝓ illis, qui adhuc terreni ſunt,et nec dũ cœleſtes eſſe cœperũt,ut & circa illos uoluntas dei fiat, quam Chriſtꝰ hoẽm conſeruando et redintegrãdo ꝑfecit.Nam cũ
Matthæi 2. diſcipuli ab eo nõ iã terreni appellentur,ſed ſal terræ,et Apoſtolus primũ hoẽm uocet de terræ limo, ſecundũ uerò de cœlo,meritò & nos,q eſſe debemꝰ patri deo ſimiles,qui ſolem ſuũ oriri facit ſuper bonos & malos , & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos, ſic monente Deo, oramus & petimus , ut precem pro omnium ſalute faciamus. Vt quomodo in cœlo, id eſt, in nobis per fidem noſtram uoluntas Dei facta eſt,ut eſſemus de cœlo:ita & in terra,hoc eſt,in illis credẽtibus fiat uoluntas dei, ut q̃ adhuc ſunt prima natiuitate terreni,incipiant eſſe cœleſtes,ex aqua et ſpiritu nati.Procedẽte oratione poſtulamus, & dicimus: Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie : Quod poteſt ſpiritualiter & ſimpliciter intelligi,quia & uterꝙ intellectus utilitate diuina ꝓficit ad ſalutem.Nã panis uitæ Chriſtus eſt,& panis hic omniũ nõ eſt,ſed noſtri eſt. Et quomodo dicimus, pater noſter,quia intelligentium et credentiũ pater eſt,ſic et panem noſtrũ uocamus,quia Chriſtus noſter,qui corpus eius contingimus,panis eſt. Hunc aũt panem dari nobis quotidie poſtulamus, ne qui in Chriſto ſumus,et Euchariſtiam quotidie ad cibũ ſalutis accipimus,intercedente aliquo grauiore delicto, dum abſtenti & nũ communicantes à cœleſti pane

pane prohibemur, à Chriſti corpore ſeparemur, ipſo prædicente & monente: Ego ſum panis uitæ, qui de cœlo deſcendi, ſi quis ederit de hoc pane, uiuet in æternũ. Panem aũt, quem ego dedero, caro mea eſt pro ſeculi uita. Quando ergo dicit, in æternũ uiuere, ſi quis ederit de eius pane, ut manifeſtũ eſt, eos uiuere, qui corpus eius attingũt, & Euchariſtiã iure cõmunicationis accipiunt, ita contrà timendũ eſt & orandũ, ne dum qs abſtentus ſeparatur à Chriſti corpore, procul remaneat à ſalute, cõminante ipſo & dicente: Niſi ederitis carnem filij hominis, & biberitis ſanguinem eius, nõ habebitis uitã in uobis. Et ideo panem noſtrũ, id eſt, Chriſtũ dari nobis q̃tidie petimus, ut q in Chr̃o manemus & uiuimus, à ſanctificatione & corpore eius nõ recedamꝰ. Poteſt uerò & ſic intelligi, ut q ſeculo renunciamus, & diuitias eius & pompas fidei gratia ſpiritualis abiecimus, cibum nobis tantum petamus & uictum, cũ inſtruat dñs & dicat: Qui non renunciauerit oĩbus, quæ ſunt eius, nõ põt meus diſcipulus eſſe. Qui aũt Chriſti cœpit eſſe diſcipulꝰ, ſecundũ uocẽ magiſtri ſui renuntiat oĩbus, diurnũ debet cibũ petere, nec in longum deſideria petitionis noſtræ extendere, ipſo iterum dño præſcribente & dicente: Nolite in craſtinum cogitare, craſtinus enim dies ipſe cogitabit ſibi, ſufficit diei malicia ſua. Meritò ergo Chriſti diſcipulus uictum ſibi in diem poſtulat, qui de craſtino cogitare prohibetur, quia & contrarium

Ioannis 6.

Lucæ 14.

Matthæi 6.

ſibi ſit & repugnans, ut quæramus in ſeculo uiuere, qui petimus regnum Dei uelociter aduenire. Sic & beatus Apoſtolus monet, formans & corroborans ſpei noſtræ ac fidei firmitatem. Nil, inquit, intulimus in hunc mundum, uerùm neq; auferre qd poſſumus. Habentes itaq; exhibitionem & tegumentum, his contenti ſimus. Qui autem uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem & muſcipulas diaboli, & deſideria multa & nocentia, quæ mergunt hominem in perditionem et in interitum. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas, quam qdam appetentes naufragauerunt à fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis. Docet non tantum contemnendas, ſed & periculoſas eſſe diuitias, illic eſſe radicem malorum blandientium, cęcitatem mentis humanæ, occulta depredatione fallentium. Vnde & diuitem ſtultum ſeculares copias cogitantem, & ſe exuberantium fructuum largitate iactantem redarguit Deus, dicens: Stulte, hac nocte expoſtulatur anima tua, quæ ergo paraſti, cuius erunt? Lætabatur ſtultus in fructibus nocte moriturus, & cui uita iam deerat, uictus abundantiã cogitabat. Contrà autem, dominus perfectum & conſumatum docet fieri, qui omnibus ſuis uenditis, atq; in uſum pauperum diſtributis, theſaurum ſibi condit in cœlo. Eum dicit poſſe ſequi, et gloriam dominicæ paſſionis imitari, qui expeditus & ſuccinctus, nullis laqueis rei familiaris inuoluitur, ſed ſolutus ac liber,

1. Tim. 6.

Aliàs deceptione.

Lucæ 12.

Matthæi 19.

ber,facultates ſuas ad dominum ante pręmiſſas,ipſe quoq; comitatur. Ad quod ut poſsit unuſquiſq; noſtrum parare ſe,ſic diſcit orare,& de orationis lege, qualis eſſe debeat, noſcere. Neq; enim deeſſe Pro. 10.
quotidianus cibus poteſt iuſto, cum ſcriptum ſit: Non occidit dominus fame animam iuſti.Et iterū: Pſalm. 36.
Iunior fui & ſenui, & non uidi iuſtum delictum, nec ſemen eius quęrens panem.Item dominus promittat & dicat: Nolite cogitare dicentes,quid edemus aut quid bibemus, aut quid ueſtiemur? hæc enim nationes quærunt. Scit autem pater ueſter, quia horum omnium indigetis. Quærite primùm regnum & iuſticiam Dei, & hæc omnia apponent uobis. Quærentibus regnum & iuſticiam Dei omnia promittit apponi. Nam cum ſint Dei omnia, habenti dominum nihil deerit, ſi Deo ipſe nō deſit. Matth. 6.
Sic Danieli in leonū lacu iuſſu regis incluſo prandium diuinitus procuratur, & inter feras eſurientes, & parcentes homo Dei paſcitur. Sic alitur Helias in fuga,& in ſolitudine coruis miniſtrantibus, & uolucribus cibum ſibi apportantibus, in perſecutione nutritur.Atq; ô humanę maliciæ deteſtanda crudelitas,feræ parcunt,aues paſcunt,homines inſidiantur & ſęuiunt.Poſt hæc et pro peccatis noſtris deprecamur,dicentes: Et remitte nobis debita noſtra,ſicut et nos remittimus debitoribus noſtris. Poſt ſubſidium cibi, petitur & uenia delicti,ut qui à Deo paſcitur, in Deo uiuat, nec tantùm præſenti Dani. 14. 3.Regum 17.

& temporali uitæ, ſed & æternæ cõſulatur, ad quã uenire poteſt, ſi peccata donentur, quæ debita dominus appellat, ſicut in Euangelio ſuo dicit: Remiſi tibi omne debitum, quia me rogaſti. Quàm autem neceſſe, qui prouidenter & ſalubriter admonemur, quòd peccatores ſumus, qui pro peccatis rogare compellimur, ut dum indulgentia de Deo petitur, conſcientiæ ſuæ animus recordetur. Ne quis ſibi quaſi innocens placeat, & ſe extollendo plus pereat, inſtruitur et docetur peccare quotidie, dum quotidie pro peccatis iubet̃ orare. Sic deniq; & Ioannes in Epiſtola ſua monet, dicens: Si dixerimus, quia peccatum nõ habemus, nos ipſos decipimus, & ueritas in nobis non eſt. Si autẽ confeſsi fuerimus peccata noſtra, fidelis & iuſtus eſt dominus, qui nobis peccata dimittat. In epiſtola ſua utrunq; complexus eſt, quod & rogare pro peccatis debeamus, & impetremus indulgentiam, cum rogamus. Ideo & fidelem dixit dominum ad dimittenda peccata, fidem pollicitationis ſuæ reſeruantem. Quia qui orare nos pro debitis & peccatis docuit, paternam miſericordiam promiſit, & ueniam ſecuturam. Adiunxit planè & addidit legem, certa nos conditione & ſponſione cõſtringens, ut ſic nobis dimitti debita poſtulemus, ſecundũ q̃d ipſi debitorib⁹ noſtris dimittimus, ſcientes impetrare nõ poſſe, q̃d pro peccatis petimus, niſi & ipſi circa debitores noſtros paria fecerimus. Idcirco & alio in

Matth. 18.

1. Ioan. 1.

loco

loco dicit: In qua mẽſura menſi eritis, in ea remetie- *Matth. 7.*
tur uobis. Et qui ſeruus poſt dimiſſũ ſibi à domino
omne debitũ conſeruo ſuo noluit ipſe dimittere, in
carcerẽ religat. Quia indulgere cõſeruo ſuo noluit,
quod ſibi à domino indultum fuerat, amiſit. Quæ
adhuc fortius Chriſtus in præceptis ſuis, maiore *Matth. 11.*
cenſuræ ſuæ uigore prædixit: Cũ ſteteritis, inquit,
ad orationem, remitte ſi quid habetis aduerſus aliquem,
ut & pater ueſter, qui in cœlis eſt, remittat
peccata uobis: ſi autem uos non remiſeritis, necꝫ
pater ueſter, qui in cœlis eſt, remittet peccata uobis.
Excuſatio tibi nulla in die iudicij ſupereſt, cum
ſecundum tuam ſententiam iudiceris, & quod feceris,
hoc & ipſe patiaris. Pacificos enim & concordes
atcꝫ unanimes eſſe in domo ſua Deus præcipit,
& quales nos fecit natiuitate ſecunda, tales
uult renatos perſeuerare, ut qui filij Dei eſſe cœpimus,
in Dei pace maneamus, & quibus unus ſpiritus
eſt, unus ſit & animus & ſenſus: ſic nec ſacrificium
Deus recipit. Diſsidentem ab altari reuertentem
prius fratri reconciliari iubet, ut pacificis
precibus & Deus poſsit eſſe pacatus. Sacrificium
Deo maius eſt pax noſtra, & fraterna concordia,
& de unitate patris & filij & Spiritus ſancti plebs
adunata. Necꝫ enim in ſacrificijs, quæ Abel & *Gene. 4.*
Cain primi obtulerunt, munera eorum DEVS
ſed corda intuebatur, ut ille placeret in munere,
qui placebat in corde. Abel pacificus & iuſtus, dũ
Deo

Deo ſacrificat innocenter, docuit & cæteros, quoniam ad altare munus offerunt, ſic uenire cum timore Dei, cum ſimplici corde, cum lege iuſticiæ, cũ concordiæ pace. Meritò ille, dum in ſacrificio Dei talis eſſet, poſtmodum ſacrificium Deo factus eſt, ut martyrium primus oſtendens, initiaret & ſanguinis ſui gloria dominicam paſsionem, qui et iuſticiam habuerat & pacem. Tales deniq; à domino coronantur, tales in die iudicij cum domino coronantur, tales in die iudicij cum domino uindicabuntur. Cæterum diſcordans & diſsidens, & pacẽ cum fratribus non habens, ſecundum quod beatus Apoſtolus & ſcriptura ſancta teſtat̃, nec ſi pro nomine Chriſti occiſus fuerit, crimẽ diſſenſionis poterit euadere, quia ſicut ſcriptum eſt: Qui fratrem ſuũ odit, homicida eſt, nec ad regnum cœlorum peruenit, ut cum Deo uiuat homicida. Non poteſt eſſe cũ Chriſto, q imitator Iudę maluit eſſe, quàm Chriſti. Quale delictũ eſt, quod nec baptiſmo ſanguinis poteſt ablui? quale crimen eſt, quod martyrio nõ poteſt expiari? Illud quoq; neceſſariè admonet dominus, ut in oratione dicamus: Et ne patiaris nos induci in tentationem. Qua in parte oſtenditur, nil contra nos aduerſarium poſſe, niſi Deus ante permiſerit, ut omnis timor noſter & deuotio, atq; obſeruatio ad Deum conuertatur, cùm in tentationibus noſtris nil malo liceat, niſi poteſtas inde tribuatur, probat ſcriptura diuina, quæ dicit: Venit

4. Regum 24
Eſaiæ 42.

Nabucho-

Nabuchodonoſor rex Babylonię in Hieruſalem,& expugnabat eam, & dedit eam Deus in manu eius. Datur autem poteſtas aduerſus nos malo ſecundũ noſtra peccata,ſicut ſcriptum eſt: Quis dedit in direptionem Iacob & Iſrael eis, qui prædantur illũ? nonne De⁹,cui peccauerũt, & nolebant in uijs eius ambulare,neq; audire legem eius,& ſuperduxit ſuper eos iram animationis ſuæ? Et iterum: Salomone peccãte,& à præceptis & à uijs dñi recedente,ſic 3. Regum 2.
poſitum eſt:Excitauit dominus Sathã ipſi Salomoni.Poteſtas uerò aduerſus nos dupliciter datur, uel ad pœnam,cũ delinquimus,uel ad gloriam,cum ꝓbamur,ſicuti de Iob factũ uidem⁹,manifeſtante deo Iob 1.
& dicente: Ecce omnia,quæcunq; habet,in manus tuas do,ſed ipſum caue ne tangas. Et dñs in Euãgelio loquitur tempore paſsionis:Nullam,inquit,haberes aduerſum me poteſtatem, niſi data eſſet tibi deſuper. Quando autem rogamus,ne in tentationẽ incidamus,admonemur infirmitatis & imbecillitatis noſtræ,dum ſic rogamus,ne qs ſe inſolenter extollat,ne quis ſibi ſuperbè atq; arroganter aliqd aſſumat,ne quis aut confeſſionis,aut paſſionis gloriã ſuam ducat, cũ dñs ipſe humilitatẽ docens dixerit: Ioannis 19.
Vigilate et orate,ne ueniatis in tentationem.Spiritus quidem promptus eſt,caro aũt infirma:ut dum præcedit humilis et ſummiſſa confeſsio,& daт̃ totũ dño,quicquid ſuppliciter cũ timore et honore Dei petitur,ipſius pietate præſtetur. Poſt iſta omnia,in Marci 14.

conſumatione orationis uenit clauſula, uniuerſas petitiones et preces noſtras collecta breuitate concludens. In nouiſsimo enim ponimus: Sed libera nos à malo, comprehendentes aduerſa cuncta, quæ contra nos in hoc mundo molitur inimicus, à quibus poteſt eſſe fida & firma tutela, ſi nos Deus liberet, ſi deprecantibus atq; implorantibus opem ſuã præſtet. Quando aũt dicimus, libera nos à malo, nihil remanet quod ultra adhuc debeat poſtulari, cũ ſemel protectionem dei aduerſus malum petamus, qua impetrata, cõtra quæ diabolus et mundus operantur, ſecuri ſtamus & tuti. Quis enim ei de ſeculo metus eſt, cui in ſeculo Deus tutor eſt? Quid mirũ, fratres dilectiſsimi, ſi oratio talis eſt, quam Deus docuit, qui magiſterio ſuo oẽm pacem noſtram ſalutari ſermone breuiauit? Hoc iam per Eſaiam prophetam fuerat ante prædictum, cum plenus ſpiritu ſctõ, de dei maieſtate ac pietate loqueretur: Verbũ conſumans, inquit, et breuians in iuſtitia, quoniam ſermonem breuiatũ faciet deus in toto orbe terræ.

E/ 10. Nam cũ dei ſermo dñs noſter Ieſus Chriſtus oĩbus uenerit, & colligẽs doctos pariter & indoctos, omni ſexui atq; ętati pręcepta ſalutis ediderit, pręceptorũ ſuorũ fecit grande compendiũ, ut in diſciplina cæleſti diſcentiũ memoria non laboraret, ſed q̃d eſſet ſimplici fidei neceſſarium, uelociter diſceret. Sic cum doceret, quid ſit uita æterna, ſacramentum uitæ magna & diuina breuitate complexus eſt, dicens:

cens: Hæc eſt autem uita æterna,ut cognoſcant te *Ioannis 17.*
ſolum & uerum deum, & quem miſiſti Ieſum Chri-
ſtum.Item cũ de lege & prophetis præcepta prima
et maiora decerperet: Audi,inquit,Iſrael,dñs deus *Deutero. 6.*
tuus,dñs unus eſt.Et diliges dñm Deum tuũ de to-
to corde tuo,& de tota anima tua,et de tota uirtute
tua,hoc eſt primum:et ſecundũ ſimile huic,Diliges
proximũ tuũ tanq̃ te. In his duobus præceptis tota *Matthei 7.*
lex pendet,& prophetæ. Et iterũ:Quæcunq; uolu-
eritis,ut faciant uobis homines bona, ita & uos fa-
cite illis.Hæc eſt enim lex,& prophetæ.Nec uerbis
tantùm,ſed et factis dñs orare nos docuit,ipſe orãs
frequenter et deprecans,et quid facere nos oporte-
ret, exempli ſui conteſtatione demonſtrans, ſicut
ſcriptum eſt: Ipſe aũt fuit ſecedens in ſolitudine &
adorans.Et iterum:Exiuit in montem orare,& fuit *Lucæ 19.*
pernoctans in oratione dei.Quod ſi ille orabat,qui *Matthei 14.*
ſine peccato erat,quantò magis peccatores oportet *Marci 6.*
orare?Et ſi ille per totã noctem iugiter uigilans cõ-
tinuis precibꝰ orabat, quantò nos magis in frequẽ-
tanda oratione debemꝰ nocte uigilare? Orabat aũt
dñs & rogabat non pro ſe, quid enim pro ſe inno-
cens precaretur?ſed pro delictis noſtris,ſicut & ip-
ſe declarat,cũ dicit ad Petrũ: Ecce ſathanas expeti- *Lucæ 22.*
uit,ut uos uexaret quomõ triticũ,ego aũt rogaui ꝓ
te,ne deficiat fides tua. Et poſtmodũ pro oĩbus pa-
trẽ deprecat̃,dicẽs: Non ꝓ his aũt ſolũ rogo,ſed & *Ioannis 17.*
ꝓ his, q̃ credituri ſunt ꝑ uerbũ ipſoꝝ in me,ut oẽs

unum ſint,ſicut tu pater in me,& ego in te,ut & ipſi in nobis ſint. Magna domini propter ſalutē noſtram benignitas pariter et pietas,ut nō contentus, ꝙ nos ſanguine ſuo redimeret, adhuc ꝓ nobis amplius & rogaret. Rogantis aūt deſideriū uidete q̄d fuerit,ut quomodo unum ſunt pater & filius, ſic & nos in ipſa unitate maneamus:ut hinc q̄ꝙ poſſit intelligi,quantū delinquat, q unitatem ſcindit & pacem,cū pro hoc & rogauerit dn̄s,uolēs ſcilicet plebem ſuā unire,cū ſciret,ad regnū dei diſcordiā non uenire. Quādo aūt ſtamus ad orationē,fratres dilectiſsimi,uigilare et incumbere ad preces toto corde debemus.Cogitatio omnis ſecularis & carnalis abſcedat, nec quicquam tunc animus quàm id ſolum cogitet,quod precatur. Ideo & ſacerdos ante orationem,præfatione præmiſſa, parat fratrum mentes,dicēdo:Surſum corda,ut dum reſpondet plebs, habemus ad dominum, admoneatur, nihil aliud ſe quàm dominum cogitare debere. Claudatur contra aduerſarium pectus,& ſoli Deo pateat,nec ad ſe hoſtem Dei tempore orationis adire patiatur, obrepit enim frequenter & penetrat, & ſubtiliter fallens preces noſtras à Deo auocat, ut aliud habeamus in corde, aliud in uoce, quū intentione ſyncera dominum debeat non uocis ſonus, ſed animus & ſenſus orare.Quæ autem ſegnicia eſt, alienari & capi ineptis cogitationibus & prophanis, cum dominum deprecaris, quaſi ſit aliud, quod magis

debeas

debeas cogitare,q̃ quod cum Deo loquaris? Quomodo te audiri à deo poſtulas, cum te ipſe non audias? uis eſſe Deum memorem tui, cum rogas, cum tu ipſe memor tui nõ ſis? hoc eſt ab hoſte in totum non cauere, hoc eſt quando oras dominum, maieſtatem dei negligentia orationis offendere, hoc eſt uigilare oculis, et corde dormire, cum debeat Chriſtianus & cum dormit oculis, corde uigilare. Sicut ſcriptũ ex eſt perſona Eccleſię loquentis in cantico canticorũ: Ego dormio, & cor meum uigilat. Quapropter ſolicitè & cautè apoſtolus admonet, dicens: *Cant. 5.*
Inſtate orationi uigilantes in ea, docens ſcilicet & *Colo. 4.*
oſtẽdens, eos impetrare, q̃d poſtulãt, de deo poſſe, quos deus uideat in oratione uigilare. Orantes aũt non infructuoſis, nec nudis precibus ad deum ueniamus. Inefficax petitio eſt, cum precatur deum ſterilis oratio. Nam cum omnis arbor non faciens fructum excidatur, & in ignem mittatur, utiq; & ſermo non habens fructum, promereri Deum non poteſt, qui nulla operatione fœcundus eſt. Et ideo ſcriptura diuina inſtruit, dicens: Bona eſt oratio *Tobiæ 12.*
cum ieiunio & eleemoſina. Nam qui in die iudicij præmium pro operibus & eleemoſynis redditurus eſt, hodie quoq; ad orationem cum operatione uenienti benignus auditor eſt. Sic deniq; Cornelius *Actuum 10.*
Centurio, cum oraret, meruit audiri. Fuit faciens multas eleemoſinas in plebem, & ſemper orans Deum: huic circa horam nonam oranti aſtitit an-

gelus, teſtimonium reddens ſui operis & dicens: Corneli, orationes tuæ & eleemoſinæ aſcenderunt ad memoriam coram Deo. Citò orationes ad Deũ aſcendunt, quas ad Deum merita noſtri operis imponũt. Sic & Raphael angelus Tobiæ oranti ſemper, & ſemp̱ operanti teſtis fuit dicens: Opera Dei reuelare et confiteri, honorificum eſt. Nam quando orabas tu & Sara, ego obtuli memoriam orationis ueſtræ in conſpectu claritatis Dei. Et cum ſepelires tu mortuos ſimpliciter, & quia non eſt cunctatus exurgere & derelinquere prandium tuum, et abiiſti & condidiſti mortuum, & miſſus ſum tentare te, et iterũ miſit me Deus, curare te & Sarã nurũ tuã. Ego enim ſum Raphael, unus ex ſeptem angelis iuſtis, q̃ aſsiſtimus & conuerſamur ante claritatem Dei. Per
Eſaia 58. Eſaiã quoq; dñs admonet & docet ſimilia cõteſtãs: Solue, inquit, oẽm nodum iniuſticiæ, reſolue ſuffocationes impotentium commertiorũ, dimitte quaſſatos in requiem, & oẽm conſignationem iniuſtam diſsipa. frange eſurienti panem tuũ, & egenos ſine tecto induc in domum tuam. Si uideris nudum, ueſti, & domeſticos ſeminis tui non deſpicies, tunc erũpet tẽporaneũ lumen tuũ, & ueſtimenta tua citò orientur, & præibit ante te iuſticia, & claritas Dei circũdabit te. Tũc exclamabis, & deus exaudiet te, dũ adhuc loqueris, dicet: ecce adſum. Adeſſe ſe promittit, & audire & protegere ſe eos dicit, q̃ iniuſticiæ nodos de corde ſoluentes, & eleemoſynas circa

domeſticos Dei ſecundum eius præcepta facientes, dum audiunt, quod Deus præcepit fieri, ipſi quoq; à Deo merentur audiri. Beatus Apoſtolus Paulus in neceſsitate preſſuræ adiutus à fratribus, opera quæ fiunt, ſacrificia Dei dixit eſſe. Saturatus ſum, inquit, recipiens ab Epaphrodito ea, quæ à uobis miſſa ſunt, odorem ſuauitatis, ſacrificio accepto & placente Deo. Nam quando quis miſeretur pauperis, Deo fœnerat, & qui dat minimis, deo donat, ſpiritualiter deo ſuauitatis odorem ſacrificat. In orationibus uerò celebrandis inuenimus obſeruaſſe cum Daniele tres pueros in fide fortes, & in captiuitate uictores, horam tertiam, ſextam, nonam, ſacramento ſcilicet trinitatis, quæ in nouiſsimis temporibus manifeſtari habebat. Nã et prima hora in terciam ueniens, conſumatum numerum trinitatis oſtendit. Itemq; ad ſextam quarta procedens, declarat alteram trinitatem. Et quando à ſeptima nona completur, per ternas horas trinitas perfecta numerat, quæ horarum ſpacia iampridem ſpiritualiter determinantes adoratores Dei, ſtatutis & legitimis ad precem temporibus ſeruiebant, & manifeſta poſtmodum res eſt, ſacramentũ olim fuiſſe, quòd ante ſic iuſti precabantur. Nam ſuper diſcipulos hora tercia deſcendit Spiritus ſanctus, qui gratiam dominicæ repromiſsionis impleuit. Item Petrus hora ſexta in tectum ſuperius aſcendens, ſigno pariter & uoce Dei monentis in-

ſtructus eſt, ut omnes ad gratiam ſalutis admitteret, cum de emendandis gentilibus ante dubitaret. Et Dominus hora ſexta crucifixus, ad nonam peccata noſtra ſanguine ſuo abluit, & ut redimere & uiuificare nos poſſet, tunc uictoriam ſuam paſsione perfecit. Sed nobis, fratres dilectiſsimi, præter horas antiquitus obſeruatas, orandi nunc & ſpacia & ſacramenta creuerunt. Nam & mane orandum eſt, ut reſurrectio domini matutina oratione celebretur, quod olim Spiritus ſanctus deſignabat in

Pſalm. 5. pſalmis, dicens: Rex meus & Deus meus, quoniam ad te orabo domine manè, & exaudies uocem meã, manè aſsiſtam tibi, & contemplabor te. Et iterum per prophetam loquitur dominus: Diluculo uigilabunt ad me, dicentes: eamus & reuertamur ad dominum deum noſtrum. Recedente item ſole, ac die ceſſante, neceſſariò rurſum orandum eſt. Nam quia Chriſtus ſol uerus & dies uerus eſt, ſole ac die ſeculi recedente, quando oramus & petimus, ut ſuper nos lux denuò ueniat, Chriſti precamur aduẽtum, lucis æternæ gratiam præbiturum. Chriſtum

Pſal. 17. autem diem dictum, in pſalmis declarat Spiritus Sanctus: Lapis, inquit, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli, à domino factus eſt, & eſt admirabilis in oculis noſtris. Iſte eſt dies, quem fecit dominus, ambulemus & iocun-

Mala. 4. demur in eo. Itẽ, quod ſol appellatus ſit, Malachim Propheta teſtaur, dicens: Vobis autem, qui timetis

nomen

nomen domini, orietur ſol iuſticiæ, & in alijs eius curatio eſt. Quod in ſcripturis ſanctis ſol uerus & dies uerus eſt Chriſtus, hora nulla à Chriſtianis excipitur, quo minus frequenter ac ſemper Deus debeat adorari, ut qui in Chriſto, hoc eſt, in ſole & in die uero ſumus, inſiſtamus per totum diem precibus & oremus, & quando mundi lege decurrens uicibus alternis nox reſoluta ſuccedit, nullum de nocturnis tenebris eſſe orantibus damnum poteſt, quia filijs lucis & nocte dies eſt. Quando enim ſine lumine eſt, cui lumē in corde eſt? Aut quomodo ſol ei & dies non eſt, cui ſol & dies Chriſtus eſt? Qui autem in Chriſto, hoc eſt, in lumine ſemper ſumus, nec noctibus ab oratione ceſſemus. Sic Anna uidua ſine intermiſsione rogans ſemper, & uigilans perſeuerabat in promerendo Deo, ſicut in Euangelio ſcriptum eſt: Non recedebat, inquit, de *Lucæ 2.* templo, ieiunijs & orationibus ſeruiens nocte ac die. Viderint uel gentiles, qui nec dum illuminati ſunt, uel Iudæi, qui deſerto lumine in tenebris remanſerunt. Nos, fratres dilectiſsimi, qui in domini luce ſemper ſumus, qui meminimus & tenemus, quid eſſe accepta gratia cœperimus, & computemus noctem pro die. Ambulare nos credamus ſemper in lumine, non impediamur à tenebris, quas euaſimus, nulla ſint horis nocturnis precum damna, nulla orationum pigra & ignaua diſpendia. Per diei indulgentiam recreati ſpiritualiter & renati,

renati, imitemur quod futuri ſumus, habituri in regno ſine interuentu noctis ſolum diem. Sic nocte quaſi in lumine uigilemus, oraturi ſemper, & acturi gratias Deo: hic quoque orare & gratias agere non deſinamus. Hæc de ſpe dicta ſufficiant: reſtant adhuc, quæ de charitate, deque externo cultu dicenda ſunt. Quoniam uerò iuſtum iam hoc uolumen eſſe uidemus, in alteram eius operis partem reſeruabimus.

Dilingæ excudebat Sebaldus Mayer.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

3 - 4 - 2